DOMINICI SOTO SEGOBIENSIS,

Prædicatoriæ Familiæ Theologi, ac Philosophi præstantissimi.

IN PORPHYRII ISAGOGEN, AC ARISTOTELIS CATEGORIAS,

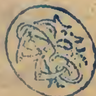
Absolutissima Commentaria.

Quibus passim inseruntur quæstiones quamplurimæ tanta doctrinę ubertate, ingenij acrimonia, iudicijq; sinceritate ad Arist. aures examinatæ, ut optimo iure ab huius artis studiosis nihil amplius desiderari posse videatur.

Omnia nunc summo studio à mendis expurgata, duobusq; locupletissimis Indicibus cumulata.

VENETIIS. MDLXXIIII.

Sub Signo Pauonis.

QVÆSTIONVM OMNIVM

IN HAC DOMINICI SOTO Dialectica explicatarum,

INDEX.

Quæſtiones Prooemiales.

Quæſtiones ſuper Prologum.

Super Cap. de Genere.

De Specie.

De Differentia.

De Proprio.

De Accidente.

De Antepraedicamentis.

De prædicamẽtis generatim.

De Substantia.

De Quantitate.

De Relatiuis.

De Quali, & Qualitate.

INDEX SENTENTIARVM NOTABILVM.

Alphabetico ordine congestus.

A

Definitio

D

E

I

L

M

Necef-

N

O

P

Q

S

T

V

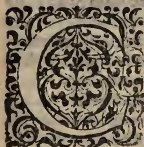
FINIS.

COMMENTARII FR. DOMINICI SOTO SEGOVIENSIS,

ORDINIS PRAEDICATORUM, Artium, ac Sacræ Theolo. Professoris, In Dialecticam Aristotelis.

Quæstio I. Procemialis.

Vtrum Logica sit scientia necessaria.

COMMENTARIOS in Dialecticam Aristotelis auspicantes, nihil aliud, quàm operæpretiũ facturi sumus, si quęstiones illas introductorias, quas procemiales appellant: in ipso statim aditu præmiserimus. Atqui ex quatuor illis quęstionibus quas, autore Aristotele 2. Poste. de vna qualibet re percontamur, ea videlicet prima est, vt inquit super Porphyrium Boetius. An res sit. Verum enimuero cum in numero scientiarum nihil debeat esse aut diminutum, aut redundans, idem est quęrere, an talis scientia sit, quod quærere, an sit necessaria? Atque adeo prima quæstio quæ in hoc procemio sese nobis offert, ea nimirum est, vtrum dialectica sit scientia necessaria. Nẽpe vt intelligamus qua necessitate aut com-

moditate fuerit dialectica a philosophis excogitata. Nam ꝙ non fuerit necessaria, sunt argumenta nonnulla. ¶ Primum, aut dialectica est necessaria propter se, aut propter alias scientias. Non propter se: Quia dialectica non est cognitio rerum diuinarum, aut humanarum: naturaliũ, aut moraliũ: quæ scientiæ sunt necessariæ propter se, aut propter officia vitæ. Quare Aris. 1. met. tex. 15. (vt exponit cõmentator) non vocat eam, scientiã, sed modũ sciendi. At ꝙ non sit necessaria propter alias scientias, arguitur. Nã id præsertim esset: quia docet definire, diuidere, & argumentari in alijs scientijs, ac deniq; inter verũ & falsum discernere: sed hęc oĩa quęuis scientia docet in propria materia: (tradit. n. Theologia. v. g. proprias definitiones & rationes de diuinis: & philosophia de naturalibus: & reliquæ suo modo,) ergo in hunc vsum non est necessaria alia spãlis scientia. Et confirmatur hæc ratio. Si ad dialecticã pertineret verum a falso discernere, tunc ad dialecticos deferẽdum esset, vt de omnibus rebus tum diuinis tũ humanis iudicarent: & nõ ad Theologos, iuris cõsultos, philosophos naturales: quod tamen absurdum est dictu. ¶ Secundò arguitur. Experientia compertũ est, illustres viros scientijs alijs fuisse præditos sine adminiculo dialecticæ: tũ iuris consultos (qui cum nihil faciant dialecticã, habent nihilominus peritiam iuris) cum maximè nonnullos ex doctoribus sacris, qui non videntur admodũ dialecticæ diligentes, cum tamen scientias omnes alias redoleãt: vt sunt Ambrosius: qui canebat A logica Augustini libera nos domine: Gregorius, Bernardus; alijq; id genus. Immo verò ante Platonem & Zenonem qui fuisse dicũtur inuentores dialecticæ, fuerunt illi septẽ sapientes, quos Græcia iactat, sine Dialectica: ergo dialectica non est necessaria

propter

propter alias ſcientias. ¶ Confirmatur. Si logica eſſet neceſſaria ad acquirendas ſcientias, tunc cum ipſa Logica ſit ſcientia, vt quæſtione ſequenti conſtabit, fieret vt neq; ipſam poſſemus acquirere ſine alia Logica: atq; ideo procedendũ eſſet in infinitũ. ¶ Tertiò arguitur, vna pars Dialecticę eſt ſophiſtica & cauillatoria: quam tradit Ariſto. in libris Elencho. Vbi technas permultas docet, modosq; fallendi in diſputatione, ſed ſophiſtæ, & diuinis literis damnantur & humanis. Qui enim ſophiſticè loquitur odibilis eſt. Eccle. 37. Et Socrates quem ſapientisſimum ipſe pronunciauit Apollo, Gorgiam cęterosq; id genus ſophiſtas ludibrio habuit; vt ex Platone colligit Cicero lib. 2. de finibus: ergo Dialectica perniciosa eſt, tm̃ abeſt vt ſit neceſſaria. ¶ Quartò & poſtremò arguitur ꝙ Logica non ſit ante alias ſcientias neceſſaria. Docet Ariſt. 1. phyſi. tex. 2. Hãc nobis natura inſitam eſſe viam, vt a notioribus nobis & facilioribus exordiamur. Et 5. metaphy. tex. 1. In doctrinis (inquit) inchoandum eſt, vnde quis facilius diſcat. Dialectica verò difficillima eſt, vtpote quę circa recondita opera intellectus verſetur, ergo non eſt ab illa inchoandum, atq; adeo neque eſt ante alias ſcientias neceſſaria. ¶ Et verò in cõtrarium eſt autoritas Ariſt. 1. topi. c. 2. vbi docet Dialecticã eſſe vtilẽ ad tria, nẽpe ad exercitatiões, ad colloquia, & ad eas, q̃ ſm philoſophiã sũt, diſciplinas.

¶ Circa quæſtionem hanc, nè ignorantia nominum (quod ait Ariſt. 1. Elencho.) faciat nos hallucinari, prænotandum eſt primum omniũ iuxta doctrinam ipſius. 1. poſte. text. 2. Quid nominis Logicæ, atque Dialecticæ. Logica nomen eſt latinè receptum (quod meminit Iſidorus lib. 2. Etym.) ἀ logos Gręcè, quod inter alia multa, & ſermonem ſignificat, & rõnem, vnde Logica idem pollet quod ſcien- Logica.

Differt inter scientias rō & sermo.

tia sermocionalis, seu, scientia rationalis. Et differunt huiusmodi scientiæ ratione obiecti, & finis. Nam finis scientiæ sermocionalis est proprietas sermonis, vt rectè, ornatè, aut figuratè loqui, qualis est finis Grãmaticæ, Rhetoricę & Poesis: quæ proinde sunt scientię sermocionales, atq; adeo cõprehendũtur nomine Logicæ. Sed finis rationalis sciæ est intelligere, qualis est finis Dialecticæ, quæ licèt tractet de vocibus, id tamen tractat, quatenus sunt signa conceptuum, vt docet Auicenna prima parte Logicæ ca. 3. At verò, quia finis, etiam Rhetoricæ & Poesis, præter sermonem, est opus rationis, vtpote persuadere veritatẽ cõiecturis & repræsentationibus, fit vt vtraq; itidẽ numeretur inter scientias rõnales. Vnde in illa antiquissima diuisione philosophiæ in physicam. i. naturalem, Ethicam, idest moralem, Logicam, idest rationalem, sub tertio membro comprehenduntur Rhetorica, Poesis & Dialectica, vt notat Hieronym. Hom. 1. super Cantica. Et ideo S. Thom. in principio statim posteriorum distinguit Poeticam, Rhetoricam & Logicam tanquàm tria opera rationis.

Differt inter Logicam, Rhetoricam, & Poesim.

¶ Et quanquã posset quæstio præsens tractari de Logica, hoc modo generaliter dicta, tñ ad nrm propositum solùm pertinet Logica, vt distinguitur contra Rhetoricã & Poesim. Quæ differunt dupliciter. ¶ Primò ratione finis & materiæ. Finis enim Logicæ, vt docet illic S. Tho. est facere vel certam scientiam ex necessarijs & vniuersalibus, vt in lib. poste. vel fidem saltem humanã seu opinionem, vt in libris Topi. Sed Rhetorica non necesse habet generare semper, vel opinionem, sed satis est si suspicionem faciat, & id de rebus particularibns, vt si Milo occidit Clodium, &c. quæ proinde vtitur coniecturis in particulari. Poesis verò generat & amo-

rem

rem virtutis & odium vitiorum, per modũ repræsentationis, veluti cibus ostensus generat, vel appetitũ sui vel horrorem. ¶ Secundò differunt ex modo procedendi. Nam Dialectica, vt docet Aristo. in principio Rhetoricæ, est compendiosior, Rhetorica verò extensior. Quod enim Dialectica breuissimo syllogismo tribus terminis cõcludit, id Rhetorica pluribus verbis explicat & amplificat. Ob idq; & Arist. illic & Zeno, quod Cic. 2. lib. de legib. commemorat, Dialecticã comparabãt pugno cõstricto, Rhetoricam verò extensæ palmæ. Atque adeo Varro, est (inquit) Dialectica ad differẽdas res acutior, Rhetorica verò ad illa quæ innititur docenda, facundior. ¶ Secundò notandũ est ꝙ Dialectica propriè dicta non tm̃ extẽditur quantũ Logica, immo est pars ipsius. Diuiditur. n. Logica (vt autor est Cice. in lib. Topicorũ) in Dialecticam & Topicam: vt Dialectica sit illa pars Logicæ quæ est iudicatiua. Topica verò, ea, quæ est inuentiua. Prima pars traditur in libris priorum & posteriorum: vbi docetur quemadmodum de vnaquaq; re iudicandũ sit per resolutionem in sua principia necessaria: iudiciũ nanq; propriẽ non sumitur nisi de necessarijs: vt docet S. Tho. in principio poste. Altera traditur in libris Topicorũ: vbi docẽtur loci & sedes argumentorũ: vt vnusquisq; abundet medijs ad persuadendũ quãcunq; veritatẽ: per locũ a definitione, a diuisione, a gñe. &c. Quanq̃ in alia sigñatione distinguat syllogismus Dialecticus a demõstratiuo: vt demõstratiu' sit qui ꝓcedit ex necessarijs, Dialecticus qui procedit ex probabilibus. At verò iã Doctores promiscuè vtũtur vtroq; nomine: vt idẽ sit Logica & Dialectica. Et ita nos vtimur in proposito.

¶ Est ergo Dialectica seu Logica, vt definit Isidor'. 2. lib. Etymologiarũ: scientia definiendi, inquirẽdi, Dialectica.

& differendi: quę docet diſputando quemadmodũ vera & falſa dijudicentur. Et de hac quærimus an ſit neceſſaria? ¶ Poſtremò circa eundẽ titulum quæſtionis notandum ꝙ neceſſariũ (vt autor eſt Ariſ. 5. Metaphy. tex. 6.) multis modis dicitur ſecundũ numerũ cauſarum. Dicitur. n. aliquid neceſſarium ab intrinſeco rõne cauſæ formalis aut materialis: vt neceſsè eſt hominẽ eſſe riſibilẽ rõne formę, & eſſe mortalem rõne materiæ. Secũdò ab extrinſeco: aut ratione cauſæ efficientis, quod alio noĩe dicit violentũ: vt neceſsè eſt ſagittã ſurſum proiectam aſcendere: eſt item neceſſarium ratione finis: idq; dupliciter, aut ſimpliciter: puta ſine quo non põt quis cõſequi finem: vt cibus neceſſarius eſt ad vitam aut ſolùm ad bonum & commodum eſſe finis: quod aliàs dicitur vtile: vt equus neceſſarius eſt ad iter.

Neceſſarium.

Cõclu. 1.

IGITVR ad quęſtionem reſpõdetur quatuor cõcluſionibus. Prima concluſio. Dialectica eſt quodam modo hominibus neceſſaria primo modo: quaſi a propria forma, & hominis natura dimanãs. Probatur: Dialectica eſt ars differendi ac ratiocinandi, vt modò dicebamus: ſed homo inter vniuerſas creaturas propriè eſt rationalis: vtpote cui natiuum ſit, progreſſu quodam ac diſcurſu rerum veritates perueſtigare, & ex notis ad ignota procedere: vt viſa. v. g. eclipſi cauſam quærere: ergo Dialectica eſt homini naturalis. Vnde Albertus in prologo Prædica: Logica (inquit) a natura incipit, ſed arte perficitur. Et Victorinus, Potentia facit habilem, ars verò facilem, Vſusque potentem: & Ariſ. 1. Rhetoric. ait Dialecticam naturalem eſſe, quam omnes etiam illiterati participant, ſed illa eſt ad artem reducenda. Quocirca angelis qui nõ indigent diſcurſu ad cognoſcendum (ea ſaltem quæ naturaliter cognoſcunt) non eſt Logica neceſſaria reſpectu illo-

rum

rum. ¶ Secunda conclusio. Dialectica est ad alias scientias conquirendas necessaria: & (vt inquit Albertus super Porph. capitulo. 3.) non solùm est vtilis vt facilius acquirantur, sed simpliciter necessaria. Probatur: Modus perquirendi scientias est per definitiones rerum, per diuisiones ac discursus: sed Dialectica est ars quæ docet definire, diuidere & argumentari: ergo Dialectica est necessaria ad alias scientias: rationem hanc manifestat egregiè S. Tho. in principio statim Poste. Hominum, inquit, genus arte & rationibus viuit, vt autor est Arist. 1. meta. capitulo. 1. quo differt homo a cæteris animantib. quæ cum ratione non vigeant, nulla ducuntur arte, sed solùm naturali instinctu aguntur: obidque homines ad diuersa opificia diuersas artes excogitarunt, vt sculptoriam, ferrariam. &c. At verò intellectus & ratio non solùm ordinat exteriora opera, verumetiam disponit suos proprios conceptus in formam definitionis, syllogismi. &c. ergo ad hoc necessaria fuit ars quæ dicitur Dialectica. ¶ Secundò probatur hæc conclusio antiquissima autoritate philosophorum, qui necessitate adducti Dialecticam excogitarunt. Nam, vt notat Aristoteles. 1. Posterio. & refert Cicer. primo libro Academicarum quæstionum, fuerunt ante Platonem, Democrates, Anaxagoras, Empedocles & alij, mea opinione, vt nihil possit ab hominib. sciri. Vnde illa vox Socratis, vnum hoc scio, me nihil scire. Et Archisilas & illud quoque negabat se scire. In quam certè opinionem inciderant ex incuria & ignorantia dialecticæ, quæ via est inquirendi scientias: cuius vis nõ dum erat illorum tempore cognita, vt meminit Arist. 1. meta. tex. 8. & libro. 13. capitulo. 4. Quanquã & rerum etiam mutabilitatem in causa esse putabant, vt nihil de illis posset sciri. Ob idque Plato, Conclu. 2

Arist.& postea Zeno Stoicorum princeps Dialecticam vel inuenerunt, vel saltem ad perfectum perduxerunt: qua homines possent cæteras scientias adire. Vnde Diogenes Laertius, quamuis libro. 1. de vitis philosophorum dixerat a quodam alio antiquissimo Zenone Eleate nonnullum Dialecticam sumpsisse exordium, tamen libro. 3. de vita Platonis: Ex tribus illis (inquit) partibus philosophiæ physica antiqua fuit: accesssit Socrates & adiecit Ethicam; tertiam Plato Dialecticam adijt. Et libr. 7. de Vita Zenonis Stoici: Tanti (inquit) faciebant Stoici Dialecticam, vt solos Dialecticos appellarent sapientes. Et Isidorus libro. 2. Etymol. capitulo. 24. Physicam (inquit) Thales Milesius vnus ex septem sapientibus primus apud Græcos perscrutatus est. Ethicam Socrates instituit, sed Logicam Plato subiunxit. Veruntamen (vt ipse illic testatur capitulo. 22.) quanquam primi philosophi in suis dictionibus Dialecticam habuerint, tamen Arist. fuit qui illam in artẽ redegit, & ad regulas certas produxit: quod. 2. Elencho. capitulo 9. insinuatur. Nempe ante suam ætatem non fuisse artem Dialecticæ eam, præsertim quæ versatur circa syllogismos, sed ipse (inquit) Arist. labore multo excogitauit. & Cicero libro. 1. Acad. quæst. dicit tempore Socratis omnia illos philosophos dubitare, nihil affirmare: sed tũc facta est ars differendi quam minimè probabat Socrates. Atque hinc abijt in vsum, vt reor, artem syllogismorum quę in libris Priorum. Poste. & Topico. Elenchorum traditur appellari artem nouam, ꝙ eam Arist. inuenerit. Artem verò prædicamentorũ & perihermenias, vocari veterem, vt adnotauimus in principio prædicamentorum. Tametsi totius dialecticæ in vniuersum princeps fuerit Arist. vt testatur Cic. in li. Topi. quia omnes eius partes in lucidã

Ars Logica noua, & vetus.

artem

artem reuocauit. ¶ Tertiò probatur conclusio. Nã quotquot antiqui philosophi in errores inciderũt, ex ignorantia Dialecticæ lapsi sunt. Primò Epicurus: quia nimirum fuit contemptor Dialecticæ, in errores incidit grauissimos vt adnotat Cic. 2. libro de finibus, & Boetius super Porphyrium. Enimuero: quia definire nesciebat quid esset summum bonum: illud in voluptatibus constituebat. Et Arist. 1. phys. philosophos illos antiquos, tã absurdè errantes circa principia rerum naturalium, cunctos subnotat ignorantiæ logicæ. Quia enim (inquit) æquiuoca distinguere nesciebant, sæpe in æquiuocis laborabant. ¶ Et reuera si rem ad Hæreticos qui fuerunt in ecclesia deducere lubet, cõpertum erit ex ignorantia dialecticę passim hallucinatos fuisse. Quare dialectica, vt cæteræ artes liberales, admodum est in ecclesia necessaria. vnde. 37. dist. capitu. de quibusdam. ab Eugenio Papa in synodo cautũ est, vt epi curam & diligentiam habeant vt magistri & doctores constituãtur, qui studia literarum, liberaliumque artium dogmata assiduè doceant. ¶ Vltimò tandem probatur conclusio. Tunc vnamquamque rem scire putamus (vt inquit Arist. 1. physic.) cum causam & principia rei cognoscimus: sed cognoscere rem per causam nemo potest sine dialectica: quippe quę docet conclusiones in sua principia resoluere: ergo sine Dialectica nullus est verè sciẽs, neque est aliqua vera sciencia. ¶ Quo fit vt qui hac tempestate iuri vtrique studẽt, certè (qđ sine cuiuspiam iniuria dixerim) veram scientiam non habent, sed merã fidem quam adhibent dictis doctorum. Non enim res per causas & principia comprobant, sed sola autoritate tenent. Vnde in longissimo tempore nihil nisi turbam opinionum comparant. cum tamen antiqui iuris consulti non auto-

autoritatibus solùm, sed rationibus agebant. Vnde eleganter Cice. de claris Oratoribus, Seruium Sulpitium vniuersis iuris consultis illius temporis anteponit. Qui tamen (inquit) nunquàm ad tantam iuris scientiam peruenisset, nisi dialecticam didicisset: quæ docet rem vniuersam distribuere in partes latentem explicare definiendo, obscuram explanare interpretando, ambiguam primùm videre, deinde distinguere: postremò habere regulam qua vera & falsa iudicentur: & quæ, quibus propositis essent: quæque non essent consequentia. Et inferius, & alibi sæpe dicit sine dialectica iustam eloquentiam quæ iuris consultis necessaria est, neminem consequi posse. Et Plato 7. libro. de rep. dicit ad omnes scientias & artes necessariam esse dialecticam atque adeo ad ipsam diuinam summi boni contemplationem. Et Aug. libro. 2. de ordine. capitulo. 13. disciplina (inquit) disciplinarum quam Dialecticã vocant: hæc docet docere: hæc docet discere. in hac se ipsa ratio demonstrat, atque aperit quæ sit, quid velit, quid valeat: scit scire: sola scientes facere potest. Vnde scientia (inquit) argumentandi, diuidendi, definiendi, non ab hominibus pro arbitrio instituta est, sed in rerum ratione comperta est. ¶ Est ergo dialectica, vt dictum est, simpliciter necessaria. Sed postquam studium literarum in quæstu esse cœpit, dialectica contemnitur: quæ non est de pane lucrando. Et illa studia sequuntur iuuenes, vt inquit Cato, in quibus maiora præmia posita sunt, nõ tam veram scientiam quàm vulgi opinionem aucupantes. ¶ Tertia conclusio. Ars sophistica est & vtilis, dummodo sit ad mediocritatem. ¶ Probatur. Non solùm opus est philosophum esse instructum ad docendum veritatem: sed necesse est esse armatum aduersus eos qui fallacijs & cauillis veritatẽ

Conclu. 3

adul-

adulterant & impugnant: hoc verò præstat ars sophistica.ergo est vtilis.Quemadmodum enim Scorpio non commiscetur tyriacæ propter sanos,sed vt illis sit medicina qui morsu Scorpionis affliguntur ita ars sophistica est nobis aduersus sophistas, & hæreticos necessaria.Vnde Cicero lib.1. de finibus bona pars(inquit)dialecticæ est quæ captiosa dissoluere,ambiguaque distinguere ostendit.Et 2.de diuinatione, pars inquit sapientis est fallax argumentum dissoluere & soritis resistere. Soritas vocant Græci captiosum, & multiplex genus argumentandi. ¶Et confir. exemplo Augu. qui quāto prius dialectica sua plus nocuit ecclesiæ,quando cātabatur, A logica Augustini libera nos Domine,tantum postea Christianus eadem arte plus profuit aduersus hæreticos.Vnde pro crimine obijciebāt illi ꝙ esset dialecticus.A quo ipse se purgat li.1.cōtra Cresconium Grammaticum.c.3. vbi miris modis extollit dialecticam:asserens Apostolos etiam fuisse dialecticos, cum sæpe disputauerint aduersus gentiles: immo & Christum ipsum seruatorem nostrū, qui sæpe disputauit aduersus Iudæos.¶Secundò.Vtilis est ars sophista ad exercendum & exacuendum ingenia iuuenum, vt sciant in omnium materia promptè disputare.Sed tamen hoc est in perniciē hominum nimiū immorari in huiusmodi. Quemadmodum enim Reubarbarū certo pondere vtile est ad sanitatem,sed si multum sumpseris,enecat:ita dialectica eousque vtilis est, quātum est necessaria ad alias scientias adeūdas.Vnde Seneca li.13.epis.89. Artes, inquit liberales eatenus vtiles sunt,si ingeniū præparent,nō detineant.Tandiu illis immorandum est,quādiu nihil animus agere pōt maius.Vnde quantū prosunt per ipsas transeuntibus, nocēt circa ipsas immorantibus.¶Vltima conclusio.Dia-

lectica est primum discenda ante alias sciētias. De hac conclusione fuit controuersia apud antiquissimos philosophos, vt refert Laertius li. 7. Panętius enim & alij dicebant a Physica inchoandum esse: Diogenes verò ab Ethica. Sed Academici, Stoici, & Peripatetici consentiunt a logica esse incipiendū: post Grammaticam. ¶ Et probatur conclusio. Modus sciendi prærequiritur ad acquisitionem sciētiarum, sicut ars requiritur ad constructionē domus: (absurdum enim est, vt citatum est apud Arist. secūdo met. simul quærere scientiam & modum sciendi) sed dialectica tradit modum sciendi, vt illic dicit Commentator: ergo ipsa prærequiritur ante alias scientias. ¶ Secundò arguitur ꝙ non sit incipiēdum ab Ethica vel Phisica. Nam prudētia quæ prærequiritur ad philosophiam moralem, & pariter principia philosophiæ naturalis, non possunt haberi nisi per experientiam, vt autor est Arist. 1. & 6. Ethi. iuuenes autem in breui tempore non possunt experientiam habere rerum. Ex quo illic colligit Aris. iuuenem non esse indoneum auditorem philosophiæ moralis aut naturalis: sed possunt (inquit) esse mathematici. Dialectica enim & mathematicę scientię non requirunt experientiam. quia abstrahunt a materia: Et iō ab his inchoandum est studiū scientiarum. ¶ Vnde S. Tho. opus. 70. super Boetiū de trin. q. 5. ar. 1. dicit antiquissimum ordinem sciētiarum eum esse, vt prius iuuenis discat Dialecticā, deinde mathematicas scientias: quę sunt aditus & via ad philosophiam moralem & naturalem. Et inde, vt refert Hugo de S. Vic. 3. li. Didas. c. 3. ex septē artibus liberalibus, Grammatica, Logica, & Rhetorica nomen habent, vt dicantur triuium. Geometria verò Arithmetica, Perspectiua, & Musica dicūtur quadriuium. i. trina & quaterna via ad alias sciētias.

tias. ¶Boni consulite, si quæstionem hanc (quæ facies est libri) latius forsan deduxerimus quã pro ratione rudium iuuenum fuerat necessarium. Libuit namque iacentem hac ætate dialecticam pro sua dignitate & antiquitate hisce rationibus erigere, & aduersus contemptores suis viribus asserere, suisque dotibus perornare. Quandoquidem antiquitas philosophorum Mercurio suo, quem Deum sapientiæ coluit, vel dialectica prçcipuos honores detulit, angues manibus apprehendentem eius effigiem depingebant, eique dracones sacrificabant: quod implexa per dialecticam extricare, & terrificam argumentorum vim facilè dissolueret.

Ad primũ. AD primum argu. respondetur quod dialectica quodam modo est per se naturalis: vt diximus. Nam & si nullæ essent aliç scientiæ, posset quis formare syllogismos in modo & figura ex terminis nõ sign̄atiuis, vt facit Arist. in libris priorum. Sed tamen necessaria non est, nisi propter alias scientias, in quib. traditur cognitio rerum. Et quãquam aliç scientiæ ministrent peculiarem materiam & peculiares terminos circa sua cuiusque obiecta: dialectica tamen est quç docet inde constituere definitiones & syllogismos, atque adeo ex notis ad ignota procedere. Sicut ars sartoria non facit pannũ, aut sericum, sed ex illis facit vestem. ¶ Et per hoc respondetur ad confir. quod non pertinet ad dialecticam iudicare de omnib. rebus. Sed ad alias sciẽtias quæ versantur circa diuersas materias rerum. ¶Ad secundùm arg. negatur quemquam acquirere posse scientiam veram sine dialectica. Et sancti doctores omnes fuerunt dialectici. Nec iuris consulti, vt dictum est, antiquitus sine dialectica adibant studium iuris. Nec qui mõ sunt habent sine illa, nisi meram fidem. ¶Et quod attinet ad antiquos philo- Ad cõfir. Ad secundum.

sophos

sophos, quamquam nõ habebant artem logicæ perfectam, habebant tamen naturaliter imperfectum modum arguendi & definiendi. ¶ Ad confir. autem respondetur ꝙ cũ primò inuenta fuit, per naturalẽ instinctum rõcinandi inuenta fuit ipsamet ars ratiocinandi: & maximè, quia semper in gñe humano mansit aliquod semẽ dialecticæ & cęterarum scientiarum, quæcunque infusæ fuerunt primo parenti: & mõ postquã inuenta est, ipsa sibi seruit: nõ. n. docet solũ disputare in alijs sciẽtijs, sed in seipsa. Quare non est processus in infinitũ. ¶ Ad tertiũ rñdet ipse Aug. 2. de doctr. Chris. c. 31. ꝙ sophisticè loqui intentione decipiendi, hoc odibile est & damnatũ. Eccl. 37. Sed callere artem dialecticam ad declarãdum scripturam, & ad obuiãdũ cauillosis hæreticis id plurimũ valet in sacris literis. Verum est tamẽ ꝙ Socrates vt argutum est, postquã ad philosophiã moralem sese contulit nõ tanti faciebat dialecticã. Cuius subinde studiosissimus discipulus Seneca, vt patet li. 6. epis. 49. & 50. non adeo multũ fauet dialecticę, tametsi negare non possit quo minus philosophis prospicienda sit, & a limine salutanda. ¶ Vltimum arg. est S. Th. opus. 70. super Boetium. q. 6. ar. 1. Ad quod respondet ꝙ a faciliorib. semper inchoandum est, nisi necessitas nos aliquando compellat a loco difficili exordium sumere. At dialectica nõ est initium scientiarum quia facilior, sed quia tradit modum acquirendi alias scientias.

Quæstio II. Procemialis.

Vtrum Logica sit scientia.

QVAESTIO secunda iuxta ordinem citatum Arist. pertinet ad quod quid est, videlicet an Logica sit scientia. ¶ Et arguitur pro

parte negatiua. Primò ex parte obiecti, vnde habitus sortiuntur suas species. Logica vt videbimus quęſ. 5. est de entibus rationis (versatur enim circa genus & speciem, & alia huiusmodi: quę solùm habent esse per operationem intellectus) at ens rationis non est ens simpliciter; sed secundùm quid, ergo logica non est simpliciter scientia, sed secundùm quid. ¶ Secundò arguitur. Scientia secundũ Arist. 1. post. tex. 5. & 6. Ethi. c. 6. Solùm est de necessarijs & perpetuis: logica est de syllogismo & de cæteris operibus intellectus factibilibus à nobis: quæ sunt entia contingentia & temporalia: ergo non est sciẽtia. ¶ Et cõfirmatur hæc ratio. Scientia, vt illic habetur procedit ex necessarijs per demonstrationem: sed logica sæpe procedit ex probabilibus, vt in libris Top. multásque subinde habet opiniones: vt vtrũ res prædicent, an tñ: ergo logica non est sciẽtia, sed opinio. Tertiò argumẽtatur. Omnis scientia versat̃ circa aliquod speciale subiectũ: sed logica est sciẽtia cõis, vt Aris. docet 1. post. tex. 27. & 4. met. tex. 5. vt potè quæ versatur circa omnem materiam omniũ scientiarũ: ergo nõ est scientia. ¶ Quartò Arist. 2. met. tex. 15. distinguit inter scientiam & modum sciẽdi; sed logica est modus sciendi, vt illic exponit Commentator: ergo logica non est sciẽtia. ¶ Et confirmatur. Quia si logica esset sciẽtia, sequeret̃ processus in infinitũ. Nam tunc vel requiritur alia logica tanquam modus sciendi ad acquirẽdum logicam, vel non. Si non: ergo aliqua scientia potest haberi sine præuio modo sciendi, Si sic, quęro de alia logica priori an sit scientia, nec ne. Si est scientia: ergo requirit aliã priorem: & sic est processus in infinitũ. Si non: ergo deueniendum est ad aliquam logicam quæ non est scientia, sed modus sciendi. ¶ Quintò logica est ars definiẽ-

di & argumentandi, vt dictum est: sed ars & scientia sunt habitus spē diuersi, vt autor est Aris.6.Eth. lect.3. ergo logica nō est scientia. ¶ Postremò arguitur. Saltem pars logicæ sophistica nullo modo est scientia: Vt Arist. tradit.1.Reth.& 4.met.tex.5. vbi dicit ꝙ sophista apparet philosophus, sed non est: ergo non tota logica est scientia. ¶ In contrarium est quòd vt supra dicebamus, cum omnes Philosophi antiqui, tum maximè Peripatetici distribuūt philosophiam in Phisicam, Ethicam, & Logicam, velut in tria genera scientiarum.

Circa quæstionem hanc: iuniores logici sexcentas fingunt distinctiones. Primò dicūt logicam bifariā accipi: vno modo pro logica naturali: quæ est habitus animę, seu anima ipsa habilis suapte natura ad arguendū, & ratiocinādum: alio modo pro logica artificiali, quæ est habitus acquisitus. Et primo modo non est scientia, sed secundo modo. ¶ At verò hoc est pro libito abuti terminis. Nam inclinatio naturalis, sicut simpliciter non est scientia, ita neq; simpliciter est logica. Verum est ꝙ secundùm antiquos, vt autor est S.Th.1.2.q.51.ar.1. est in intellectu quidam habitus naturalis, quo cognoscimus principia per se nota: siue distinguatur à potentia, siue non: sed tamen ille nullo modo habet nomen scientiæ: & per consequēs, nec nomen logicæ aut philosophiæ: sed dr̄ intellectus, qui est inchoatio scientiarum. Ergo non accipitur logica propriè, nisi pro habitu superaddito potentiæ, acquisito, vel à Deo infūso. ¶ Secundò logicam artificialem dicunt vno modo accipi pro habitu simplici vnius cōclusionis. alio modo pro aggregato ex omnibus simul. Et primo modo est scientia partialis, & secundo modó sciētia totalis. Sed tamen hęc alia quęstio distincta est; an videlicet logica sit vni

eus habitus omnium conclusionum, an collectio plurium. Modò non quærimus, nisi an sit scientia; postea videbimus an sit vna vel plures. ¶ Tertiò distinguunt ꝙ logica vno modo accipitur pro habitu propositionum logicaliū acquisito per demonstrationem, & isto modo est sciētia; alio modo pro habitu tali acquisito solùm per rationē probabilem, & sic non est scientia, sed opinio. ¶ At verò isti adeo sunt amatores claritatis, vt quo clarè loquantur, nihil respondeant. Tantundem enim dicunt in hac distinctione; ac si dicerēt ꝙ logica quę est sciētia est scientia, & illa quæ est opinio, non est scientia. Alij distinguunt ꝙ vno modo accipitur logica pro assensu actuali; alio modo pro habituali. Sed hoc est nomina cōfundere. Nam logica, sicut sciētia, propriè nō accipitur, nisi pro habitu. Assensus enim non dr̄ scientia, sed actus, vel consideratio scientiæ, vt loquitur Arist. 1. post. Sed quid? Gualterus quidam accipit logicam pro isto conceptu logica, q vniuersaliter prædicatur de oībus habitib. logicalib. At quis dixerit illum conceptum esse logicam, magis quàm hoc nomen, homo esse hominem? ¶ Libuit has oēs distinctiones istorum in medium proferre, vt admonerem, acceptiones non esse pro libito multiplicandas. Sed ex propria significantia terminorum, vel ex vsu Philosophorum accipiendas.

VNDE in titulo quæstionis accipitur logica, vt superiori quæstione declarauimus, pro habitu definiendi, diuidendi, & argumentandi, qui versatur circa opera intellectus, quę sunt propositio, syllogismus, &c. Et de hoc quærimus an simpliciter sit scientia sicut philosophia naturalis, aut Astrologia, aut alia id genus scientiarum. ¶ Vbi notādum est secundò, ꝙ scire est rem perfectè cognoscere, Scire & scientia.

quod autore Arist. 1. post. tex. 5 est rem per demonstrationem intelligere. Atq; adeo scientia est habitus generans assensum necessarium, & euidentem per demonstrationem, vt illic amplius explicabimus. nam hic non esset locus exactè tractandi qd sit scientia. ¶ Tertiò notãdum q̀ præsens hęc quæstio. An logica sit scientia, antiqua fuit inter Philosophos: quam tractat Auicenna in principio Dialecticæ, & Boetius super Porphyrium sub his tris, sitnè logica verè pars Philosophiæ, an solum instrumentum scientiarum. ¶ Et inter iuniores Aegidius Rom. q. 1. super librum post. Negat logicam esse scientiam, adductus argumento nostro quarto, & eius confirmatione. Cui post subscripsit Petrus Niger. 1. q. sui clypei, motus argumento nostro primo. Sed tamen cõis opi. Auicenæ, Boetij, & oium, vt ipse Petrus Niger cõfitetur, est q̀ logica est sciẽtia. ¶ At verò distinguitur duplex logica. Nam alia est docens, & alia vtens. Logica docẽs est habitus qui docet naturam. V. g. definitionis, demonstrationis, Syllogismi probabilis atq; Sophistici, cęterasq; id genus veritates. Logica vtẽs est habitus quo vtitur quicunq; in alijs scientijs ad definiendum, demonstrandum, ad arguendum probaliter atque sophisticè. Distinctio est antiquorũ, qua vtiť S. Tho. 4. met. lect. 4. & Scotus q. 1. super librum Post. & q. 1. Elench. vbi tractat hãc quæstionem. ¶ Et quantũ ego conijcio nõ sunt distincti habitus, sed idẽ habitus sub diuersis considerationibus est docens, & vtens; sicut idem est martellus quẽ docet facere faber ferrarius, & quo vtitur faber lignarius. Accipitur. n. hic logica vtens passiuè. i. qua vtũtur tractatores aliarũ scientiarum, vnde significãtius forsan diceremus logicam posse dupliciter considerari. s. in quantum est docens, & in quantũ est vtens. V. g.

Logica docens & vtens.

ille

ille habitus.s. Barbara est euidēs consequentia: in quantum demōstratur in logica per illa principia dici de omni est logica docens;sed in quantum illo vtitur Geometra, vt formet consequentiam in Barbara est logica vtens.

His præhabitis, respondetur ad quæstionem duabus conclusionibus.Prima.Logica in quantum docet,est verè & propriè scientia,& vt egregiè dicit Scotus 1.q.Elench.non solùm pars illa demonstratiua, verumetiam pars topica & sophistica. Et quo ambæ simul perspicacius probentur.Secunda conclusio est. Logica in quantū vtens non est scientia, sed modus sciendi & instrumentū sciētiarum. Ambæ cōclusiones sunt S.Tho.4.met.lec.4.¶Probatur prima conclusio, logica est habitus generās assensum necessarium & euidentem per demōstrationem:ergo(per definitionē)est sciētia.Probatur antecedens:Logica(V.g.)demonstrat euidenter ꝙ syllogismus demonstratiuus generat scientiā: hoc modo:omnis syllogismus procedēs ex necessarijs generat scientiam:sed syllogismus demōstratiuus est huiusmodi:ergo.Eadē ratione demōstrat ꝙ syllogismus Dialecticus procedēs ex probabilibus generat opinionē, & ꝙ syllogismus sophisticus procedens ex apparētibus fallit apparēter. Tam necessaria.n. & euidens conclusio Logicális est ꝙ syllogismus Dialecticus facit opinionem, & ꝙ sophisticus facit apparentiam,quā ꝙ demōstratiuus generat scientiam;& hoc est præcipuè hic adnotandū, vt intelligas quomodo logica quo ad oēs suas partes est verè scientia. Pari arte demonstrat in libris Top.quando valeat argumentatiō à genere, à diuisione,& per alios itidē locos:& in libris perihermen. demonstrat contradictionis alterā partem esse veram,alteram verò falsam, & quemadmodū valeat

1.Conclu. 2.Conclu.

argumentatio p conuersionē &c. Item in prædicamentis quemadmodum substantia nō possit inesse subiecto: & in alijs itē operibus demōstrat, queadmodū teneat aut fallat argumētatio in ampliationib⁹ appellationib. &c. quo fit vt Dialectica docēs sit sciā. ¶ Mox probatur secūda cōclusio: vsus Dialecticę in alijs scientijs non semp generat scientiā. ergo vsus non est scientia. probat añs: Si Philosophus naturalis aut moralis faciat syllogismū Dialecticū ex probabilibus, aut si ex singularibus solis quæ experimur inducat vniuersalem, non gñabit scientiā, sed opinionem: & si faciat sophisma, non gñabit opinionē, sed apparentiam. Qualē facit sophisma illud quod quidā obiecit Diogeni, ꝙ ego sum, tu nō es, sed ego sum hō: ergo tu non es hō. Cui argutè Diogenes rectè (inquid) colligis: sed à me incipe. Sensus ergo illius ꝙ logica docens est scientia, logica verò vtens nō est sciētia, est hic. Habitus Dialecticæ demonstrat naturas argumentationum aliorumq; operum: rōnis tñ vsus omnium argumentationū, quarū naturā demonstratiuè tradit logica, non semper generat scientiā. ¶ Has conclusiones prętēdit Auicenna in principio Dialecticæ, dicens vanā esse qōnem, An Logica sit pars Philosophiæ. Nam quatenus considerat de natura conceptuum quę est quędam natura rerū, est verè Philosophia, sicut Philosophia naturalis aut moralis. Sed quatenus vsus eius accōmodatur ad oēs scientias, est instrumentū sciētiarū. Itē dicit Boetius super Porphy. editione secūda: nempè ꝙ logica est simul, & pars Philosophiæ & instrumentū eius: sicut mēbra sunt & partes corporis & instrumēta eius. Et Cicero lib. 5. Tusc. q. sequitur (inquit) tertia pars Philosophię, quę per oēs partes sapiētiæ manat & funditur: quę rē definit, consequentia dispertit, se-

quentia adiungit, perfecta concludit vera & falsa dijudicat: disserendi ratio & scientia, ex qua, cum summa vtilitas existit ad res ponderãdas, tum maximè ingenua delectatio, & digna sapientia.

¶ A primũ argumentũ quod est Petri nigri negatur consequentia. Nã ad hoc ꝙ aliqua sit simpliciter scientia non reqritur ꝙ obiectũ eius sit simpliciter ens, sed satis ẽ ꝙ sit de re necessaria, & sub rõne vniuersali vt. 1. poste. videbimus. mõ tã necessaria est quæcunq; ꝓpositio logicalis. V. g. ꝙ demõstratio gñat sciẽtiã ꝗ hoĩem esse resibilẽ: & adeo vniuersalis. Vñ quaquam ens rõnis non sit simpliciter ens, de illo est simpliciter sciẽtia (licèt cognitio eius & definitio non sit ex parte obiecti tam perfecta q̃ cognitio entis realis.) Nam aliàs eodem argõ probaretur, scientias mathematicas nõ esse simpliciter scientias: quæ tractant de accidente, puta de quantitate: quia accidens secundùm Arist. non est ens, sed entis ens: cũ tñ illas appellet Arist. 1. post. certissimas: ꝙ si arguas, ꝙ cum ens rationis nõ habeat sciẽtias, verũ esse, omnino non põt mouere intellectum: qa mouere est verè agere, & ideo de illo non põt esse scientia. Rñdetur, ꝙ cũ ens rationis sola rõne differat ab indiuiduis realibus habet in ipsis verũ esse, & ideo indiuidua mouẽt intellectũ ad faciendũ intentiones rõnis, vt viso Petro & Paulo cognosco aliquã rõnẽ esse illis cõem: & inde cõsequitur intẽtio speciei. ¶ Ad secundũ argm̃ respõdetur ꝙ sciẽtia est de aliquo dupliciter: vno mõ simpliciter, tanquã de obiecto formali, alio mõ secũdàrio de illis rebus in qbus reperitur obiectũ formale. V. g. Philosophia naturalis tractat principaliter de hoie in cõi, demonstrãdo ꝙ est risibilis, ꝙ est mortalis: & cæteras varietates, quæ sunt perpetuę, etiam si homines sint corruptibiles. Sed se-

cundario tractat de Petro & de Ioāne qui sunt corruptibiles. Eodem mō logica tractat de rationibus cōibus, puta ꝙ damōstratio generat scientiā, ꝙ definitio constat ex gñe & dña. quæ sunt ꝑpetuæ veritates. Sed secūdario tractat de hac vel de illa materiali definitione, quę est res corruptibilis: & hoc non obstat rationi scientiæ. ¶ Ad confir. non negamus esse multas veritates Dialecticas, de qbus solū habetur opinio. Nā hoc hēt quecunque scientia naturalis quæ tractat de rebus mutabilibus, vt habeat admixtas multas opiniones. At non propterea est distinguenda alia Logica quæ sit opinio, & alia q̄ sit sciā: sicut non distinguimus aliā philosophiā naturalem q̄ sit opinio; & aliā quæ sit scientia. Sed satis est, vt logica sit scientia, ꝙ quantū ad partes principales generet assensum euidentē: eo præsertim ꝙ non est necessarium omnes scientias esse in eodē gradu certitudinis & euidentiæ. Arist. n. philosophiā moralem vocat scientiā, & tñ. 1. Ethi. dicit non exigendā esse rationē in illa, sicut in Matamaticis. Et. 1. post. vocat Mathematicas, sciētias, certissimas insinuans alias esse propriè scientias, q̄uis nō sint adeo certæ. Sed de hoc aliàs. ¶ Ad tertiū iam responsum est ꝙ logica docēs versat circa aliquod speciale obiectū, vt videbim⁹. q. 5. tractat. enim de entibus rationis: sed vsus eius diffunditur per oēs sciētias. ¶ Ad quartū quod est argumentū Aegidij itidem responsum est, ꝙ nihil vetat Logicā simul esse scientiam, inquātum docet, modum sciendi, quantū ad vsum. ¶ Ad formam confirmationis, quā Aegidius magnifacit negatur ille processus in infinitum. Nam Logica, vt superiori quęstione dicebamus, simul est scientia & modus sciendi respectu sui. Docet enim definire, diuidere, & argumentari, non solū in alijs sciētijs, sed in Logicą.

¶Sed

¶Sed si quęras de prima conclusione logicali quo modo probatur, vtrum per aliã Logicam: respondetur quod deueniendum est ad aliquod principium per se notum in terminis lumine naturali: & ad aliquam consequentiam per se euidentem, quæ non indiget priori scientia: vt sunt formæ quatuor modi euidentes primæ figurę, quos Arist. non probat per consequentias euidentiores, sed declarat per illos terminos dici de omni & dici de nullo, vt ex posuimus lib. 5. Summularum, ca. 1. V.g. si quæratur quare consequentia in Darij bona est. Omnis homo disputat, Petrus est homo &c. probat Arist. per dici de omni hoc modo. Si aliquid prædicatur de subiecto vniuersaliter sumpto, illud prędicatur de quocunque subsumpto sub illo: sed hoc contingit in consequentia de Darij: ergo Darij est bona consequentia. Sed si proteruus negaret cõsequentiam Arist. quæ etiam est in Darij, certè Arist. non adduxisset aliam probationem: sed sicut maior supponitur tãquam definitio propositionis vniuersalis, ita & consequentia supponitur tanquã euidens ex terminis. ¶Ad quintum respondetur quòd quãquam Logica sit ars: quia docet construere definitiones, syllogismos &c. nihilominus est scientia. Nã Arist. 6. Ethi. non separat artem à ratione scientię, nisi illam quæ est de re factibili: quales sunt mechanicę, quia non solùm sunt de rebus corruptibilibus, sed nec procedunt rationibus necessarijs. Variatur n. ratio domificandi pro loco & tẽpore sicut variantur formæ vestium & aliorum artificiorum. Sed Logica est de rationibus perpetuis & inuariabilibus: & ideò simul est ars artium & scientia scientiarum. Nam cum oẽs scientiæ & artes ratione procedãt, & Logica tractet de operibus rationis, fit vt viam aperiat ad omnes sciẽtias & artes: sicut scien-

tiæ Mathematicæ veræ sciẽtiæ sunt: vt Geometria & Arithmetica: sed numerantur inter septẽ artes: quia docent metiri & numerare, vt refert S. Tho. opusc. 70. q. 5. art. 1. & 1 2. q. 57. art. 3. ad tertiũ. ¶ Ad vltimũ argumentum respondetur ꝙ nomen sophistæ secundùm vnã acceptionem honorificum est. Tantũ. n. valet, sicut sapiens vel præceptor, sed secundũ aliã scientia sophistica est quæ apparet scientia & nõ est sciẽtia. Et de hac iã diximus ꝙ vsus eius non generat scientiam, sed fallit: sed tñ logica quæ tradit artem sophisticam, est verè sciẽtia: quia demõstrat necessariò ꝙ ꝑ illã artẽ quis possit facere argumẽta apparẽtia: sicut ars Alchimię si esset, esset verą ars faciẽdi aurũ apparẽs, licèt non verũ.

Quæstio III. Procœmialis.

Vtrum Logica sit vna scientia.

QVÆSTIONI præcedẽti de quidditate logicæ appẽdet tertia de eius vnitate. Et arguitur ꝙ non sit vna scientia. Primò logica habet multas partes: vt puta, aliam de prædicamentis, aliam de propsitione: & aliam de demonstratione, quæ omnes specie differunt: ergo sunt multę logicæ. ¶ Secundò arguitur. Non est vnicus simplex habitus omnium conclusionum logicalium: ergo non est vna logica. Consequẽtia est nota: quia supra dictum est, scientia est habitus. Et probatur añs. Primò: Actus asşentiendi sunt in logica specie diuersi: vt. v. g. ꝙ demonstratio generat scientiã, qđ prędicamenta sunt decem: ergo generant diuersos habitus. Secundò: Experientia constat successu temporis & longo studio multarum conclusionum logicam

gicam acquiri: ergo acquisito primo habitu circa primam conclusionem restat acquirẽdus alter circa secundam,& alius circa tertiam, vt sic per accumulationem habituũ crescat scientia. ¶Tertiò Ad principale arguitur. Si idem esset habitus omniũ conclusionum, sequeretur ꝙ acquisito primo habitu circa primam conclusionem, non acquireretur alij circa alias,sed ille postea extenderetur ad omnes:hoc tamen est falsum,ergo opinio illa est falsa. Sequelam authores opinionis concedunt.Et probatur minor. Tunc sequeretur ꝙ quamprimum Petrus.v.g.disceret primam conclusionem, acquireret totam logicam: quod est contra experientiam. Et probatur consequentia:Sit Petrus. v.g.qui didicit solùm primam conclusionem logicę, & Paulus qui didicit omnes.Et arguitur sic:Habitus Petri & habitus Pauli sunt eiusdem speciei secundùm hãc opinionem: & habitus Pauli inclinat ad omnes cõclusione, & est vera logica,ergo & habitus Petri. Quartò arguitur. Stat Paulum logicum obliuisci multarum conclusionum,manente habitu circa alias: ergo non est idem habitus oĩm. ¶Quintò arguitur. Stat Petrum habere verum habitum logicę circa aliquas conclusiones,& simul habere errorem circa alias:ergo non est idem habitus scientiæ circa omnes: aliàs scientia & error essent simul circa eandem conclusionem: quod est impossibile. ¶Et vltimò arguitur.In logica sunt aliquæ propositiones scitę per demonstrationem, & alię quarum solùm est opinio per rationes probabiles:ergo saltem circa hæc duo genera propositionum non est idem habitus.¶In contrarium est quod Ari. 1. poste.tex.43.dicit eam esse vnam scientiam quæ est vnius generis:& logica,vt videbimus q̃ône vltima, versatur circa vnicũ obiectũ:puta ens rõnis, ergo

QVAESTIO hæc duplicem habet sensum. Primus (qui pertinet ad Dialecticam & tangitur in primo argumento) est vtrum, logica quæ plures cõtinet libros diuersarum materiarum, sit vna sciẽtia specie, sicut Geometria: an sint potius plures logicæ, sicut plures mathematicæ. Secundus sensus (qui pertinet ad Metaphysicam & tangitur in reliquis argumentis) est, vtrum habitus omnium conclusionum logicalium sit vna simplex qualitas, inclinans communiter ad assensum omnium: an potius singularum conclusionum sint singuli habitus, ita vt logica sit collectio multorum habituum. ¶Et quantum ad primum articulum de primo sensu nulla certè deberet esse inter doctores controuersia. Omnes enim fateri tenentur esse vnã scientiam. ¶Vbi non fuerit ab re partitionem scientiarum obiter & perfunctoriè adnotare. Habitus intellectuales, quantum ego ex Arist. colligere possum (præter alias diuisiones) quadrupliciter secari possũt. Primò differunt genere, ratione medij quo procedunt. Quẽadmodum. 1. poste. text. 44. distinguit Arist. inter scientiam & opinionem, ꝙ illa sit habitus certus & clarus procedens per demonstrationem: & hæc sit habitus formidolosus & obscurus, procedens per rationem probabilem. Et medio modo se habet fides quæ generat assensum certum, sed obscurum. ¶Secundò distinguuntur habitus ex parte subiecti in quantum sunt virtutes intellectus, perficientes ipsum secundùm diuersos gradus. Quemadmodũ distinguuntur. 6. Ethi. cap. 3. quinque virtutes intellectus. s. ars, scientia, prudentia, sapientia, & intellectus. ¶Tertiò distinguuntur scientiæ etiam genere ex parte finis. Quemadmodum. 2. metaph. tex. 3. distinguit Aris. inter scientiam practicam, cuius finis est opus: & speculatiuam, cuius finis est veritas.

¶Quartò quod ad rem pertinet distinguuntur ſcientiæ tam ſpeculatiuæ, quàm practicæ ex parte obiecti: ſecantur enim ſcientiæ ſicut res, vt habetur. 3. de anima, tex. 38. & inde ſortiuntur ſpecies. Vnde generali diuiſione antiqui philoſophi & Stoici, vt ſupra diximus, partiebantur Philoſophiam in phyſicam, Ethicam, & Logicam. At, ſingula membra, vt notat Albertus ſuper Porphy. ſubiecantur in plures ſpecies. Et ideo Ariſ. 5. Met. tex. 2. ſubſecat Phyſicam generaliter dictam in Phyſicam ſpecialiter dictam, & Mathematicam, & Theologiam, ſeu Metaphyſicam. Quam diuiſionem ſequitur Boetius. 1. cap. de Trinitate ¶Sed eſt notandum in præſentiarũ vt docet S. Tho. opuſ. 70. qõne de diuiſione ſciæ art. 1. quod hęc diſtinctio ſciẽtiarum ſumitur ſicut diſtinctio potentiarum. Enimuero non quæuis diſtinctio obiectorum requirit diſtinctas potentias. Omnes enim ſpecies coloris eadem potẽtia viſiua percipiuntur: ſicut omnes ſpecies ſoni eodem auditu. Sed diſtinguuntur potentiæ ſenſitiuæ penes diuerſas rationes formales ſenſibilis, in quantum eſt ſenſibile. Vt color qui multiplicat ſpecies per lumen requirit vnam potentiam, & ſonus qui multiplicat ſpecies per motum, aliam potentiam: & ſic de ſingulis obiectis. Eodem modo in ſcientijs: quia ratio ſcibilis eſt vt ſciatur in vniuerſali per abſtractionẽ a materia ſenſibile, diſtinguuntur ſcientiæ penes maiorem aut minorem abſtractionem a materia. Nam phyſica tractat de his quæ dependent a materia ſecundùm eſſe & ſecundùm conſiderationem. Tractat. n. de animalibus, & de plantis, quatenus ſunt in tali materia. ſ. in carnib. & ligno. Mathematicę verò tractant de his quæ dependent a materia ſecundùm eſſe, ſed ſecundùm conſiderationem abſtrahuntur a materia ſenſibli. Tractant, n. de angu-

lis & figuris, non in quantum sunt in ligno vel in ære, sed absolutè. Metaphysica demum tractat de his quæ non dependent a materia nec secundùm esse, nec secundùm considerationem: puta de ente, cuius ratio soluatur extra materiam in Deo, & in angelis. ¶Atqui, sunt quatuor scientię Mathematicæ: Geometria de quantitate continua: Arithmetica de quantitate discreta (quæ sunt species mensuræ diuersę:) Astrologia, quæ est mixta ex Geometria & Physica: Musica quæ est mixta ex Arithmetica & Physica. ¶Item Ethica generaliter dicta diuiditur in Monasticam, quæ est de maioribꝰ vnius hominis: œconomicam, de regimine vnius domus: & Politicam, de regimine ciuitatis aut regni, & ad hanc reducitur ius ciuile: nam leges per philosophiam moralem statutæ sunt. ¶Ac demum logica generaliter dicta diuiditur in Grammaticam, Logicam, & Rhetoricam: quarum diuersitatem explicauimus quæst. 1. Et hęc est diuisio scientiarum speculatiuarum. ¶Eodem modo scientiæ practicæ, quę dicuntur artes mechanicæ, diuiduntur in septem. Quæ sunt, lanificium, armatura, nauigatio (quæ pertinét extrinsecus ad corpus) Agricultura, Venatio, Medicina, Theatrica (quæ pertinent intrinsecus ad nutritionem & valetudinem corporis,) Vnde versus, Lana, nemus, miles, nauigatio, rus, medicina; his theatrũ socia, sunt hęc mechanica dicta. ¶Atq, adeo, quatuor mathematicæ cum tribus rationalibus, vocantur artes liberales: quia versantur, circa opera animæ & rationis. Quales sunt, numerare, metiri, ratiocinari. Sed septem mechanicę dicuntur seruiles: quia pertinent ad corpus quod respectu animę est seruus: anima verò respectu corporis est dña & libera, vt meminit S. Tho. 1. 2. q. 57. ar. 3. ad tertium. Et hæc est partitio scientiarum naturalium

Septẽ artes liberales.

ralium

ralium. Supra istas est Theologia nostra Christianorum: scientia supernaturalis & reuelata. Vnde deductum est ius Canonicum: quemadmodũ ex philosophia morali ius ciuile.

AD rem igitur huius primi articuli vt redeamus: nominales ad primum sensum quęstionis respondent esse plures Logicas, plures Philosophias naturales, plures scientias Geometrię. In summa quot sunt obiecta materialia & particularia in Logica, tot multiplicant actus, totque asserunt esse Logicas. Et eadem ratione in virtutibus moralibus, aliam dicunt esse abstinentiam circa carnes, & aliam circa pisces, & aliam circa vinum: sed isti sermones profectò indigni sunt qui in scholis doceantur: vtpote quos extra scholas non auderemus proferre: & maximè quòd Aristo. docet quomodo euitentur, etiam si concedamus quòd circa quālibet cōclusionem generetur habitus distinctus ab habitu alterius. ¶ Et ideo rñdetur ad primum sensum quæstionis hac conclusione. Quantuncunque admittātur in eadem scientia plures esse habitus partiales nihilominus simpliciter absolutè est vna logica, patet apud Arist. 5. Meta. text. 7. vbi docet quod vnum dicitur multipliciter, atque adeo potest aliqua res esse vna simpliciter in vno genere & plures in alio: Quemadmodum exercitus est plura in prædicamēto substantiæ: puta plures homines, & tamen in prędicamēto quātitatis est simpliciter vnus numerus. Et domus est plura in prædicamento substantiæ, puta plura ligna, plures lapides: & tamen est vna domus in prædicamento qualitatis, & ita visus quāuis constaret ex partibus differentibus, nihilominus esset vna potentia. Eadem ratione quamuis logica esset plures entitates, est nihilominus simpliciter vna scientia propter vnicam rationē obiecti, im-

mo profectò eadem ratione dicendus est vnus habitus: nam habitus est genus ad scientiam. ¶Et secundò probatur: quia quemadmodum domus ex genere suo non habet quod constet ex pluribus rebus: sed licèt esset vnum ens simplex, esset domus: ita logica non habet ex se quod constet ex pluribus rebus, & ideo est vna scientia. Et hoc modo satis est dialectico scire quod logica est vna scientia. ¶Vnde ad primum argumentum quæstionis respôdetur, quod quanquam logica habeat diuersas partes, nihilominus tractat de illis sub eadem ratione formali obiecti: quemadmodum scientia vnica de homine, tractat de capite & cæteris eius membris ac proprietatibus sub eadem ratione.

¶In secundo articulo. Circa secundum sensũ Metaphysicum quęstionis, an videlicet dialectica sit vna simplex qualitas, non solùm inter S. Thomã & alios: verum & inter Thomistas ipsos est dissensio opinionũ. Sed vt manifestum sit in quo stat differentia, notandum est primò quod ad scientiam duo requiruntur: vnum ex parte obiecti: vt puta species intelligibiles in memoria: quę sunt similitudines obiectorum: atque adeo sunt causa notitiarum apprehensiuarum. Alterum requiritur ex parte potentiæ: quod est virtus & habilitas illius, inclinans ad assensus iudicatiuos. Et inter Thomistas alii qui putant scientiam esse collationem illarum specierum: alij verò scientiam esse habitum qui se tenet ex parte potentiæ: propterea quòd S. Thomas variè vr loqui de hoc in diuersis locis, Adeo vt Capreolus in prologo sententiarium q. 3. sub dubio reliquerit quid senserit S. Thô. Nam in quęstionibus de veritate. q. 10. ar. 2. & in alijs locis, quos poteris illic videre apud Capre. dicit quod ordinatio specierum in intellectu possibili est habitus scien-

tiæ. Sed. 12. q. 5. art. 4. ad tertium argm̃, dicit ꝙ qui primò acquisiuit habitũ imperfectũ circa primam conclusionem vnius sciæ, postea per demonstratiões aliarum conclusionum non acquirit nouũ habitum, sed primus efficitur perfectior. Vbi intendit, habitũ sciæ esse simplicem qualitatem. ¶ Vnde Capre. ad quęstionẽ pręsentem rñdet, sub distinctione, ꝙ si habitus sciæ accipiatur pro speciebus, tunc nõ est simplex qualitas, sed collectio pluriũ: nã singulorũ obiectorũ sunt singulę spẽs. Si verò accipiatᷣ ꝓ habilitate potẽtiæ & virtute ad iudicãdum, tunc Logica & quæuis alia scĩa est vna simplex qualitas.

¶ Sed tamen, vt existimo: sententia S. Thomæ clara est. Et ideo ad quæstionem respondetur tribus conclusionibus. ¶ Prima ad intelligendum opinionem S. Thomæ & aliorum. Scientia propriè solùm accipitur pro habitu qui se tenet ex parte potentiæ ad iudicandum. Et ita loquuntur omnes doctores cuiuscunque viæ: Nec S. Thomas potuit sentire oppositum. Nam scire idem est quòd iudicare, & per species non iudicamus, sed per assensum vel dissensum. Vnde S. Thomas nusquam collectionẽ specierum vocat scientiam, sed vocat eas, habitum scientiæ: hoc est habitum qui est inchoatio scientiæ: in quantum notitiæ apprehensiuæ prærequiruntur ante productionem assensus. Et ita exponit Caie. loco citato. Et hoc videtur mihi sentire S. Thom. 3. senten. distinctio. 14. quæstio. 1. artic. 1. q. 2. vbi dicit quòd habitus intellectiuæ partis perficitur ex lumine & specie intelligibili illorum quæ per speciem cognoscuntur. Vbi lumen vocat habitum illum & virtutem intellectus. Ita vt nomẽ, scientia, supponat pro habitu & habilitate potẽtiæ, connotando collectionẽ specierum obiectarum.

¶ Secvnda conclusio. Logica & quæcunq; scientia Conclu.

tia specialis est in via S. Thomę vnica simplex qualitas. Nec hoc põt cadere in dubium cõsideranti dicta S. Tho. 1 2. loco citato, & q. 54 ar. 4. vbi expresse dicit φ habitus scientię est simplex qualitas, & alia multa quę illic citat Caie. Et hęc cõclusio fuit Henrici, quol. 9. & oĩm antiquorum ante tempus Scoti. Et in hoc est differentia inter antiquos & modernos. Nã quantũ ad species intelligibiles, oẽs conueniunt φ singularum conclusionum & obiectorum sunt singulę species. Et sunt quãplurima argumenta pro hac sententia antiquorum. ¶ Primum. Ex cõi modo loquẽdi: Logica est vna sciẽtia: ergo est vnus habitus (a specie ad genus) & per consequens est vna qualitas: quia sicut scientia est species habitus: ita habitus est species qualitatis. ¶ Et confir. Quia alias concedendum esset φ ego habeo plures logicas: puta vnam de prædicamentis, aliam de syllogismis: & eadem rõne plures physicas vnam de homine, & aliam de equo: quod absurdum est dictu. ¶ Secundò est argumentum S. Thomæ loco citato. Habitus est perfectio potentię & eius Virtus: ergo est proportionabilis potentię: sed est vna potentia respectu omniũ obiectorũ, q̃ conueniunt in vna rõne: vt vnus visus respectu oium specierum coloris ergo est vnicus simplex habitus respectu omnium cõclusionum quę conueniunt in vna rõne scibilis. Et hæc est sententia Arist. 2. de anima. tex. 33. distinguentis eodem modo potentias & habitus per obiecta. ¶ Tertiò arguitur. Postquam ignis productũ habet vnum gradum caloris, non producit alium distinctum in eodem subiecto: quia oẽs sunt eiusdẽ speciei, sed intendit priorem: at omnes conclusiones eiusdem scientiæ, sunt eiusdem speciei: quia cõueniunt eadem ratione scibilis: ergo acquisito habitu circa primam conclusionem, non acquirũtur

alij circa alias. Sed ille postea intenditur: atq; adeo extenditur ad omnes. ¶ Quartò, habitus infusi sunt simplices qualitates respectu omnium obiectorũ eiusdem rationis: vt vnica fides, vnica iustitia: quod autores etiam alterius opinionis concedunt: ergo & habitus acquisiti. Nam differentia quã illi conantur assignare, vt puta ꝙ aliud est de habitu infuso a Deo, & aliud de illo qui acquiritur a nobis, certè mere gratis assignatur: Nam Deus confert perfectionem supernaturaliter, secundũ modum naturalẽ. Vnde si nõ acquireremus vnicum habitũ oĩum articulorũ, re vera nec Deus infunderet vnicũ habitũ, sed plures. Quemadmodum Adæ tales scientias infudit Deus quales ipse acquisiuisset. ¶ Et confir. Quia virtutes acquisitæ morales, sunt simplices habitus. Quis. n. dixerit plures esse habitus iustitiæ commutatiuæ in me, alium ad emendum frumentum, & alium ad vendendum oleum, & aliam esse temperantiam ad comedendum lenticulam, & aliã ad bibendum aquam? Certè est ridiculum. Ergo eadem ratione, est vnicus habitus scientiæ. ¶ Tertia conclusio. Quanquam hęc opinio antiquorum sit verisimilior, vt argumenta probant, nihilominus opinio Scoti & nominalium est vtcunque probabilis. Scotus enim & Gregorius. q. 3. prolo. sent. & ferè moderni tenent ꝙ singularum conclusionũ sunt singuli habitus, & collectio omniũ quæ conueniunt in vna ratione scibilis est vna scientia. Et potest hoc concedi, sicut nos concedimus ꝙ collectio plurium specierum est vnicus habitus qui est inchoatio scientiæ, dummodo concedatur ꝙ licèt sint plures qualitates est simpliciter vna scientia, & vnus habitus. Itaq; sicut scientia est nomen collectiuum, ita & habitus postquã est genus sciẽtiæ, sit vnus, licèt cõstet ex pluribus qualitatibus. Argu- Conclu. 3

mēta huius opinionis ſunt illa quæ ſupra fecimus. Ad quæ tamen antiqui probe reſpondent.

AD primum argumentū reſponſum eſt in priori articulo.¶Ad ſecundum negatur antecedens. Et ad primam probationem negatur conſequentia. Non enim ſequitur ſi ſunt diuerſi aſſenſus actuales, quòd generent diuerſos habitus. Eodem modo probares quòd diuerſi aſſenſus numero eiuſdem concluſionis generarent diuerſos habitus. Hæc eſt enim natura habitus, & potētiæ, ꝙ vnicus habitus producat multos actus circa idem obiectū formale: ſicut vnus viſus producit plures viſiones colorum. ¶Et ad ſecundam probationē negatur ꝙ ſucceſſu tēporis generētur noui habitus. Sed eſt notandum pro hoc & ſequentibus argumentis, ꝙ acquiſito primo habitu circa primam concluſionem nō acquiruntur noui per ſtudiū aliarū concluſionum eiuſdē ſcientiæ: ſed tn̄ acquirūtur nouæ ſpecies circa obiecta aliarū concluſionum. Et primus habitus perficitur, non ſolū quia intēditur, ſed quia extenditur ad alias cōcluſiones. Per hoc.n.ꝙ exit in act⁹ circa nouas cōcluſiones, acquirit nouos reſpectus. Nō dico nouas entitates diſtinctas. Sed per hoc ꝙ actuatur per ſpēs nouarū cōcluſionum, perficitur vt inclinet in potentia propinqua ad aſſenſus illarum: quos non poterat antea producere in potētia propinqua. Et hoc ſentit S.Tho. 1 2.q. 52.art. 2. quādo dicit ꝙ ſcientia augetur per additionem. Intelligitur. n. per additionem ſpecierū & per extenſionem & perfectionē habitus. ¶Vnde ad tertium argumentū, Conceditur ꝙ poſtq̄ Petrus acquiſiuit habitū circa primam concluſionem, non acquirit poſtea alios circa alias. Sed negatur inde ſequi, eſſe iā tunc logicū. Et cum arguitur: Habitus Pauli qui ſcit omnes concluſiones, eſt eiuſdem ſpeciei cum

habitu

habitu Petri. Sed habitus Pauli inclinat ad omnes: ergo & habitus Petri: negatur consequentia: si loquaris de inclinatione in potētia propinqua. Nam licèt sint eiusdem speciei, non tñ sunt æquè perfe-cti, nec Petrus habet tot species quot Paulus. Quē-admodum Petrus puer eiusdem speciei est cum Pe tro viro, tamen non potest in potentia propinqua generare quousq; sit perfectus vir. Solū.n. sequitur ꝙ si habitus Petri est eiusdem speciei cum habitu Pauli, potest in assensum eiusdem speciei. Nam assensus primæ conclusionis est eiusdem rationis sci bilis cum assensibus omnium aliarum, & poterit in oēs, quando fuerit perfectus. ¶ Et per hoc soluuntur quartum & quintum argm̄. Nam licèt idem habi-tus Pauli inclinet ad oēs conclusiones, possunt ta-men perdi species aliquarum, manentibus specie-bus respectu aliarum. Et iam ille habitus non in-clinabit in potentia propinqua ad illas conclusio-nes, & per consequens erit obliuio illarum. Et eadē ratione potest esse error circa aliquas cōclusiones, manente scientia circa alias. ¶ Ad sextum argumen-tum concedimus ꝙ non est idem habitus qui incli-nat assensum scientificum & ad assensum opinati-uum: sed sunt distincti habitus. ¶ Sunt qui multipli-cāt hic omnes difficultates de habitibus: puta quomodo generentur & corrumpantur, quomodo in-clinent. Sed nunc non erat his locus.

Quæstio IIII. Procemialis.

Vtrum Logica sit scientia speculatiua.

POSTQVAM circa substantiā dialecticæ cōstituimus esse sciam, atq; adeo vnā sciam, videre sequitur qualis sit: practica nè aut speculatiua. Et argr: ꝙ

non sit speculatiua:sed practica. Dialectica est ars quæ refertur inter artes liberales:imo dr ars artiũ; vt meminit Petrus Hispanus.Sed ars omnis est practica:nam practica scientia est quæ habet opus pro fine,& ars idem est ꝙ scientia operatiua,vt definit Aris.6.Ethic.cap.4.ergo Dialectica est scientia practica ¶Secundò arguitur.Finis dialecticæ, vt supra diximus,est constituere syllogismos,& aliàs argumentationes,& ideo dicitur Dialectica.i.disputatiua scientia,& ab Arist:vocatur modus sciendi.Sed argumentationes sunt opera quædam perinde, ac cętera artificialia(ars.n.est construere syllogismũ in Barbara sicuti construere domum) ergo logica est scientia practica.¶Et confir.ex S.Thom. in prologo poste. Quemadmodũ (inquit) necessaria fuit ars ædificatoria aut fabrilis circa ea quæ ratio de operibus manuum ratiocinatur, ita necessaria fuit ars quæ sit directiua actuum rationis, vt in illis homo facile & sine errore procedat, qualis est ars logica: vbi insinuat logicam esse artem pari ratione,qua ars ædificatoria & fabrilis. ¶Tertiò arguitur. Medicina dicitur practica quatenus moderatur humores & actiones corporis, & sciæ morales dñr. practicæ & actiuæ: quia ordinant opa nr̃a quæ procedunt a voluntate: vt videlicet studiosè fiant: ergo eadem ratione Logica erit practica, qñquidẽ ordinat opera intellectus. ¶In contrarium est snĩa Arist.3.de aĩa.tex.49.Vbi ait, intellectus practicus differt a speculatiuo fine:nam practicus est qui ꝑꝑ aliquid rõcinatur.i.ꝑꝑ opus:logica verò non rõcinatur propter aliquod opus distinctum a ratiocinatione.Sed propter ipsum ratiocinari:ergo est speculatiuã. Quòd testatur etiã Aug.8.de Ciuit.Dei.c.4.

¶Distinctio inter scientiam practicam & speculatiuã a fine sumẽda est, ꝙ speculatiua sit

solùm

solùm pp veritatem cognoscendam; practica verò sit pp opus: vt modo citauimus ex Arist. quod expressius repetit.2.meta.tex.3.vbi ait, q finis cōtéplatiuæ sciæ veritas,actiuę autem opus,idem enim sonat scientia practica quod scientia actiua:a Prat to verbo Gręco quod est facio.¶Sed variè loquuntur doctores in hac parte, de scientijs practicis & speculatiuis:Cum tñ verita facile constet,si res oculatius inspiciatur.Vnde cum sciētia ab obiecto & fine habeat vt sit practica: duo sunt necessaria vt scientia sit practica.primùm,qđ sit de obiecto operabili a nobis: nam cum scientia practica sit operatiua sui obiecti, fit vt de rebus naturalibus non possumus nos habere scientiam practicam. Vt sciētia de cœlis, & de plantis, animalibus &c. non potest esse practica: scientia verò Dei eminenter continet speculatiuā,& practicā,vnica.n.simplicissima sciētia infinita res naturales & cognoscit & facit. ¶Secundò requiritur qđ finis eius sit operari.i. qđ sit pxima regula ipsius opis,& tractet de re operabili,mō operabili.vt docet S.Th.de veritate.q.14 ar.4. ¶ Vbi notandū qđ in sciētijs duplex est finis; alius est finis sciētis: & alius est finis sciȩ.Finis sciētis est quē hō constituit sibi, qñ addiscit sciētiā: & iste nō sufficit, vt scia dicať practica aut speculatiua:quia extrinsecus se hēt ad sciā.Sed finis sciæ est ille quē habet scīa ex sua ratione intrinseca,a quo subinde sciētia hēt, vt sit practica vel speculatiua. Exēpli gratia:potest quis studere sciētiā de anima: vt intelligat quō est perpetua & capax beatitudinis & vt inde alliciatur ad bene viuendum. Scientia illa certè est mere speculatiua, tametsi finis scientis sit opus: quia scientia hæc non docet operari, sed est mera speculatio. Itē pōt quis de domo studere sciētiam speculatiuā,puta quæ procedit per demō

Duplex finis in sciijs

strationem & resolutionem in prima principia: vt puta quid sit domus, quibus partibus constet, quis finis eius &c. & illa certè est speculatiua, quamuis sit de re operabili a nobis, quia non tractat de illa re modo operabili, sed speculatiuo. Attñ scientia quæ tractat de domo, qũo fiat domus. idest qũo sint dolanda ligna, parandi lapides, construendi parietes est practica, quia tractat de re operabili, modo operabili, vnde licèt quis discat hanc scientiam nõ intentione operãdi, est practica, quia finis scientiæ est cõsiderãdus & nõ finis sciẽtis. ¶At cõtra hác doctrinam vr̃ esse S. Thomas prima. p. q. 14. ar. 16. vbi ponit tripliciter contingere scientiam esse speculatiuam. Primò ex parte rei scitę: puta qñ est de re non operabili, & hanc dicit similiter esse speculatiuá. Secũdò ex parte modi, vt puta si ędificator consideret domũ, definiendo, & diuidendo, quia illa licèt sit de re operabili, nõ procedit mõ operabili. Et tertiò ex parte finis, vt si ædificator consideret domũ mõ operabili, puta qualiter sit domus construẽda, nõ tñ intentione operandi. Et subiungit ꝙ scientia speculatiua ex parte modi, est partim practica. s. ex parte obiecti, & illa q̃ est speculatiua ex parte finis, est practica ex parte obiecti, & ex parte modi, vbi exp̃sse S. Tho. in tertio mõ dicit, ꝙ finis scientis facit quodammodo sciam speculatiuam. Et in secundo mõ dicit, ꝙ obiectũ operabile facit sciẽtiam quodammodo practicam, q̃q̃ ex p̃te modi sit speculatiua. ¶Quã sententiã Greg. in prologo q. 4. multis redarguit, nempè qđ finis scientis variet qualitatem sciẽtiæ. Et quamuis multi ex nostris verba hęc S. Tho. vt aciẽt tueantur, sunt tñ cum grano salis intelligenda. Primum. S. Tho. nõ intẽdit sciẽtiã ex fine scientis esse per se, aut practicam, aut speculatiuã, sed quodam modo per accidens. Et propterea

id solùm

id solùm concedit peculiariter scientiæ Dei: hac ratione: quia Deus non habet duas sciētias de rebus aliam practicam, aliam speculatiuam, sicut nos habemus, sed per scientiam infinitam & speculatiuā eminenter cognoscit res & creat. Atque adeo ibi non potest distingui inter scientiam practicam, & speculatiuam ex natura intrinseca ipsius scientię, sed per diuersos respectus Dei ad res. Ita vt inquātum se ipsum cognoscit, scientia sua est speculatiua: quia ipse non est factibilis: in quantum verò cognoscit res extra, quas nunquam est facturus, est practica scientia ex parte obiecti cū sit factibile, & speculatiua ex parte finis. Sed respectu illarū quas facturus est, est practica ex parte finis: quamuis etiā eminenter sit speculatiua. At verò in scientijs creatis nr̄is vbi ex intrinseca rōne scientia suaptè natura est practica, aut speculatiua, nunquam reor S. Tho. hanc distinctionem admitteret, sed vt citatum est de veritate. q. 14. sciētia ex intrinseca eius ratione habet quod sit, aut practica, aut speculatiua. ¶Et primo: qđ scientia q̄uis habeat obiectum operabile, si modo procedit speculatiuo, sit simpliciter speculatiua, sic ego probo. Illa scientia est solùm speculationis gratia, nec docet operari, ergo nullo mō est operatiua, & ꝑ consequēs nec practica qđ idem est. ¶Secundò arguitur. Per accidens est illi ꝙ obiectū sit operabile, aut naturale: ergo inde non habet qđ sit practica. v. g. si scia rosæ qua cognoscimus naturā rosę est modò speculatiua, eadem ratione quāuis rosa esset factibilis nobis, esset speculatiua. Et si Deus impartiretur nobis facultatem faciendi rosam, aut res alias naturales, alias scientias deberet nobis infundere quibus sciremus facere: nam quas modò habemus non sufficerēt: ergo eadē rōne scia similis de domo qua solū cognoscimus naturā do-

mus est prorsus speculatiua. Accidit.n.hmōi scien-tijs obiectum esse operabile, nec ne. ¶Et confir. Geometria quàm ego habeo de triāgulis & alijs figuris est speculatiua: vt ab omnibus est receptissimū: tñ est de re operabili a nobis, potest.n. homo figuras lineare: ergo eadem ratione scientia de domo potest esse speculatiua. ¶Mox probatur ꝙ a solo fine scientis scientia non dicitur absolutè speculatiua, aut practica. Hmōi.n. conditiones conueniunt scientiæ suaptè natura: sed tñ fines isti scientis de per accidens contingunt illis ex conditione subiecti: & dato opposito cōcedendū esset qđ scientia in diuite, qui nō intēdit operari, esset speculatiua, & in paupere, qui intenderet operari, esset practica: immo in eodē modò esset speculatiua modò practica, inde solū qđ mutaret ꝓpositū. ¶Colligamus ergo differentiam inter speculatiuam & practicam quam constituit S. Thomas. 1. Eth. q. 3. f. qđ speculatiua procedit modo resolutiuo, tractat.n. de naturis rerum, resoluendo vsq; ad prima principia, practica verò procedit mō compositiuo, docet.n. inducere formā in materiam. Vt ædificatoria docet dolare ligna, quadrare lapides, cōstruere parietes &c. Quare practica operādo potissimū acquiritur. ¶Ex quo tandē seqtur cōtra Scot. 4. q. prologi, ꝙ Theologia nō est practica, nā speculatiuè cōsiderat naturā Dei, licèt eiusmodi cognitio alliciat ad operandū.

¶ SECVNDÒ (quia lubet omnes practicas sciētias in summa attingere) notandū est, qđ cū actio alia sit immanens: quæ propriè sortitur nomē actionis, vt intelligere, amare, loqui, comedere &c. alia verò sit transiens in exteram materiam, vt scribere, ędificare: quæ ꝓpriè dicitur factio (diuisio est Arist. 6. meta. tex. 15.) fit subinde, vt scientia practica diuidatur in actiuam: quæ actiones nostras dirigit, vt

studiosè

studiosè fiant, & meritoriè, vt dicunt, & in factiuam, quæ versatus circa extera opificia, vt habetur apud Aristo. 6. meta. text. 1. Et eadem prorsus diuisio est qua. 6. Ethi. distinguit habitum practicum in artem & prudentiam: dicens, quòd ars est habitus verus cum ratione factiuus: prudentia verò habitus verus cum ratione actiuus. ¶ Vbi adnotandum est, qđ scientia aliqua vel virtus practica: bifariã põt opus dirigere, videlicet, aut quãtũ ad facultatem operis, aut quantum ad vsum. vt docet S. Tho. 1. 1. q. 56. ar. 1. Ars est quæ facit facultatem operis: prudentia verò quę facit bonum vsum. Exempli gratia. Ars pictoris facit facultatem: vt quando pictor voluerit, imaginem exhibeat perfectam: an verò studenda sit illa ars, & pingendum modo sit, nec ne, hoc facit prudentia. Eadem ratione virtus moralis, vt docet Arist. 6. Ethi. cap. 12. facit rectam intentionem finis vt abstinendum esse, pugnandũ esse &c. Sed quando & quomodo, hoc facit prudẽtia. Quare prudẽtia proximè versatur circa electionem voluntatis. ¶ Hinc patet scientias morales vt Ethica, & Politica, nõ esse adeo practicas, vt sũt ars & prudẽtia: quia obiectũ philosophiæ moralis, qđ est studiosè agere, nõ fit potissimum ab ipsa sciẽtia sed a virtutibus moralibus: vt temperantia facit tẽperatè comedere, & fortitudo strenuè pugnare: & ideo potest philosophus esse malus homo. Sed sunt scientiæ quodammodo practicæ: quia ostendentes naturam virtutum, quodam modo nos docent operari, & habent idem obiectum quod est obiectum virtutis. Obidque eiusmodi sciẽtias morales, autore Arist. 2. Ethic. consideramns, non contẽplationis tantùm gratia, sed vt boni efficiamur.

Facultas operis & vsus eius.

Tertiò tandem notandũ est: vt nihil huius quæst. prætereamus, qđ actio illa quæ per sciẽtiam

quan-

quanuis practicam dirigitur Græca voce appellatur a doctoribus praxis. Est enim praxis idem quod actus, & proprius conuenit actioni manenti: sed accipitur iam pro quocunque obiecto scientiæ practicæ, siue actio fuerit immanens, siue factio transiens. Atqui iudicio meo plus opere consumunt doctores in inquisitione praxis quàm opus esset. Scotus in prolog. sen. quæst. vlti. Praxis, inquit, est actus alterius potentię, quàm intellectus, naturaliter posterior intellectione, natus elici conformiter rationi rectæ, vt sit rectus; vbi ansam dedit huic disputationi. Nam Occhan, & Greg. & reliqui in vltima quæstione prologi arguunt primo qđ operatio ēt intellectus potest esse praxis: nā praxis ē operatio quę est obiectū sciētię practicæ, sed & potest homo per prudentiam dirigere vsum cōtemplationis, puta quando studendum est, & quas scientias expedit discere: ergo non est necesse, vt praxis semper sit operatio alterius potētiæ quàm intellectus. ¶ Item arguunt qđ non requiratur, talem operationem esse conformem rationi rectæ. Nam praxis æque dicitur de operatione mala atque bona. Sed missa disputatione Theologorum, hoc satis est in præsentiarum adnotare primum qđ quantum elicitur ex Ari. praxis, quāuis generali nomine posset dici de quacunq; operatione. tā propriè solùm dicitur operatio libera, quàm in nostra potestate est, bene aut male fieri, siue quantum ad vsum, siue quantū ad facultatē operis: qđ autē sola operatio alterius potentiæ quā intellectus, puta voluntatis, aut potētiæ executiuæ debeat dici praxis, hoc Scotus solùm probat illo communi dicto, intellectus extensione fit practicus. Sed intellectus, inquit Scotus, non extenditur nisi in ordine ad alias potentias: ergo praxis primo est operatio voluntatis, quam dirigit intellectus,

tellectus, & inde operatio exterior quę procedit à voluntate. Sed contra Scotú est in primis, ꝙ illa au toritas nõ est Arist. quare malè citatur in margine. 3. de anima, tex. 49. quia ibi non habetur, nisi ꝙ in tellectus practicus differt a speculatiuo fine, sed (vt ait Gregorius) est dictú cõmune. Et S. Tho. 2. q. de ver. ar. 8. non citat illo modo illud verbum: sed dicit ꝙ sciẽtia speculatiua, per extensionẽ ad opus fit practica: ponit exẽplum, sicut si quis studeret medicinã non vt vtereť illa, esset speculatiua de ꝑ accidẽs ex parte finis sciẽtis: sed si pòstea mutaret intentionẽ & practicaret illam, fieret practica. Sed tñ alia rõne, magis certè apparẽti, põt ꝓbari ꝙ ope ratio intellectus propriè nõ est praxis. Nam praxis distinguitur contra speculationẽ, & quæcunq; ope ratio intellectus est speculatio: quare licèt reguletur à prudentia, & propterea dicať quodam modo praxis: tñ proprijssimè non est praxis, sed speculatio: & si hac ratione vsus esset Scotus, fecisset fortè credibilem suã opinionẽ. ¶ Et quãtum ad secundú, vt aliqua operatio sit praxis, nõ requiritur ꝙ sit bo na operatio & cõformis rationi rectæ: nam etiã ma la operatio est praxis mala. Sed ad hoc ꝙ sit praxis recta requiriť ꝙ sit cõformis rationi rectæ. Et hæc est doctrina Arist. 6. Ethic. ca. 2. Vnde operatio quę non potest esse recta, vt odium Dei, est nihilominus praxis. Ob idque in definitione praxis non de bet poni rectum, nec vitiosum.

Ad quæstionem: ergo ferè nominales moderni respondẽt, ꝙ Logica est scĩa practica: quę docet cõstruere syllogismos & alias rõcinationes. Quam putant esse opinionem cõmentatoris. 2. Met. quia vocat illum modú sciendi. Nihilominus responde tur tribus cõclusionibus. Prima. Logica simpliciter 1. Cõclu. & absolutè est sciẽtia speculatiua. Probatur primò,

quia

quia licèt tractet de syllogismis & alijs ratiocinationib. quæ sunt res operabiles à nobis: tñ non tractat de illis mõ operabili, quod vt dictũ est, requiritur ad scientiã practicam, sed tractat de illis speculatiuo & resolutorio mõ, puta contẽplando naturam prædicamentorum, propositionũ, syllogismorum & cuiusuis alius entis rõnis, & hoc contemplatur per resolutionẽ in sua prima principia. Itaq; propriè tractat de illis ac si essent quædã res naturales, nec à nobis factibiles: ergo est scientia speculatiua. Sed quia illa sunt opera facillima, fit, vt cognita eius natura facilè fabricentur à nobis. ¶Secundò probatur conclusio. Esto. Dialectica tractaret de istis operibus modo operabili, ita q finis eius esset operari, nihilominus esset speculatiua: qa ipsamet opera quæ dirigit sunt speculationes. Scientia enim dr̃ speculatiua vel practica ab obiecto: sed obiectum Dialecticæ est speculari, ergo ipsa est speculatiua. Itaq; latet fallacia, si quis inferat aliquã scientiã esse practicam, propterea q dirigit ad opus, quãdo opus ipsum est speculatio. Enimuero licèt ars ędificandi sit practica: tamen ars & modus sciendi & speculãdi certè non est nisi speculatiua. Quam rõnem existimo cõmendandã. ¶Quod si quis arguat cõtra hanc conclusionẽ, Potest quis ratiocinationes & alia opa ĩtellectus mala cõstruere: primò quantũ ad vsum potest illa fabricari tempore indebito, & deficientibus alijs circũstantijs, vt opus sit malũ moraliter: & secũdo quantum ad facultatem opis, quia nescit illa fabricari: ergo aliqua ars requiritur ad hoc. ¶Ad primum respõdetur, q prudentia est quę facit rectum vsum moraliter Dialecticæ, & omnium scientiarum & omniũ
2. Cõclu. artium, vt supra diximus. ¶Sed pro secunda parte argumenti, est secũda conclusio. Dialectica & om-

nes

nes artes liberales dicuntur quodam modo artes, per quandam similitudinẽ ad artes mechanicas. Conclusio est S.Thom. 1. 2. quæstio 57. art.3. Habent enim similitudinẽ artium in hoc, ꝙ ordinant ad rectè intelligendũ, aut rectè operandũ. Sed deficiunt à vera ratione artis: quia versant circa opera ipsius animæ: ideo dicũtur artes liberales, ad differentiam artium mechanicarũ, quæ dicuntur seruiles: nam mechanicæ sunt propter necessitatem corporis, liberales verò propter delectationẽ animæ; & corpus subditur animæ vt seruus Domino: sed deficere à vera ratione artis, non est simpliciter defectus, sed potius perfectio: quia artes liberales sunt quodam modo medię inter sciẽtias pure speculatiuas & artes: nam scientia speculatiua est, quæ est speculationis gratia, ars cuius finis est exterius operari: ars verò liberalis, q̃ est propter opus animę. ¶ At verò non oẽs artes liberales sunt in eodem gradu, quare sit tertia conclusio. Dialectica inter artes liberales vicinius accedit ad scientiam speculatiuam. quia finis eius est speculatio, puta ratiocinari: mox Rhetorica, cuius finis est persuadere, & ornate proferre argumenta: deinde Grammatica. Aliæ verò quatuor Mathematicæ propius inclinant ad artes Mechanicas: nam versantur circa opera exteriora, sed nihilominus sunt opera q̃ pertinent ad delectationem animæ; & non ad necessitatem corporis: quare intra lineam sunt artium liberalium. Verum est tamen quòd solent distingui in speculatiuas & practicas, qualiter nõ distinguũtur artes rationales. Vt sit Arithmetica speculatiua, quæ considerat naturas numerorum. Practica verò quæ docet numeros multiplicare, partiri &c. Et eadẽ rõne musica, perspectiua, & Geometria. Tametsi hęc quatenus docet in materia exteriori 3. Cõclu.

teriori

teriori formam inducere, mechanica est. Ars enim ædium struendarum Geometria quædam est.

¶ AD primum ergo argumētum principale satis responsum est, solùm enim probat Dialecticam esse quodam modo artem, non tñ proinde cadit à ratione speculatiuæ scientię. Et pari modo respondetur ad secundū, nempè non subsequi si ars construendi domos sit practica: Dialecticam subinde esse practicam. Ars. n. quæ tradit modum sciendi, speculatiua est sicut scientia ipsa. ¶ Quod si quis arguat, tunc consequi habitum practicum itidem esse speculatiuum: nam assensus & iudicium, q.ꝰ elicitur ab habitu practico, est verè actus & consideratio scientiæ. Respondetur, ꝙ ratio scientiæ practicæ nō sumitur ex actu intellectus, quē proximè elicit, sed ex opificio exteriori quod dirigit. Et hoc in Dialectica non est nisi scire, & ideo dr̃ modus sciendi, & non modus pingēdi, aut ædificandi &c. ¶ Et ad confirmationem respondetur, ꝙ S. Thom. vocat Dialecticam artem, eo modo quem ipse docuit. 1. 2. vt dictum est in secunda conclusione. ¶ Ad tertium. Quantum ad medicinam respondetur, ꝙ aliqua est Theorica, quæ tractat naturas herbarum, & complexionis humanę. Alia verò practica, quæ applicat medicinas. Et meritò dicitur practica, si quidem versatur circa vtilitatem corporis. Sed quod ad morales scientias attinet, iam dictum est esse quodam modo practicas, non quidē adeo vt artes: quia non versantur circa extera opificia, sed circa actiones morales, nec ĩ hac ratione sunt practicæ sicut prudentia, vt expositum est secundò notabili.

Quæstio

Quæstio V. Procemialis.

Vtrum subiectum Dialecticę sit ens rationis.

POST quatuor superiores quæstiones de necessitate, quidditate, vnitate, & qualitate Dialecticæ, superest postremò subiectum eius inuestigare. Et arguitur, ꝙ subiectum Dialecticę non sit ens rationis. Primò Dialectica vt autor est Aris. 1. post. tex. 27. nō est circa determinatū subiectū, circa oēs scientias diffundit: ergo qō supponit falsum. ¶ Secundò. Nulla scīa quærit de suo subiecto an sit, & quid sit, sed id supponit vt docet Arist. 1. post. tex. 2. Sed in Logica disputat an sit & quid sit ens rationis: ergo illud nō est subiectū Logicæ. ¶ Tertiò. Subiectū scīæ perinde atque subiectū potentiæ debet esse illi adæquatum, ita vt nec obiectum excedat scīam, neq; excedatur ab ea: vt color à solo visu percipitur, & visus ad solum colorem terminatur, sed ens rōnis non est hoc mō adæquatū Logicę: ergo nec est eius subiectum. Probatur minor. Grammatica & Rhetorica tractat de ente rōnis, puta de gñe & specie, & ꝑ consequēs ens rōnis extra limites Logicæ diffundit. Et rursus Logica tractat de conceptibus formalibus, puta de propositione, de syllogismo: q̄ q̄uis sint opera fabricata à rōne, nihilominus sunt realia entia de prædicamēto qualitatis, ꝑinde vt domus & reliqua opificia: ergo & Logica non solū tractat de ente rōnis, & ꝑ consequēs non est eius subiectū. ¶ Quartò arguit. Subiectū scientiæ continet eminēter oēs veritates illius scīæ, vt pote cū sit illarum cā: sicut hō, quod est su-

est subiectum scientiæ hõis, continet risibilitatem, cæterasq; passiones quæ de illo demonstratur: sed ens rationis, cum nõ sit verũ ens, nullius potest esse causa, & per consequẽs nec continere veritates scientiæ: ergo nullius scientiæ potest esse subiectũ.

¶ Quintò & postremò arguit. Logica & Dialectica, vt dictũ est, ꝓ eodem accipiuntur: sed obiectũ Dialecticæ est argumẽtatio: vnde Dialectica idemq; sonat, qđ disputatoria scia, & propter argumentationem tractat de prædicamentis & de enuntiatione, quibus constat argumentatio: ergo argumentatio est subiectum logicæ; & nõ ens rationis. ¶ In cõtrariũ est Arist. 4. Meta. tex. 5. vbi dicit, logicam tractare de omni re in vniuersum, quemadmodum methafysica, quod verum non esset, vt illic S. Thom. adonauit, nisi quia tractat de ente rationis, quod rebus vniuersis potest conuenire.

Subiectũ obiectum materia. SVBIECTVM scientię duplex est, puta, subiectũ inhæsionis, qđ est intellectus, de quo nihil ad rem ꝑsentẽ: Et subiectũ attributionis, qđ mõ inuestigare pergimus. Vbi primo notandũ hos tres terminos, subiectũ, obiectum, & materia sciæ eandẽ rẽ significare diuersis rationibus. Vt quãtitas continua est subiectũ, obiectũ, & materia geometriæ. Atqui, vt cõmenta q̃ hic finguntur missa faciamus, subiectũ dr̃ respectu passionũ q̃ demonstrantur in scia: demonstrat. n. Geometria de quantitate continua suas proprias passiones. Atq; adeo quãtitas cõtinua cuius propriæ passiones insunt, subijcitur oĩbus in prædicatione. Obiectũ verò dr̃ ꝑ ordinẽ ad habitũ sciæ: quia id quod scimus ꝑ geometriã, est quãtitas continua, eiusq; passiones atq; figurę. Sicut. n. per visum videmus colorẽ, ita per hoc iudiciũ, triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, intelligimus naturam trianguli. Quare signi-

significantius dr̃ obiectũ, q̃ subiectũ. Sed materia appellatur, vt nonnulli volunt, quia est primũ fundamentum quod supponitur in scientia: quippe cũ omnis scĩa supponat suum subiectum esse. Aut forte materia nuncupatur eadem rõne qua est obiectum: nam obiectum & materia virtutis idẽ sunt, vt autor est S.Thom. 1.2.q.55.ar.4. Delectabilia.n. tactus & obiectum sunt & materia tẽperantiæ. Verum est tñ diuersas esse opiniones ĩ hac parte Nominalium atque Realium, & quãtum ad subiectũ, & quantum ad obiectũ. Nominales.n. opinãtur subiectum scientiæ esse terminum ipsum, qui est subiectum propositionis, vt subiectũ Geometriȩ esse illũ terminũ, quãtitas cõtinua: Reales verò asserũt esse rem significatam. Enimuero quãuis consentiãt oẽs cũ Arist. 1. Elen. ꝙ terminis vtimur vice rerum. Dissentiũt tñ quidnam prȩcipue subijciatur aut ꝓdicet, res ne, an terminus. De quo statim sup prologum Porphirij disputabimus. ¶ Secũda inter eos cõtrouersia est de obiecto. Noĩales.n. prȩter Gregorium, affirmant obiectũ sciẽtiȩ esse propositionẽ ipsam. Reales verò dñt potissimum esse rem significatam. Nã iudicium huius, hõ est risibilis, nõ sistit in propositione, sed ꝑ ipsam fertur in rem, quȩ est hominẽ esse risibilem: quibus cõsentit Gregorius, differt tñ ꝙ putat significatũ propositionis, puta hominẽ esse risibilem, distingui à significatis extremorũ, & esse prope nihil, cũ tñ in rei veritate sola ratione distinguat. Sed qa disputatio hæc propriũ locũ hẽt in 1. Post. vbi Arist. meminit de obiecto scientiȩ, supsedendũ nobis est vsq; ad illũ locũ. ¶ Atq; in prȩsentia satis est si supponamus, rẽ extra significatã, esse obiectũ principale scĩȩ: nã finis principaliter intentus in scĩa est notitia rei, & propositio accipitur loco rei, & est mediũ ad cognoscendum rem.

Nec obstat propositionē esse obiectum proximum & immediatum, rem verò remotū, sicut obiectum proximū infirmi est medicina, principale verò est sanitas. Quærimus ergo hic subiectū, puta rem cuius cognitio principaliter ītendit in Logica. ¶Pro cuius notitia secūdo notandū est, tres esse cōditiones requisitas vt quippiā sit obiectū sciæ, quarum meminit S.Tho. in prologo sent. ar. 4. quæ insinuatæ sunt inter arguendū. ¶Prima. Quęcunq; sunt in scia continenť sub eius subiecto, atq; adeo subiectum debet oīa comprehēdere, tanq̃ prædicatum vniuersale respectu oim. Quicquid.n. tractatur in Geometria, aut est quātitas continua, aut ptinens ad quātitatē. Et inde dr̄ subiectū attributionis, quippe cui oīa attribuunť. ¶Secūda conditio. Cognitio subiecti principaliter intēditur in scia: vniuersa.n. q̃ tractanť in Geometria eo tendūt, vt habeať pfecta cognitio quātitatis cōtinuę & specierum eius. ¶Tertia conditio. Per subiectum distinguitur sciētia ab alijs sciētijs, & inde sumit speciem. Per hoc enim Geometria differt ab Arithmetica, quia prima tractat de quātitate continua, secunda verò de discreta. Addit Scotus quartam in prologo. q. 3. videlicet ꝙ subiectum debet continere omnes veritates sciæ. Quam nos in calce qōnis explicabimus.

Ens rationis.

QVANTVM ad secundū terminum quęstionis attinet, quia statim super prologum Porphyrij præsfius explicaturi sumus hmōi entia rōnis, supponatur modò, ꝙ nō loquimur nūc de ente rōnis vt genitiuus accipiať effectiuè & subiectiuè, quales sunt cōceptus formales quos intellectus in seipso efficit & producit. Illa.n. simpliciter non dn̄r entia rationis: qa sunt verę qualitates realiter inhęrentes subiecto. Sed accipitur ens rōnis, vt est conditio in rebus, quę conuenit illis solū ex opatione

intelle-

intellectus. Enimuero q̄uis oēs res sint singulares, tñ ex hoc ꝙ intellectus cognoscit hominem conceptu cōi, abstrahendo à conditionibus singularibus, res ipsa sic concepta fit species, & si concipiatur conceptu magis vniuersali, animal, fit genus, & illa natura sic abstracta, vel respect⁹ potius quē hēt ad conceptum abstrahentem, dr̄ conceptus obiectualis, & ens rationis: q̄a non hēt esse distinctū à singularibus nisi per op̄ationem intellectus, & si concipiatur ea rōne qua est cōe pluribus differentibus numero, est species: & si vt cōe pluribus differentib. spē, est genus. Quāuis sunt alia entia rationis in ipsis vocibus, inquantū sunt signa ad placitū significatiua: nā ly hō ex natura rei non hēt, vt sit nomen, sed ex op̄atione intellectus imponentis, & sic resultāt intētiones, p̄positiones, syllogismi &c. quę sunt entia rationis. Et in hoc sensu q̄rimus vtrum ens rationis .i. aliquid commune, & vniuersale ad omnia entia rationis, sit subiectū in logica.

His præiactis de hac q̄stione, tot sunt opiniones quot capita. Nominales partim opināτur subiectū logicæ esse tr̄um, partim esse ly terminus, partim illū tr̄um argumentatio. Albertus dicit esse argumentationē, puta rem ipsam q̄ est argumētatio, quem multi sequunt̄. Alij verò esse syllogismum. Subiectū logicę duplex.

¶Sed vt hæc p̄spicua fiant, adhuc notato cū S.Th. 5.meta.lect.6. ꝙ subiectū scientię vno modo accipitur pro illo, qđ adęquate continet vniuersitatem oīm q̄ tractant̄ in scīa, qđ ab aliquibus dr̄ subiectū adęquatiouis sicut æs ē subiectū metaphysicę. Alio mō accipit̄ pro illo de quo est principalis intētio, qđ potest vocari obiectū pręcipuū & quodam mō finale, veluti substātia, est principale obiectū metaphysicę. ¶Vnde s̄m hoc rn̄detur ad questionē duabus conclusionibus. Prima. Subiectū attributionis 1. Cōclu.

 adęqua-

adequatū logicæ est ens rõnis. Conclusio est S.Th. 4.met.lec.4.& opus.42.qđ est de natura gñis, c.4: & alibi sępe. Immo cõclusio est Arist. ibidē tex.5. Vbi ait,ꝙ Metaphysicus & Dialecticus tractant de omni ente.s.Metaphysicus de ente reali,& Dialecti cus de ente rõnis,qđ põt conuenire omni enti rea li.Oē.n.ens cognosci põt sub rõne gñis,spēi &c. Et hoc est qđ dicit Auic.1.met. ꝙ logica est de secun dis intētionibus,adiūctis primis. Sed ꝓbatur rõne sumpta ex prima cõditione. Illud ē subiectū logicæ,sub quo continēt omnia q̄ tractatur in logica, & sub cuius rõne ꝯsiderant: sed ens rõnis ē hmōi: ergo &c.maior ab omnibus est receptissima: nam subiectū se hēt ad sciam,sicut obiectū ad potentiā, vt autor est S.Th.in 1.p.q.1.ar.7. V.g.quēadmodū quicquid videmus,vt puta Rosa,Nix, Coruus &c. est coloratū,nec vr̄,nisi sub rõne colorati, & ideo color est obiectū visus,ita in scīa. V.g.Theologię, Deus est subiectū:qa.quicquid ibi tractatur,consideratur vt Deus,aut in ordine ad Deū,sed ꝙ ens rationis sit hmōi in logica,ꝓbatur: qa Dialecticus nihil tractat nisi de gñe & spē,de propositione,syllogismo &c.q̄ omnia sunt entia rõnis, vt expositū ē. Quo fit vt Nominales,q̄uis daremus illis, vt terminus esset subiectū,& non res significata, nullo mō debent dicere,ꝙ terminus sit subiectū logicæ, sed terminus secūdę intētionis.Tractat.n.Dialecticus, de illis terminis genus & spēs &c. ea rõne qua sūt termini secūdę intētionis.Sed re vera dicere ꝙ terminus est subiectū, & non res significata ꝑ terminū,est cõtra Arist.dicentē,ꝙ Dialecticus tractat de omni ente, sicut Metaphysicus. Secūdò ꝓbat rõne sumpta ex tertia condõne.Subiectū scię est illud à quo scīa sortitur speciē, & ꝑ qđ distinguit ab alijs, sed ens rõnis in logica est hmōi, ergo.minor ꝓbat.

Per hoc.n.logica differt ab alijs sciētijs: q̄a tractat de ente rōnis de quo nulla alia tractat, & inde sor titur speciem:inde.n.dr̄ & est scīa rōnalis.Actus.n. sortiunt̄ speciem & ab obiecto & à fine.Et hinc su munt aliq̄ ex nr̄is argm̄ contra nominales, q̄ s̄m il los non diceretur hæc scīa rōnalis: nam terminus qui s̄m illos est subiectū,aut ly argumentatio non eslens rationis.Sed certè ens reale.Rn̄dere tamen possunt q̄ est rationalis à fine.s. ab opibus intelle-ctus,q̄ dirigit & docet,definire,diuidere,& argu-mētari,& hic ē sensus verbōrū.S.Th. ī prologo.1. Poste.vbi dicit,q̄ logica non est scīa rationalis, eo solū q̄ sit s̄m rationem:nam isto modo ars fabrilis, & domificatoria essent rōnales. Sed q̄a dirigit opa quæ ratio in seipsa fabricatur:¶Tertiò arguitur ad uersus Nominales ex cōmuni animi conceptione. Nam certè nullus liberæ mētis concepit subiectū. V.g.Theologiæ esse illum tr̄um Deus,aut subiectū Physicæ illum tr̄um ens naturale aut ens mobile: sed certè subiectum est Deus,ipsum ens naturale, cuius cognitio in tali scientia intenditur. Et ita lo quuntur homines. Hæc scientia est de cœlo, hæc de plantis, hæc de quantitate &c. Et eadē ratione logica non est de illo termino argumētatio,aut syl logismus,aut tr̄us secundę intētionis, sed de spe-cie,syllogismo.&c. atq; adeo de ente rōnis in cōi, 2. Cōclu.
vt sit suppositio simplex. ¶Secūda conclusio.Subie ctū principale logicæ.i.qd̄ inter entia rōnis princi paliter intendit̄ in logica,est argumētatio, seu ra-tiocinatio,vt īquit Alfraganus:& forsan in hoc sen su Albert⁹ dicit ī ꝓlogo Prędicabiliū argumētatio nē esse subiectū in logica,ꝓbat̄ ex secūda condōne subiecti.Nā q̄q̄ intētio dialectici sit cognoscere en tia rōnis,puta,genus & spēs &c.non tn̄ ꝯsistit illic, sed illa tractat,vt inde conficiat argumentationē.

Eſt enim Dialectica modus procedendi ex notis ad ignota, quod fit per argumentationem. De alijs verò, vt de nomine, propoſitione &c. tractat tanquã de partibus argumentationis, & de genere & differentia, vt ſunt partes definitionis, q̃ eſt medium in demonſtratione: quemadmodũ ſcia de homine tractat de eius partibus. ¶ Sed hinc multi argumentũ ſumunt, ꝙ non argumentatio, ſed ſyllogiſmus, qui eſt in genere argumẽtationis præcipuus ſit ſubiectum logicæ. ¶ His tñ rñdemus ꝙ intẽtio per ſe logicæ non eſt niſi verum inquirere, ſiue id ſit ꝑ ſyllogiſmum, ſiue per quodcunque aliud genus argumentationis: nam tam proprium eſt logici ex probabilibus probabilẽ facere concluſionẽ, q̃ ex neceſſarijs oſtẽdere neceſſariã. Sed accidit ꝙ inter argumentationes ꝑemineat ſyllogiſmus, & inter ſyllogiſmos potiſſima ſit demõſtratio. Et ſi rõ illorũ valeret nõ ſyllogiſm⁹, ſed certè demõſtratio deberet eſſe ſubiectũ logicę. Eſt ergo ſubiectũ logicæ præcipuũ argumẽtatio. Sed in libris Priorũ, ſubiectũ eſt ſyllogiſmus, & in libris Poſt. ſcire, aut demõſtratio.

Svperest paucis expedire, An ſubiectum ſcientiæ debeat continere veritates illius ſcientiæ, vt opinio fert Scoti loco citato, quã Occham & nominales multis impugnant in prologo ſententiarũ. Primò. Veritates, quæ demonſtrantur in ſcientia de ſubiecto, ſũt paſſiones eius, vt riſibile de homine: aut hmõi paſſiones, inquiũt, non diſtinguuntur à ſubiecto, nihil enim aliud eſt hominẽ eſſe riſibilem, q̃ homo: quod ſi non diſtinguũtur ab illo non continent in illo: nã inter continẽs & contẽtũ debet eſſe diſtinctio. Alia hmõi faciũt argumẽta, & certè nullius momẽti. Sententiã ergo Scoti ſic intelligito, ſicut res ſe hẽt ad eſſe, ita ad cognoſci: ex natura aũt ſpeciei dimanãt ꝓpria accidẽtia. Cõſequit̃

Sententia Scoti.

enim

enim ad naturam hominis, quòd sit risibilis, admiratiuus &c. siue sit distinctio realis siue non, sicut in Deo, vbi nulla est distinctio, nisi rationis, essentiā diuinam consequitur, q̄ sit misericors, omnipotēs, &c. quo fit, vt qui haberet notitiam hominis perfectam, qualis exprimitur per definitionem, inde facilè cognosceret propria accidentia ipsius. Nam in notitia subiecti virtualiter continetur notitia passionum eius, sicut effectus, virtualiter continetur in causa, nec opus est præsius ista emungere. ¶Est tamen vnum argumentum ad rem contra Scotum. Nam ex eius opin. sequeretur, q̄ nulla posset esse scientia de subiecto generico, sed quotquot sunt species specialissimæ, tot deberent esse scientiæ. Probatur sequela. Scientia. v. g. de animali dēt tractare de omnibus speciebus & de passionibus earum, aliàs scientia imperfectè tractaret de illo gñe sed tñ veritates specierum, non continentur actu in gñe, sed potentia, vt videbimus apud Porphyrium. Non. n. ad naturam animalis consequitur risibilitas, cum genus sit indifferēs ad plures species, alia natura animalis contineret actu rationale & irrationale, quę sunt opposita. Quod si concedatur hoc corollarium, tunc non esset vna Geometria de quantitate, sed alia de linea, & alia de superficie & alia de triangulo, & alia de hexagono, quod dictu esset absurdum. Dicendū ergo vt adnotat Caie. in 1. par. q. 1. ar. 7. q̄ satis est subiecto alicuius scientię qđ ipsum vel eius spēs contineant actu veritates illius sciētię, dummodo scientia omnia tractet sub vna rõne, siue illa sit specifica, siue sit generica.

Ad primum argumentum rñdetur, ex ipsis verbis Arist. citatis. 4. met. Ait. n. q̄ Dialectica non est de aliquo determinato subiecto. i. particulari, sicut Geometria, ita est de quantitate q̄ non tractat de

ſubſtantia, quia Dialectica tractat de entibus, quæ omnibus rebus in vniuerſum contingunt. Et idem repetit. 1. Elenc. cap. 11. non tamen negat, quin omnia entia rationis conueniant in vnica ratione formali obiecti, quod ſit ſubiectum Dialecticæ, quemadmodum ens eſt obiectum metaph. ¶ Ad ſecundũ reſpondetur, ꝙ Dialectica, inquantum Dialectica, non quærit an ſit ens rationis, & an diſtinguatur a rebus. Imo quæſtiones iſtæ ſunt Metaphyſicæ, licèt inſerãtur in logicam. Sed logica recipit a Meta. ens rationis eſſe & tractat quomodo huiuſmodi entia rationis ſubijciantur & prædicentur. Et hoc eſt demonſtrare paſſiones de ſuo proprio ſubiecto, quod eſt munus cuiuſq; ſcientiæ. ¶ Ad tertium reſpondetur, ꝙ ſi logica acciperetur ſecundùm totam latitudinem, vt nomen ſonat, tunc comprehenderet etiã Grammaticam, & Rhetoricam, vt diximus. q. 1. & ſic non plus ſe extenderet ens rationis in ſua vniuerſitate quàm logica: ſi tamen logica accipiatur, vt diſtinguitur contra Grammaticam, & Rhetoricam, tunc diſtinguendum eſt ens rationis. Aliud n. eſt, quod habet fundamentum in re, puta quando ex natura ſua conuenit rebus id vnde intellectus abſtrahit tales intentiones, ſcilicet eſſe hominis, eſſe animalis &c. vnde abſtrahitur ratio generis & ſpeciei. Et de iſtis tractat logica, tanquam de ſubiecto adęquato illius. Aliud eſt ens rationis quod cõuenit vocibus, non ex natura rei, ſed ex impoſitione, vt nomen, participiũ &c. & de iſtis tractat Grãmatica. Quod ſi Dialectica tractat de conceptibus formalibus, puta de propoſitione & ſyllogiſmo, id tractat inquãtum ſunt ſigna rerum, in quibus ſunt fundamentaliter ſimiles proprietates. Nam in rebus ipſis eſt, animal rationale eſſe riſibile, & hominem eſſe animal rationale, & inde ſubſequitur hominem

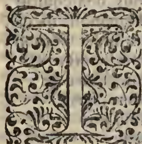
minem esse risibilem, & sic quodammodo propositiones & syllogismi sunt in rebus, scilicet obiectiuè: quare omnia tractat logica in ordine ad ens rationis. Et per hoc differt a Philosophia naturali, quæ tractat de conceptibus & vocibus, quatenus sunt entia naturalia, puta, an sint substantiæ, vel qualitates, an sint spirituales, an verò corporales, permanentes, an successiuæ &c. ¶ Ad quartum respondetur, quòd quamuis entia rationis non habeant esse reale (quatenus sunt rationis) nihilominus habent suas proprietates, quæ suo modo consequuntur naturas illorum. Vt hoc quòd animal est genus, consequitur, vt sit prædicabile de pluribus differentibus specie, atque adeo vt cum differentia constituat speciem. ¶ Ad postremum argumentum responsum est per secundam conclusionem. Et hæc de procemialibus quæstionibus, quas disputauimus, non solùm pro tyrunculis, sed respectu etiam prouectiorũ nonnullũ habuimus.

COMMEN-

COMMENTARII FR. DOMINICI SOTO SEGOVIENSIS,

ORDINIS PRAEDICATORUM, Artium, ac Sacræ Theolo. Professoris, In librum Prædicabilium Porph.

ITVLVS libelli huius in codice Græco duo hæc tantũ habet verba, Porphyrij isagoge, idest Porphyrij itroductio. Nonnulli verò Latini addunt, Introductio ad categorias, i. ad prædicamenta Arist. Sed nihil fortasse est addendum titulo Græco: nam vt patet in prologo ipsius Porphyrij opusculum istud non solùm ad prædicamenta, sed ad totam Logicam, immo ad omnem Philosophiam est introductorium, conducit enim & ad definitiones, & ad diuisiones, & ad demonstrationes, qui sunt in omni scientia modi sciendi. Vnde vt Ammonius adnotauit, antonomatice, & sine aliqua additione introductio inscribitur, vel (quod ex verbis Porphyrij colligitur) Introductio ad Dialecticam. ¶Porphy. (vt refert Suidas) philosophus fuit Platonicus, natione Tyrius (vnde dictus est senex Tyrius) téporibus Aureliani & Diocletiani Imperatorum, nempe sub anno Domini 280. Hic cum esset Christianus, irã aduersus quosdam Christianos non ferens, a quibus in Cæsarea Palæstinę cæsus fuerat, Christianismum

Porphyrius.

mum

mum deseruit per furorem, vt habetur libr. 7. Historiæ Tripertitę: Vnde inter alia plurima opera, quindecim libros aduersus Christianam religionē euomuit. Atqui, cum stipendia faceret Philosophię in Sicilia, libellum hunc de quinq; vocibus Chrysaorio nuncupauit; quem nobilem tunc temporis (inter alios) discipulum instituebat. ¶ Chrysaorius, si Græcum nomen est, idem pollet quod Latinè auratum gerens ensem. Attamen vt conijcio, non est id nomen Græcum, sed certè Latinum cognomen a Chrysa fluuio apud Syracusas, fuit enim Chrysaorius iuuenis Siculus. Quod si Phryx fortè fuerit, dictus est a Chrysa ciuitate Phrygiæ. ¶ Inter Latinos interpretes Ioannem Argyropylum dignum æstimauimus quem eligeremus: nam quanuis Boetius autor re vera sit nòn contemnendus, tamē traductio eius vulgata subobscurior est, & forsan quę phrasim Græcam non tam ad verbum Latinè reddat, quā Argyropyli. Qui vt natione Græcus, & Latinè egregiè doctus, Græcam proprietatem Latinissimè exhibuit. Adnotauimus verò vbicunq; inter ambas translationes differre comperimus.

Chrysaorius.

Translatio Io. Argyropyli.

PROLOGVS.

VM necessarium sit Chrysaori, & ad Aristotelis prædicamentorum doctrinam, quid nā genus, quid differentia, quid species, quid propriū, & quid accidens sit cognoscere: cumq; & ad definitio-

finitiones etiam assignandas ac omninò ad diuisiones demonstrationesq; conficiendas, vtilis horum sit contemplatio; breuius enitar tibi ea, quæ apud maiores nostros de his ipsis sunt, tradere, quasi ingressum quendam tibi ad hæc omnia demonstrando. Atque altioribus quidem quæstionibus abstinebo: faciliores autem sic afferam, qualiter nunc quidem tibi accommodatas esse coniecto. Protinus igitur genera quidem & species in rerum natura sint necne, an in solis nudisq; conceptibus collocentur, & si corporea sint, an expertia corporis: & vtrum separabilia sint, an in ipsis sensibilibus rebus & circa eas subsistant, dicere nunc omittam: quippe cum altissima sit talis tractatio, & alia maiore indigeat perscrutatione. Vt de ipsis verò cæterisque propositis magis differendi modo veteres, horumque maximè Peripatetici tractauere, recensere nunc atque ostendere tibi conabor.

APITVLVM hoc primũ procemium est libri, quo Porphyrius idoneum præparat auditorem, dũ attentum eum reddit, & docilem atq; beneuolũ. Atqui in duos textus secatur. Hunc.n. in modum in animo nobis est capitula singularia & Porphyrij & Arist. partiri: In priori autor captat attentionem, & in altero docilitatem: atque adeo in vtroque beneuolentiam. ¶ Attentum facit Porphy. discipulum proponendo intentionem & vtilitatem operis: ait enim se dicturum de quinque vniuersalibus, quorum

Attentio.

rum cognitio apprime est ad Phylosophiam necessaria. Vbi notato ꝙ quemadmodum illi nõ possũt recta ire, qui quò nesciunt proficiscuntur, ita nec potest discipulus attentè audire, nisi in intentionẽ dicentes præcognouerit: nec rursus animum ad audiendum adhibebit, nisi aliquid emolumenti inde sperauerit: aliàs.n. pigrescit, medioque in cursu succumbit. Quocirca Arist. li. 3. & Cic. lib. 1. Rhe. inde (aiunt) maximè attentionem captari audientis, si quis de rebus magnis, aut nouis, aut inusitatis se dicturum pollicetur. Et ideo Prophy. ad quatuor inquit necessaria est vniuersalium cognitio. videlicet ad notitiam prędicamentorum, ad definitionum assignationem, ad vsum denique diuidendi & demóstrandi. In quib. summa Dialecticæ consistit. ¶Ad prędicamenta quidem necessaria est ista cognitio: quia prædicamentum nil aliud est quam prędicabiliũ ordinatio, vbi superiora genera per suas cuiusque dr̃ias distribuuntur ad diuersas species, & cuicunque speciei insunt propria accidentia, & prętérea alia accidentia communia. ¶Sed ad assignationem definitionum necessaria est eadem cognitio: nam definitio speciei quidditatiua constat ex genere & differentia, in definitione verò descriptiua ponitur propria passio, accidentia verò cõmunia non intrant definitionem. ¶Ad vsum item diuidendi cõducit hm̃oi cognitio: nam refert qũo genus diuidas: sanè quod non est diuidendum nisi per dr̃ias quę finitę sunt, vt animalium aliud rationale, aliud irrationale. At per species, vt pote quę certò numero non cõprehendantur, non potest genus diuidi vt inquit Plato: nunquam enim absolueretur diuisio. Ac denique vtilis est dicta cognitio ad demonstrationem vbi medium est definitio constans ex gñe & dr̃ia, & propria passio de specie demonstratur

Necessarium. tur.¶At verò in dubium reuocant expositores, quõ accipiatur hic necessarium: nam quadrupliciter accipi potest, vt docet Arist. 5. meta. 6. iuxta quatuor gña causarum. Et hic non accipitur necessarium nisi in ordine ad finem, vt sermo ipse Proph. manifestat. ait. n. Cum sit necessarium ad prędicamentorum doctrinam &c. Sed dubium est an sit simpliciter necessaria cognitio vniuersalium, ita vt sine illa haberi non possit notitia prędicamentorum. Nam Albertus dicit esse simpliciter necessariam: Boetius videtur negare, sed solùm ait esse vtilem: quia ante editionem prædicabiliũ erant hoĩes philosophi & dialectici. ¶Est tñ facilis rñsio duab. conclusionibus. Aut. n. est qõ de necessitate cognitionis vniuersalium, & hõi cognitio est simpliciter necessaria. Impossibile. n. esset ordinare prædicamentum, nisi cognosceremus, quod cui subijciatur, & de quo p̃dicetur, & quomodo genus descendat per drias in suas species. Aut est qõ de necessitate huius opusculi Porphyrij, & in hoc sensu respondetur non esse simpliciter necessarium hoc opusculũ, quanquam sit vtile, vt facilior sit aditus ad prædicamenta, & ad totam logicam. Quod probatur: quia posset quis facile sine isto opusculo in ipso libro prædicamentorum intelligere naturam generis & aliorum vniuersalium, vt erat vsus logicorum ante Porphyriũ. Et re vera si fuisset simpliciter necessarius hic liber non fuisset ab Arist. sub silentio neglectus. Immo verò potuissemus sine opera perfidi istius hostis Christi, Philosophiam adire. ¶Hinc colligitur ly, necessarium; in textu accipi pro necessario simpliciter, vt docte notauit Ammonius. Non. n. ait, Cum sit necessarius hic liber, sed Cum sit necessarium nosse &c.

Mox de generibus &c. Hic est textus secũdus

vbi Porphyrius reddit discipulum docilem, dum explicat quemadmodum de vniuersalibus sit in logica disputandum. Ait enim abstinendũ esse a quæstionibus metaphysicis & disputandas esse quæstiones logicas ¶ Vbi notato primo, tria esse quæ discipulos deterrent & pigros efficiunt. Quæ sunt prolixitas, aduersus quam dixerat Porphyrius compendiosam & breuem facturum esse traditionem. Itẽ obscuritas, contra quam promiserat procedendum esse velut introductionis modo, videlicet simpliciter præcipiendo & non disputando. Item profunditas sententiarum: & ideo dixerat ab altioribus q̃onibus sese abstinere, simpliciora verò mediocriter coniectare. explicat ergo modò quæ sunt illæ altiores q̃ones. ¶ Vbi secundo notato ꝙ disputatio de natura vniuersalium, vbi nam sint, & quæ res sint, an videlicet sint a singularibus separata, est disputatio physica & metaphysica, cuius est abditissimas rerum causas perscrutari, obidque dicuntur q̃ones altissimæ, quia sunt profundissimæ. Sed consideratio vniuersalium quatenus sunt sibi inuicem prædicabilia & subijcibilia, ea pertinet ad logicum. Vnde Aui. in prologo logicæ: Quemadmodum, inquit artifex domus non hẽt considerare naturam partiũ nempe an calida sint ligna, an verò frigida: fructifera, an sterilia (quod pertinet ad phylosophum) sed tãtum, sint ne mollia an dura, recta an curua, quod ad artem suam refert: ita logicus de vniuersalibus tantummodo habet tractare quatenus prędicantur aut subijciuntur, & hoc est quod ait Porphy. Quẽ admodum antiqui magis differendi modo tractauere. Vbi animaduertendum est in Græco haberi, logicoteron, quod sonat & magis probabiliter (vt vertit Boetius) & magis logicè: quod Argyropylus vertit, magis differendi mõ. Quod significantius expli

cat intentionem Porphyrij, cuius sensus est; quod non vult tractare de vniuersalib. metaphysicæ, sed logicæ. ¶At dum pollicetur immitaturum se Peripateticos, dubium est, an intelligat Aristotelicos; an verò Platonicos. Videtur. n. intelligere Aristotelicos. Primò, quia vulgus solos Aristotelicos vocat iam peripateticos, a peripatein, quod est ambulare. Item quia hunc libellum potissimum ad introductionem prædicamentorũ Aris. composuit. Sed ex alia parte censet Ammonius ꝙ intelligat Platonicos: nam Plato fuit primus qui deambulans cœpit docere. vnde oẽs Platonici dicuntur qui dicebantur primo Peripatetici. Sed defuncto Platone Xeno crati contingit Academia, quæ erat gymnasiũ Platonis. Arist. verò docebat in Lycæo: quare illi dicebantur Peripatetici ex Academia, hi verò Peripatetici ex Licæo. Sed postea discipuli Xenocratis propter nobilitatem Academiæ Platonis tenuerunt nomen a loco, & dicti sunt Academici: discipuli verò Aristo. propter ignobilitatem loci solùm nomen actionis seruauerunt, & dicti sunt Peripatetici. Et ꝙ Porphyrius sequatur Platonicos, patet: nam fuit ipse Platonicus, atq; adeo in hoc opusculo in multis sequitur verba Platonis. ¶In vtroque textu Procemij captat beneuolentiam auditoris, in priori quidem cum pollicetur vtile fore opusculũ hoc: in secundo verò, cũ pollicetur non fore difficilè. Ex vtroque. n. discipuli efficiuntur beneuoli magistro.

Peripatetici.

Beneuolẽcia.

Quæstio

Quæstio Prima super Prologum Porphyrij.

Vtrum vniuersalia in solo sint intellectu, an verò sint in rebus.

SI integrum nobis fuisset, quemadmodum nos admonet Porphy. de vniuersalib. in dialectica quæstiones tamen dialecticas disputare, nihil hic de vniuersalium existentia meminisse fuisset opus. At verò, quia res Dialectica eò hac tempestate processit, vt dialecticis satis iā nequaquam facere possimus, nisi metaphysicarum quęstionū a quib. Porphy. abstinet, nonnihil attingamus, operęprętium duximus inde rem exordiri. Est aūt biuium materia hęc, vnde Noīales atque Reales in diuersas sectas abierunt. Cuius dissidij id in causam fuit, ꝙ cum vniuersalia vt. 1. met. cap. 2. autor est Ari. eo ꝙ remotissimo sint a sensibus, cognita sint difficillima, Reales naturas eorum plus nimio perscrutantes, rem fecerunt obscuram: Noīales verò, quò realium anfractus fugerent omnia ad nomina reuocarunt. Vnde cum duæ sint partes scientiæ, altera, vt rem intelligas, altera vt credas, rem vtrique fecerunt difficilem: illi quidem ad intelligēdum, hi verò ad credendum. Quo circa qui inter Nominales nati sumus, interq; Reales nutriti, tentabimus pro captu nostro materiam tractare, vt neque in re difficili adeo multa commoueamus, quæ caliginem augeant: nec rursus, quo perspicatius loquamur, veritatem deseramus. Veritas. n. quocūque fuerit abscondita, persequenda est, nec propter difficultatē

Dissidium Nomina. & Real.

E abne-

abneganda. Neque adeo necessarium existimo tres vias hic distinguere quod quidam ex Noialibus, ciuis, noster, his temporibus introduxit, cũ inter S.Tho.& Scot. videbimus vno & forte altero loco & quidem paruni admodum differat. ¶Tres qõnes metaphysicas insinuat Porphy. quas Arist. 7. met. tex.45.& infra disputat aduersus Platonem, videlicet an vniuersalia sint in rebus extra intellectum, an sint incorporea, an sint a singularibus separata? Quanuis in versione Boetij videantur esse quatuor vt secunda sit, an subsistant. i. an sint substantiæ. Quarum sensum primo vt exponamus notandum est, ꝙ quadruplex est vniuersale puta in essendo, in causando, in prędicando & in repræsentando. Vniuersale in essendo est quod per se realiter subsistit separatum a singularibus: vniuersale in causando, est id quod est causa vniuersalis a materia separatũ vt sunt intelligentiæ, de quibus Aristo. 1.& 12.met. tractat: vniuersale in prædicando, est id quod formaliter prędicatur de indiuiduis, vniuersale in repræsentando est species intelligibilis aut conceptus intellectus. vnde quęstio pręsens nec est de vniuersali in causando, nec de vniuersali in repręsentando: quia certissimum est, & illud esse in rebus, & hoc formaliter in intellectu: sed est quæstio, vtrum vniuersale in prędicando, sit vniuersale separatum in essendo, vt dicebat Plato, vel solùm sit obiectiuè in intellectu. Et quia in intellectu obiectiuè sunt, tã entia realia, vt Deus, & creatura, q̃ fictitia, vt chimęra, quæritur an vniuersalia sint entia primi generis: puta existentia in rerum natura, an verò sint solùm obiectiuè in intellectu existentia, vt chimęra. Sed sciendum est hic ꝙ in Græco proponitur qõ sub his verbis: An vniuersalia sint in rerum natura an verò in solis nudis intellectibus, aut conceptibus

Vniuersale quadrupliciter accipitur.

bus (vt vertit Argyropylus.) Sed Boetius addit in solis,nudis,purisque.Sub quibus verbis Albertus, quem ferè commentatores neoterici sequuntur, putat latere mysterium: vt Solus, dicatur intelle-ctus noster,qui in principio suæ creationis est tanq̃ tabula rasa:nudus verò, appellatur intellectus angelicus,qui est separatus a materia: sed purus, sit intellectus diuinus, qui est purus actus, vbi nihil est admixtum potentię. Et forsan hoc addidit Boetius alludendo ad opinionem Platonis,qui dicebat vniuersalia separata esse obiectiuè in intellectu diuino. Tametsi ego nullum suspicor hic latere mysterium:quia puris,quod est Grçcè:& nudis,solùm est exaggeratio prioris particulæ,solis,vt sensus sit huiusmodi,An vniuersalia nullo mō sint in rerum natura sed sint ī solo meroq; intellectu,nec aliud se se habeat q̃ cognosci.¶Hinc lucidè constat sensum huius quæstionis apud Nominales longè esse ab intentione Porphyrij.Putant.n.hanc quæstionem esse, vtrum vniuersalia sint in rebus, an potius sint cōceptus illi formales,homo,animal,quæ sunt subiectiuè in intellectu: cum tamen Porphyrius nihil meminerit conceptuum, sed quæritur an habeant esse reale,an verò esse cognitum: nam apud antiquos esse in intellectu,idem est,quod esse obiectum intellectus.

¶Qvaestio ergo est. Vtrùm his conceptibus,homo,animal, rñdeat in rebus aliquod obiectum vniuersale.Et arguitur ꝙ non.Primò Arist. 1. poste.tex.35.valeant inquit species, quia cantilenæ sunt.Et tex.35.vniuersale(ait)nihil est præter singularia,quod ex professo probat. ·met.tex.57.aduersus Platonem: ergo vniuersale nullum esse habet extra intellectum.¶Secūdò arguitur ratione. Quicquid est in mundo est singulare: ergo nihil est vniuersale.

uerſale. Probatur añs primò inductione. Deus, angeli, & hęc omnia ſenſibilia aut ſunt ſingulares ſubſtantię, aut accidentia ſingularia. Item ratione, quia quicquid eſt præter Deum, aut a Deo creatum eſt, aut a cauſis naturalibus genitum: ſed generatio (& pari ratione creatio) ſunt circa ſingularia, vt. 1. met. cap. 1. & lib. 7. tex. 27. & alibi ſæpe docet Ariſto. ergo nihil eſt in rebus præter ſingularia. ¶ Tertiò & principaliter arguitur. Argumento Ariſt. cõtra Platonem. 7. meta. tex. 45. Vniuerſale eſt illud quod natum eſt eſſe in multis, ſed vna res non poteſt eſſe in multis, vt idem color non poteſt ineſſe pluribus ſubiectis diſtinctis, & multo minus vna ſubſtantialis natura pluribus ſuppoſitis: ergo vniuerſale non eſt in rebus. ¶ Poſtremò arguitur ſi vniuerſalia ſolũ ponantur ſubiectiuè in intellectu, vt ſint ipſi conceptus vniuerſales, quemadmodum opinio fert Nominalium, tunc logica lucidè & perſpicuè procedit: ſi verò ponantur in rebus admodum Realium, tunc caliginem multam offundunt miſeris dialecticis: ergo non ſunt potentia illa (vt aiunt) vllo modo admittenda. ¶ In contrarium eſt, ꝙ ſcientię reales ſunt de rebus, & ideo dicuntur Reales: vt Phyſica, de rebus naturalibus. Mathematicæ, de quantitate &c. Sed ſcientia non eſt niſi de vniuerſalibus vt docet Ariſt. 1. poſte. tex. 11. & ſecundo de anima, tex. 60. ergo vniuerſalia ſunt in rebus.

¶QVAESTIO hæc ab antiquisſimis philoſophis originem trahit. Tres fuerunt de vniuerſalibus antiquæ opiniones, duę per extremum oppoſitę, & media Ariſt. Quibus quarta addenda eſt nũc Nominalium, tametſi parum differat a prima. Heraclitus & Cratellus (vt refert) Ariſ. 4. met. tex. 22. nil putabant eſſe in rerum natura, pręter ſenſibilia quę videbant, quę cũ experirentur eſſe in cõtinuo

Quatuor opiniões de vniuerſalibus.

motu

motu & fluxu, nullamque subinde habere certitudinem, colligebant nullam posse haberi scientiam de rebus:nam scientia debet esse certissima,atque adeo de rebus perpetuis.In qua opinione fertur & Epicurus fuisse.Hęc opinio manifestè falsa est. Primò quia sensualium est hominum,nihil percipere, nisi quod est añ oculos, nec quicquam intellectu supra sensibilia perscrutari. Secundò quia negare scientias esse rerum,est hominum prorsus irrationabilium. nam cum appetitus hominis naturalis, vt hr̃, in prologo metaph. sit ad scientias propensissimus,non est dicendum illum esse frustra: Deus enim & natura nihil agunt frustra: Horum occasione Plato(vt 1. Metaphysi.text. 5. refert Aristo.) in aliud extremum inclinauit:asserens.n.sciẽtias esse rerum aduersus Heraclitũ,concedensque sciam esse non posse de indiuiduis, q̃ corruptibilia sunt; cepit inuestigare vniuersalia,q̃ essent ꝑpetua.Quã rõne ductus,posuit ideas specierũ realiter separatas a singularibus,vt Aristo.frequẽtissimè ipsũ impugnat.¶At opinio Platonis,si ita censebat,vt Arist. refert,multo minus habebat probabilitatis, q̃ opinio Heracliti. ponebat. n. hominem vniuersalem realiter separatum a singularibus hominibus, quẽ dicebat non dependere a loco,nec a tempore, nec a materia,per cuius participationem homines fiebant particulares:sicuti per impressionem vnius sigilli in mulis ceris efficiuntur sigillationes multę. Itaque putabat Plato quòd quemadmodum intellectus concipit,ita se habent & res ipsę.Vt sicuti conceptus singularis Petri alius est a conceptu cõi hominis, ita humanitas esset res separata a Petro.Sed re vera hoc intellectus capere non põt, vt 7.meta.id latè probat Arist. primò non est intelligibile quin homo ille esset vna res singularis in

essendo quemadmodum aliæ creaturæ, & per con sequens homo ille communis deberet esse materialis, in loco, & tpe &c. ¶Item intelligibile nō est quō ille vnus homo esset in pluribus simul, ita vt singuli essent ille vniuersalis: erat.n. sentētia Platonis ꝙ in his p̄dicationibus, Petrus est hō, Paulus est hō, ille idem homo prædicatur essentialiter de suis indiuiduis. Sed arguitur sic. Nihil prædicatur essentialiter de aliquo, nisi ei realiter insit, vt si Petrus est homo, res significata per prædicatū inest realiter rei significatæ per subiectū: si ergo illa humanitas separata est a Petro & a Paulo, esse non potest, vt realiter prædicetur de illis. Argm̄ est Arist. 10. metaph. tex. 46. & Aui. 5. metaph. Adeo opinio Platonis apparet impossibilis, vt fuerint nonnulli suspicati Aristo. id imposuisse Platoni. Et certè Aug. qui fuit Platonicus, libr. 83. quęstio. q. 46 dicit, quasi interpretans Platonem, Ideas non esse nisi rationes in mente creatoris, nec esse distinctas ab essentia diuina, sed essentiam Dei esse Ideam omniū rerum: quia est quodam modo omnia atque adeo Deus se intuens vt exemplar, res extra producit. Quæ est concors sententia Theologorum. Nec solus Christianus Aug. sed Seneca vbique Platonicus lib. 8. epist. 86. dicit ꝙ Deus exemplaria rerum intra se habet quas Plato Ideas vocat. Atqui S. Thomas lib. 4. de reg. principi. cap. 4. ait Arist. multa imposuisse philosophis. At verò creditu est difficillimum, Arist. tempore ipso Platonis eiusque discipulis viuentibus rem tam absurdam imposuisse Platoni, nisi Plato dixisset. ¶Tertia est opinio Nominalium. Occham in sua logica. capitulo. 14. & infra, quē inceptorem huius viæ Nominales venerantur negat vniuersale & in rebus. Cuius sententia explicatur hoc mō, singulare dupliciter accipitur: vno,

modo pro singulari in essendo, & est illud qđ in se est indiuisum, ab alijsq; distinctũ, vt Petrus & quæcunq; res mundi, alio modo pro singulari, in significando, & est terminus vnum significans, vt nomẽ Petrus. Et contrario modo vniuersale, accipitur vno mõ pro vniuersali in re, & est natura quã Reales autumãt cõem esse pluribus: & alio modo pro vniuersali in significando, & est nomen significans plura diuisim. Tũc ad qõnem rñdetur duabus conclu. Prima, nullũ est vniuersale a parte rei, immo oĩs res mũdi est singularis. II. Multa sunt vniuersalia in repræsentando, vt isti cõceptus homo, animal, substantia. Vnde Buridanus in principio prædicabilium: vniuersale (inquit) est terminus qui ex modo suę significationis natus est supponere pro pluribus, vniuocè & diuisim.

SENTENTIA Arist. (vt ex locis doctrinę suæ q̃ plurimis manifestè colligitur) in medio posita est inter opinionem Heracliti, & Epicuri, & opinionẽ Platonis. Cuius sententia consistit in tribus conclusionibus, ex quibus elicitur. 4. qua rñdebimus ad q. præsentem. ¶ Prima conclusio: Quicquid est in mundo est realiter indiuiduum & singulare. Conclusio hæc probata est secundo argumento principali, & ijs quę adiecta sunt aduersus Platonẽ, quã identidẽ Aristo. 7. meta. & alijs multis locis aduersus eũ stabiliuit. ¶ Secunda, vniuersalia nihilominus sunt in rebus, de q̃bus p̃dicãtur. Atq; cũ hic sit introitus ad vniuersalia, notandũ est duplicẽ esse conceptũ: alius ẽ formalis, qui est qualitas potẽtiæ cognoscitiuæ, qua res formaliter cognoscimus, & alius est cõceptus obiectiuus: qui est formale obiectũ immediatè significatũ p̃ conceptũ formalẽ, puta p̃ notitiam. Punctus ergo controuersię inter Nominales & Reales est, q̃ secũdũ Nominales huic cõ-

1. Concl.

2. Cõclu. Cõceptus for. & obiectiuus.

ceptui mētali, homo, nullus conceptus obiectiuus rñdet in rebus præter singulares homines quos (vt aiūt) immediatè significat. Reales verò dicunt illam notitiam non significare homines singulares, sed rationem communem hominis, & illa est conceptus obiectiuus, quem conceptus formalis immediatè significat. At singulares homines sunt significata mediata & materialia: quia conueniunt in illa ratio neq̃ est formale significatum. Et in fine quæstionis videbimus, q̃ sit inter eos minima dña. ¶ Probatur conclusio & esse vera, & esse ex mente Aristo. Primò, Satis deberet esse communis animus concipiēdi hominum, qui maximum pondus habet in Dialectica. Quando.n. enuntiamus, aut audiuimus, omnes homines esse eiusdem speciei, cunctaque animalia esse eiusdē generis, quid aliud significamus, aut concipimus, q̃ ꝙ omnes homines conueniunt in vna ratione specifica hominis, & omia animalia in vna ratione generica animalis? quam re vera intelligimus esse in rebus. Atqui qñ dicimus, hoc animal esse in insula frequētissimum (indicato elephāte) hęc herba nascitur in horto meo, certè non loquimur de singulari indiuiduo, sed de specie in communi. Et eadem ratione concedimus naturam non intendere conseruare singularia, sed speciem. ¶ At arguitur secundò. In his prædicationibus, Petrus est homo, Paulus est homo, termini accipiuntur pro rebus, & vt autor est Arist. 1. Elench. cap. 1. vbi ait, ꝙ termini accipiūtur ꝓ rebus, & ꝙ accidit in nominibus, id in rebus quoq; arbitramur accidere: ergo sicut subiectum singulare accipitur pro re singulari, ita prædicatum vniuersale accipitur pro rōne aliqua vniuersali, q̃ cōis est Petro & Paulo. Respondent negando consequentiam, sed dicūt terminum qui est prædicatū, prædicari de termino

qui

qui est subiectum, tamen in rebus nullam rationē communem prædicari de petro. Sed profectò hoc probat argumentum, ꝙ sicut subiectum accipitur pro petro, ita prædicatum ꝙ est nomen vniuersale accipitur pro aliqua ratione vniuersali quæ est in petro & paulo. At verò de hoc in prologo prędicamentorum. 4. c. Vbi manifestabimus nomina prædicari instrumentaliter tanquam signa, & res principaliter. ¶ Tertiò arguitur. Definitio, puta, animal rationale, explicat quidditatem hominis, non petri solius, aut pauli, sed rationis & naturæ communis hominis: ergo in rebus est vniuersale. Respondent Nominales definitum illius definitionis esse illum terminum homo, qui accipitur immediatè pro rebus singularibus. Hoc tamen nullatenus satisfacit, nam non negamus definitum propinquum esse illud nomen: sed quærimus definitum principale. puta rem pro qua definitur illud nomen. Et arguitur sic. Definitio non est indiuidui, sed speciei, & vniuersalis, vt expresse ait Aris. 7. metaphy. text. 37. & 53. ergo animal rationale non definit homines singulares, sed hominem in communi, pro quo accipitur illud nomen, homo. ¶ Et cōfirmatur. Quādo audimus reubarbarum esse purgatiuū cholera: certè non concipimus illud nomen esse purgatiuum, sed herbam, non hanc, aut illam, sed genus quoddam herbæ: & cū enuntiamus, hominem esse speciem præstantissimam animalium, perfectò non significamus hominem singularem, sed naturā hominis in communi. ¶ Quartò arguitur, scientia est de rebus, & non est de singularibus, ergo de vniuersalibus, quæ sunt a parte rei. Maior est de se est manifesta, nec Nominales ipsi negare possunt, habemus. n. scientiam de cœlis, de plantis, de elementis &c. Vnde fides & scīa diuina est de Deo: nā

de

de eo habemus nunc ſcientiam obſcurã, cuius viſionem habebimus in patria: & breuiter ſcientiæ ideo dicuntur naturales, quia ſunt de rebus naturalibus. Sed negant Nominales minorem, immo dicunt, ꝙ obiectũ proximum ſcientiarum eſt propoſitio, obiectum verò remotum ſunt res ſingulares. In contrariũ tamen eſt Porph. 1. cap. de ſpecie, vbi ait, ꝙ de ſingularibus non eſt ſcientia: & Ariſt. 1. poſte. tex. 11. & 2. de anima, text. 60. vbi ait quod non eſt ſcientia niſi de vniuerſalibus. Nec valet gloſſa ꝙ ſit de propoſitionibus vniuerſalibus: nam præpoſitio de, non deſignat propoſitiones quibus mediantibus cognoſcimus res, ſed potius deſignat res de quibus habemus ſcientiam. Quærenti nanque de quo eſt Geometria, non reſpondebis de propoſitionibus, ſed de aſtris, neque reſpondebis ꝙ eſt de hoc, aut illo aſtro, ſed de aſtris in vniuerſali. ¶ Et confir. 1. Obiectum potentiæ eſt vniuerſale in re. vt obiectum viſus eſt color, non hic aut ille, ſed vniuerſali: ergo vniuerſale eſt in rebus: nam hic non poſſunt dicere ꝙ vniuerſalis propoſitio eſt obiectũ viſus. ¶ Et confirmatur ſecundò, quia hac ratione, vt inquit Paulus Venetus opinio Nominalium incidit in opinionem Heracliti & Epicuri: nam eo ꝙ illi negabant vniuerſalia in rebus, negabant ſubinde aliquam eſſe ſcientiam, quia videbant ꝙ ſcientia deberet eſſe de rebus incorruptibilibus. ¶ Quintò comprobatur concluſio autoritatibus Ariſt. quãplurimis, quæ niſi de vniuerſalibus quæ ſunt in rebus gloſſari non poſſunt. Ait enim 1. poſte. text. 5. vniuerſalia eſſe a ſenſu remotisſima & notiora eſſe quàm particularia, quod explicans. text. 39. ait vniuerſale ratione cognoſci, ſicut ſingulare cognoſcitur ſenſu. Vbi manifeſtè loquitur de rebus vniuerſalibus, & non de propoſitionibus: comparat. n. vni-

uerſalia,

uersalia, ad singularia, q̄ illa sint abstracta a materia atque a Deo solo intellectu cognita: hæc verò cognoscuntur sensibus, & text. 11. ait vniuersalia esse necessaria. Quod non potest tantùm intelligi secundæ intentionaliter de propositionibus, quippe cũ ait esse necessaria, quia ex necessitate insunt rebus. Et tex. 35. ait vniuersalia esse magis entia, q̃ particularia, & tex. 43. vniuersalia non sunt, inquit, hic & nunc, sed semper & vbique. Vbi manifestè cõparat res vniuersales ad res singulares; quia hõ aut animal in vniuersali abstrahit ab hic & nũc. Et 2. de anima. tex. 68. eadem inquit natura diaphaneitatis est in aere & in aqua. Et. 7. met. t. 51. expresse ait, q̄ ratio cõis naturalis eadẽ est in oĩbus speciebus: Et vt in summa dicam, tex. 57. concludit aduersus Platonem q̄ vniuersalia nõ sunt a rebus separata, sed sunt in singularibus & 10. met. t. 6. propterea dicit, hoĩem vniuersalẽ nõ esse separatũ, vt dicebat Plato, quia vniuersale debet esse in ipsis singularibus, de quib. prædicatur. Egregiè facit ad rem illud. 10. meta. t. 2. q̄ prima species in vnoquoq; gñe est aliarum mensura, vt homo in gñe animaliũ, quod non potest intelligi de indiuiduis q̃ sunt æqualiter perfecta. Et illud. 1. met. cap. 1. medicus non curat hominem in vniuersali, sed Calliam, & Socr. Re vera nemo qui fuerit in Aris. versatus, negare põt vniuersalia in rebus. Vñ Burleus q̧ in Summulis fuit noĩalis, & Paulus Venetus, egregius Gregorij Ariminensis discipulus postq̃ Aris. legerunt nõ potuerunt nõ asserere vniuersalia ad modũ realiũ. Et paulus cõtrariã opinionem nõ vocat noĩalium, sed Occhã istarũ quã dicit esse Heracliti & Epicuri. ¶ Postremum tandẽ argumentum est aduersus noĩales, q̄ nihil ad mentẽ Porph. respondent in hac qõne; non. n. Porph. reuocauit in dubiũ an vniuersalia in

significando

significando esset in intellectu subiectiuè (quod nemo negare potuit) sed an vniuersalia in prædicando essent obiectiuè solùm in intellectu, an verò aliquo modo haberēt esse in rebus. Et ideo subiunxit an subsistant essentq; corporea, an verò incorporea.

Conclu. 3 TERTIA conclusio: vniuersalia nō distinguūtur a suis singularib. realiter, sed solū ratione. Hæc conclusio & ex superiorib. palā sequitur. Et adhuc cōfirmatur ratione, q̄ ex Aris. aduersus Platonē colligitur: Vniuersale est vnum in multis & de multis 1. post. t. 24. & li. 2. t. 27. & 7. me. t. 45. puta in multis singularib. Sed si vniuersale esset realiter separatū a singularib. (vt dicebat Plato) nō posset p̄dicari de illis, vt inquit illic Ari. sicut. n. Petrus non est albus nisi p albedinē quæ est in illo, ita non est hō, nisi p naturā hoīs quę est ī illo: ergo vniuersale est in singularib. Rursus rō hoīs secundū esse materiale q̄ habet in Petro non pōt esse in Paulo: quia in Petro est facta hæc per conditiones singulares, quæ repugnant Paulo ergo non habet q̄ sit vniuersalis vel cōis nisi p abstrationē intellectus a conditionib. singularib. cuiuscunque indiuidui: abstrahi verò per intellectum, nihil aliud est, pro nūc, q̄ concipi conceptu cōi. Itaq; hō ipse singularis quatenus est obiectum huius conceptus vniuersalis, hō, dicitur vniuersale. Et dr̄ ratio communis, & natura hoīs & hoc est, vniuersale distingui ratione a singularib. Hoc significat Aris. 1. de anima. t. 8. vbi ait vniuersale aīal aut nihil est, aut posterius est. Enimuero cū Plato dixisset vniuersalia esse p̄petua ante p̄ductionem singulariū: Aris. contradicens, ait vniuersalia in actu esse posteriora singularib. a quib. abstrahit intentio vniuersalis. Qd̄ exponēs Commētator, intellectus (inquit) est q facit vniuersalitatē in rebus: Dixit q̄ intellectus facit vniuersalitatē, non in se,

sed in reb. At snia hęc est quā Arist. plurimis in locis ɔcludit aduersus Platonē, vt 1. poste. tex. 35. & tex. 38. & 3. met. tex. 10. & li. 7. tex. 51. & tex. 57. vbi ait, vniuersale nihil est præter singularia. Qđ est dicere. Non realiter, sed sola rōne distinguit̄ à singularibus. ¶ Animaduertite q̄ sit minima dr̄ia inter Reales & Noīales. Enimuero qđ Nominales dicūt ɔceptū illū, hō, & quemcūq; vniuersalē abstrahi à ɔuenientia essentiali reperta in rebus, Reales dn̄t, ɔceptū illum formalem signare rōnem illā cōem, à qua format̄ talis ɔceptus, neq; aliā ɔfingunt naturam cōem. Illi inquā q Aris. & veritatē penetrant. Quamobrē non deberēt negare & Arist. & vniuersalem modū loquēdi Philosophorum. ¶ Est ergo 4. concl. ꝙ rn̄detur ad qōnem, Vniuersalia sūt ī reb. sed vniuersalitas est obiectiuè in ītellectu. Conclusio est S. Th. 1. p. q. 85. ar. 2. & alibi frequēter, vbi distinguit, ꝙ vniuersale duo dicit. s. naturā ipsam, seu rōnē cōem, & p̄terea intētionē intellect⁹, à qua denoiatur vniuersale. Primū vocat̄ substractū, seu materiale signatū, & s̄m vocat̄ formale, seu p signatū. Primū est in rebus, secundū est obiectiuè in intellectu. Quod est dicere, res ipsę singulares in essendo, quatenus sunt obiecta horū ɔceptuum, hō, aīal, & similium, sunt vniuersalia. Quare vniuersale nunq̄ est à rebus separatū, sed solū per intellectū. Exemplum est illic accommodatissimū S. Th. de visu q̄ videt colorē pomi sine ei⁹ odore. Et si quærat̄, vbi sit color qui vr̄ sine odore, manifestum est (inquit) ꝙ color qui videtur non est nisi in pomo, sed tn̄ ꝙ sit sine odore ꝑceptus, hoc accidit ei ex parte visus ī quantū in visu ē similitudo coloris, & nō odoris.

Differētia Nomi. & Real.

4. Cōcls.

PER hęc quę dicta sūt facilis est rn̄sio ad alias qōnes Porpnyrij. Est nāque secūda qō in versione Boetij: an vniuersalia sint substātię? Quam Arist. 7.

met.tex. 45. negatiuè determinat aduersus Platonē: vñ Occhā in sua Logica.c.7.suā munit opinionem, vbi ex eo ꝗ vniuersalia nō sunt substātię ſm Arist.infert ꝗ sunt accidentia, & per consequens ꝗ soli tñ sunt vniuersalia ¶ Nihilominus respondet ꝗ sensus qōnis est vtrū vniuersalia, ea rōne quę vniuersalia.i.inquantū à singularib.separata, sint substantiæ. In quo sensu determinat Aris. partē negatiuam. Enimuero, si homo vniuersalis esset realiter separatus, vt dicebat Plato, tunc neque esset prima substātia (aliàs non esset vniuersale) neq; esset secūda substantia: qa cūm non esset realr̄ in indiuiduis, non prædicaret de illis quidditatiuè. Si verò vniuersalia sola rōne separētur à singularib. (vt est rei veritas) tunc fundamētaliter vniuersalia primi prędicamenti sunt substantiæ: sed vniuersalia accidētium non sunt substantiæ. At verò ratio vniuersalitatis in oībus prædicamētis est ens rōnis, qđ accidit reb. ꝑ opationem intellectus, vt conclusione 4. expositum est. Qua de cā vniuersalia primi prædicamenti non dicuntur simpliciter substātiæ: secundū quid, scđæ substātiæ, vt asserit illic statim Aris. tex.46. & in præd.c.5. perspicacius monstrabitur.

Vniuersale quæ est substātia.

4. Coll.

TERTIA quęstio apud Porh. est, an vniuersalia sint corporea? Ad quam noīales rñdent, ꝗ sicuti aliqua vniuersalia sunt accidentia, vt tñ mentales, alia verò substantiæ, vt tñ vocales & scripti (q. sunt aer vel atramentū) ita illi sunt vniuersalia incorporea, isti verò sunt corporea. At profectò nihil rñsio hæc ad mentē attinet Porphyrij: quippe qui nunquā de tñs dubitasset an essent corporei, nec ne. Sed neq; Reales vidētur mihi rē oēs pūctim attingere. Multiplicat.n. Albertus, & qui eum sequūtur distinctiones plurimas corporum nihil ad rē conducentes. ¶ Tripliciter ergo apud Arist. accipit corpus,

Corp⁹ tripliciter.

pus, vno modo, tanq̃ genus subalternum prædicamenti substantiæ, & alio mõ tanq̃ genus prædicamenti q̃titatis. Sed tertio mõ accipit à Philosophis pro eo qđ pendet à materia sensibili & tpe, & loco. Vt sunt indiuidua corruptibilia. Vnde si vniuersalia accipiant materialiter ꝓ substracto, seu significato materiali, tũc aliqua vniuersalia sunt corporea, vt homo, & reliquæ corruptibiles substantiæ: alia verò sunt incorporea, vt intelligentiæ: atque alia sunt accidentia corporea, vt color, sapor, &c. aliaq; incorporea vt scĩa, habitus, & similia. Si verò vniuersalia accipiant formaliter, puta ſm rationem, qua sunt à singularibus abstracta, oĩa in vniuersum sunt incorporea. Probat, quia hac rõne abstrahunt à materia & cõdõnibus singularib'. Hõ namq; non dicit nisi aĩal rõnale, abstrahendo, ab hoc & ab illo corpe. ¶ Hanc ob rẽ enunciat Arist. 1. post. tex. 25. ꝙ vniuersalia nõ sunt corruptibilia de per se, sed incorruptibilia, & tex. 43. dicit ꝙ vniuersale non est hic, aut nũc, sed semp. Qua de causa scĩa solũ est de vniuersalibus tanq̃ de reb. perpetuis: qđ repetit 2. de aĩa. tex. 60. Sunt verũtñ corruptibilia de ꝑ accidẽs rõne indiuiduorũ in quib. sunt. Etenim aliquid ꝓduci, est ĩcipere esse: & corrumpi, est desinere esse. Idcirco spẽs humana q̃uis sit perpetua quãtum ad cõnexionẽ prædicatorum essentialiũ (qđ est dicere ab æterno est necessariũ hominẽ esse aĩal rõnale) nihilomin⁹ natura humana nõ habuit esse actuale, nisi in creatione rerum, puta in Adã, & eõdem mõ, nũc corruptis hoĩbus, corrumperẽtur spẽs: qa perderẽt esse, licèt semper maneret verũ, hominẽ esse aĩal. Nam vt 2. li. Summularum expositũ est, illa propõ non dicit existẽtiam rerũ, sed necessariã cõnexionẽ extremorum. Atq; adeo hæc est doctrina Arist. 3. me. c. 1. vbi ait

Vniuersalia incorrup.

quòd

φ vniuersalia per se non gñantur, sed indiuidua: hō.n. non gñat hominem, sed Calliam & Socratē. Quæ doctrina maximè est memoriæ commẽdãda ad intelligentiam cũ aliorum plurium apud Arist. tum præsertim doctrinæ posteriorũ ¶Vltima quæstio Porph. ordine optimo subsequit̃ hãc tertiam. Dato.n. vniuersalia esse incorporea, meritò dubitatur, sint ne adeo incorporea, vt intelligẽtiæ, vel tanquam ideæ Platonis. ad qđ ex dictis facilè respõdetur non esse eo mõ incorporea, tanq̃ subsistẽtia extra corpora, sed sunt sola rõne abstracta ab indiuiduis. ¶Ex his tãdem colligit̃ sensus illius distinctionis vniuersalis in vniuersale ante rem, ĩ re, & post rem. Vniuersale ante rem est vniuersale existẽs ante singularia, qđ nullũ est tale, nisi s̃m Platonẽ aduersus quẽ Aris. protulit illa verba. 1. de ani. tex. 3. vniuersale aut nihil est, aut posterius est. (inde.n. sumpta ẽ hęc distinctio.) Vnde S. Th. 2. sent. q. 2. ar. 2. alia rõne appellauit spẽs angelorũ vniuersale ante rẽ: videlicet q̃a non sumunt̃ à rebus. Vniuersale ĩ re ẽ natura fundamẽtaliter existẽs in reb⁹: sed vniuersale post rẽ sunt spẽs intelligibiles à singularib. abstractę, aut (qđ ꝯformius est Aristoteli) natura vt actu abstracta. Possunt vniuersalia, vt abstrahibilia sunt, quodã mõ appellari vniuersalia ante rem, nõ φ existant ante singularia, sed quia sunt perpetuæ veritatis, ad modum iam nunc expositum.

Vniuersale triplex

Ad primum igitur argu. principale ante oppositum qõnis respondetur, φ Arist. illic loquitur de ideis Platonis. Vbi obiter adnotauerim, nõ esse legendum, gaudeãt spẽs (qđ multos aliàs graues expositores fefellit) existimãtes verbum esse dictum propter excellẽtiam idearũ, φ debẽt gaudere cum sint separatæ: non.n. laudat illic Arist.: sed ꝯdemnat ideas. Et cã deceptionis fuit, φ verbum Græcum,

chæreto,

chæreto, vtrunque signat. s. gaudeāt, & valeāt: sed tñ illic legēdum est valeāt, vt est illud Comici, valeāt qui inter nos dissidium curāt: qa monstra (inquit) aut cātilenę. i. figmēta sunt, & si sunt non pertinēt ad propositum vniuersalium: qa cum non sint in reb. non prędicātur de illis. Idcirco non negat Arist. vniuersalia q̄ sola rōne distinguūtur ab indiuiduis, sed illa Platonis. ¶Ad secūdum. R̄ndētur ꝙ q̄uis oēs res mūdi sint singulares, nihilominus per opationē intellectus fiūt vniuersales. ¶Ad tertiū. R̄ndetur ꝙ q̄q̄ res quæ sit realiter vna, non sit in plurib. tñ rō hominis quæ sit vna per abstractionē īntellectus est realiter ī plurib. Militat tñ argm̄ contra Scotum ponētem vnitatem specificam realem sine operatione ītellectus, vt q. 2. statim videbim⁹. ¶Ad postremum respondetur, ꝙ quamuis opinio Nominalium esset lucida & clara, ipsi iudicēt an sit tam ꝯformis & Arist. & mō loquēdi Philosophorum, & communi animo cōcipiendi. Quamquam si vera non est, profectò nec clara censeri debet.

Quæstio secunda.

Vtrum in rebus ante operationem intellectus sit vniuersale, vnum in pluribus.

ARGVITVR à parte affirmatiua. Vniuersale est id quod natum est esse in pluribus. 7. meta. tex. 45. & 1. Perierm. ca. 5. sed circūscripto oī actu intellectus, res de se est apta nata esse in plurib. ergo vniuersale absq; operatione intellectus hēt vnitatem in reb. Probatur minor, qa naturam habere aptitudinem ad plura, nihil aliud est, q̄ ꝙ sibi non repugnet suapte natura esse in pluribus: sed talis ē

natura humana & quæcunque alia specifica: ante operationem intellectus, quia natura est id quod exprimit definitio, definitioni verò non repugnat esse in pluribus cum non determinetur magis ad hoc quàm ad illud indiuiduũ: ergo. ¶Secũdò vniuersale secundùm esse quod habet reale ante operationem intellectus prędicatur de pluribus: nam seclusa operatione intellectus, Petrus est homo, & Paulus est homo: vnde Porph. c. de specie, participatione (inquit) speciei, plures homines sunt vnus homo: ergo in reb. est vnitas specifica rerũ, ante operationẽ intellectus. ¶Tertiò argr̃: vniuersale sub ratione vniuersalis est obm̃ intellectus. 3. de anim. tex. 10. & 11, sed obm̃ præcedit actum potẽtiæ, cũ intellectus ab obiecto moueatur ad intelligẽdum: ergo ante omnẽ actum intellectus est vniuersale.

In superiori qõne disputauimus ꝯtrouersiam inter Noĩales atq; Reales, in hac examinabimus, si qua est dr̃ia inter scolã Scoti & S. Th. Et solet dr̃ia constitui in duob. pũctis, Alterum videbimus quæstione sequenti: primum interim est ꝙ Sco. 7. met. lect. 16. & 2. sent. di. 3. q. 1. censet esse vnitatem specificã minorẽ vnitatẽ numerali ex natura rerũ prę ter opationem intellectus. Sed S. Th. de ente & essentia. c. 4. opusc. 55. & 1. p. q. 85. & vbiq; negat esse aliquã vnitatem specificã nisi solũ per opationem intellectus. Ad cuius intelligentiã memẽto vniuersale idem esse qđ vnum in pluribus. ¶Est ergo cõ-

Scotus. clusio Scoti: Natura humana ex natura sua absque opatione intellectus hẽt ꝙ sit vna in pluribus: qa esse vnã est esse de se indiferẽter ad plura, & hoc hẽt ex se. Qđ probat argumẽtis q̃ supra proposui-

S. Thom. mus, alijsq; plurib. eodẽ pede currẽtibus. ¶Cõclusio verò S. Tho. est hęc: Naturę & essentiæ speciei (& à fortiori naturæ generis) s̃m suam propriam

ratio-

rationem abſolutè cõſideratæ, neq; cõuenit eſſe vniuerſalem, nec eſſe particularẽ, ſed vtrumq; conuenit ei de per accidens. ſ. primum per abſtractionẽ intellect⁹, & ſcd̃m per indiuiduationẽ ſingularis, Probat. 1. Si naturæ per ſe cõueniret eſſe vniuerſalem, tũc vbicunq; eſſet, eſſet vniuerſalis: nã autore Ariſt. 1. poſt. quod per ſe cuipiam cõuenit, ſemper cõuenit, & per conſequẽs cuicunq; conueniret per ſe natura, cõueniret pariter eſſe vniuerſale, atque adeo Petrus, cui per ſe cõuenit natura humana, eſſet vniuerſalis, & eſſet ſpecies (ſicut rõnale eo q per ſe conuenit humanitati, per ſe conuenit Petro) conſequẽs tñ eſt falſum, vt ſtatim qõne proxima monſtrabimus: ergo &c. ¶ Et 2. arg. Si per ſe humanitati & ſecundũ propriã rationẽ conueniret vniuerſalitas, tunc repugnaret illi eſſe ſingulare, ſiue per ſe, ſiue per accidens: ſicut repugnat ei eſſe irrationale, eo q per ſe conuenit ei rationalitas, conſequẽs eſt falſum: quia in Petro contracta, eſt ſingularis: ergo intentũ. Similibus rõnibus probat q naturæ ſecundùm propriã rõnem non conuenit eſſe indiuiduã: quia tũc vbicũque eſſet, eſſet indiuidua, qd̃ eſt falſum: qa abſtracta per intellectum non eſt ĩdiuidua. Item, qa tunc repugnaret illi eſſe vniuerſalẽ etiam de per accidẽs, quod ẽ falſum: quia qñ abſtrahit, eſt vniuerſalis. Hoc ergo eſt animaduertẽdum ad intelligẽtiam prædicabiliũ & prędicamẽtorum, q naturæ, ſiue ſpecifica ſit, ſiue gñica, de per ſe ſolũ conueniunt ſua prædicata eſſentialia, aut propria: vt homini eſſe aĩal, eſſe ſubſtãtiam, eſſe riſibilẽ &c. At reſpectus ad plura (qd̃ eſſe vniuerſale) cõuenit de per accidẽs per abſtractionẽ intellectus, & eſſe ĩdiuidua de per accñs, ratione materię ſignatę, aut ſi aliud eſt principiũ indiuiduationis, Atq; adeo rõne vtriuſq; cõueniũt ei accidẽtalia pdicata, vt puta ratione prio

ris,esse speciē aut genus:& rōne posterioris esse calidum, esse coloratū &c. q̄ accidētia non ꝯueniunt homini,nisi rōne indiuidui , cui primò insunt , ob idq; dicitur prima substātia, idest primū subiectū.

Hæc amplius corroborātur respōsionibus argumētorum Scoti.Vnde ad primum respondetur. Quod natura ante ordinē ad ītellectū ꝟm ꝓpriam rōnem est indifferēs negatiuè ad plura.i.de se non est determinata ad aliquod indiuiduū: hoc tñ non sufficit ad rōnem vniuersalis, sed requiritur ꝙ positiuè sit indifferēs.i.ꝙ habeat respectū & ordinem ad suā indiuidua, & hoc nō ꝯuenit naturæ ꝟm suā propriam rōnem,sed per abstractionē, vt mō probatum ē.Est ergo fallacia in argu.ā negatiua ad affirmatiuā cum argr̄,de se est indifferēs.i.de se non est determinata ad vnū: ergo de se est indifferēs.i. de se hēt ordinē ad plura. Ac si argueretur, hō per se non est albus:ergo per se est non albus:est.n.natura de se negatiuè indifferēs,& ad esse vniuersale & ad esse idiuiduū.¶Et hęc est sñia expressa Auic. 5.met.c.5. dicētis eqnitas est tm̄ equinitas, nec ex se vna,nec plures , nec vniuersalis, nec particularis.Rñdet Scotus,ꝙ ex se nō ē vna vnitate numerali,nec plures numero,sed nihilominus est vna vnitate specifica.At profectò apud rem ꝯsiderantem, ꝯcesso ꝙ de se non ē in plurib. manifestè sequit̄,ꝙ de se non est species cōis: nam spēs est q̄ prędicat̄ de plurib.differētib.numero. ¶Ad secūdum rñdet̄ ꝙ quamuis vniuersalia ꝟm propriā & absolutā rōnem prædicētur de indiuiduis , nihilominus ratio vniuersalitatis conuenit eis per abstractionem intellectus.Sed ad tertium statim rñdebimus.¶Colligitur ergo ꝙ humanitas secundùm esse reale qđ habet non est vna sed eius vnitas est vnitas rationis, nec est vnitas realis in rebus, nisi numeralis .

Ratio vniuersalis.

Auicena.

Vnitas specifica.

Atque

Atque hanc drīam constituit Damascenus lib. 1. c. 11. inter essentiam diuinam & creatam, ꝙ illa vna & eadem numero est realiter in tribus ꝑsonis: sed essentia creata non est vna nisi vnitate rationis.

At verò aliter arguit, ꝙ vniuersalia sint in reb, absq; operatione intellectus, ex cōi modo cōcipiēdi qui plurimum habet ponderis in Dialectica. Circūscripta quacūque intelectus operatione concedimus species esse multas animaliū, multasq; substātiarum & accidētiū gn̄a: quāprimū.n. Deus creauit mundū, nullo intellectu abstrahēte vniuersalia, verum fuit, creatas esse rerū spēs & gn̄a; verūq; semper fuit dicere, oēs hoīes esse eiusdem spēi, omnia que aīalia esse eiusdem gn̄is: ergo absq; intellectus negocio vniuersalia sunt in rebus. Mirū nanq; esset profectò, ꝙ dormiētib. hoībus nō essent spēs rerū. Nec iuuat recursus ad intellectū diuinū, qui semper abstrahit vniuersalia: nā etsi per impossibile cōseruaret res nō cognoscēdo eas essent nihilo minus spēs & gn̄a. ¶ Et cōfirmatur: quia homines esse eiusdem speciei, nihil aliud est, q̄ ꝙ Petrus sit homo, & Paulus sit homo: & animalia esse eiusdem gn̄is, nihil aliud est, q̄ ꝙ homo sit animal, & equus sit animal: ¶ Respōdebit quis fortè, ꝙ vniuersale ꝑ substracto ē quidē in rebus ante operationē intellectus: sed tamē intentio vniuersalitatis est solùm per operationem intellectus. Respōsio tamen non satisfacit: ꝯtēdit.n. argm̄, ꝙ absq; operatione ītellectus res & sint, & simpliciter dicatur species & genera. ¶ Propter argumētum hoc Paulus Venetus nobilis autor affirmat, vniuersalia esse in rebus ꝑter operationē intellectus. At verò existimo, ni fallor, respōdēdum esset duabus ꝯclusionibus. Quæ licèt nouitatē p̄seferant, haud tn̄ scio an inter illa recipiētur, quę noua placere solēt. ¶ Prima ꝯclusio. 1. Concl.

Vniuersale in actu. Res non est vniuersale in actu nisi qn̄ actu abstrahitur spẽs intelligibilis à phantasmatib. Probatur: Esse vniuersale in actu, est esse intelligibile i actu (q̄a vniuersale est obiectũ intellectus) sed res non est intelligibile in actu, nisi quando actu abstrahitur eius species, vt patet.3. de ani.tex.8. vbi docet Arist. ꝙ per spẽm intelligibilẽ abstractã ꝑ intellectum agentẽ, & receptã in itellectu possibili, intellectus possibilis fit intellectus i actu, & obiectũ fit intelligibile in actu.i. in actu primo ad producẽdũ intellectionẽ, ergo res non est vniuersale in actu, nisi ꝑ actualẽ abstractionẽ. ¶ Vnde ad tertiũ argm̃ Scoti principale ↄceditur, ꝙ vniuersale est obiectũ intellectus, sed quãdo infertur, ergo vniuersale p̃cedit operationem intellectus, distinguit̃ ↄsequẽs: si .n. intelligitur de vniuersali in actu, & de operatione intellectus possibilis, puta de intellectione, ↄceditur consequẽtia, nam antequã vniuersale intelligatur, est factũ vniuersale in actu ab intellectu agẽte per abstractionẽ speciei intelligibilis: si verò intelligatur ꝙ vniuersale in actu debet præcedere abstractionẽ intellectus agẽtis negatur consequẽtia, immo hoc est vnũ officium intellectus agẽtis facere vniuersale in actu, ꝙ sit obm̃ intellectus possibilis. ¶ Quapropter licèt hactenus dicebamus rẽ esse vniuersalẽ in quantũ obijcitur conceptui vniuersali, proprius tñ dr̃ ꝙ sit vniuersalis ĩ actu quatenus relucet in spẽbus intelligibilibus abstractis à phã-

2. Cõclu. tasmatibus añ intellectionẽ. ¶ Secũda cõclusio. Res nihilominus ante quamcũq; operationem intellectus sunt simpliciter spẽs & gña, & ita sine addito sunt appelãda. Existimo conclusionem satis esse ex communi modo cõcipiẽdi demonstratã. Itaq; licèt sine operatione intellectus non sint vniuersalia in actu tñ sufficit vt sint spẽs & gña, ꝙ Petrus. V.g. sit

homo

homo,& paulus sit homo,& hō sit aīal,& equus sit animal. Hoc.n.sufficit vt res dicantur esse eiusdem speciei,aut eiusdem gñis,quod profectò est verum omni negotio intellectus cessante. Et manifestatur adhuc conclusio. Vniuersale n.est obm̄ intellectus, vt dictum est,nihilominus non tm̄ est obm̄ qn̄ actu mouet,sed quia est motiuum intellectus, sicuti co lor non solū dr̄ obm̄ visus quando actu mouet visum:ergo eadē ratione non solùm dicūtur esse spēs aut genera,quando actu abstrahuntur;sed quia sūt abstrahibiles.¶Et.2.probatur,Cæcitas secūdū Aris. 5.met.tex.14.est ens rationis, & tamē homo(ꝙ Ca ie.in principio de ente & essentia doctè concedit) simpliciter est cęcus sine operatione intellectus,licèt cæcitas non actu sit ens,nisi ꝑ operationē intellectus:itē nomen,propō,syllogismus.&c.sunt noīa secundæ intentionis. Et tamen manifestum est ꝙ vocessunt nomina etiam quando non actualiter co gnoscuntur nec immutāt potentiam.¶Forsan non tā ꝓpriè concedit sub his verbis.Absq; operatione intellectus sūt vniuersalia,q̄ si dicas sūt species, & genera,nā vniuersale vr̄ designare ꝙ spēs & genera actu habeant intentiones vniuersalitatis: sed ad hoc ꝙ sit spēs sufficit ꝙ sit fundamentū vniuersalitatis.¶Ex hoc sequitur ꝙ hęc prædicatio homo,est vniuersale in actu,non solū accidentalis, sed contingens:istæ verò,homo est species, aīal est genus, fortè sunt prædicationes proprij:veluti istæ, color est obiectum visus,ens est obm̄ intellectus, q̄ pariter dicūt ordinē ad potentiā cognoscitiuā.¶Quod si quis arguat hoc incidere in opinionē Scoti resp. 1.ꝙ tāto melius:& præterea sēper restat dr̄ia ꝙ Sco tus existimat in rebus ex natura sua sine ordine ad intellectum esse vniuersalia,quia sūt de se in dr̄ia: sed tamē nos contra opinamur rebus non conueni

re esse vniuersalia nisi per ordinem ad intellectũ: nam cum species, aut genus dicat vnitatem in pluribus, natura humana non est actu vna nisi actu abstrahatur, nec est simpliciter species, nisi quia in potentia est abstrahibilis per intellectum a singularibus. Quocirca in subsequẽtibus semper loquemur de vniuersalibus in actu, dicentes quòd species, & genera fiunt per abstractionem intellectus: nam fieri est fieri in actu.

Quæstio Tertia.

Vtrum nomina secundarum intentionum vniuersalium supponant personaliter pro singularibus indiuiduis.

QVAESTIONES duæ antecedentes fuerũt meta. de vniuersalib⁹, hæc verò est Dialectica, quã lib. 1. & 2. Summularum, quãtum Summulistis necessariũ erat tetigimus: sed nũc prouectioribus discipulis plenius examinabimus. Et arguitur ꝙ huiusmodi nomina supponãt personaliter pro singularibus, vt sit verum dicere, Petrus est species, Petrus est genus. &c. Primò vniuersalia vt dictum est secundùm Arist. nihil sunt præter singularia, sed sunt prorsus idem realiter cum illis: ergo nomina vniuersalium supponunt pro singularibus: vt benè sequatur, homo est species, Petr⁹ est homo, ergo Petrus est species. ¶ Secũdò arguitur. Vniuersale nihil aliud est, quàm res ipsa singularis inquantum est obiectum speciei vniuersalis, aut vniuersalis conceptus: sed hoc nihil aliud videtur esse quã ꝙ Petrus inquantum homo est species, & inquãtum animal est genus: ergo Petrus simpliciter est species & genus, a re

a re duplicatiua ad suam præiacẽtem.¶Et tertiò arguit. species, inquit Porphyrius, est quod prædicatur de pluribus differẽtibus numero, sed prædicationes rerum fiũt mediãtibus nominibus: ergo nomẽ speciei prædicatur de indiuiduis, vt verum sit dicere, petrus est species.¶In cõtrarium est hæc eadem autoritas Porphyrij. Nã species est, quod prædicatur de pluribus differẽtibus numero, & genus, quod prædicatur de pluribus differẽtibus specie. Sed petrus nec prædicatur de pluribus differentibus numero, nec de pluribus differentibus specie: ergo petrus nec est species, nec genus.

QVAESTIO hæc precedens intelligenti facilis est. Quæ duos habebit articulos: primus versabitur in expositione terminorum, alter verò modum explicabit loquendi de vniuersalibus. Primò pro intellectione terminorum notandum est, ꝙ intentio aliter accipit apud philosophos morales. s. ꝓ actu voluntatis respectu finis, & aliter hic apud Dialecticos: nam hic intentio seu attentio significat quẽcunque conceptum intellectus, quò tendit res. Vnde prima intentio, est primus conceptus q̃ hr̃ de re, puta quo in rebus cognoscimus ea q̃ ex natura sua eis conueniunt, aut accidunt: vt hi conceptus, Petrus, homo, album, & similes. Et 2. intentio est secundus conceptus qui hr̃ de re. Et dr̃ secundus, quia supponit priorem. v.g. postq̃ intellectus concipit hominẽ, reflectitur supra rem cognitam. Et videns, ꝙ talis natura, sic abstracta, cõuenit pluribus numero, format illum conceptum species, quo significatur illa proprietas in re, q̃ est conuenire pluribus: atque ille dr̃ secunda intentio. Itaque hæc notitia comparatiua secunda non facit vniuersale, immo supponit esse vniuersale iam abstractum, in quantum cognitum conceptu vniuersali, sed intellectus

tellectus per talem notitiam comparatiuã cognoſcens illam proprietatem rei, attribuit illi nomen ſpeciei, ſicut cognoſcens petrũ habere albedinem, imponit illi nomen album. Doctrina eſt S.Th. opuſ. 48. art. 1. & in hoc decipiuntur qui putant per notitiam comparatiuam fieri vniuerſale, vt ſtatim videbimus. ¶Eadem arte, poſtquam intellectus format hanc propoſitionem, homo eſt animal, reflectitur ſuper res ſignificatas, & cognoſcens animal prędicati de hoie, & hoiem ſubijci imponit alteri nomen prædicati, & alteri nomen ſubiecti: & pari ratione imponit alia nomina ſecundarũ intentionũ, q̃ conueniũt rebus. ¶At quia res ſæpe nominamus nominib. conceptuũ (ſicut ſtatuam appellamus artẽ) fit vt res ipſas nuncupemus, intentiones. Ita vt intentio accipiatur dupliciter. Vno modo formaliter pro conceptu, & alio modo obiectiuè, & hoc mõ accipitur in pręſentiarum. ¶Eſt igr̃ prima intẽtio id quod primo concipit de re. i. quod conuenit rei de ſe ſine reſpectũ ad õpationẽ intellectus. Et ſecunda intentio eſt id quod ſecundũ concipitur de re. i. ꝓprietas quæ conſequitur in re per operationem intellectus. ¶Atqui nomẽ primę intẽtionis, eſt id qđ ſignificat primã intentionem. i. proprietatem primi gñis, vt hõ aĩal: & nomen ſecundæ intentionis eſt, id quod ſigñat ſeu connotat ſecundã intentionẽ. i. proprietatem ſecundi gñis, vt ſpẽs, genus: ſicut ly album dr̃ nomen albedinis. ¶Ex quo ſequitur primò, ꝙ ſi intẽtio accipiatur formaliter, vtraq; eſt ẽs reale: vt puta ſubiectiuè & realiter exiſtens in intellectu, ſi verò accipiatur obiectiuè prima intẽtio eſt ens reale, ſed ſecũda intẽtio eſt ens rõnis. ¶Sequitur ſecundò, ꝙ prima intentio nõ eſt relatio. Nam natura hominis, natura animalis, & quęcunque res mundi, eſt prima intentio, q̃q̃ denominatur ſic

Prima & ſecunda intentio.

per respectum ad intellectum, quia est primum cognitũ: sed secunda intentio est relatio rationis. ¶Sequitur tertiò, φ secunda intentio nõ est relatio quà vniuersale refertur ad intellectum, sed qua refertur ad sua inferiora, respectu quorum dicitur species & genus; & ad quę cõparatur per intellectum cuius fundamentum remotum est res ipsa, & fundamentum propinquum, est cognitio qua res abstrahitur a singularibus. ¶Sequitur quartò, φ ens rationis non est effectus directè intentus ab intellectu in genere causæ efficientis: sicut conceptus formalis qui est subiectiuè in intellectu, aut sicut opificium exterius quod arte producitur ab illo: sed est illud quod producitur aut consequitur ad operationem intellectus. Ex hoc.n. φ intellectus abstrahit speciem intelligibilem aut format conceptum vniuersalem, qui sunt effectus directè intenti, consequitur in re illa denominatio vniuersalis. Et ideo dicitur ens diminutum, non tamẽ est vera fictio, sicut chimæra, propterea φ habet fundamentum in re, quod est ratio hominis, aut ratio animalis. &c. Vnde cum tria sint entia rationis, vt colligitur ex S.Th. de veritate. q. 21. art. 5. pura negatio, & priuatio, & relatio. Negationi nullum prorsus fundamẽtum correspõdet in re, sed est ens fictum ab intellectu vt chimæra, priuatio verò, vt cæcitas, est quidem ens rationis: quia priuatio entis realis, puta visus: sed tamen habet vtrunque fundamentum in re. s. remotum, quod est animal, & propinquũ, φ est aptitudo ad videndum. Sed vniuersalitas, quæ est relatio rationis: medio modo se habet: nam habet in re fundamentum remotum, puta naturam denominatam: sed fundamentum proximum est cognitio, quia abstrahitur per intellectum.

Ens rõnis triplex.

Dvo restant hic dubia. Vnum de illo quod

hactenus

hactenus frequenter diximus, nempè vniuersale fie ri per abstractionem. Sunt.n. hoc tempore qui putant intentionem vniuersalitatis non resultare in re, nisi per notitiam comparatiuam qua intellectus v.g. comparat hominem, aut animal ad sua inferiora, quod putant esse opinionem S.Th. At verò profectò nec apud Arist. nec apud S. Th. potest esse dubium, quo minus vniuersale fiat per abstractioné. ¶Primum, fieri aliquid vniuersale est, id fieri cõe, & indifferens.i. habens se equaliter ad plura, sed esse sic commune nil aliud est q̃ esse denudatum a condõibus singularibus, per quas contractum erat & singulare: denudatur autem per abstractionem: ergo.¶Et confir. quia sicut natura per contractionem in hac materia, & sub his conditionibus singularib. determinatur, & indiuiduatur: ita per oppositam abstractionem fit actu indeterminata, & per consequens vniuersalis. ¶ Et secundò arguitur autoritate Arist. 2. Phys. tex. 18. dicentis q abstrahẽtium non est mendacium. Vbi S. Th. & glossatores dicunt, q intellectus per abstractionem separat vniuersale a singularib. Atqui re vera abstrahere vniuersale a particularibus idem prorsus est quod facere vniuersale: etenim quemadmodum Plato asserebat vniuersale esse separatum realiter ab indiuiduis, ita ratione illud separare, est facere vniuersale.¶Sed tamen multominus dubium est hanc esse sententiam S.Tho. etiam in locis ipsis quos isti citant in contrarium: nam 1. par. qu. 85. ar. 1. ad primum argumentum dicit quòd abstrahere contingit dupliciter, vno modo per modum compositionis aut diuisionis, & isto modo abstrahere rem ab alio, a quo non est separata, esset falsum: vt si quis diceret colorem non esse in pomo. Alio modo cõtingit abstrahere per modũ simplicitatis, sicut cum

Abstractio duplex.

intel-

intelligimus vnum nihil considerãdo de alio (quã abstractionem Scot.alio nomine vocat præcisiuã.) vt cum quis cõsiderat colorem,nihil considerando de pomo,& hęc abstractio põt fieri sine mẽdacio. Et hoc modo (inquit) abstrahit intellectus vniuersale particulari. Et statim articulo secundo ad secũdum:Quod humanitas(inquit)apprehendatur sine indiuidualibus conditionib.quod est ipsum abstrahi,ad quòd sequitur intentio vniuersalitatis, accidit humanitati secundùm ꝙ percipitur ab intellectu in quo est similitudo naturæ spẽi,& non indiuidualiũ principiorũ.Ecce nihil dicit de comparatione,sed ꝙ ꝑ hoc ꝙ res abstrahitur est vniuersalis.Et opus.55.expresſè dicit, ꝙ natura q̃ singularis erat efficitur vniuersalis, per actionẽ intellectus separantis ipsam a conditionib. quę sunt hic, & nunc.
¶Fallũtur tñ isti,bona venia bonorum aliàs autorũ dixerim(vel ego fallor)quia statim infra dicit S.Th. ꝙ spẽs non est vniuersalis ex hoc ꝙ est in aĩa, sed ex hoc quod cõparatẽ ad multa singularia. Inde inferunt ꝙ requiritur notitia comparatiua. Quod tñ minimè sequitur,quia illic loquitur de spẽ quæ est subiectiuè in intellectu & illam dicit esse vniuersalem:quia comparatur.Non tñ per hoc intelligit actualem comparationem intellectus : nam certè spẽs illa abstracta sine eo ꝙ cognoscatur ab intellectu est vniuersalis,sed per comparationẽ intelligit (vt ipse statim subiungit) vniformẽ rationẽ quã de se hẽt ad oĩa quæ repræsentat.Et eodẽ mõ, res ipsa relucens in illa spẽ hẽt vniformem rõnẽ ad omnia indiuidua,& per consequẽs est vniuersalis. Expresse hoc dicit S.Th.opus.42.c.5. Nã(inquit)vniuersalis propter vniformitatem rõnis, quę fit ꝑ remotionem a materialibus conditionibus est vnũ in multis.Non ergo hẽt vniformem rationem ꝑ notitiam com-

comparatiuam,sed per abstractionem,Et idem dicit.1.p.q.85.ar.3.ad primum & ad quartum.
Dubium ergo secundum est. Vtrum per abstractionem speciei vniuersalis, aut quando res cognoscitur conceptu vniuersali aliquid pullulet in re, a quo denominetur genus aut species. Scot.n. ita videtur docere, saltem Scotistæ ita interpretantur autorem.Ait enim in 1.dist. 23. q; ens rationis causatur per operationem intellectus. Et quia dicit,causatur;putant nescio quid pullulare in re,qd vocant genereitatem aut specieitatem. Et.q.13.idẽ videtur docere, nempe ꝙ per cognitionem producitur res in esse cognito.Et in prædicabilibus. q.9. expressè dicit,ꝙ vniuersalitas est obiectiuè in intellectu & subiectiuè in re. ¶ At verò quicquid sit de autoribus statuitur hic conclusio negatiua.Ens rõnis,quod est vniuersalitas,nullum esse subiectiuũ habet in rebus, sed solũ est obiectiuè in intellectu. Hoc est dicere vniuersalitas(quam vocant genereitatem aut specieitatem) est sola denominatio ab extrinseco,nec aliquid pullulat in re a qua res denominatur vniuersalis:sed dicitur genus quia est obiectum speciei intelligibilis, aut huius conceptus vniuersalis,animal, & species quatenus est obiectũ illius cõceptus,homo.Quemadmodum ego dicor subditus ab intrinseco,quia habeo prælatum: neqꝫ relatio qua ego referor ad prælatum est aliquid distinctum a me. Et forsan Scotus non vult aliud qñ dicit vniuersalitatem esse in re, nisi ꝙ res denominatur vniuersalis.Nam 4.sent.dist.1.q.2. dicit vniuersale esse ens diminutum,quod habet solùm esse obiectiuum in anima. Hæc conclusio non aliter probatur,nisi quia sicut est sensualis hominis nihil credere,nisi quod est ante pedes,vt Heraclitus:ita & vani est hominis credere in scientijs, nisi quod
ratio

ratio aut fides catholica persuadet, maximè in multiplicatione rerum, & profectò nulla ratio persuadet, vt intellectus per cognitionem aliquid producat in rebus (ait enim Aristo.3.de anima.text.2.intelligere esse quoddam pati) sed sicut res dicitur cognita quia obijcitur cognitioni, ita denominatur genus aut species in actu: quia obijcitur huic aut illi cognitioni. ¶ Hæc est sententia S.Tho.opus.48.tracta.2.c.1.vbi ait rem esse in anima tripliciter. Vno modo sicut effectus in causa, vt domus est in mente artificis. Alio modo subiectiuè, vt scientia. Et tertio modo obiectiuè, vt ens rationis. Et infra. Ens rationis quod est ens in anima, non est res, sed intentio cui nihil extra animam correspondet, nisi pro fundaméto remoto. Quod si quæratur, inquit, vbi est subiectiuè, rñdetur, ꝙ nusquam, sed est in intellectu solùm obiectiuè, aliàs esset ens reale. Hæc ille, idem repetit opus.56.& 1.sent.dist.2.ar.3.

Articvlvs secundus huius quæstionis est de modo loquendi per nomina vniuersalium, cuius cognitio quamplurimum est necessaria nó solùm Dialecticis, sed in vniuersum cuiuscúque scientiæ professoribus: quippe ex cuius ignorantia & in philosophia & in theologia multi paralogizantur. Est ergo animaduertédum, ꝙ de vniuersalibus cótingit sermo, aut per noïa primę intétionis, aut ꝑ nomina secúdę intétionis. Per noïa quidem primę intétionis tribus modis: nempe enúciádo, aut cócretum de cócreto. Quorum oïum exépla in his quatuor noïbus satis patebũt, videlicet, Sortes, homo, aïal, & rationale. Primum membrum facillimũ est, manifestum enim est has prædicationes, homo est aïal, homo est rationalis, & similes esse formaliter veras. Nã superiora formaliter & quidditatiuè prędicãtur de suis inferioribus, & oïa de suo subiecto.

¶Se-

¶Secundum ergo membrum eſt, vtrũ iſtæ ſint concedendæ, humanitas eſt animalitas, humanitas eſt rationalitas, rationalitas eſt animalitas. Neque debent barbara hæc nomina cenſeri: quia non poſsũt a philoſophis rerum naturæ, quatenus ſunt formæ ſuppoſitorum, alijs nõibus ſignificantius nũcupari quibus proinde vſus fuit Boe. & alij graues Latini. Atqui in his abſtractis eſt alterũ punctum, quo Scotus difert ab omnibus alijs realibus: negat enim illas prædicationes in abſtracto. 1. ſent. diſt. 2. q. 7. & di. 5. q. 1. Cuius ratio eſt: quia animalitas (inquit) & rationalitas, & humanitas differũt formaliter. ¶Ad cuius intelligentiam breuiter notato, apud S. Thó. immo apud omnes philoſophos ante Scotum, tñ eſſe duas diſtin. puta rõnis & realis. Diſtinctio rõnis eſt inter ea quę ſola operatione intellectus diſtinguuntur, vt quodãmodo dicimus petrum eſſe eundem ſibi, aut amicum ſibi, diſtinguimus petrũ à ſe ipſo ſola ratione: quia loquimur de illo tanquã de duobus, diſtinctio verò realis eſt inter ea quæ circumſcripta operatione intellectus re ipſa diſtinguũtur: vt petrus, & paulus, quãuis hęc habeat multas ſpecies: nam alia diſtinguuntur eſſentialiter & ſpecificè, vt homo, & equus: alia ſolo numero, vt petrus & paulus: alia genere, vt ſubſtantia & qualitas, vt latius explicabimus in prędicamentis, cap. 4. Scotus verò ſcrutatus eſt diſtinctionem mediam, quæ nec eſt rationis, nec omnino realis, quam vocat formalem. vt primò diſtinguit inter diſtinctionem rationis, & diſtinctioné ex natura rei. Et diſtinctionum ex natura rei apud ipſum, alia eſt realis, aliaſque formalis. Diſtinctio realis eſt inter illa quę diſtinguuntur tanquam duæ res, vt homo & lapis, ſed diſtinctio formalis eſt inter ea quæ ſunt vna res, nihilominus aliquid eſt de eſſentia & definitione

Diſtinctio realis, & formalis.

tione quidditatiua vnius, quod non eſt de eſſentia alterius. Ad propoſitum deſcendendo dicit, quòd humanitas, & animalitas non diſtinguuntur ſicut duæ res, immo humanitas eſt res, quæ eſt animalitas: ſed tamen quia in definitione humanitatis includitur rationalitas, quæ non includitur in definitione animalitatis, propterea diſtinguuntur formaliter, & non ſolùm ratione per operationem intellectus. Itaque hæc eſt falſa, humanitas eſt animalitas, quæ facit ſenſum formalem, ſed hæc eſt vera, humanitas eſt res quæ eſt animalitas, quæ facit ſenſum identicum Et eadem ratione, hæc eſt falſa, humanitas eſt animalitas, & a fortiori hæc, rationalitas eſt animalitas. Similia dicit diſt. 8. q. 4. de attributis diuinis, quod ad præſentem non pertinet diſputationem. ¶ At verò S. Tho. vt colligitur ex de ente & eſſentia, cap. 3. & ex alijs locis cenſet, ꝙ ſola ratione diſtinguuntur, humanitas, animalitas, & rationalitas. Ait enim quòd compoſitio humanitatis ex animalitate & rationalitate, licèt quodam modo (vt infra videbimus) ſit ſimilis compoſitionì materiæ & formæ, non tamen eſt omnino ſicut compoſitio phyſica petri ex materia & forma, aliàs (inquit) animal non prædicaretur de homine, ſicut materia non prædicatur de petro: ſed eſt compoſitio ex re confusè intellecta, & ex eadem re determinatè intellecta, quod eſt dicere, animalitas dicit naturam ſenſitiuam in confuſo ideſt non determinando quòd ſit hęc aut illa, rationalitas verò dicit naturam ſenſitiuam determinatam per formam rationalem, & hæc eadem eſt humanitas, & ideo in petro nullo modo reperitur animalitas niſi eadem illa quæ eſt humanitas, quare humanitas & rationalitas ſolo intellectu differunt. Et quia diſtinctio ſolius rationis non ſufficit falſificare propoſitioné,

istę omnes prædicationes sunt formaliter verę, humanitas est animalitas, humanitas est rationalitas, rationalitas est animalitas.¶In cuius persuasionem arguitur, primò: Tot sunt & non plura distinctionū genera, quot sunt distinctiones rerum: sed Aristo. 5. Met. text. 14. & lib. 6. tex. 6. non ponit nisi duo genera entium, puta entia rationis & entia realia, ergo neque sunt plures distinctiones quàm rationis & realis. Et confir. quia re vera vt nómen sonat, distinctio ex natura rei, idem est quod distinctio realis: & ideo si qua est distinctio præter operationem intellectus, ea est appellanda realis. Cum ergo humanitas & animalitas non distinguantur realiter, fit vt sola distinguantur ratione. ¶Sed arguitur ad rem, quod humanitas & animalitas non distinguantur ex natura rei, absque operatione intellectus: nam id maximè esset propter rationem Scoti, quia aliquid includitur in definitione hominis, quod non includitur in definitione animalis, sed tunc eadem ratione, homo in concreto distingueretur formaliter ab animali, quod asserere nemo pōt, cū hō formaliter & quidditatiuè sit aīal. Discipuli Scoti hoc victi argumento concedunt, ꝙ quāuis hō distinguatur formaliter ab animali, & humanitas ab animalitate, nihilominus animal nō distinguatur formaliter ab homine neq; animalitas ab humanitate: quia superius nihil includit qđ non includatur ī inferiori.¶Sed profectò hoc est testimoniū ꝙ definitio sua est merè gratis conficta: nam distinctio formalis debet esse mutua: quare si animalitas non distinguitur ab humanitate, profectò neque humanitas ab animalitate. ¶Est præterea argumentum ꝙ cum hmōi Metaphysicę distinctiones sint & obscuræ & creditu difficiles, non sunt plures in scholas admittēdæ quàm illæ quas ratio conuicerit.

uicerit.¶Concludimus ergo, quòd illa prædicata in abſtracto formaliter prædicantur de ſe inuicem ſicut in concreto. Vnde ad argu. Scoti reſpondetur quòd quanuis humanitas diſtinctè, & determinatè aliquid includat, quod determinatè non includit animalitas, tamen animalitas confusè & indeterminatè includit totum quod humanitas: dicit enim naturam ſenſitiuam quancunque,& nulla eſt talis in re niſi illa animalitas quæ eſt in homine, & ipſa eſt humanitas: & animalitas quæ eſt in equo, & ipſa eſt equinitas: nam eadem eſt anima, a qua homo eſt ſenſibilis,& a qua eſt rationalis. ¶Adducit Scot. illud Auicennę. 5. Metaphyſicę, equinitas eſt tm̄ equinitas. Sed reſpondetur quòd quanuis Auicenna non habeat tantam autoritatem in vniuerſalibus quantam in ſingularibus: quia medicus non curat hominem in vniuerſali, ſed Socratem: nihilominus non vult negare quòd equinitas ſit animalitas, ſed id ſolùm intendit quod equinitas de ſe nec eſt vniuerſalis, nec indiuidua, ſed ſolùm conueniunt illi prædicata eſſentialia, puta ꝙ ſit equinitas & animalitas,&c.

Tertium membrum in nominibus primæ intentionis eſt, qn̄ abſtractum prædicatur de concreto, vt homo eſt humanitas,& de hac Reales omnes conueniunt eſſe falsã. Et fateor nõ eſſe hoc facilè creditu, his vel maximè, q nõ sũt in Ariſ. priſcisq; philoſophis verſati: qa manifeſtũ eſt humanitatem nõ diſtingui ab homine, ſicut a corpore diſtinguitur color: quia humanitas eſt eſſentia hoĩs. Sed negant illam ſolũ ꝓpter diuersũ modum ſignificandi terminorũ: quia abſtractum ſignificat humanitatẽ per modũ formæ, & concretũ ſignificat hominẽ ꝑ modũ habentis formam, & ꝑ cõſequens humanitas ſignificat humanitatem quodam modo ad mo-

ritas,& species est specieitas,ad modum istarum al bedo est sapor,album est albedo. Restat ergo vt dicamus de noībus secundæ intentionis in concreto quemadmodum prædicentur de noībus primæ intentionis,vt dicendo,hō est species,animal est genus &c.qđ est principaliter intentum in hac qōne. Et quidem secundùm Nominales nulla est qō,sane qui dicunt in his prædicationibus, homo est species,animal est genus,subiecta materialiter supponere.Atque adeo in syllogismis,homo est species, Petrus est homo,ergo Petrus est species: item animal est genus,homo est animal: ergo homo est genus medium teneri æquiuocè.¶Sed tamē quia hoc iam impugnatum est,nec modus concipiendi est illa nomina,homo, animal esse speciē & genus, sed res ipsas:ad quæstionem respondetur duabus conclusionibus. Prima. Nomen secundæ intentionis vniuersalis non supponit pro indiuiduo,sed pro sola natura cui conuenit illa intentio, vt hoc nomen species non supponit pro Petro, sed pro homine in vniuersali. ¶Ad probationem huius conclusionis notanda est hæc regula.Nomen secundæ intentionis quodcunque,positum in vno extremo appellat propriū conceptum alterius extremi super suū proprium significatum:vt in hac propositione,homo est species, prædicatum appellat conceptum vniuersalem,homo,ad suum significatum,quod est dicere, facit vt subiectum supponat pro homine, in quantum concipitur illo conceptu vniuersali, homo.Ratio regulæ manifestè colligitur ex his quę supra adnotauimus: nam nomen secundę intentionis non conuenit rei,nisi in quantum substat illi intentioni,& res nō substat intētioni, nisi in quātum est obiectum cōceptus: vt res quæ est homo est species in quātum obijcitur isti conceptui, homo

per quē abſtrahitur a ſingularibus.Quo fit vt prædicatum faciat ſubiectum ſupponere ſimpliciter: Suppoſitio enim ſimplex, vt dictum eſt ſecundo libro Summu.eſt ſuppoſitio termini pro ſuo primario ſignificato, primarium autem ſignificatum de ly,homo, eſt homo inquantum abſtrahitur a conditionibus ſingularibus,quod nihil aliud eſt quàm homo inquantum concipitur illo conceptu vniuerſali:ergo de primo ad vltimum, nomen ſupponere ſimpliciter eſt ſupponere pro ſuo ſignificato, cum appellatione proprij conceptus.Dixerim, ſubiectū ſupponere ſimpliciter:nam prædicatum,ſpēs, perſonaliter ſupponit, cum ſupponat pro ſuis ſuppoſitis,in his,homo eſt ſpecies,equus eſt ſpecies.¶Probatur ergo cōcluſio.Senſus huius propoſitionis Petrus eſt ſpēs,eſt,ꝙ Petrus quatenus concipitur illo cōceptu ſingulari,Petrus eſt ſpecies,ſed hic eſt falſus: ergo nomen ſpecies non ſupponit pro Petro. Eadem ratione nec illud nomen ſupponit pro genere,neque nomen generis pro ſpecie, nec pro indiuiduo:quia propter appellationem ſubiecti omnes iſtæ ſunt falſæ,animal eſt ſpecies, homo eſt genus,Petrus eſt genus.¶Secunda concluſio.Nomen ſecundæ intētionis indiuidui nec ſupponit pro ſpecie nec pro genere.Exempli gratia:Hæc nomina indiuiduū,ſingulare,prima ſubſtātia, ſunt noīa ſecūdæ intētionis:quia ſignificant indiuiduum ea rōne qua eſt ſubiectū oium prędicatorum,tam eſſentialium ꝗ accidentaliū:& ideo appellat propriū cōceptum alterius extremi,ſicut noīa vniuerſaliū. Nullum ergo iſtorum ſupponit pro ſpecie aut genere. Senſus.n.huius,homo eſt indiuiduum,aut ſingulare, eſt ꝙ homo inquātum cōcipitur illo conceptu, homo,eſt indiuiduum.Et eadē ratione, hæc eſt falſa,animal eſt ſubſtantia.Eadem arte loquendum in

alijs

alijs nominibus secundę intentionis, quæ faciunt eandem appellationem. Vt quando dicitur, color est obiectum adæquatum visus, ens est subiectum Metaphysicæ, sensus est de colore aut ente in vniuersali. Quare subiectum in his locutionibus supponit simpliciter.

AD primum argumētum in contrarium rńdetur, ꝙ causa ob quā negamus nomē speciei supponere pro indiuiduo, non est, quia species ex natura rei distinguatur ab indiuiduo: sed quia ex defectu appellationis non sequitur, homo est species, Petrus est homo, ergo Petrus est species. Nec sequitur negatiuè: Petrus non est species, petrus est hō: ergo homo non est species: nam vtrobiq; variatur appellatio subiecti. Nomina enim hæc secundæ intentionis eodem mō appellant in negatiuis sicut in affirmatiuis. ¶Sed arguitur contra hoc. Primò. Sequeretur consequentiam hanc, eadē ratione nō valere, hō est animal rōnale, petrus ęst hō: ergo petrus est animal rōnale: quia cum definitio explicet naturam speciei, videtur ꝙ appellet sicut nomen speciei. Respondetur negando sequelā. Immo syllogismus est bonus, quia illa definitio, animal rōnale, cōstat ex noibus primæ intentionis, & ideo non appellat, sed subiectū supponit psonaliter. ¶Secundò arguitur. Hō est spēs: ergo ois hō est spēs: rursus, Omnis hō est species ergo petrus est species. Prima consequentia tenet: qa in materia naturali indefinita æquipollet vniuersali, & secūda per descensum. ¶Rńdet consequentiam primam non valere: subiectum. n. in antecedenti supponit simpliciter, & in consequenti personaliter: nam signū vniuersale distribuens subiectū pro suis indiuiduis impedit appellationem prædicati: at verò signū confusionis impedit appellationem: immo subie-

Appellatio.

ctum huius: tamen homo & species animalis rationalis supponit simpliciter. Et exponenda est hoc mō, homo est species animalis rationalis, & nulla alia ab hac est species rōnalis. ¶Tertiò. arguitur Sequeretur illam propositionem, homo est species, non posse conuerti: quia maximè conuerteretur in hanc, species est homo: sed hic prædicatum videtur supponere personaliter, nā subiectū non videtur appellare supra p̄dicatū. ¶Hic posset quis forsan dicere, conuersionem hanc non valere. Et ratio posset adduci: quia prædicatū est sicut forma subiecti, & ideo potest ipsum qualificare. Non tn̄ vice versa, subiectū qđ est vt materia, potest qualificare p̄dicatū. Vnde ꝯcedimus, ꝙ homo est pictus, quia prędicatū alienat subiectū, sed negamus ꝙ homo pictus sit homo, & concedimus ꝙ homo est nomen vocale, quia prædicatum facit subiectū stare materialiter, sed tamē negamus ꝙ nomē vocale est homo. ¶Nihilominus tn̄ cēseo has regulas non esse tā exactè intelligendas, sed consulendæ sūt potius aures. Et tn̄ ita verū sonat: species est hō, sicut hō est species. Concedimus. n. hāc, pulchra species animalis est equus. Infimū genus viuentiū est plāta, & similes. Et ideo consultò diximus in regula, ꝙ nomen secundæ intentionis appellat supra alterum extremum, siue subiectum sit, siue prędicatū. ¶Quartò tandem arguitur. Sequeretur ꝙ sub subiecto illius, hō est spēs, nullus posset fieri descensus, quin variaretur appellatio. Rn̄detur ꝙ potest fieri per singularia vaga supponentia itidem simpliciter, vt hic homo est species. Cuius sensus sit: Hic homo quatenus concipitur illo conceptu vniuersali, homo, est species, nam frequenter singulare vagum supponit simpliciter pro specie: vt qn̄ dicimus, hoc animal gignitur in India demonstra

to Camelo. hęc herba crescit in horto meo. Sẽsus ẽ de specie huius animalis aut herbæ. ¶ Ad secundũ principale negatur illa consequentia. Homo est species, ergo petrus inquãtum homo, est species, si ly inquantum facit sensum reduplicatiuum: qa pręiacens est falsa, vt ibi probatum est. Si verò accipiatur specificatiuè, fortè consequentia valet, & consequens est verum, vtpote cuius sensus sit: petrus in quantũ concipitur vniuersali, homo, est species. Tametsi potest consequentia negari. ¶ Ad tertium demum principale respondetur, quòd vniuersalia scilicet, genus, species, prędicãtur de suis indiuiduis: non tamen inquantum substant secundis intentionibus, sed secundùm suas proprias rationes quas habent in rebus. Quare non prędicantur per nomina secundæ intentionis, sed per nomina primę intentionis: vt petrus est homo, paulus est homo, equus est animal. &c. non tamen petrus est species. &c. vt. q. proxima statim videbitur.

Quæstio quarta.

Vtrum subiectum huius libri sit vniuersale.

POST quæstiones tres præambulas ad materiam prædicabilium & prędicamenturum ad librum specialiter prædicabilium descẽdẽtes quęrimus subiectũ ei⁹. Et arguit ꝙ nõ sit vniuersale. Logica, vt ostendimus quæstione vltima Procemiali, distinguitur ab alijs scientijs, quod Logica est rationalis scientia tractans de entibus rationis: aliæ verò sunt reales, quæ tractant de rebus, existentibus absque operatione intellectus: sed scientiæ reales tractant de vniuersali: nam scien-

tiæ

tiæ vt visum est, non sunt nisi de vniuersalibus: ergo Logica non tractat de vniuersalibus, & per consequens, nec eius subiectum est vniuersale.
¶ Secundò arguitur. Subiectum scientiæ est illud cuius propriæ passiones demonstrãtur in tali scientia, sed vniuersale nullam potest habere propriam passionem: ergo non est subiectum scientiæ. Probatur minor: quia proprium conuertitur cũ suo subiecto, vt risibile cum homine, sed proprium nõ conuertitur cum vniuersali: nam vniuersale est genus ad quinque prædicabilia, & per consequens est superius ad proprium, quod est vnum prædicabile.
¶ Et tertiò arguitur. Porphyrius proponit se dicturum de quinque prædicabilibus, sed vniuersale nõ complectitur omnia prædicabilia: ergo non est subiectum huius libri. Probatur, Deus est prædicabile, nam prædicatur de tribus personis, & tamen non est vniuersale cum sit singulare sicut Petrus: ergo. ¶ Sed in contrarium est quòd vna sciẽtia (qualis est hæc) versatur circa vnum formale obiectum vt supra diximus, sed Porphyrius proponit agere de quinque vniuersalibus: ergo subiectum huius libri est vniuersale, quod habet vnicam rationem formalem ad illa quinque.

Vniuersale dupliciter.

QVAESTIO hæc mota est, vt cum tam Logica, quã scientia realis, circa vniuersalia versentur, intelligamus, qua rõne Logica differt ab alijs. Vbi notãt Dialectici quod vniuersale accipit̃ tripliciter: vno modo pro substracto. Alio modo pro per se significato, idest pro vniuersalitate. Et tertio modo pro aggregato ex vtroque. Sed re vera improprijssimè accipitur tertio modo. Sicuti enim album non accipitur pro aggregato ex Petro & albedine, quod ens per accidẽs: ita nec vniuersale accipitur pro aggregato ex natura & vniuersalitate. Immo nec secũdo

modo

modo accipit propriè vniuersale: enimuerò sicut albedo non est album sed forma albi: ita secunda intentio obiectiua de qua loquimur nõ est vniuersale, sed ẽ vniuersalitas, quæ impropriętas multos neotericorum in errorem coniecit. Et ideo si propriè loquendum est, vniuersale accipitur dupliciter. Vno modo pro substracto.i. pro natura secũdũ se absolutè considerata. Et secundo modo accipitur pro eadẽ natura in quantum est sub secũda intentione, & denominat ab illa. Ita distinguit S.Th. vbique, & expresse 2. de anima. lecti. 12. Sicut album (inquit) vno modo accipitur pro eo cui accidit albedo secundũ se, alio modo pro eo vt subest albedini, ita vniuersale. Natura dicitur subtractum: quia substernitur secundę intentioni & denominatur ab illa: sed intentio dicitur per se significatum, quia quod nomen concretum per se significat est forma, sicut album de formali significat albedinẽ: sed apud Nominales illud appellatur significatũ materiale, & hoc significatum formale. Atqui substractum significamus multis nominibus. Dicitur enim humanitas, animalitas, equinitas &c. quæ Dialectici abstrahunt à concretis, hõ, animal &c. Appellatur etiam quidditas & natura, vt dicit S. Thom. de ente & essentia cap. 1. Et magis latinè appellatur ratio hominis, rõ animalis, ratio equi, &c. Id enim quod significat definitio, appellatur ratio speciei seu definiti.

Substractum, & per se signific.

HIS suppositis respondetur ad qõnem tribus conclusionibus. Prima sciæ reales tractant de vniuersalibus secundũ se consideratis non vt substãt secundis intentionibus: id est, Tractant de proprietatibus & conditionibus rerum quæ conueniunt illis absque operatione intellectus, atque adeo tractant de illis quatenus significantur noibus primæ

1. Cõclu.

2. Cōclu. intentationis.¶Secunda cōclusio.Logica tractat de vniuersalibus quatenus substât secundis intentionibus.Id est,Tractat de conditionibus vniuersaliū quæ cōueniūt eis per abstractionē intellectus,puta quatenus significantur noībus secundæ intentionis,aut saltē in ordine ad intellectus operationem, vt in Prolo.prædicamētorum videbimus,Exempli gratia, de hoīe considerat philosophus naturalis principia quib.cōstat,& ꝓprias eius passiones, vt pote quatenus sit risibilis, quatenus mortalis,&c. Et philosophus moralis tractat de homine quatenus deliberatè tendit in finem : sed Dialecticus id solùm speculatur quatenus prædicaẗ de pluribus differētibus numero, qualiter in prædicamēto ordinaẗ,&c.¶Qđ si adhuc instes, Scientia realis tractat de vniuersali in quātum vniuersale:qa scia est de vniuersalibus(vt sępe repetimus)& Logica tractat de vniuersali in quātum vniuersale:ergo nulla pōt ꝯstitui differētia inter Logicam & alias sciētias.Hoc argumētum multos malè torquet,non attendentes ęquiuocationē reduplicationis harū propositionū.Nā in priori intelligitur, ꝙ scię oēs tractant de rebus in quantū abstrahūt à singularibus. In quo nec Logica differt ab alijs. Quia sicut Philosophus nō tractat de hoc,aut illo mobili,sed ī cōi de ente mobili:ita neq; Logica tractat de hac aut illa specie, aut de hoc aut de illo gñe, sed de specie & de genere in cōi. Sed qñ dicimus ꝙ Logica tractat de vniuersali in quantū vniuersale,intelligitur in quātum substat secūdę intētioni, puta generis vel speciei. ¶Vnde ꝯstat quomodo Logica diffunditur ꝑ oīa entia sicut Metaphysica. Quéadmodum.n.subiectū Metaphisicæ est ens,atq; adeo munus eius est ꝯstituere definitiones oium rerum:ita subm̄ Logicæ est ens rationis, qđ omni enti conuenire

uenire potest:in vniuersis.n. rebus est inuenire ge nus & speciem & prædicatum &c.¶Ex his colligi tur tertia conclusio. Subiectum huius libri est vni uersale quod habet rõnem cõem & genericam ad quinq; vniuersalia. Vnde subiectũ huius libri ē inferius ad subiectum Logicę. Nam subiectum Logicę est ens rõnis, quod est cõe ad syllogismum, propositionem, prædicatũ, subiectũ, vniuersale, &c. Et subm̃ huius libri est vna species entis rõnis. ¶Sed est argm̃ aduersus hanc conclusionē. Alia est ratio vniuersalis, & alia prædicabilis, vt docet S.Thom. opusc.48.cap.1. Nam vniuersale est q̃a inest pluribꝰ, prædicabile aũt quia prędicat̃ & enũciatur de pluribus. Vnde esse prędicabile est passio vniuersalis, vt risibile est passio hoĩs. Eo.n. ꝙ ratio hominis inest pluribus hominibus, ꝯuenit humanitati prædicari in concreto de pluribus. Sed Porphyr. tractat hic de vniuersalibus ſm rationem prædicabilis, vt patet in definitionibus gñis & aliorũ prędicabiliũ: ergo non vniuersale, sed prędicabile, est hic subiectum.¶Rñdetur ꝙ conuenientius dr̃ subm̃ esse vniuersale quã prædicabile: sicut subm̃ scĩæ de homine non est risibile, sed homo, de quo demonstratur passio risibilitatis. Tradit.n. hic liber notitiã vniuersalis, demonstrando propriam passionem eius quæ est prædicari, tametsi Porphy. definiat vniuersalia per proprias passiones quæ sunt nobis notiores. Nec est solicitus an propriè sint definitiones quidditatiuæ. ¶ At verò nominales in suis nominibus persistentes dicunt subiectum huius libri esse hoc nomen vniuersale, aut nomen Prædicabile, quòd est genus ad illa quinque nomina, genus, species, differentia, proprium, accidens, quæ sola sunt apud illos vniuersalia, sed hoc non est iam modò quod nouis rationibus impugnemus.

Cõclu. 3. Subiectũ prędicab.

¶Ad primum argumentum satis responsum est qđ scientiæ omnes tractant de vniuersali in quantum vniuersale.i.in quantum abstractum à singularib^9: Logica verò tractat de vniuersali in quantum vniuersale. i.inquantum substernitur & substat secundæ intentioni vniuersalitatis. ¶Ad secundũ respondetur quod vniuersalia habent suas proprias passiones: vt species prædicari de pluribus differentibus numero:& genus de pluribus differẽtibus specie in eo quod quid, & quælibet earum conuertit cum suo subiecto. Et ad consequẽtiam sophisticã, Vniuersale,est genus ad proprium: ergo est superius ad illud, & per consequens non conuertitur cum sua propria passione. Respondetur nihil valere,quia proprium capitur ęquiuocè. In antecedẽti namque proprium supponit simpliciter pro eo qđ est quartum prędicabile: in consequenti verò supponit personaliter pro propria passione vniuersalis,ac si argueretur species & proprium non conuertuntur, puta secũdũ & quartum prędicabile: ergo species & sua propria passio non conuertuntur.¶Ad tertium respondetur,ꝙ Deus non est vniuersale,immo est singulare, atque adeo neque est prædicabile propriè de pluribus: nam personæ diuinæ non sunt propriè plura,quia nec sunt differentia specie,nec propriè distincta numero, sed sunt vnus Deus numero, quamuis sint tres personę:qđ altioris est negotij disputare. Quare non ponitur in prædicamento(vt videbimus in prędicamentis) sed est illic hoc singulare mysterium, quod vna essentia numero sit in tribus personis.

Quęstio

Quæſtio quinta.

Vtrum tantùm ſunt quinque Prædicabilia.

QVAESTIO eſt de ratione numeri prædicabilium. Et arguitur ꝙ ſint pauciora q̄ quinque. Prædicabile & prædicatum, vt nomina pręſe ferunt, idem pollẽt: ſed tm̄ ſunt quatuor prædicata ſecundũ Ariſt. 1. top. cap. 4. ergo tm̄ ſunt quatuor prędicabilia. ¶ Secundò aliqua iſtorũ vniuerſalium in idẽ recidunt: ergo non ſunt quinque. probatur añs, nam hæc eſt vera, genus eſt ſpecies. Sunt. n. omnia prędicabilia ſpẽs reſpectu illius generis, vniuerſale, vt q̄ſtiõne proxima dicebamus. Itẽ q̄a multa accidẽtia ſunt genera & ſpẽs, & vt albedo ẽ ſpẽs, & color gen⁹. Tertiò arguĩ, ꝙ ſint plura quã quinq;. Prædicabile & p̄dicamentũ idẽ videnĩ ſignificare: ſed ſunt decem prædicamẽta, ergo decem prædicabilia. ¶ Et confir. Definitio eſt vnũ prædicatum: apud Ari. 1. Topi. prędicatur. n. quidditatiuè de definito, & tñ nõ cõprehẽditur ſub aliquo illorũ quę aſſignãtur á Porphy. Item ens eſt vniuerſale, vt pote quod prædicatur in quid de rebus vniuerſis; tamen non continetur ſub aliquo eorum quinque: quia maximè eſſet genus, quod in prædicamentis apparebit eſſe falſum: ergo ſunt plura q̄ quinque. ¶ In contrarium eſt autoritas Porph.

AD numerum venãdum prædicabilium neceſſaria eſt prædicationum notitia. Atqui prędicatio apud Dialecticos idẽ generaliter ſignificat quod enuntiatio, vt idem ſit prædicatio, quod oratio verum vel falſum ſignificans. Et eſt triplex prædicatio, puta identica, diſparata, & medio modo ſe habens Prædicatio triplex.

bens

bens.s. nec identica nec disparata , sed extremorũ differentium , quæ sibi tñ mutuo ꝯuenire possunt. ¶Prædicatio identica est prędicatio in qua prædicat̃ idem de eodẽ,vt hõ, est homo. Idem inquam aut synonymum,nam vt in 1.li.Summu.dictũ est , Synonyma sunt nomina diuersæ vocis & eiusdem significationis,vt gladius, ensis. Sed in prę sentiarũ idem est iudicium de prędicatione vbi prędicatur synonymum de synonymo & de prędicatione idẽtica.¶Prædicatio disparata est illa in qua prędicat̃ disparatum de disparato,vt homo est lapis.Exemplum affirmatiuarum intellige in negatiuis. Est.n. idẽtica,hõ non est hõ: & disparata,substãtia nõ est qualitas,quanuis illa sit falsa & hęc vera. ¶Prædicatio nec indẽtica nec disparata, alia est directa alia indirecta . Prædicatio directa (aiunt Dialectici huius tẽporis) est illa in qua prędicat̃ superius de inferiori,vt,homo est animal: vel conotatiuum de absoluto,vt hõ est albus: vel æque connotatiuũ de æque cõnotatiuo,vt album est masculum , nisi subiectum sit superius prędicato:nam coloratum est album,est indirecta . Et nescio quas alias particulas pro libito accumulãt , certè prę ter artem definiendi.Nam profectò oratio hęc potius est diuisio specierum directę prædicationis q̃ difinitio explicans eius naturam. Non.n.docet propter quid,hõ est aĩal,est directa,&,animal est hõ, est indirecta. ¶Notãdum est ergo,ꝙ prædicatũ est illud qđ se habet vt forma , & subiectũ id qđ se hẽt vt materia. Et hoc sonãt illa noĩa,subiectũ,prędicatum , vt album est prædicatum Petri, quia albedo est forma Petri,Petrus aũt non est prędicatum albi , sed potius subiectum qđ recipit illam formã. Etenim ex modo essendi rerũ, sequitur modus prędicandi. 5. Met.tex. 14. Eadẽ rõne quia superius est forma inferioris.

ferioris. 2. Phy. 28. & 5. Met. tex. 2. fit vt, homo, sit prædicatum Petri, quia dicit rationem hominis q̃ est in Petro, Petrus verò ẽ subiectũ respectu hoĩs: & quamuis Petrus & hõ, vt supra dictum est, sola rõne distinguãtur, nihilo minus ita nos docet Aristo. 2. Phy. loqui. ¶Est ergo prędicatio directa illa, in qua id quod se hẽt vt forma enuntiaẽ de suo subiecto, & indirecta est illa, in qua illud q̃d suapte natura se hẽt vt subiectum enuntiaẽ de sua forma. Quod est dicere. Id q̃d sua natura ẽ p̃dicatum seruat situm p̃dicati, & id q̃d est subiectum seruat situm subiecti: situs. n. p̃dicati est post copulã, & situs subiecti, ante copulam. Exempli gratia. Petrus est albus, est p̃dicatio directa: quia albũ, cũ significet formã Petri: & ꝑ consequẽs suapte natura sit p̃dicatum eius: enuntiaẽ de illo: sed albũ est Petrus, est indirecta: q̃a id q̃d ex natura sua ẽ subiectũ enuntiatur de p̃dicato. Eadem rõne vbi p̃dicatuꝛ supius de inferiori est directa p̃dicatio: vt, Petrus est hõ, hõ est animal, & conuertẽtes earũ sunt indirectæ: quia supius semꝑ est vt forma quę recipitur i inferiori tanquam in subiecto. Recipitur inquã, Metaphysicè: quia superius contrahitur ad esse inferioris, vt dicemus in subsequentibus.

Sed nũquid hęc est p̃dicatio directa, hoc aĩal est hõ? videẽ. n. ꝙ nõ: nã cũ hęc indefinita, puta, aĩal est hõ, sit indirecta, videẽ ꝙ ẽt singularis eius sit indirecta. Ex alia verò parte vr̃ ꝙ sit directa: q̃a q̃uis hõ non se hẽt vt forma respectu aĩalis, tñ hẽt se vt forma respectu huius indiuidui demõstrati. Rñdeẽ ꝙ ꝓpositiones subiectorũ singulariũ debẽt regulari esse directas, aut indirectas ex parte suppositi, & nõ ex parte significati formalis nõis modificati signo singulari. Et iõ illa ẽ directa si demõstreẽ hõ, siue dicas, hoc aĩal, siue, hęc substãtia, si verò demon- **Prædicatio directa.**

strctur

ſtret equus,eſt diſparata.Quare eadē indefinita,cū ſit īdirectā,habet alias ſingulares directas, & alias diſparatas.¶ At verò propoſitionum eorundem ex tremorum communium ſi affirmatiua eſt directa, & negatiua erit directa: & ſi indefinita eſt directa, vniuerſalis,& exponibilis erit directa. Vt oēs iſtæ ſunt directæ,homo eſt animal,nullus homo eſt animal,tantùm homo eſt animal. Atque adeo conuertentes earum indirectæ ſunt.Si verò ſit prædicatio directa vbi vnum accidens pręedicatur de alio,tūc conuertens eius eſt pariter directa. Vtraq; enim ē directa,album eſt dulce,dulce eſt album. Nec poſſumus certam dare regulam ad cognoſcendum q̄ propoſitiò ſit directa præter definitionem datam : puta ſi res ſignificata per prædicatum ſe habeat vt forma ſubſtantialis,vel accidentalis reſpectu ſubiecti. Quare hæc,animal eſt rationale,eſt indirecta: quia prędicatum eſt inferius ſubiecto, ſed ſi dicas animal eſt rōnale vel irrationale eſt directa.¶ Ex dictis ſequitur ꝙ ſola prædicatio directa eſt ſimpliciter & abſolutè prædicatio.Alię verò ſunt ſecundùm quid prędicationes : nam idem reſpectu ſui, ſicut non eſt forma, ita nec prędicatum . Et multò minus nominum diſparatorum vnum eſt prædicatum alterius.Nec prædicatio indirecta , vt animal eſt homo, eſt ſimpliciter prædicatio , ſed indirecta prædicatio.Vnde Porphy.cā.de Specie . Aequa inquid de æquis ṕdicari oportet, aut maiora de minoribus,vt hinnibile de equo,aut animal de homine:minora verò de maiorib⁹ . Nec.n.dices animal eſſe hominem.¶ Prædicatio directa diuiditur in eſſentialem(quæ in quidditatiuā rurſus,& non quidditatiuam ſubſecatur)& accidentalem quæ in prædicationē proprij ſubdiuiditur , & prędicationem accidentis.De q̄bus ſuo cuiuſq; loco dicturi ſum⁹.

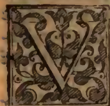
His annotatis, respondetur ad quæstionem vnica conclusione. Tantū sunt quinque prędicabilia, puta genus, species, differētia, proprium, & accidens. Sufficiētiam hanc duabus rationibus venamur. Primò, pro portione sumpta à composito naturali. Quinque enim sunt in composito naturali. s. compositum, materia, forma, proprium quod cōpetit ratione formæ, & accidentia, quæ accidūt ratione materiæ indiuidui, homini rōne formę competit esse risibilem: sed rōne materialium condōnum accidit esse album aut nigrum &c. Ad hūc modum in compositione met. est compositū, puta species, materia. s. genus, & forma, quę est dr̄ia & proprium & accidēs: constat. n. species ex gn̄e & dr̄ia, tanquam ex materia & forma. In qua intentione fundatur, versaturq; ars tota prædicabilium. ¶ Secundò sumitur hic numerus prædicabilium per diuersos modos prædicādi, qui non possunt esse nisi tantū quinque. Prędicatum. n. quodcunq; aut predicatur de aliquo essentialiter, aut accidentaliter. Si essentialiter aut quidditatiuè, aut non quidditatiuè. Si quidditatiuè, aut de pluribus differentibus numero, & illud est spēs: aut de pluribus differentib. spē, & illud est genus: si non quidditatiuè, illud est dr̄ia. Si verò accidētaliter, aut est accidens proprium, aut est accn̄s cōe. Ex his taudē sequitur q̄ prædicatio directa pluribus modis cōtingit, q̄ his quinq;: numerus. n. prædicabilium non est secundùm numerū directarum prædicationum, sed secundum respectum prædicatorum simplicium ad primam substantiam. Quare istæ sunt prædicationes directæ, hō est aīal rōnale, substantia est ens, Christus est Deus, & multæ aliæ quę non sunt p̄dicationes alicuius prædicabilis, vt infra videbimus.

Ad primum arg. rn̄detur; q̄ alia est prædicato-

rum ratio. 1.Top.& alia prædicabiliũ: nã prędicata sumuntur respectu spéi cuiuscunq; prędicamenti, eo ꝙ prædicata sunt quæ constituũt propositiones terminabiles per artem Dialecticã, quæ propterea debent esse de subiecto cõi. Quare nõ ponitur spés inter prædicata, sed definitio q̃uis non sit simplex, sed complexum predicatũ, quia definitio est prædicatum spéi, non tñ ipsa species est predicatũ sui. Et iõ ponit quatuor prædicata, q̃ sunt definitio (quam vocat terminum) genus, propriũ & accidens: hæc .n. sunt quæ directè prædicantur de specie. Nõ connumerat illic differẽtiã, vel quia intelligitur noĩe propij: vel quia eadem est ferè prædicatio differẽtiæ & definitionis. Prædicamẽta verò distinguũtur penes diuersas habitudines accidentium ad substãtiam, quæ sunt nouem habitudines, quæ cum substãntia faciunt decem prędicamenta. Sed tñ prędicabilia sumuntur per diuersos modos prædicatorum simplicium respectu indiuidui qui sunt quinque, & iõ inter prędicabilia cõputatur species, & excluditur definitio, & differentia distingnitur à ꝓprio. Et per hoc respondetur ad tertium principale, & ad primã ꝯfirmationem. ¶ Ad secundũ respondetur ꝙ nunquam idem est genus & spés respectu eiusdem, nihil tñ obstat ꝙ idem sit genus respectu vnius, & spés respectu alterius. Vt animal est genus respectu hominis, & species respectu corporis. Et ideo nihil vetat ꝙ genus sit species illius generis vniuersale. ¶ Ad secũdam confir. tertij argumenti conceditur quòd ens non est aliquod horũ quinq; prædicabilium, quia non est genus vt videbimus in prędicamentis: sed disputatio est de nomine, an sit dicendum vniuersale, & forsan melius appellabitur prędicatum transcendens. sed de hoc in prędicamentis. cap. 4.

DE GENERE.

CAPVT I.

IDETVR *itaque neque genus neq; species dici simpliciter. Dicitur enim genus, & aliquorum hominum aggregatio, qui quidem ad vnum quippiam & inter se habent respectum, qua significatione Heraclidarum dicitur genus, quod quidē ex respectu, qui est ab vno idest Hercule, & multitudine eorum qui inter se eam habent coniunctionem, quæ ab illo profluxit, sic est nuncupatum, vt ab alijs generibus sit seiunctum.* ¶ *Dicitur & alio modo genus vniuscuiusque principium ortus, tam ab eo qui genuit quàm à loco, in quo est quispiam ortus: Sic enim Orestem quidem à Tantalo, Hylum autem ab Hercule dicimus genus habere, & rursus Pindarum quidem Thebanū genere, Platonem autem Atheniensem dicimus esse, patria nanque principium est generationis cuiusque, perinde ac pater. Hoc autem significatum vsurpatius esse videtur: Heraclidæ nanque dicitur, qui genere descendunt ab Hercule: & Cecropidæ, qui à Cecrope, & horum quoque propinqui. Atque prius sanè genus, generis cuiusqe principiū dicitur: postea verò multitudo eorū qui ab vno*

Genus trifariam accipi.

principio, ceu Hercule, profluxerunt, quod quidē a cæteris seiungentes ac separantes, totum aggregatum Heraclidarū diximus genus ❡ Alio modo dicitur genus, id sub quo species collocantur: accepta fortasse similitudine a prioribus vocabuli eius significatis. Nam & principium quoddam eorum, quæ sub se habet genus tale est, & præterea videtur multitudinem omnem amplecti, quā scilicet, infra sese continet.

Genus de quo hic.

Text. ij. ❡ His igitur tribus modis dicitur genus. De tertio verò genere philosophorum est sermo, quod & describentes sic assignarunt: Genus id esse dicentes, quod de pluribus specie differentibus hoc ipso quid est prædicatur, vt animal. Eorum enim quæ de pluribus prædicantur, alia de vno solo dicuntur, vt indiuidua, veluti Socrates, & iste, & istud, alia de pluribus prædicātur, vt genera species, differentiæ, propria, et accidentia communiter, sed non cuiquam propriè. Atq; genus est (exempli causa) animal: species, homo: differentia, rationale: proprium, risibile: accidēs, album, nigrum, sedere. Genus igitur ab hisce quidem, quæ de vno solo dicuntur hoc sanè differt, quod ipsum de pluribus prædicatur. Ab his autem quæ de pluribus prædicantur, hisce differre videtur. A specie quidem, quod species etsi de pluribus prædicatur, non tamen de pluribus specie, sed pluribus differētibus numero prædicatur: homo nanq; qui quidem est species, de Socrate, & Pla-

Genus a cæteris quō differat.

& Platone dicitur, qui non specie, sed numero differunt. At animal quod est genus, de boue, equo, atque homine prædicatur, quæ & specie, nō autem numero solo differunt. A proprio verò, quod proprium quidem de vna specie cuius est proprium, & de indiuiduis hisce quæ sunt sub illa specie prædicatur, vt risibile, de homine solo, & de singulis hominibus dicitur. Genus autem non de vna specie, sed de pluribus differentibusq; prædicatur. A differentia quoque communibusque accidentibus genus differt: etenim differentię communiaque accidentia, quanquam de pluribus ac differentibus specie dicuntur: non tamen ita vt quid sit quidq;, sed vt quale quidq; sit innuant, dicuntur. Rogitantibus enim quid nam illud sit, de quo hęc dicuntur, genus respondemus: differentias, & accidentia non respondemus, non enim de subiectis illa in quid, sed magis in quale quid dicuntur. Interroganti nanque, quale quid est homo, rationale dicimus, & quale quid est coruus, nigrum dicimus. Quorum rationale quidem est differentia, nigrum autem accidēs. Sed cum quid est homo interrogamur, animal respondemus, quod quidem hominis genus est. Genus igitur, quod de pluribus quidem prædicatur, ab indiuiduis, quæ de vno solo dicuntur, differt, quod verò de pluribus prędicatur specie differentibus, ab ijs quę vt species propria ve dicuntur differt. Denique quod quid quidque sit dicit', a differentijs,

In summa q̄d genus ab alijs differat.

vulgoque accidentibus differt: quorum vnumquodque non quid sit, sed quale sit, quomodove id de quo dicitur habeat, dicunt. Nihil igitur vero generis intellectu plus minusve memorata generis descriptio habet.

PRAEMISSO prologo, subsequitur iam nũc tractatus. Qui variè à doctoribus diuiditur. Alij enim partiuntur tractatum hunc in libros duos, vt vnus sit de singulis prædicabilibus: alter verò de comparatione qua omnia inuicem conferuntur. Alij ex genere & specie quæ correlatiuè dicuntur, constituunt vnum capitulum. Nos verò, quibus translatio Ioannis Argyropyli semel placuit, eius subinde partitionem sequimur: apud quem liber hic vnicus est, per sex capitula distributus. In quinque prioribus explorantur singula vniuersalia, & in postremò conferuntur ad se inuicem omnia.

Ordo. ¶Ordo procedendi is est, vt prædicata essentialia præcedant, & inter essentialia, præferãtur quidditatiua, & inter quidditatiua anteponatur genus: sicut inter accidentalia antecedit proprium. ¶ Quod si quis existimet exordium potius sumendum fuisse a specie, vtpote quæ est perfectior: tum quia addit supra genus perfectionem differentiæ, tum quia principaliter intenditur a natura, respondetur ꝙ melius inchoatum est a genere: cum quia est pars speciei, tum quia est vniuersalius, ac proinde notius nobis, quos ordines docuit Arist. 1. Phys. text. 1. in progressu scientiarum obseruari. ¶Et capitulum hoc continet duas partes, in priori explicatur quid nominis: puta quid nomen, genus, in præsentia significat. Et in posteriori definitur quid rei: puta quid sit res ipsa significata, neque partes singu-

las

las propter facilitatem in plures secuimus textus. Et Porphyrius in hoc cap. ferè imitatur Aristot. 5. met.tex.33.vbi tractat de genere, & ideo explicat quid nominis, veluti Arist. per analogiam inter genus Dialecticum & genus in genealogijs secũdùm vsum vulgatum inter homines. ¶Ait ergo neq; genus neque species simpliciter dici. Coniungit genus cum specie, quia sunt correlatiua. Sed genus tripliciter dicitur. Primò, genus accipitur pro collectione multorum habitudinem habentium & inter se & ad vnum primum: vt Heraclidarum collectio dicitur genus propter politiam & leges easdem quibus omnes tenentur, & quia ab vno Hercule descendunt. Boetius tamen exemplum quod in Græco est, Heraclidarum transtulit Romanorũ, & quia ille Romanus erat, & quia exemplum notius est nobis. Hac significatione Aeneas apud Virgilium in 1. Italos vocauit genus Iouis. Italiã quęro patriã & gen' ab Ioue summo. Quo fit vt si qua esset multitudo sine ordine confusa, nõ diceretur hoc modo genus. Quinimmo addit Porphyrius non esse genus nisi collectionem, quæ ab alijs generationibus distinguitur, vt siquis hoĩm collectionẽ appellaret genus, Adamitarum. i. ab Adam descendentiũ, non loqueretur ad mentem Porphyrij: quia genus hoc omnibus est generalissimum. Quo verbo insinuauit decem genera prædicamentalia esse distincta, & primò diuersa: atque adeo ens qđ est generale omnibus prædicamentis, non esse genus ad illa, vt videbimus in prędicamentis. c.4. Tametsi Arist. posuit exemplum de genere humano, quod eo solùm vocauit genus, quia continua generatione succedit in eadem specie.

DICITVR & alio modo genus principium generationis cuiusque quod habet a patre, vel a

patria,

patria,vt Orestes habet genus. i. generationem à Tãtalo,qui fuit Atauus eius,& Hylus ab Hercule, qui fuit eius pater: & Plato ab Athenis, & Pindarus a Thebis. Et Virgiliana Dido in quarto, Aeneã inquit genus esse Deorum.Vbi animaduertendum quod non accipitur hic principium pro patre aut patria:sed pro initio natiuitatis, seu prima gñatione,quam quis trahit a patre vel patria.non. n .inquit Porph. quod Tantalus sit genus Orestis: sed quia genus est initium quod Orestes trahit a Tãtalo:Arist. 5.met.vñ hæc desumpsit Porphyrius, dicit ꝙ & a matre nonnunquam dr̃ genus, vt Pleiades quæ(vt est in fabulis)Atlãtis fuere filiæ,dicuntur Pleiades a Pleione matre. ¶Nec fuit mens Porph.oẽs hic cõgerere acceptiones gñis: nam genus aliter præterea accipitur apud Grammaticos,vt accidit nomini & verbo, & aliter apud rhetores quibus sunt tria gña cãrũ.s.demonstratiuum,deliberatiuum,& iudiciale:sed de illis tm̃ acceptionib.meminit,cum quib.genus dialecticum habet similitudinẽ. Est. n.obseruandum in hmõi acceptionibus

Nota. nè plures multiplicentur, quàm quæ ad rẽ pertinent.Comparat tñ has duas inuicem acceptiones: nã dicit hanc secundam esse & magis vsitatam, & ordine priorem,q̃ sit prima.Magis,inquam, est vsitata, quia propius accedit ad sigñationẽ nõis : genus.n.idem sonat quod generatio : quare vsitatius accipitur pro initio ipso natiuitatis multorum, q̃ pro eorum collectione.Collectio.n. significantius appellatur cognatio.Et inde sequitur secundũ, puta ꝙ nomen generis a significatione,quia significat initium natiuitatis, deriuatum est,ad significandũ collectionem,& cognationẽ inde descẽdẽtiũ.Et iõ tam Arist.q̃ Porph.illam ponunt in primo loco,nõ ꝙ sit in rei veritate prima; sed quia minus propria

debet priori loco collocari, vt inde descendatur ad propriam, quæ intenditur, acceptionem. ¶ Subiungit tandem Porphy. tertiam acceptionem. s. q genus est cui supponitur spēs, vt animal cui supponitur hō. Ad similitudinem duarū primarum acceptionū; nā sicut genus secundo mō est initiū multorum: ita genus hoc mō, puta, animal, est initiū multarum spērū: continet. n. in potentia dñias plurimas per quarum singulas contrahitur ad constitutionem singularum spērū. Et inde sequitur q contineat sub se collectionē multarum spērū ad similitudinē primæ acceptionis: in confuso. n. animal significat hominē, leonē. &c. Et ideo annotauit Porphy. q prima acceptio deriuatur a secunda, vt ostēderet quomodo genus ex hoc q est initium constitutiuum specierum, habet vt cōplectatur in sua significatione species plures.

Text. ij. ¶ His igitur tribus modis. Hæc est secunda pars principalis text. in qua Porphyrius explicat definitionem quid rei, puta quid est genus. Ait enim q sola tertia acceptio est qua phil. vtuntur: nam aliæ acceptiones ad historicos potius ptinent. Vnde genus (inquit) est quod de plurib. spē differentib. hoc ipso qd est prædicatur, vt animal. Exponit rationem huius definitionis conferendo genus ad reliqua prædicabilia. In quo plura verba fortè prodigit, q̄ pro re clarissima fuissent necessaria. Summa est hæc. Eorum quæ prædicantur, alia de vno solo prædicantur: vt indiuidua veluti, Socrates: & alia prædicantur de plurib. Differt ergo genus ab indiuiduis, in hoc quod prædicatur de plurib. in quo tamē conuenit cum cæteris omnib. prædicabilib. Sed tamen eorum quæ de plurib. prædicantur, alia prędicantur solùm de pluribus differentib. numero, alia de pluribus differentibus

spe-

spē. Idcirco in hoc quod eſt prædicari de pluribus differentibus ſpē, differt genus a ſpē & proprio, quæ ſolùm prædicantur de pluribus differentibus numero, vt tam homo quàm riſibile: conuenit tamen in hoc cum dña & accidenti. Horum aũt quæ prędicantur de pluribus differentibus ſpē genus ſolùm prædicatur in eo ꝙ quid, reliqua verò in eo ꝙ quale: puta dña in eo ꝙ quale eſſentiale & accidens in eo ꝙ quale accidentale. Vnde in finem, colligit, ꝙ cum illa ſit bona definitio quę explicat naturam definiti, illudque ſeparat & diſtinguit a quocunque alio, definitio illa ſignata ſit bona. Habet. n. tres particulas. ſ. prædicari de pluribus, per quod differt a ſingularibus; differentibus ſpē, per quod differt a ſpecie, & proprio: in eo ꝙ quid, per quod differt a differentia & accidenti. Quare nihil continet ſuperfluum aut diminutum.

¶ Circa literam hanc ſolùm poteſt quis dubitare, quomodo indiuiduũ connumeretur inter prædicabilia ſeu prædicamenta: quia non prædicatur niſi de ſe ſolo: & tamen idem reſpectu ſui (vt ſupra adnotauimus) non eſt propriè prædicatum: quia nihil ſe hēt vt forma reſpectu ſui: hoc tñ in c. de ſpecie, vbi conſtituitur definitio indiuidui explicabit.

Quæſtio vnica.

Vtrum definitio generis ſit bona.

A PARTE negatiua arguitur primò. Definitio illa non conuenit definito: ergo non eſt bona. Probatur antecedens. Definitum eſt ſecunda intētio gñis: nam libellus iſte, vt dictum eſt. q. 4. prologi, eſt de ſecundis intentionibus vniuerſalium: & tñ definitio Porph. non conuenit ſecundæ intentio-

nī,

ni,sed naturę substractæ tali intentioni:non. n. generitas aut ly genus prædicatur de speciebus vt dicamus,homo est gñeitas,aut equus est genus, sed animal prędicatur de illis hisce prædicationibus, homo est animal,equus est animal: ergo definitio non conuenit definito. ¶Secundò arguitur.Genus non prædicatur quidditatiuè de spēbus:ergo definitio non est bona. Probatur antecedens: primò, quia genus est pars definitionis spēi:pars verò non prædicatur de toto,non.n. homo est sua materia. Præterea quia si prędicaretur quidditatiuè, id maximè esset,quia est pars quidditatiuę definitionis, sed hoc non sufficit,quia & dřia est itidē pars eius, & principalior, quia se habet vt forma, & tñ non prædicatur quidditatiuè.¶Et confir. Ens prædicatur in quid de omni re: & tñ non est genus, vt ait Porph.c.2.¶Tertiò arguitur. Non oē genus prędicatur de plurib.differentibus specie:ergo definitio non conuertitur cum definito. Probatur antecedens. Sensibile est genus ad rationale & irrationale:apparet nanque inter dřias posse etiam constitui prædicationes generis, puta rationale est sensibile,hinnibile est sensibile.&c. tamen dřię vltimæ non differunt spē: quia differre specie secundùm Aris.5.me. tex.12.est differre definitione:& tñ vltimæ dřiæ non habent definitionem: quia sunt conceptus simplices, & non compositi metaphysicæ: ergo.¶Quartò & postremò arguitur.Si definitio esset bona, sequeretur ꝙ vniuersale esset genus ad quinque prædicabilia:quia est superius quidditatiuè ad omnia,consequens tñ est falsum: quia aliàs sequeretur confusio horum vniuersalium, puta quòd genus,& pariter differentia & proprium essent species, nam sunt omnia species vniuersalis.

DVO sunt huius quæstionis articuli. Primus

circa

circa primum arg.eſt; de definito huius definitionis, alter circa alia tria de definitionis expoſitione. A primo Noíales facilè ſe expediunt dicentes, definitum propinquum illius definitionis eſſe illud nomen genus quod eſt commune ad hęc noia puta animal, color, figura. &c. quæ apud ipſos ſunt genera, atque adeo ſunt definita remota. Horum quidem primum nos etiam concedimus, puta definitum propinquum eſſe illud nomen genus, quia eſt nomen & ſignum quo mediante res definitur: ſecundum tamen negatur apud Reales, quia vt ſupra víſum eſt, illi termini non ſunt genera, ſed nomina generica. Quærimus ergo hic definitũ principale pro quo ſupponat illud nomẽ, genus, quod ſupra diximus eſſe in rebus. Et manifeſtum eſt illud eſſe conceptum obiectiualem, puta ſignificatũ formale illius nominis, genus: ſicut definitum principale huius definitionis, animal rõnale eſt ſignatũ formale huius nominis, homo, puta homo, in cõi.
¶Sed ſecundò meminiſſe opus eſt ex ſuperioribus ꝙ hoc nomen, genus, de materiali & de ſubſtracto ſignat naturam illam ſeu rationem communem animalis aut coloris. &c. de formali verò connotat ſecundam intentionem; qua res illa denominatur genus, quæ habet eſſe per operationẽ intellectus.
¶Eſt ergo dubium, nunquid definiatur natura pro ſubſtracto, an verò ſecunda intentio: nam de aggregato ex vtroque dubitari non poteſt, cum non ſit vnum ens, magis ꝗ aggregatum ex corpore & albedine. ¶Atqui doctores quidam huius temporis, qui negocium ſuſceperunt recitandi potius, ꝗ aut exponendi aut examinandi opiniones, putant diuerſas eſſe hic opiniones Realium. Vnde dicunt ſecundùm Scot. hiſce definitionibus vniuerſalium definiri ſecundas intentiones: ſed ſecundùm S.Th.
i. definiri

definiri conceptum obiectiuum pro subſtracto. Ex quo inferunt ꝙ ſecundùm Scotum genus & eius definitio accipiuntur & ſupponunt pro ſecunda in tentione, vt ſit ſenſus, ſecunda intentio eſt genus & prædicatur de pluribus. &c. ¶Nihilominus reſpódetur duabus concluſionibus. Prima, definitum for male & principale huius definitionis eſt ſecunda intentio, nec de hoc inter Reales eſt aliqua differentia. Probatur, Definitio, ſicuti ſcientia, non eſt de particularibus: ergo non definitur hic, hoc aut illud genus, puta animal, aut color, ſed genus in communi, ſed nihil eſt commune omnibus generibus diuerſorum prædicamentorum, niſi ſecunda intentio generis: ergo illa definitur. ¶Et confirmatur ex ipſa forma definitionis quæ datur per nomina ſecundæ intentionis: Puta prædicari de pluribus, qua oñditur ꝙ ſicut definitum propinquum eſt illud nomen genus, ita definitum principale & formale eſt ſecunda intentio quę eſt ſignatum formale huius nominis, & definita remotisſima & materialia ſunt, animal, color, &c. quæ ſubſtant illi ſecundæ intentioni. ¶Secundò. Declaratur & manifeſtè probatur concluſio. Qñ nomen accidentis in concreto definitur ſignatum formale eſt quod illic definitur, ratione cuius definitio conuenit ſignato materiali. v.g. qñ enuntiamus, album eſſe diſgregatiuum viſus, definitur illic albedo rōe cuius conuenit niui diſgregare viſum: ſed genus eſt nomen connotatiuum: ergo illa definitione definitur ſecũda intentio quæ eſt eius ſignatum formale, ratione cuius conuenit naturis prædicari de pluribus: aĩal .n. prædicatur de plurib. inquantum abſtrahitur per intellectum a rationib. ſperum, quæ eſt intentio gñis. ¶Secunda concluſio. Neque genus neq; eius definitio vllo mō accipiuntur aut ſupponunt pro ſecun-

Conclu. 1 Definitur ſecũda intentio.

Conclu. 2

Definitio nõ suppo nit pro se cunda intentione.

secunda intentione. Probatur manifestè. Nam qñ definit, album esse disgregatiuũ visus, licèt definiatur illic albedo, non tñ definitur tanq̃ id quod disgregat, sed tanq̃ rõ disgregandi, & ideo neq; album neq; eius definitio in cõcreto supponit pro albedine, sed vtrunq; denominatiuè supponit pro niue, quæ rõne albedinis disgregat visum: ergo eadẽ rõne q̃uis definitione gñis definitur secunda intẽtio, non tñ tanq̃ id quod prædicatur, sed tanq̃ rõ qua gña prædicatur: & ideo non supponit pro illa, sed denominatiuè supponit prò re ipsa qua supponit genus, puta, pro animali, pro colore &c. At qui hoc profectò (vt bona venia dixerim) opinionem Realium fecit odiosam & intelligibilem, cum isti cœperunt dicere ꝙ genus supponit pro secunda intentione, & ꝙ secunda intentio prędicatur de pluribus differentibus specie, quod luce clarius falsum est. Nec Scotus vnquam hoc somniauit, vt patet in suis vniuersalibus. q. 14. Sed quia Scotus illic dicit definitione generis definiri secundam intentionem, malè intulerunt isti ꝙ genus & eius definitio supponit pro secunda intentione. Vnde ad primum arg. principale conceditur definitũ formale definitionis esse secundam intentionẽ, & quando assumitur ꝙ definitio non conuenit secundę intentioni, distinguitur, aut per conuenire intelligitur explicare eius naturam, negatur, sed si per conuenire intelligatur ꝙ definitio prædicetur de secunda intentione, conceditur: volo dicere, ꝙ id qđ prædicatur de plurib. differentib. specie, est animal aut color, &c. s. hoc habent inquantum substant secundæ intentioni generis, cuius natura explicatur in illa definitione. Itaq; vt in summa dicam, definiri secundam intentionem, est definiri res inquantũ substant secundæ intentioni. Et hæc est doctrina

Scoti

Scoti loco citato,& S.Th.de ente & essentia.c.4.& quicunq; aliud dixerit,non est audiendus in schola Aristot.hoc autem in definitionibus cæterorum vniuersalium eodem modo est intelligendum.

Articvlvs secundus versabitur in expositione definitionis,quæ duas continet particulas. 2. & 3.argumento impugnatas.Prima est, Prædicari in quid;secunda est,de differentibus specie.Ad primi articuli euidentiam exponendum est hic quid sit prędicatio quidditatiua.Vbi Buridanus(cui Noíales subscribunt vniuersi) ait, q̀ prædicatio directa essentialis est prædicatio duorum terminorũ,quorum neuter connotat extrinsecè super reliquum, nisi connotatio prædicati fuerit superior ad connotationem subiecti. Prędicatio verò quidditatiua est prędicatio directa duorum terminorum de se inuicem, quorum neuter connotat extrinsecè vel intrinsecè, nisi connotatio prædicati fuerit superior ad connotationem subiecti. Prædicatio autem accidentalis est prædicatio directa duorum terminorum quorum vnus connotat extrinsecè supra reliquum, & connotatio prędicati non est superior ad connotationẽ subiecti.Exempli gratia,homo est rationalis, est essentialis,quia prædicatũ non connotat extrinsecè,sed tñ non est quidditatiua, quia prædicatum connotat intrinsecè:hæc verò, homo est aíal,est q̃dditatiua:quia nullũ extremorum connotat neq; intrinsecè neq; extrinsecè, sed ista, hõ est albus,est accidẽtalis:q̃a prædicatũ connotat extrinsecè.Addit̃ secũda particula ĩ omnib.definitionib⁹:quia hęc p̃dicatio,albũ est coloratũ,non ẽ accidentalis q̃uis extrema connotẽt accidẽs extrinsecũ subiecto,puta Sorti,sed est essẽtialis & q̃dditatiua:q̃a connotatio p̃dicati est superior ad connotationẽ subiecti,nã color ẽ gen⁹ albedinis.At verò

definitiones istæ profectò manifestant, quàm sit cõtra naturam rerum negare vniuersale in rebus: nã re vera prædicari essentialiter & prædicari quidditatiuè, vt nomen palam clamat, nihil aliud est quã prædicatum signare essentiam, & quidditatem subiecti: quare non põt cõuenire terminus, nisi in ordine ad res. Igr̃ ex illa superiori diuisione ꝑdicationis, in directã, & indirectã prætermissa prędicatione indirecta qua diximus non esse ꝑdicationẽ nisi secundũ quid, prædicatio directa diuiditur in prædicationem essentialem & accidentalem.¶ Prędicatio essentialis est prædicatio, cuius prædicatum est de essentia subiecti: vt Petrus est homo, Petrus est rationalis: accidentalis verò est prædicatio cuius prædicatum est accidens subiecti: vt Petrus est albus, Petrus est niger.¶ Prædicatio verò essentialis, alia est quidditatiua alia non quidditatiua. Prædicatio quidditatiua est prædicatio cuius prędicatũ dicit quid est subiectum: & aliquod prædicatum prędicari in quid, est prædicari in prædicatione quę dicit quid est subiectum, & ita intelliguntur illa verba secundùm translationem Boetij. Genus prædicatur in eo quod quid. i. in ea oratione seu ratione quæ dicit quid est subm̃: quod Argyropylus vertit, hoc ipso quod est prædicatur. i. genus prædicatur hac ipsa rõne, quia subm̃ est quid. Explicat hoc Porph. ab effectu: id enim prædicatur in quid, per quod congruè respondetur ad qõnem, quid est subm̃: vt quærenti quid est hõ, respondetur ꝙ est animal, non aũt ꝙ est albus. Eadem sunt verba Arist. 1. Topi. ca. 4. vnde & definitionem, & exemplũ ad literam desumpsit Porph. & 1. post. tex. 9. dicit, ꝙ ea prædicata insunt ꝑ se quia insunt eo ipso q̃d est subiectum, vt animal inest homini. Pensato quẽadmodum apud Arist, qualitas prædicationis non

Prædicatio essentialis.

Quidditatiua.

debet

debet explicari p connotationes terminorū, sed p res significatas, illud.n.nomē, aīal, nec est de quidditate neq; de essentia huius noīs, hō, sed rō significata p ly, aīal, est de essentia hominis: vnde (vt in Prologo p̄dicamētorū videbimus) in hac oratione, hō est animal, nō solū nomē, est de nomine, sed illa rō significata per prędicatū, prædicatur principaliter de hoīe: & de illo prædicato loquimur, quādo dicimus p̄dicatū esse de essentia subiecti: immo ꝓpterea termini prędicātur essentialiter tāquā signa quę significant illa prędicata essentialia. Eadē rōne, albu est coloratū, est prędicatio essentialis & quidditatiua: quia prædicatū est de quidditate subiecti ꝓinde atq; in hac albedo est color, nā prędicatio concretorū æstimanda est penes sigñata formalia. Quare nō opus ē alia particula ꝓ p̄dicatione qdditatiua prędicamenti substātiæ, & alia ꝓ prędicatione qdditatiua prędicamenti accñtis. ¶ Prædicatio accidentalis est cuius prędicatū est accidens subiecti, vt corpus est coloratū: nā quamuis coloratū sit de qdditate albi, tamē vtrūq; est accidēs corporis.

AT secundò notandum est pro materia eiusdē secundi argumēti, ꝙ abstractio est duplex, alia qua vniuersale abstrahit a suis inferioribus, vt ratio hominis abstrahitur a conditionibus singularium, & ratio animalis a rationibus specierum. Alia est abstractio qua forma abstrahit a subiecto, vt albedo abstrahitur ab albo, & humanitas ab homine. Prima potest vocari abstractio vniuersalis, & secunda formalis. Et iō natura generis aut speciei potest accipi, vt significat in abstracto, vel vt sigñatur in concreto. Et primo mō nec est genus, nec species: illa rōne quā qōne tertia prologi adduximus, videlicet quia nō prædicatur de supposito: istę.n. sunt falsæ, hō est humanitas, hō est aīalitas. Doctrina est S.Th. Abstractio duplex.

de ente & eſſentia.c.4.& Aui.5.me.c.6.dicentis,ꝙ rōnalitas nō eſt dr̃ia,ſed dr̃iæ principiū.Et eadē rōe humanitas nō eſt ſpecies,nec animalitas eſt genus ſed eſt principiū.i.forma, quia animal eſt animal. Nec intelligas aliud myſteriū, niſi ꝙ ꝓpter modū ſigñandi,animal non eſt animalitas. Quocirca naturę in abſtracto dicuntur quidem natura gñis,& natura ſpeciei,non tamen ſunt genera nec ſpecies. ¶Atqui tertiò notandū, ꝙ aīal vt intelligatur in cōcreto accipitur vno modo cum pręciſione omniū aliorū,i.vt ſigñat naturā ſenſitiuā quatenus abſtractā a rationalitate,ſicut abſtraheres albedinē a dulcedine lactis:& tūc nō eſt de eſſentia rationalitatis ſed rationalitas addit ſupra illā nouum gradum. Et iſto modo accipitur, quando dicimus ꝙ genus nec eſt de eſſentia dr̃iæ, nec dr̃ia de eſſentia generis,& Ariſ.4.Top. c.2. dicit ꝙ dr̃ia non participat genus.Sed hoc modo non prædicatur de homine, quia habet ſe quodā mō ſicut pars illius. Alio mō accipit(vt eadē qōne diximus)vt ſignificat formaliter naturā ſenſitiuā nihil præſcindendo,ſed in cōfuſo ſignificando,abſtrahendo abſtractione vniuerſalis oēm naturā ſenſitiuam,quæ in hoie eſt humanitas,& in equo equinitas.&c.& iſto modo eſt genus. ¶Per hæc palam fit ſenſus verborum Ariſt. 8. me.tex.9.& text.15.quę cap. de dr̃ia refert Porph. ſ.genus ſumitur a materia,dr̃ia verò a forma: non enim eſt ſenſus ꝙ genus ſignificet ſolā materiam compoſiti,ꝙ & differētia ſolàm formā,vt loco citato, & alibi ſæpe exponit S. Th.Sed intelligitur ꝙ id a quo ſumitur ratio generis habet ſe vt materia reſpectu illius a quo ſumitur rō formę, vt natura ſenſitiua hēt ſe vt materia reſpectu naturæ rationalis:determinatur.n. eſſe ſenſitiuū per rōnale ad eſſe hominis.Et eodē mō natura viuentis per

Genus ſumitur a materia.

ſenſi-

sensitiuã determinatur ad esse aĩalis,& natura cor poris determinatur ꝑ animatũ ad esse viuẽtis: ad modũ quo in cõposito naturali materia determinaẽ ꝑ formã, ad esse huius aut illius speciei. ¶ Ex his patet solutio secũdi arg. Negaẽ. n. ꝙ genus sit pars spẽi omnino sicut materia est pars compositi: sed dicitur pars, qa natura quã significat contrahiẽ ꝑ differẽtiã: nihilominus in cõfuso genus significat totũ qđ est in specie & indiuiduo:& ideo formaliter ꝑdicatur de omnibus inferioribus vsq; ad indiuiduũ. Et pariter dr̃ia, puta rationale, in confuso significat & genus,& totũ cõpositũ ex genere & differentia:& ideo rationale itidẽ ꝑdicatur de aĩali & de hoĩe. ¶ Sed restat tũc secũda pars argumẽti, cur differẽtia non ꝑdicatur qdditatiuè postquã est pars essẽtialis definitionis qdditatiuæ. Arguitur. n. sic. Deffinitio ꝑdicatur qdditatiuè de spẽ, vt homo est aĩal rõnale: ergo vtraq; pars ꝑdicatur quidditatiuè de eadẽ spẽ. ¶ Respondetur ꝙ ꝓpter hoc argm̃ Aristo. cõcedit 7. To. c. 4. ꝙ differẽtia prædicatur etiam qdditatiuè. Nihilominus. 4. Topi. c. 6. & 5. met. tex. 19. dicit ꝙ differentia significat qualitatẽ & ꝑdicatur in eo qđ quale. Et ratio est, quia differentia est actus & forma generis, & quicqd se habet vt forma quoddã modo dicitur qualitas, & id qđ se hẽt vt materia, hẽt se vt qd respectu subiecti: sed differẽtia est qualitas substãtialis. Et sumitur hoc ex similitudine ex artificialib. si. n. q̃ratur quid est scãnũ, respõdetur qđ est lignũ: sed si quęratur quale lignũ respõdetur qđ est lignũ sic figuratũ: Eadẽ ꝓportione si q̃ratur quid est hõ, respõdetur ꝙ est aĩal: si q̃ratur quale aĩal, respõdetur qđ est rõnale. ¶ Ad confirmationẽ ampla est respõsio in pręedic. c. 4. vbi demõstratur quibus rõnibus ens nõ est genus nec ꝓpriè prædicatur in quid de creaturis. ¶ Circa mate

riam tertij argumenti notandum eſt ex Ari. 5. met. text. 12. ꝙ aliqua differre ſpē nihil aliud eſt q̄ differre definitione. Cuius ratio eſt (vt ait illic S. Tho. lectione 6.) quia nihil definitur niſi ſpēs: indiuiduū enim, vt c. ſequenti videbitur non habet propriam definitionem quidditatiuam. Nec genus generaliſſimum definitur tali definitione vt in prædicamentis. c. 4. videbimus. Et genera ſubalterna nō definiuntur in quantum genera, ſed in quantum ſunt ſpecies: nam viuens ſenſibile, non eſt definitio animalis in quantum eſt genus hominis, ſed in quantum eſt ſpecies viuentis, qđ per ſenſibile contrahitur ad eſſe animalis. ¶ Ex quo ſequitur, Qđ in definitione generis non accipitur: ſpecies pro ſpecie ſpecialisſima, ſed indifferenter pro ſpecialisſima & pro ſubalterna: corpus. n. eſt genus, quia prædicatur de corpore animato & inanimato in quantum differunt ſpē: nam quanuis p̄dicetur ēt de hoīe, & equo, illud eſt mediatè:. ¶ Seqtur ſecundò (in quo multi decipiuntur) qđ nullū genus prædicatur de pluribus differētib⁹ genere: quia illa genera q̄ cōtinentur ſub eodē p̄dicamēto nō differunt gn̄e, ſed ſpē. i. definitione. Vnde illa ſolū differūt genere (vt illic inquit Ariſ.) quæ differunt prędicamenti figura. i. quibus nullum genus eſt commune, vt ſunt decem generalisſima. ¶ Secundò notandum eſt, ꝙ ſm̄ Noīales definientes prędicationes eſſentiales per connotationes terminorum ſubſequenter concedunt, ꝙ dr̄ia ſuperior eſt genus differentiæ inferioris, & ita conſtituunt rectam lineam, rationale, ſenſibile, animatū, &c. Immo Albertus quodā mō ēt concedit ꝙ ſenſibile p̄dicatur q̄dditatiuè de rōnali, & Boetius concedit ꝙ animal p̄dicatur de rationali ſicut de homine. ¶ Nihilominus exiſtimo ꝙ nulla differentia predicatur de alia quidditatiuè

sed quodammodo essentialiter mediatè.Probatur. Nam rationale(vt videbimus ī prędicamētis.c.4.) nō constat ex genere & dña, sed simplex cōceptus obiectiuus contrahens animal ad esse hominis.Alias si rationale constaret ex genere & differentia, rursus illa secunda differentia constaret ex alio genere & alia differentia, & sic esset processus in infinitū,& ideo differentia non hēt definitionem quidditatiuā,& per consequens propriè non differt specie ab alia differentia:sed est id quo species differt ab alia specie. Attamen differentia superior, puta sensibile,est de essentia animalis, & animal de essē tia hominis, de cuius essentia est etiam rōnale. Et ideo sēsibile quodam modo mediatè p̄dicatur essē tialiter de rationali,sed impropriè diceretur p̄dicatio alicuius prædicabilis. Vnde ad tertium argumentum negatur ꝙ sensibile prædicetur quidditatiuè de rationali.Quinimo solla illa prædicata quę cōstituūtur in recta linea prædicātur quidditatiuè: differentiæ verò quæ ponuntur ad latus prędicantur,solùm essentialiter,non de se inuicem, sed de prædicatis quæ ponūtur in recta linea. Quare hæc nomina,materia,forma,punctum,vnitas,angulus, non sunt species de quibus aliquod genus prædicetur quidditatiuè:qa materia nō est substantia,sed pars substantiæ:& cętera non sunt quantitates,sed punctum est principium quātitatis continuæ,& vnitas,quantitatis discretæ,& angulus,figuræ.

Ad quartum demum argu. Conceditur ꝙ vniuersale est genus ad quinque prædicabilia: quemadmodum enim animal, dicit vnam communem rationem ad omnia animalia,& genus dicit vnam rationem communem ad omnia genera: ita vniuersalia dicit vnam rationem communem ad quinque prædicabilia, quę est esse in pluribus: ac proinde

inde prędicari de pluribus, abstrahendo ab hoc quod est prædicari essentialiter vel accidentaliter, in quid, vel in quale, de differentibus specie aut de differentibus numero. Sed est differentia ꝙ ratio animalis est prima intentio & conueniens primis intentionibus idest est proprietas conueniens rebus ex natura rei: sed ratio genus est secunda intentio accidentaliter attributa primis intentionib. Intentio verò vniuersalitatis, est secunda intentio conueniens itidem secundis intentionibus tanquã genus suis speciebus. Vnde sicut, homo est species animalis: ita & genus, quodcunque prædicabile, est species vniuersalis. Et sicut in hac, homo est species, subiectum supponit simpliciter: ita & in hac, genus est species, subiectum non supponit pro hoc vel illo genere, sed pro genere in communi. ¶Haud nescio esse, qui credant vniuersale non esse genus, quia æquiuocè dicitur de vniuersalibus prædicamenti substantię, & vniuersalibus prædicamenti accidentis, sicut ens dicitur de illis prædicamẽtis æquiuocè, nihilominus existimo in contrarium quòd hæc nomina vniuersale, genus, spẽs &c. vniuocè prædicantur de omnibus vniuersalibus. Nam quanuis accidentia non sint per se, sicut substantia, nihilominus genera accidentium eodẽ modo prædicantur de suis inferioribus, quo genera substãtiæ de suis. ¶Vnde ad argumẽtũ quod sese statim offert. Genus & species sunt distincta prędicabilia: ergo genus non est species, & per consequẽs illa est falsa, genus est species vniuersalis. Respondetur ꝙ amphibologia inde exoritur ꝙ hæc nomina secundæ intentionis, non solùm attribuũtur rebus primæ intẽtionis, sed ẽt ipsis secundis intẽtionibus, vt modò dicebamus. Enimuero sicuti homo, aut leo est species animalis: ita genus & alia

lia prædicabilia ſunt ſpecies vniuerſalis. Et ideo in hac prædicatione, genus eſt ſpecies, poteſt vtrunque extremum accipi ſimpliciter, & tunc illa eſt falſa, quia non eſt eadem intentio generis & ſpeciei, & ideo nihil in quantum genus eſt ſpecies. Et in hoc ſenſu genus & ſpecies ſunt diſtincta prędicabilia. Poteſt ſecundò accipi propoſitio, vt ſubiectum ſupponat ſimpliciter, & prędicatum perſonaliter: & hic ſenſus eſt verus. Eſt enim id dicere, ꝙ genus eſt quædam ſpecies contenta ſub vniuerſali. Nominales aiũt, ꝙ ſi vtrunque extremum ſupponat materialiter illa eſt falſa: ſi verò ſubiectum ſupponat materialiter & prædicatum perſonaliter, eſt vera. ¶ Poſtremò poſſet hic quiſpiam interrogare an definitio generis ſit propriè quidditatiua? Scot. q. 15. de vniuerſalibus putat eſſe quidditatiuam definitionem: nempè in qua prædicari de pluribus eſt genus quod contrahitur per alias duas particulas. ſ. de pluribus differẽtibus ſpecie, in eo quod quid, tanquam per proprias differentias. ¶ Et parũ profectò refert an dicatur quidditatiua definitio nec ne: tametſi ſignificantius loqueretur, qui diceret hanc definitionem explicare proprietatem & paſſionem generis, quàm quidditatem. Etenim natura vniuerſalis eſt eſſe in pluribus ideſt habere vniformẽ rõnẽ ad plura, ꝙ habet ꝑ abſtractionẽ intellectꝰ: & inde fluit tãquã paſſio ꝓdicari de pluribꝰ: ſicut ex natura hominis fluit riſibile. Quare potius ẽ deſcriptiua definitio, ſicut ſi hõ definiret ꝑ riſibile. Voluit. n. definire genꝰ Porp. ꝑ ꝓprietatẽ nobis notã: definitio tñ q̄dditatiua eſſet. Genꝰ eſt vniuerſale, ꝙ eſt in pluribꝰ differẽtibus ſpecie ꝑ vniformẽ rõnẽ ad eorũ q̄dditatẽ. Cætera quæ de genere poſſunt hic in dubium venire in prędicamentis, & maximè in capitulo. 4. & 5. aptius diſputabuntur.

DE SPECIE.

CAP. II.

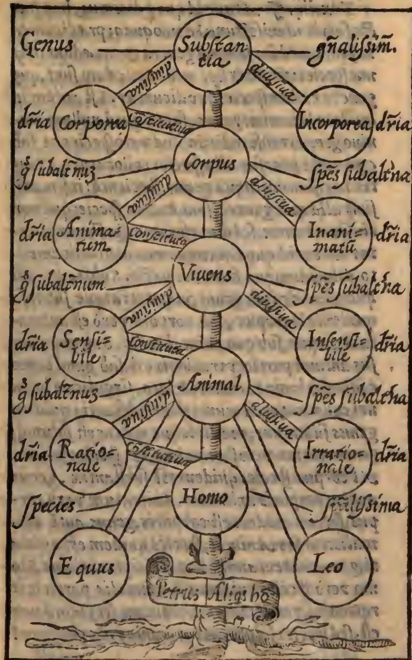
SPECIES autem dicitur quidem, & de vniuſcuiuſque forma: qua ſignificatione dici ſolet, præſtantiſſimam formam dignam eſſe imperio. Dicitur autem & de eo, quod ſub aſſignato genere collocatur: qua ſignificatione hominem quidem speciem animalis dicere conſueuimus, quod quidem eſt genus: album autem ſpeciem coloris, & triangulum figuræ ſpeciem, ſimili modo ſignificat.

Tex.ij. ¶ Quòd ſi genus aſſignantes, mentionem fecimus ſpeciei, genus id eſſe dicentis, quod de pluribus differentibus ſpecie, hoc ipſo quid eſt, prædicatur, & nunc id eſſe dicimus ſpeciē, quod ſub aſſignato genere collocatur: ſciendum eſt, cū & genus alicuius ſit genus, & ſpecies alicuius ſit ſpecies, alterum alterius, vtrunque vtriuſque definitionibus adhibere neceſſe eſſe.

Text.iij. ¶ Aſſignant igitur ſpeciem & hoc modo: Species eſt id quod ſubijcitur generi, & de quo genus hoc ipſo quid eſt prædicatur. Inſuper hoc etiam pacto, ſpecies eſt id, quod de pluribus differentibus numero, hoc ipſo quid eſt prædicatur. Verum hæc quidem aſſignatio ipſius, erit infimæ ſpeciei, & quæ tantūmodo ſpecies eſt: cæteræ verò & hiſce cōpetent, quæ non infimæ ſunt.

Text.

ARBOR VNIVERSALIVM.

Tex. iiij. ¶ Atque id quod dicimus, hoc pacto fuerit manifestum: In vnoquoq; prædicamento sunt quædam summa genera & quædam infimæ species: & inter hæc media quædam sunt, quę genera eadem speciesque dicuntur. Est autem id quidem summum genus, supra quod nullum omnino genus transcendit; infima verò species ea sub qua nulla prorsus alia species collocatur. At inter hęc, summū inquā genus, speciemq; infimam, sunt alia quæ genera sunt eadem speciesque non eiusdem tamen, sed diuersorum respectu: explicetur autem id quod diximus vno in prædicamento dilucidumque fiat, hoc pacto. Substantia est quoddam & ipsa genus, vt patet: atque sub ipsa quidem est corpus, sub corpore verò est animatum corpus, sub quo animal cadit. Sub quo rursus animal particeps rationis est, sub quod homo cadit: sub hunc Socrates, Plato, singulique homines collocantur. Horum igitur substantia quidem genus summum, maximeque patens est solumq; genus: Homo verò species ima, & species solùm. At corpus species quidem est substantiæ, genus autem corporis animati: Animatum verò corpus, species quidem est corporis, genus autē animalis: rursus Animal, species quidem est animati, genus autem animalis participis rationis. Homo verò species quidem est animalis participis rationis, genus autem hominum singulorū non est, sed species solùm. Atq; omnino id omne quod est

est ante indiuidua, & de ipsis sine vllo medio prę dicatur, species erit duntaxat, & nullo modo generis rationem subibit. Vt igitur substãtia, quia supremum est, propterea quod nihil est ante ipsam, genus est summum, vti diximus: sic & homo, quia species est, sub qua nulla species prorsus, nec quicquam eorũ quæ diuidi in species possunt, sed indiuiduorum, (indiuiduum enim Socrates, & Plato, atque hoc album est) species erit profectò solùm, ac vltima species, specialissimaque species, vt diximus. Media verò species eorum quidem erunt, quæ sunt ante ipsa: genera autem eorum, quæ sub ipsa sunt collocata.

Tex. v. ¶ Quare hæc quidem duos habent respectus, vnum ad ea quæ antecedunt, quo species: alterum ad sequentia, quo genera illorum esse dicuntur. Extrema verò vnum habent dumtaxat: summum enim genus ad ea quidem, quæ sunt sub se collocata respectum habet: est enim genus, vt patet: ad superiora verò nullum profectò habet: cum supremum sit genus, & vt principium primum, atque (vt diximus) id, supra quod nullum inueniri genus omnino potest, Ima quoque species vnum habet respectum. Habet enim ad supera, quorũ species dicitur: ad infera verò non diuersum habet, sed indiuiduorũ species dicitur. Atque indiuiduorum quidem species dicitur, vt continens ipsa: superiorum autem rursus species appellatur, vt continetur ab illis.

Tex.

Tex. vi. ¶ *Definiunt igitur genus summum sic, quòd genus cum sit, non est species, & rursus, supra quod nullum aliud omnino genus transcendit. Speciem verò imam hoc pacto: quæ species cum sit, non est genus; & rursus, quæ species cum sit, alias in species diuidi nequit. Et insuper; quæ de pluribus differentibus, numero, ipso quid est prædicatur. Media verò, quę his interiacent, alia aliorum alternis genera speciesque vocant: atque vnumquodque ipsorum speciem esse genusque statuunt, non respectu tamen eiusdem sed diuersorum. Ea enim quæ ante speciem imã vsq; ad summum genus ascendunt, & species & genera alternis dicuntur: vt Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, ac tandẽ Iouis filius. Verùm in familijs quidem ad vnum, velut Iouem, plerunque principium ipsum reducitur: in generibus autẽ non ita res sese habet. Non enim ipsum ens, vnum omnium genus commune est, nec vniuersa generis eiusdem, supremò, scilicet, in genere, vt Aristoteles inquit, euadunt: sed vt in prædicamentis prima genera decem, quasi principia decem prima ponantur: Etsi enim omnia quis entia vocauerit, æquiuocè (inquit) & non vniuocè vocabit. Nam si ipsum ens commune omnium genus esse, vniuocè vniuersa profectò entia dicerentur. Cum aũt sint decem prima, communicatio nomine tantùm, haud verò & ratione, ad id nomen accommodata est.*

Tex. vij. ¶ *Genera igitur sunt summa quidem decem: species autem imæ numero quidem sunt aliquo, at non infinito. Indiuidua verò quę sub imis collocantur, sunt infinita.*

¶ *Quapropter descendere à summis vsque ad ima Plato iubebat, ibique stare: descendere verò per media, differentijs specificis diuidentes, infinita aũt omittere: neq; enim cadere sub scientiã posse. Cũ igitur ad imas descẽdimus species, transire per multitudinem diuidẽdo necesse est: at cũ ad summa ascendimus genera, in vnum multitudinem ipsam colligamus oportet. Species enim in vnam naturam multa congregat, & magis id etiam genus. Particularia verò ac singularia vnum econtra in multa semper diuidere videntur. Speciei quippe cõmunicatione, homines complures homo vnus sunt: at vnus atq; communis, ipsis particularibus plures. Singulare nanq; diuisiuum semper est: ipsum verò commune, collectiuum, vnius suapte natura efficax. Assignato verò genere, specieq; quidnam vtrumque ipsorũ sit, cum genus sit vnum, species verò plures (diuisio nanq; generis in species plures semper est) genus quidem semper de specie prædicatur, omniaque omnino supera de inferis semper dicũtur: species verò neque de propinquo sibi genere, neque de vllo supero prædicatur: non enim conuertitur. Nam aut paria de paribus, vt hinnibile de equo: aut maiora de minoribus, vt animal de*

homine,

homine, prædicetur oportet: minora verò de maioribus non oportet: non enim animal hominē esse dixeris, qualiter hominem animal esse dicas. Atque de quibus species prædicatur, de his speciei genus, & genus etiam generis, vsq; ad summum genus necessariò prædicatur. Nam si verū est dicere, Platonem hominem, & hominem animal, & animal substantiam esse: verum, & Platonem animal dicere, & substantiam. Cum enim supera semper de inferis prędicentur, species quidem de indiuiduo, genus autem de specie ac indiuiduo: summum verò genus & de genere, vel de generibus, si plura media subalternaque sint, & de specie atque indiuiduo prædicabitur. Summū enim de generibus, & speciebus, ac indiuiduis omnibus prædicatur: illud autem quod est ante imam speciem genus de vniuersis imis ac indiuiduis dicitur; ea verò quæ est solùm species, de omnibus indiuiduis prædicatur: indiuiduum autem de vno solo particulari.

Tex. viij. ¶ Indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album: atq; hic accedens Sophronisci filius, si solus Socrates illi filius est. Indiuidua igitur ex eo talia dicuntur, quia ex proprietatibus quidque constat, quarum idem aggregatum nunquam in alio fiet. Socratis namque proprietates nullo in alio particulari eædem fient. Hominis autem, communis dico, proprietates eædem in pluribus, immo verò in omnibus particula-

cularibus hominibus, quatenus homines sunt, fiunt atque inueniũtur. Indiuiduum igitur à specie, & species à genere continetur. Genus enim est quodam totum, indiuiduum autem pars. At species & totum, ac etiam pars est: sed vt pars quidem ad aliud, vt totum autem non ad aliud dicitur, sed in alijs. Totum enim in ipsis partibus est. De genere igitur atque specie, & quidnam sit summum genus, & quid ima species, & quæ sint eadem genera speciesve, quæ præterea sint indiuidua, & quot modis genus speciesque dicantur, satis iam explicauimus.

ALIO ordine enumerauit in prologo Porphyrius vniuersalia, aliumq; seruat in eorũ tractatu: dum illic dñam collocauit ante speciẽ, hic verò speciem anteponit dñæ. Quod nõ casu, sed consultò fecit. Ordo.n. naturalis erat, vt de dña prius quàm de specie diceretur: constat.n. spẽs ex genere & dña, tanquam materia & forma: & rectus ordo scientiarũ est, vt cognitio totius à cognitionibus partium proficiscatur. Quemadmodum Arist. primo Physicorum, cognitionem rei naturalis ab his (quibus res naturalis constat) principijs exorditur. At verò quia species & genus relatiuè inuicẽ dñr, & relatiua simul sunt cognitione; necessariũ duxit Porphyrius post genus proximè de specie dicere: vt pote ꝙ alterum per alterum mutuo definiatur. Quamuis & aliam rõnem adijciat Auicen. puta ꝙ species actu contineat intra se genus, differentia verò sit extra essentiã generis: sicut materia est de essentia compositi, non tamen de essentia formæ: & ideo species est propinquior generi quã

differentia. Et poteſt tertia ratio accumulari : quia prædicatio ſpeciei cum ſit quidditatiua, nobilior eſt, quàm prędicatio differẽtiæ, quæ prædicatur in eo quod quale. ¶Tria ſunt membra huius capitis. In primo ſtatuũtur & acceptiones & definitiones ſpeciei: in altero diſponitur ſeries & arbor prædicabilium, in qua vnum eſt ſupremum genus, aliud infima ſpecies, atque alia in medio genera ſubalterna. In tertio denique & poſtremo membro definitur indiuiduum, quod eſt ſubiectum prædicatorum omnium. Prima pars continet tres textus: ſecunda quatuor: vltima verò vnicum, atque adeo in toto capite ſunt textus octo.

Tex. 1. ¶ Species autem dicitur &c. Quemadmodum fecit Porphyrius ſuperiori capite, ita hic non connumerat omnes acceptiones ſpeciei (accipitur enim & apud Grammaticos, pro ſpecie primitiua & deriuatiua: & apud Dialecticos pro ſpeciebus cognoſcitiuis, aut ſenſum, aut intellectus) ſed eius tantùm acceptionis realis & vulgaris meminit, cuius ſimilitudine accipitur ſpecies ſecundùm Dialecticos. Species ergo accipitur dupliciter, vno modo vt ſignificat intẽtionem primam: alio modo, vt eſt nomen ſecũdę intentionis. Quod dicunt, primæ intentionis, & ſecundæ intentionis. Primo modo accipitur pro vniuſcuiuſque rei forma, ideſt pro forma à qua res dicitur formoſa & ſpecioſa vt eſt illud, ſpecioſus forma præ filijs hominum: & illud, formoſum paſtor &c. Sed circa exemplum tex. literæ adnotãdum eſt, ꝙ litera Grę ca ſic habet, proton eidos axion tyrannidos, id eſt, prima ſpecies digna eſt imperio. Boetius verò quẽ Albertus & ferè doctores ſequũtur, non dixit, prima, ſed Priami, vel quia in aliquo exemplari Græco ita reperit: vel vt ad infelicitatem Priami alluderet,

deret,qui cum esset forma præstantissimus, atque adeo dignus censeretur imperio, iniqua tñ fortuna regno cecidit Troianorũ.Cometator verò legit, vt litera Græce iacet,prima species, quamuis mendosi codices habeant,primi species. At verò Argyropylus significantius fortè transtulerit præstantissima species:nam proton,id etiam significat,quod præstantissimum.Dicitur aut præstantissima hominis species imperio digna: tum quia vt ex Arist. 2. de anima, & primo Rhetoricorum colligitur, lineamenta carporis, internæ virtutis animi indicia sunt:tum etiam quia & corporis prçstãtia per multum cõmendat virtutem principis, & cuiusuis magistratus:est enim(vt ait poeta)Gratior & pulchro veniens in corpore virtus.¶Secundo modo accipitur species vt est nomen secũdæ intentionis. Et est illud quod ponitur sub assignato genere. Sub assignato genere,id est,sub genere quod superiori capite definitum est.Aut sub assignato,id est, sub certo & determinato genere, ad denotandum ꝙ non sub singulis generibus sũt species singulç, sed sub vno certo genere continentur multæ species:sunt enim homo & equus &c.species animalis.

TEX. 2. ¶ In secũdo text.excusat se statim Porphyrius,ꝙ nõ debeat sibi vitio dari, si cum genus definierit per speciem, iam modò speciẽ vicissim definiat per genus: vbi videtur circulo vti contra artem definiendi: respondet enim ꝙ cum genera & species dicãtur correlatiuè, animal enim est genus hominis,atque homo species animalis, necessarium est naturam generis exponi per ordinẽ ad speciem,& naturam speciei explicari per ordinem ad genus.Vbi quçstio disputanda foret,vtrum vnũ relatiuum debeat definiri per reliquum: sed quæstio hæc reponenda est vsque ad prçdicamentum

relationis: vbi ait Arist. q̃ si quis vnum correlatiuorum definitè scit, simul scit & alterum. Nūc autem supponēdum interim est, q̃ cum res sicut se habēt ad esse, ita se habeant vt cognoscātur. 2. Metaphy. tex. 4. & esse relatiui sit esse ad aliud (esse. n. patrē nihil aliud est, quàm habere habitudinem ad filiū) fit vt conditio & proprietas vnius relatiui non explicetur nisi per suum correlatiuum: pater enim ē ille qui habet filium, & filius ille, qui habet patrē, sicuti eadem est via à Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas. An verò illa sit propria definitio, illic disputabitur. Hoc tamē hic admonuerim, quòd forsan correlatiuum posset perspicatius exponi non per aliud formaliter, sed per fundamentum alterius. Vt si dicas pater est animal quod genuit sibi simile in substantia, & filius est animal qđ à sibi simili genitum est, atque adeo genus est vniuersale, quod alteri vniuersali superpositum est: species verò vniuersale, quod sub alio positum ē.
¶ Et dicitur species hoc secundo modo ad similitudinem speciei realiter: nam quemadmodū forma, & pulchritudo rei est eius perfectio, & per illam perficitur informitas materiæ: ita cum genus dicat quid confusum, & in potentia ad plures species, per differentiam actuatur ad perficiendā speciem. Sicut enim æs, (inquit Boetius) accepta forma transit in statuam, ita genus accepta differētia transit in speciem &c. Vnde vulgares Latini prius imposuerunt nomen ad significandum formam & pulchritudinem cuiusque rei, & inde Philosophi, & Dialectici transtulerunt nomen ad significandū speciem quæ est sub genere.

TEX. 3. ¶ Assignant igitur speciem. Subsequenter in 3. tex. Porphyrius assignat duas definitiones speciei: non enim sunt tres, vt expositores plurimi

cen-

censent:sed certè, vt inquit Auicena, tantùm sunt duæ. Vna quæ definit speciem per respectum ad superius genus, & alia quæ definit speciem ꝑ habitudinem ad inferiora indiuidua. Prima definitio est, species est id quod subijcitur generi, & de quo genus hoc ipso quid est prędicatur: secunda nanque particula est prioris expositio. ¶Altera definitio ē, species est quod de pluribus differentibus numero hoc ipso quid est prędicatur. Vbi notandū est primò, ꝙ genus, inquantum genus non dicit nisi vnicam habitudinem, puta ad inferiora de quibus prædicatur: sicut neque indiuiduum dicit, nisi vnicam habitudinem ad superiora, quibus subijcitur. Species verò, inquantum species, dicit duas habitudines. s. subijci generi & prędicari de īdiuiduo. Est. n. homo, species aīalis, & species Petri: & ideo vtroq; modo definitur. Sed tñ species non hēt, vt sit vnum quinque vniuersalium per respectum ad genus, sed per respectum ad indiuidua: esse. n. vniuersale nō est subijci, sed ꝑdicari. Obidq; dignior acceptio speciei est qua comparatur ad īdiuidua, & ſm hanc acceptionem impositum est ei primò nomen speciei. Et ideo acceptio speciei respectu generis ꝑcedit in textu tanquā imperfectior & minus propria. ¶Vnde subiungit Porphy. ꝙ definitio priori cōuenit speciei in vniuersum, siue sit specialissima, siue subalterna, posterior verò tantū conuenit speciei specialissimæ, quę simpliciter dicitur species: nam species quæ sunt genera, non dicūtur simpliciter species, sed species subalternæ. Definitiones spēi.

TEX. 4. ¶ Atq; id quod dicimus. Hęc est secunda pars tex. in qua diffusè admodum disponitur series & arbor ꝑdicabilium, quę generaliter in tria distinguuntur: puta supremū genus qđ dicūt generalissimum: infimam speciē, quā dicunt specialissimam:

imam: & media quæ sunt species & genera subalterna. Atque licet arbor hæc quocunq; in prædicamento ordinari posset, explicatur tñ in prædicamẽto substantiæ quod est omnium dignissimũ. ¶ Vbi adnotandum est primò, ꝙ apud Porphy. sex sunt vniuersalia in recta linea disposita, puta substãtia, corpus, corp⁹ animatũ, animal rõnale, hõ, sub quo ponũtur indiuidua, Petrus, Paulus &c. & quidem corpus animatũ, & aĩal rationale potius hñt formam definitionũ q̃ specierũ aut generũ: veruntñ nominũ inopia in cã est, vt corpus animatũ, accipiatur vice nois simplicis & absoluti, quod sit genus oĩum viuentiũ, puta animalium & plantarum: loco cuius nos substituimus viuẽs, vt gerat vicẽ nominis absoluti. Itidẽ, aĩal rõnale, positũ est à Por. loco nois simplicis, & absoluti, quod sit genus hominum corporumq; cœlestiũ & supracœlestium substãtiarum. Fuit.n. Porphy. (vt in prologo adnotauimus) Stoicus magis & Platonicus, quã Aristotelicus, atq; adeo in illo fuit errore Stoicorũ, vt crederet cœlos esse aĩalia, eo q̃d à seipsis videtur moueri, q̃d propriũ est aĩalium: idq; ansam dedit poetis, vt astra confingerẽt esse viuẽtes Deos. Fuit itidem in alio errore, puta deos & substãtias supracęlestes esse aĩalia rõnalia, vt refert Apule. li. de Deo Socratis, vbi dęmones (inquit) sunt animalia corpore aerea, mẽte rõnalia, & ideo opinatus est, animal rõnale, esse genus, q̃d ꝯtractum ꝑ mortale ꝯstituit definitionem hoĩs: contractum verò ꝑ immortale, constituit definitionẽ supracœlestium substãtiarũ. Illos tñ errores non solùm Christiana fides, sed Arist. 12. Met. elidit, asserens cœlos nõ habere aĩas informantes, sed assistrices intelligentias, à quibus amouẽtur: item substantias supracœlestes non esse corporea aĩalia & sensualia: sed substantias purè intelle-

intellectuales, quas ſubinde intelligentias nuncupauit. Ob idq; nos nullum poſuimus medium genus inter animal & hoīem, ſed animal rationale, eſt definitio hominis: atque adeo tantũ ſunt quinque vniuerſalia in linea recta. Ea verò quæ hinc inde circunſtant ſunt differẽtiæ.¶ Igitur ſubſtãtia eſt gen⁹ corporis, nullius tñ eſt ſpẽs: corpus verò, ſpẽs ſubſtãtiæ, ſed genus viuẽtis: & ita deinceps vnumquodq; mediũ eſt genus inferioris & ſpecies ſuperioris, vſq; ad hõ, qđ tã reſpectu ſuperioris aĩalis, q̃ reſpectu inferiorũ indiuiduorũ eſt ſpecies, & nullo mõ genus: differẽtiæ verò quæ ad latera adſcribũtur ſunt diuiſiuæ generis ſuperioris & conſtitutiuæ ſpecierum inferiorum, vt corporeũ, diuidens ſubſtantia, definit corpus: eſt. n. corpus ſubſtantia corporea: & ita deinceps, vt patet in figura. Hõ verò neque aliqua ſpecialisſima ſpecies, non diuiditur formaliter per inferiores differentias, ſed materialiter per principia indiuiduationis, vt in prædicamentis manifeſtabitur. ¶ Eſt præterea notandũ ꝙ catena hæc & arbor prædicabilium non ſolùm in nominibus conſiſtit (vt Nominaliũ fert opinio) nec in ſolis reb. vt quidã Realisſimi opinantur, ſed eſt in rebus principaliter & fundamentaliter & in nominibus tanquam in ſignis: quemadmodũ. n. ſe habent vniuerſalia obiectiua ita & vniuerſalia in repræſentando, vt admonere ſæpe ſolemus. ¶ Sumitur rõ huius arboris hoc modo. Cum hoĩes conueniant eſſentialiter inter ſe & differãt a cęteris animalibus, conſideratur in hoĩe rõ cõis ſolis hominibus quæ dicitur humanitas: & cũ animalia omnia conueniant eſſentialiter inter ſe & differãt a plãtis conſideratur vna rõ generica communis omnibus animalibus quæ dicitur animalitas; & ſuper illam conſideratur ratio viuentium quæ eſt communis Arbor vniuerſalium.

animalibus, & plantis:& superior ratio corporis & suprema ratio substantiæ. Atque adeo totidem correspondent in intellectu conceptus formales absoluti.¶ Id præterea hic adnotauerim, ꝙ hæc vniuersalia, quorum fundamenta sunt in rebus, non sunt nuncupanda vniuersalia in essendo (vt quidam appellant) nam vniuersale in essendo designat, id quod secundùm esse reale est separatum, vt erat in opinione Platonis: vniuersalia autem Arist. solùm sunt vniuersalia, per abstractionem intellectus: quare non sunt nuncupanda, nisi vniuersalia, obiectiua, aut vniuersalia abstracta, ad differentiam vniuersalium, quæ sunt in voce, aut scripto, quæ dicuntur vniuersalia in repræsentando.

Tex. 5.¶ Quare hæc quidem, &c. Infert corollarium Porphyr. quòd singularia intermediorum duos habent respectus dū sunt species superiorum inferiorum verò genera: sed extrema non habent nisi vnum dumtaxat respectum: substantia.n. ita est genus, vt sit nullo mō species: hō verò ita est species, vt neutiq̄ sit genus: est.n. hō & species aīalis, & species Petri & Pauli. Adde si libet ꝙ quéadmodum substantia est supremum genus & hō infima species, ita corpus est suprema species, puta supra qđ nulla est species: atque animal, infimum genus; vt pote sub quo nullum est genus. Quare licèt tria sint quodam modo media, tñ Viuens est simpliciter mediū: nempè ꝙ habet supra se non solū genus sed speciem, quale est corpus: & sub se non solùm speciē, sed ēt genus, quale est animal. Hinc innotescit quare illa intermedia dicantur species aut genera subalterna: nō.n. dř animal species subalterna quia ponitur sub alia specie sicut propositio particularis dicitur subalternari vniuersali: sed dicuntur subalterna, quia subalternatim & vicissim nō

sunt

sunt genera mó species, vt animal est species quatenus subijcitur viuenti, & genus quatenus prædicat de homine. T x.6. ¶In tex 6. qui incipit, Definiunt igitur &c. colligit subinde Porphy. duas definitiones generalissimi, & tres definitiones specialissimi, q̃ ex dictis elucescunt. Cōparat tñ filú hoc & seriem generum & specierú dialecticorú ad ꝓgeniem in familijs. Vt Agamennō sit loco hoīs, & eius pater Atreus, loco animalis: deinde auus eius Pelops, loco viuētis: præterea proauus Tantalus, loco corporis: at denique attauus Iupiter, loco substantiæ. Et quanuis Iupiter non fuit primú genus Agamēnonis, fuit. n. Iupiter filius Saturni, nepósq; Cælij, Ophyonisq; pronepos: tñ aut quia Iupiter deus fuit, propter eius reuerentiá ponitur tanq̃ primú genus, aut quia Saturnum regno deturbauit & depulit, non fit mentio Saturni. Subiungit tñ quòd non quemadmodum in familijs, ita est in generib. apud philosophos, ná in familijs oīa reducuntur ad vnum primum Iouem, in generib. aūt nó oīa reducuntur ad vnum, quia maximè reducerentur ad ens, quod tamen est falsum: immo, ens, nō est vniuocū genus ad oia prędicamenta: sed sunt decem prima genera atq; adeo primo diuersa, vt in p̄dicamētis. c. 4. videbim⁹. T x.7. ¶In tex. 7. q̃ incipit, genera igitur sunt súma. Subnectit continuo Porph. tria dicta notanda. Primū genera sunt decem (scilicet generalissima) species verò plures sunt, quàm sub numero comprehendi possunt, sunt tamen numero finito, sed īdiuidua sunt infinita, quapropter diuidere genera licet vsq; ad infimas species, speciem tamē per indiuidua diuidere (autore Platone) nec est sciētiæ, nec artis. Quare sciētię non sunt nisi de vniuersalibus quæ sunt perpetua & eiusdē rationis in omnibus indiuiduis. De indiuiduis autem

tem non est sciētia, tum quia corruptibilia, tū quia ratio propria vnius indiuidui non est eadē in alio: & ideo per scientias abstractiuas non possumus pcipere qualis sit & indiuiduorum qualitas & dispositio, sed id percipimus experientia. ¶Secundū dictum cum descendimus a generibus, ad species id facimus per diuisiones multiplicando species, vt substantiam diuidimus in corporeum & incorporeum, & corpus in animatum & inanimatum, & ita deinceps. Et quodlibet illorum eadem ratione subsecatur: sed cum a speciebus ad genera ascendimus colligimus multitudinem: homo enim vnā plurium indiuiduorum essentiam continet: genus verò vnam plurium specierum colligit rationem. Quare plures homines participatione speciei sunt vnus homo, idest vnicā rationem & essentiam habent in quantum sunt homines. Et eadem ratione participatione generis plures species sunt vnum animal, id est, inquantum homo & equus sunt animalia, eandem rationem participant. Quare singulare semper est diuisiuum, vniuersale verò collectiuum. Considerandum est hic tamen quòd non affirmatur hic plures homines esse simpliciter vnum hominem: nam simpliciter vnus homo intelligitur vnus numero, sed plures homines sunt vnus homo cum addito idest vnus homo in specie. ¶Tertium dictum est, quòd cum diuisio generis sit semper in plures species, sit vt superiora de omnib. inferiorib. prædicētur aut æqualia de æqualibus, inferiora verò de superiorib. minimè prædicātur: si enim Petrus est homo & homo est animal & animal viuens &c. fit vt & petrus sit homo, & sit aīal, & sit viuens, vsq; ad substantiā: etsi homo & rationale, & risibile conuertuntur, tunc omnis homo est rationalis, & omnis homo est risibilis & econuerso

uerſo, præterquam ꝙ iſtæ ſunt prædicationes directæ, conuertentes verò indirectæ: ſed tamen Petrus non prędicatur de homine, nec homo de animali, & ſic aſcendendo non ſolùm quia inferiora non prædicantur de ſuperioribus directè nec vniuerſaliter (eſt enim indirecta hæc, animal eſt homo & falſa hęc, omne animal eſt homo) ſed certè mẽs Porphyrij eſt, ꝙ ſimpliciter inferius non prædicatur de ſuperiori: nam quanquam ſit vera prępoſitio, animal eſt homo: tamen homo ſimpliciter non cenſetur prędicatum animalis: quia non eſt forma eius. Quare prædicari indirectè eſt prædicari ſecũdùm quid, vt ſupra dictum eſt. Concludit tamen Porphy. ꝙ indiuiduum de vno ſolo puta de ſeipſo prędicatur.

INDIVIDVVM autem dicitur. Hęc eſt tertia & poſtrema pars textus, qua continetur definitio indiuidui. Vbi primò Porphy. tria commemorat indiuiduorum genera, puta indiuiduum determinatum ſeu nominatum, quod eſt nomen proprium, vt Socrates: alterum indiuiduum vagũ ſeu confuſum: quod circunſcribitur communi nomine cum pronomine demonſtratiuo, vt hoc album, hoc veniens, quod ſparſim vagatur per omnia ſingularia, dum non hoc determinatè ſignificat, ſed confuſè vniuerſa: quare nunc accipitur pro vno nunc pro alio, ſecundùm ꝙ hoc, aut illud demonſtratur, & tertium eſt indiuiduum ex ſuppoſitione ſeu circumlocutum, vt Sophroniſci filius, ſuppoſito Socratem fuiſſe vnicum Sophroniſci filiũ. Quare hæc nõ ſunt tria indiuidua re diſtincta, ſed ſunt tria nomina quæ eidem Socrati cõuenire poſſunt.

¶ Secundò ſubiungit Porphyrius definitionem indiuidui quod eſt illud cuius aggregatum ſeu collectio proprietatum non poteſt in alio fieri, vt col- ¶ Indiuiduum.

lectio proprietatum quæ sunt in Socrate, nũquam erunt in Platone, ad differentiam speciei, puta communis hominis, cuius essentia & definitio eadem conuenit omnibus indiuiduis. Vbi considerandum est quemadmodum Porphyrius in rebus ipsis ponit speciem, & non tantùm in nominibus. Proprietates autem indiuidui sunt numero septem, quas his versibus explicant: Forma, figura, locus, tempus, cum nomine, sanguis, Patria sunt septem, quæ non habet vnus & alter. Forma, idest qualitas, vt color, & complexio: nam forma substantialis potius pertinet ad speciem, Figura, vt lineamenta & corporis habitudo, Locus & tempus, puta hic & núnc, quæ potissima sunt accidentia indiuiduationis, vt esse natum sub tali climate, talique respectu cœli, atque tali tempore anni. Nomen & sanguis, puta esse genitum his aut illis parentibus, & oriundum esse ex tali patria. Hæc autem accidentia præsertim conueniunt indiuiduo substantiæ: nam indiuidua accidentium non indiuiduantur nisi ratione singularis substantiæ, in qua recipiuntur, vt videbimus in prædicamento substantiæ. ¶ Tertiò Porphyrius colligit, quòd indiuiduum continetur a specie, & species a genere: nam genus est quoddam totum, indiuiduum autem est pars, species verò est totum & pars: pars quidem quatenus continetur sub genere: & totum, quatenus continet indiuidua.

¶ Quod si quis arguat speciem potius esse totum respectu generis quã genus respectu speciei, quandoquidem species constat ex genere, & differentia tanquam ex materia & forma. Respõdetur duplex esse totum apud dialecticos. s. totum actuale, & totum potentiale, totum actuale est quod actu in sua quidditate plures continet partes essentiales: to-

tum potẽtiale est quod sub se plures cõtinet partes subiectiuas, primùm dicitur totum definibile, qđ resoluitur in partes compositiuas alterum dicitur totum vniuersale quod diuiditur in partes subiectiuas. Primo modo species est totum respectu generis, & secundo modo genus est totũ respectu speciei, & quia opusculum hoc est de vniuersalibus simpliciter Porphy. enunciauit genus esse totum: quia videlicet est totum in prædicando.

Quæstio vnica.

Vtrum textus Porphyrij de specie sit in vniuersum verus.

A PARTE negatiua arguitur primò, ꝙ genus & species nõ dicantur relatiuè. Relatiua áutore Aristo. in prædicamento relationis sunt simul natura, sed genus prius est quàm species: nam vt Aristoteles docet in postprædicamentis, prius esse quod non conuertitur subsistendi consequentia, & tamen non sequitur si animal est, homo est, ergo genus & species non se hahent relatiuè. ¶ Et confirmatur. Si genus & species essent relatiuá ponerent in solo prædicamẽto ad aliquid quod est falsum, cum in vnoquoque prædicamento genera sint & species. ¶ Secundò arguitur contra definitionem. Numerus est species solùm quantitatis: ergo in solo prædicamẽto quantitatis reperiuntur aliqua differentia numero, sed species in quocunque inuenitur prædicamẽto: ergo species non debet definiri per prædicari de plurib. differẽtibus numero. ¶ Et confirmatur primò. Definitio Por-

phyrij

phyrij neque omni conuenit,neq; soli speciei: nã sol,luna,& similia sunt species,quæ tamen nõ prędicantur de plurib.differentibus numero,& Deus econuerso videtur prædicari de pluribus differentibus numero, puta de tribus personis, & tamen non est species,sed res singularissima:ergo. ¶Et secundò id confirmatur: Genus prædicatur de pluribus differentibus numero,puta de Petro & Paulo, immo cum prædicatur de homine & equo, prædicatur de pluribus differentibus numero: nam ẽm Arist.5.met.tex.12.ea quæ specie differunt a fortiori differunt numero: ergo falsum dicit Porph. illã definitionem soli speciei specialissimæ conuenire. ¶Mox contra secundam partem textus, arguitur tertiò,ꝙ genera subalterna ineptè dicãtur mędia. Medium est quod participat vtrunque extremum, & per consequens de neutro prędicatur, vt medius color nec de albo nec de nigro prædicatur: sed tamen genus totum prædicatur de inferiorib. & de illo prædicantur superiora: ergo genera illa non dicuntur media.¶Quartò arguitur. Arbor prædicabilium supponit genera illa,& species vt iacẽt sibi esse immediata,sed hoc est falsum: ergo arbor supponit falsum.Probatur minor.A quacunque essentiali conuenientia abstrahibilis est conceptus communis qui sit,aut species aut genus proprium eorum quæ sic cõueniunt,sed inter hominem,v.g. & elephantem,& equum, videtur quædã esse conuenientia essentialis, qualis non est inter hominẽ & leporem:ergo aliquod genus proprium est harũ trium specierum,puta,a, quod est superius ad hominem & inferius ad animal:eadem rõne inter hominem & elephantẽ,est aliqua conuenientia, quæ non est inter hominem & equũ, & sic dabitur genus,b,inferius ad,a,& superius ad hominem: atq;
simili

ſimili arte excogitari pôt media ſpecies inter hominem & elephātem,& ita in infinitum,quò fit vt nullum ſit genus immediatū hominis.Et confirmatur,Genus non prædicatur de indiuiduo:ergo malè dicitur in calce ſeptimi textus, ꝙ genus prædicatur de quibus prædicatur ſpecies.Probatur antecedens. Si prædicaretur de illis maximè prædicaretur prędicatione generis, ſed iſtę prędicationes Petrus eſt animal,Paulus eſt animal, non apparent prędicationes generis, cum in his non prædicetur genus de pluribus differentibus ſpecie.Quintò aduerſus tertiam partem textus arguitur. Indiuidua ſingularium non cadunt ſub ſcientia,quia ſunt infinita,vt ex mente Platonis dixerat ſupra Porph. ergo nec poſſunt definiri:eiuſdem enim obiecti eſt definitio atque ſcientia.¶Sextò & poſtremò arguitur. Definitio indiuidui nec conuenit indiuiduo vago,nec indiuiduo ex ſuppoſitione, neq; indiuiduo determinato: ergo non eſt bona. Probatur añs ſingulari vago vt,hic homo,hoc album, non repugnat prædicari de pluribus ſi plura ſucceſſiuè demonſtrentur,& multo minus repugnat ſingulari ex ſuppoſitione, vt ſi plures eſſent Sophroniſci filij, ergo hæc non ſunt ſimpliciter indiuidua. Secunda pars,probatur.Indiuiduum determinatū de nullo prorſus prædicatur: ergo per contrarium extremum definitio nō conuenit ei, qūa in vltimis verbis ſuperioris textus indiuiduum dr̃ eſſe id qđ de vno ſolo particulari prędicatur.Probatur antecedens,nam ſi prædicaretur maximè de ſeipſo,ſed vt ſupra diximus,nihil prædicatur de ſeipſo, quia prædicatū eſt veluti forma ſubiecti, & nihil eſt forma ſui.Quod confirmatur autoritate Ariſt. cap.de ſubſtantia dicentis, quòd a prima ſubſtantia nulla eſt prædicatio.

Hic

HIC non opus est alia conclusione, præterquã ꝙ dicta Porph. sanè intellecta rectè habent. Vnde ad primum arg. respondetur ꝙ genus & species, si accipiantur personaliter pro substractis ſm se intellectis, non sunt relatiua, & hoc probat arg. Ratio enim aīalis, est prior ratione hominis: quia pōt esse animal sine hoīe, & non econuerso: immo in eodē supposito embryo prius viuit vita animalis q̃ vita hoīs. Nec hoc modo genus & species sunt in vno certo prædicamento, sed in singulis sunt gña propria & species. Alio modo accipiuntur genus, & species formaliter, vt supponūt simpliciter pro natura in communi substracta intentioni gñis, & hoc modo genus & species relatiuè se habet: est.n.aīal genus hoīs, & homo species aīalis. Caue nūquam concedas genus aut speciem accipi pro intētionibus. quod iam modò tanquam falsissimum cōdemnatum est. ¶ Ad confirmationem rñdebitur in prædicamētis. cap. 4. vbi videbimus an ponātur in vno certo prędicamēto. ¶ Secundum argu. petit expositionem definitionis, quæ partim ex definitione generis innotescit, definitur.n. hic secūda intētio speciei, sicut illic secūda intētio gñis: nō ꝙ species aut eius definitio accipiatur pro secūda intētione, sed vtrūque denominatiuè supponit pro homine, & cęteris speciebus quib; cōuenit prædicari de pluribꝰ ratione secūdæ intētionis, i. inquātum abstrahūtur a condōnibus singularibus. Item illic expositūm est quid est prædicari in quid. Est tñ dña, ꝙ genus prædicatur in quid: quia est pars quidditatiuæ definitionis speciei, species verò, quia dicit totā quidditatem indiuiduorum de quibus prædicatur. ¶ At circa materiam argūmēti notādum est, ꝙ Arist. 5. meta. tex. 12. vbi dicit, ea differre specie quæ differūt definitione, subiūgit, ea differre numero, quę diffe-

differũt ex parte materiæ. i. quibus nõ est vna materia. Vnde dña specifica & numerica differunt, ꝙ illa est formalis, hæc verò, materialis: homo enim & equus per formam differunt specie, sed formæ pluriũ equorum solũ differunt numero, quia sunt in diuersis materijs. Atqui diuisio materialis dicitur numerica, quia vt 4. Top. c. 6. Et 3. Phys. tex. 68. docet Arist. numerus augetur ex diuisione cõtinui. Quæ diuisio est materialis, quia fit ratione quantitatis & materiæ, & ideo quæcunq; differunt tantũmodo ratione materiæ, dñr differre numero. Et prę terea, quia per solã numerationem indiuiduorum augetur numerus: duo. n. hoĩes, quamuis non sunt nisi vna species, sunt duo, & duo homines & tres equi, quamuis non sint nisi duæ species, sunt simpliciter quinque, & vnus homo, quãuis habeat plures partes & plura accidẽtia, non est nisi vnum. ¶ Vnde ad argm̃ respondetur, ꝙ quamuis numerus formaliter acceptus. i. inquãtum abstrahitur a rebus numeratis, puta hominibus, lapidibus &c. sit species prædicamenti quantitatis, vt illic videbimus, nihilominus numerus materialiter acceptus pro reb⁹ numeratis, reperitur in quocunq; pręedicamẽto, & ideo in quocunque est species, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero. ¶ Confirmatio prima insinuat vnum adnotatione dignũ, videlicet ꝙ genus suapte natura plures postulat spẽs, species verò põt in vno indiuiduo conseruari. Quæ sententia est Arist. 4. Top. ca. 3. Boetij lib. de diuisionibus, & S. Thom. 1. sent. d. 29. q. 4. art. 2. Et ratio est, quia genus non dicit totã essentiã speciei, sed contrahitur per duas oppositas differẽtias nihil. n. contrariatur, nisi quod de se est indeterminatum ad plura, species verò: quia dicit totam essentiam indiuidui, non contrahitur per oppositas differentias,

Differentia speciei. & nu.

ſed multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum ratione huius aut illius materiæ: quapropter Auicenna, ſpecies, inquit, potius dicitur multiplicari quàm diuidi. Idcirco de per accidens eſt, ꝙ ſpecies ſit in vno vel pluribus indiuiduis: quando.n. indiuidua ſunt corruptibilia, tunc eſt in pluribus, quia ſpecies non poteſt conſeruari in vno: ſed quādo ſunt incorruptibilia, vt, ſol naturaliter conſeruatur in vno. Dixerim naturaliter: quia ſupra naturaliter poteſt animal conſeruari in vna ſpecie ſi Deus corrumperet alias. ¶Ad aliam partē de Deo reſpondetur, quòd Deus non eſt ſpecies, vt latius videbimus in prędicamento ſubſtantiæ: ſed interim reſpondetur quòd in definitione ſpeciei intelligitur genus definiti. ſ. ſpecies eſt vniuerſale quod prædicatur &c. Eſſentia diuina non eſt vniuerſale, quod ſit communicabile per definitionem & diuiſionem: non enim eſt alia numero eſſentia deitatis in patre, & alia in filio; ſicut in hominibus multiplicatur eſſentia hominis: ſed eadem ſingularisſima eſt in omnibus. Et præterea perſonę diuinæ non propriè differunt numero, vt docet S. Thom. 1. parte quæſt. 30. quia idem numero Deus eſt pater, filius, & ſpiritus ſanctus: ſed hoc altioris eſt negocij. ¶Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, quòd definitio ſpeciei debet intelligi cum duplici præſciſione hoc modo, ſpecies eſt vniuerſale quod tantùm prędicatur de pluribus ſolo numero differentibus: & genus quamuis prædicatur de Petro & Paulo ſolo numero differentibus, non tantùm prædicatur de illis, ſed de homine & de equo, quę non differunt ſolo numero. Ponitur vniuerſale tanquam genus ad excludendum definitionem quæ non eſt ſpecies, quia non eſt ſimplex vniuerſale. Et eadem ratione excluditur indiuiduū,

quod

quod quamuis ponitur sub asſignato genere, non eſt ſpecies.

Ad tertium argumentum reſpondetur, quòd medium multis modis accipitur. ſ. mathematicè pro eo quod æqualiter diſtat ab extremis: & phyſicè, pro eo quod virtualiter participat vtrunque extremum, vt eſt medius color: & moraliter, pro eo in quo conſiſtit virtus: & quarto modo logicè, quod Ariſt. vocat poſitione medium. i. prædicatione: & iſto modo accipitur in propoſito, quod eſt medium in recta linea inter ſuperius & inferius. Quocirca non participat vtrunque extremum, ſed participat ſuperius & participatur ab inferiori vt animal participat corpus, quod ponitur in eius definitione, & participatur ab homine, cuius definitionem ingreditur. Quo fit vt huiuſmodi medium, ſit medium in demonſtratione: demonſtratur. n. corpus de homine per medium animal. Videlicet omne animal eſt corpus, omnis homo eſt animal: ergo omnis homo eſt corpus. ¶Quarto argumento conuincuntur ferè Nominales concedere eius concluſionem: nempè quòd nullum ſit genus immediatum ad hominem; ſed quòd inter quaſcũque duas ſpecies poteſt ſignari ſpecies media, atque adeo genus, quod tantùm conueniat perfectiori, & illi mediæ. ¶Contra hoc tñ in primis autoritas Ariſtot. 8. met. tex. 10. vbi ait, ꝙ reſolutio definitionis ſpeciei non procedit in infinitum, ſed reſoluitur in genus & differentiam, & rurſus, inquit, genus diuiditur in aliud genus, & ita aſcendendo vſque ad gñaliſſimum: & 6. To. c. 3. dicit vitioſam eſſe definitionem: quæ non datur per genus proximum. ¶Et ſecundò ratione arguitur. Non eſt neceſſarium, ꝙ inter quaſcunque duas aut tres ſpecies, ſit eſſentialis cõueniẽtia, quæ nõ ſit iter alias:

ergo ratio illorum supponit falsum. Volo in antecedenti dicere ꝙ fortè inter omnia animalia ; saltem perfecta , nulla est essentialis conuenientia q̃ esse sensitiuum, quod est conuenire in gn̄e animalis. Itaque quãuis species elephantis proximè accedat ad speciem hominis, non est propterea , ꝙ aliqua sit conuenientia essentialis inter hominem & elephantem, quæ non sit inter omnia animalia: sed quia species, vt inquit Aristo. 8. met. tex. 10. sunt sicut numeri inæqualiter perfecti: at quamuis quaternarius propius accedat ad quinarium quã ternarius, tamen quaternarius & quinarius non conueniunt nisi in ratione numeri , in qua omnes numeri conueniunt: & ita homo & elephas non conueniunt nisi in ratione animalis , prçterq̃ quòd rõ animalis est perfectior in elephante q̃ in cane. Quinimmo quãuis Deus posset creare speciẽ mediã inter hominẽ & elephantem, forsan non posset facere ꝙ conueniret cum hoĩe in alia conuenientia essentiali, q̃ in rõne animalis : & sic nõ posset facere ꝙ conueniret cum hoĩe essentialiter & non cum alijs animalibus. ¶Et propterea arguitur . Eadem rõne qua inter hominẽ & equum fingitur conueniẽtia essentialis, quæ non complectitur omnia animalia, admittenda est conueniẽtia essentialis inter omnia animalia & perfectissimam plantam , quç non comprehenderet omnes plantas, quod profectò admittere nõ esset philosophicũ. ¶Vnde ad argumentum concesso, a quacũq; conueniẽtia essentiali posse abstrahi conceptum absolutũ , negatur minor, videlicet inter quascunq; species posse dari conuenientiã essentialẽ, quæ non extendatur ad omnes species illius generis, immo aĩal est genus proximũ & immediatum hoĩs & omnium animalium, quod per suas cuiusq; differentias immedia-

tè contrahitur ad cõstitutionẽ omniũ specierũ. De differentijs quæ in arboris lateribus collocãtur se quẽti capite dicturi sumus. ¶ Sed subiecimus quarto argumento, confirmationem illam, eo quod nõ nulli ex Nominalibus gratis torquentur, metuentes concedere animal & quodcunque superius genus prædicari de indiuiduo prædicatione generis, cum id expresſè afferat Porphy. videlicet ꝙ id qđ est genus speciei est genus indiuiduorum. Vnde ad confirmationem respondetur, ꝙ quamuis ad hoc vt vniuersale sit genus, requiratur quòd sit prædicabile de pluribus differentibus specie, tamẽ ad hoc quod prædicetur prædicatione generis, non requiritur ꝙ in illa prædicetur de pluribus differẽtibus specie: (immo in vna prædicatione non põt prædicari de pluribus) sed satis est ꝙ prædicatum sit genus ad subiectum.

¶ Ad quintum argumentum euidentius respõdebitur in cap. de substantia, inter exponendũ definitionem primæ substantiæ. Interim tñ rñdetur, ꝙ si indiuiduũ accipiatur primæ intentionaliter ꝑ re ipsa, puta pro Socrate ſm esse reale & absolutũ quod habet tunc, nõ est definibile, vt argm̃ probat si verò nomẽ indiuidui accipiatur secundæ intẽtionaliter, tũc est definibile & definitur hic a Porphy. ¶ Vbi notandũ, ꝙ ſm Nominales definitũ proximũ est ille terminus indiuiduũ: sed definita principalia sũt nomina singularia, Petrus, Paulus. &c. nã sicuti soli termini apud Nominales sũt vniuersalia, ita secundæ intentionaliter (vt loquitur Porphy.) soli termini sunt indiuidua. At re vera definitio Porph. manifestè intelligiť de rebus, cũ ait, indiuiduũ esse cuius collectio proprietatũ nunq̃ eadẽ in alio erit, quæ quidẽ definitio nullatenus põt attribui terminis; quis enim dicat, indiuiduũ est termi

nus cuius collectio proprietatum nunquàm eadē in alio erit? Et iō attendendum est queādmodū nomen gñis aut speciei supponit pro re inquantum subijcitur secundæ intētioni, quę est esse in plurib. & prędicari de plurib. ita hoc nomē indiuiduū, supponit ꝓ re singulari cōnotādo ꝙ nō est amplius diuisibilis in interiora quidditatiuè, & sub hac rōne definitur in proposito. Vñ ad formā argumenti respōdetur, ꝙ definitum est hic secunda intētio, quæ est cōis omnib. indiuiduis, vt ait S. Th. q. 9. de potē. arti. 21. Non quòd secunda intentio sit indiuiduū, sed ad sensum supra expositum, puta, ꝙ res singulares quatenus substant secundæ intentioni, quæ est carere inferioribus de quibus prædicentur, definiuntur. Sed restat hic dubitatio duplex. Prima, quia definitio Porphy. non datur per terminos secundæ intentionis, sed per terminos primæ intentionis quę conueniunt rei ex natura sua, puta habere collectionem accidentium. Et 2. quia definitio solùm videtur conuenire indiuiduo prædicamenti substantiæ; cū tñ in alijs prædicamentis sint indiuidua, sicut vniuersalia. Vt hoc album, hęc albedo. ¶Ad primā respōdetur, ꝙ proximè ante definitionem prędixerat, indiuiduum esse, quod de vno solo prędicatur idest non de plurib. inferiorib. quo expresserat naturam indiuidui, quatenus substat secundæ intentioni: & ideo subiungit secundam definitionē indiuidui ſm esse reale: nā ex hoc ꝙ res est realiter indiuidua ratione conditionum materialiū, hēt vt nō prędicetur de plurib. quia secundū modum essendi est modus prædicandi. ¶Ad secūdā, Conceditur ꝙ ēt in accidentib. sunt indiuidua: nihilominus accidētia non indiuiduantur nisi rōne primę substātiæ, in qua recipiuntur, vt in c. de substantia videbimus. Et ideo assignauit solū definitionem

nē indiuidui prædicamenti substantiæ. Quomodo autē differat inter singulare, indiuiduū, & suppositum seu prima substātia, quę omnia sunt nomina secundę intentionis, loco citato videbimus. ¶Ad sextū tandē argm̄ rn̄detur cōcedendo ꝙ singulare ex suppositione, non est simpliciter singulare, vt probat argm̄: nā huic nomini Sophronisci filius, ex modo suæ significationis nō repugnat supponere pro pluribus, Immo filius Dei non est nomē singulare: quia repugnātiā supponendi pro plurib. non habet ex significationis forma, sed ex natura rei (sicut sol est nomē cōe specificum) quanuis ex accōmodatione vsus accipitur loco nominis proprij Christi seruatoris nostri. Atque hac rōe mentio facta est hic huiusmodi singularium ex suppositione quia frequēter accipiantur loco nominis proprij. Eadem ratione concedimus ꝙ singulare vagū, hoc album, non est tā propriè singulare, q̄ singulare determinatum: quia pōt accipi pro plurib. demonstratis: sed nihilominus apud philosophos accipitur pro singulari designato. Immo (quod memoria reseruandum est) apud Arist. (vt est videre de substātia & vbique) singulare vagum nō exprimitur ꝑ nomē demonstratiuū: sed ꝑ signū particulare, vt quidā hō, quoddā albū, accipiēdo ꝑ vnoquolibet homine. ¶At verò de singulari determinato, vt Socrates, controuersia est an propriè dicatur prędicari de seipso. Boetius. n. sustinet partem affirmatiuam: Commentator verò negatiuam: ratio Boetij est, quia Petrus est Petrus, est non solū vera, sed naturalissima ꝓdicatio: nihil. n. Petro tā naturaliter conuenire pōt q̄ esse Petrum, sed ratio Commentatoris est quam supra diximus, quia prędicatum se habet vt forma respectu subiecti, & vbi non est aliqua distinctio saltem in modo significandi,

non poteſt idem eſſe prædicatum ſui. ¶Hanc controuerſiam dirimit hic Caietanus diſtinguens, ꝙ alia eſt prædicatio naturalis: puta cuius prędicatũ naturaliter conuenit ſubiecto: & tali prædicatione idem prædicatur de ſeipſo: Alia eſt prædicatio artificialis: nempè quę inuenta eſt propter artem ratiocinandi. ſ. ad manifeſtandum aliquid ignotum, & in hac neceſſe eſt prædicatum aliquo modo differre a ſubiecto, vt habeat formam propoſitionis dubitabilis, & tali prędicatione non prædicatur idẽ de ſeipſo. ¶At verò, quamuis forſan de noĩe ſit diſputatio, certè ṗdicatio idẽtica nõ eſt ſimpliciter ṗdicatio propter rationẽ dictã: qua de cauſa Ariſt. c. de ſubſtantia vniuerſaliter dicit, ꝙ a prima ſubſtantiã nulla eſt prædicatio. Vnde Porph. quãdo dixit ꝙ indiuiduum de vno ſolo prædicatur, aut accepit impropriè, aut illud intellexit (vt dicit Commentator) de ſingulari accidentis: vt ſi dicas, Petrus eſt hoc album. Et hęc videtur intentio Ariſto. qui. 1. Periher. c. 5. dixit, ꝙ ſingulare non prædicatur de multis (ideſt permittitur ꝙ aliquod ſingulare, puta accidentis, prædicetur de vno ſolo, ſ. de prima ſubſtantia) ſed in prędicamentis indiuidua ſubſtantiæ, ſimpliciter negauit poſſe de aliquo prędicari.

DE DIFFERENTIA.

CAP. III.

DIFFERENTIA *verò, & communiter & propriè, & propriiſſimè dicatur. Differre nanq; quippiam cõiter dicitur, cum diuerſitate aliqua quouis mõ aut à ſeipſo, aut ab alio differt.*

fert. A Platone nanq; Socrates diuersitate aliqua, atq; a seipso puero vir factus, & agente non agens differt. Et semper hæc differentia in ijs est sanè diuersitatibus, quæ consistunt in hisce, quæ cum interrogamus quomodo res sese habet, assignari reddique solent. Propriè verò aliqua differre dicuntur, cum inseparabili differunt accidenti. Et inseparabile quidem accidens est, vt cæruleus oculorum color, vt simitas, vt cicatrix callo ex vulnere inducto. At propriissimè quippiã a quopiam differre dicitur, cum specifica differentia differt: qualiter ab equis homines specifica rationalis differentia differunt.

Tex. ij. ❡ Omnis igitur in vniuersum differẽtia, diuersum alicui adiuncta facit; sed communiter quidem & propriè differentiæ, diuersum per accidens faciunt, propriissimè verò diuersum per se, quod quidem & aliud dicitur. Differentiæ igitur quæ diuersum per accidens faciunt, tantùm differentiæ: quæ verò aliud ac diuersum per se, differentiæ specificæ nuncupantur. Animali nanque differentia rationalis adiuncta, aliud sanè, ac animalis speciem facit: motus autem additus, diuersum a quiescente tantummodo fecit: hæc igitur aliud, illa diuersum tantùm fecit. Differentijs igitur hisce quæ faciunt aliud, diuisiones generum in species fiunt, & definitiones etiam assignantur, quæ quidem ex genere talibusve differentijs constant: cæteris verò diuersita-

diuersitates per accidens tantùm emergunt, eius quo de qualiter sese habet interrogatur.

Tex.iij. ¶ Rursus igitur a principio differentiam diuidentes, differentiarum alias separabiles alias inseparabiles dicimus esse. Moueri nanque atque quiescere, & valere ac ægrotare, & quæ sunt similis generis, separabilia sunt, aquilinum autem esse vel simum, & rationale & irrationale, inseparabilia sunt.

Text.iiij. ¶ Inseparabilium rursus alias per se, alias per accidens esse. Rationale nanq; & mortale, & susceptiuum esse scientiæ, per se homini competunt: at aquilinum esse, vel simum, per accidens, & non per se competit. Quæ igitur per se competunt, in substantiæ ratione sumuntur, & aliud faciunt, quę verò per accidens competunt, nec in substantiæ ratione sumuntur, nec aliud faciunt, sed per accidens diuersum. Et hæ quidem quæ per se competunt, nec intendi, nec remitti volunt, quæ verò per accidens, & si inseparabiles sunt, intensionem remissionemve suscipiunt. Neque.n. genus magis minusve de eo cuius est genus dicitur, neque generis differentiæ, quibus in species genera diuiduntur. Hæ nanq; sunt, quæ cuiusque rationem conficiunt. At vniuscuiusque ratio vna est, eademque, nec intensionem, nec remissionem vllam suscipiens. Simum. n. esse aut coloratum, intenditur atque remittitur.

Text.v. ¶ Cum igitur species differentiarum tres

*tres ita appareant, & earum aliæ sint insepara-
biles aliȩ separabiles, & inseparabilium quidem
aliæ per se, aliȩ per accidens: differentiarũ per se
rursus, aliæ sunt per quas in species diuidimus
genera: aliæ per quas ea quæ sunt diuisa consti-
tuũtur. Veluti differentiæ per se animalis hæ sunt
omnes, animatum, sensitiuum, rationale ac irra-
tionale, & mortale ac immortale: atque anima-
ti quidem & sensitiui differentiæ, constitutiuæ
sunt substantiæ animalis. Est enim animal, sub-
stantia animata sensitiua. Mortale verò ac im-
mortale, rationale ac irrationale, animalis sunt
differentiæ diuisiuæ. Per has enim in species ge-
nera diuiduntur. Verùm hæ quæ sunt generum
diuisiuæ, constitutiuæ sunt specierum: nam ani-
mal per rationale ac irrationale, & per morta-
le rursus, ac immortale diuiditur, sed morta-
lis quidem rationalisve differentiæ, constituti-
uæ sunt hominis, rationalis verò, ac immortalis,
Deorum, irrationalis autem atque mortalis, ani-
malium expertium rationis. Sic & substantiæ
supremæ, animatum atque inanimatum, sensi-
tiuum atque insensitiuum differentiȩ cum sint,
animatum, & sensitiuum vnà cum substantia
sumptæ animal confecere: animatum atque in-
sensitiuum, plantam. Cùm igitur eædem diffe-
rentiȩ partim constitutiuæ sint, partim diuisi-
uæ, vniuersæ specificæ nuncupantur. Atque
his opus est maximè ad generum diuisiones, &
definitio-*

definitiones conficiendas. Sed non illis alijs, quas separabiles esse aut ĩ separabiles diximus.

Text. 6. ¶ Has itaque definientes, differentiam inquiunt eam esse, qua species genus excedit. Homo nanque supra animal, rationale mortaleq; se habet. Animal enim neque nihil istorũ est (vnde enim differentias species haberent?) neque omnes oppositas habet: idem enim opposita nimirum haberet. Sed vt censent, potentia quidem omnes eas differẽtias habet quæ sub se sunt, actu autem nullam: Atq; hoc pacto neq; ex non entibus fit, neq; circa idem opposita simul erũt.

Tex. 7. ¶ Definiunt autem ipsas & hoc pacto. Differentia est id quod de pluribus & differentibus specie, hoc ipso quale quid est prædicatur. Rationale enim & mortale de homine, hoc ipso quale quid est homo, sed non hoc ipso quid est prædicatur. Nam si interrogabimur quid est homo? acommodatè dicemus, animal. At si quale animal est interrogabimur? rationale mortaleque accommodatissimè respondebimus. Nam cùm res è materia formaq; constẽt, aut ex talibus quę instar illarum sint, vt statua ex ære quidem, vt ex materia constat: ex figura autẽ vt ex forma: sic & homo cõmunis, qui quidem est species, ex genere differentiaq; constat, similitudinem rationis subeuntibus cum materia atque forma. totum autem hoc animal rationale mortale, est homo, vt istis est statua.

Tex.

Text. 8. ¶ Describunt tales differentias & hoc modo. Differentia est id quod suapte natura ea, quę sunt sub eodem genere, separat. Rationale enim atque irrationale, equum & hominē quæ sub eodem, vt patet, genere, quod quidem est animal, collocantur, separat. Insuper & hoc modo assignant. Differētia est id, quo singula differunt. Homo enim & equus genere quidem non differunt, & nos enim animalia sumus, et ea quę sunt expertia rationis: sed additum rationale, nos ab illis seiunxit. Dij quoque, & nos ratinois participes sumus: sed mortale adiunctum, nos ab illis distinxit. Exactius autem ea, quæ ad differentiam pertinent pertractantes, differentiam inquiunt non quoduis eorum esse, quæ separant ea, quæ sub eodem genere collocantur: sed id quod ad substantiam rationemq; confert, & quod pars eius est rei cuius differentia dicitur esse. Non enim aptum ad nauigandum esse, hominis est differentia, & si eius proprium est. Dicere nanque possumus animalium alia esse apta, alia non esse apta ad nauigandum, hominem à cæteris seiungentes. At aptum esse ad nauigandum, ad substantiam sanè non confert neque pars est ipsius, sed aptitudo solùm, propterea quòd non est tale, quales sunt hæ differentiæ, quas specificas appellamus. Erunt igitur eæ specificæ differentiæ, quæ diuersam faciunt speciem, & quæ in ratione sumūtur. Atq; de differentia quidem hęc satis sunt dicta.

De

DE DIFFERENTIA (vt ait Boetius) non opus est quærere, cur statim post speciē collocetur: quandoquidem in dubiū reuocatum est, an debuisset speciem antecedere. Est enim differentia pars essētialis speciei: quā subinde Arist. 5. met. tex. 19. appellat primam qualitatem substātiæ, ob id quòd absq; dubio in ordine disputationis præferenda est proprio & accidenti, quæ sunt qualitates accidentales. ¶ Caput hoc in duo scinditur mēbra: in priori sunt quinq; diuisiones differentiæ, & totidem in altero definitiones. quapropter primū mēbrum habet quinq; textus, totidemq; secūdum. In primo textu est prima diuisio differentiæ quæ explicat acceptiones varias huius nominis. Dicitur differētia, communiter, propriè, & proprijssimè. Boetius transfert, magis propriè, sed Græce est idiętata qđ est ꝓprijssimè. Vbi notandū est (vt dicit Auicenna) quòd non sumuntur acceptiones istæ sicut illæ generis & speciei: etenim illic diuidebatur vox in diuersas significationes simpliciter ęquiuocas: nā prius vulgus imposuerat genus ad significandum collectionē aut seriem familiæ, & inde philosophi transtulerunt nomen ad significandū genus secundæ intentionis. Hęc verò non est prorsus æquiuoca significatio, sed potius analogica. Quemadmodum enim rationalitate differt homo ab equo, ita simitate nasi differt homo ab alio qui habet aquilum nasum. Et motu differt ambulans à sedente, licèt nō sit perfecta similitudo: vnde omnes tres significationes spectant ad dialecticum. Et proprijssima differentia est membrū principale quod simpliciter dicitur differentia: aliæ verò secundùm quid, quāuis quò ad nos prius occurrāt sensui differentiæ communis & propria. Idcirco hic nō loquimur de differentia vt in materia exponibilium. Il-

lic

lic nanq; solùm docetur,quid sit duo in terse quõcunq; differre.quod est vnum nõ esse aliquid : hic verò appellatur differentia. id per quod vnum extremum differt ab alio.¶At qui dicitur communiter differẽtia: primum quia est accidens neutri extremorum proprium,sed vtriq; commune.i.quod vtriq; vicissim accidere potest: vt ambulatio quà nunc Petrus ambulans differt à sedente Paulo, & postmodum Paulus ambulans potest differe à Petro sedente. Et prxterea quia vulgus communiter appellat illam differentiam rerum quam sensu percipit.Et potest hac differentia non solùm vnum ab alio,sed idem à seipso differre . Vt exẽplo in textu patet.¶Differentia verò propriè est accidens inseparabile quo vnum differt ab alio . Vt nasi curuitas,cæruleus oculorum color,Boetius vertit,cæsitas,quod quidam codices mendosè habent , cæcitas,cum tamen Græce sit,glaucotes.i. glaucus oculorum color qui appellat̃ cæsius aut cæruleus . Et ideo dicitur propriè differentia,non ꝙ simpliciter & absolutè sit dicenda differentia , vt statim dicemus,sed quia est accidẽs proprium. Nec ponit exẽplum proprij specifici quale est risibile,quia nõ loquitur de differentia, qua species inter se differũt, sed qua differũt indiuidua sub eadem specie:qualis est oculorum color,& cicatrix cùm callo fuerit indurata,& facta inseparabilis: quod Boetius trãsfert,cũ occaluerit, quæ sunt indiuiduorũ stigmata & notæ quibus dignoscuntur. Proprijssimè differẽtia est id , quo vnũ essentialiter & specie differt ab alio.Vt rõnale. TEX. 2.¶In secundo tex.qui incipit,oĩs igitur &c. annectitur diuisio secunda q̃ est veluti superioris expositio.Ait ergo Porphy.ꝙ omnis differentia,puta triũ illorũ facit diuersum, differẽtia verò cõiter & ꝓpriè facit diuersum ꝑ accidens,

dens, differentia verò proprijssima facit diuersum per se, atq; adeo facit aliud. i. aliam essentiam. ¶ Boetius transfert, omnis facit alteratū, sed propria alteratum solùm, & proprijssima aliud, quę trāslatio multis fuit in causa fingendi ꝙ alteratum vno modo accipitur generaliter pro quacunq; diuersitate siue essentiali siue accidentali: nēpè vt saluarent: Quomodo differentia proprijssima faciendo aliud, faciat alteratū, cum tamen profectò alteratū non dicat nisi differentiam accidentalem, & aliud essentialem. Dicendum ergo, quòd alteratū nec est tam Latinum quàm diuersum, nec exactè explicat phrasim Grçcā & mētem Prophy. quam tñ egregiè explicant verba Argyropyli. nam, diuersum est superius ad diuersum per accidens & diuersum per se: & ideo omnis differentia facit diuersum: aliæ quidē, diuersum per se, quod est facere aliud. ¶ Subiungit Porphy. duas propietates harum differentiarum. Prima spectat ad nomen: quia differentiæ ꝑ se nuncupantur differentiæ specificæ. i. specierum constitutiuæ: sed differentię ꝑ accidens dicūtur tantummodo differentiæ. Tantummodo inquam, non ꝙ differentia ꝑ accidens sit simpliciter & absolutè differentia (quod & Albertus adnotauit) sed ꝙ differentia ꝑ accidens non habet aliud peculiare nomē, quo nominetur: quemadmodum aliæ nuncupantur differentię, specificæ, quæ quidē simpliciter & absolutè sunt appellādę differentiæ. Altera proprietas attinet ad rem: videlicet ꝙ differentiæ proprijssimę facientes aliud, sunt quibus & diuiduntur genera, & species diffiniuntur. Vnde illud palā fit, qđ in ꝓlogo dixit Porph. has videlicet introductiones ꝑ multū cōducere ad definitiones & diuisiones: nēpè vt sciam⁹ qbus differētijs sit, & genus diuidēdū & definitiones specierū ꝯstituēdę.

Tex.

Tex. 3. ¶In tex.3.qui incipit,rursus igitur.subiungitur tertia diuisio differentiæ:nam alia est differentia separabilis aliaque inseparabilis.Et cõsultò Porph.ait, rursus à principio differentiam diuidentes,acsi dicat, ꝙ hac diuisione non subdiuiditur aliquod membrum superiorũ diuisionum, sed diuiditur differentia in communi sicut in superioribus.Enimuero sicuti diuisio secunda priori membro comprehendit duo membra primæ diuisionis & secundo cõprehendit tertium membrũ: ita hæc tertia, priori mẽbro includit primũ primæ diuisionis,& secũdo includit secundũ,& tertium. Cõmunis.n.& propria dr̃ia faciunt diuersum ꝑ accidẽs. Vt moueri & simum esse: & proprijssima, facit aliud, sed tamen tota differentia communiter dicta est accidens separabile. Differentia verò propriè, & differentia proprijssimè dicunt qualitates inseparabiles, vt simitas, & rationalitas.

Tex.4.¶In textu.4.qui incipit,Inseparabilium rersus.subdiuiditur secundũ membrum tertiæ diuisionis quarta diuisione. Nam differentiarum inseparabilium, alia inest per se, vt differentia proprijssima, qualis est rationale: alia inest per accidens,vt oculorum cæcitas, curuitas nasi, quę sunt propriæ differentiæ. Differentia illa conuenit per se in præsentiarum quæ est de essentia rei. Et illa cõuenit per accidens quæ est ęxtra essentiã quamuis sit inseparabile accidens. Quo fit(inquit Por.) vt differentia per accidens intensionem suscipiat, & secundùm magis & minus prędicetur.Est enim homo magis aut minus aquilus, aut cæsius.Differentia verò per se non intensionem admittit nec remissionem, sed quemadmodum genus, æqualiter semper prædicatur: Nemo enim est magis minusve rationalis.

TEX. 5. ¶ In tex. 5. qui incipit, cũ igitur &c. ponitur diuisio quinta, qua subdiuidit secundũ mẽbrum quartę diuisionis. Differentiarum. n. (inquit) aliæ sunt per quas genera diuidimus, atq; aliæ per quas constituimus species. ¶ Hic adnotandum est, ꝙ diuisio hæc potest esse aut diuisio rerum aut rationum tantùm. Quod est dicere, Possunt membra huius diuisionis insinuare diuersas differẽtias: aut solùm rationes diuersas eiusdem differentiæ, quæ diuersis rationibus est diuisiua & constitutiua. Et vtriusque sensus subiungit Porphyrius exempla. Eiusdem enim generis subalterni, aliæ sunt differentiæ constitutiuæ & aliæ diuisiuæ. V.g. corporis differentia cõstitutiua est corporeum, est enim corpus substantia corporea: diuisiuæ verò eius sunt animatum & inanimatum. Et viuentis differentia constitutiua est animatũ, diuisiuæ verò sunt sensibile & insensibile: atq; adeo animalis constitutiua differentia est sensibile, diuisiuæ verò rõnale & irrationale: ita vt quodcunq; istorum generũ inquantum est species, habet vnam dr̃iam constitutiuam quæ est secum conuertibilis, quatenus verò est genus, habet duas diuisiuas inferiores se. At verò si eandem concipias dr̃iam, tunc in ordine ad superius genus erit diuisiua, & in ordine ad inferiorẽ speciẽ erit cõstitutiua, vt in suꝑiori arbore vniuersalium ad oculum patet, vt rõnale est differẽtia diuisiua animalis, & constitutiua speciei. ¶ Quo fit vt quemadmodũ dictum est de specie, nempè ꝙ hẽt duos respectus. s. ad genus & ad indiuiduum & respectu vtriusque est species, ita dicendũ est de differentia: nihilominus (inquit Porphy.) huiusmodi differentiæ simpliciter nũcupantur specificæ: quippe quæ denominantur a digniori actu qui est constituere speciem, eo enim differentia diuidit genus

nus vt constituit speciem: & si constituat subalternum non constituit illud, nisi inquantũ est species.

Tex. 6. ¶Has itaq; definientes. Hæc est secũda pars principalis textus, qua quinque connumerat Porph. diffinitiones differẽtiæ. Vbi animaduertendum est, tres esse actus differentiæ .s. diuidere genus, constituere speciem, distinguere & diuidere speciem ab alijs speciebus eiusdem generis. Prima definitio explicat quomodo ratione differẽtię species differat à genere: secunda quomodo differentia prędicetur de specie: tertia, quomodo diuidat genus: quarta, quomodo faciat differe vnã speciẽ ab alia: quinta deniq;, quõ constituat speciẽ. ¶Prima definitio est. Differentia est qua spẽs genus excędit. Boetius vertit, qua species abũdat à genere. Attamen, vt phrasim Gręcam ad literam seruaret, fecit Latinam orationẽ æquiuocam (quod quidem superiori cap.) est totum respectu specierum: totũ autem continet suas partes. Quod si genus continet speciẽ, continet subinde drĩam constituentem speciem. Secundò: quia si differẽtia nõ continetur sub genere, tunc sequeretur ꝙ spẽs haberet differentiam ex nihilo; quia si homo ab animali nõ habeat vt sit rationalis, non videtur vnde id habeat. Sed responsio Porphy. cõsistit in hoc. Cum species, vt dictum est, constet ex genere, & differentia veluti ex materia & forma, explicatur eius compositio per similitudinem generationis rei naturalis, vt quemadmodum res naturalis, puta ignis, neq; fit ex nihilo, neq; ex igne in actu, sed ex medio, puta, ex materia ligni q̃ est in potentia ad ignem, vt docet Arist. 1. Physi. ita differentia ꝑ quam constituitur species, neq; deriuatur ex nihilo. neq; ex rationali in actu, sed ex animali, qđ in potentia continet oẽs differẽtias specierum: & hoc est quod di

cit Porph.s.animal, neque nihil horum, puta diffe rentiarum, habet: quia si non haberet illas nec in actu nec in potentia, tunc species vnde illas haberet? Quasi dicat nullo mõ haberet, q̃a ex nihilo nihil fit: nec rursus aĩal continet actu differẽtias, q̃a tunc opposita includeret in sua essentia, puta, rationale, & irrationale, quod est impossibile, sequitur ergo vt contineat illas solùm in potentia quem admodum materia est in potẽtia ad plures formas.

Tex. 7. ¶ In tex. 7. qui incipit, Definiũt aũt &c. subditur secunda definitio differentiæ, qua definitur in ordine ad species de quibus prædicatur, & secundũ quam est tertium prædicabile, nam in ordine ad genus sicut species non est prædicabile, ita nec differentia. Differentia (inquit) est quod prędicatur de pluribus differẽtibus specie in eo ꝙ quale. Itaq; differentia ẜm Por. conuenit cum genere in prędicari de pluribus differẽtibus specie, & differt ab illo in prędicari quale. Quare definitio hęc non conuenit vltimis differentijs conuertibilibus cum suis speciebus: cuius rõnem infra examinabimus. ¶ Exponit aũt illam particulam, puta, prædicari in eo ꝙ quale, duplici medio. Primo à signo: q̃a interrogantibus, quid est homo, respondemus ꝙ est animal: sed quęrentibus, quale animal, respondemus ꝙ est rationale. Et secundo id patefacit similitudine artificiali: genus. n. in constitutione speciei habet se instar materiæ, differentia verò instar formę: vbi nota quẽadmodum spẽm vocat hominẽ cõem. In his verò quæ ꝯstant ex materia & forma, materia dicit quidditatem, & forma qualitatẽ, vt si quęratur qđ est statua, rñdetur qđ est æs: sed si interrogetur, quale æs, respõdetur, æs taliter figuratum. Posuit exemplum in artificialibus quæ præsto sunt sensibus, & rem opportunius exponunt.

TEX. 8. ¶ In tex. 8. qui incipit, Describunt tales differentias. assignatur tertia definitio scilicet differẽtia est id quod suapte natura separat ea quę sunt sub eodem genere, vt rationale distinguit inter hominẽ, & bruta, quę sunt sub animali: & mortale inter nos & Deum (psistit.n. in secta Stoicorũ, ꝙ nos & dij sumus rationales) Grçcè est, angeli, sed idem pollet ĩn prçsentiarũ. Definitio hęc datur ẜm primum actum differentiæ qui est diuidere genus. Ait, separat eã quę sub eodem gñe sunt, & nõ dicit, diuidit genus. Fortè (vt ait Albertus) quia diuisio gñis non est sicut diuisio compositi in partes. non.n. diuiditur animal in partes quò ad essentiã, sicut si diuideretur eius definitiò, ĩ corpus animatum & sensitiuum: sed diuiditur diuisione explicãtẽ eius confusionem & potestatem, vt tota ratio animalis sit in homine & tota in equo: & ideo hac diuisione potius diuiduntur, & separantur ea quæ sunt sub genere quã genus ipsum. Dicitur, ea quæ sub eodem genere, quia esse rationale non diuidit hominem ab albedine, sed ab equo qui est sub eodem genere, sub quo est homo.

TEXT. 9. ¶ In text. nono qui incipit, Insuper & hoc modo &c. additur quarta definitio secundùm tertium actum differentiæ, puta differentia est id qua differunt à se singula. Vt rationale est qua homo differt ab equo. Et accipitur hic differe propriè vt distinguitur contra alios modos alietatis, vt statim dicturi sumus.

TEX. 10. ¶ In text. 10. qui incipit, Exactius autem &c. concluditur quinta & postrema definitio differentiæ, quam asserit Porphy. exactius explicare rõnem differentiæ. Nã in cęteris definitionibus, semper est aliquid subintelligendum: non enim omne illud in quo species excedit genus est eius

differentia: nec omne illud quod diuidit ea quæ ſub genere continentur : neque omne illud quo differunt a ſe ſingula,niſi intelligeretur,illud quod eſt de eſſentia rei:nam riſibile,& aptum ad nauigã dum,& alia quæ ſunt propria accidentia hominis, non habent rationem differentiæ, tametſi per illa ſpecies excedat genus & quodam modo diuidatur genus,vt dicas, animalium aliud aptum ad nauigandum aliud ineptum.Ratio ergo propriæ differentiæ eſt,ꝙ ſit conſtitutiua eſſentiæ: & inde appellantur ſpecificæ.Itaque differentia,vt rationale diuidit genus determinando ipſum ad eſſe ſubſtãtię ſpeciei,& facit differre hominem ab equo conſtituendo eſſentialiter ſpeciem humanam : quod non conuenit propriè paſsioni, immo riſibile pręſupponit eſſentiam iam conſtitutam.

Quæſtio vnica.

Vtrũ textus differentiæ ſit in vniuerſum verus.

A Parte negatiua arguitur, Primò contra primam diuiſionem. Plato vir factus non differt a ſe ipſo iuuene ſolùm differentia communi, ergo exemplum Porphy.non eſt aptum. Probatur añs. Plato ſenex eſt alius ab ipſo iuuene: nam conſtat ex noua materia,quæ per nutritionẽ fuit prorſus commutata. ¶Secundò arguitur contra ſecundam diuiſionem.Non eſt hoc proprium differentię proprijsſimæ, puta facere aliud, ergo malè dicit Porph. ꝙ ſola differentia proprijsſima facit aliud. Probatur añs. Vnum indiuiduum eſt aliud ab indi-

indiuiduo eiusdē speciei, vt Petrus est alius a Paulo, & tamē non differunt proprijssima differentia, nam talis non est nisi specifica: ergo non sola differentia proprijssima facit aliud. ¶ Contra tertiam diuisionem arguitur tertiò. Differentiæ propriæ, quales sunt, aquilum & simum non fluunt ex principijs intrinsecis speciei, sed indiuidui: quia non conueniunt omni speciei: ergo non sunt inseparabiles. Probatur consequentia: quia solùm propriū quod procedit ex essentia rei est inseparabile. ¶ Et confir. si differentia propria est inseparabile accidens, tunc omnis talis est per se: quia propriū per se prædicatur de suo subiecto: vt autor est Arist. 1. Poste. tex. 9. ergo malè in quarta diuisione diuiditur differentia inseparabilis in per se, & per accidens. ¶ Et confirmatur secundò. Propria passio non suscipit magis & minus, postquàm fluit, ex essentia rei: ergo malè dicit Porphy. ꝙ differentia propria, qualis est propria passio, suscipit magis & minus. ¶ Tertiò confirmatur. Vnus homo est magis aptus ad scientias & ad ratiocinandum, quàm alius: sed rationale dicit ratiocinationem: ergo vnus homo est magis rationalis quàm alius, & per consequens differentia proprijssima suscipit magis & minus. ¶ Quartò contra secundam cōclusionem arguitur. Differentiæ priuatiuæ, vt inanimatum, irrationale, & similes, sunt diuisiuę generis, & tamen non sunt constitutiuæ inferioris speciei: ergo malè insinuat Porphy. omnem differentiam, superius genus diuidentem, constituere inferiorem speciem. Probatur minor. Differentia constituit speciem addendo nouum gradum perfectionis generi, vt supra dictum est: sed priuatio non dicit perfectionem aliquam: ergo dfiæ priuatiuę non sunt cōstitutiuæ speciei. ¶ Ad secundam partem tex. descendendo, arguitur

quintò contra primam definitionem. Genus continet in se differentias actu: ergo malè afferitur speciem excedere genus per differentiam, Probatur añs primùm: quia genus continet speciem sicut forma vniuersalis continet particulares,& species continet differentiam sicut totum partem: ergo de primo ad vltimum, genus continet differentiam:& secundò quia natura verbi gratia animalis (vt supradictum est) non reperitur realiter, ni con tracta ad esse hominis vel equi &c. sed natura animalis quæ est in homine continet actu rationalitatem: quia non est aliud quàm humanitas (vt in cade genere dictum est) & eadem ratione animalitas quæ est in equo, cõtinet actu hinnibilitatem, ergo. ꝙ si dicas, animal inquantum ꝑ intellectum abstrahitur a rationibus specierum, non continere differentias actu: tunc sequitur, quòd nec continet illas in potentia, quia profectò non videtur quomodo animal habeat potestatem, vt inde fluat rationalitas: quia nec est causa efficiens illius nec formalis, nec finalis, nec materialis. ¶Sextò contra secundam diffinitionem arguitur. Differentia non omnis prędicatur de pluribus differentibus specie, ergo definitio mala. Probatur antecedens. In omni genere descendendum est ad vltimam differentiam, quæ sit conuertibilis cum specie, vt est expressa sententia Aristot. & Commen. 7. met. text. 43. vnde Boetius libr. de diuisionibus dicit, quòd nisi esset penuria nominum, nulla definitio haberet plures quàm duos terminos. Puta genus & differẽtiam conuertibilem cum specie, & manifestè patet de rationali quod conuertitur cum homine. Et confir. Si differentia prædicaretur in quale, id maximè esset, quia se habet vt forma essentialis contrahens genus: sed eadem ratione genus ip-
sum

sum & quodcunq; superius prædicaretur in quale de suo inferiori: nam superius se habet vt forma respectu quidditatis inferioris, vt habetur. 2. Physi. text. 28. quapropter docetur in prædicamentis secundam substantiam significare, quale quid: sed superiora nihilominus prædicantur in quid de suis inferioribus: ergo differentia non prædicatur in quale de specie. ¶ Septimò contra quartam definitionem arguitur. Non est proprium differentiæ vt per eam differant a se singula: ergo illa definitio non est bona. Probatur antecedens. Generalissima differunt inter se, non tamen differunt per differentias, cum non habeant commune genus: & indiuidua eiusdem speciei differunt, & non per differentias: immo differentiæ ipsæ differunt & non per alias differentias: nam si rationalitas differret ab hinnibilitate per aliam differentiam, tunc sequeretur ꝙ illa secunda differentia per quid differret: & sic esset processus in infinitum.

Ad quæstionem respondetur, capitulum hoc in vniuersum esse verum: vnde ad primum argumentũ longa requireretur responsio, nisi super petrum Hispanum in quantitate propositionis & potissimum editione prima latissimè explicuissem, quemadmodum idem Petrus, qui fuit puer, est postea iuuenis, & postea senex: non quidem tanta identitate quanta angelus, aut cœlum, aut reliqua corruptibilia: at verò quanta sufficit vt simpliciter dicatur idem. Et oppositum repugnat non solùm Aristot. 4. metap. text. 22. & 39. Sed sacræ scripturæ apud Iob vbi ait, Quem visurus sum ego ipse & non alius, & rursus, circundabor pelle mea &c. Nec esset securus in fide resurrectionis, qui negaret eundem hominem resurrecturum qui

mortuus est,& in eodem corpore,quamuis ex tan ta materia quanta materia nutritionis in homine sene corrupta est parum sit resumpturus.Respondetur ergo ad argumentum sicut tunc, negando quòd Petrus senex sit alius quàm iuuenis:immo(vt ait Porphy.)solùm differunt accidentaliter. Et ad probationem in contrarium respondetur, quòd quamuis tota materia quàm ego habui ante 30.annos fuerit corrupta,nihilominus, quia in quocunque articulo temporis fuit inperceptibiliter variata,sum ego ille q fui heri, & heri qui puer heri fueram,& ita procedendo de primo ad vltimum sum ille q fui puer,aliàs non esset verum ꝙ ego sum baptizatus.¶Et ad communem replicam,quid si modò reproduceretur illa materia quam habui ante 30. annos & informaretur hac anima mea,videtur quòd ille esset alius postquàm haberet omnino aliam materiam.Respondemus tunc quòd ille esset alius,& hoc videtur docere Arist.4.met.tex.39. vbi ait, ꝙ si igni paulatim apponantur ligna,idē augetur: sed si omnia simul tollerentur & simul apponerentur alia noua,esset alius ignis,nihilominus forsan melius respondebitur, quòd ille non esset tam idem mecum quàm ego sum ille qui fui in illa materia,propter repentinam mutationem tantę materiæ:nihilominus simpliciter ille de nouo productus & ego essemus idem.Et ratio est, quia ego in resurrectione idem resurgam qui modò sum,& forsan nullā particulam materiæ quam modò habeó habebo tunc: sed aliam forsan quam habui alio tempore.Immo cū materiæ cadauerum fuerint tam multis modis transmutatæ, satis est si vnusquilibet in resurrectionem habeat particulam totius materiæ quam habuit viuens.¶Ad secundum argumentum respondetur: quòd sola differentia

pro-

proprijsſima, vt inquit Porphy. eſt illa quæ facit aliud, ſaltem inter illa quæ ſunt in eodem prædicamento. Et ratio eſt quia differentia proprijsſima cõſtituit eſſentiam: riſibile verò aut aquilum, & a fortiori alia accidentia, adueniunt eſſentiæ conſtitutæ. Et ideo negatur quòd Petrus ſit aliud a Paulo; quod certè eſt notandum etiam in Theologia, nè ab hęreticis decipiamur: nam, aliud apud Philoſophos dicit differentiam in eſſentia: & quia ſpecies dicit totam eſſentiam indiuiduorum, propterea Petrus & Paulus, vt ſunt eiuſdem ſpeciei, ita ſunt eiuſdem eſſentiæ. Atqui quanti hoc referat adnotate, hoc proferam exemplo: venit mihi hiſce diebus in manus liber quidam Arrianus, quippe qui negabat Patrem & Filium eandem habere eſſentiã numero, eundemq́; eſſe numero Deum: paucis deinceps interiectis folijs concedebat, Filium eſſe eiuſdem eſſentiæ cũ Patre. Poterat hoc quidẽ hominẽ dialecticę ignarum fallere, qui exiſtimaret retractionem eſſe hanc ſuperioris hæreſis, cum tamen virus ſub verbis lateret. Nam concedebat Filium eſſe eiuſdem eſſentiæ, ſicut ego ſum eiuſdem eſſentię cum patre meo, omnia enim indiuidua eiuſdem ſpeciei ſunt eiuſdem eſſentię: & ideo generatio eorum eſt vniuoca. Non ergo ſatis eſt concedere filium Dei eſſe eiuſdem eſſentiæ, cum patre, niſi addas, eiuſdem numero, & eſſe eiuſdem Deum numero: nam & in nobis concedit Porphy. quòd plures homines ſunt vnus homo ſecundum ſpeciẽ & eſſentiam. Hæc ergo adduxerim quibus manifeſtarem, quòd petrus non eſt aliud a paulo, ſed eſt alius homo: nam alius homo, dicit alium numero, ſed aliud ſubſtantiuè dicit aliud in ſpecie. Eſt etiã, aliud, indiuiduũ ſi ly, aliud, accipiatur adiectiuè.

¶Ad tertiũ reſpondetur. Quod non ſolùm acciden-

tia

tia propria speciei sunt inseparabilia, sed etiam ac cidentia propria indiuidui:nam sicuti risibile eo q fluit ab essentia dimoueri non potest ab homine, ita oculorum color, aut dispositio nasi quæ ex peculiari indiuidui complexione dimanat, est sicuti character eius indelebilis, & quodammodo inseparabilis, vt.cap.sequenti explicabimus: ¶Ad primam cõfirmationem respondetur: quòd per se inesse subiecto, accipitur in præsentiarum strictè primo modo perseitatis, pro eo quod est de essentia subiecti. At qui dicitur differentia per se, & ratione speciei, quia est de eius essentia, & ratione generis quia per se illud diuidit: non enim animal per se bene diuiditur si dicas, aliud album aliud nigrũ sed si dicas, aliud rationale aliud irrationale: nam genus per se diuidi, est per se contrahi ad constitutionem speciei. Proprium autem inest per se secundo modo perseitatis.¶Ad secundam confir. Albertus & Paulus respondent, quòd propria passio qualis est, risibile, suscipit magis & minus: ita quòd vnus homo est magis admiratiuus aptiorque ad ridendum quàm alius, atque adeo risibilior, quod profectò non facilè crediderim: immo hanc mihi videor videre differentiã inter accidens proprium speciei, & accidens quod est proprium indiuidui: quòd accidens primum nec est intensibile, nec remissibile accñs verò scd̃m est intensibile & remissibile: nam sicuti ex eo quòd essentia rei est inuariabilis, fit vt rationale non suscipiat magis & minus, eadem ratione neque risibile, quod fluit ex eadem essentia, suscipit magis & minus: tam risibilis enim fuit Cato qui fertur nunquam risisse, quàm Philomenes, cui (autore Valerio) vis risus immoderati vitam hausit. Veruntamen accidentia propria indiuidui, quia dimanant ex complexione

indiuidui

indiuidui suscipiente magis, & minus, suscipiunt & ipsa magis & minus, vt homo sit magis cæsius alio, aut magis aquilus. Vnde ad confirmationem rñdetur: φ Porph. inter differentias proprias nunquam meminit propriæ passionis speciei (quæ pertinet ad quartum prædicabile) sed solùm accidentium propriorum indiuidui quæ pertinent ad quintum prædicabile. Intelligit. n. (vt annotauimus in textu) per differentiam propriam, accidentia inseparabilia, quibus indiuidua differunt sub eadem specie: vt differentijs proprijssimis reseruaret, separare vnam speciem ab alia. ¶Et per hoc respondetur ad tertiam confirmationem, φ vnus homo põt esse magis promptus ad ratiocinandum & ad disciplinas q̃ alius, & promptior ad ridendum: non quidem φ sit magis rationalis aut magis risibilis, sed ꝓpter indiuidualẽ complexionẽ corporis, quia videlicet habet carnes magis molles. vt ait Arist. 2. de aĩa, aut organa aptiora, aut est sanguineus, aut cholericus &c. Et hoc modo Gilbertus concedit, φ animal animantius est q̃ planta, quia perfectius viuit. ¶Quod si quis arguat φ disgregatiuum visus est differentia albedinis, & tamen suscipit magis & minus. Respondet, φ differentia essentialis accidẽtis non plus suscipit magis & minus, q̃ differentia substantiæ: etenim sicut vnus homo non est magis quàm alius, ita nec vna albedo est magis albedo q̃ alia: sed subiectum est magis aut minus album propter intentionem albedinis in illo. At disgregatiuum visus non est differentia essentialis albedinis, vt meminit. S. Tho. opusc. 42. c. 19. sed quia drĩæ accidentium sunt nobis ignotæ, explicamus illas per effectus albedinis, seu lucis: at quia inter colores albedo præcipuè recipit lucem ideo dicitur disgregare visũ. Et ob id q̃ itẽsior ẽ, magis ẽ disgregatiua.

Disgregatiuum.

¶Ad

Differentia priuatiua.

¶Ad quartum arg.rñdet Boet.negando ꝙ differentiæ priuatiuæ non constituãt speciem,vñ dicitur ꝙ quãuis mera negatio, vt nõ esse rationale,nullã di cit perfectionem , tñ priuatio vt, irrationale,dicit perfectionem equi.Auicenna verò & Albertus negant differentias priuatiuas constituere spẽm propter rõnem argumenti, quibus profectò libentius ego subscriberem.Non.n.video qũo irrationale di cat perfectionem cõstitutiuam spẽi,quare ly, brutum,cum cõnotet carentiam rõnis , nec est genus nec differẽtia.¶Et arguitur primò cõtra Boetium : quia secundũ eum,animal, nõ est immediatum ge nus equi,sed animal irrationale : idcirco definitio equi non esset , aĩal hinnibile, sed aĩal irrationale hinnibile quod nõ facilè crediderim: immo credo ꝙ aĩal est immediatũ genus ad multas spẽs anima liũ,sicuti ad hoĩem, nõ.n.est maior ratio ꝙ animal immediatè cõtrahatur ad esse hoĩs, q̃ ad esse equi. Vñ ad arg.rñdetur,ꝙ illæ differentiæ priuatiuæ po nuntur loco positiuarum, quæ nobis sunt ignotæ : ait.n.Arist.6.Top.c.3. ꝙ genus quodlibet diuidendum est per duas differẽtias oppositas.Cuius ratio est duplex.Prima,quia differentiæ rerum plurimæ nobis sunt ignotæ: secunda,quia q̃uis essent notæ, nõ possent certo numero comprehendi, quia sunt innumeræ, vt Porph.c.superiori meminit: quare si diceres,animalium aliud rõnale, aliud hinnibile, aliud mugibile &c.hauriri nõ posset tota cõtinentia gñis.¶Atque differẽtia priuatiua aliqñ ponitur loco vnius positiuæ tã ample sicut est illa priuatiua : vt cum diuiditur substantia per corporeum & incorporeum,incorporeum ponitur loco spũalis , aut intellectualis , quæ facit per se vnum genus di stinctum contra corpus.Aliquando verò non ponitur loco vnius,sed loco plurium,vt irrationale nõ

fungitur

fungitur vice vnius drię positiuæ quę constituat genus commune omnium irrationalium:sed loco plurimarum driarum, puta hinnibilis, latrabilis &c. Non negamus esse plurima genera subalterna sub animali: vt canis forsan est vnum genus commune ad plures spēs canum: & ceruus forsan est genus ad plures species ceruorum: & armentum ad plures species armentorum. Sed dico primò, ꝙ non est vnum genus commune omnium irrationalium:& præterea, ꝙ sicut animal est immediatum genus ad spēm humanam, ita forsan est immediatum genus multarum spērum brutorum.¶Quintū argu. pertinet iam ad secundam partem quæstionis. Ad quod rñdetur cum Porph. ꝙ genus non cōtinet driam actu, sed ptāte: nam continere illam actu est continere tanquam partem suæ definitionis &.quidditatis,& vt responsum est, aīal inquantum abstrahitur ab hac & illa ratione specifica, nō includit in sua definitione, rationale, aut irrationale, sed tantùm, sensitiuum; quanuis in re nulla detur realiter animalitas quæ non includat actu rationale aut irrationale. Vnde ad argu. conceditur, ꝙ genus sicut confusè continet speciem, ita & differentiam:nihilominus spēs determinatè continet driam, quā genus determinatè non ꝯtinet.¶Sed ad pleniorem intelligentiam restat dubium, qūo genus contineat drias ptāte aut potentia:nam continere, dicit aliquod genus causæ. an ergo contineat in genere causæ efficientis an formalis. Albertus dicit ꝙ continet in genere causæ formalis, sicut confusum continet determinatum: & est opinio Commen. 5. met. cōm. 15. Dicendum est tñ ꝙ genus, aut comparatur ad driam, aut ad speciem: si ad differentiam, tunc continet eam in genere causæ materialis, ad similitudinem rei artificialis: sicut enim

enim scamnum non fit ex quacunq; materia: quia materia eius non est butyrum, sed lignum: ita rationale non informat quodcunque genus immediatè, sed animal. Quod antiqui dicebant, dr̃iam educi de potentia generis, sicut formam compositi de potentia materiæ. Si verò compararetur ad spẽm, tunc continet illam in genere causæ formalis, sicut sphæra maior in cœlis cõtinet minorem. Et potest quodammodo accommodari similitudo continui: sicut.n. in continuo sunt plurima in potentia, quæ per diuisionem eius fiunt entia in actu, ita sub confusione animalis continentur plures species, quæ p̄ diuisioñe dr̃iarum cõstituũtur in actu. Et propterea antiqui non solùm dicebãt genus cõtinere differẽtias in potẽtia, quæ designat merã passionẽ, sed potestate: quasi ꝙ genus proferat de se differẽtias. Qua pręterea de causa, decẽ generalissima dicũtur decẽ rerũ principia, quasi quę omnia inferiora sub se cõtineãt, & a generalissimis oĩa inferiora dimanent. ¶Sextum argu. est in hac materia præcipuũ: ad qđ Albertus dat quinq; solutiones, quas prolixum esset hic ad longum recitare. Tres sunt quę ad rẽ faciunt. Et prima, quam ego vehemẽter suspicor fuisse intentionẽ Porph. est, ꝙ fortè in eius opinione nulla erat simplex vltima differentia conuertibilis cum specie specialissima; sed omnes cẽsebat esse communes ad plures species. Vltimam verò dr̃iam putabat esse compositam ex pluribus simplicibus, vt patet in eius exemplo, vbi ait, ꝙ rõnale commune est nobis & dijs: & mortale commune est nobis & brutis: sed; rationale mortale, complet vltimam dr̃iam hominis. Quam opinionem sequitur Burleus. At verò siue hæc fuerit mens Porph. siue non, est tamen & contra Arist. & cõtra veritatẽ vt argumentum comprobat.

¶ Se-

¶Secunda responsio est, ꝙ Porphy. solùm intendit definire dr̄ias spērũ subalternarum, eo ꝙ differentiæ vltimæ sunt nobis ignotæ sicut species ipsę: differētię verò subalternæ sunt magis notæ. Quæ quidem responsio (quamuis Albertus dicat eam esse irridendam, quia tunc definitio nō conueniret omni contento sub definito ,) tamen profectò forsan non est adeo risu digna: quin ēt vr̄ esse Arist. secundo Post. text. 17. vbi ait, ꝙ dr̄ia superior est q̄ species, quod S. Th. exponens ait, rationem esse , quia differentię vltimę sunt nobis ignotę. Nihilominus postquam in rei veritate est aliqua vltima differentia simplex, exponenda est definitio, vt etiam illam comprehendat. ¶Vltima ergo expositio Alberti est ꝙ dr̄ia hēt tres actus. s. diuidere genus, constituere speciem, & in his cōsistit ratio dr̄ię: habet aliud ꝙ est constituere vltimam spēm, & hoc de per accidens est ad rationem dr̄iæ: & ideo in definitione solùm duo priora debuerunt explicari. Sed profectò solutio non abundè satisfacit: nam sicut de ratione differentiæ non est constituere speciem specialissimam, ita nec constituere speciē subalternā: sed solùm de ratione eius est constituere speciem abstrahendo ab hac & ab illa: ergo definitio debuit assignari communis & indifferens ad vtranque differentiam. ¶Respondetur ergo, vt ait dominus Caietanus exponendo Albertum, ꝙ definitio debet intelligi negatiuè. s. Differentia est cui inquantũ differentia est, non repugnat prædicari de pluribus differentibus specie: & ita est ꝙ rationale , quatenus est differentia, id non repugnat, sed inquantum cōstituit speciem vltimam . Et ratio definiendi hoc modo fuit , quòd sicuti species debet definiri per respectum ad indiuidua: ita & differentia (quemadmodum & genus) debet definiri in ordine ad spe-

ciem cuius est pars. Et cum differentia in quantum differentia non conuertatur cum specie specialissima, sicut proprium, debuit definiri per indifferentiam ad prædicari de pluribus speciebus: & hac ratione definitio comprehendit tam differentias subalternas q̃ specialissimas. Qua de causa (vt cõijcio) Arist. 1. Top. c. 4. inter prędicata non meminit differentię, sed solius definitionis: q̃a videlicet vltima differentia prædicatur de specie sicut definitio essentialiter & conuertibiliter. ¶ Pro materia primę confirmationis notandum, ꝙ omnia vniuersaliter prædicata dicunt quodammodo qualitatem respectu subiecti, eo ꝙ se habent, vt forma respectu illius, vt colligitur ex Aristot. 2. phys. textus. 28. diuersimodè tamen: nam accidens dicit qualitatem accidentalem separabilem: proprium verò, qualitatem accidentalem, sed inseparabilem: & de his manifestum est quomodo prædicentur in quale. At verò genus & differentia quia vtrunque est prædicatum speciei vtrunque dicit qualitatem, modis tamen diuersis. Nam differentia respectu generis habet se sicut actus determinans & informans illud, & omnis actus qui se habet vt determinans, prædicatur in quale. Hoc. n. est quód quærimus, interrogantes; homo quale animal sit. i. qualiter sit formatum. Genus verò respectu differentię habet se sicut materia determinabilis, respectu verò speciei de qua prædicatur quidditatiuè, habet se vt forma: non quidem sicut actus determinans rationem speciei, sed sicut quidditas totaliter determinata. Et ideo Arist. Secundas substantias dicit significare quale quid. i. quale per quod respondetur, ad quæstionem, quid est: Et ideo prædicantur quidditatiuè, vt c. etiam de genere diximus. ¶ Ad secúdam confirmationé respondetur, ꝙ dĩa accipiendo

In quale.

do

do primæ intentionaliter pro subſtracto ſm eſſe ab ſolutum quod habet in rebus(vt rationale)non eſt definibilis vt probat argumentum: ſed tamen accipiendo nomen differentiæ ſecundæ intentionaliter pro re inquantum ſubſtat ſecundę intentioni, quæ eſt prædicari de plurib.&c.definitur hic a Porphyrio:vnde definitum eſt ſecunda intentio ad ſenſum ſupra expoſitum: non q̀ ſecunda intentio ſit differentia, ſed q̀ definitur res inquantum ſubſtat ſecundæ intentioni.Nominales dicunt q̀ definitur ly differentia quæ ſupponit pro illis terminis, rationale, hinnibile &c. ¶Ad ſeptimum argu. latius patebit reſponſio in prædicamen. c.4. ſed interim negatur q̀ non ſit proprium differentiæ, vt per illas res differant. Vbi notandum q̀ quanuis omnes res quarum vna realiter non eſt alia vulgari ſermone dicantur differre: nihilominus tamen propriè,res differre eſt,idem ad diuerſa ferre: & ideo propriè ſolùm conuenit ſpecieb. contentis ſub eodem genere,ad quas genus idem per diuerſas differentias diſtrahitur:generaliſsima verò vt loco citato explicauimus,nō differunt,ſed ſunt primo diuerſa. Et indiuidua eiuſdem ſpeciei non propriè differunt,ſed ſunt materialiter diuiſa:quia differētia dicit eſſentialem diſtinctionem. Quare perſonæ diuinæ non propriè differunt, ſed ſunt perſonaliter diſtinctæ: & differentię ipſæ non differūt, ſed ſunt rationes differendi, puta quibus ſpecies differunt: ſicuti albedo non eſt alba, ſed albi forma.

Definitur ſecūda intentio.

quam id quod ex principijs essentialibus fluit: accidens verò est, ꝙ aliunde extrinsecè competit. Atqui capitulum hoc quartum breuius est q̃ vt partitione aliqua opus habeat. ¶ Narrat hic Porphy. quatuor acceptiones proprij, & id solùm quod est proprium quarto modo, est simpliciter & proprijssimè proprium: cætera verò sunt propria ſm quid. Vnde acceptiones istæ non sunt sicut illæ gñis, & speciei: puta primæ aut secundæ intẽtionaliter, sed sicut acceptiones drĩæ, oẽs intelliguntur secundæ intentionaliter. Siue enim propriũ accipiatur quarto, siue alijs modis est acceptio dialectica. Ob idq; licèt proprium aliter accipiatur, ſm Grãmaticos: qñ distinguunt nomen in propriũ & appellatiuum, aut qñ distinguunt sigñationem in impropriã, & propriam, & aliter in philosophia morali qñ dicũt, res iure gentium esse appropriatas, & religiosos non habere propriũ: tñ hmõi acceptiones nihil ad rem pertinent. ¶ Sed est præterea sciendum ꝙ Aristo. 1. Top. ca. 4. aliter definit proprium, neq; refert nisi tm̃ tres acceptiones proprij. Ait. n. Proprium est qđ non indicat quid est esse rei, soli autem inest & conuersim prędicatur. Prima particula excludit vltimã drĩam a rõne proprij, & secunda excludit accidentia cõia. Subiungit autem, ꝙ si quid aliud est proprium quod non soli inest, aut quod non semper inest, erit proprium ſm quid: puta ad aliquid, aut proprium qñ. Bipes, quod nõ conuenit soli, dicitur proprium ad aliquid: quia non distinguit simpliciter hoĩem ab alijs speciebus, sed solũ a quadrupedib. & non a volatilibus, sed canescere dr̃ propriũ qñ, quia nõ cõuenit semper. At verò Porp. propriũ ad aliquid distinguit in duo, puta in proprium qđ inest soli, sed non omni, vt esse medicum aut geometram, & proprium quod accidit oĩ, sed nõ soli,

vt esse bipedem. Tertio mō propriū est quod couēnit aliqñ, & quarto mō id quod Arist. vocat simpliciter propriū. ¶ Notandū est præterea tertiò, quod definitio Aristo. est propriè dialectica: quippe quæ datur per terminos secundæ intētionis, & explicat proprium quatenus est quartū prædicabile. Definitio verò Porph. vr̄ explicare potius naturā proprij s̄m suū esse reale, nisi dicas, ꝙ ly, couenit, tm̄ valet sicut p̄dicari. Quocunq; aūt sit, sensus definitionis est iste. Propriū est vniuersale qđ prędicatur de spē accidētaliter, itrāsmutabiliter, & couertibiliter. Accidentaliter, ad dr̄iam vltimæ dr̄iæ. Intrāsmutabiliter ad dr̄iam accidentiū cōium. Conuertibiliter, ad dr̄iam proprij s̄m quid: tria.n. dicit, couertibiliter, scilicet omnis homo sit risibilis, & tantum homo sit risibilis, & semper homo sit risibilis. Hanc definitionem Nominales more suo attribuunt terminis, vt sit sensus, Proprium est terminus qui prædicatur de termino q̧ est spēs &c. Et qui semel deuorauerit illa nomina homo, equus, & similia, esse species, admittat subinde illa nomina, risibile, hinnibile, esse proprias passiones. Secundum ergo intentionem Porphy. & Aristo. definiuntur hic res, quatenus substant secundæ intentionis ad sensum supra expositum: res enim sunt accidentia propria, & termini sunt nomina talium accidentium. ¶ Sequitur ex dictis, propriū analogicè dici, puta principaliter de proprio quarto modo, & minus principaliter de proprio tribus prioribus modis.

Quæstio prima.

Vtrum textus hic Porphyrij verus sit.

ADVERSVS partem affirmatiuam arguitur primò contra primā acceptionē. Aut esse medicum

dicum vel geometram, accipitur pro aptitudine ad ſcientiam, aut pro habitu acquiſito ſcientiæ: ſi primum, tunc eſt proprium quarto modo: nam (vt autor eſt Ariſtoteles in 1. met.) aptitudo & inclinatio ad ſcientiam eſt homini naturalis ex principijs eſſentialibus fluens, ſicut aptitudo ad ridendum. Si ſecundum, tunc eſt merum accidens: accidit.n. Petro eſſe medicum, quia non ex natura ſpeciei, ſed ex mera voluntate. ¶Eodem modo arguitur aduerſus tertiam acceptionem: nam ſi caneſcere dicat aptitudinem, eſt proprium quarto modo, ſi verò dicat actum, eſt merum accidens proueniens ex defectu caloris cerebri. ¶Et confir. quia etiam muli in ſenectute caneſcunt, ergo non conuenit ſoli homini. Secundò arguitur contra ſecundam acceptionem. Eſſe bipedem, nulli ſpeciei eſt proprium, quia non ſpecialisſimę, cum non conueniat ſoli neque ſubalternæ, quia maximè eſſet proprium animalis, & hoc non, quia non conuenit, omni animali, ergo nullo modo eſt proprium, nam omne proprium procedit ex principijs alicuius ſpeciei. ¶Contra quartam & propriam acceptionem arguitur tertiò. Aut proprium conuenit ſpeciei ratione ſuæ eſſentię; puta ratione talis formæ ſpecificę, aut conuenit aliunde, ſicut calor conuenit aquæ ab igne. Si primum non prędicatur accidentaliter, ſed certè eſſentialiter, nam ea ratione differentia prædicatur de ſpecie eſſentialiter, quia eſt de eſſentia illius. Si verò non conuenit rōne eſſentiæ, tunc eſt purũ accidens, & ſic non poſſet diſtinctio fieri inter quartum & quintum prædicabile. ¶Confir. Proprium non ponitur in prędicamento ſubſtantiæ, quia nec in recta linea, cum nec ſit genus nec ſpecies ſubſtantiæ, nec ad latus, cum non ſit eius differentia; ergo ponitur in prædica-

mento accidentis, & per conſequens eſt accidens ¶Quartò arguitur. Nullum eſt accidens quantuncunque commune, quod non ſibi vẽdicet propriũ ſubiectum : ergo omne accidens eſt proprium reſpectu alicuius ſubiecti, & ꝑ conſequens nulla eſt diſtinctio inter quartum & quintum prędicabile. Probatur añcedens. Si aliquod eſſet tale accidens, maximè eſſet calor, ſapor, albedo, & alia id genus: ſed hæc non poſſunt eſſe niſi in corpore naturaliter: ergo ſunt propria reſpectu corporis. ¶Quintò & poſtremò arguitur. Vniuerſale nõ dr̃ niſi reſpectu inferiorum. (eſt .n. vniuerſale vnũ in multis & de multis,) ſed propriũ nõ eſt vniuerſale reſpectu inferiorum, nec inquantum proprium prædicatur de multis: ergo nõ eſt inter vniuerſalia computandum. Probatur minor. Si proprium prædicaretur de pluribus, maximè de indiuiduis: ſed iſtæ nõ sũt prædicationes proprij, Petrus eſt riſibilis, Paulus eſt riſibilis: ergo non prędicatur de pluribus.

Ad quæſtionem veluti ad ſuperiores affirmatiuè reſpondetur. Vnde ad primum argu. rñdetur primo mõ, ꝙ eſſe medicũ, aut geometrã, non accipitur pro inclinatione, & aptitudine naturali ad ſcías, ſed pro habitu: nã habitus ſcientiæ eſt ẽt aptitudo quædã & potentia ad actũ: differẽtia .n. eſt inter aptitudinẽ ad ſcientias, & aptitudinẽ ad ridendũ: ꝙ aptitudo ad ridendũ eſt cõpleta ptãs, quæ a ſola fluit eſſentia nõ aliunde dependẽs ad ridendũ & iõ conuenit omni homini pro ſemper: ſed aptitudo ad ſcientias non eſt completa ptãs ſine habitu ſcientiæ, qui quidem habitus a voluntate hominis dependet. Et iõ licèt conueniat ſoli homini, q̃a brutum non eſt ſcientiæ capax, non tamen conuenit omni hoĩ. Et q̃uis ſolutio hęc ſit omnium cõis, forſan alius eſt ſenſus Porp. procedit .n. ſolutio da-

ta, ſuppoſito ꝙ eſſe medicũ, & eſſe geometrã, ſint poſita gratia exempli loco ſcientiæ in vniuerſali: nã cum hoĩes naturalem habeant inclinationem ad ſcientiam, non poteſt illa eſſe proprium primo modo: ſed habitus qui non conuenit omnibus. At forſan Porph. eſſe medicum, & eſſe geometram in tellegit ſpecialiter: vt per proprium primo mõ intellixat particulares aptitudines naturales, quæ in diuerſis hominibus ſunt diuerſę ad ſpeciales ſciẽtias, & artes, ſecundũ quod naſcuntur in tali ſydere: ſunt.n. homines aptiſſimi ad aliquas artes, qui ad alias ſunt inepti. Et ideo aptitudo ad medicinam conuenit paucis hominibus. ¶ Ad aliud de caneſcere reſpondetur, ꝙ non accipitur ſolùm pro actu, nec ſolùm pro aptitudine quæ fluit ex eſſentia hominis, ſed pro aptitudine illa ſimul cum qualitate cerebri, vnde pendet actus caneſcendi: eſt.n. cauſa caniciei corruptio humidi naturalis, quod calor cerebri deficiens in ſenectute digerere nõ poteſt. Et hac de cauſa qui groſſiores habent capillos, facilius caneſcunt, q̃ qui habẽt ſubtiliores, propter maiorem abundantiam humidi. Quare non ſolùm actus caneſcendi non ineſt ſemper: ſed nec tota cauſa caneſcendi ineſt ſemper. Hac de cauſa hoc adnotauerim, ꝙ Paulus Venetus putat hãc eſſe differentiã inter propriũ quarto mõ & tertio mõ: ꝙ hõ eſt ſemper aptus ad ſemper ridendũ: ſed q̃uis ſemper ſit aptus ad caneſcendũ, nõ tñ ad ſemper caneſcendũ, ſed aliqñ. Et põt quidem in bono ſenſu hoc ſaluari. Verũtñ ſi ſit ſermo de aptitudine & tota potẽtia ad caneſcendũ, certè nec illa ſemper ineſt. Dr̃ illa potentia cõuenire omni homini, quia omnis qui ad ſenectutẽ venerit (niſi aliqua ſpãlis cauſa obſtiterit) caneſcit. ſicut grues (vt fertur) in ſenectute nigreſcunt. ¶ Ad confirmationẽ rñdetur,

ꝙ albi

ꝙ albi pili mulorum non sunt canicies, sed est alia passio quæ nullo modo est illis propria, nec conuenit illis solis cum conueniat equis, neque conuenit omnibus.¶Ad secundum principale conceditur, ꝙ quicquid quarto modo & simpliciter est proprium, dēt esse propriū respectu alicuius certæ spēi, aut spālissimę, aut subalternæ, aut alicuius essentię simplicis. Et rō est quā insinuabat argm̄: videlicet quia ex quacunque dr̄ia quā exprimit definitio fluit proprium talis speciei: vnde sicut dictū est in c. de genere, ꝙ genera subalterna non definiuntur inquantum genera, sed inquantum species, eadē rōne vnūquodq; habet proprias passiones, non inquantū genus, sed inquantū species: vt sensibile est propria passio animalis, quanuis accipiatur loco differentiæ quæ est nobis ignota. Et ob id indiuidua non habent proprias & peculiares passiones: quia non habent proprias & peculiares essentias, p̄ter essentiā speciei quæ est omnibus cō munis: sed habent (vt inquit Porph.) proprietatum collectiones accidentalium, quibus inuicem distinguuntur. Addiderim vel essentiæ simplicis. i. non compositę ex genere & differentia: quia generalissima habēt ēt suas ꝓprias passiones. Et entis (quod est conceptus simplex) passiones sunt, vnū, verum, & bonum. Et in simplicissimo Deo sunt attributa propria: vnde conceditur subinde ad argumentum, ꝙ bipes, propterea non est proprium simpliciter: quia nō conuenit alicui proprię speciei, sed est commune multis, non tamen toti generi animalis.¶Ad tertium argu. respondetur, ꝙ quamuis risibile fuit ex principijs essentialibus, nihilominus non prædicatur essentialiter: nam prędicari essentialiter est, prędicatum esse de essentia rei tanquam partem intrinsecam eius, vt tantùm sunt

genus

genus & differentia: risibile verò nō est pars essentiæ, sed est quasi effectus essentialis eius: & ideo prædicatur accidentaliter medio modo inter differentiam & accidens cōe. ¶ Vnde ad confirmationem respōdet S.Th.q.77.ar.1. ꝙ accidēs accipitur dupliciter. Vno mō, vt diuiditur cōtra substātiam: & isto modo non est dare medium inter substātiā & accidens, cū diuisio sit per affirmationē & negationem.s. esse in subiecto & non esse in subiecto: & ideo propriū, quia non est substantia, isto modo est accidens. Secundo modo accipitur, accidēs, vt est quintum prędicabile: & sic potest dari medium inter substantiā & accidēs: vt accidēs sit quicquid nec fluit ab essentia, nec est de essentia: proprium verò sit quod cum non sit de essentia fluit tamen ab essentia. ¶ Ex quo sequitur (ad formā confirmationis) ꝙ proprium ponitˉ in prędicamēto accidentis, & diuersa propria in diuersis prędicamentis accidentium. Exempli gratia, intelectus, volūtas, sensus, & alia id genus, quæ sunt propriæ passiones, tanquam potentię naturales ponunt in secūda specie qualitatis: triāgulus, quadragulus &c. quę sunt passiones linearum, ponūtur in quarta specie qualitatis, quia sunt figurę. Sed rursus habere tres angulos æquales duobus rectis, quæ est propria passio trianguli, ponitur in prædicamento quātitatis. Nota quomodo figura est passio qualitatis, & habere tres æquales &c. est passio figuræ ptinens ad quantitatem: nam æquale vel inæquale spectāt ad quantitatem, sed magnum, paruum, par, & impar, quæ sunt species quantitatis, ponuntur in eodē prędicamento quantitatis: simile & dissimile in prædicamento relationis, licèt sint passiones qualitatis. Impertinens ergo est, ꝙ passio & suum subiectum in eodem ponantur prædicamento. ¶ Ad quartum re-

spon-

ſpondetur, ꝙ omne accidens habere proprium ſubiectum, poteſt intelligi duobus modis. Vno modo de ſubiecto inhęſionis: & hoc modo forſan eſt verum, quod non omne accidēs poteſt indefferenter ineſſe cuicunque ſubiecto: immo accidētia corporalia ſolū corpori ineſſe poſſunt, mediāte quantitate, quod eſt eius proximū ſubiectū. Et ecōuerſo accidētia ſpiritualia & indiuiſibilia ſuapte natura nō poſſunt inhęrere copori, nec id ſolum naturaliter: ſed forſan, nec ſupernaturaliter Deus poſſet albedinē ponere inhæſiuè in angelo, neq; notitiā in lapidē quāuis id paſſim concedatur: nā hoc videtur naturis rerū repugnare: ſed quicquid ſit de miraculo, ſaltem naturaliter oē accidens hēt ſubiectū inhæſionis propriū. Hic aūt nō loquimur de ſubiecto proprij hoc modo. Secūdo modo poſſumus loq̄ de ſubiecto, ex cuius eſſentia fluit accidēs quod eſt proprium: & hoc mō loquimur in propoſito & negamus aliquā eſſentiā ſpecificā rerum, aut ſpecialisſimā, aut ſubalternā, vñ tanq̄ proprium quarto mō fluat albedo, aut nigredo, aūt aliquod tale accidens: nā q̄uis ſolū corpus ſit albū, nō tñ omne: & quāuis oīs nix ſit alba, non tñ ſola. ¶ Tertio modo poſſet quis fingere albedinē poſſe habere proprium ſubiectum, puta, certā proportionem & mixtionem qualitatū primarū vñ fluat albedo, & certam vñ fluat nigredo. Sed hoc nec ē ad propoſitū: quia talis mixtio non vocaretur ſubiectū, ſed cauſa efficiens: & præterea quia forſan non datur certa & determinata mixtio vñ fluant hmōi qualitates ſecundę: nā videmus ex nimia frigiditate albeſcere niuē, & ex magno calore ſaccarū. Sed de hoc ſatis. ¶ Ad quintū argm̄ reſpōdetur. Primò, ꝙ ad hoc ꝙ proprium ſit vniuerſale, ſatis eſt ꝙ conuertibiliter prædiceē de ſpecie, q̄ eſt vniuerſale. Sed ſecūdò

reſpon-

respondetur, q̄ certè prædicaĩ de indiuiduis prędicatione proprij per illã regulã Arist. ante prædicamẽtale: Quicq̄id de superiori prædicaĩ, p̄dicaĩ de inferiori: quę certè intelligenda est eodẽ genere p̄dicationis, vt si homo est animal, est prędicatio generis, Petrus est animal, est etiam prædicatio generis. Eadẽ rõne, quia risibile prędicaĩ de homine prędicatione proprij, iste etiã sunt p̄dicationes proprij, Petrus est risibilis, Paulus est risibilis. Nec requiritur q̄ prędicatũ cõuertatur cum subiecto: satis.n.est q̄ cõuertatur cũ specie aut cũ gñe, cuius subiectũ est indiuiduũ. Et ratio est, quia proprium est quod fluit ex essẽtia rei: essentia verò indiuidui non est alia ab essentia speciei & gñeris: & ideo qđ est proprium speciei, est propriũ indiuidui, quare hæc est etiã prędicatio ꝓprij, Petrus est sensibilis.

Quæstio secunda.

Vtrũ propriũ à suo subiecto realiter distinguaĩ.

ARGVITVR primò contra partem affirmatiuam, argumento quo sæpe solemus contra huiusmodi distinctiões vti. Pluralitas & distinctio rerum non est concedenda, nisi ratione id conuincente: sed nulla vř conuincere rõ, vt aliquod sit accidens in homine, quod sit potentia ad ridendũ distinctum realiter ab eo vel eius anima, ergo gratis conceditur. Probaĩ minor: quia hõ eo ipso q̄ habet aĩam & organa corporalia, hẽt põtentiam ridendi, ambulandi &c. ¶Secũdò arguitur. Eadem est ratio de omnibus proprijs passionibus, vt distinguantur aut non distinguantur à subiecto, postquam omnis passio consequitur essentiam rei: sed multæ sunt propriæ passiones quæ non distinguũtur rea-

liter

liter à suis subiectis: ergo nulla distinguitur. Probatur minor, Passiones entis, vt vnum, bonum, verum, non distinguuntur ab ente nisi sola ratione, vt Arist. 10. meta. tex. 5. ex professo docet, & S. Th. illic confitetur, & q. 1. de veritate, art. 1. latius exponit dicens, ꝙ vnum, significat ens, inquantum est indiuisum: & verum, significat illud inquantũ obiectum intellectus: & bonum, significat idẽ inquantum obiectum est appetitus. Item aptitudo materię ad formam non distinguitur à materia, vt S. Tho. 1. p. q. 77. ar. 1. concedit: multæq; sunt prętcrea huiusmodi passiones nõ distinctæ à subiecto. ¶ Tertiò arguitur. Si aptitudo ad ridendũ distinguere tur ab hoĩe, sequeret processus in infinitũ in huiusmodi passionibus, quem nullus debet Philosophus admittere: probat sequela, Aptitudo ad ridẽdum distinguitur ab hoĩe: ergo aptitudo illa est ẽt apta inhęrere subiecto, & per cõsequẽs aptitudo eius ad inhęrendũm distinguitur ab illa: & eadem ratione illa secũda est apta inhærere subiecto per aliam tertiam, & sic in infinitũ. Et præterea subiectum per se, non est in potentia ad ridendum, nisi per illam aptitudinem: ergo eadem rõne non est in potentia ad producendũ illã aptitudinem, nisi per aliam: & sic in infinitum. ¶ Quartò arguitur. Si proprium esset accidens distinctũ realiter à subiecto, vel ẽt extensum ꝑ totum, vel esset in aliqua certa parte, vel esset indiuisibile: non primum, quia ridiculum esset si quis concederet risibilitatem esse in pede, qui ridere nequit: nec tertium, quia actus ridendi est materialis: quoniã exercetur organis materialibus: neq; secundũ, quia non facilè apparet ĩ qua parte hominis esset risibilitas. ¶ Et cõfirmatur hęc ratio: quia si esset accidẽs distinctum, illud esset intensibile & remissibile sicut cętera acciden-

tia corporalia: & sic vnus homo esset magis risibilis alio, quod supra negatum est. ¶ Quintò arguit. Si risibilitas esset accidens distinctum, sequeretur ꝙ posset per diuinam potentiam à subiecto separari: nam cũ omnia à Deo cõseruentur, posset Deus subiectum seruare corrupto accidente, vel econuerso: sicut seruat accidentia in sacramẽto Eucharistię: consequens tamen est falsum, nam tunc daretur homo qui non esset risibilis, & certè id repugnat, ac si daretur homo qui non esset rationalis. ¶ Sextò demum & postremò arguitur. Esto, concederetur aliqua distinctio ex natura rei inter subiectum & eius passionem seclusa operatione intellectus, satis esset concedere distinctionem formalẽ, quę minor est distinctione reali, per quam inconuenientia istorum argumentorum euitarentur: ergo non est asserenda distinctio realis. Probatur antecedens, distinctio formalis, vt supra diximus, est inter duo quæ non se habent vt duę res, & tñ vnũ non est de essentia alterius, & ita videntur se habere homo & risibile: quia de essentia & quidditate hominis non est risibilitas, nihilominus non sunt duæ res vt patet per argumenta facta. ¶ In contrarium est, ꝙ potentię naturales sunt proprię quędã passiones animæ vt intellectus, voluntas, sensus, & similes: quæ quidem potentię sunt accidentia distincta ab anima, vt patet per Arist. qui ponit huiusmodi potentias in pręddicamento qualitatis, qđ secundùm ipsum distinguitur à substantia.

QVESTIONEM hãc fateor nihil prorsus ad dialecticum pertinere: sed quia dialectici huius temporis illam huc introduxerunt, non potuimus hic non mouere. Tres sunt de hac quęstione opiniones, quas inter arguendum inuebamus ſm numerum distinctionum trium, quas quæstione tertia

tertia super prologum adnotauimus. Distinctionũ enim alia est rationis, videlicet per solam operationem intellectus, & alia ex natura rei seclusa operatione intellectus. Et hęc secũdùm Scotum distinguitur in realem & formalẽ. ¶ Prima ergo opinio est Nominaliũ tenentiũ, ꝙ subiectum & passio nullo modo ex natura rei differunt. Distinguunt tñ de propria passione: nam vno modo accipitur (inquiunt) dialecticè pro illis nominibus risibile, hinnibile &c. quę conuertibiliter prędicantur de nominibus specificis: & hoc modo manifestum est distingui propriũ à subiecto, in quo sensu non mouetur hęc qõ. (Quin etiam improprium satis est dicere istum terminum risibile, esse propriã passionẽ illius termini homo.) Alio mõ propria passio accipitur physicè pro accidente quod consequitẽ essentiam rei: in quo sensu mouetur qõ præsens, ad quã rñdent negatiuè. s. subiectum & propria passio, vt homo, & risibilitas, non distinguuntur ex natura rei: sed sicut homo per animam immediatè viuit, ita per eã immediatè ridet, ĩtelligit, sentit, vult &c. Quare intellectus & voluntas nullo modo distinguuntur. Probant conclusionẽ argumentis supra formatis. ¶ Reales verò consentiunt quidem ꝙ distinguantur ex natura rei: differunt tamen ꝙ Scotus opinatur suo modo solùm formaliter distingui, sed S. Tho. censet distingui realiter. Opinionẽ suam explicat Scotus secundo sententiarum. q. 16. q. vnica. Vbi ꝙ distinguantur ex natura rei probat: quia seclusa operatione intellectus, homo, & risibile, habent distinctas definitiones: nam homo est animal rationale, & risibilitas est aptitudo ad ridẽdum. Item, quia circunscripta operatione intellectus concedimus ꝙ risibilitas est in homine, & qđ homo est subiectũ risibilitatis: & ꝑ consequens habent

bent se sicut subiectū & accidens. Quod verò non distinguantur realiter probat: quia distingui realiter est distingui tanquā duas res: & tñ risibilitas pēdet ex essentia, & ideo essentia continet essentialiter quodāmodo risibilitatem. Atque adeo hinc elicit mediam distinctionem formalem. itaque distinctio formalis est, vt supra diximus qñ vnum habet definitionem quidditatiuam nō includentē aliud, nihilominus aliud continet essentialiter ipsum: sicut dixit animalitatem distingui ab homine formaliter, quia definitio animalis non includit hominem, nihilominus homo continet essentialiter animalitatem. Vnde adhuc insinuat Scotus duos gradus distinctionis formalis: plus enim distinguuntur ex natura rei substantia & passio, quàm natura generis & natura speciei: quia natura generis, quanuis non includat naturam speciei, includitur tamen in illa tanquam pars eius quidditatiua: tamen propria passio neque includitur in definitione subiecti, nec includit illud nisi secundo modo dicendi per se, sicut nasus ponitur in definitione simitatis, videlicet simitas est nasi curuitas, vbi substantia non ponitur tanquam pars passionis.

His suppositis, ad intelligentiā opinionis S.Th. notandum est, ꝙ nusquā apud ipsum inuenitur, ꝙ passio distinguat̃ à subiecto sub istis terminis, passio vel proprium, sed solū ꝙ potētiæ distinguātur à subiecto: puta ꝙ potentię animę distinguātur ab anima, & potētiæ corporales a corpore. Hoc patet prima. p. q. 77. a. 1. & in q. de spiritualibus creaturis ar. vI. & vbicunq; alibi de re ista meminit. Sed qa in locis citatis dicit, ꝙ potentię se habēt sicut accidentia propria subiecti, quæ pertinēt ad quartum prędicabile, vt patet loco primò citato ad quintū argm̄: inde posteriores isti doctores mouent quæ-

ſtionem ſub nomine propriæ paſsionis, opinantes ſecundùm S Tho. omnem propriā paſsionē diſtingui à ſubiecto, quod S.Tho. non ſomniauit. ¶Sed multò magis miror quòd iſtis in mentē venerit, ꝓprias paſsiones appellare relationes aptitudinales ad agendum vel patiendum. In qua ſententia citant.S.Tho. prima.p.q.77. Et Scotum in.4.diſt. 49. q.2.quod tamen neuter vnquā cogitauit.Enimuero, nec omnis propria paſsio eſt potentia, vt quæſt. 1.patebit:nec illa quæ eſt potentia, eſt relatio cum ponatur in ſecunda ſpecie qualitatis.Verum eſt tamen, ꝙ potentia definitur in ordine ad actū, vt riſibilitas eſt potentia ridendi, ſicut viſus potentia ſentiendi colorem:inde tamen non ſequitur eſſe relationes:quia nihil minus habent eſſe abſolutū, vt intellectus, voluntas.&c.Sicut forma nō eſt relatio, quamuis ſit act⁹ materię. Sed de hoc in tertio prędicamento. Vnde ſi qō hæc tractanda eſſet in Dialectica potius deberet tractari in prædicamentis, in ſecunda ſpecie qualitatis, an videlicet naturalis potentia diſtinguat à ſubiecto.Quia tamen in hoc loco hac tempeſtate mouetur, reſpondetur tribus concluſionibus.Prima, Omnis propria paſsio quæ eſt potentia reſpectu operationis realis & accidentalis, diſtinguitur realiter à ſubiecto, ſiue ſit potentia actiua ſiue paſiſua dummodo ſit potentia per ſe proximè ordinata ad talem actum. Exēpli gratia, intellectus quæ reſpectu obiecti eſt potentia paſsiua ad recipiendum ſpecies, & actiua ad producendum actum, pariter ſenſus & volūtas diſtinguūtur realiter.Cæteræ particulæ explicabūtur concluſione tertia.Cōcluſio hæc primò probatur: quia tales potentiæ ponuntur ab Ariſt.in ſecunda ſpecie qualitatis.& Ariſt.2.de ani. potentias aīæ vocat partes aīæ.Itē Dionyſius de cœleſti hierarchia.c.2. & ſecundùm

cundùm aliam diuisioné.c.9.dicit, ꝙ cœlestes spiritus diuiduntur in essentiam, virtuté, & operatio né. Et Aug.15.de Trinitate.c.7.vbi tractat de imagine, dicit, ꝙ intellectus, voluntas, memoria quæ sunt in hoíe, non sunt idé ꝙ homo, vt in Deo. ¶Secundò id probat S. Tho. locis nuper citatis ex illa maxima Arist.9.met.t.13.& lib.12.t.26. & 28. videlicet potétia & actus sunt in eodem gñe, ex qua infert ꝙ vbi actus est accidentalis, ibi potentia & virtus ad talem actum est accidens. Cuius ratio é, quia dare esse substantiale, & operari, sunt duo distincti effectus, quorum primus est effectus substátialis & formalis, ꝓueniens à forma in genere causæ formalis: alter verò est accidentalis prouenìens à forma in genere causæ efficientis: sed potétia debet proportionari effectui: ergo forma substantialis per seipsam dat esse substantiale, & per virtutes sibi additas operaẽ. Vnde glossa Scoti loco citato. s. quòd maxima Aristotelis intelligitur de potentia & actu essendi, vt Antichristus qui modò est in potentia, & postea erit in actu, sunt in eodem genere: glossa (inquam) ista certè non est ad menté Aristo. quia de illo nemo ambigere vnquã poterat, quin res quæ prius nõ est, & postea est sint in eodem genere: quia sunt eadem res numero. ¶At verò prætermissis his metaphysicis probatur tertiò, & maxima Aris.& conclusio pro captu Dialecticorum. In rebus oíbus corporalib.& insensibilibus, videmus res operari per virtutes sibi additas: vt ignis calefacit per caloré, & aqua frigefacit ꝑ friditaté, quæ sunt accidentia: sol conceditur ab omnib⁹ philosophis illuminare per lucem, & per illam vel alias virtutes ignotas opari diuersos effectus, & terra recepit à Deo virtutes naturales ad germinandum herbas: quod notatur Genesis primo. Germi

net terra herbam virentem, & lignũ pomiferũ faciens fructum cuius semen in semetipso sit super terram. Non est dubium quin plantæ habeant virtutes productiuas, quæ sunt eorum accidentia. Vnde medici attribuũt herbis diuersas virtutes à ꝓprietate, vt Rhabarbarum non solòm rõne caloris, aut frigiditatis, sed ratione proprietatis quę est ꝓpria passio eius expellit choleram: ergo eadem ratione aliæ virtutes & potentię naturales ad alios effectus sunt accidẽtia distincta. ¶ Quartò arguit, Arist. secundo de anima distinguit quinq; sensus, quos vocat partes animæ: propterea ꝙ sunt quinque obiecta diuersimodè mouentia: aliter enim color mouet visum, & aliter sonus mouet aurem: ergo interio illius est ꝙ diuersis obiectis actiuis correspondent diuersæ potentiæ receptiuæ specierũ: & ille nõ possunt esse in anima, quæ est simplicissima: ergo sunt distinctæ potentiæ. ¶ Et cõfirmatur. Distincta organa & instrumenta seruiũt distinctis potentijs: vt pote oculus, & aures, sunt distincta organa: ergo distinctæ sunt potentiæ, visiua, & auditiua, quod expresse docet Arist. secũdo de anima, tex. 122. dicens organum sensus est, in quo collocatur vis & potentia sentiendi. ¶ Quintò arguitur ex intentione Arist. tertio de anima, vbi ponit intellectum agentem, & passibilem distinctas virtutes, puta vnam actiuam & aliam passiuam: quas apud oẽs expositores adeo fuit compertissimum esse virtutes distinctas ab anima, vt Commen. in illũ errorem excesserit, vt crederet intellectum ꝑpetuò manere anima corrupta. ¶ Sextò & postremò arguit. Sermones vsitati de intellectu & voluntate vix saluari possunt, nisi posita distinctione illarũ potentiarum inter se, & per cõsequens ab essentia. Dicimus enim ꝙ homo intellectu intelligit, non voluntate

nec

nec ſenſu:& vult voluntate,& non intellectu. Itē ꝙ intellectus dirigit voluntatem, ꝙ voluntas mouet alias potentias & ꝙ intellectus eſt in capite,& non in pede, & ꝙ ſenſus eſt particulariter in oculo. Hæc aũt oĩa peruertunt dicentes,ꝙ potentia nō diſtinguitur ab anima: nam dicunt animam eandē eſſe & intellectum & ſenſum,quod Ariſ. aduerſus antiquos Philoſophos oſtendit eſſe falſum ſecũdo de anima tex.60.& infra: Item concedunt ꝙ intellectus vult,& voluntas intelligit, qui neutiquã eſt ſermo Philoſophis dignus. Poſſent & alia hic argumenta accerſiri ad probandum ꝙ ſenſus diſtinguitur ab anima: nempè cum ſit potentia corporalis, & extenſa ſicuti ſenſatio:ſed ſatis eſt hactenus calamus lineam Dialecticæ tranſgreſſus.¶Ergo vt ad propoſitum redeamus,eodē modo riſibilitas cenſetur quædam potentia corporalis ad ridendum. Ex repentino enim gaudio dilatatur ſanguis à corde,qui extendens partes faciei, facit motum riſus in ore. Sicut econuerſo ex repentino mœrore ſanguine currente ad cor,oculi conſtringuntur & exprimunt lachrymas. Et ſic videtur ꝙ riſibilitas diſtinguatur realiter à ſubiecto:ſicut potentia nutritiua quam Philoſophi omnes profitentur eſſe potentiam diſtinctam ab anima. ¶Secunda concluſio talis,diſtinctio paſsionis à ſubiecto non eſt formalis,ſed realis. Iſta concluſio probatur. Primò quia (vt tertia concluſione ſuper Prologum arguebamus) vnitas & diſtinctio eſt paſsio entis: ſed nullũ eſt ens,niſi ens rationis & ens reale ſecundũ Ariſt. 5.met.tex.14. ergo nulla eſt diſtinctio tertia, ſed omnis eſt aut rationis aut realis. Et præterea eſt intellectu difficile quo modo aliqua diſtinguanť ex natura rei,& non ſit realis diſtinctio:& mirum eſt quòd ante tempus Scoti nemo Philoſophorum ſu- 2. Concl.

ſpicatus vnquam fuerit hanc diſtinctionem formalem. Et ſecundò confirmatur, quia nec ſubiectũ eſt de eſſentia paſsionis, nec paſsio de eſſentia ſubiecti: quinimo paſsio ſit quaſi effectus eſſentiæ. Quare non ſolùm in ſenſu formali eſt falſum, homo eſt riſibilitas, aut homo eſt intellectus, aut homo eſt voluntas, ſed etiam in ſenſu identico hæc eſt falſa, homo eſt res quæ eſt intellectus, aut res q̃ eſt voluntas. Et hęc eſt differentia inter has duas ſcholas; quia Scotus negans illas in ſenſu formali, concedit eas in ſenſu identico, ſed a ſancto Tho. in vtroque ſenſu negantur. ¶ Tertia concluſio. Proprium quod non eſt potentia iuxta tenorem primæ concluſionis, non oportet a ſuo ſubiecto diſtingui. Probatur concluſio, quia rationes ſupra factæ non procedunt niſi ſolùm de potentijs, & ea ratione qua ſunt potentiæ. Ex cuius inconſideratione omnia ferè argumenta procedunt quæ a doctoribus huius temporis aduerſus Sanctum Thom. iaciuntur. ¶ Vnde ad primum argumentum, conceditur non eſſe recipiendas huiuſmodi diſtinctiones ſine ratione conuincenti: At verò non eſt hic demonſtratio mathematica exigenda: nam vt dicit Ariſtot. 1. Ethico. pro ratione cuiuſque ſcientiæ exigenda eſt ratio: & in philoſophia naturali rationes quas modò faciebamus, faciunt vehementem probabilitatem. Et ideo reſpondetur, quòd quamuis homo per animam, rideat, intelligat, nutriatur, &c. tanquam per principium primum efficiens: tamen intelligit per intellectum tanquam per potentiam propriam illius actus. Itaque quando dicimus, quòd homo per ſe intelligit, per ſe ridet, intelligitur quòd ex ſua eſſentia fluunt illę virtutes, nec recipit illas aliunde ſicut aqua ab igni recipit calorem, quo poſtea ipſa calefacit.

Conclu. 3

facit.¶Ad secundum conceditur, quòd passiones entis non distinguuntur ab ente ex natura rei, de quo itidem Scotus contrariam habet opinionem: putat enim tãtam esse distinctionem formalem inter passiones entis,quàm inter passiones hominis. Sed re vera contrarium probat Aristo. loco citato in argumento primo,quia quæcunque res,ea ratione qua est ens,est vnum ens.Et secundò, quia nullo modo passio entis, nec aliqua res potest per intellectum abstrahi ab alia, quin in re abstracta includatur ens,vt quomodocunque abstrahatur passio entis(puta vnitas)ab ente, adhuc includit ens: quia ens est de quidditate cuiuscunque, vt in prædicamentis,c.4.exponetur. Et ideo passiones entis non distinguuntur ab ente. Et præterea,quia illæ passiones non sunt potentiæ reales eo modo quo potentia nutritiua aut intellectus,& alia id genus. ¶Eodem modo respondet S.Th.loco citato,ꝙ potẽtia materiæ nõ distinguit a materia.Nã quamuis illa sit potẽtia passiua,nõ est tamẽ potentia ad recipiendum actum accidentalem (secundùm tenorẽ primę conclusionis)sed substantialem.Quin etiam ex eadem ratione Aristotelis, puta quòd potentia & actus sunt in eodem genere, cùm forma sit substantialis actus materiæ, fit vt materia sit ẽt potentia substantialis formæ.vnde materia & forma per seipsas habent immediatum ordinem, vt sine aliquo medio accidente vniantur. Quo circa licèt in generatione ignis præcedant in toto composito accidẽtia corrumpentia lignum: tamen prius natura forma substantialis ignis geniti informat materiã, quàm accidentia quæ sunt in igne genito: sed de hoc aliàs.¶Ad vltimã particulam argumenti cõceditur,plurimas esse passiones quæ non distinguuntur a subiecto:puta,quotquot nõ sũt potẽtiæ ad ꝓducendum Passiones entis.

ducendum vel recipiendũ accidens reale, vt mortale, corruptibile, habere tres angulos æquales duobus rectis, quę est passio triãguli: par & impar, & quæ est passio numeri, atque alia id genus plurima. ¶Ad tertium negatur processus in infinitum, & negatur quòd risibilitas sit apta inhęrere subiecto per aliam aptitudinẽ, immo per seipsam inest: quia aptitudo inhærendi non est potentia actiua ad recipiendum, aut producendum accidens. ¶Eodem modo conceditur, quòd subiectum recipit risibilitatem: sed tamen non est aptum ad hoc per aliam aptitudinem distinctam: quia subiectum non recipit risibilitatem, aut intellectum aut alias passiones per transmutationem ab alio, nec per hoc quòd subiectum producat illas passiones noua productione. ¶Ad cuius intelligentiã notato, quòd passio non dicitur fluere ex essentia subiecti, eo quòd subiectum producat passionem actione distincta ab illa qua subiectum producitur. Exempli gratia. Non est intelligendum, ꝙ pater meus genuerit me, & essentia mea alia actione produxerit meam risibilitatem: aut ꝙ terra produxerit herbã, & herba produxerit suam proprietatẽ: quinimmo producens subiectum, eadem actione comproducit omnes passiones eius: sed dicuntur fluere ab essentia, quia prius natura subiectum habet essentiã, quàm passiones. i. quia subiectum habet hanc essẽtia, habet has passiones: & ideo subiectum non indiget potentia ad producendum suas passiones, sed illas immediatè habet per suam essentiam: & propterea non datur processus in infinitum. Vnde S. Tho. 1. q. 77. ar. 6. ait ꝙ passio fluit ab essentia in genere causæ finalis, quia passio est propter essentiam, & quodam modo in genere causæ effectiuæ, quia comproducitur & consequitur ad ꝓductionẽ

speciei, & in genere causæ materialis, quia prius natura essentia est in supposito, quàm passio. ¶Per hoc soluitur aliud argumentum qđ fit in hac materia de quantitate. Arguitur .n. sic aduersus S. Tho. Corpus est potentia passiua ad recipiendum accidentia corporalia puta caloré & coloré, & alia, tñ illa potétia non distinguitur a corpore. Respondetur, ꝙ quantitas est potentia passiua corporis qua mediante recipit alia accidentia. Sed cum replicatur. Corpus est in potentia passiua ad recipiendam quantitatem: ergo illa potentia distinguitur a corpore, & rursus est in alia potentia ad recipiendum illam potentia, & per consequens illa alia distinguitur, & sic in infinitum. Respondetur ꝙ potentia corporis ad quantitatem non distinguitur a corpore: quia quantitas est illi congenita ad modũ propriæ passionis. ¶Ad quartum respondetur, ꝙ risibilitas est accidens corporale, & diuisibile sicut potentia nutritiua & aliæ corporales: neque tamen credo esse per totum corpus dispersam, sicut potentia nutritiua, aut sensus tacitus, post quam non exercet suum actũ nisi in facie. Et fortè est in corde, nam potentia est in organo suę operationis, vt visus in oculo, & risus prouenit cum ex repentino gaudio admiramur: nam tunc sanguis dilatatur a corde ad faciem, & inde sequitur illa oris dilatatio quæ est risus, sicut econuerso oblata repentina tristitia, sanguis fugit ad cor, & inde sequitur compressio paruum exprimentium lachrymas. Ad confirmationem respondetur, negando sequelam: non enim continuò sequitur, si propria passio est accidens quòd sit intensibile, aut remissibile: nam intensio & remissio non est generalis proprietas omnium in vniuersum accidentium: quantitas enim suapte natura non est intensibilis, neque re-
latio,

latio, vt ęqualitas non eſt intenſibilis: ſed ſoli prædicamento qualitatis adſcribit Ariſto. illam proprietatem quæ eſt ſuſcipere magis & minus: nec tamen omni eius ſpeciei, ſed ſoli primæ & tertiæ quæ ſunt habitus vel diſpoſitio, pasſio vel pasſibilis qualitas. Sed tamen quarta, vt figura: & ſecunda, vt naturalis potentia, non eſt intenſibilis. Et ratio quidem ſecundum Nominales non poteſt tam euidens asſignari, ſed eſt dicendum ꝙ ſuapte natura intellectus & voluntas & ſimiles potentiæ non ſunt accidentia, quæ habeant gradus intenſionis: ſed ſecundùm Sanctum Tho. ratio eſt manifeſta. Nam intenſio fit per maiorem radicationem in ſubiecto .i. per hoc ꝙ accidens intimius (vt ſic loquamur) inſit, magiſque actuet ſubiectum. At verò propriæ pasſiones, quia fluunt ex eſſentia ſubiecti, & quodam modo ſunt illi eſſentiales, non poſſunt magis & minus actuare, ſed omnes inſunt æqualiter, vnde ſicut non poteſt homo eſſe magis rationalis, ita neque magis riſibilis quā alius. ¶ Ad quintum argumentum, ſcio Thomiſtas nullatenus admittere propriam pasſionem poſſe a ſubiecto ſeparari, inter quos eſt egregius Caietanus prima. 17. q. 3. art. 3. quod & Capreolus probabilius cēſet primo ſententiarum diſt. 3. q. 3. Immo S. Tho. de ſpiritualibus creaturis, ar. vlt. ad 7. argumentum videtur eſſe eiuſdem ſentētiæ vbi ait, quòd non poteſt ſeparari ab homine ꝙ ſit riſibilis, & Porphyrius. c. 5. dicit nigredinem non eſſe propriam pasſionem corui: quia poteſt intelligi coruum eſſe & non eſſe nigrum, vbi inſinuat per contrarium, ꝙ non poteſt intelligi hominem eſſe & non eſſe riſibilem. ¶ His nihilominus non obſtantibus duabus reſpondemus propoſitionibus. Prima Deus ſupernaturaliter poteſt accidens quod eſt riſibilitas ſeparare a ſubiecto,

biecto,& alterum sine altero conseruare. Neque de ista propositione vnquam dubitare potui: si enim sunt distinctæ res,& neutra est de intrinseca quidditate alterius, absque dubio potest Deus vnam sine alia conseruare. Id vel maximè cum se habeat quodammodo, vt causa & effectus. ¶Secunda propositio est. Quanuis intellectus & risibilitas separaretur ab homine, nihilominus esset intellectiuus & risibilis. Probatur: quia adhuc homo esset aptus natus essentialiter ad intelligendum si daretur ei intellectus. Non dico, aptus in potentia remota, sicut lapis est aptus, si ex illo fieret homo: sed dicò quòd homo suapte natura est intellectiuus, si detur ei intellectus, quo intelligat: & hoc modo lapis non est intellectiuus: nam quanuis lapidi inhæreret intellectus aut risibilitas, nec intelligere posset, nec ridere: atque adeo nec denominaretur intellectiuus nec risibilis: sed quemadmodum cęcus simpliciter est aptus natus videre, atque adeò est visiuus (vt sic loquamur) licet id facere non possit nisi potentiam visiuam recipiat, ita homo sine intellectu esset simpliciter intellectiuus. Potest hæc vocari potentia remota essentialis. ¶Censent hic neoterici Thomistæ, quòd separata supernaturaliter risibilitate, & subiecto relicto suæ naturæ, statim flueret alia noua. Id tamen est falsum, quia subiectum non est causa productiua passionis, vt nuper dicebamus: sed passio producitur a causa productiua subiecti, quod isti non considerant. Vnde si Deus auferret mihi intellectum, nulla causa posset eum mihi naturaliter restituere, sed solus Deus supranaturaliter. Percontatur quis forsan hoc loco, Vtrum nomina ista passionum vt risibile, intellectiuum, &c. amplient de materiali, an verò tantummodo de formali. Omnes enim dicunt

cunt solùm ampliare de formali: quod est dicere, Solùm supponunt pro re existenti connotando qđ possit ridere, aut intelligere, &c. Quapropter Antichristus (dicunt) non est modò risibilis, & quicunque negant suppositionem naturalem, ita tenentur subsequenter dicere: nam risibile, & homo, cõuertuntur, & ideo si Antichristus non est homo, certè nec est risibilis. At verò secundùm suppositionem naturalem, quæ secundùm Aristot. & vniuersaliter secundũ omnes philosophos negari non debet, tam perpetuæ veritatis sunt istæ, Antichristus est risibilis, homo est intellectiuus, quàm istę, Antichristus est homo, homo est rationalis. Non propterea quòd risibile, ampliet de materiali: sed propter suppositionem naturalem: quia videlicet, quando prædicatum est de essentia subiecti, aut fluens ex essentia, tunc ly est, non dicit existẽtiam in tempore, sed tantùm necessariam extremorum connexionem. Attamen in ordine ad, est, secundùm adiacens, species & proprium dicuntur ad conuertentiam, scilicet si homo est, risibile est, & si homo non est, risibile non est, & econuerso: nã, est, secundũ adiacens dicit existẽtiam. ¶ Ad sextum argumẽtum quod pro opinione Scoti formauimus, respondetur, ꝙ omnis distinctio ex natura rei est realis, & præterea quod rationes supra factæ, nõ solùm videntur probare subiectum, & passionem differre ex natura rei, sed etiam realiter tanquam duas res.

DE

DE ACCIDENTE.

CAP. V.

CCIDENS autem eſt, quod adeſt atque abeſt ſine ſubiecti corruptione. Diuiditur autem in duo. Aliud enim eſt ſeparabile, aliud inſeparabile: atque dormire quidem accidens ſeparabile eſt: nigrum autem eſſe, coruo Aethiopive inſeparabiliter accidit. Mente tamen cogitationeve coruus albus, & Aethiops non niger, ſine ſubiecti corruptione concipi poteſt. Definiunt etiam & hoc pacto. Accidens eſt, quod ineſſe ac non ineſſe eidem poteſt. Et quod neque genus, neque ſpecies, neque differentia, neque proprium eſt, ſemper autem eſt in ſubiecto.

POSTREMVM prędicabilium eſt accidens, quod rei ab extrinſeco cõtingit, ſupponit enim non ſolùm eſſentiam ex genere, & differentia conſtitutam, ſed proprium etiam quod emanet ab eſſentia. Caput breuiſſimum eſt, neque vlla indiget diuiſionę. Proponit primùm Porphyrius definitionem generalem accidentis, ſecundò diuidit accidens in id quod eſt ſeparabile, & id quod eſt inſeparabile, & tertiò ſubiungit alias duas definitiones. ¶Accidens, inquit, eſt quod adeſt & abeſt ſine ſubiecti corruptione. Ad cuius intelligentiam notandũ eſt quod adeſſe, & abeſſe dupliciter accipitur. ſ. primæ intentionaliter, vt conuenit accidenti

ſecundùm

secundùm esse reale: & alio modo secundæ intentionaliter, quod est prędicari accidentaliter & trãsmutabiliter, & hoc modo accipitur hic. Vnde Nominales tenentes res nullatenus prædicari, sed solos terminos: dicunt solis terminis conuenire definitionem. Itaque tantum valet accidens, sicut terminus qui potest successiuè affirmari & negari de alio termino: vt sunt hæc nomina, calidum, frigidum: album, nigrum, & similia. Reales verò qui conformiter ad Aristo. & alios philosophos dicunt nomina solùm prędicari tanquam signa, res verò, principaliter, vt in principio prædicamentorum videbimus: intelligunt definitionem hanc veluti superiores, scilicet, quod definitur ibi secunda intentio ad sensum superius expositum: Definitur enim res ipsa quæ est accidens quatenus substat secundæ intentioni, quod est dicere: quatenus prædicatur in concreto denominatiuè de substantia.

Diffinitionis sẽsus. ¶Est ergo sensus definitionis. Accidens est vniuersale quod prædicatur de pluribus accidentaliter & transmutabiliter, vt per vltimam particulam differat a quarto prædicabili. ¶Secundò diuidit Porphyrius accidens in id quod est separabile, vt album, nigrum, respectu hominis: & id quod est inseparabile, vt nigrum, respectu corui. At Porphyrius nè videatur sibi contrarius: sanè qui postquã dixerat, accidens esse id quod potest adesse & abesse, subiungit aliquod esse accidens inseparabile, respondet tacitæ obiectioni: dicens quòd quamuis nigredo corui non possit realiter separari a coruo, vt in rei veritate sit coruus albus, tamen per intellectum potest separari; quod est dicere, non repugnat essentiæ corui esse albũ: tertiò subiungit duas alias definitiones, quæ ad literam sunt Aristo. 1. Topico. capitulo 4. quarum vltima; vt

inquit

inquit Aristo. non est propria definitio: quia datur per negationem aliorum prædicabilium, vt si dicas, homo est animal, quod neque est equus, neqꝫ leo &c. quæ quidem definitio non explicat positiuè naturam rei, sed prima (inquit Aristo.) explicat naturam accidentis: & est eadem cum prima quę est propria Porphyrij, nisi quòd definitio Porphyrij est expositio definitionis Aristo. Posset enim quis suspicari quòd risibile est accidens Petri, propterea quòd Petro existente, Petrus est risibilis: & non existente, non est risibilis: & ideo explicat Porphyrius quòd accidens debet affirmari, & negari, subiecto manente.

Quæstio vnica.

Vtrum textus accidentis sit verus.

ARGVITVR pro parte negatiua: Accidens & reliqua prædicabilia in idem incidunt: ergo non debet distingui quintum prædicabile contra quatuor alia. Probatur antecedens. Omne accidens cuiuscunque nouem prædicamentorum est aut genus, aut species: & in quocunque illorum sunt propriæ differentiæ, & propria accidentia: ergo accidens & reliqua prædicabilia cócidunt. ¶Secundò arguitur. Definitio non debet dari disiunctiuè: quia definitio explicat quidditatem quę cuiuscunque rei est certa & determinata: ergo definitio accidentis non est bona. ¶Tertiò. Risibile, negatur nunc de Antichristo, si copula importet tempus præsens, & affirmabitur de illo dum fuerit & hoc sine subiecti corruptione, & tamen risibile non est accidens: ergo definitio conuenit alijs a definito.

¶Et

¶ Et confir. argumentum contrario modo. Mortuum, est accidens hominis, & combustum est accidens domus: nam comburi accidit domui, & mori homini, sicut ridere, licèt esse mortale sit eius passio, sicut risibile, & tamen illis non conuenit definitio: ergo definitio non est bona. Quartò arguitur contra diuisionem accidentis. Accidens separabile, & proprium quod est quartum prædicabile conuertuntur: ergo malè diuiditur accidēs quintum prædicabile in inseparabile & separabile. Probatur antecedens primò, quia nigredo corui, & albedo cygni, & alia id genus: eò sunt accidentia inseparabilia, quia conueniunt rei ratione essentiæ (aliàs possent separari) sed omne accidens ab essentia manans est proprium: ergo. ¶ Et confirmatur idem antecedens, quia nigredo corui vel est separabilis secundùm rem vel solū secundùm intellectum: si primùm, tunc non restat causa cur dicatur inseparabilis, si secundùm, tunc aut intelligitur de abstractione præscisiua (in qua secundùm Aristot. 2. Physi. non est mendacium) videlicet quia potest simplici notitia cognosci coruus sine nigredine, & in hoc non differt a proprio: nam etiam possumus considerare hominem non considerando risibilitatem: aut intelligitur de abstractione negatiua. i. quòd possumus intelligere coruum non esse nigrum, etsi intelligitur quòd talis propositio potest esse vera, tunc sequitur quod in rei veritate, coruus potest esse albus: & sic nigredo non est accidens inseparabile: si tñ illa negatiua non potest esse vera, tunc vana est abstractio intellectus.

TEXTVS præsens facillimus est, & si benè intelligatur est verissimus. Vnde ad primum respondet S. Tho. de spiritualibus creaturis, articu. vltimo: quòd accidens accipitur vno modo vt distin-

guitur

guitur contra substantiam, & sic diuiditur in nouem prædicamenta. Alio modo vt distinguitur cõtra alia quinque prædicabilia. Et sic est quintum prędicabile: ideo ad argumentum respondetur, quòd accidens primo modo potest esse genus & species, vt coloratum, genus est albi: & color, genus albedinis. Et potest esse differentia, & propriũ vt æquale & inæquale est proprium quantitatis: & habere tres angulos æquales duobus rectis, quod est de prædicamento quantitatis est proprium triãguli, qui est de prædicamento qualitatis: Itaque accidens primo modo tantùm valet sicut id quod suapte natura non potest esse per se, sed in alio. Et illo modo accipiendo, accidens, diximus superius quòd proprium est accidens. Sed secundo modo, accidens, tantùm valet sicut prædicatum quod accidentaliter & transmutabiliter prædicatur. Qua de causa nuper dicebamus accidens, vt est quintũ prædicabile connotare secundam intentionem: & hoc modo distinguitur contra proprium & alia prædicabilia. Sed accidens, accipiendo primo modo, est nomen primæ intentionis, significans quantitates & qualitates, & alia accidentia, quæ possunt esse fundamenta omnium intentionum vniuersalium. Vnde Aristote. 1. Topic. capitulo. 4. omnia inquit prædicata, vt genus, differentia. &c. in omnibus prędicamentis reperiuntur. ¶ Ad secundum facilè respondetur, quod definitio quidditatiua non debet dari per disiunctionem: cum quidditas rei sit vna: sed tamen descriptione (qualis est hęc) nihil vetat dari per disiunctionem: sicut enunciationem describit primo Perihermenias Aristot. ꝙ sit oratio in qua verum vel falsum est. ¶ Ad tertiũ respondetur quod ly, pręter subiecti corruptionem, determinat ambo verba, adesse, & abesse,

& ideo sano & proportionali modo est intelligenda illa particula scilicet accidens est quod postq̃ semel adest, potest abesse præter subiecti corruptionem: idest ꝙ causa quare accidens abest, nō sit corruptio subiecti: & postquam abest, potest abesse præter subiecti corruptionem: modò ad argumentum dicimus, quòd causa quare illa incipit esse vera, Antichristus est risibilis, est quia Antichristus producitur. Intelligimus illam incipere esse verã, verbo importante tempus: nam si esset suppositio naturalis, illa est perpetuæ veritatis, vt in superiori capite dicebamus. ¶Pro materia confirmationis notandum est, quod mortuum, vsitato sermone dicitur & de corpore, & de homine. Et vtroque modo potest accipi dupliciter, vt diximus secundo libro Summularum. Vno modo vt sit participium præteriti: videlicet, vt tantùm valeat, sicut quod vixit & postea non vixit, siue viuat modò, siue non, quemadmodum confitemur de Christo quòd est mortuus, licèt modò viuat. Alio modo vt accipiatur nominaliter pro eo quod vixit & modò non viuit: quo modo Paulus negat Christum iam esse mortuum. Tunc ad confirmationem respondetur quòd mortuum, in vtraque acceptione, respectu corporis est accidens, & potest adesse prius & postea abesse præter subiecti corruptioné nam modò corpus meum viuit, & me defuncto corpus idem erit mortuum. Idem inquam vt loquimur communiter licèt habeat nouam formam cadaueris. Attamen respectu hominis, in quo sensu procedit confirmatio, mortuum, nullo modo est accidens: immo hæc propositio, homo est mortuus, est in materia disparata: quia repugnat hominem esse, & esse mortuum. ¶Sed contra solutionem replicatur dupliciter. Primò Chri-

stus

ſtus eſt modò,& eſt mortuus ī prima acceptione: immo omnes in die iudicij erimus homines, & illo modo mortui:ergo ſaltem in prima acceptione poteſt abeſſe prius,& poſtea adeſſe ſubiecto. Nam ego nunc ſum mortuus, ꝙ tunc ero homo mortuus.¶Secundo.Ego tunc nō ſum mortuus,& poſt 50.annos illa erit vera, Dominicus eſt mortuus: in vtraque acceptione propter ampliationem de ly, mortuus: ergo illud prædicatum eſt accidens. ¶Ad primum conceditur:ꝙ per miraculum ſuper naturaliter poteſt homo prius non eſſe mortuus, & poſtea idem eſſe mortuus,ſicut modò eſt Chriſtus:id tamen non ſufficit, vt prędicatum ſit accidens ſubiecti. Sed requiritur quòd naturaliter ſubiecto nunquā corrupto,prędicatū poſſit adeſſe & abeſſe.Ad ſecundum eodem mō conceditur,ꝙ virtute ampliationis,me mortuo, mortuum affirmabitur de me,ꝙ modo negatur.Id tamen non ſufficit ad rationem accidentis: ſed quod ſubiecto manente,ſeu(quod dicunt)ſubiecto propoſitionis ſine ampliatione ſupponente,prędicatum poſſit affirmari,& negari. ¶Circa materiam quarti argumenti quod potiſſimum eſt in hac parte, conſideranda eſt radicitus differentia inter proprium, & accidens.Proprium eſt illud accidens, vt ſępe repetimus,quod conuenit indiuiduo ab eſſentia ſpeciei:accidens verò eſt illud quod econuerſo prius natura conuenit indiuiduo, & ratione indiuidui conuenit ſpeciei,quod eſt dicere. Petrus eſt riſibilis,quia eſt homo.Sed tamen homo eſt dialecticus quia Petrus eſt dialecticus, non enim homo in quantum homo eſt dialecticus,quia id non eſt de eius eſſentia,ſed accidit ei, quia aliquis homo eſt dialecticus. Doctrina eſt receptiſſima Peripateticorum, quam docet S. Thom. de ente & eſſentia.

tia.cap.4.& alibi frequenter, & Porphy.cap.vltimo.dicit quòd accidens prius ineſt indiuiduo quā ſpeciei:& Ariſtot.cap.de ſubſtātia dicit,quòd quia Socrates eſt Grammaticus, homo eſt Grammaticus.Eadem ratione albedo aut nigredo non eſt de eſſentia hominis:ſed ratione materiæ & indiuidualium conditionum, puta quia homo generatur in hoc,aut illo climate prouenit,vt nos ſimus albi,& Aethiopes ſint nigri.Eodem modo ex diſpoſitione materiæ aliquis homo eſt aquilus, & aliquis eſt ſimus. Quare, aquilum, ſimum, glaucum, & omnia accidentia inſeparabilia indiuidui, pertinent ad quintum prędicabile. ¶Ex quo ſequitur, quod omne accidens quintum prædicabile eſt omnino extra eſſentiam ſubiecti: puta quia nec eſt pars eſſentię, nec fluit ab eſſentia, quia in indiuiduo ſuppoſito nulla eſt eſſentia præter eſſentiam ſpeciei.Vnde Porphy. quando dixit, accidens eſt quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionē: nomine ſubiecti intellexit eſſentiam ſubiecti,vt ſit ſenſus,quem in fine textus declarat, accidens eſt id cui non repugnat corrumpi, ſalua eſſentia & quidditate ſubiecti.¶Sed inter accidentia quę proueniunt ex conditione indiuiduali materię, aliqua ſunt tranſmutabilia vt calefieri,frigefieri, alia verò intranſmutabilia propter complexionem naturalem indiuidui,aut quæ iam facta eſt naturalis. ¶Vnde ad formam argumenti negatur, quod nigredo conueniat coruo ex principijs eſſentialibus ſpēi. Sed conuenit ex diſpoſitione materię, quia videlicet,vt inquit Ariſt.lib.de Cauſis particulariū ſemen in matrice decoquitur forti decoctione: & ideo reſoluitur humidum clarum & reſtat nigrum itaque quod in hominib. facit clima:vt aliqui homines ſint albi,& alij nigri, in coruo facit calidisſi

ma

ma complexio. Et ideo Albertus dicit, quod si nidus coruorum esset in montibus frigidis, & ouũ corui circumliniretur argento viuo, & humore viscoso anseris aut cati, qui est frigidissimus, nascerẽtur corui albi. Sed quicquid de hoc sit, quamuis coruus non possit naturaliter esse albus, vt Porphy. præsupponit, nihilominus non esset propriũ, sed accidens: quia non fit ab essentia, sed ex qualitate generationis indiuidui. ¶Vnde ad confirmationem respondetur, quòd nigredo corui secundũ Porphy. non est separabilis secundùm rem, sed solùm secundùm intellectum: non solùm abstractione pręcisiua, sed negatiua: non tamẽ quòd in rei veritate possit esse vera, coruus non est niger, aliàs non esset àccidens inseparabile, vt supponit Porphy. sed quòd non repugnat essentię & quidditati corui, vt sit albus: sicut neque repugnat Aethiopi albedo, nec repugnat hominis quidditati, qui est aquilus, vt sit simus.

QVAE COMMVNIA,

Quę sua vnicuiq; vocum quinq; sint.

CAP. VI.

DEFINITIS *autem vniuersis: quę erant proposita: genere inquã, specie: differentia: proprio: & accidente: dicendum est quę nam communia; & quæ propria vnicuique sint. Cõmune hoc itaq; omnibus inest: de pluribus p̃dicari: sed genus quidẽ de oĩ specie et sua: de indiuiduis, quę* Cõmune omnibus.

sunt sub vnaquaque specie, prædicatur. Et differentia simili modo. Species autem de indiuiduis, quæ collocantur sub ipsa. Proprium verò de specie & indiuiduis speciei, & accidens de speciebus & indiuiduis prædicatur. Animal enim de equis, bobus atq; hominibus, quæ quidē sunt species, prędicatur, & item de hoc equo, de hoc boue, atq; de hoc homine, quæ indiuidua constat esse. Irrationale autem de boue, de equo, & de singulis similiter prædicatur. Homo verò, qui quidem est species, de singulis solùm hominibus dicitur. Et proprium de specie, cuius est proprium, et de indiuiduis, quę collocantur sub ipsa: risibile.n. de homine, & de singulis hominibus prædicatur. Nigrum autem de coruorum specie, & de singulis dicitur coruis, atq; de Aethiopibus simili modo, quod quidem inseparabile accidens est, vt patet. Moueri quoq; quod accidēs est separabile, de equo atque homine, & de horum indiuiduis dici solet, verum primò quidem de indiuiduis, ratione verò secunda de speciebus etiam, quæ indiuidua continent, prædicatur.

Cōia gñi cum differentia.

Tex. ij. ¶ *Commune est generi ac differentiæ, species continere. Continet.n. differentia species, & si non omnes eas, quas genus continet. Rationale nanque, & si non expertia rationis, vt animal, Deum tamen ac hominem, quę sunt species, continet. Præterea vt quæ de genere vt genus est prædicantur, & de speciebus, quæ sub ipso sunt*

præ-

prædicantur, sic quæ etiam de differentia, vt differentia est dicuntur, eadem de specie, quæ ex ipsa constat, similiter prædicantur. De animali nanque, quod quidem genus est, & substantia, & animatum, & sensitiuum, vt de genere cum dicãtur eadem & de vniuersis, quæ sub animali vsque ad indiuidua sunt, prædicantur. De rationali quoq;, quod quidem est differentia, hoc, ratione inquam vti, identidem cum prędicetur, idem non solũ de rationali, sed etiam de speciebus rationalis, atq; indiuiduis prædicabitur. Cõe insuper illud etiam esse patet, vt si genus tollatur, vel differẽtia, vniuersa continuò, quæ posita sub ipsis sunt, tollantur. Etenim vt si non sit animal, homo non est, neque etiam equus: sic si non sit rationale, nullũ animal prorsus erit, quod particeps sit rationis.

Propria generis & differẽtię.

❡ *Proprium verò generis est, de pluribus quã differentia, species, proprium, atque accidens, prædicari. Nam animal quidem de homine dicitur, equo, aue, atque serpente: quadrupes autem, de hisce tantummodo dicitur, quæ quatuor pedes habent, homo verò de indiuiduis solùm humanis, & hinnibile de solo equo, ac singulis equis, & accidens de paucioribus simili modo. Atq; sumendæ sunt eæ differentiæ, quibus diuiditur genus, non eæ ex quibus generis substantia constat. Præterea genus quidem potentia differentiam continet: animal enim partim particeps, partim expers est rationis. At differẽtiæ non continent genera.*

nera. Prętereа genus prius est hisce differentijs, quibus diuidi solet: idcirco secum ipsas tollit, sed ab ipsis non tollitur: Nam si animal tollatur, rationale simul irrationaleve continuò tollitur. Differentię verò genus non tollunt: nam si vniuersę quoque tollantur, substantia animata, sensitiua, mente cognitioneque concipitur, quę quidem animal est, vt patet. Prętereа genus quidē hoc ipso, quid est: differentia verò hoc ipso, quale quid est, vt dictum est, prędicatur. Prętereа genus, quidem vnum in vnaquaque specie, est vt est in homine animal: differentię verò plures, vt rationale, mortale, mentis atque scientię susceptiuum, quibus ab expertibus rationis animalibus differt. Genus prętereа simile materię est, differentia formę. Sunt & alia communia propriaque generis, & differentię, hæc tamen quę sunt enumerata, sufficiant.

Cōia generis, & speciei.

TEXT. iij. ¶ Genus & species hoc habent commune, de pluribus inquam, vti diximus, prædicari. Species autem, vt species solùm, non vt genus quoque sumatur: si quidem si sit idem spēs atque genus, commune est etiam ipsis, & ijs esse priora de quibus dicuntur, & insuper vtrunque totum quid esse. Differunt autem, ꝙ genus quidē species continet, species autem continentur, & non continent genera, Genus enim ad plura quā species pertinet. Prętereа genera pręstrata oportet, vt quę quidem, & differentijs specificis informata,

Propria generis & speciei.

formata, species nimirum efficiant. Quapropter & priora genera sunt natura, & secum species tollunt, & ab illis non tolluntur. Nam si species quidem sit, erit & genus omnino: sin verò sit genus, non protinus & species est. Et genera quidẽ de quaque specie sua vniuocè prędicantur: species autem de generibus non dicuntur. Pręterea genera quidem ambitu specierum, quę sunt sub ipsis, speciem quamq;. Species autem genera differẽtijs suis exuperãt. Pręterea neq; species sũmũ genus, neq; genus infima species, vnquã fieri põt.

TEX. iiij. ❡ Generi commune cũ proprio est, spẽs sequi. Nã si homo est, animal est: & si homo est, risibile est. Commune etiam est prędicatio ęqua: ęquè nanque genus de speciebus, & proprium de indiuiduis, quorum est proprium, prędicatur. Etenim æquè bos & homo est animal, & Socrates atque Plato risibile. Commune insuper est, & vniuoca prędicatio. Et genus enim de speciebus suis, & proprium de hisce quorum est proprium vniuocè prędicatur. Differunt autem. Genus enim est prius, proprium verò posterius. Esse enim animal, deinde diuidi differentijs proprijsque oportet. Et genus quidem de pluribus speciebus, quarum est genus. Proprium autem de vna specie tantùm cuius est proprium, prędicatur. Pręterea proprij quidem fit mutua prędicatio, generis autem non fit: neque enim si animal est, homo est: neque si animal est, risibile est: sin

Cõia gñl cũ pprio.

Differẽtię generis atque proprij.

ſin verò homo eſt, riſibile eſt, & econtra. Præterea proprium quidem omni ſpeciei ineſt, cuius eſt proprium & ſoli ac ſemper: genus autem omni quidem ſpeciei, cuius eſt genus, & ſemper ineſt, non tamen ſoli. Præterea ſi propria tollantur, genera non tolluntur: ſin verò genera tollantur, ſpecies continuò ſimul tolluntur, quibus peremptis, & propria ſimul pereunt.

Cõia generi cum accidẽte.

Tex. v. ¶ Generi autem & accidenti commune eſt, de pluribus, vti dictum eſt, prædicari: ſiue accidens ſit ſeparabile, ſiue inſeparabile. Moueri nanque de pluribus, & nigrum de coruis Aethiopibusve, & quibuſdam etiam expertibus anima prædicatur. Pluribus autem genus atq; accidens differre videntur, genus enim ſpecies, vt patet, præcedit: accidens autem poſterius ipſis eſt, etiã ſi accidens inſeparabile ſumatur. Prius enim natura id cui accidit, accidente eſt. Et hiſce, quidẽ, quibus genus communicatur, æque generis communicatio competit: hiſce verò, quibus accidens communicatur, non æque communicatio competit: Intentionem enim remiſſionemve, communicatio accidentium ſuſcipit: generum verò non ſuſcipit. Et accidentia quidem in indiuiduis primò ſunt: genera verò ac ſpecies indiuiduis ſubſtantijs natura priora ſunt. Et genera quidem de hiſce, quæ ſunt ſub ipſis, hoc ipſo quid eſt prædicantur: accidentia autem hoc ipſo quale quid eſt, aut quomodo ſeſe habet res, prædicãtur. Qualis enim

Propria generis & accidẽtis.

eſt

est Aethiops, si interrogatus fueris, niger dixeris, & quomodo sese habet Socrates? ambulat responderes, aut sedet.

Genus igitur quonam pacto a cæteris differret, iam diximus. Fit autem, vt vnumquodque etiam cæterorũ a cæteris quatuor differat. Quare cum hæc quinq; quidem sint, vnumquodq; verò a cæteris quatuor differat, fit vt viginti omnes ipsorum differentiæ sint. Quater enim quinq; numerum dictum conficiunt. At non ita est, sed cum si ordine numeres, quod secundo quidem loco numeras, vna deficiat differentia, propterea quod est ea iam sumpta, quod tertiò verò, duabus, & quod quartò, tribus, & quod quintò, quatuor; decem istorum vniuersæ profectò differentiæ fiunt, quatuor, tres, duę, vna. Genus enim quonam pacto a differentia, specie, proprio, accidenteq; differt, iam dictum est. Sunt igitur hæ quatuor differentiæ. Differentia verò quo pacto quidem differt a genere, dictum est, cum dicebatur quonam modo genus ab ipsa differret. Restat autem, vt quonam modo differt a specie, proprio, accidenteque, dicatur. Atque tres hinc differentiæ emergunt, vt patet. Species rursus quo quidem modo a differentia differt, dictum est, cũ quonam pacto differret a specie differentia dicebatur: quo verò modo a genere differt, dictum est etiam, cum quonam pacto genus differt ab ipsa specie, dicebatur. Restat igitur, vt quonam modo

Hactenus quid genus à cæteris differat, nunc quid inter se reliqua

differt à proprio atque accidente, dicatur. Atq; quæ iam & hæ differentiæ hinc oriuntur. Proprium igitur restabit, vt quonam pacto differt ab accidente, dicatur: nam quo pacto à spē, differentia, genereque differt, dictum est antea, cum illa differe ab hoc dicebantur. Cum igitur generis ad cætera quatuor differentiæ sumantur, vt diximus, differentiæ tres speciei, duæ proprij, vnaque est accidentis, decem omnes istorum profectò differentiæ erũt. Quarum quatuor quę sunt generis ad cætera, diximus: nunc deinceps cæteras afferamus, oportet.

Cõmunia differẽtiæ cũ specie.

COMMVNE *id itaque differentiæ est cum specie, æquè esse communicata. Singuli enim homines æque sunt homines, atque rationis participes. Est etiam, & hoc commune, semper ijs adesse, quibus communicatur. Semper enim Socrates rationalis est semperq; homo. Propriũ differentiæ quidẽ est, semper hoc ipso quale quid est prędicari: speciei autem, hoc ipso quid est prædicari: nam si homo vt quale quid sumitur, non tamen est simpliciter quale: sed ea ratione, quæ differentiæ generi coniunctæ ipsum constituerũt. Præterea differentia quidem in pluribus sæpe speciebus videtur esse vt quadrupes pluribus animalibus specie diuersis inest. Species autem indiuiduis solis inest, quæ sub ipsa sunt collocata. Præterea differentia prior est specie, quæ ex ip-*

Propria differẽtiæ & speciei.

sa cõstat: tollit enim rationale hominem, si ipsum tollatur: at homo si tollatur, rationale non tollit: est enim & angelus. Præterea differentia quidem cum alia componitur differentia, rationale nanque atque mortale, ad constituendum hominem componuntur. Species autem cum specie non componitur, vt alia quędam species oriatur: quidam enim equus cum quodam asino ad muli generationem concurrit: equus autem simpliciter cum asino compositus, non effecerit mulum.

¶ *Differẽtia & proprium commune quidem habent, æque vt communicent his, quibus communicantur: æque enim rationalia sunt rationalia, & æque risibilia risibilia. Et semper ac omni speciei adesse: nam si diminutus etiam fuit bipes, ratione tamen aptitudinis semper dicitur bipes: quoniam & risibile per aptitudinẽ semper dicitur tale, non quia semper ridet. Propria autem hæc, nam differentia quidem persæpe de speciebus pluribus dicitur: rationale enim de angelo dicitur, & de homine. Propriũ autem de vna tantummodo specie cuius est proprium, prædicatur. Et dr̃ia quidem sequitur ea, quorum est differentia, non tamen cõuertitur. In proprijs verò fit mutua prædicatio, propterea quod cõuertuntur.*

Cõmunia differẽtiæ cũ ꝓprio.

Propria differẽtiæ & ꝓprij.

¶ *Differentiæ cum accidente commune est, de pluribus prædicari: & item semper ac omni adesse, si modò inseparabile sit accidens. Nam bipes cum omni semper homini competit, coruis*

Cõmunia differẽtiæ & accidẽti.

idem,

idem, & nigrum esse, omnibus similiter competit. Differe autē hisce videntur. Differentia nanq; continet species, & non continetur: etenim rationale continet hominem & angelum. At accidentia tum continent, ex eo scilicet quia in pluribus sunt: tum continentur, propterea quod subiecta non vnius accidentis sunt, sed susceptiua pluriū. Et differentia quidem expers est intentionis atque remissionis: accidentia autem gradus suscipiunt, ac magis talia minusve dicuntur. Praeterea contrariæ quidem differentiæ misceri nō possunt, accidentia verò contraria non nunquā miscentur. Et hæc quidem communia propriaque differentię cum cæteris sunt. Species autem quo pacto à genere differentiaque differt quidem, dictum est tum, cùm quo pacto genus & differētia à cæteris different diceretur. Reliquum, vt à proprio accidenteq; differat, consideremus. Speciei itaque cum proprio est commune, mutua prædicatio. Nam si homo est, risibile est: & si risibile est, homo est, atque risibile, vt aptum est ad ridendum, sumere, vt sæpe numero diximus, oportet. Aeque præterea species assunt hisce, quibus communicantur: & propria hisce, quorum propria esse dicuntur. Differe autem hisce videntur. Species enim & aliorum genus esse potest. Proprium verò aliorum proprium esse non potest. Et species quidem proprium antecedit: propriū autem aduenit speciei. Sit enim homo oportet, vt et risibile

Propria differētiæ & accidētis.

Cōmunia speciei cū proprio.

Propria speciei ac proprij.

viſibile ſit. Præterea ſpecies quidem ſemper actu ſubiecto adeſt; proprium autem interdum & potentia ineſt. Socrates enim actu quidem ſemper eſt homo: non autem ſemper ridet, quanquàm ſemper ad ridendum eſt aptus. Prętereа quorum definitiones ſunt diuerſæ, ea etiam ſunt diuerſa. Denique ſpeciei quidem definitio eſt, ſub genere eſſe, & de pluribus differentibus numero, hoc ipſo quid eſt prædicari, & quæ ſunt ſimilia: proprij verò, ſoli & ſemper atque omni ineſſe.

Tex. x. ¶ Speciei verò & accidenti commune eſt, de pluribus prædicari: per pauca autem ſunt reliqua, quibus conueniunt, propterea quod plurimum inter ſeſe accidens, & id cui accidit, diſtant. Propria autem vtriuſque ſunt hęc: Speciei quidem, de hiſce quorum eſt ſpecies, hoc ipſo quid eſt prędicari: Accidentis autem, hoc ipſo quale eſt, aut quomodo ſeſe habet. Et quæque ſubſtantia vnius quidem ſpeciei, plurium autem accidentium, tam inſeparabilium quàm ſeparabilium particeps eſt. Deinde ſpecies quidem ante accidentia mente concipitur, etiam ſi inſeparabilia ſunt (ſit enim ſubiectum oportet, vt illi quippiam accidat) accidentia autem poſteriora ſunt, & aduentitia natura. Præterea ſpeciei quidem communicatio æqua eſt: accidentium autem, & ſi inſeparabilia ſunt, ęqua nõ eſt. Aethiops enim magis aut minus niger Aethiope eſſe poteſt. At enim reſtat, vt de proprio & accidẽte dicamus,

Cõmunia ſpeciei & accidẽtis.

Propria ſpeciei & accidẽtus.

quo

quo enim modo proprium à genere & specie & differentia differt, antea diximus.

Cōmunia pprio cū accidēte.

Tex. xi. ¶ *Commune itaque proprio cum accidente inseparabili est, sine ipsis non esse ea, in quibus insunt. Vt enim sine risibili non est homo, sic & sine nigro Aethiops esse nō potest. Et quēadmodum omni semperque proprium adest, sic & ipsum inseparabile accidens adest. Differunt autem hisce: Propriū enim vni soli speciei inest, vt risibile homini: inseparabile autem accidens, ceu nigrum, nō Aetiopi solùm sed coruo etiam, & pici, & hebeno, cæterisq; compluribus inest. Quapropter proprium quidem conuertitur cum eo, cuius est proprium, & est ipsi æquale: inseparabile autem accidens non conuertitur. Ac proprio quidem communicatio æqua est, accidentiū autem suscipit gradus. Sunt & alia communia hisce quæ dicta sunt, atque propria: verùm & hec ad ipsorum distinctionem communicationemque demonstrandam sufficiunt,*

Propria proprij & accidētis.

Pici, alias carboni.

CAPITVLVM hoc sextum prolixius est forte, quā necessariū: tametsi nonnihil vtilitatis habeat, vt conuenientias omnium vniuersalium, singulorumq; proprietates quiuis possit simul cōprehendere. Intentio. n. Porph. in hoc capite est, & simul prius omnia prædicabilia, & quocunq; subinde ad aliud quodlibet conferre. Atqui, vt autor ipse textu 5. hic adnotauit, cū quinque sint prædicabilia, si quoduis illorum ad singula quatuor aliorū conferas, viginti colliges combinationes: nam quater quinq; viginti sunt numero, veruntamen quia idem

idem est conferre genus. v. g. ad dfiam: & ecõuerso differentiam ad genus, sic vt genus ad quatuor alia sit comparandũ: dfia verò, non nisi ad alia tria: & species non nisi ad alia duo: & proprium tantummodo ad accidens. Et per consequens decem tantũ restant comparationes. Quibus si vnam pręmiseris generalem comparationem omnium, vndecim colliguntur ¶ Diuidetur ergo caput hoc in quinque partes. In prima quæ vnicum habet textum, cõparant omnia simul vniuersalia in his quibus omnia conueniunt. In secunda quæ continet quatuor textus, comparatur genus ad alia quatuor vniuersalia. In tertia quæ tres habet textus compa ratur differentia ad alia tria. Et in quarta quæ duos textus habet: comparatur species ad alia duo: & in quinta, quæ vnicus est textus, comparatur propriũ ad accidens. Quo fit vt secundùm numerum comparationum totum capitulum per vndecim textus distribuatur.

CONFERT igitur primò Prophyrius generaliter inuicem omnia vniuersalia: conueniunt enim omnia vna tantùm cõuenientia, quæ est, prædicari de pluribus, inæqualiter tñ: nam genus prędicatur de Pluribus quàm differentia: & differentia de pluribus, quàm species. &c. Conuenientia hæc & differẽtia manifesta est ex definitionib. vniuersalium: est. n. vniuersale vnũ in multis, & de multis: & ideo omne vniuersale prædicaẽ de pluribus: sed tñ de pluribus prędicaẽ genus q̃ differẽtia, & differentia q̃ species, vt ex eorũ definitionibus patet. ¶ Quod si quis forsan in contrariũ arguat, ꝙ species prædicetur de pluribus q̃ genus: nam species prædicaẽ de pluribus differentibus numero, & per consequens prædicatur de indiuiduis, genus verò prædicatur de pluribus differentibus specie, & per cõsequens

de solis speciebus: sed indiuidua speciei plura sunt q̃ species gñis. nam vt capite de spẽ dixit Por. species sunt in numero infinito, indiuidua verò in numero. Respondetur, ꝙ genus non solùm prædicatur de speciebus: sed etiam de indiuiduis specierum. Exẽpla manifesta sunt in textu. ¶ Adnotato in vltimis verbis huius textus, quõ accidentia prius natura conueniant indiuiduo, & ratione illius conueniant speciei, quod proximo capite expositum est, ¶ In secundo textu qui incipit. Cõmune est. &c. Sequitur secunda pars in qua genus confertur cũ alijs quatuor vniuersalibus. Et quamuis prius tractauerit de specie quàm de differentia propter relationem inter genus & speciem, nihilominus, quia differentia est magis vniuersale quàm species vt ex eius definitione constat, in his comparationibus præfertur differentia speciei. Et sunt duę particulæ huius textus. In prima põnũtur cõuenientiæ inter genus, & differentiam, & in secunda ponũtur differentiæ. Conueniunt enim genus, & differentia in tribus: quia tã genus, quàm differentia continet sub se speciem, licèt differentia non contineat tot species quot genus: vt animal continet plurimas species, sed rationale continet sub se nos & Deum. Vnde secundùm Prophyrium, qui non ponit differentiam conuertibilem cum specie, omnis differentia tam constitutiua generis, quàm diuisiua continet sub se species. Sed tamen in rei veritate hæc conuenientia inter genus, & differentiã solùm potest saluari in differentia constituta generis. Enimuero quot species continet sub se animal, tot continet sensibile. Non intelligo, quòd sensibile sit genus, sicut animal: sed quòd essentialiter non quidditatiuè predicatur de omnibus speciebus animalis. Rationale verò nullam sub se conti-

net speciem, sed conuertitur cum homine. Secundò coueniunt genus & dña, quòd sicut quicquid prædicatur de genere, prædicatur de specie, quicquid prædicatur de differentia, prædicatur etiam de specie. ¶ Tertiò coueniunt, ꝙ sicut à negatione generis ad negationem speciei valet argumentum: ita valet à negatione differentiæ ad negationẽ speciei. ¶ In secũda particula textus ponuntur sex differentię inter genus & differentiam: prima est, ꝙ genus prædicatur de pluribus quàm differentia, & quàm species, & quodcunq; aliud prædicabile. Sed intelligitur (inquit Prophyrius) de differentia diuisiua generis quę est inferior genere; nam differentia constitutiua generis de tot prædicat̃ quot genus. ¶ Est tñ hic dubitatio non parua de eo quod ait Porphirius, genus prędicari de pluribus quàm accidens: nam videtur ꝙ accidens puta album de tot prædicetur, immo de pluribus, quia prædicatur, etiam de genere ipso generalisimo, substãtiæ: quia omnes istæ sunt directę predicationes, Petrus est albus, homo est albus, animal est album, substantia est alba. ¶ Respondetur ꝙ genus nõ propriè potest comparari ad accidens in quantum accidẽs in superioritate: quia nec genus est superius ad accidens, nec accidens ad genus. Sed quia in vnoquoque predicamento etiam accidentis, genus est supremũ prædicatum, propterea dicit Porphyrius ꝙ genus prædicatur de pluribus quàm accidens. ¶ Secundò differunt genus & differentia: quia genus continet potestate differẽtias, differentia verò non continet genus; Semper loquitur de differentijs diuisiuis: ¶ Tertiò differunt, quia genus est prius differentijs. Et ideo à negatione generis ad negationẽ differentiæ valet consequentia, & non ecõuerso. ¶ Quartò differunt, ꝙ genus prædicatur

dicatur in quid, differentia verò in quale. Et quintò differunt, quia in definitione speciei non est, nisi vnicum genus, sunt tamen plures differētię. Sed hoc intelligitur quomodo non est cognita vltima differentia conuertibilis cum specie.¶Sexto differunt, quia genus se habet vt materia, differētia verò vt forma.¶In tertio textu qui incipit, Genus, & species, comparatur genus ad speciē: in cuius prima particula ponuntur tres cōuenientiæ scilicet ꝙ tam genus quā species prædicantur de pluribus. Et dicit, ꝙ loquitur de genere & specie, vt sunt distincta vniuersalia, puta species specialissima quæ non est genus: nam inter genus subalternū & speciem subalternam nō opus est ponere differentiā, & conuenientiam, quia sunt idem. In secunda particula ponūtur octo differentiæ, quæ in textu sunt manifestæ.¶In textu quarto, qui incipit, Generi cōmune. &c. comparatur genus ad proprium: & in prima particula ponuntur tres conuenientiæ, & in secunda ponuntur quinque differentiæ. Exempla sunt lucida in textu.¶In textu quinto, qui incipit, Generi autem, comparatur genus ad accidens, & continet duas particulas. In prima ponitur vna differentia, & quatuor conuenientiæ. Et secunda est epilogus omnium & conuenientiarum, & differentiarum inter vniuersalia.¶Tertia pars capituli est in textu sexto qui incipit, commune id itaque, in qua comparatē differentia ad alia tria vniuersalia. Vnde in textu sexto cōparatur primò ad speciem: & in prima particula ponuntur conuenientiæ, & in altera subduntur quatuor differentiæ.¶In textu septimo qui incipit, Differentia & propriū. comparatur differentia ad proprium: inter quæ vniuersalia duæ sunt cōuenientię & totidem differentiæ. ¶In textu octauo, qui incipit, Differentia cum accidenti,

cidenti, subiunguntur duæ conuenientię, & tres differentię inter differentiam & accidens. ¶Quarta pars huius capituli complectitur textum nonũ atque decimum. In nono comparatur species ad proprium. Et inter hęc duo vniuersalia sunt duæ conuenientię & quatuor differentię. Et in decimo textu comparatur species ad accidens. Et est inter speciem & accidens vnica conuenientia, puta de pluribus prædicari: differentię verò sunt quatuor. ¶Postrema denique pars vltimusque textus continet duas conuenientias, totidemque diferentias inter proprium & accidens.

Finis libri prædicabilium.

COMMENTARII FR. DOMINICI SOTO SEGOVIENSIS,

ORDINIS PRAEDICATORVM, Artium, ac Sacræ Theolo. Professoris, In librum Prædicamentorum Aristotelis.

ITVLVS huius libri in codice Græco sic habet. Aristotelis categoriҿ, Quod Latinè est, prҿdicamenta. Aristoteles Philosophus fuit celebratissimus, ab Stagira Macedoniҿ vrbe oriundus, patre Nicomacho medico ortus, anno primo (si modò Appollodoro creditur) nonagesimҿ nonҿ Olympiadis: nempè ante aduentum Christi Seruatoris nostri annis circiter octuaginta supra tercentos. Corporis forma non adeo conspicua. Voce enim gracili, exilibusq; crurib⁹, atq; oculis pusillis fuit. Ingenio tamē prҿclarissimo natus, anno ætatis. 17. Academiam platonis, philosophi Athenis tunc celeberrimi, adiuit. A quo postquam annos viginti sub eius disciplina exegisset, dissentire in multis cœpit, atque in his præsertim vniuersalibus: vt in prologo super Porph. adnotauimus. Vnde Plato dicere solitus: In me Aristoteles recalcitrat, nō secus atque in matrem pulli geniti: & Aristoteles: Amicus Plato, sed magis amica veritas: vt 1. Ethicorū insinua-

Aristotelis vita.

380. annis ante Christi natale viguit Aristoteles.

insinuauit. In Lyceio gymnasio annos tredecim publicè docuit. Peripateticorum princeps dictus est. a paripatein quod est, deambulare: in more enim habuit deambulando docere: Quamuis Ammonius a Platone affirmet morem illum emanasse. Alij tradunt locum in quo Aristo. docebat, peripaton, id est, deambulatoriū nuncupari: & inde nomen traxisse. Anno ætatis suæ. 63. dum in Eubœa exularet, vita defunctus est. Opera adeo scripsit multa, vt quę modò extāt, minima sit eorum pars, quorum copiam non habemus. De vniuersis enim rebus disseruit, & ita disseruit, vt cūctas antea sciētias diffusas atque confusas ad perfectum excoluerit, vt iam modò vni Aristoteli scientias omnes naturales debeamus. Tametsi cum fuerit aliàs disertissimus, & eloquentissimus (vt ex ejus libris Rhetoricorum conijcitur) tamen tum in alijs multis, tum maximè in metaphysica, obscuritatem (vt ait Ammonius) affectauit, vt legentes ingeniosiores, magisque idoneos redderet, & ignauos auerteret. Nam res quanto sunt obscuriores, tanto pressius, dum intelliguntur, hærent memoriæ. Vnde (vt in Alexandro refert Plutarchus) cum Aristotelem Alexāder subaccusaret, quòd metaphysicam scripsisset, atque vulgasset, in qua ipse cæteris præcellebat respondisse fertur, illos libros perinde esse editos ac si editi non fuissent. Insinuans rarissimos fore, qui eos possent intelligere. ¶ Scripta eius ad genera quatuor reducuntur, Prima enim pars ad eloquentiam pertinet, & rhetoricam. Altera ad ciuilem & moralem disciplinam. Tertia ad Dialecticam spectat. Quarta verò ad secretorum naturæ cōtemplationem nempè ad philosophiam naturalem atque Metaphysicam, Atque adeo liber hic ad Dialecticam pertinet. Tametsi Iamblicus philosophus

Peripateticus.

Obscure scripsit.

Operū genera quatuor.

vt hic Boetius refert, existimet opus hoc falsò esse Aristoteli adscriptum: quippe quod non ab eo, sed ab Archyta Tarentino Pythagorico editum censeat. At verò opinione hac reiecta, fides apud omnes probata est, opus esse Aristotelis: vt breuitas ipsa, & subtilitas, & autoritas manifestat, quæ cum reliquis eius operibus maximè consonant.

Categoria. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ, si Græcam vocem obseruemus, idem est Latinè quod, prædicatio, & Argyropylus ita frequenter vertit. Nam categoreo duo pter alia significat, scilicet, demonstro, & prędico. Vnde categorema, quod est prædicatum: & categoria, verbale nomen, quod est demonstratio & prædicatio. Attamen duo significat apud Græcos, puta enunciationem simplicem, vt Petrus est homo: & Prędicatorum ordinem, vt homo, animal, viuens &c. vtrunque enim dicitur prædicatio. Ob idque Latini ad tollendam æquiuocationem, enunciationem, vocant categoricam, id est, prædicatoriam, propositionem: & seriem prædicatorum appellant prędicamentum. ¶Est ergo prędicamentum prędicatorum ordinatio, quorum superiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur. Vt series illa quæ in arbore Porphyrij ante oculos posita est: puta homo, animal, viuens, corpus, substantia. Tametsi diuus August. in suis categorijs, aliam uerbi significationem sequutns, ait categorias eo sic appellari, quod sint quædam rerum demonstrationes ante oculos positæ. Igitur prædicamentum non supponit, vt aliqui arbitrantur pro generalissimo. Vnde Porph. in cap. de specie. In quocunque (inquit) prædicamento est quoddam summum genus & infima species. Et Aristoteles. 5. Met. tex. 12. eadem (inquit) genere sunt, quorum eadem est prædicamenti figura. Vbi apparet prædicamentum appellari dispositionem

Prædicamentum.

illam

illam & lineam prædicatorum. Atque adeò hoc est subiectum huius libri. ¶ Quòd si quis arguat. Prædicamentum, est huius libri subiectum: ergo nihil hic consideratur, nisi quia est prædicamentum: sed tractatur hic de singulis prædicatis: ergo singula sunt prædicamenta. Respondetur negando primã consequentiam: satis enim est quòd nihil hic tractetur, nisi in ordine ad prædicamentum, id est, tãquàm ponibile in prædicamento.

Octo notãtur in initio operis

OCTO sunt quę secundùm Commentatorem Com. 1. super primum physico. in initio cuiusque operis adnotanda sunt: puta autoris, & nomen & intentio. Libri verò, nomen, vtilitas, proportio, ordo, modus procedendi atque diuisio. Et de nomine quidẽ tam autoris quàm libri, hactenus diximus, sed circa intentionem autoris & circa vtilitatem libri sunt hic singula dubia. ¶ Primum circa subiectũ libri est, fuerit ne intentio Aristotelis hic tractare de verbis, an verò de rebus. Enimuero quamuis super Porphyrium, satis fuerit comprobatum, vniuersalia esse in rebus, ambigua tamen est hic intentio Aristotelis. Alexander enim Aphrodisæus, & Simplicius, & Boetius existimant, librum hunc esse præcipuè de vocibus: sed Commentator Auerrois, & Eustratius opinantur contra esse de rebus. Atqui vtrique habent fundamentum: nam in prima statim definitione æquiuocorum videtur Aristoteles de rebus loqui: definit enim res ipsas quæ sunt æquiuoca æquiuocata: sed mox in prima diuisione videtur sermo esse de vocibus, dum inquit, Eorum quæ dicuntur, alia cum complexione, alia sine complexione dicuntur: dici enim cum complexione aut sine complexione, non rebus, sed certè vocibus congruit. At verò non ita intelligendus est Boetius, vt negare credatur vniuersalia esse in rebus:

Dubium primum.

bus; quippe qui super Porphy. vt frequenter adnotauimus, contrarium expresse docet: sed putat Aristotelem in 5. meta. tractare de prædicamentis secundùm esse reale, hic verò principaliter de vocibus, & secundario de rebus. Ait enim. Res & rerũ significatio iuncta. i. connexa est. ¶Tertia ergo opinio in hac parte est Nominalium, qui abstruunt, solas voces, & nullatenus res collocari in prædicamento. Quo circa quanuis in prędicabilibus, quãtum ad rem, satis fuerit disputatum, vniuersalia esse in rebus, modus tamen loquendi explicandus est hic conclusionibus his, quas quinque subiecimus. ¶Prima, Tam res quàm voces ponuntur in prædicamento. Quod est dicere. Arbor illa, homo, animal, viuens, corpus, substantia, & in rebus consideratur, & in nominibus. Probatur. Homo a parte rei est animal rationale, & animal est viuens sensibile, & viuens est corpus animatum, & corpus est substãtia corporea: ergo in rebus ipsis, puta in quocunque homine, est animal contractum per rationale, ad esse hominis, & viuens contractum per sensibile ad esse animalis: & pariter reliqua superiora genera, atque adeo res sunt in prædicamẽto. Et confirmatur: quia Aristoteles. 5. met. tex. 14. diuidit ens reale in decem prædicamenta, de quibus subinde, tanquam de rebus sigillatim tractat. ¶Qđ verò nomina ponantur in prædicamẽto probatur. A qualibet essentiali conuenientia abstrahit intellectus formalem conceptum adæquatum eius: ergo qualis est ordo in rebus, talis est in istis nominibus, homo, animal, viuens, corpus, substantia, tanquam in rerum signis. ¶Arguitur tamen contra conclusionem. Prædicamentum (vt dictum est) idẽ pollet quod prædicatio, id est, prædicatorum ordo: sed in rebus non est prædicatio: ergo sola nomina

Conclu. 1 Res & termini ponuntur in prędic.

reponuntur in prædicamento. Minor multis modis probatur. Primò, Prędicatio est oratio, & prædicari est dici seu affirmari & negari: hæc verò non possunt adaptari rebus: nam oratio est oris ratio, & verba sunt quæ dicuntur, affirmantur & negantur. ¶Secundò. Si res prædicarentur, tunc propositio cõstaret ex rebus, vnde sequeretur, ꝙ in aliqua propositione nulla esset distinctio inter subiectum & prædicatum: vt in hac Petrus est homo (nam homo qui est Petrus non distinguitur a Petro) & in aliqua, prędicatum distaret a subiecto longissima distantia: vt in hac Salmantica non est Roma, & in aliqua subiectum comederet prædicatum: vt in hac (homo non est panis), & in aliqua subiectum esset pater prædicati: vt in hac, Nicomachus non est Aristoteles, quę omnia videntur ridicula. ¶Et tertiò arguitur, Si res prædicarentur, sequeretur ꝙ res & supponerent, quod est falsum; nam certè res quæ est Deus non habet pro quo supponat, quia non supponit pro seipsa (supponere enim est loco alterius poni) vnde concedendum esset subiectum huius, Deus est non supponere. ¶His nihilominus nõ obstantibus est secunda conclusio. Non solum nomina sed res etiam prædicantur: res quidem realiter, & obiectiuè, sed nomina instrumentaliter & tã quam rerum signa: & quanuis nomina fortè magis propriè, tamen res principalius. Priorem partem & singulas eius particulas affirmat Aristo. 1. Elenc. cap. 1. Vbi ait. Postquam res in disputationem afferre non possumus, vocibus vtimur loco rerum. Et quemadmodum (inquit) his vsu venit, qui calculis supputant, vt quod in calculis colligunt, in rebus numeratis inueniant, ita quod vocibus prædicamus est in rebus. Ex quibus verbis colligitur, quòd res prædicantur realiter & obiectiuè, & voces instrumen-

Conclu. 2 Res prædicantur.

ſtrumentaliter & tanquam ſigna. Et. 1. Periherme. capitu. 5. Cum rerum (inquit) aliæ ſint vniuerſales, aliæ verò ſingulares, neceſſe eſt aliquid de vniuerſalibus rebus, & aliquid de ſingularibus prędicari. Et in hoc libro, cap. 2. & cap. de ſubſtantia ait ſecũdas ſubſtantias (puta genera & ſpecies quæ ſunt in rebus) dici & prædicari de primis ſubſtantijs. ¶Ratione non alia hic opus eſt, prætær illas quas in pdicabilibus adduximus ad probandum vniuerſalia eſſe in rebus: nam cum vniuerſalia ſint quæ prædicantur, inde colligitur res prædicari. Et præterea prædicationem eſſentialem appellamus eam, cuius prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti: & quidditatiua, cuius prędicatum eſt de quidditate ſubiecti quæ locutiones magis congruunt rebus quàm vocibus. Atqui inde ortum habuit diſtinctio illa apud veteres, aliud videlicet eſſe vniuerſale in prædicãdo aliudque in repreſentando. ¶Sed quòd nomina magis propriè prædicetur, probatur per primũ argumentum ſupra factum, prædicari enim ſicut, dici, magis propriè cõuenit vocibus quàm rebus. Item quia propoſitio proprius eſt in nominibus, quàm in rebus. ¶Quod verò res principalius prædicentur, probatur: quia propter vnumquodque tale & illud magis: ſed nomina ſolùm prædicantur tanquam inſtrumenta & rerum ſigna: ergo res principalius prædicantur. Alia enim eſt ratio proprię prædicationis, & alia eſt ratio principalis prædicationis: proprietas nanque conſiſtit in ſignificatione verbi, prædicari, quod vocibus proprius conuenit: & principaliter prædicari conſiſtit in hoc quòd res ſunt finis, cuius gratia nomina prædicantur. Vnde cum S. Tho. opuſ. 56. affirmauerit ex mente philoſophi, res principaliter prædicari, poſtea 1. Perihermenias, lectio. 5. dixit voces magis propriè prædicari:

dicari:

dicari:vbi nulla est repugnantia.¶Est tamen adnotandum, ꝙ quemadmodum de vniuersalibus dictum est, ꝙ habent quidem fundamentum in re, sed fiunt vniuersalia in actu per operationem intellectus:ita res ante operationem intellectus fundamentaliter prædicātur: quod nihil aliud est quā rationem, verbi gratia, hominis inesse Petro substātialiter, & albedinem inesse accidentaliter:sed actu prædicantur, quando intellectus actu considerat vnum sub ratione prædicati: puta quòd de alio dici tur, & aliud sub ratione subiecti, videlicet de quo aliud dicitur.¶Hinc demum sequitur duplices esse sensus harum propositionum, homo prædicatur de pluribus, animal prædicatur de pluribus, vnus vt subiecta supponant simpliciter pro homine in communi & animali in communi, & alter vt supponant materialiter. Et vterque prouenit ratione prædicati & vterque est verus. ¶Vnde ad primum argumentum respondetur, ꝙ quanuis magis propriè verba dicantur & prædicentur, nihilominus passiuè, & obiectiuè res ipsæ dñr, & prædicantur: dicimus enim & narramus res gestas. ¶Ad secundum argumentum varia est responsio inter Reales Burlæus enim & alij putant in rebus esse propositionem, & syllogismum, sed Paulus Venetus negat: nam antiquiores nusquam hoc disputant. Ratio prioris opinionis est, ꝙ cum in rebus sint vniuersalia, vt supra disputauimus, & ipsa sint prædicata, vt patet ex definitione vniuersalis, & patebit amplius capite secundo anteprædicamentorum, inferunt in reb. esse prædicationem ipsam, & per consequēs propositionem & syllogismum. ¶At verò, quanuis disputatio fortè de nomine sit, non oportet id concedere. Primò, quia res potius dicuntur significatū propositionis, quàm propositio. Secundò, quia eadem

Res actu prædicantur.

Ex rebus nō fit propositio.

dem ratione concedendum esset, res esse nomina & verba & terminos: nam terminus (vt ait Aristo. primo priorum) est in quem resoluitur propositio: hæc tamen nullo mō pn̄t conuenire rebus. Et tertiò, quia eadem ratione concedendum esset in rebus esse propositionem exclusiuam, exceptiuam, & vniuersalem: item esse syllogismum in Barbara & in alijs modis, consequens est falsum: quia huiusmodi syncategoremata tantùm &c. non sunt in rebus. Accedit autoritas Arist. 6. meta. tex. 8. dicentis, ꝙ verum & falsum non est nisi in intellectu. Intelligit formalis, quia fundamētaliter & obiectiuè est in rebus: vt ait. 9. meta. text. 22. ¶ Dicendum ergo est, quòd quanuis in rebus sint prædicatum & subiectum, nihilominus prædicatio non fit in rebus: sed solùm exercetur in mēte voce aut scripto. Itaque in hac vocali, homo est animal, non solùm vox prædicatur de voce, sed principaliter ratio animalis de ratione hominis. Immo profectò aptius loquebantur antiqui dicentes, voces non prædicari passiuè, sed prædicare: vt quemadmodum extrema huius propositionis, homo est animal, significant res, & res significantur per voces, ita voces prædicant rationem animalis de ratione hominis: atque adeo res prædicatur de re. Quemadmodum enim scientia, & definitio sunt quidem in mente & in voce, sed res nihilominus sunt quæ definiuntur & sciuntur, ita prædicatio & propositio fit in terminis; sed res sunt quæ principaliter prædicantur. Et hoc est quod dicit Aristot. quòd vtimur terminis pro rebus. ¶ Ex quo sequitur, quòd malè distinguit Burlæus aliam esse propositionem realem, & aliam intentionalem: nam profectò omnis propositio immo omne prædicatum est intentionale: sed in mente est intentionale formale, & in

rebus

rebus est intentionale obiectiuum: res namque nó
sunt prædicata, nisi quatenus sunt obiecta intelle-
ctus, videlicet in quantum per hanc propositioné,
homo est animal, intellectus concipit rationem a-
nimalis, vt quod de alio dicitur, & rationem ho-
minis, vt de quo aliud dicitur. Et per hæc patet re-
sponsio ad argumentum: non enim concedimus
quòd inter subiectum & prædicatum formalis pro
positionis sit illa distantia, sed inter prædicatum
& subiectum quæ sunt res significatæ. ¶Ad tertiú
respondetur, quòd si supponere accipiatur pro
eo quod est verificari, res quidem supponunt, quia
de se ipsis verificantur. Si verò supponere idem sit
quod, poni loco alterius, tunc res non supponunt:
quia nihil ponitur loco sui: sed nomina suppo-
nunt pro rebus. ¶Tertia conclusio colligitur ex Conclu. 3
superioribus, qua respondetur ad dubium propo-
situm. Liber prædicamentorum est de rebus in
quantum nominibus significantur, & de nomini-
bus in quantum significant res: sed principalius
tractat de rebus. Conclusio ex his quę dicta sunt
restat manifesta, & est expressa sententia D. Au-
gust. in libro Categoriarum. Et Auicen. in princi-
pio Logicę dicentis, quòd voces non cadunt sub
consideratione Logica, nisi quatenus signa sunt re-
rum. Conclusio prima in 4. capi. magis elucidabi-
tur, & secunda in secundo, & hæc tertia in primo,
atque adeo omnes in toto processu prædicamento
rum: sed propter connexionem quam habent, de-
cuit eas simul oculis subijcere. ¶Restat tamen du-
biolum circa tertiam conclusionem, vtrum consi-
derentur hic res solùm inquantum substant secun
dis intentionibus: puta inquantum sunt genera &
species. &c. Burlæus enim tenet partem affirmati-
uam: sed Paulus Venetus, negatiuam. Respondetur

Conclu.4 nihilominus medio modo. ¶ Et si quarta conclusio. Negari non potest quin considerentur hic res in ordine ad secundam intentionem, quæ est prædicari, Probatur. Subiectum huius libri est prædicamentum, ergo considerantur hic res ea ratione qua ordinantur in prædicatione, & hoc pertinet ad secundam intentionem. Est enim differentia inter Logicum, & Metaphysicum, ꝙ Logicus tractat de rebus, vt cognoscat earum intentionis prædicandi: Metaphysicus verò econuerso si tractat de intentionibus, vt 5. Metaphysi. tractatur de genere,

Conclu.5 &c. id facit, vt explicet naturas rerum. ¶ Quinta conclusio. Non considerantur hic secundæ intentiones queadmodum in prædicabilibus: non enim definitur hic quid sit genus aut species, aut aliud vniuersale, sed explicantur naturæ substantię, quantitatis, &c. vt in particulari cognoscatur quid de quo prædicatur prædicatione generis aut accidentis, &c. Quocirca considerantur proprietates substantiæ, & aliorum prædicamentorum secundùm esse reale, vt recipere magis & minus, recipere contraria, &c. sed tamen omnia tractantur, vt inde sumatur iudicium prædicationis. ¶ Hoc tamen vnum pro toto opere præsenti, hic duxerim admonendũ, quòd definitiones nõ sunt diuersæ pro diuersis opinionibus assignandæ; nam definitio debet esse certissima, & non omni opinione receptissima. Sunt enim qui dicunt ꝙ prædicamentv, secundùm Scotum, est ordo plurium realitatum. Et secundùm S. Thom. est ordo conceptuum obiectiualium, & nescio quas alias sexcentas particulas congerunt in definitionem, quæ eam intelligibilem reddunt, & incredibilem, quàm nec Scotus, nec Sanctus Tho. cognoscerent. Est ergo prædicamentum secundùm omnes, prædicatorum series. An verò illa series sit

in

in terminis, vel in rebus, vel vtrobique id maneat ſub diſputatione.

ALTERVM dubium principale eſt de neceſſitate vel vtilitate huius libri. Sunt enim qui vitio dent Ariſtoteli, ꝙ prædicamenta in Dialecticam introduxerit, obſcura quidem magis quàm Dialecticis neceſſaria. In quorum gratiam arguere ſic poſſumus: Logica ſolùm tractat (vt dictum eſt) de entibus rationis, hoc eſt, de ſecundis intentionibus, puta de ſyllogiſmo, de enũtiatione, de genere, &c. Sed tractatus hic eſt de rebus, & nominibus primę intentionis puta de ſubſtantia, de qualitate, de relatione, &c. quæ habent eſſe præter operationem intellectus, de quibus ex profeſſo tractat Ariſtoteles 5. Metaph. text. 15. vſque ad 20. ergo opus hoc non pertinet ad Dialecticam. ¶ Et ſecundò arguitur. Finis Dialecticæ eſt verum a falſo diſcernere, verum autem, & falſum ſolùm eſt in ſecunda, & tertia operatione intellectus: cum ſcilicet componimus ſubiectum cum prædicato, aut ratiocinamur, ſed in ſimplicibus conceptibus quos formamus de rebus non conſiſtit falſum, vt ait Ariſt. cap. 4. huius, nec circa illos errare poſſumus, cum naturaliter producantur, ergo ad dirigendum ſimplices apprehenſiones nulla opus eſt arte magis q̃ ad rectè videndum, & per conſequens hoc opus non eſt neceſſarium dialecticis. ¶ Quod ſi quis dicat notitias ſimplices rerum eſſe terminos, ex quibus conflatur propoſitio & ſyllogiſmus: Arguitur ſic, Termini propoſitionum ſolùm ſunt duo, ſcilicet nomen, & verbum: ergo ſatis eſſet Dialectico tractare de nomine, & verbo, ſub quibus omnes partes orationis comprehenduntur ſaltem categorematicè: quà ratione Ariſtot. 1. Perihermenias a nomine, & verbo exorſus eſt: ergo notitia prædi-

Dubium ſecundũ.

Prædicamentorum notitia necessaria.

camentorum non est ad hoc necessaria. Ad hoc nihilominus respondetur, prædicamentorum notitiam esse dialecticis admodum necessariam. Primò, quia cognoscere vniuersalia: puta genera, & species,&c. pertinet ad dialecticum: id tamen cognosci non potest sine prædicamentis. Nam quanuis ex definitione generis in prædicabilibus tradita cognoscatur quid sit genus: tamen in particulari nescirent animal esse genus hominis, & album non esse genus, nisi quia per prædicamenta cognoscerent animal esse de quidditate hominis, & albũ esse accidens eius. Nec cognoscerent an simile, & dissimile essent differentiæ, aut species qualitatis, nisi qui per prædicamenta cognoscerent simile, & dissimile esse diuersi prædicamenti, a qualitate: & per consequens similitudinem nec esse genus, nec speciem, sed accidens qualitatis. ¶ Secundò, hoc est necessarium ad definiendum, quod dialectico incumbit. Ad construendã enim definitionem rei, inquirendum est prius in quo genere sit: vt puta sit ne substantia, an accidens, & præterea, quod accidens sit (hac enim arte Arist. secundo de anima disquirit quidditatem animæ. Et tertio Physi. text. 3. vestigat quidditatẽ motus) nè ergo opus esset disquirere per tantam rerum diuersitatem, necesse fuit res vniuersas ad decem ordines redigere, quibus tota vniuersitas inspiceretur, Atque adeo cognosceretur quid & quæ essent proprietates substantiæ in quantum substantia: & quantitatis in quantum quantitas,&c. ¶ Et tertiò, est hæc notitia necessaria ad demonstrationes faciendas, quę constant ex propositionibus necessarijs & de per se. Non enim cognoscere quis posset, quodnam prædicatum conueniat per se, quodve per accidens, nisi habita notitia prædicamentorum. Sunt & plures

res

res aliæ vtilitates, quas longum esset recensere: ¶ Vnde ad argumentum primum respondetur, quòd autore Aristote. 4. metaphysicę. tex. 5. dialecticus perinde atque metaphysicus de rebus omnibus disputat, licèt ratione differant: nam metaphysicus disputat de rebus secundùm esse naturale & absolutum, quod in se habent: dialecticus verò secundùm quòd substant operibus rationis. Vnde de prædicamentis disputat philosophus. 5. met. quantum ad eorum quidditatem: an videlicet quātitas, qualitas, & relatio distinguantur inter se, & a substantia, & secundùm alias id genus proprietates, quæ non pertinēt ad dialecticum: sed dialecticus disputat de illis, quatenus ordinantur ad rationem quæ ex illis facit prædicationes, de per se, aut de per accidens, &c. Et ideo ad minorem argumenti respondetur, quòd quamuis in prædicamentis non considerentur immediatè secundæ intētiones sicut in prędicabilibus, nihilominus cōsiderantur res, vt in particulari cognoscatur quid sit genus aut species aut accidens. ¶ Hinc sequitur tam Metaphysicam quàm Dialecticam esse vniuersales scientias, modis tamen diuersis: quia Metaphysica, cum tractet res secundùm esse absolutum, & reale, est subalternans respectu omniū aliarum scientiarum realium: dialectica verò, est solū modus sciendi respectu illarum. ¶ Ad secundum respondetur, quòd quamuis in simplicibus notitijs non consistat verum, & falsum, nihilominus potest error cōtingere in applicatione vnius notitiæ ad aliam: an videlicet notitia, aut significatum eius sit genus respectu notitiæ, aut significati alterius, vel differentia, vel accidens: & hoc docet liber prædicamentorum. ¶ Sunt enim (vt autor est Albertus) tria opera intellectus, scilicet, ordinare, compo- Tria opera intellectus.

componere, & colligere. Ordinare est disponere res omnes & rerum nomina vt innotescat quomodo inuicem se habeant. Et hoc docet liber prædicamentorum. Componere verò est affirmationes, & negationes ex eisdem rebus & nominibus construere, quod traditur in libris Periherme. Sed colligere est ex propositionibus notis ignotas syllogizari, quod in reliquis libris Dialecticæ manifestat Arist. ¶ Vnde ad replicam respondetur, ꝙ quanuis satis esset cognoscere nomen & verbum ad propositiones in genere cōponendas, tamen ad construēda & dignoscenda varia genera prædicationum puta essentialis, accidentalis, quidditatiuæ, &c. necessaria est notitia prædicamentorum.

HABEMVS ergo nomen & autoris, & libri: item ꝙ intentio autoris est res vniuersas rerumq; nomina in decem ordines redigere, quas ante oculos habeat dialecticus: cuius vtilitas est, vt dignoscantur habitudines & prædicationes omnium. Vnde Proportio huius libri ad dialecticam est quod est eius pars & reliquarum partium ianua. Atque adeo ordo est, vt librorum Dialecticæ Aristo. sit primus. Est nanque duplex operatio intellectus, vt autor est Arist: 3. de anima text. 21. scilicet simplicium apprehensio & compositio aut diuisio, & secundā diuidunt in enuntiationem & discursum. Quarum simplicium apprehensio præcedit cæteras veluti pars præcedit totum. Componitur enim enuntiatio ex simplicibus terminis, sicuti ex enuntiationibus conficitur syllogismus. ¶ Modus doctrinæ non est demonstratiuus, sicut modus scientiæ mathematicæ, sed procedit per definitiones, diuisiones & documenta modo introductorio. De diuisione autem, statim.

DE

DE ÆQVIVOCIS,

Vniuocis, & denominatiuis.

CAP. I.

EQVIVOCA *dicuntur ea, quorũ nomen solùm commune est, ratio verò substantię nomini accommodata, diuersa: vt animal dicitur & ipse homo, & id quod est pictum. Horum enim nomẽ commune tantummodo est, ratio verò substantiæ nomini accommodata diuersa. Si quispiam enim quę nam sit vtriusq; ratio animalis voluerit assi gnare, rationem vtrisque profectò propriam assi gnabit.* ¶ *Vniuoca ea dicuntur, quorum & nomẽ commune, & ratio substantię nomini accommodata eadem est: vt animal dicitur & ipse homo, & equus: nomine nanque communi & homo & equus animalia nuncupantur, & ratio quoque substantię vtrisque eadem est. Si quispiam enim vtriusque rationem voluerit assignare: quæ nam sit vtriusque ratio animalis, eandem rationem omninò reddet:* ¶ *Denominatiua ea dicũtur, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo dif ferentia casu: vt à Grammatica Grammaticus appellationem habet, & à fortitudine fortis.*

OPVS præsens in codice Græco non diuiditur in diuersos titulos: sed sub titulo prædicamentorum continet capitula quatuordecim. Expositores autem illud partiuntur in tria, videlicet in anteprędicamenta, prędicamenta, & postprædicamenta: vt tria priora capitula sint de anteprædicamentis, & sex proxima de prædicamentis, & postrema quinque de postprædicamentis. ¶ Anteprædicamenta sunt præambula quæ ad notitiā prædicamentorum viam aperiunt: quorum proinde notitia ad cognitionē prædicamētorū prędrequiritur. Sed post prędicamenta (vt suo loco, quàm hic, melius explicabitur) sunt proprietates quędā & conditiones, quę naturam prędicamentorū consequūtur. Neque quicquid præambulum est ad notitiam prędicamentorum appellabitur prædicamentum: prædicabilia enim pręambula sunt prædicamentorū, & tamen nō dicuntur anteprædicamenta. Sed illa tantùm fundamenta quę Arist. iecit in principio prędicamentorum, censentur hoc nomine. ¶ Atqui anteprędicamenta in genere sunt tria: puta definitio, diuisio, & regula: in particulari verò sunt septē puta tres definitiones in primo capite, duę diuisiones in secundo, & totidem in tertio regulę. Tametsi Paulus alia ratione quinque tantùm designet, anteprędicamenta. s. ęquiuoca, vniuoca, denominatiua, prędicatum, & subiectum: de quorum prioribus tribus dantur singulæ definitiones, & de duobus vltimis duę diuisiones, & regulę duæ. ¶ Definitiones sunt ęquiuocorum vniuocorum & denominatiuorum. Ratio qua cognitio æquiuocorum & vniuocorum prærequiritur ad notitiam prędicamētorum posset generalis adduci, quia vt. 6. Top. capitu. 5. admonet Arist. in principio statim cuiuscuis disputationis distinguendum est an nomen ęquiuocum

Definitiones tres.

quiuocum sit,an vniuocum:nam ęquiuoci non est vna,sed multiplex consideratio. Ob idque nomen æquiuocum non ponitur in prędicamento antequam distinguatur:cum secundùm diuersas significationes ponatur, aut in diuersis prędicamentis,aut in diuersis speciebus eiusdem prędicamenti.¶Veruntamen harum trium definitionum ratio specialis est hęc. Tres habent prędicamenta ordines & respectus. Primus quo omnia continentur nomine illo transcendenti ens: & respectu illius sunt quodammodo ęquiuoca videlicet analogia, vt capitulo.4.videbimus.Alter est quo singula generalissima referuntur ad sua inferiora,de quibus vniuocè prędicantur. Sed tertius est quo vnum prædicamentum refertur ad aliud:prædicatur nãque vnum prædicamentum de alio solùm denominatiuè, atque nouem præsertim accidentium de prædicamento substantiæ. ¶Et hac de causa necessarium fuit prænoscere rationem ęquiuocorũ, vniuocorum,& denominatiuorum. ¶Hinc præterea sumitur ratio huius ordinis. Enimuero quanuis vniuoca propter dignitatem appareant prius fuisse definienda,tamen quia primus & generalissimus ordo prędicamentorum est ille quo omnia simul referuntur ad ens, & secundus est ille quo singula generalissima referuntur ad species sui generis,& tertius quo vnum prędicamentum refertur ad aliud: primo loco statuit Aristote. definitionem æquiuocorum: vt primo statim verbo generalem illam insinuaret diuisionem entis in prædicamenta; & secundo loco subiungit definitionẽ vniuocorũ, & tertio deniq; denominatiuorũ.At verò quãuis tria videantur esse membra huius capitis,tamen equiuoca & vniuoca sub eodẽ membro trãctabimus,quia mutuo se ambo exponunt.

Aequiuoca. AD euidentiam definitionum æquiuocorum, & vniuocorum considerandum est primùm æquiuoca appellari, & res æquiuocè significatas, & nomen æquiuocè significans. Res dicuntur æquiuoca æquiuocata, nomen verò æquiuocum æquiuocans. Pari ratione res dicuntur vniuoca vniuocata & nomen vniuocum vniuocans. Et Aristo. definit hic æquiuoca æquiuocata atque vniuocata. Qua de causa definit ea in plurali numero: nam res vna cum non possit per vnum nomen pluribus rationibus significari, æquiuoca esse non potest. Nec potest res vna esse vniuoca: quia vniuocatio rerũ in hoc consistit ꝙ res plures, nomine & ratione cõueniant. Aequiuocum autem ęquiuocans, & vniuocum vniuocans debet in singulari definiri. ¶ Ait Aequiuoca dicuntur, & non, æquiuoca sunt, quia vt Boetius adnotauit, res non sunt per se aut æquiuocæ aut vniuocæ, sed solũ sunt tales per respectũ ad nomen quo significantur: quemadmodum vicissim & nomen respectu rerum est, aut æquiuocum, aut vniuocum. Exempli gratia. Canis domesticus & canis marinus sunt æquiuoca respectu huius nominis, canis: sed sunt vniuoca respectu illius nominis, animal. Et nomen, canis, est ęquiuocum respectu illarum specierum: sed est vniuocum respectu latrabilium, & fortè respectu cœlestis syderis: si modò significat illud, non impositione noua, sed propter fabulam qua fertur caniculam Icari versam fuisse in illud sydus. ¶ Hinc patere incipit conclusio tertia superioris dubij: nempè quòd intentio Aristotelis fuerit in hoc libro tractare præcipuè de rebus, & simul de nominibus: quia tractat de rebus respectu nominum, & de nominibus respectu rerum. ¶ Secundò notandum

Ratio. est, quòd nomen, ratio, in pręsentibus definitionibus

bus variè & diuersè interpretantur Nominales atque Reales. Enimuero Nominales, cum nullum conceptum obiectiuum vniuersalem ponant in rebus, nomine rationis intelligunt in præsentia conceptum formalem, quem intellectus format de rebus. Vt primæ definitionis sensus sit: Aequiuoca dicuntur res quę significantur eodem nomine mediantibus diuersis conceptibus, vt canis domesticus & canis marinus respectu huius nominis, canis. Et simili ratione sensus secundæ definitionis est. Vniuoca dicuntur res quæ significantur per idē nomen mediante eodē conceptu: vt petrus & paulus, respectu huius vocis homo. Ex quo sequitur, q̄ res secundùm hanc expositionem, non possunt esse æquiuocę respectu nominis mentalis: quia cōceptus vltimatus (vt primo libro Summularum adnotauimus) non potest hoc modo esse æquiuocus, cum conceptus vltimatus à seipso & non mediāte alio significet: sed solùm dicuntur aut æquiuoca aut vniuoca respectu nominis vocalis vel scripti. Proportionali modo æquiuocum æquiuocans est terminus sua significata mediantibus diuersis conceptibus significans, vt, canis: & vniuocum vniuocans est terminus sua significata eodem concepta significans, vt animal. ¶Sed tamen antiqui omnes expositores Aristotelis: vt Boetius, Commētator & omnes Græci, nomine rationis intelligunt hic definitionem (in rebus habentibus definitionē) aut cōceptum obiectiuū, formaliter & adæquatè significatū per nomen. Neq; dubitari potest hanc esse mētem Aristo. Primò, quia vt statim capite. 4. videbimus nomen, ens, mediāte eodē formali conceptu significat omnia prædicamēta, & tamē non est vniuocum ad illa. Et præterea quia vbique apud Aristote. nomine rationis intelligitur definitio, vt

capite

capite de substantia videbimus:vbi loquens de ratione nominis ponit exemplũ de definitione. Imo verò.4.me.tex.28.ratio (inquit)quam significat nomen est definitio. Et postremò quia sermo ipse huius textus(ratio substantiæ nomini accommodata) idem sonat quod definitio rei significatæ per nomen.Est enim definitio oratio per quam reddimus rationem nominis. Vt quærenti, quare Petrus est homo,respondetur,quia animal rationale. Et hoc est rationem nomini accommodare. Et ideo canis domesticus & marinus sunt res æquiuocæ : quia quærenti quare canis domesticus est canis,& quare marinus est canis , respondebitur per diuersas definitiones.¶Est ergo sensus definitionis. Aequiuoca sunt res quæ habent idem nomen commune sed secundùm illud nomen diuersas habent definitiones,vt exemplo iam modò indicauimus: Dicitur, ratio secundùm idem nomen , quia illæ duæ species animalis secundùm aliud nomen,puta quatenus sunt animalia habent eandem genericam definitionem animalis.Patet etiam definitio in exemplo Aristotelis,vt homo viuus,& homo pictus,cõueniunt hoc nomine animal:nam si quæratur quare homo est animal, respondebitur , quia substantia animata sensibilis, & quærenti quare homo pictus est animal, respondebitur , quia effigies substantię animatę sensibilis. ¶Proportionabili modo sensus definitionis vniuocorum est. Vniuoca dicuntur res quæ habent idem nomen commune , & secundùm illud nomen eandem habent definitionem,vt homo & equus;quibus hoc nomen animal est commune , & si quæratur quare homo est animal,respondebitur,quia substantia animata sẽsibilis, idemque respondebitur si quæratur quare equus est animal. ¶Quocirca ęquiuocum æquiuocans

Sensus definitionis

Vniuoca.

Nomẽ æquiuocũ.

cans

cans est nomen significans res diuersis rationibus. Et vniuocum vniuocans est nomen significans res eadem ratione. Vt tamen nomine rationis intelligatur definitio. Est tamen adnotandum, quod eodē redit si nomine rationis intelligatur conceptus obiectiuus, quæ est ratio significata in rebus: animal enim vniuocè significat equum & hominem, quia formaliter significat vnam rationem obiectiuam ambobus communem.

DENOMINATIVA ea dicuntur. Tertia definitio est denominatiuorum quæ pręambula est ad notitiam prædicamentorum, ratione iam dicta. Atqui dubitare quis fortè potest quid hic definiat Aristo. vtrum nomina denominatiua, vt sunt ly album, ly musicum, & similia: an res potius quas hęc nomina significant, & pro quibus supponunt? Vbi notandum primum est, ꝙ in denominatione tria est a parte rei considerare: puta rem denominantem, rem denominatam, & denominatiuum. V.g. albedo est res denominās album, & Petrus in quo est albedo est res denominata, atque adeo albū est denominatiuum. Sed denominatiuum quēadmodum de ęquiuocis dictū est, pōt accipi & pro denominatiuo denominato, puta pro re alba: & pro denominatiuo denominante scilicet pro hoc nomine albū: Hoc supposito Marsilius, vt refert Paulus Venetus & Occham quem Nominales sequuntur, dicunt solùm definiri hic denominatiua denominantia, scilicet nomina denominatiua. Et profectò est apparentissimum pro illis argumentum, dū ait Aristoteles, quòd denominatiuum debet differre solo casu ab eo a quo recipit appellationem, vt fortis a fortitudine: nam differre casu, solis nominibus conuenit: res enim cùm non declinentur, non differunt casu. Vnde sensus definitionis in hac opinione

Denominatiua.

Tria in denominatione.

Res denominatę definiuntur.

nione est hic, Denominatiua sunt nomina cõcreta quæ à suis abstractis differunt solo casu.i. syllabarum terminatione, quę quidem abstracta significant de formali.¶ At vero quanuis nomina denominatiua fortè hoc mõ describi possent, tñ sensus hic nihil attingit mẽtis Aristotelis, qui re vera denominatiua pro rebus denominatis definiuit. Primò quia eodem verborum tenore definiuit denominatiua quo æquiuoca: & vniuoca: sed illa manifestè definiuit pro rebus, vt ostensum est; ergo denominatiua. Præterea quia si denominatiua definisset pro vocibus, non dixisset concretũ ab abstracto descendere: nam in vocibus sæpe cõtingit contrarium. Imo nomen, fortitudo, formatur a datiuo de ly fortis addito, tudo: & nomen iustitia à genitiuo de ly iustus addito, tia: sed res quæ est album habet appellationẽ ab albedine. Et Postremò hoc fit manifestum ex verbis Aristotelis cũ ait, Denominatiua sunt quæ ab aliquo habent nominis appellationem. Enimuero nomen, album, non habet appellationem ab albedine: sed nix est quæ ab albedine habet appellationem albi. Quocirca Nominales hanc particulam Aristotelis nullatenus possunt adaptare suę definitioni. Explicat enim denominatiuum habere appellationem ab abstracto, per hoc quod est, denominatiuum significare abstractum de formali; cum tamen significare seu cõnotare abstractũ, & recipere ab illo appellationem res sint diuersissimę. ¶Est ergo secundò notãdum ꝙ etiã inter Reales sunt ferè tot expositiones, quot expositores, propterea ꝙ, queadmodũ Nominales illã particulam, habere appellationem ab aliquo, non possunt terminis adscribere, ita neque Reales illud quod est, differre casu ab alio, possunt rebus accommodare. Et (ni fallor) illa particula, secũdùm

nomen, rem fecit obſcuram. Litera enim grçca ſic habet: Denominatiua ſunt quçcunque ab aliquo differentia caſu ſecundùm nomen, appellationem habent. Quam Boetius vt Grecè iacet Latinè tranſtulit. Omnes tamen particulam ſecundùm nomē, exiſtimant determinare accuſatiuum, appellationem. Obidque Argyropylus per genitiuum vertit, dicens, quç ab aliquo nominis appellationem habent. Ego verò, quantum conijcere poſſum, crediderim particulam, ſecundùm nomen, determinare prçcidentia verba ſcilicet differētia caſu, Et tūc ſenſus luceſcit definitionis hoc mō. Denominatiua ſunt res quç ab aliquo, à quo ſecundùm nomē ſolo caſu differunt, appellationem habent. Poſita eſt definitio in plurali, non ſolùm vt eadem eſſet forma trium omnium definitionum; ſed quia ab eodem abſtracto plures res denominantur, vt à ſapientia dicitur, & homo ſapiens, & ſermo ſapiens, & conſilium ſapiens, vt inquit Auguſtinus. Non ergo intelligas quod denominatiua inter ſe debent differe caſu, ſed debent differe ab illa forma à qua denominantur, vt ſapiens a ſapientia, vt puta ꝙ idem ſit nomen & formæ denominantis, & rei denominatç, ſcilicet album albedo. Caſu (inquam) non declinationis, vt genitiuus differt à nominatiuo: ſed cadentia & varietate vltimç ſyllabç.

¶Hinc ſequitur Ariſtotelem non intelligere concretum deriuari ab abſtracto: hoc enim negotium Grammaticorū eſt, ad voces pertinens, apud quos plura ſunt abſtracta quç potius formātur à cōcretis, vt ſapiētia à datiuo de ly ſapiēs addita, a. Et oīa ferè nomina in entia, à ſuis cōcretis: ſed ſolū dicit, ꝙ denoīatiuū, puta res alba, accipit appellationem à re q̄ eſt albedo. ¶Quo fit vt neq; nomē denominatiuū debeat definiri ꝑ deriuationē ab abſtracto, ſed Nomē denominatiuum.

per

per suam significationem, vt ars seruetur prędicamētorũ: qua res in ordine ad nomina & nomina in ordine ad res definiũt. Nomē ergo denominatiuũ est nomen formaliter significans formam, ea ratione qua denominat subiectum, vt ly album. Quare potius dicendum est concretũ significare formam connotando subiectũ (quę est sententia Cōmentatoris. 5. met. c. 14.) quàm significare subiectũ connotando formā (quę est opinio Aui. vt illic refert Cōmen.) nam concretum significat formā concernendo subiectũ. i. applicādo formā ad subiectũ. Sed dum mō res intelligat.; de nomine non contendimus. Reales sequuntur modũ loquendi Commentatoris, Nominales verò modum Auicennæ.

Quinque rerum genera.

¶ AT verò quò totum hoc caput ante oculos obijciamus, quinque sunt notanda rerum genera. In primo angulo sunt vniuoca, quæ Grecè dicuntur synonyma, id est, res eiusdem nominis & rationis: vt Petrus & Paulus respectu huius vocis hō. Quibus contradictoriè opponuntur in diametrali angulo diuersiuoca, quę Gręcè appellātur heteronyma, id est res diuersi nominis & rationis: vt Petrus & Paulus respectu horum nominum, Petrus, Paulus: vel homo & equus respectu harũ vocum, homo, equus. In alio angulo superiori sunt æquiuoca, quę Gręcè dicuntur, homonyma, id est, similia tantùm in voce, vt canis latrabilis, & canis marinus. Quibus contradictoriè opponuntur multiuoca, quę Grecè dñr, polyonyma, id est, res multarum vocũ, sed eiusdē rōnis: vt gladius & ensis: vestis, & tunica: Marcus, & Cicero: quę sunt diuersę voces significātes eādem rem. Et quinto loco sub oībus sunt denominatiuā quę Grecę dñr, paronyma, id est, propè nomina: nam denominatiuum & abstractum habent idem ferè nomē solo casu differens

ferens, vt diximus: quę proinde sunt media inter vniuoca, & diuersiuoca: quia nec prorsus habent idem nomen, nec prorsus diuersum, nec prorsus vnam rōnem, nec prorsus diuersam. Tametsi diuus Augustinus inter æquiuoca ea collocet & vniuoca. ¶ Verùm enimuero quanuis synonyma esse, propriè conueniat rebus, nihilominus & nomina eiusdem significationis dicuntur synonyma .i. nomina eiusdem rei, quod libro primo Summularũ adnotauimus, vt sunt ensis & gladius, Marcus & Cicero.

Quæstio vnica.

VTRVM tres definitiones antè prędicamentales rectè sint à Philosopho cōstitutę. A parte negatiua arguitur primò. Aequiuocatio & vniuocatio nō solùm in nominibus, sed in verbis, præterea, & in reliquis orationis partibus inuenitur: ergo insufficienter definitur in ordine ad solũ nomen. ¶ Secundò æquiuocatio non solùm substātijs, sed etiam accidentibus contingit: ergo malè dicitur, quorum ratio substātię &c. ¶ Tertiò arguitur. Genera omnia & species substantiæ vniuocantur in nomine, substantia, & tamen hoc nomen non habet definitionem, & per consequens nec significat ea secundùm eandem definitionem: quia generalisſima, cum non habeant supra se genus, neq; habent definitionem. Item nomē, Petrus, æquiuocè dicitur de pluribus hoc nomine appellatis: & tñ non dicitur de illis secundùm diuersas definitiones, quia indiuidua cum nō habeāt formales differentias, non definiuntur: ergo ratio hic nō accipitur per definitionem. ¶ Quartò æquiuocorum atque vniuocorũ multi sunt gradus, quibus prorsus defini-

definitiones illę non congruũt: ait enim Aristoteles.7. Physi. tex.31. in genere latere æquiuocationes:& tñ species eiusdem generis nomine ratione conueniũt:eadem enim est ratio animalis in omnibus speciebus,vt.7.me.ipse ait, tex.51.ergo aliqua sunt ęquiuoca quibus conuenit definitio vniuocorum.¶Quintò arguitur.Analoga sunt media inter vniuoca & æquiuoca,quibus neutra definitio omnino conuenit: Analoga.n. sunt quę côueniunt in nomine secũdũ quod habẽt rationes nec omnino diuersas,nec prorsus easdẽ,sed similes:ergo diminutè locutus est Arist.Immo exemplum quod posuit de animali picto & viuo,non conuenit definitioni:quippe cum animal viuum & pictum nõ sint æquiuoca,sed analoga. ¶ Sextò arguitur aduersus definitionem denominatiuorũ. Sequeretur ex illa species & genera prędicamenti substantię esse denominatiua:nam homo denominatur ab humanitate,à qua ẽm nomẽ solo differt casu, & pariter animal,ab animalitate,cõsequẽs tñ est falsum : nam species & gña nõ prędicãtur de suis inferioribus denominatiuè,sed quidditatiuè : sola aũt prędicamẽta accidẽtium prędicãtur de substãtia denominatiuè:denominatiuari.n. (vt inquit Albertus) est de alio seu ab aliena natura nominari. ¶ Septimò tãdem arguitur.Sequeretur ex data definitione, ꝙ nomẽ,studiosus,nullum haberet abstractum à quo esset denominatiuum:nã vel abstractum est virtus, vel est studium:sed cum primo nõ conuenit in voce,& cum secundo nõ conuenit in significatione : non enim studiosus significat illum qui studet,sed certè illum qui præditus est virtute : ergo neutrum illorum est abstractum studiosi. ¶ In contrarium est authoritas Aristot.

Articulus primus.

TRIBVS articulis respondebimus ad quęstionem,

nem, vt primus sit de æquiuocis & vniuocis, secũdus de analogis, & tertius de denominatiuis. Sit tamen de omnibus generalis conclusio, ꝙ rectè sunt hæc ab Aristotele definitia. ¶Ad primum argumentum respondetur concedendo æquiuocationem contingere etiam in alijs partibus orationis; vt, profiteor, significat & docere & discere: & fero, portare & dicere: & particula, ne, est dictio negandi, interrogãdi, & exhortandi. Quare nomẽ, in præsentiarum (vt inquit Boetius) non accipitur specialiter pro vna parte orationis, sed generaliter pro oĩbus: vt idem sit quod, notamẽ, id est, nota eorum quę sunt in anima: vt tãtùm valeat sicut quod Summulistæ vocant terminum. Est tamẽ sciẽdum, quòd vt terminus sit æquiuocus debet esse omnino idem, orthographia, accẽtu &c. quare, amo, vt est verbum, & vt est ablatiuus de ly hamus non est ęquiuocũ, quia dum est ablatiuus scribitur cũ aspiratione. Neque occido vt dicitur à cado & à cędo est ęquiuocum: quia habet diuersos accentus. ¶Ad secũdum itidem respõdetur, cõcedẽdo quòd tam æquiuocatio quàm vniuocatio reperitur in rebus & in terminis oĩum prędicamẽtorum. Quare substãtia in proposito nõ accippitur specialiter pro rebus primi prędicamẽti, sed generaliter, vt tãtùm valeat sicut quidditas seu ratio significata per nomen. Arist. enim. 5. meta. tex. 15. dicit, ꝙ substãtia inter alias significationes significat quidditatem, quęcunque sit illa, siue substantiæ siue accidẽtis: & inde sumptus est iste modus loquendi, vt ratio substantiæ dicatur conceptus obiectiuus significatus per nomen. Quare ly album vniuocè significat omnia alba, imo idem nomen est vniuocum, simul & æquiuocum, & denominatiuũ, vt ly sanum est denominatiuum à sanitate, & vniuocè significat om- Rõ substãtiæ.

nia animalia ſana,& analogicè animal, & vrinam, & medicinam. Sunt qui dicunt, quod denominatiuum quáuis vniuocè ſignificet illa de quibus denominatiuè prædicatur, tñ non prædicatur de illis vniuocè: eò quòd non prædicatur de illis quidditatiuè, ſed hoc eſt falſum & merè gratis aſſertū. ¶Ad tertium reſpondet Boetius & reſpondet S. Tho. primo ſententiarum, diſtinct. 2. quæſt. 1. art. 3. quod ratio eſt id quod intellectus concipit de re, pùta, conceptus obiectiuus quē immediatè ſignificat nomē: qui quidem in habentibus definitionem exprimitur per definitionem, & in nō habentibus exprimitur per aliquam deſcriptionē: & ſic ſubſtātia ſignificat vniuocè oēs ſubſtantias ea ratione, qua ſunt per ſe, quæ eſt deſcriptio ſubſtantiæ. Et proportionabiliter dicatur de nominib⁹ ſingularibus. Et hac ratione diximus ſupra idem eſſe ſignificare eundē cōceptum obiectiualem communem pluribus, & ſignificare plura ſecundùm eandem rationem.

Tres gradus æquiuocationis

¶Ad quartum reſpondetur, tres eſſe gradus æquiuocationis quos loco citato. 7. Phyſi. docet Ariſto. Et quia rectum index eſt ſui & obliqui, vt habetur primo de anima tex. 85. & æquiuocatio ab vniuocatione declinat, ſumma vniuocatio eſt in ſpecie ſpecialisſima. Nomen enim ſpecificum, homo, ſignificat vnum cōceptum obiectiuum, qui idem & ſecundùm eandem prorſus rationem, & ſecūdùm eandem perfectionem eſſentialem eſt in omnibus indiuiduis. Forſan quis dicet priorem gradum eſſe in eſſentia diuina: ſed hoc nō pertinet ad præſens negotium: quia hic nō loquimur niſi de rōne communi pluribus tanquam vniuerſali, illa tamen eſt res indiuidua & eadem numero realiter in tribus perſonis. ¶Ab hoc ſummo gradu vniuocationis incipit quodā modo deuiare naturā generis, quæ eſt

Generis æquiuocatio.

quodam mō primus gradus æquiuocationis. Etenim quamuis animal ſignificet vnum gradum perfectionis, puta vitam ſenſibilem, tamen gradus ille inæqualiter deſcēdit ad ſuas ſpecies, ratione differentiarum contrahentium, quę ſunt inæqualiter perfectę: non enim ſolū homo eſt perfectior equo, ſed eſſe animal, puta eſſe ſenſitiuum, eſt perfectius in homine quàm in equo. Has inæqualitates perfectionis vocat Ariſtoteles æquiuocationes. Quāuis non dicit, in genere latere æquiuocationes, ſed latere multa. Et ratio eſt, vt exponit illic S. Tho. quia forma ſenſitiua à qua ſumitur ratio generis nō eſt vna præter formas ſpecierum: non enim in homine eſt anima generica diſtincta à ſpecifica rationali, & in equo aut in leone pariter duæ, ſed anima ſenſitiua in homine eſt rationalis, & in equo ipſa eadem ſpecifica equi: quare ſolum ſecūdùm rationem abſtrahitur vna anima ſēſitiua à qua ſumitur ratio generis: in re tamen animal nō dicit niſi plures eſſentias ſpecificas in confuſo. ¶ Et hac de cauſa Plato non ponebat Ideam generis ſeparatam ab Ideis ſpecierum. Et inde rurſus colligit illic Ariſt. comparationem non fieri in genere, ſed in ſpecie: eſt enim cignus magis albus quàm anſer, quia eadem eſt natura albedinis in vtroq; : at nō eſt albū magis coloratum quàm nigrum, quia nō eſt à parte rei eadem natura colorati, præter albedinem & nigredinem, in qua fiat comparatio. ¶ Eodem modo corpus eſt æquiuocum ad corpus cęleſte quod eſt incorruptibile, & ad corpora īferiora quę ſunt corruptibilia, & maiori forſan æquiuocatione, quā animal: corpus enim idem eſt, quod materiale, ſicut ſpiritus idem eſt, quod immateriale: vnde ratio generica corporis ſumitur à materia: & q̃a materia cœli eſt alterius rationis à materia noſtra, q̃a

illa non est in potentia ad alias formas, propterea ipsa ratio generica corporis est alterius rationis in rebus corruptibilibus, & in rebus incorruptibilibus. Et hoc est quod dicit Aristoteles 10. Metaph. tex. 26. ꝙ corruptibile & incorruptibile, non sunt idem genere, id est id vnde sumitur ratio generis, scilicet materia, est diuersæ rationis, in illis. Et hac ratione Commentator cap. de specie opinatur substantiam non esse generalissimum: quia videlicet intelligētiæ incorruptibiles, & substātiæ corporeæ nō sunt eiusdem generis. Hic autem gradus nō est æquiuocatio secūdùm logicum, sed mera vniuocatio, quia animal, mediāte eodem cōceptu formali significat eandem rationem obiectiuam animalis, abstractam ab homine & equo, &c. & pariter, corpus, significat esse materiale abstractum ab hac & ab illa materia. Et proportionabiliter substantia se habet ad nos & angelos: sed quia in re sunt diuersę naturæ vocatur æquiuocatio Metaphysica & realis, & vniuocatio logica & intentionalis. Distinctio est S. Thom. 1. sent. d. 2. q. 5. art. 3. & quia hic Arist. loquitur de æquiuocis & vniuocis secūdùm logicum cēset hæc esse mera vniuoca: & hinc patet solutio quarti argumēti. ¶ Secūdus ergo gradus ęquiuocationis est analogia, & tertius est æquiuocatio a casu: quare analogia est medium inter vniuocationem & æquiuocationem vt iamiam palam fiet.

¶ SECVNDVS articulus iuxta quintum argumentum versatur in expositione analogiæ, & quia res est cognitu necessaria operepretium est paulò latius id explicare. ¶ Vbi notandum primò, quod analogia propriè Gręcè idem est qđ Latinè cōparatio seu proportio (vt ait Cicero) libro de vniuersitate. Vocat autem proportionem, quam geometræ dicūt proportionalitatē: quæ est proportio in-

Analogia

ter duas proportiones, vt ridere, analogicè dicitur de risu hominis & de floriditate pratum quatur de risu hominis & de floriditate pratinā qualis est proportio risus ad hominem, talis est floriditatis ad pratum, quæ est quædam prati lætitia. ¶ Igitur (vt tenorem definiendi Aristotelicum obseruemus) analoga dicūtur quorum nomē est commune: ratio vero substātiæ nomini accommodata, proportionalis. Et nomē analogum est quod significat plura secūdùm rationem proportionalem, vt patet in exemplo posito. Itaque (vt ait S. Tho. 1. q. 13. art. 5.) ratio nominis neque sit diuersa, sicut i ęquiuocis: neq; eadem, sicut in vniuocis, sed media: vt si quæras quare homo ridet, quia explicat gaudiū: sed quare pratum ridet, quia floret ad modū gaudētis. ¶ Secūdò notādum est, ꝙ in analogia sunt etiā gradus, quos alij plures multiplicant, sed ad duos omnes reducūtur. Prima est analogia proportionalitatis: hęc enim est proprijssima significatio nominis. Et est quādo nomen significat res propter proportionabilitatem, vt ridēs, significat hominem & pratum: & clauis, significat instrumētum ostij, & operculū gutturis: quia sicut clauis ad ostiū, ita se hēt operculū illud ad guttur: & visus significat sensum corporis, & analogicè intellectū aīæ, vt inquit Arist. 1. Ethi. ca. 7. quia qualis est proportio visus ad corpus, talis est intellectus ad aiam. ¶ Secūdus gradus analogiæ est analogia proportionis seu attributionis: quæ est quādo nomē significat plura per habitudinem & attributionem quam habēt ad vnum. Et hæc contingit quatuor modis secundùm quatuor genera causarum. Puta ad vnum finem, vt sanum dicitur analogicè de animali, quia habet: de vrina, quia significat: & de medicina, q̄a efficit sanitatem. ¶ Ad vnum efficiēs, vt medicatiuum seu medicinale, dicitur analogicè ab arte medicinæ

Analoga.

Duo gradus analogiæ.

de medico qui habet illam,& de instrumentis, & de medicinis quibus vtitur.¶Ad vnum subiectũ,vt ens analogicè dicitur de substantia,quæ simpliciter est ens; & de accidentibus quæ sunt entia secundũ quid,puta entis entia.Exempla sunt Aristot.ad hoc propositum.4.met.text.2.¶ Ad vnam formam seu ad vnum exemplar,quod reducitur ad genus causæ formalis,dicuntur analoga quæcunq; eodem nomine significãtur propter similitudinem, vt homò viuus & pictus.Dicitur enim statua homo,quia expressa est ad exemplar hominis viui.Ad hanc reducuntur omnes metaphoræ propter similitudinem quamlibet,vt leo dicitur de leone & homine iracundò propter similitudinem in ira; & de Christo propter similitudinem in fortitudine, & lapis de Christo,& Nero de homine crudeli,&c.¶Sequuntur quatuor corollaria quibus hæc magis dilucidãtur.

1. Corollarium.

Primum.Non ęquipollent ęquiuoca à consilio, & analoga: nam quamuis Aristoteles analoga distinguat ab æquiuocis à casu, id solùm insinuat ꝙ omnia analoga sunt æquiuoca à consilio non tamẽ conuertitur: sunt enim quædam ęquiuoca a consilio,quę nõ sunt analoga; vt si pater propter memoriam aui appellet filium noĩe patris sui, quemadmodum cognati Ioannis volebant eum appellare noĩe patris sui Zachariam,& Arist. noĩe patris nũcupauit filium Nicomachum ad quem libros Ethicorum scripsit,& siquis propter spem ad cõciliandam gratiam Imperatoris nomine eius appellaret filium Carolum, hæc quidem noĩa consilio imposita sunt,tamen non sunt analoga, quia nõ significãt res propter proportionem & similitudinem.

2. Corollarium.

¶ Secundò sequitur, ꝙ analoga in hoc differũt ab alijs omnibus ęquiuocis,ꝙ alia æquiuoca pluribus impositionibus significãt,analoga verò nõ nisi vnica.

Exempli gratia, canis postquàm semel impositum fuit ad significãdum canem latrabilem, postea impositum fuit ad significãdum marinum; & Nicomachus duabus impositionibus (licèt à consilio) significauit patrem & filium Aristotelis: sed tamẽ, ridere, non fuit impositũ, nisi ad significãdum interiectionem hominis, & propter propositionem vsus transtulit ad significãdum decorem prati: & homo, ex impositione solùm significat verum hominem & propter similitudinẽ significat pictum, & sanum impositum fuit ad significandum animal, sed propter proportionem ad animal significat Vrinam. Attamen, ens, nõ fuit impositum solùm ad significandum substantiam, & translatum ad accidentia, sed fuit impositum ad significandũ id quod est, abstrahendo à substantia & accidentibus Deo & creatura: licèt illud simpliciter sit in substantia, & secundùm quid in accidentibus: vt capitulo 4. declarabitur. ¶Sequitur tertiò, ꝙ analogum semper significat vnum per prius, & aliud per posterius: & illud prius est significatum principale, licèt aliquando sit res minus principalis, vt visus principalius significat visum quã intellectũ: & leo, principalius leonem, ꝗ Christum: & illud ponitur in definitione omnium aliorum, vt vtrina est sana, quia significat sanitatem: & pratum ridet, quia se habet vt homo ridẽs: & pictura est homo, quia est effigies hominis. ¶Sequitur quartò latissimam esse differentiam in significatione huiusmodi analogorum: analoga enim proportionalitatis non significant immediatè vnam rationem communẽ obiectiuam sed duas, vt ridere significat interiectionem hominis principaliter, & analogicè decorem prati, quibus nihil est cõmune significatũ illo nomine: & ideo huiusmodi analogũ diuer-

3. Corollarium.

4. Corollarium.

ſis conceptibus formalibus ſubordinatur omninò ſicut merè æquiuocum: nam ridere non ſignificat proportionem quæ eſt inter hominem & pratum; ſed hominem & pratum propter proportionem. Analoga verò propter attributionem ad vnum finem & ad vnum efficiens ſignificant ſolam vnam formam, quæ eſt in principali ſignificato, à qua extrinſecè reliqua denominantur, vt ſanum ſolam ſignificat ſanitatem, quæ eſt in animali, à qua vrina & medicina denominantur ſana, & pariter medicinale ſolam ſignificat artē quæ eſt in medico, à qua & inſtrumenta & emplaſtrum dicuntur medicinale. Et ſanū prima impoſitione fuit impoſitū ad ſignificādū id ꝙ habet ſanitatē, & ſecūdariò ſignificat quicquid pertinet ad ſanitatē, ideo alio cōceptu ſignificat aīal, & alio vrinā, & medicinā: non enim ſignificat ſecundariò in ſpeciali ſignū aut cauſam ſanitatis, ſed in genere pertinens ad ſanitatem. ¶Sed tamen analogum per attributionem ad vnū exemplar ſignificat de principali vnum, & ſecundariò ſimilitudinem ad illud: ob idq; ſecundum ſignificatum ſemper ſignificat connotatiuè, vt animal abſolutè ſignificat viuum animal, picturam autem, connotando ſimilitudinem ad viuū: & leo ſignificat Chriſtum connotando ſimilitudinem in fortitudine. Vnde hæc analogia proximè accedit ad æquiuocationem: quippe in qua diuerſis conceptibus ſignificantur diuerſæ rationes. Et ideo Ariſtoteles exemplum æquiuocorum exhibuit in animali viuo, & picto. Et per hoc reſpondetur ad quintum argumentum, ꝙ Ariſtoteles analoga cōprehendit ſub æquiuocis. ¶De ſignificatione autē entis eſt particularis ratio: ſignificat enim vnicam rationem quodammodo communē, puta, id quod eſt abſtrahendo à ſubſtantia & accidente, Deo & creatura.

creatura. Quare significat sua significata mediante eodē conceptu formali: quod licèt appareat nouū, tamen capitu.4. fiet manifestum.

¶SEXTVM argumentum est de denominatiuis. Ad quod respondetur negando sequelam: genera enim & species non prædicantur denominatiuè de suis quidditatiuè inferioribus: distinguit nanque Aris. prædicationem denominatiuam per contrariū ad quidditatiuam, vt superiora de suis inferioribus in quouis prædicamento prædicētur quidditatiuè: sed vnum prędicamentū prędicetur de alio denominatiuè, pter substantiā quę de nullo sic pdicatur. Quare, homo & humanitas sunt solū secundùm rationem concretum & abstractum: quia sunt eiusdem prędicamenti substantiæ. ¶Est tamen hic considerandum, ꝙ denominatio quam importat denominatiuū, non fit solùm à forma accidentali inhærenti subiecto, sed à rebus omnium prædicamentorum, vt sicut album est denominatiuum albedinis: ita materiale, est de nominatiuū materiæ, & capitale, denominatiuum capitis, quæ sunt partes hominis. Et humanum dicitur ab homine, vt leges humanæ. Et dicimus vas argēteum, statua cerea, moneta aurea, quæ sunt denominatiua ab auro, argento, & alijs substantijs. Et pōt esse denominatio à re exteriori, vt homo dicitur pater, quia habet filium, & vrina sana à sanitate, quæ est in animali. In sūma oīa connotatiua quæ significant accidens vel habent se ad modū accidentis sunt denominatiua. Et ideo dixit Aristoteles generaliter. Quæcunq; habēt ab aliquo nominis appellationem, siue ab accidenti, siue à substantia, siue à parte, siue à toto, siue ab intrinseco, siue ab extrinseco. ¶Ad septimū tandē respondetur concedendo, ꝙ studiosus non habet à quo fit denominatiuum

Denominatio.

secundùm omnes conditiones Aristotelis. Sunt.n. duæ conditiones requisitæ vt duo se habeant tanquam denominatiuum & abstractum. Prima, ꝙ cõ ueniant in significatione, id est, ꝙ significatum formale denominatiui sit significatum absolutum ab stracti: & secundò, ꝙ nomina illorum conueniant in principio & differant in fine, vt patet ex definitione & exemplis Aristo. Defectu primæ, studiosus non est denominatiuum à studio, quia non significant idem. Defectu secundæ, nec est denominatiuũ à virtute, quia non cõueniunt in nomine: sicut nec, vitiosus, est denominatiuum à malitia (vt ait Augustinus) sed malus est eius denominatiuum. Quare à virtute nullum est denominatiuum, quia deberet esse virtuosus, & nomẽ hoc nõ est Latinum. Eadem ratione grammatica, pro muliere, non est denominatiuum à grammatica pro scientia: sed æquiuocum, quia est eadem vox: sicut sapientia pro habitu, & vt est nomẽ neutrũ plurale, quemadmodum dicimus verba sapientia. Itaque vbi est eadẽ vox diuersa significans, est æquiuocatio, & non denominatio. ¶ Quocirca solent hic distingui tria genera denominatiuorum: puta voce tantũ, re tantũ voce simul & re. voce tantũ, vt homo & humanitas: vbi, homo, non cõnotat de formali humanitatem, quia est nomen absolutum: item, studiosus, & studium, quæ non significant idem: re tantũ, vt studiosus & virtus, vitiosus & malitia, quę quantum ad significationem sunt denominatiua, nõ quantũ ad vocem: voce & re, sicut album & albedo, fortis fortitudo. Habes ergo tres gradus æquiuocorum, scilicet genus, solũ secundùm metaphysicum: & nõ secundùm logicum: analogiam (quæ habet duos adhuc gradus) & æquiuoca, quæ secundum rationes prorsus diuersas significantur.

DE COMPLEXIS, & Incomplexis. CAP. II.

EORVM quæ dicuntur, alia cum complexione, alia sine complexione dicuntur. Illa talia sunt, homo currit, homo vincit. Hæc istius modi sunt: homo, bos, currit, vincit. ¶ Eorũ quæ sunt, alia de subiecto quidem dicuntur in nullo verò sunt prorsus subiecto, vt hõ, de quodã hoĩe dicitur, vt de subiecto, ĩ nullo aũt est subiecto. ¶ Alia in subiecto quidẽ sunt, de nullo verò subiecto dñr. Atq; id in subiecto esse dico, quod in aliquo quidem est, & non vti pars: vt sit aũt seorsum ab eo in quo inest, fieri nequit, vt quædã grãmatica est quidẽ in anima, vt in subiecto: de nullo verò subiecto dr̃: & hoc albũ in subiecto quidem est corpore (omnis .n. color in corpore est) de nullo verò subiecto dr̃: ¶ Alia de subiecto dñr, & in subiecto ẽt sunt, veluti scĩa in anima quidem est, vt in subiecto: de grammatica autẽ dicitur, vt de subiecto. ¶ Alia neq; in subiecto sunt, neq; de subiecto vllo dñr: vt quidam hõ, & quidã equus: nihil .n. taliũ aut in subiecto est, aut dicitur de subiecto. Atque indiuidua simpliciter: & ea q̃ vna numero sunt, de nullo quidem subiecto dicũtur, in subiecto aũt nonnulla ipsorum nihil prohibet esse: quædã enim grammatica ex ijs est planè: quæ in subiecto quidem sunt: de nullo verò subiecto dicuntur.

In

IN hoc secundo capite procedit Aristoteles ad diuisiones duas, quæ in antepradicamentis cõnumerantur. Prima secundum Alexandrũ & Boetium principaliter intelligitur de vocibus: & secundum nominales tãtum de vocibus & nullatenus de rebus. Dici enim cum complexione, aut sine complexione, existimat neutiquam rebus, sed vocibus tantummodo conuenire. ¶Nihilominus in contrarium statuitur cõclusio. Diuisio hæc principaliter de rebus intelligitur, & consequenter de vocibus: probatur. Hæc diuisio ex eo est antepradicamentalis idest præuia ad notitiam antepradicamentorum, ꝙ per hanc separantur ea quæ non ponũtur in prædicamento ab his quæ in prædicamento disponuntur: sed in prædicamento & res principaliter, & consequenter termini ponũtur (vt partim supra diximus & latius ex subsequentibus constabit) ergo de rebus intelligitur. Et confirmaẽ, quia statim diuisione secũda subdiuiditur secundum membrum huius primæ, sub hac forma, Eorum quæ sunt &c. Vbi manifestè est sermo de rebus, vt videbimus. Est ergo intentio Aristotelis vniuersam rerum & nominum multitudinem in duo secare idest in res & voces, quæ non pertinent ad considerationem huius libri, & in res quæ ad præsens negotiũ spectãt. Vnde ad argumentum respõdetur: ꝙ quãuis esse cõplexa aut incõplexa cõueniat solis terminis, tamen dixi cũ cõplexione cõuenit rebus, quatenus complexè aut incomplexè significantur. Qua de causa dixit Aristoteles, Eorum quæ dicuntur: nempe ad denotandum res nõ esse complexas in se, sed dicũtur.i.significantur, cum, aut sine cõplexione. ¶Quo fit, vt supra adnotauimꝰ nõ esse distinguendum (id quod aliqui faciunt) aliud esse complexum reale, & aliud intentionale:

De rebus & nõibus

nam

nam omne complexum est intentionale: in mente quidem intentionale formale, & in rebus complexum intētionale obiectiuè. Potest secundò dici, ꝙ cū Ari. hic promiscuè & de rebus & de vocibus loquatur, fortè primam diuisionem facit de vocibus & secūdam de rebus. ¶ Est verūtamen sciēdum, ꝙ cum complexum sit duplex: aliud propositio ī qua est verum vel falsum, & aliud complexū sine verbo (quāuis Aristoteles non posuerit exemplum nisi de priori) nihilominus loquitur de vtroque: nō.n. sola propositio, sed quodcunque complexum excluditur a ratione prædicamentorum. Quāuis diuersis rationibus. Nam propositio eò non ponitur ī prædicamēto ꝙ nō potest esse subiectum aut prędicatum: sed alia complexa excludūtur propterea ꝙ non omnia pertinēt ad vnum prædicamentum; vt si dicas, homo iustus, vna pars ponitur in prædicamento substātię, & alia in prædicamento qualitatis: & si dicas homo rationalis; vna pars ponitur in linea recta prædicamenti substantię, & alia ad latus.

ALTERA diuisio hac ratione pertinet ad antepraedicamenta. Nihil ponitur in prædicamento, vt nomē præ se fert, nisi aut subiectum aut prædicatū. Et ideo quéadmodum tribus superioribus definitionib. complexus est Aristoteles modos prædicādi vniuersos, ita hac diuisione quadrimēbri: vniuersa cōplectitur ꝑdicata atq; subiecta oīum ꝑdicamētorū. Omne.n. ponibile in prædicamēto aut est vniuersale substātiæ, aut vniuersale accidētis: aut indiuiduū substātiæ, aut indiuiduum accidentis. Duo priora comprehēdūt oīa ꝑdicata, duo verò posteriora omnia subiecta. Quàm ob rē Paulus Venetus non has diuisiones, sed subiectum, & ꝑdicatum vocat antepraedicamenta, quorum assigna-

tur

Noīalium expositio. tur secunda diuisio. ¶In hac diuisione Nominales potissimum exponunt mentem ad suam de predicamentis: quippe quam prorsus de terminis glossāt,& nullo modo de rebus. Quocirca, esse ī subiecto, dupliciter secūdùm eos accipitur: vno modo primæ intentionaliter, quod est, inhęrere subiecto quemadmodum scientia est in intellectu: & alio modo secūdę intētionaliter, quod est, accidentaliter prædicari de subiecto: & hoc secundo modo glossant hanc literam: Sed dici de subiecto, non possunt eodem modo distinguere: quia dici de subiecto, nō potest capi primæ intentionaliter: sed dici de subiecto, est quidditatiuè pręedicari, quod solis terminis asserunt couenire. Sensus ergo diuisionis apud eos est hmōi. Eorum quæ sunt &c. i. Terminorum, alij sunt qui prædicantur solū quidditatiuè & nō accidentaliter vt ly, homo: alij verò qui prędicantur accidentaliter, sed nō quidditatiuè, vt ly hoc album: alij qui prædicantur vtroque mō. f. & quidditatiuè, & accidentaliter, vt album quod prædicatur quidditatiuè quidem de hoc albo, & accidentaliter de petro: alij demum sunt qui neutro modo prędicantur, vt indiuidua substantiæ, puta ly petrus, ly paulus &c. sermo.n. est de prædicatione directa. ¶At verò glossa hæc nulla ratione pōt textui accommodari. Et ita eorum quidam dicunt expositionem esse pulchram, siue fuerit intētio Aristotelis siue non, videntes Aristotelem aliorsum intendere.

Duæ naturæ cū duabus intentionibus. IGITVR ad euidentiam diuisionis cōsiderādum est, ꝙ Aristoteles cōnectere hic intēdit duas naturas cum duabus secundis intentionibus: vt pote substantiam & accidens cum ratione vniuersalis, quę est esse prædicatum, & cum ratione indiuidui quę est esse subiectum. Et hoc velut basis ac

 funda-

fundamētum nō solū prædicamentorum, sed bonæ partis metaphysicę Aristotelis esse existimo alia mente reponēdum. Et quia naturæ sunt fundamēta intētionum, cœpit a naturis dicens. Eorum quę sunt &c. idest earum rerum quę habēt esse reale verum (ad excludendum chimæram, & alia entia rationis) alia de subiecto quidem dicuntur &c. Vide quàm sint pugnātia, eorum quæ sunt, & terminorū. ¶Secundò notandum, quòd naturam accidētis explicat, p esse in subiecto, & naturā substātię per nō esse in subiecto: conditionem verò vniuersalis explicat, per dici de aliquo, & conditionem indiuidui, per nō dici de aliquo. ¶Ex quo sequitur, quòd esse in, & nō esse in, manifestè accipitur primę intentionaliter, quia hoc explicat naturam rerum: sed dici de, accipitur secundæ intentionaliter nam explicat proprietates secundæ intentionis. ¶Sequitur secundò, quòd cùm subiectum sit duplex scilicet in quo, & de quo, subiectum in quo in proposito accipitur primæ intētionaliter, & subiectum de quo secundæ intētionaliter: nam subiectū in quo dicit subiectum inhæsionis, & subiectum de quo dicit subiectum prædicationis. ¶Sequitur tertiò vna regula notanda in via Arist. q̄ quanquam accidētia, dum denoīatiuè prædicātur de substātia, p̄dicātur prædicatione vniuersalis. s. quinti prædicabilis, nihilominus Aristote. rationem vniuersalis & prædicati, nō explicat, nisi in ordine ad inferius quidditatiuè, & rationem subiecti in ordine ad superius quidditatiuè: quia in hoc consistit ratio vniuersalis, quod habeat inferius in recta linea. ¶Ex his palam fit sensus verborum Aristotelis qui est hic. Eorum quę sunt idest rerum verè existentium, alia de subiecto dicuntur idest sunt prædicata (vt puta vniuersalia, quę sub se habent inferiora quidditatiuè

Substātiā in quo & de quo.

Sensus Aristo.

dita-

ditatiuè) in nullo verò sunt prorsus subiecto idest nulli prorsus inhærere possunt, sed per se subsistunt in proprio supposito, qualia sunt genera & species substantiæ. Alia in subiecto quidem sunt, idest subiecto insunt, quia non possunt per se subsistere, De nullo verò subiecto dicuntur idest prædicata esse non possunt, sed subiecta, vt hoc album explicat accidentia indiuidua per suum denominatiuum. Alia de subiecto dicuntur idest prædicata esse possunt: vt puta vniuersalia habentia sub se quidditatiuè inferiora. In subiecto etiam sunt, idest subiecto inhærent ceu genera, & species accidentium: scientia enim accidens est hominis & quidditatiuè prædicatur de grammatica. Alia nec in subiecto sunt, idest inhærere subiecto non possunt, quia per se subsistunt. Nec de subiecto dicuntur: idest prædicata esse non possunt, sed subiecta: quia non habent sub se quidditatiuè inferius, sed supra se superius vt indiuidua substantiæ. ¶Disponantur hæc quatuor in quadrato contradictoriarũ, vt secundum membrum contradicat primo per diametrum, & quartum tertio. ¶In hac diuisione contemplari oportet quod de vniuersalibus diximus: nempè quêadmodum Aristote. secundas intentiones vniuersalis & indiuidui, seu prædicari & subiici attribuit naturis rerum, puta substantiæ & accidenti: vtranque intentionem ingenio & arte cum vtraque combinando natura. Quo liquet vniuersalia esse in rebus, puta in suppositis, atque adeo res prædicari & subiici, quod super titulum in quadam secunda conclusione affirmauimus.

Esse ĩ aliquo 8. modis.

DEFINIT obiter naturam accidentis. Ad cuius intelligentiam adnotat hic Boetius modos octo quibus Aristo. 4. Phy: tex. 23. dicit aliquid esse in alio: qui continentur his versibus: Insunt pars ;

totum

totum, species, genus M. quoque forma. Rex in regno, res in fine, locoque locatum. Est enim pars in toto sicut in conseruante: & totum in partibus, a quibus vicissim dependet: & species in genere, sub quo continetur: & genus in specie, cuius est pars: forma in materia, & respublica in potestate regis, & media in fine, sicut diligens in amato: (vbi enim est thesaurus ibi est cor) & locatum in loco: a quo Boetius distinguit esse in vase, sicut vinum in amphora, & sic facit nouem modos. Sed parum præsenti negotio seruiunt. ¶Tribus particulis definit Aristote. accidens. Est enim illud quod est in alio, & non sicut pars, nec potest esse sine illo in quo est (videlicet naturaliter.) Prima particula ad differẽtiã substantię, quę non est in aliquo: secũda ad differentiam formæ substantialis, quæ est in toto, sine quo non potest esse, & tamen non est accidẽs: tertia ad differentiam illius quod est in loco aut in vase, quod est in aliquo non tanquã pars, tñ non est accidens: quia potest conseruari sine hoc vase in quo est, aut sine hoc loco quanuis res corporea non possit esse generaliter sine loco. ¶Quod si quis arguat hanc definitionem conuenire formæ substanciali, quæ tamen non est accidens: nam forma est in materia non tanquam pars eius, & non potest naturaliter esse sine materia, saltem forma corporea. Respondetur dupliciter. Primò, ꝙ forma est in materia tanquam pars, non quidẽ tãquã pars materiæ, sed tanquã pars totius. Et ideo excluditur ꝑ secundã particulam definitionis. Et fortè excluditur per tertiam particulam, quia formæ sub ratione communi formæ, non repugnat naturaliter esse sine materia, vt patet de anima rationali, accidenti tamen a toto genere repugnat. Accidens.

DVBIVM est hic primùm apud Albertum, qualis. Qualis diuisio.

qualis.f.diuifio fit hęc. Et cēnfet effe diuifionem generis in fpecies, quod Paulus Venetus negat. At folutio clara eft, fi modò intelligas fub hac vna diuifione quadrimembri très latere bimembres. Prima eft Naturarum, alia per fe fubfiftens, vt fubftantia; & alia inexiftens, vt accidēs. Et hæc eft diuifio analogi in analogata, vt videbimus cap. 4. nam ens analogicè dicitur de fubftantia & accidenti. Altera eft Naturarum, alia vniuerfalis, & alia fingularis. Et hęc eft diuifio fubiecti in accidentia: nam effe vniuerfale non conuenit naturę reali de per fe, fed de per accidens per abftractionem intellectus. Tertia eft. Prædicatorum, feu vniuerfalium, aliud eft vniuerfale in natura fubftantię, & aliud in natura accidentis. Et hæc eft diuifio generis in fpecies: nam hoc quod eft, quidditatiuè prædicari: vniuocum eft fubftantiæ & accidenti: quemadmodum genus, & fpecies vniuocè conuenit omnibus prędicamentis, vt diximus c. de genere. Itaq; quāuis de naturis analogicè dicatur ens, nihilominus fecundæ intentiones vniuocè conueniunt illis.

Differentia.

ALTERVM dubium eft, quòd videtur diuifio hæc infufficiens. Etenim differentia eft vnum vniuerfale, & vna natura quæ non cōprehenditur fub aliquo iftorum membrorum: quia vel includitur fub natura accidētis, & hoc non, cum fit de fubftātia fpeciei: vel includitur fub natura fubftātię, & hoc nō, qa videtur inhęrere fubiecto. Quemadmodū.n. forma aduenit materiæ, ita differētia, generi: Itē nec eft vninerfale quia nō habet inferius quidditatiuè, nec prorfus fingulare, qa pdicatur effentialiter de fpecie & de omnibus indiuiduis. Propter hoc argumentū aliqui dicunt, ꝙ dici de aliquo, in propofito tantū valet quantū prędicari efsētialiter: & ita dicunt differentiā includi fub primo

membro

membro diuisionis, vt sit vniuersale & prędicatũ substantiæ. Nihilominus tamen intentione Aristotelis oculatius explorata, dicendum est quòd solũ vult hac diuisione comprehendere illa quæ in recta linea ponuntur in prædicamento. Quare sicut hic nõ meminit de prædicatione denominatiua, qua res vnius prædicamenti prædicantur de alio, ita nec meminit de illis quę ad latus ponuntur in eodem prędicamento. Quamobrem sicut nõ definiuit partes naturæ substantiæ, puta formam quæ inest materię, sed perfectam substantiam quę nulli subiecto inest, ita nec definiuit prędicatum differentiæ quę ad latus ponitur in prædicamento substantiæ. Et ratio est, quia Aristoteles solùm vult declarare id quod simpliciter est prędicatum: & prędicatum simpliciter non est nisi respectu quidditatiuę inferioris: differentia autem nec habet superius nec inferius qdditatiuè. Quo fit vt sola ordinatio prædicatorum in recta linea sortiatur nomẽ prędicamenti.

DE REGVLIS.

CAP. III.

VM quippiam de quopiã prædicatur, vt de subiecto: ea quæ de prædicato dicuntur, dicentur ẽt de subiecto: vt homo de quodam homine prędicatur, animal autem de homine prædicatur: igitur animal de quodam etiam homine prædicatur: quidam enim homo, & homo est, & etiã animal eorum. ¶ *Eorum quæ sunt diuersa gene-*

re, & non ita se habent vt alterum sub altero col locetur, diuersæ sunt species & differentię: vt animalis atque scientiæ. Animalis nanque differentię sunt, gressibilis, & bipes, & volatile, degensque in aquis: scientiæ verò nulla ex his est differentia: non enim hoc scientia a scientia differt, quod sit bipes ¶ Eorum verò generum, quorum alterum sub altero collocatur, easdem esse differentias nihil obstat: supera enim de suis inferis prædicantur. Quare quotquot differentiæ prædicati sunt, totidem erunt & subiecti.

TERTIVM hoc caput continet duas regulas anteprædicamentales. Cum enim superiori diuisione ostensum fuerit, quicquid in prædicamento disponitur aut subiectum esse aut prædicatum, de natura substantiæ vel de natura accidẽtis, his regulis duabus exponitur subinde conditio subiecti & prædicati. in prima regula quidem exponitur ratio qua vniuersalia prædicantur, & in secunda, modus quo per differentias diuiduntur, & constituuntur. ¶ Sensus multos patitur veros prima regula, quamuis fortè solùm vnum intenderit Aristo. Sensus regulę primæ Burlæus & alij latissimè extendunt regulam: sic videlicet, Quandocunque alterum prędicatur de altero, quicquid vniuersaliter prædicatur de prædicato, subinde prędicabitur de subiecto. Hic sensus verum habet in quibuscunq; vniuersaliter prædicatis, siue essentialibus siue accidentalibus: vt si homo est animal, & omne animal est equus, homo est equus. & si oẽ animal est albũ, homo est albus, & si oẽ aĩal est genus, homo est genus. Item si homo est albus, & oẽ

Sensus regulæ primæ.

albun

album est musicum, omnis homo est musicus &c. Hic tamen sensus longè est ab intentione Aristote. quia iste non fundatur in natura prædicati, sed in vi distributionis medij per artem syllogisticam: videlicet, si omne.a.est.b.&c.c.est.a.c. est.b. & tamen Aristo. voluit explicare naturam prædicati: q̃ scilicet si.a.est prædicatum de ly.b.quicquid (etiã sine distributione) conuenit.a.conuenit.b.¶Secunda expositio est Alberti. Quando alterum de altero prædicatur, vt de subiecto sibi proprio, quicquid prædicatur de prædicato directè & quidditatiuè, prędicabitur de subiecto. De subiecto (inquit) sibi proprio, id est de quo prædicatur prędicatione alicuius quinq; prędicabiliũ, vt quia aial prædicatur de homine, de illo etiam prędicabitur corpus, quod directè dicitur de animali: & quia rationale dicitur de homine prædicatione differẽtiæ, & sensitiuũ quidditatiuè (vt putat) prædicatur de rationali, sensitiuum prædicabitur etiam de homine: & quia risibile prædicatur de homine prędicatione proprij, admiratiuum, quod quidditatiuè prędicatur de risibile, prędicabitur & de homine: & quia album prędicatur de homine, prędicatione accidentis, coloratum, quod quidditatiuè prędicatur de albo, prædicabitur de homine. Non tamẽ sequitur si hõ est animal, & animal sit irrationale, q̃ homo sit irrationalis: quia irrationale nõ dicitur quidditatiuè de animali. ¶Expositio hæc propius accedit ad mentem Aristotelis, nescio tamen an prorsus attingat: quia aliquid dici de aliquo apud Aristotelẽ, quando addit, vt de subiecto, profectò idem designat, quod dici de aliquo vt de quidditatiuè inferiori, quod superiori capite adnotauimus. Quocirca accidentia, etiam propria passio, prędicantur de subiecto, non vt de subiecto, sed vt in subiecto,

bięcto, & ſuo modo differentia quatenus prædica tur in quale ad modum accidentis. Intelligitur ergo hic quando alterum de altero prędicatur, ſolũ quidditatiuè:vt de eodẽ prædicato ſit hæc regula, de quo fuit diuiſio ſecunda.¶Hoc ſuppoſito Boetius exponit ſic.Quando alterum de altero prædicatur vt de ſubiecto,id eſt quidditatiuè, quicquid prædicatur itidem quidditatiuè de prędicato, prędicatur & de ſubiecto. Vt reſtringatur regula ad ſolã lineã rectã,vt ſi homo eſt animal,& animal eſt viuẽs hõ eſt viuens.Paulus Venetus dicit,ꝙ ſecunda pars non eſt reſtringenda ſicut prima.Vt ſit ſenſus,ſi aĩal ꝑdicatur de homine vt de ſubiecto.ſ.qd ditatiuè, quicquid ꝑdicatur de animali eſſentialiter:ſ.corpus,& ſenſitiuũ,& animatum,quæ prædicantur de animali,prædicabuntur de homine. Vt regula extendatur ad differentias & genera eiuſdẽ prædicamenti.Parum refert inter has expoſitiones niſi ꝙ ſentẽtia Boetij eſt mihi veriſimilior: quia in hac regula nihil Ariſtote.intendit de differentijs: id enim reſeruauit pro ſecunda parte ſecundæ regulæ,ſcilicet ꝙ differentię prædicati ſunt differentiæ ſubiecti. Hic aũt ſolũ voluit inſinuare rectã lineã prædicamentalẽ. ſ. ꝙ quicquid prędicatur de ſuperiori,prędicatur de inferiori eodẽ genere prędicationis,vt ſi animal prædicatur de homine prædicatione generis, eadẽ prædicatione prædicatur de petro. ¶Secundum omnem expoſitionem non ſequitur.Si petrus eſt homo, & homo eſt ſpecies, petrus eſt ſpecies:quia ſecundùm primam:ſpecies non prædicatur de homine diſtributo: eſt.n. falſa, omnis homo eſt ſpecies, propter perſonalem ſuppoſitionem ſubiecti: & ſecundùm alios nõ eſt prædicatio eſſentialis: homo enim nõ eſt eſſentialiter ſpecies,ſed per accidẽs in ordine ad intellectum.

Senſus regulæ.

Et eadem ratione non ſequitur. Homo eſt animal, & animal eſt genus: ergo homo eſt genus.

7 EORVM quæ ſunt diuerſa genere &c. in hac ſecunda regula explicat naturã vniuerſalis quantũ ad differentias. Et habet duas partes. Prima eſt, ꝙ genera non ſubalternatim poſita, habent differentias ſpecie differentes. Eſt.n. mẽdum ſicubi legatur in textu. Diuerſę ſunt ſpecies, & differentię: vt ſpecies ſit nominatiuus, ꝙ patere põt ex codice Gręco: nõ.n. ſit mẽtio ibi de ſpeciebus, ſed ꝙ genera diuerſa habent differentias ſpecie diuerſas ideſt formaliter differẽtes, & nõ ſolùm materialiter aut accidẽtaliter differentes: quemadmodum indiuidua eiuſdem ſpeciei differũt ſolùm materialiter & per collectionem accidẽtium, quæ ſunt in vno & non in alio. ¶ Eorum verò generum &c. Secũda pars regulæ eſt, ꝙ generum ſubalternorum, quorum alterum ſub altero collocatur, nihil probibet eaſdem eſſe differentias vt animatum, quod eſt differentia viuentis eſt ſubinde differentia animalis, & ſenſitiuum, qđ eſt & differentia aĩalis, eſt dr̃ia hominis. 2. Regu.

8 CIRCA hanc regulam duo ſunt parua dubia primum de quibus generibus, alterum de quibus differentijs intelligatur. Cõtra regulã proinde arguitur: Primò in opinione Stoicorum, Subſtantia corporea, & ſubſtantia incorporea ſunt duo genera non ſubalternatim poſita: & tamen eadem eſt dr̃ia alicuius ſubſtantiæ corporeæ, & alicuius incorporeæ, vt puta, rõnale, quę eſt dr̃ia conſtitutiua hoĩs, & cõſtitutiua angeli: ergo pars regulæ prior eſt falſa. ¶ Et ſecundò in rei veritate. Animal greſſibile, & aĩal volatile ſunt genera nõ ſubalternatim poſita (diuiditur.n. aĩal ex equo in reptile, greſſibile, & volatile, vt colligitur Geneſis. 1.) tamẽ bipes eſt differentia volatilis, & alicuius greſſibilis, pu- Dubium.

ta hominis:& pariter canis:& pecus i. animal domesticum quod pabulo nutritur, vt boues & asini &c.illa (inquam) sunt diuersa genera non subalternatim posita,& tamen habent eadem differentiam constitutiuam,puta quadrupes: ergo prior pars regulæ falsa.Item sapor & sonus sunt diuersa genera qualitatis non subalternatim posita:& tamen acutum, & graue sunt differentię diuisiuę & constitutiuę vtriusque: ergo. Quòd si quis dicat regulam intelligi de generibus solùm diuersorum prædicamentorum:arguitur sic.Substantia & quantitas sunt talia genera,& tamen eadem est differentia constitutiua alicuius substātiæ,& alicuius quātitatis, puta corporeum : nam corpus est species prædicamenti substantiæ & species prædicamenti quantitatis. ¶Ad hoc dubium respondent nonnulli, ꝙ genera non subalternatim posita sunt duplicia:alia quorum neutrum est sub altero neque ambo sub tertio, vt genera diuersorū ṕdicamentorū: alia verò quę,licèt vnum non sit sub altero; tamē ambo sunt sub tertio, vt genera opposita eiusdem prędicamenti.Aiunt ergo isti, ꝙ Aristoteles intelligit subalternatim posita,siue primo,siue secundo modo.Et ideo ad primū argumentum respondent, ꝙ substantia corporea & substantia incorporea cēsentur genera subalternatim posita, puta,sub substantia : quapropter excluduntur a priori parte regulæ,& includuntur in secunda, hoc est habent easdem differentias vt probat argumentum.Et idē respondetur ad secundum de animali gressibili, & animali volatili,& de cane,& pecude.¶Sed profectò responsio hæc est contra textum:nam genera subalternatim posita,vt apertè in versione Argyropyli explicatur, non sunt nisi illa quorum vnum est sub altero:quare substantia corporea,& incor-

Ad dubiū

porea non sunt subalternatim posita: nec aïal gressibile & volatile. Vnde ad primum argumentũ respondetur, ꝙ illa opinio Stoicorum est falsa, videlicet ꝙ rõnale sit differẽtia hominis & angeli. Imo intellectuale, est differẽtia angeli, differens specie a rationali: nã rõnale dicit discursum, qui est proprius hominis, cum angeli simplici intuitu intelligant obiecta naturalia. ¶ Ad secundum respondet Paulus, ꝙ ratio bipedis non est eiusdem speciei in homine & in volatili, sicut nec ratio quadrupedis est eadem in cane & in pecude. Imo verò sicut illæ sunt species diuersæ animalis, ita omnes earum differentiæ sunt diuersæ. Posset tamen fortè ad rem propius responderi, quòd Aristoteles non dicit, nisi quòd genera non subalternatim posita debent habere differentias aliquas constitutiuas specie diuersas, & aliquas diuisiuas, non tamen negat quin si illa genera contineantur sub vno tertio genere, possint habere aliquam differentiam communem, sicut habent idem genus commune. Et ita gressibile & volatile licèt habeant suas cuiusque differentias proprias, nihilominus possunt habere vnam rationem bipedis, quam profectò credo esse eandem & communem: sicut ratio quadrupedis eadem est in cane & in pecude. In generibus autẽ subalternatim positis quæcunque differentia constitutiua superioris est etiam constitutiua inferioris: & in hoc differunt hæc genera ab illis. Ad illud de sono & sapore respõdetur, ꝙ graue & acutũ nõ sunt eius propriǽ differẽtiæ, sed metaphoricè dicũtur de illis: acutum.n. dicitur propriè de cuspide & per metaphoram de vino. ¶ Ad vltimum respondet, ꝙ corpus de ꝑdicamento substãtiæ & corpus de prædicamento quantitatis sunt æquiuoca, primum est substantia materialis, & secundum quantitas

titas trinæ dimẽſionis, vt ſuo cuiuſq; loco videbit.

2. Dubiũ. ALTERVM dubium eſt de quibus differentijs intelligatur regula. Arguitur. n. ſic. Generalisſima diuerſorum prædicamentorum ſunt nõ ſubalternatim poſita, & tamen nõ habent diuerſas differentias: quia generalisſima ſicut nõ habẽt ſupra ſe genus, ita neq; propriè habent differentias. Secundò arguitur. Animal eſt genus poſitũ ſub viuente, & tamen ſenſitiuum, quod eſt differentia conſtitutiua aialis, nõ eſt conſtitutiuũ viuentis: nec eadem differentia, quæ eſt diuiſiua viuẽtis, eſt diuiſiua animalis. ¶ Reſpondetur regulã intelligi de differẽtijs vtriſque, tã diuiſiuis, quã conſtitutiuis, certa tñ lege. Prior pars regulæ intelligitur, ꝙ ſi ſint genera diuerſorũ p̃dicamentorũ, tunc habẽt differẽtias tã diuiſiuas q̃ conſtitutiuas omnes diuerſas, vt eſt exemplum Ariſtotelis in ſcientia & animali. Præterq̃ ꝙ generalisſima non habẽt differẽtias, ſed modos diuerſos. Et per hoc ſoluitur primũ argumentum. Si verò ſint genera ſubalternatim poſita, quibus fuerit ſecunda pars regulæ, tunc q̃cunque differentia conſtitutiua ſuperioris generis eſt conſtitutiua inferioris, inadęquate tamen: at diuiſiua ſuperioris non eſt diuiſiua inferioris, ſed eius conſtitutiua. Econuerſo differentia diuiſiua inferioris eſt diuiſiua ſuperioris inadæquate: conſtitutiua verò inferioris non eſt conſtitutiua ſuperioris, ſed eius diuiſiua. Exempli gratia, animatũ, eſt differentia conſtitutiua viuẽtis (nam viuens eſt corpus animatum) eadem ergo eſt conſtitutiua animalis, atque adeo hominis. Eſt enim animal corpus animatum ſenſitiuum, & homo eſt corpus animatum ſenſitiuum rationale. Sẽſibile verò & inſenſibile q̃ diuidunt viuens, non poſſunt diuidere animal. Econuerſo, rationale, & irrationale quæ diuidunt

 animal,

animal, diuidunt proinde viuens, inadæquate tamen: quia non comprehendunt plantas quæ continentur sub viuenti. Sensitiuum verò quod constituit animal, non cõstituit, sed diuidit viuẽs. Et per hæc soluitur secundùm argumentum.

DE DECEM PRÆDIcamentis generatim. CAP. IIII.

Eorum quę nulla complexione dicuntur, singula aut substantiam significant, aut quantitatem, aut qualitatem, aut aliquid, aut vbi, aut quando, aut situm esse, aut habere, aut agere, aut pati. Est autem Substantia quidem, vt in summa dicamus, velut homo equus: quantitas autem vt bicubitum, tricubitum: qualitas, vt album, grammaticum: ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius: vbi verò, in foro, in Lyceio: quando autem, vt heri, superiore anno: situm verò esse, vt iacet, sedet: habere autem, vt calceatum esse, armatum esse: agere verò vt secare, vrere: pati, vt secari, vri. ¶ Singula igitur eorum quæ dicta sunt, ipsa quidem secundùm se nulla cum affirmatione negatione ve dicuntur. horum autem ad se inuicem complexione, aut affirmatio, aut negatio fit. Videtur enim omnis affirmatio vel vera, vel falsa esse. eorum autem quę secundùm cõplexionem nullã dicuntur, nihil neque verum neque falsum est: vt homo, album, currit, vincit.

Ratio-

RATIONIBVS antepraedicamẽtorum prę iactis, quartum hoc caput initium est prędicamentorum, quam rem á diuisione entis in decé prędicamenta exorditur Arist. Complexis enim rebusque complexè significatis à ratione prędicamẽtorum depulsis, res vniuersas quatenus incomplexę significantur partitur in decem prędicamenta. Et habet capitulum duas partes: in priori fit diuisio, & in altera probatur. Hác diuisionem Boetius & Alexander, perinde atque superiorem, interpretantur de vocibus esse principaliter: & Nominales tãtùm esse de vocibus. Pro quibus facit verbũ, significant, dum ait: Eorum quę nulla complexione dicuntur, singula aut substãtiam significant &c. significare enim non conuenit rebus, sed vocibus. Nihilominus tamen abũdè id supra (vt reor) comprobauimus, ꝙ Arist. hic loquitur de rebus principaliter, & subinde de vocibus (quod in subsequẽtibus euidentius fiet) ob idque vicissim nunc loquitur de vocibus, nunc verò de rebus. Intendit ergo hic diuidere res incomplexè significatas, sed explicat illas per voces significantes. Vnde licèt diuisionem videatur ponere de vocibus, exempla statim subiungit de rebus significatis dum ait, est autem substantia, vt homo & equus &c. nõ enim intelligitur, quòd ly homo aut ly equus sint substantia, sed res. ¶ Singula igitur &c. Dixerat nihil poni in prędicamento nisi incomplexum: quia tantùm in complexum diuiserat decem prędicamenta: & ideo omnibus prędicamentis connumeratis, in secunda parte probat singula per se nõ esse complexa, nec significari complexè: quia nullum per se est affirmatio aut negatio: substantia namque per se aut quantitas non est affirmatio vel negatio, sed ex illis adueniente verbo fit affirmatio aut negatio

gatio. Et ꝙ per singula nō sint affirmationes, probat, quia omnis affirmatio & negatio significat verè vel falsè: substātia verò per se nec verū significat nec falsum. ¶Cū diuisio hęc ianua sit & via ad intelligēdum artem prædicamētorum, operepręciū est à prima linea rē deducere. Quam duabus qōnibus explicabimus. In prima examinabitur quo genere diuisionis diuidatur ens in decem prædicamenta: & in altera, an diuisio sit sufficiens.

Quæstio prima.

Vtrum diuisio entis in decem prędicamenta sit analogi in analogata, an generis in species.

ADVERSVS partē affirmatiuam prioris mēbri quæstionis, arguit Scot. 4. meta. & 1. sent. dist. 3. q. 1. 2. q. 3. & dist. 8. q. 3. prętendens ꝙ, ens, dicatur vniuocè de decem prædicamentis & de Deo & creatura: nam eadem est ferè quæstio. Primò. Omnis intellectus certus de vno conceptu: & dubius de diuersis habet conceptum de quo est certus, alium à conceptibus de quibus est dubius: sed intellectus potest esse certus de aliquo qđ sit ens; & dubius an sit substantia vel accidens: ergo conceptus entis est distinctus à conceptu substantię & accidentis. Exemplum maioris. Dum quis à longe videt rem moueri, concipit illam esse animal, ambigit tamen, bos ne sit, an equus: illud est signum ꝙ conceptus animalis sit distinctus ab illis conceptibus particularibus, & ꝙ sit cōmunis illis. Exemplum minoris, si gentilis videret hostiam consacratam, certus esset illud quod videret esse ens, & si Christianus magnæ autoritatis diceret illi; non

esse

esse illic substãtiam sed accidens per se, inciperet hæsitare an sit substãtia vel accidens: ergo conceptus entis est vnus & communis substãtiæ & accidenti:& per consequẽs, ens, est vniuocum ad illa. Imo Philosophi conueniunt quãtitatem esse ens: inter quos tñ Nominales putãt nõ distingui à substantia, Reales verò esse accidẽs distinctum. Et similiter probatur ens esse vniuocum Deo & creaturæ: nam philosophi antiqui, cum omnes consentirent primum principium rerum esse ens, dubitabãt esset ne creatum an increatum: quare alij dixerũt esse infinitum, alij ignem, &c.¶Secũdò arguit. Si ens nõ esset vniuocum substãtiæ & accidẽti, sequeretur ꝙ nõ possemus per cognitionem accidẽtis venire in cognitionem substãtiæ: consequẽs est falsum & cõtra Aristotelem, primo de anima tex. 11. vbi ait, ꝙ accidẽtia conferũt ad cognoscẽdum quod quid est. Sequela probatur: quia si per accidentia cognoscimus substãtiam, est quia ab accidẽtibus sensu perceptis abstrahimus cõceptum entis communem substãtiæ & accidẽti, & inde inuestigamus ens per se subsistẽs cui accidẽtia insunt: si tamẽ ens nõ esset commune accidẽti & substãtiæ, periret iste processus. Eodem modo per creaturas cognoscimus Deum, vt Apostolus docet ad Ro. 1. quod fieri non posset, nisi quia à creaturis, abstrahimus cõceptum entis communem Deo & creaturis, & inde remouẽdo imperfectiones creaturarum cõtemplamur cõceptum Dei, puta, ꝙ sit ens incorporeũ, immortale, &c. q. discursus cessaret nisi ens esset vniuocũ Deo & creaturę.¶Accedit huc autoritas Arist. 2. met. tex. 4. vbi probat, ꝙ Deus est maximè ens & maximè verum, quia est causa vniuoca entium oĩum, sicut ignis est maximè & per se calidus: quia est causa vniuoca calidorum, qui

discur-

discursus nõ valeret nisi ens vniuocè diceretur de Deo & creatura. Et Auicenna.1.meta.c.2.& 5. ait quod substãtia & quãtitas conueniũt in communi intẽtione entis cuius sũt quasi species. ¶ Tertiò ex his rõnibus arguitur, ꝙ ens sit genus ad decẽ prædicamẽta, quod est secũdum mẽbrum quęstionis. Ens vniuocè prædicatur de decem prædicamẽtis & quidditatiuè: quia ens cum significet essentiam in generali, est de essentia & quidditate oĩum rerũ (vt videtur innuere Arist. 4.met.tex.4.) ergo ens ẽ genus. Patet consequẽtia tum ex definitione generis, tum etiam quia aliàs daretur aliquod vniuersale, quod non comprehenderetur sub numero quinque prędicabiliũ, aut quatuor prædicatorum quę statuit Aristot.1.Topic.& tũc diminutè essent locuti. ¶ Quartò arguitur. Ens ad minus est quidditatiuè superius ad substãtiam: ergo quamuis nõ esset genus ad omnia prędicamenta propter æquiuocationem, saltem est generalissimum prędicamenti substantiæ.

¶ QVAESTIO præsens duo habet membra; duobusq; subinde articulis absoluetur, vt primus sit de significatione entis, an sit vniuoca: & alter de eius diuisione & ꝑdicatione, an sit genus cõe prædicamẽtorum. De primo sunt tres opiniones. Prima est Marsilij & Burid. (vt refert hic Paulus) tenẽtium, ꝙ ens dicitur analogice de substãtia & accidẽti mediãtibus diuersis cõceptibus formalibus, sicut aĩal de viuo & picto. Secũda est Scoti locis citatis tenentis, ens esse vniuocum omnibus in vniuersum rebus: puta Deo & omnibus prædicamentis. Alia opinio est nõ esse vniuiuocum, sed analogum ad substãtiam & accidẽtia. Quam opinionem adscribũt S.Thom. cum tamẽ sit expresse Aristotelis: nec S.Thom. addit verbum ad verba Aristotę. Est tamen

Tres opiniones.

tamen pręterea opinio S. Tho. ꝙ sit anologum ad Deum & creaturas: de quo nō locutus est expresſè Ariſt. ¶ Reſpōdetur igitur ad primum membrum quæſtionis quatuor concluſionibus. Prima. Ens ſignificat ſubſtātiā & accidēs, Deum & creaturam, mediāte eodem cōceptu formali. Concluſionem hanc probāt argumēta Scoti: ſed pręterea probatur concluſio ratione facili. Qui impoſuit hoc nomen ad ſignificādum certè nec ſpecialiter cōſiderauit Deū, nec creaturas, nec ſubſtātiam, nec accidens, ſed impoſuit illud ad ſignificādum quicquid eſt, quomodocunque ſit, abſtrahēdo ab hoc & illo modo eſſendi. Et certè Latini omnes ignorantes philoſophiam, per illud nomē nec concipiūt Deū nec creaturas, ſed generaliter quicquid eſt. Nec ē dicēdum philoſophos alium conceptum formare quàm Latini alij: ergo ens mediāte eodē cōceptu ſignificat omnia. ¶ Secūdò arguitur. Ens in quantū, ens, eſt obiectum metaphyſicę, quę ſciētia conſiderat paſsiones entis in communi quę conueniūt illi, non inquantùm Deus aut ſubſtātia, &c. vt docet Ariſt. 4. meta. tex. 1. hoc fieri nō poſſet niſi eſſet vnicus cōceptus entis: ergo. ¶ Et cōfirmatur ratio. Ens in communi eſt obiectum intellectus vt colligitur ex Ariſt. 9. meta. tex. 22. abſtrahendo ab hoc & illo (id enim quod de rebus primò concipimus eſt ens) ergo eſt vnus conceptus formalis entis. ¶ Tertiò arguitur in communi modo concipiēdi, hę vniuerſales ſūt falſę, omne ens eſt accidens, omne ens eſt ſubſtantia. omne ens eſt Deus, omne ens eſt creatura: non alia de cauſa, niſi quia ſubiectum diſtribuitur pro ſubſtātia & accidēti, Deo, & creatura: tñ ſi pluribus cōceptibus ſignificaret ſubſtantiam & accidēs, eſſent veræ ſicut hę, omnis homo eſt pictus, omnis homo eſt viuus, per illam regulā ana-

1. Cōclu. Vnus concept. for. entis.

analogorum. Talia ſunt ſubiecta, &c. Concluſio eſt euidentior q̃ vt pluribus probationibus indigeat. Et eſt concluſio S. Thomæ in primis ſtatim verbis de ente & eſſentia; Capreoli in 1. diſt. 2. q. 1. & omnium huius ſcholæ. Quare in cõceptu formali entis nihil differt inter Scotum & S. Thom. ¶ Secũda concluſio. Conceptus formalis entis, ſignificat vnã rationem formalem in obiecto, ratione abſtractam à ſubſtãtia & accidenti, Deo & creatura. Hanc negant nonnulli ex diſcipulis S. Thom. quam Caieta. in principio ſtatim de ente & eſſentia optimè concedit. Imo videt mihi Ariſt. eam aſſerere. 4. met. 7. vbi ait, ꝙ omnibus eſt prædicamentis commune, eſſe ens. Et re vera ſequitur ex ſuperiori: ens enim non eſt impoſitum ad ſignificãdum hoc aut illud. ſed in vniuerſum id quod eſt, & ita homines concipiunt. Atque adeo hoc intelligit S. Tho. loco modo citato dicens, ens & eſſentia ſunt ea quę primo intellectu concipiuntur. Et eſt ſentẽtia Auicennæ. 1. meta. c. 5. Et confir. Ariſt. 7. meta. tex. 3. dicit, ꝙ ſubſtantia eſt magis ens q̃ accidẽs: comparatio autem non fieret, niſi in aliqua ratione quodam modo conuenirent. — 2. Cõclu.

TERTIA concluſio, Ens non vniuocè, ſed analogicè, ſignificat ſubſtantiam & accidentia. Concluſio eſt expreſſa Ariſtot. 4. meta. tex. 2. vbi dicit, ens ſignificare accidentia per attributionem ad ſubſtantiam: veluti ſanum ſignificat vrinam & medicinam in ordine ad animal. Idem dicit. 1. Ethic. ca. 6. vbi ait, ꝙ bonum tot modis dicitur quot ens: æquiuocè (inquit) non à caſu ſed à conſilio. Et. 11. meta. cap. 3. lib. 12. text. 28. dicit, quòd nec æquiuocè dicitur, nec vniuocè ſed medio modo. ¶ Probatur concluſio ratione quæ colligitur ex Ariſtot. Analoga ſunt quorum nomen eſt commune, ra- — 3. Cõclu. Ens analogum.

tio verò nec omnino eadem nec omnino diuerſa, ſed proportionalis:talia ſunt ſubſtantia & accidẽtia:ergo. Probatur minor. Subſtantia eſt ens: quia ſe ſtat: accidens verò eſt ens, quia eſt aliquid ſubſtantię, puta quantitas: quia eſt menſura ſubſtanſtiæ, & qualitas eſt ens, quia afficit ſubſtantiam. ¶ Confirmatur ex modo concipiendi: quia re vera ſolas ſubſtantias apud homines cenſentur eſſe entia, nec duo lapides exiſtimãtur plura, q̃ duo entia, licèt multa ſint illic accidẽtia. ¶ Quod ſi quis arguat cõtra. Quemadmodũ genus mediãte eodẽ conceptu formali ſignificat vnam rationem cõem pluribus ſpeciebus, ita ens ſignificat:& quẽadmodum conceptus obiectiuus entis nõ eſt eiuſdẽ rationis in ſubſtãtia & accidẽti, ita conceptus genericus nõ eſt eiuſdem rõnis in ſuis ſpeciebus, vt c.1. dictum eſt: ergo nihil deficit enti vt ſit commune tanquã genus. Rñdetur, ꝙ ratio generica ſimpliciter conuenit quibuſcunq; ſpeciebus, non tñ ratio entis. Exempli gratia. Corpus ſignificat ſubſtãtiam materialem:& quãuis materia, à qua abſtrahitur il la ratio, ſit alterius rationis in corporibus cœleſtibus & in inferioribus, nihilominus eſſe materiale ſimpliciter conuenit vtriſque corporibus:ſicuti animal ſimpliciter cõuenit equo, quamuis forma ſenſitiua à qua abſtrahitur ratio aĩalis, ſit alterius rationis in equo & in homine. Sed tñ ratio entis ſo li ſubſtantię conuenit ſimpliciter: accidentibus verò ſecũdùm quid. Verba ſunt Ariſt. 7. meta. tex. 2. ſ. ꝙ quãtitas, qualitas, &c. nõ ſunt ens, ſed entis ens: & tex. 15. repetit, ꝙ ens dicitur de ſubſtãtia ſimpliciter, ſed de cęteris prędicamẽtis ſecũdùm quid. Quemadmodum ſanũ, ſimpliciter dicitur de animali, ſed de vrina ſecundùm quid. Atqui pũctum hoc eſt potiſſimum adnotandum, ſanè quo entis

explicatur analagia. Latet ergo fallacia sub consequentia, dum ex eo ꝙ ens vno cõceptu formali significat decem predicamẽta, infertur esse vniuocum, postquã nõ dicitur simpliciter de suis significatis. Et profectò ratio Arist. est elegans. Ens enim dicitur ab esse, sed accidẽtis esse nihil aliud id est, q̄ inesse substantię: ergo ens per prius dicitur de substantia & per attribuitionem de accidenti, qđ est esse analogum. Sicuti, sanum, eò dicitur analogicè de animali & de vrina: quia vrinã esse sanam nihil aliud est q̄ significare animal sanum. Vnde sicut in definitione sanitatis ponitur animal, ita in definitione eẽ accidẽtis ponitur substãtia. ¶Differt tñ inter sanum, & ens: vt. 1. c. dictum est, ꝙ sanum, impositũ fuit primũ ad significandũ aĩal sanum: & ideo vno cõceptu significat illud, & alio significat vrinam: tñ ens gñaliter impositũ fuit ad significandum id qđ est: & ideo vnico ꝯceptu significat oĩa. ¶Hinc sequitur, ꝙ in mẽte vltimata põt esse analogia quę est species ęquiuocationis: tametsi lib. 1. Summularum negauimus in mẽte esse ęquiuocationem: tũc. n. res nobis erat cũ Sũmulistis: & ideo definiuimus terminũ ęquiuocũ esse, qui mediãtibus diuersis cõceptibus significat res: vñ cũ conceptus vltimatus ꝑ se ipse significet, nõ poterit hoc mõ esse ęquiuocus, nec analogus. At verò cũ vnus ꝯceptus formalis ꝑ se ipse significet vnã rationem obiectiuã, quę nõ eadem simpliciter, sed proportionabiliter est in suis significatis, principaliter in vno, & per attributionem in alijs, hoc mõ ꝯcedimus analogiam in mente vltimata: quamuis mera ęquiuocatio nõ sit illic possibilis. ¶Sequitur pręterea, ꝙ nominales si ꝯcedãt ens mediãte eodẽ conceptu significare omnia prædicamenta, nullatenus negare possunt esse simpliciter vniuocum: quia

nullum ponunt conceptum obiectiualem in quo sit analogia. Et hac causa Marsil. & Buri. dixerunt subordinari diuersis conceptibus.

QVARTA conclusio. Ens Analogicè dicitur de Deo & creaturis. Hæc conclusio quamuis obscurior forsan sit, quàm dialecticis plenè possit explicari: tamen quia cum tertia affinitatem habet sub breuibus exponetur ad mentem S. Thom. 1.p. q.13.ar.5. Quando effectus non adæquat virtutem causæ, tunc nomen cōe vtriq;, analogicè dicitur de causa & de effectu: sed creatura in ratione entis nō adæquat virtutem Dei: ergo ens analogicè dicitur de Deo & creatura. Exemplū maioris, calidum quod fit ab igne pōt adæquare virtutē ignis .i. pōt procedere vt efficiatur verus ignis (hoc est .n. effectū adæquare causam) & ideo calidū vniuocè dicitur de igne & de aqua calefacta ab igne: nā postquā calor aquæ potest procedere vsq; ad ignē, signū est esse eiusdē rōnis cum calore ignis. Sed calidum productū à sole non potest eò procedere, vt efficiatur sol: signū ergo est non esse eiusdē rationis cū virtute calefactiua solis: & ideo calidū non dicitur vniuocè de sole & de istis inferioribus: nec sol est formaliter calidus, sed habet virtutē excellētiorem, qua potest varios effectus producere. Eodem mō, cū ens dicatur ab esse, & ratio essendi in creaturis non possit adæquare rationem essendi in Deo: quia Deus ꝑ se & ex quidditate sua hēt existere: creaturæ aūt id nō hñt ex sua quidditate, sed à Deo (aliàs creatura esset Deus) fit vt ens dicat̄ analogicè de Deo & de creatura. ¶ Arguitur aūt in cōtrarium. Ens dicitur analogicè de substātia & accidēti, eò ꝙ simpliciter dicitur de substātia & secundùm quid de accidēti: at verò de Deo & creatura non est ita, imo simpliciter dicitur de vtroque: est

enim

enim ſubſtãtia creata ſimpliciter ens: ergo non dicit analogicè de Deo & creatura, ſed vniuocè. Reſpondetur, q̀ quodammodo eſt ſimilis analogia & quodammodo diuerſa. Eſt enim eadem, quia ſicut ſubſtãtia eſt per ſe, id eſt, non in alio, & accidentia dependent naturaliter à ſubſtantia, ita eſſe conuenit Deo per ſe, id eſt, nõ ab alio, & eſſe creaturarũ depẽdet à Deo. Eſt tñ diuerſitas quã probat argm̃: vnde propter primam cauſam dixit S. Thom. loco modò citato, q̀ iſta analogia eſt ſicut vrinæ ad animal in ratione ſanitatis: quia ſicut ſanum in vrina nihil aliud eſt quàm eſſe ſignum ſanitatis, ita eſſe & perfectiones creaturarum non ſunt niſi expreſſiones perfectionum quæ ſunt in Deo: ſed propter ſecundam cauſam dixit in de veritate. quæſt. art. 11. q̀ eſt inter Deum & creaturã analogia proportionalitatis: ſicut enim eſſe Dei ſe hẽt ad Deũ, ita eſſe creaturarum ad creaturas: nam ſicut Deus per eſſe quod formaliter eſt in eo exiſtit, ita creatura. Ad modum quo ridere dicitur de homine & de prato: ſicut enim homo per riſum qui eſt in eo ridet, ita pratum per virorem qui eſt in eo dicitur ridere. Quare ens perfectiori modò dicit̃ de Deo quàm de creatura. Si tamen ſit nomen metaphoricum, vt leo, per prius dicitur de animali: & ſolùm per ſimilitudinem dicitur de Deo.

¶ Ad argumenta ergo Scoti rñdetur, q̀ primũ argm̃ eſt ad literam Auic. 1. meta. c. 5. quo ipſe tantùm intendit concludere omnia prædicamenta conuenire in vna intentione entis, vt c. 1. dixerat, quod nos concedimns: non tñ contendit eſſe vniuocum, & tantundem concludit ſecundũ argm̃. Et re vera Scotus ipſe loco citato, queſt. 1. videtur ſe exponere, quòd ſolũ intelligat vniuocationem entis ſecundùm cõceptum formalem: niſi quòd. q. 3.

respondendo ad autoritates. Aristoteles videtur sẽtire, ꝙ sit vniuocum quantum ad conceptum obiectiualem ad modum generis, non attendens quod non dr̃ simpliciter de accidentibus. Scotistę dicunt ens esse, & vniuocum, & analogum: sed tamẽ hoc, primò includit repugnãtiam, & prętereà est vbiq; contra Arist. & expreſsè. 11. met. c. 3. & lib. 12. text. 28. vbi ait, ꝙ non dicitur ens ęquiuocè nec vniuocè, sed analogicè. Itaque non solùm asserit esse analogum, sed vbique negat esse vniuocum. ¶ Ad autoritatem Aristo. respondetur, ꝙ analogiam entis inter Deum & creaturam vocat vniuocationẽ: quia magis accedit ad vniuocationem quàm analogia entis de decem prædicamentis, eo ꝙ simpliciter ens dicitur de Deo, & de creatura.

Secundus articulus. Ens nõ est genus.

SECVNDVS articulus est disputare, an ens sit genus ad decem prædicamenta, vbi statuitur negatiua conclusio. Ens non est genus ad decem prædicamenta. Et quidem conclusio omnibus est philosophis receptissima. Quam vel hic maximè Aris. insinuat, dum genera decem rerum constituit suprema & generalissima: si enim ens genus esset oĩbus commune, nullum eorum esset supremum. At verò Scotus qui primus in scholas introduxit ens esse vniuocum, difficilè potest excludere ens a ratione generis: nam certè Aristot. & quotquot fuerunt antea philosophi, ea potissimum ratione negant ens esse genus, quia non prędicatur vniuocè de substantia nec de accidẽtibus. Et rõ est in promptu aduersus Sco. nam si ens est vniuocum, significat plura secundùm eandem rationem (ex definitione Arist.) & per conseq; ens significat vnum cõceptum communem, qui simpliciter conuenit omnibus significatis, hoc est. n. significare secundùm eandem rationem: sed animal, aut corpus, nõ alia

ratione

ratione est genus, nisi quia significat vnum hoc modo commune multis: ergo & ens pari ratione est genus. Respondet Scotus, ens non esse genus, sed tamen ea sola causa, quia est transcendens, hoc est quia vniuersaliter prędicatur de omnibus. Et eandem causam prætendunt Nominales. ¶ Sed contra hanc causam arguitur. In definitione generis nihil aliud habetur, nisi ꝙ prædicetur de pluribus differentibus specie in eo quod quid: ergo esse transcēdens, nihil obstaret ad rationem generis, si ens esset prædicatum vniuocum & quidditatiuum, quæ ambo concedit Scotus. Quod si respondeas obstare autoritatem Aristotelis constituentis decem generalissima, petis principium. Hoc.n. cōtendimus ꝙ Aristo. non statuisset decē generalissima, si videret ens esse vniuocum ad omnia entia. Immo verò propterea Plato, vt videbimus. q. sequenti, non distinxit decem prædicamenta: quia credidit ens esse vniuocum & vniuersalissimum. Et ideo Aristote. prius 4. met. probauit ens esse analogum, & subinde in quinto distinxit decem generalissima. ¶ Probatur ergo conclusio. s. ens non esse genus duplici ratione Aristote. Prima, quia non dicitur vniuocè de omnibus prędicamentis. Et hac vtitur in omnibus locis supra citatis, & in alijs multis suorum operum. Quare Porphy. cap. de specie hac sola ratione tanquam compertissima apud omnes philosophos vtitur dicens, Ens nō est genus: quia si quis omnia entia vocet, æquiuocè nuncupabit, & non vniuocè. Vbi omnes quotquot sunt expositores cō sentiunt illam esse rationem Aristo. ¶ Secunda probatio Aristot. est elegantissima. Asserit. n. eandem conclusionem. 3. met. tex. 10. & probat ens non esse genus hoc modo. Omne genus est extra essentiam & quidditatem differētiæ: sed ens est de essen-

Rō prima

Secunda.

tia & quidditate rerum omnium, & per consequens cuiusque differentiæ: ergo non potest esse genus. Probatur maior. Genus vt ait Porph. cap. 3. habet se ad differētiam, sicut materia ad formam, eo quod genus contrahitur per differentiam: sed contrahens debet esse omnino distinctum ab eo quod contrahitur: si enim animal (v.g.) includeretur in rationali, non contraheretur per rationale: nam contrahere est addere nouum gradum: & si rōnale includeret animal, nō adderet nouū gradū supra animal. Minor aūt est manifesta; quia quicunque gradus rerū, qūocunq; abstractus, includit ens. Quare nulla pōt dari differentia, quæ contrahat rationem entis, & per consequēs ens nō potest esse genus. ¶Hác veruntamē rōnē non recipit Scot. 1. sent. di. 3. q. 3. vbi negat hāc minorem, videlicet ens esse de essentia vltimarum differentiarum. Imo dicit, quòd rationale non includit ens. Mouetur hac ratione. Differentia est conceptus simpliciter simplex, nam species resoluitur in genus, & differentiam, & genus rursus resoluitur in aliud superius vsque ad generalissimum: differentia verò non resoluitur in genus & differentiam: aliàs differentia secunda deberet iterū resolui, & sic resolutio speciei procederet in infinitum, contra doctrinam Aristo. 8. metaphy. tex. 16. Arguit ergo Scotus. Si ens esset de essentia huius differentiæ. v.g. rationale, tūc esset resolubile in conceptum entis & aliā differētiā contrahentē, & rursus illa secunda differentia eadē ratione includeret ens, & per consequens esset resolubilis, atque adeo resolutio procederet in infinitū. ¶At verò in contrarium arguitur, ꝙ ens sit de essentia cuiuscūque. Primò, est sententia Aristo. expressa loco citato, qua de causa negat esse genus: & 4. Topic. capitulo. 6. & 10. met. tex. 6. & fre-

Ens est de esśētia differentiæ.

frequẽtisſimè repetit, quod ens ſequitur ad omnia. Et eadem ratione. 8. met. tex. 16. probat ens non intrare definitionem aliqua quidditatiuam, quia videlicet nõ dicit gradum ſpecialẽ quidditatis non inclusũ in quacũque differentia. Sed præter autoritatem Ariſto. eſt ratio manifeſtisſima: nam cum ens dicatur ab eſſe, primum quod de quacunque re intellectus cõcipit, eſt eſſe ens: & ideo excludere aliquid ratione entis, eſt aſſerere nihil eſſe. Vnde ad argumentum Scoti Ariſtot. ipſe reſpondet 4. met. tex. 3. vbi ait, adeo ens eſſe intimum cuicunque, vt nullam faciat compoſitionem: ſed idem eſt, ens homo, & homo: ens rõnale: quare licèt ens ſit de eſsẽtia differentiæ, non propterea differentia eſt reſolubilis: quia ens non eſt de eſſentia ſicut genus componens ſpeciem, ſed ſicut quid conceptum in quacunque re, a qua nulla res eſt per abſtractionem ſeparabilis. Itaque poteſt intellectus abſtrahere communem rationem entis abſtractione vniuerſalis à quocunque particulari, ſed nihil particulare abſtrahitur ab alio abſtractione formali, quin in conceptu abſtracto includatur ens. Et hac potisſimum ratione non eſt genus. Tertiam rationem adijciemus in ſolutione ad primum, quia videlicet ens non prædicatur quidditatiuè.

Ex his quæ dicta ſunt colligitur in primis generalisſima nõ conſtitui ex genere & differẽtia, quia nec ens eſt genus eorum, nec perinde contrahitur ad eſſe ſubſtãtiæ & eſſe accidentium per differentias, ſed per modos intrinſecos, vt ſubſtãtia eſt ens ꝑ ſe, & accidẽs eſt ens in alio. Differt inter modos intrinſecos & differentias rõne iam dicta, nempe quod differentia eſt extra rationem generis, vt rationale non includit in ſe rationem animalis, ſed dicit nouũ gradũ, attamẽ eſſe per ſe vel in alio, nõ dicit

Gñaliſſ. nia carent genere & differẽtia.

dicit nouum gradum entis: quia esse per se vel in alio quomodocunque abstrahatur includit ens: & ideo dicitur modus intrinsecus entis. ¶Sequitur secūdò, ꝙ generalissima non propriè dicuntur differre, sed sūt primò diuersa. Nec est commētum Realium, sed est sentētia Aris. 10. met. tex. 12. vbi ait, illas res propriè differre quæ conueniunt in aliquo genere & habēt distinctas differentias, vt homo & equus, animal & lapis, &c. illa verò sūt primò diuersa, quæ nullo genere cōueniūt, nec differūt per differētias, sed seipsis, vt sūt generalissima: & eadē rōne vltimæ differētię quę nō cōueniūt in genere. Hac de causa gñalissima & vltimę dñę cēsētur cōceptus simpliciter simplices. Vnde quāuis omnes res realiter distinctę generali nomine dicantur differre, nihilominus propriè non differunt nisi quæ sunt sub eodem gñe. Ob idque personæ diuinę, sunt quidem distinctæ realiter, nō tñ differētes: quia vt capite sequēti videbimus, in diuinis nec est genus nec differētia. Imo verò neque indiuidua eiusdem speciei dicuntur propriè differre: qa species nō cōtrahitur per differentias sicut genus: sed dicūtur materialiter diuisa & distincta. ¶Sequitur tandem tertiò, quòd nec generalissima nec vltimæ differētiæ habēt propriè definitiones quidditatiuas: sed est quædam descriptio substantię, si dicas, ꝙ est ens per se: & descriptio quantitatis, si dicas, quòd est mensura substātiæ, &c. ¶Ad tertium igitur argumentum principale, partim responsum est, dum negauimus ens esse vniuocū: sed ad aliud verbum quo arguitur ens prædicari quidditatiuè, nō facilis est responsio saltē pro dialecticis. Nihilominus necessarium illis est id nō prorsus ignorare. Scotus. 1. d. 3. q. 3. vt asserit ens esse vniuocū, ita pro indubitato habet esse prædicatum quidditatiuum,

Primo dic. sa.

tatiuum, quia significat rerũ essentias. Sed re vera hoc videtur contra Aristotelem, qui. 8. met. tex. 16. negat ens intrare definitionem aliquam quidditatiuam. ¶Idcirco notãdum est, quòd esse nõ est de essentia creaturarũ. Hoc est dicere: In definitione quidditatiua hominis nõ includitur vt sit: nã vt. 2. li. Sũmularũ dictũ est, quòd homo sit aĩal rationale, est perpetuæ veritatis, & erat verum antequam mũdus esset: quare nõ sequitur, homo est aĩal rationale: ergo homo est. In Deo tamen esse, est de quidditate Dei: quia nulla alia causa id potest recipere. Solẽt ergo aliqui distinguere, ꝙ ens accipitur dupliciter, scilicet aut participialiter aut nominaliter. Primo modo (inquiũt) significat esse seu existentiam, sicut currens cursum, & ideo nõ est prædicatum quidditatiuum creaturarum. Secũdo mõ significat essentiam: & hoc modo dicũt diuidi in prædicamenta & prædicari essentialiter & quidditatiuè. Nec tamen sequitur vt sit genus: quia non cõtrahitur, vt dictum est, per differẽtiam quæ sit extra rationem entis. ¶Mihi verò nõ videtur distinctio hæc admodum necessaria, nec Aristo. illã vnq̃ insinuauit. Imo verò ens sẽper est participiũ verbi sum, sicut existẽs, verbi, existo. Quòd quidẽ de formali significat esse, & de materiali id quod habet esse. Vnde. 1. Ph. tex. 13. & alibi sæpe loco entis trãsfertur, id quod est. Et q̃a prædicatio attenditur penes significatũ formale, ens nullatenus de creaturis prædicatur quidditatiuè. ¶Vnde ad argumentũm Scoti concedimus, quod ens significat essentias rerum, quæ est sentẽtia Aristot. 5. met. text. 14. quã S. Tho. illic & vbiq; cõcedit, & hac ratione diuiditur in prædicamenta. Sed tamẽ significare essẽtiam est significare quidditatem in ordine ad esse: puta ea ratione qua potest habere esse: & quia esse non

Esse non est de essẽtia creaturæ.

Ens ẽ participium.

non est de quidditate creaturarum, ideo non prædicantur de illis quidditatiuè. Vnde S. Tho. 4. met. lectione secunda: nomen, inquit, res, imponitur à quidditate, nomen verò, ens, imponitur ab actu essendi, sed quia idem est quod habet quidditaté & essentiam, res, & ens, idem significant. Vnde colligitur quòd significare essentiam, non est significare quidditatem absolutè, sicut nomen, res, significat, sed est significare eam sub ratione essendi. Essentia enim est nomen verbale ab, esse, sicut existentia ab existere. Et quo me perspicacius exponã, cõcederem eo quod, res, quidditatiuè prædicatur non quidem vt genus, quia non dicit gradum distinctum à differentia, vt supra expositum est, sed quia significat absolutè quidditatem quamcũque & quemcunque gradum quidditatis realis. At verò, ens, quia significat essentiam, id est quidditatem sub ratione essendi. i. quatenus potest habere esse, non prædicatur quidditatiuè. Dixerim, quatenus potest habere esse, quia non supponit solùm pro eo quod actu est, sicut ly existens, immo sicut est perpetuæ veritatis, homo est animal, ita homo est ens. ¶Quam ob rem S. Tho. 10. me. lectio. 2. dicit, ꝙ ens significat decem prædicamenta secundũ ꝙ sunt actu vel potentia. Atqui hęc est tertia ratio quare ens, non est genus: nempè quia non prędicatur quidditatiuè de creaturis. Et ita S. Thom. quodlib. 2. quæstio. 2. articu. 1. dicit non esse prędicatum essentiale: & primo contra Genti. capit. 26. dicit, quòd ens non cadit in conceptu substantiæ. & 1. parte. q. 3. artic. 5. dicit, quòd ens de solo Deo dicitur quidditatiuè. ¶Sed contra responsionẽ arguitur. Sequeretur quòd ens poneretur in predicamento accidentis, & esset connotatiuum postquã significat esse, quod non est de quidditate substantiæ.

tiæ. Propter hoc argumentum Auicenna, vt 4. met. refert Commen. commen. 2. & S. Tho. lectione secunda opinatus est, quòd ens addit accidens supra substantiam, sicut album albedinem : quod tamen reprehendit illic S. Thom. nam esse, non est accidens substantiæ sicut albedo; sed est actus substantiæ: quod est dicere, est terminus productionis substantiæ: rem. n. produci, nihil aliud est, quã esse adquirere. Et ideo non ponitur in prædicamento accidentis, sed reducitur ad prædicamentũ substãtię: qđ propterea a S. Thom. sæpe appellatur prędicatum substantiale: nec censetur nomen connotatiuum, sed absolutũ. Immo frequenter vtuntur doctores nomine, ens, vt omnino eodem modo significet, sicut res. ¶ Ad vltimum argumentum, Marsilius & Buridanus tenentes ꝙ ens est analogũ mediantibus diuersis conceptibus concedunt, ꝙ omne ens est substantia, quia stat pro famosiori significato, sicut hic, omne animal est viuum, ac subinde concedunt, ꝙ ens est generalissimum primi prędicaméti, ꝙ proinde debet vocari prædicamentũ entis. ¶ Hæc tamen opinio falsa est, vt ex dictis cõstat. Respondetur ergo, ꝙ ens non solũ non est genus omnium prędicamentorum sed nec primi prædicamenti: quia vel accipitur tanquam conuertibile cũ substãtia, & hoc nõ, postquã subordinatur conceptui superiori & cõmuni ad omnia prędicamenta: vel accipitur tãquam superius, & tũc excluditur a ratione generis propter rationes supra expositas.

Ens est actus substantiæ.

Ens nõ dicit accidens.

Quæstio secunda.

Vtrũ diuisio rerũ in decẽ pdicamẽta sit sufficiẽs.

ARGVITVR ad partem negatiuam. Diuisio reducenda est ad quàm paucissima membra fue-

fuerit posſibile: ſed prædicamenta nouem accidẽtium comprehẽduntur ſub vno genere accidentis ergo tantùm ſunt duo genera ſuprema, puta ſubſtantia & accidens. Probatur minor. A quacunque eſſentiali conueniẽtia abſtrahitur cõceptus cõmunis: ſed omnia accidẽtia cõueniũt in hoc quod eſt ineſſe: ergo. ¶Secundò arguitur, ꝙ ſaltem ſuffi cerẽt tria prędicamenta, ſcilicet ſubſtantia & accidens abſolutum, & reſpectiuum: nam quantitas & qualitas videntur habere eũdem modum eſſendi abſolutum, quod eſt, eſſe in aliquo: & relatio cum ſex vltimis prędicamẽtis videtur habere diſtinctum modum eſſẽdi puta eſſe ad aliud. ¶Tertiò arguitur. Partes ſubſtãtiæ, vt materia, forma, caput: & differentia, vt rationale, continẽtur ſub ente reali; tamen nõ ponũtur in aliquo decem prędicamentorum: nam maximè in prædicamẽto ſubſtãtiæ, qđ eſt falſum: qa materia non eſt ſubſtãtia, ſed pars ſubſtantiæ, nec dr̃ia eſt ſubſtãtia, ſed pars metaphyſica ſubſtãtiæ: ergo aliud conſtitui oportuit prædicamẽtum vbi hæc collocarentur. ¶Et confirmatur. Punctum, vnitas, angulus sũt entia: quæ tamẽ in nullo iſtorum sũt prædicamẽto: quia maximè in prædicamẽto quãtitatis, qđ eſt falſum: cum hæc nõ ſint quãtitates, ſed quãtitatum prĩcipia, vt pũctum lineæ, vnitas numeri, angulus figuræ: & ꝓterea priuationes vt cęcum, obſcurum, & ſimilia, nõ sũt in his prędicamẽtis: ergo pro huiuſmodi rebus omnibus addẽdum erat aliud prædicamẽtum: ¶Quartò arguitur. Entia rationis diſponũt in linea prædicamẽtali vbi ens rationis eſt generaliſſimũ, ſub quo ponitur vniuerſale cuius ſpecies sũt quĩque vniuerſalia: & tñ huiuſmodi entia nõ ponũt ĩ aliquo decem ꝓdicamẽtorum in quibus ſecũdùm Ariſtote. 5. met. text. 14. nõ ponũtur niſi entia realia:

lia: ergo addēdum fuiſſet nouum prædicamētum entis rationis.

De numero prędicamētorū variæ fuerūt phyloſophorum ſētētiæ. Plato opinatus ens vniuocū eſſe ad res vniuerſas, iudicauit eſſe genus vniuerſale omnium rerum, atque adeo vniuocum eſſe generalisſimè prædicamētum: ſicut in familijs omnia reducūtur ad Iouem. Quam opinionem repudiauit Porphy. capitulo. de ſpecie: & Ariſt. 3. met. tex. 10. rationibus quas attulimus ſuperiori quæſtione. Pythagoras per contrarium extremū multiplicauit prædicamēta viginti: decem videlicet poſitiua, totidemque priuatiua, quę lōgum, difficile, atque alienum a præsēti negotio eſſet hic illa commouere. Redarguit illam opinionem Ariſt. 1. met. cap. 5. quam illic S. Tho. le. 8. latè tractat. ¶ Ariſ. ergo. 5. met. tex. 14. elegāter rerum omnium prędicamenta ad decem redegit. Vbi notādum eſt primùm, q cum ens ſimpliciter dicatur de ſubſtātia, & p attributionē ad ſubſtātiam dicatur de accidētibus, primum prędicamētum eſt ſubſtantiæ: prędicamenta verò accidentium ſumenda ſunt per diuerſas habitudines ad ſubſtantiam. Vnde primò diſtinguit ens in ens rationis & ens reale. Atqui entis rationis tres ſunt gradus. ſ. negatio, & priuatio, & ſecundæ intentiones. Negationes ſunt res fictitiæ, quæ nihil prorſus in re ponunt, vt chimæra. Et dicuntur ens rationis, quia ſunt obiecta circa quæ negotiatur intellect⁹: dicimus enim q affirmatio. ſ. chimæra eſt, contradicit negationi, vbi chimæra conſideraẗ per modum entis. hæc quia nullā prorſus habent entitatem, a prædicamento penitus excluduntur. Secundus, genus eſt priuationum quæ ponunt aptitudinem in ſubiecto, vt cæcum, dicit priuationem viſus in ſubiecto apto ad videndum.

Hæc

Plato.

Pythago.

Ariſt.

Entis partitio.

Hæc quanuis directè non ponantur in prædicamẽto (quia de formali nõ significant aliquid positiuũ) reductiuè tamen ponuntur, vbi ponitur forma positiua, vt cæcum & tenebrosum ponuntur reductiuè in prædicamento qualitatis, vbi directè ponitur visus, & lumen. Tertius gradus est secundarũ intentionum quæ habent fundamentum in re de quibus videbimus in solutione ad quartum. ¶ Reiectis entibus rationis adhuc secũdò notandum est, ꝙ inter entia realia secundùm eundem Aristot. 4. met. tex. 2. sunt gradus etiam tres: sunt enim aliqua debilissima entia, quæ licèt non sint priuationes, habent tamen aliquid admixtum de priuatione: sicut motus qui consistit in fieri, vt calefactio qua actu corrumpitur frigiditas & producitur caliditas. Et ideo motus, quia non tam est ens, quàm via ad ens, non pertinet directè ad prædicamentum, sed ad post prædicamenta, tametsi reductiuè augmentatio ponatur in prædicamento quantitatis, & alteratio in prædicamento qualitatis. Secundus gradus est rerum quæ nihil habent admixtum de priuatione, sed habent esse completum. nihilominus non sunt entia per se, sed in alio, & hæc sunt accidentia nouem prædicamentorum: atque adeo supremus gradus entis est substantia quæ per se existit. ¶ Nouem ergo prędicamenta distinguũtur penes nouem modos essendi accidentium in substantia: nam modi prædicandi (vt inquit Aristo. loco citato) modos sequuntur essendi. ¶ Vbi tertiò notandum, tria esse in substantia consideranda. s. materiam, formam, & compositum. Item in accidentibus considerandum est alia inesse substantiæ abintrinseco, & alia ab extrinseco. Hinc S. Tho. 5. met. lect. 7. colligit sufficientiam prædicamentorum. Prædicatum enim ad primam substantiam (quod

Sufficiẽtia ꝓdicamentorum.

est primum subiectum omnium prædicamentorũ) tripliciter se habet:aut enim prædicat rem quæ est substantia,vt cum dicimus,Socrates est homo,aut animal,& huiusmodi prædicata constituunt prædicamentum substantiæ.Secundo modo prædicatum dicit accidens quod ab intrinseco inest substantiæ. Quod si absolutè conuenit ei tunc vel ratione materiæ,& est prædicamentum quantitatis: aut ratione formæ, & est prædicamentum qualitatis : nam quantitas sequitur materiam:quare res immateriales non habent quantitatem , qualitates verò sequũtur formam: & ideo res diuersarum specierũ, diuersas habent qualitates.Si verò tale accidens intrinsecum conueniat,nõ absolutè, sed in respectu ad aliud,est prædicamentum ad aliquid.Et hoc cõuenit supposito ratione totius:eò.n.ꝙ petrus est refertur ad partem,& eò ꝙ est totum,est duplum ad medietatem &c. Tertio modo prædicatũ sumitur ab eo quod est extra substantiam.Et talia sunt vltima sex prædicamenta . Nam si omnino conueniat ab extrinseco,tunc si illud extrinsecum nõ sit mensura substantiæ,est prædicamẽtum habitus,vt vestitum esse,calciatum esse.Si autem sit mensura: aut est mensura quantitatis, & hoc est prædicamẽtum vbi:quare res quæ nõ sunt quantę nõ sunt in loco: ꝙ si addatur dispositio partium adinuicem,est prædicamẽtum situs:vt iacere, sedere &c.Aut est mensura durationis & est prædicamentum quando:puta temporis. Sed si prædicatum partim conueniat ab intrinseco,& partim ab extrinseco, tunc si principium illius sit intrinsecum , est prædicamentum actionis:si verò terminus sit extrinsecus,est prædicamentum passionis : nam calefaciens prędicatur de igne in quo est principium calefaciendi,& calefactũ de aqua quæ est terminus calefactionis.Quo

fit vt ficut quantitatis sequitur materiam, ita prædicamentum vbi,& prædicamentum situs, & prędicamentum passionis,sequuntur quantitatẽ: quia nihil realiter patitur, nec est in loco, nisi ratione quantitatis:spiritualia.n. nec sunt propriè in loco, nec realiter patiuntur, sed solùm intentionaliter in intellectu & voluntate. Et sicuti qualitas sequitur formam,ita prædicamentum quãdo, & prædicamentum actionis, sequuntur formam: quia res nec mensurantur tẽpore,nisi rõne formæ corruptibilis,nec realiter agũt,nisi p qualitates. Et sicut relatio, ita & habitus cõsequitur ad totũ suppositũ. ¶Hinc primò considerato res esse principaliter in pdicamẽto:nã aliàs quid opus erat Arist. distinguere ens prius in reale & rationis,deinde reale ĩ decẽ pdicamenta.¶Secundò animaduertito dñam inter tria priora prædicamenta accidentis & sex vltima: nã tria priora dicũt res intrinsecas substãtiæ, cætera verò sumuntur ab extrinseco.Itaq; prædicamẽtum substãtiæ sumitur ab eo q̃ est substantia: tria proxima,ab eo quod est in substãtia:sex vltima, ab eo quod est circa substantiã.¶ Alij aliũde deducũt hanc diuisionẽ,quos refert hic Paulus Venetus. Alij nãq; ponunt nouem tm̃ prędicamenta, ponentes habitũ in pdicamento quãtitatis. Alij ponunt, qñ,in prędicamento quantitatis,in quo ponitur tẽpus.Alij,vbi,in prędicamento relationis. Alij putãt actionem & passionẽ esse idẽ prędicamentũ.De quibus omnibus in locis cuiusque proprijs disputabimus.¶Nominales qui res ad prędicamenta nõ admittunt distinguunt prędicamenta penes varias connotationes, puta q̃ termini significantes absolutè substantiam sunt de prædicamento substantię & termini connotantes quantitatem, sunt in prędicamento quantitatis; & ita de cęteris. Attamen ra-

Res sunt in prædi.

rationem reddere non possunt cur distinguantur numero decem, nisi connotationes in dictos rerũ essendi modos resoluant.

¶Ad primum argumentum respondere quis forsan posset, concedendo accidens esse vniuocum genus nouem prædicamentorum: sed tunc (vt probat argumentum) prædicamenta reducerentur ad duo generalissima, quod est contra Aristote. Rursus per oppositũ extremũ, nè id concederet, quis fortè negaret accidẽs esse vniuocũ nomẽ ad nouẽ prædicamenta. At verò id ẽt falsum apparet: nam accidens videtur significare vnam rationem communẽ, puta accidere substantię. Quo circa medio modo respondetur. Primò concedimus, ꝙ accidẽs est vniuocum ad nouẽ prędicamenta. Probatur. Significat mediante eodem conceptu formali vnam rationem cõẽm quæ simpliciter est in oĩbus: ergo est vniuocũ, probatur antecedens. Accidens in cõmuni significat accidere substantiæ, abstrahendo ab hoc & illo modo inhærendi: & hoc simpliciter conuenit omnibus (non enim possumus dicere ꝙ simpliciter conueniat quantitati aut qualitati, & secundùm quid alijs) ergo significat mediante eodem conceptu vniuocè. Secundò dicimus ꝙ non est genus. Paulus & alij quos viderim, nescio quas rationes cõfingunt, sed existimo, vti de ly ens diximus, ita dicendum esse de ly accidẽs. Primò, ꝙ nõ prędicatur quidditatiuè, quia non formaliter significat quidditates accidentium, sed esse eorum in substantia. Et secundò (quod est adnotandũ) dicimus, ꝙ quanuis significet quidditatem, non tamen significat distinctum gradum, vt possit contrahi per dr̃ias. Exẽpli gratia, albedo constat ex colore & particulari differẽtia quæ est extra rationẽ coloris sicut rationale, est extra rationẽ cõem animalis. Sed

Accidens vniuocũ non tamẽ genus.

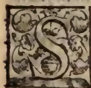
tamen accidens includitur in quocunque gradu & quacunq; differentia accidentis: sicut ens in quo cũq; gradu quidditatis realis. ¶ Et eodẽ mõ rñdet ad secundum argumentũ ꝙ nec accidẽs absolutum est genus ad quantitatẽ & qualitatem, nec relatio ad prædicamentũ relationis, & ad sex vltima. Eò vel maximè quod sex vltima fortè non sunt formaliter relationes, vt suo loco videbimus. ¶ Ad tertiũ respondetur, ꝙ partes & differentię substantię non sunt directè in prædicamento, sed reductiuè & ad latus ponũtur in prædicamẽto substãtię: & similiter respõdetur, ꝙ punctũ, linea, & angulus non directè, sed reductiuè ponuntur in prędicamento quantitatis: & pariter priuationes reducuntur ad prędicamentũ, vbi sunt formæ quarũ priuationem significãt. ¶ Ad quartum in quo est maior difficultas multi sunt modi respondendi. Buridanus in fine prædicamentorũ, & alij multi putant entia rationis locari in prædicamẽto relationis: quia significãt relationem aut generis, aut speciei, aut alium respectum rationis. Hoc tamen nõ consonat veritati. Primò, quia in prædicamento relationis nõ ponuntur nisi relationes reales: & tamen relatio signi ad placitum significantis est ens rationis, sicut & ratio generis, & ratio speciei. Et præterea in prædicamento relationis ponitur solùm illud quod non habet aliud esse, quàm comparari ad aliud: tamen esse genus nõ solùm est comparari ad speciem, sed est esse aliquid eius, puta formam & prędicatum eius: sicut pars substantiæ quanuis dicat comparationem ad substantiam, non est in prædicamento relationis: quare genus potius est relatiuum secundùm dici, quàm secundùm esse, vt illic declarabimus. ¶ Alij dicunt, ꝙ entia rationis non sunt in speciali prædicamẽto, sed cõmuniter in omnibus: qa

in quo

in quocunque est genus & species &c. Hoc tamen non est secundùm Aristotelem, secundùm quem nomina nõ ponũtur in prædicamento pro significatis materialibus, sed pro formali: & quanuis substãtia & quantitas sint genera, & species, tamen intentio generis formaliter est accidens rationis. ¶ Dicẽdum ergo est, ꝙ entia rationis sunt extra decem ꝓdicamenta: nam primò Aristoteles distinxit ens in reale, & rationis: & deinde reale, in decem prædicamenta. Quapropter aut entia (quod asserit Paulus Venetus) rationis pertinent ad antepræ dicamẽta, vt prædicabilia generali nomine dicantur antepræ dicamenta: aut fingendum est vndecimum prædicamentum quod sit entium rationis ordinatio.

DE SVBSTANTIA,

CAPVT. V.

Svbstantia autem, quæ quidem propriè in primisque & maximè sic dicitur: est que neque de subiecto aliquo dicitur, nec in subiecto aliquo est: vt quidam homo, & quidam equus. Substãtia max. propria quæ.

Secundæ verò substantiæ, species hæ, in quibus quas in primis substantias appellabamus insunt, dicuntur: & hę quidem, & harum specierum genera, vt quidam homo, in specie quidem homine est: genus verò speciei animal est. Secundæ igitur substantię hæ dicuntur, vt est homo atq; animal. Substãtię secundæ.

Tex. ij. Manifestũ autem ex ijs quæ diximus est, quòd eorum quæ de subiecto dicuntur, necesse & nomen & rationem de subiecto prędicari: vt homo de subiecto quodam homine dicitur. Prædicatur etiam & nomen: hominem etiam de quodam homine prædicabis, & ratio quoq; hominis de quodam homine prædicabitur: quidam enim homo & homo, et animal rationale mortale est, quare & nomen & ratio de subiecto prędicabitur. Eorum verò quæ in subiecto sunt in plurimis quidem neq; nomen, neq; ratio prædicabitur de subiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil probibet de subiecto prædicari interdum, ratione verò est impossibile: vt album, cum in subiecto sit corpore, prędicatur de subiecto: dicitur enim corpus album, ratio verò albi, de corpore nunquam prædicabitur. Alia verò omnia, aut de subiectis dicuntur primis substantijs, aut in subiectis eis sunt. Hoc autem manifestum singula depromenti fuerit: vt animal de homine prædicatur: ergo & de quodam homine prædicabitur: nam si de nullo quorundam hominum, neque omnino de homine. Rursus color in corpore est: ergo & in quodam corpore. Nam si non in aliquo corporum singulorum est, nec omnino in corpore: quare alia omnia aut de subiectis primis dicũtur substantijs, aut in subiectis eis sunt. Non existentibus igitur primis substantijs aliquid aliorum esse est impossibile. Omnia enim alia aut prædicãtur

de eis, aut in subiectis eis sunt: quare non existentibus primis substantijs impossibile est aliorum aliquid esse.

Tex.iij. Secundarum verò substantiarum, magis substãtia est species quàm genus: propinquior ꝫn est primę substãtię. Si quis enim prima substantia quid sit edat, euidentius conuenientiusq; reddiderit, si speciem quam genus reddat: vt hominem quendam manifestius assignabit, hominem potius quàm animal assignans: illud enim proprium magis cuiusdam hominis, hoc autem communius. Et cum quandam arborem assignauerit, manifestius assignabit, arborem assignãdo quam plantam. Præterea primæ substantiæ ideo quod alijs omnibus subijciuntur, & omnia alia de ipsis vel prędicantur, vel in ipsis sunt, ea gratia primę substantiæ maximè dicuntur. Vt autem primę substantię ad omnia se habent cętera, ita se species ad genus habet: subijcitur n. species generi: genera n. de speciebus prædicantur: species aũt cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his species genere substantia magis est. Ipsarum verò specierum quæcunque genera non sunt, altera magis altera substantia nulla est. Nihilo n. accõmodatius assignabis de quodam homine hominẽ assignãdo, quàm de quodam equo equum. Similiter autem, & primis substantijs, nulla altera magis altera substantia est: nihilo enim magis quidam homo substantia est, quàm bos quidam.

TEX. iiij. *Meritò igitur post primas substantias, solæ aliorum omnium species generaque secundæ substantiæ dicuntur: Sola enim hæc, eorum quæ prædicantur primam substantiam indicant, quẽdam enim hominem si quis edisserat quid sit, speciem, quam genus accommodatius demonstrabit: & manifestius quid sit faciet, hominem quã animal attribuendo. Aliorum verò omniũ quicquid attribuat quis, tribuet extraneè: velut album: aut currit, aut aliud quodcunque huiusmodi depromendo. Quare meritò hæ solæ aliorum secundæ substantiæ dicuntur: Ad hæc primæ substantiæ eò quòd alijs omnibus subijciuntur, & omnia alia de illis vel prędicantur vel in ipsis sunt ꝓpriʋ̃ssimè dñr substãtiæ: Sicut autẽ primæ substãtię ad oĩa se habent cętera, ita genera, & species primarũ substantiarũ, ad reliqua oĩa se habent: de his.n reliqua oĩa prædicãtur: quendã enim hominem dices grammaticum esse: ergo & hominem & animal grammaticum dices esse: similiter autem & in alijs.*

TEX. v. *Commune autem omni substantiæ est, in subiecto non esse. Prima nanque substantia nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secundarum verò substantiarum constat quidẽ etiam sic, in subiecto nullam esse: Homo enim de subiecto quidem homine quodam dicitur, in subiecto verò nullo est: nec enim in quodam homine homo est: Similiter autem & animal de subiecto*

biecto quidem dicitur quodam homine, non etiã est animal in quodam homine. Præterea, eorum quæ in subiecto sunt nomen quidem de subiecto prędicari interdum nihil probibet: rationem verò, est impossibile. Secundarum verò substantiarum de subiecto & ratio & nomen prædicatur: rationem enim hominis de quodam homine prędicabis, & animalis similiter: quare nõ erit eorum substantia, quæ sunt in subiecto. Non est autem proprium substantię hoc quippe & differentia eorum est, quę in subiecto non sunt, bipes enim & gressibile de subiecto quidem homine quodam dicitur, in subiecto verò est nullo. Nec enim in homine bipes est, neque gressibile: Ratio quoque differentię de illo prædicatur, de quocunque ipsa differentia dicitur. Velut si gressibile de homine prædicatur, & ratio gressibilis de homine prędicatur: est enim homo gressibilis. Neque nos verò substantiarum partes conturbent, quasi quæ in toto sunt, etiam in substantia fient: quę ita in toto quasi in subiecto sint, nec fortè eas nõ esse substãtias fateri cogamur. Nõ enim sic in subiecto quippiam esse: quemadmodum partem esse dicitur.

TEX. vj. Inest autem substantijs differentijsque omnes vniuocè vt prędicentur. Omnia.n. quę ab his prædicata sumuntur, aut de indiuiduis, aut de speciebus prędicantur. A prima nãque substantia, prædicatio nulla est: de nullo enim

enim subiecto dicitur. Secundarum verò substantiarum species quidem de indiuiduo prędicatur: genus autem & de specie prędicatur, & de indiuiduo. Similiter autem & differentię, & de speciebus, & de indiuiduis prędicantur. Iam verò & rationem primę substantię specierũ generũq; suscipiunt, & species generis: quęcunque enim de prędicato dicuntur, eadem & de subiecto dicentur. Similiter autem rationem differentiarũ suscipiunt species & indiuidua. Vniuoca autem sunt quorum & nomen commune est & ratio eadem: quare omnia quę a substantijs differentijsq; sunt, vniuocè prędicantur.

TEX. vij. Omnis autem substantia hoc aliquid significare videtur. In primis igitur substantijs indubitabile id verumque est, hoc aliquid ipsas significare. Indiuiduum enim vnumque numero est quod significatur. In secundis verò substantijs, similiter quidem propter appellationis figuram hoc aliquid significare videtur, cũ quis aut hominem aut animal dixerit: non tamen est verum, sed quale quid potius significat: non est.n. vnũ ipsũ subiectũ, vt ipsa substantia prima: sed de pluribus ipse hõ & aĩal dicitur, verũ nõ quale quid absolutè significat, perinde ac album: nihil.n. aliud album quàm quale significat. At species & genus circa substantiam quale ipsum definiunt: qualem enim quandam substantiam sanè significant. Genere tamen amplior definitio

quàm

quàm specie fieri solet, qui namque animal dicit, is plura complectitur quàm is quis hominem dicit.

TEXTVS viij. Competit præterea substantijs, & nihil ipsis contrarium esse. Primæ namque substantię, vt alicui homini, aut alicui animali quid nam contrariũ fuerit? nihil enim prorsus his aduersatur. At neque ipsi homini vel animali contrarium quicquam esse videtur. Non tamen hoc substantię proprium est: & alijs enim competit, vt quantitati: bicubito enim aut tricubito nihil contrarium esse videtur neque ipsis decem, neque talium cuiquam quicquam aduersatur. Nisi quispiam multum pauco, aut magnũ paruo dixerit esse contrarium: attamen nihil eorum quæ definitę sunt quantitatis, cuiquam prorsus aduersari videtur.

TEX. ix. At verò substantia non suscipere gradus videtur, vt sit magis minusve talis. atq; non dico substantiam substantia non magis substantiã esse: hoc.n. iã diximus ita esse: sed quamq; substantiam idipsum quod est, non dici magis ac minus esse; veluti si substantia eadem homo sit, non est magis ac minus, aut seipso, aut alio, homo: non enim alius alio magis homo est: perinde atque album aliud alio magis ac minus est album: corpus enim album magis album nunc quã prius: & calidum magis nunc calidum ac minus dicitur esse: substantia verò non magis dici-

tur, nec minus: neque homo magis nunc homo quàm prius dicitur esse, neque cæterorum quicquam omnino quæ substantiæ subeunt rationem: quare patet, substantiam gradus suscipere non posse, vt magis sit vnquam id qđ est, atq; minus.

Tex. x. ❡ *Maximè verò substantiæ propriũ hoc esse videtur idem inquam vnumque numero permanens, contrariorum esse susceptiuum: quale nihil in ijs quæ substantiæ non subeunt rationem proferre possis, quod vnum numero cum sit, recipere in se simul contraria possis: vt color vnus idemque numero, albus idem ac niger: negotiumve idem numero, bonum malumque, vt dicatur: ac in cæteris similiter, quæcunque substantia non sunt. Substantia autem vna eademq; numero contrariorum est susceptiua, veluti quidam homo vnus ac idem interdum fit albus, interdum niger, & calidus atque frigidus, & vitiosus ac studiosus. At alia verò nulla idipsum accommodari videtur, nisi fortasse quispiam instaret, orationem opinionemque dicens contrariorum esse susceptiuas. Eadem enim oratio falsa veraque esse videtur: nam si vera est hæc oratio, quempiam inquam sedere, si ille surgat eadem hæc oratio falsa erit. Idem & in opinione fieri videtur. Nam si quispiam opinatur quempiam sedere, si surgat ille, falso nimirum opinabitur, qui de illo eandem habet opinionē. Enimuerò si quispiam & his illud accommodatum duxerit*

xerit esse, in modo tamen habebit vtique differentiam: substantiæ enim ipsæ sui mutatione contrariorum sunt susceptrices: si fit enim ex calido quippiam frigidũ, mutatur sanè, alteratur enim vt patet: & similiter si nigrum ex albo fit, et studiosum è vitioso, & in cæteris simili modo, vnũquodque mutationem suscipiens, contrariorum est susceptiuum. In oratione verò atque opinione non ita fit, sed ipsę quidem immobiles penitus manent: si res autem moueatur, ibi tum euadunt circa eas contraria: oratio nanq; eadem manet, quempiam inquam sedere: re autem mota, interdum vera, interdum falsa fit. Eadem circa opinionem etiam fiunt. Quare saltem hoc quidem modo substantię proprium erit, ipsam sui mutatione susceptricem contrariorum esse. Quò si quispiam & hoc acceptet, opinionem vt putet, orationemve susceptiuas contrariorum esse, sciat idipsum verum non esse. Oratio nanq; opinio ve, non quia suscipiunt aliquid, ideo susceptiua contrariorum esse dicuntur: sed quia circa quippiã aliud accidit aliquid. Ex eo nanque vera vel falsa oratio ac opinio dicitur esse, quia res ipsa est, aut non est: non quia ipsæ contrariorum sunt susceptiuę. Simpliciter enim à nulla re prorsus aut oratio aut opinio mouetur: quare non erunt susceptiuę profectò contrariorum si passio in ipsis nulla efficiatur. At substãtia hoc susceptiua contrariorum dicitur esse, quòd contraria suscipiat ipsa.

ipsa. Morbum enim & sanitatem, nigredinem atque albedinem suscipit: atque vnumquodque talium ipsa suscipiens, susceptrix contrariorum dicitur esse. Quare substantiæ proprium erit, ipsam vnam idemque numero permanentem, mutatione sui susceptricem esse contrariorum. Sed de substantia quidem hactenus.

DIVISIONE prædicamentorũ præmissa ad singulorum Arist. enarrationem descendit. Nec adeo cognitu arduum est cur à substantia inchoauerit. Est.n.substantia fundamẽtum vnde reliqua prædicamẽta pendẽt,& cuius attributione distinguuntur & cognoscuntur. Atque adeo substantia(vt.7.met.te.4.habetur)est oĩum rerum prima, ratione,cognitione,& tempore. Atqui capitulum hoc quintum in duo secatur principalia membra. In primo constituit Arist. subiectum & prædicata in recta linea huius prædicamenti: & in altero exponit eius,proprietates. In primo mẽbro sunt textus quatuor.Insinuat.n. primò diuisionem substãtiæ in primam & secũdam: & vtraque definit. Mox comparat secũdas substãtias ad prædicata aliorum prædicamẽtorum,& primã substãtiam ad oĩa prædicamenta.deinde comparat, & inter se secundas substãtias,& inter se primas.Postremò reddit rõnẽ nominum illorum,secunda subãstia,& prima substantia, quæ in 1.tex.fuerant definita. In secundo membro iuxta sex proprietates substantiæ sex distinguuntur tex.Atque adeo totum caput distribuitur in decem tex.

AD intelligentiam definitionis primæ substantiæ considerandum est,non esse duas definitiones vt aliqui putãt,sed vnam sicuti admonet Albertus: vt de-

vt definitum sit totú illud, substantia quæ, propriè in primisque & maximè dicitur, & reliquū sit definitio. Propriè, Ad drīam accidentiū: nam ſm Arist. 5. met. tex. 15. substantia tertio modo accipitur pro essentia cuiuscunque significata per definitionem, & sic essentia accidentis quodāmodo dicitur substantia. At quia substantia, vt nomē sonat, dr̄ à substādo: quia videlicet substat alijs in essendo, & ,pinde in prædicando: & accidētia non substant alijs accidentibus nisi quatenus ipsa substentantur in substantia, ideo primum prędicamentū propriè dicit̄ substantia. ¶ In primis. i. principaliter. Ad drīam secundarum substātiarum, nam secūdæ substātię substant quidem accidētibus, sed tn̄ rōne primæ substantię: homo. n. aut animal, in cōi, non est album, nisi quia Petrus est albus: suppositū nāque est primum subiectum accidētium: atque adeo inde dicitur suppositum. ¶ Maximè. i. quæ plurimis substat: nam accidēs, vt quātitas, substat alijs accidētibus: secundæ verò substātiæ substant pluribus: nam substant etiam quantitati: sed prima substantia substat plurimis quin etiam vniuersis: nam substat & secūdis substantijs. Hæc ergo substantia, quàm propriè & maximè vocant substantiam (ait Aristo.) est quæ neq: de subiecto est. Et hæc est definitio. Cuius prima particula separat primā substantiā à secūdis: secūda verò secernit eā ab īdiuiduis accidētiū. Vnde prima particula, vt notauimus. c. 2. accipit secundę intentionaliter, & secūda primę intētionaliter. Nā per primā distinguit inter secūdā intētionē primæ substātiæ, quæ est subijci: & secūdam intētionē secundæ substātiæ, quę est prædicari: & per secūdam distinguitur inter naturam substātiæ, quæ est per se esse, & naturam accidētis, quæ est inesse. Quod si quis arguat contra definitionē, ꝙ conueniat partibus

Propriè.

In primis

Maximè.

Prima substātia.

tibus substantiæ:nam hæc manus,nec de subiecto dicitur(cum sit singularis)nec in subiecto est cum non sit accidés.Rndetur,ꝙ in definitione,cum datur negatiuè, debet subintelligi genus : vt sit sensus,Prima substátia est substátia quæ nec de subiecto dicitur,&c. & accipitur substátia pro eo quod ponitur in recta linea quo partes substátię nó sunt substátia.¶Simili proportione itelligitur definitio secúdæ substátiæ:nisiꝙ litera est subobscura.Sed notato, ꝙ licèt secúdæ substátiæ sint in primis ad modum,quo forma vniuersalis est in particulari:quia formaliter prædicátur de illis, nihilominus etiam primæ substátiæ sunt in secúdis ad modú quo pars est in toto:ná vt c. de specie exposuimus, superius est quoddá totum respectu inferioris , quod continetur in superiori.Item notato ly , imprimis accipi aduerbialiter pro eo quod est,principaliter. Est ergo sensus . Secúdæ substantiæ dńr species hæ.i. species illæ in quibus , quas principaliter substantias appellabamus,insunt.i. sub quibus primę substantiæ ꝯtinétur.Species(inquit)hæ,& harum specierum genera: sicut enim homo singularis est in specie,ita species est in genere. Quare verò dicant secundę substantiæ, explicabitur in 1.quæstione .

Secunda substátia.

TEX. 2. ¶ In secúdo textu qui incipit, Manifestum &c.explicás latius Arist.rationem primę substantiæ comparat primò secúdas substátias ad vniuersalia accidétium,& secúdò primam substátiam ad vniuersas res oíum prædicamétorum. Differentia ergo est inter vniuersalia substátię, & vniuersalia accidétium , ꝙ vniuersalia substátię prædicant de suis inferioribus nomine & ratione: accidentia verò de substátia,quędam nec nomine prædicátur nec ratione:& quædam prædicantur nomine , sed non ratione . Vbi notandum , ꝙ aliquid prædicari de

Prædicari nomine & róne.

de alio ſm nomen, eſt ꝙ nomẽ prædicati ſit nomẽ ſubiecti: & prędicari ſm rõnem, eſt ꝙ definitio prę dicati ſit definitio ſubiecti. Accipitur. n. ratio pro definitione, vt patet in exemplo Ariſt. Species ergo & genus, prędicãtur de Petro ſm nomen & ſm rationem: quia petrus eſt homo, quod eſt nomen ſpeciei, & eſt animal rationale, quæ eſt eius definitio. Et pariter eſt animal quod eſt nomen generis, & eſt viuens ſenſibile quæ eſt eius definitio. Accidentia verò ſi accipiãtur in abſtracto, neutro mõ prædicantur de ſubſtãtia, quia Petrus nec eſt albedo, nec eſt color diſgregatiuus viſus. In cõcreto verò accidens prędicatur ſecundùm nomen, quia nomen concretum albedinis eſt nomen corporis, nã corpus eſt album: tamen definitio albi non eſt definitio corporis.

Tex. 3. ¶ In tex. 3. qui incipit, Secundarũ, &c. facit Ariſtot. tres comparationes; primam, inter ſecundas ſubſtantias, videlicet ꝙ ſpecies eſt magis ſubſtantia, quàm genus. Quam duabus rationibus demonſtrat. Prima, quia cum prima ſubſtantia ſit maximè ſubſtantia, id quod propius accedit ad primam ſubſtantiam, & euidẽtius explicat eius quidditatem eſt magis ſubſtãtia, hoc autem eſt ſpecies: quærenti namque quid eſt Petrus, euidentius reſpondebitur eſſe hominem, quàm eſſe animal: nã animal, non explicat totam eſſentiam Petri, ſicut homo. Secundò, quia prima ſubſtantia ideo eſt maximè ſubſtantia, quia pluribus ſubſtat, ſed poſt primam ſubſtantiam pluribus ſubſtat ſpecies, quã genus (nam ſpecies ſubſtat etiam generibus ipſis) ergo ſpecies eſt magis ſubſtantia. Eadem ratione genus quantò inferius, tantò eſt magis ſubſtantia. ¶ Secunda comparatio eſt inter ſpecies ſpecialiſſimas ſub eodem genere. Ait. n. nullam huius ſpecie

rum esse magis substantiã alia, vt hõ nõ est magis substãtia quã equus. Atq; adeo tertia comparatio est inter pirmas substãtias: inter quas eadem rõne nulla est magis substãtia quàm alia, vt hic equus, hic lapis, æqualiter sunt primæ substantiæ.

TEX. 4. ¶ In 4.& postremo tex.huius membri qui incipit, Meritò &c. Philosophus reddit rationẽ quare secũdę substãtię dicãtur substantię: nam cũ substãtia dicatur à substãdo, & secundæ substantię non substẽt.i.non sint prima subiecta, sed prædicata quę se habẽt vt forma respectũ subiecti, potius deberent dici qualitates substãtię. Respondet, ergo; ꝙ rectè dicuntur substãtię: quod probat duab^a rationibus sumptis ex duabus acceptionibus substantię: nam substãtia vt dictum est, accipitur primo modo secundũ Arist. pro quidditate substãtiæ, & secundo modo pro eo quod substat tãquam subiectum aliorũ. ¶ Prima ratio procedit primo modo. Probatur enim secũdas substãtias rectè appellari substãtias: quia per eas respõdetur ad quæstionẽ quid est prima substatia: licet per speciẽ proprius respondeatur quàm per genus: quia species explicat vltimam differẽtiam, atq; adeo totam essentiã rei: querẽti.n. quid est Petrus, respondetur propriè ꝙ est homo, & confusè ꝙ est animal. Accidẽtia verò non sunt substãtiæ: quia non explicant quidditatem substãtiæ. ¶ Secunda ratio procedit ex secunda acceptione substantiæ. Primæ substantiæ eò dicuntur primæ, quia substãt vniuersaliter omnibus prędicatis; sed genera & species post primas substantias substãt et cunctis accidẽtibus, ergo meritò dicũtur secundæ substãtiæ. Et ponit exemplum de accidẽti spirituali, puta grammatica: ad denotãdum ꝙ non solùm substãt accidẽtibus corporalibus quæ insunt mediante quãtitate, sed oĩbus sim-

 pli-

pliciter. Atque notandum q cum ait, si quidā homo est grammaticus, homo est grammaticus, non solū est sermo conditionalis, sed causalis. Etenim accidēs prius natura recipitur in indiuiduo quod est terminus generationis; & propterea inest speciei: nanque in communi de se non dicit, quod sit albus nec niger, sed quia Petrus est albus, homo est albus.

Prima proprietas.

T E X. 5. qui incipit, Commune autem. initium est secundi membri huius capitis, in quo sex assignantur substantiæ proprietates: cum enim generalissima prædicamētorum definiri nequeant; cuiusque proprietates Arist. enarrādo eorum, describit naturam. Quarum prima est, cōe esse omni substantiæ in subiecto non esse. Hanc & sequētes proprietates Nominales terminis accommodāt, vt sensus sit, q termini significantes substātium absolutè non insunt subiecto idest non prædicantur accidētaliter: itaque inesse apud ipsos, accipitur hic secundę intentionaliter. ¶ Sed quanuis ita sit q huiusmodi termini non prædicantur accidentaliter; id nihilominus accidit terminis ratione rei significatæ enimuero quia substātia nulli realiter inest, fit vt nec ipsa nec nomen eius prædicetur accidentaliter: Vnde Aristotel. inesse subiecto, intelligit hic primæ intētionaliter, vt ex modo essendi, modum venemur prædicandi: quod ex contextu literæ palam fiet. ¶ Tres particulas habet hic textus: Primò probat conclusionem dicēs q primam substantiam manifestum est nō inesse subiecto: Sed de secundis posset quis dubitare: eò q secūdæ substātiæ prædicātur de subiecto. Et cum predicatum habeat se vt forma, & subiectum vt materia; fit vt secundæ substātię appareāt esse in subiecto. Quę verba ostēdunt, hoc qđ est, esse in subiecto, accipi pri-

Nominalium expositio.

intentionaliter:est enim ad sensum manifestũ, supposita substantialia per se subsistere & nulli inesse, quod non est tam manifestum de prædicatis substantialibus. Si verò esset sermo de terminis: tam notum esset,ly homo, non prædicari accidentaliter quàm,ly Petrus.Probat ergo Arist. secũdas substantias nõ esse in subiecto duplici ratione,Primò, quia quanuis homo dicatur de subiecto .i. sit prædicatum essentiale primæ substantiæ,nihilominus nõ inest primæ substãtiæ tanquã subiecto:hõ enim non est in quodã homine.i.homo non est qualitas inhęrens Pętro,sed dicit essentiã Petri.¶ Secũdò id probat,quia eorũ quæ sunt in subiecto(vt iam mõ dictũ est) nõ prædicãtur noĩe & rõne:sicut ratio & definitio albi,non est definitio corporis: sed tñ secunda substantia prædicatur noĩe & ratione de prima: nam definitio hoĩs est definitio quidditatiua Petri.Et nota vim rationũ istarũ in hoc ꝯsistere, ꝙ esse in subiecto simpliciter , est esse in aliquo tanq̃ in sustentãte à quo recipit esse:at secũdę substãtię, non sunt hoc mõ in primis: quia potius ꝯstituunt essentiam primæ substãtiæ. Et ideo secũdæ substantię sunt de primis, tanq̃ de subiecto prędicationis, sed nõ sunt ĩ illis,tanq̃ in subiecto inhęsionis. ¶In secũda particula textus declarat hãc non esse proprietaté solius substãtię. Enimuero dr̃ia non est in subiecto,q̃a est de essentia rei sicuti genus.Item q̃a ẽt prędicatur noĩe & rõne.Ratio.n.rõnalis(quę est vti rõne) est ẽt ratio hoĩs: ꝙ si quis arguat dr̃iam nõ habere definitionem(vt supra dictũ est)iam primo capite respõsum est,ꝙ rõ accipitur pro definitione in his quę habẽt definitionẽ; in alijs verò definitione carẽtibus,accipitur,rõ, pro ꝯceptu obiectiuo : vel pro descriptione quę accipit loco definitionis. ¶In tertia particula rñdetur dubitationi; quia

Esse in subiecto.

quia vr̃ ꝙ hæc proprietas nõ ꝯueniat omni ſubſtã tiæ,quæ dubitatio prouenit à partibus ſubſtantiæ. Apparent.n.materia,& forma, & caput eſſe in ſub iecto:nam partes ſunt in toto.Rñdet Ariſt. ꝙ partes non ſunt in toto,inherentes illi tanq̃ ſubiecto, ſed ſunt componẽtes totum: & per conſequẽs per tinẽt ad eſſentiam rei.Itaq; vult Ariſt. concludere hãc ꝓprietatẽ non ſolũ ſubſtãtiæ in recta linea,ſed partibus quoque tam metaphyſicis, vt differẽtijs, quàm phyſicis,vt eſſentialibus & integralibus, cõ uenire:accidẽtia.n.ſunt in toto,& ſupponunt totũ compoſitum à quo dependent: ſed partes ſunt in toto,tanquam componentes totum, quod ab illis pendet.¶In textu ſexto qui incipit,Ineſt autẽ. ſubditur ſecũda proprietas ſubſtantiæ:videlicet,quod ſubſtãtiæ oẽs vninocè prædicantur. Quæ quidem proprietas & rebus conuenit,& ſubinde terminis. Ponitur plurale ad deſignãdum ſpecies & genera:cum enim ait,omnes ſubſtantiæ, intelligit omnia prædicata prædicamenti ſubſtantiæ: nam prima ſubſtantia non poteſt eſſe prædicatum. Vbi nota to id quod diximus in ca.de ſpecie, indiuiduum ſubſtantię nullatenus prędicari,nec de ſeipſo:nam Petrus eſt Petrus,nõ eſt ſimpliciter prędicatio,ſed ſecundũ quid.Probat concluſionem. Oĩa prædicata prædicamenti ſubſtantiæ prædicãtur de ſuis inferioribus noĩe & ratione: ergo prædicantur vniuocè.Vtraq; pręmiſſa iam mõ probata eſt,& conſequentia patet ex definitione vniuocorum.Ait verò hãc proprietatem etiam ꝯuenire differẽtijs.Et probat,ꝙ definitio ſecũdarum ſubſtãtiarũ & definitio drĩæ ſit etiam definitio ſuorũ inferiorũ: per regulã anteprædicamentalem, quicquid conuenit prædicato, ꝯuenit ẽt ſubiecto eſſentialiter inferiori. ¶In textu vij.qui incipit, Oĩs autem ſubſtãtia.&c. ſubiun-

Secũda ꝓprietas.

Tertia ꝓprietas.

subiungitur tertia proprietas substātiæ: videlicet ꝙ omnis substātia videtur hoc aliquid significare: sola tamen prima substantia significat hoc aliquid: secunda verò substātia nō significat nisi quale quid. Ad cuius euidentiam id in primis ex superioribus meminisse opus est, ꝙ cum in prædicamētis Arist. & de rebus principaliter, & subinde de terminis tractet: nūc loquitur de rebus, nūc verò de t̄ris. Et ideo hanc proprietatem substātiæ explicat per significationem terminorū, ꝙ videlicet nomen singulare significet hoc aliquid: nomen verò vniuersale substantiæ, significet quale quid. ¶ Vbi pro interpretatione terminorum notādum est, ꝙ quemadmodum, ly aliquātum, significat quātitatem de formali: & ly aliquale signat qualitatē: ita ly aliqd signat substantiā in cōi siue primā siue secūdam. At verò pro nomē demōstratiuū designat id qđ oculis obijcit, qualia sunt supposita: & ideo, hoc aliqd tm̄ valet sicut substātia hæc & vna numero. Sed tñ quale, cū simpliciter proferī, signat de formali qualitatē, quę est res quarti p̄dicamēti: nihilominus accipit aliquādo gñaliter pro omni illo qđ se hēt, vt forma respectu alterius: & quia natura substātię, in cōi significata, habet se, vt forma respectu suppositorū: idcirco nomina vniuersalia prædicamēti substantiæ dūr significare quale quid. i. qualitatem substancialē. Itaq;, cū, quid, vel aliquid significet in cōi substantiā, hoc aliquid, signat subm̄ primū substantiæ, & quale quid, significat prædicatum. Quocirca Arist. 5 met. tex. 15 dicit, ꝙ substantia, vno modo significat substātiam singularē: alio modo accipitur vt significat qđ quid est. i. quidditatē. ¶ Lucida ergo est pbātio Arist. ait. n. ꝙ prima substātia manifestè significat hoc aliquid: quia prima substātia est vnū numero indiuiduū: sed in secūdis substan-

tijs nominis figura eſt in cauſa,vt videantur ſignificare hoc aliquid:nam,homo,animal.&c.cum ſignificent rem per ſe ſubſiſtentem, & non ſubſiſtāt niſi ſuppoſita,videntur ſignificare hoc aliquid: ſicut,Petrus,& Paulus. Sed tamen cum non ſignificent vnum numero: ſed ſignificent naturam eſſentialem,quæ eſt pluribus communis,potius ſignificant,quale quid.¶Et ſubdit, non quod ſignificent quale ſimpliciter,ſicut album, nā albi,ſolum quale ſignificat, ſed ſignificant quale quid ideſt naturam ſubſtantialem. Quòd ſi arguas, quòd nomen vniuerſale, homo, ſignificat etiam indiuidua pro quibus ſupponit:reſpondetur,quod primarium ſignificatum eſt natura in communi:ſed materialia, ſunt indiuidua.Atqui Ariſto.tam anxiè probat, ſecundas ſubſtantias non ſignificare hoc aliquid ſed quale quid,vt opinioni Platonis contradicat:nam Plato vniuerſales ſubſtātias dicebat eſſe ſeparatas aduerſus quem 7.meta.tex.43.& infra, probat inde ſequi illius modi ſubſtantias debere eſſe primas ſubſtantias,puta,ſubſiſtentes:ſicut Petrus, & Paulus,quod manifeſtat eſſe impoſſibile: nam vniuerſalis ſubſtantia,cum ſit prædicatum formale indiuiduorum,non poteſt eſſe per ſe ſubſiſtens, ſed debet eſſe in indiuiduis tanquam eorum formā. Et in hoc ſenſu concludit aduerſus illum, quòd vniuerſalia non ſunt ſubſtantiæ ideſt ſubſiſtentes,& hoc eſt quod dicit hic. quòd non ſignificant hoc aliquid:ſed quale quid. ¶Subiungit tandem Ariſt. quòd generis amplior eſt definitio quā ſpēi, quod eſt dicere, genus ampliorem formam ſignificat.i. naturam magis vniuerſalem quàm ſpēs: & per cōſequens magis ſignificat quale quid.nam ſpēs ſolū ſignificat naturam indiuiduorum, genus verò naturam plurium ſpecierum.¶In textu octauo, qui

Quarta proprietas. incipit, Competit præterea. subditur proprietas quarta substantiæ, puta substantiæ nihil esse contrarium. Et primò asserit proprietatem, deinde subiungit non conuenire hoc soli substantiæ, quia, & quantitati etiam competit: & tertiò soluit dubitatiunculam, nempe, quòd non sit certum id omni quantitati conuenire. Proprietatem hanc Aristote. non aliter probat quàm inductiuè: quippe qui supponat & ex natura substantiæ, & ex prima eius proprietate hanc esse manifestam. Contraria enim ea sunt (vt in postprædicamentis videbitur) quæ sunt sub eodem genere, & circa idem subm̃ mutuo se expellunt, vt calidum & frigidum, sed substantia est quod omnibus alijs substat, & ipsa in nullo subiecto recipitur: ergo substantiæ nihil est contrarium. Exempli gratia. Caliditas & frigiditas sunt contraria: quia in eodem subiecto altera alteri succedit, vt res quæ modò est calida possit esse frigida, sed res quę modò est homo, non potest postmodum esse equus, nec res quæ modò est aqua, potest eadem esse ignis, ergo substantiæ nihil est contrarium. Et præterea. Vnum contrarium nõ potest alterius esse subm̃, secundo de genera. text. 6. caliditas enim esse non potest frigiditatis subiectum: sed substantia omnium in vniuersum est subiectũ accidentium, ergo nullum est sibi contrarium. Vnde optime subnotauit Arist. proprietatem hãc perspicacius lucere in primis substantijs, quàm in secundis, euidentius enim est primam substantiam nulli inesse, & per consequens esse impossibile, vt res quæ modò est Petrus, sit postmodum Paulus, aut res alia, sed de specie aut genere non est adeo manifestum, cum (vt dictum sit) habeant se vt formę primarum substantiarum. ¶ Hinc sequitur, proprietatem istam congruentius adaptari rebus quã

terminis

terminis, negat enim Aristo. substantijs realem cõtrarietatem qualis est inter qualitates: tametsi ratione rerum conueniat etiam terminis prędicamẽti substantię non esse propriè contrarios. ¶ Subiungit secundo Aristo. hanc proprietatem conuenire etiam quantitati, vt lineæ nihil est contrarium, aut superficiei. Non enim sunt accidentia quæ se expellant circa idem subiectum: & eadem ratione bicubitæ quantitati non est contraria tricubita, quę sũt spẽs quantitatis continuę: sicut nec contrariantur, binarius, & ternarius: quia sunt spẽs quantitatis discretæ. ¶ Addit tertiò Arist. ꝙ forsan quis dubitabit multa contrariari paucis, quæ sunt species quantitatis discretæ: & magnum paruo, quæ sunt species quantitatis continuæ. Videntur. n. ex natura significationis habere oppositionem, sicut album nigro: & respondet, ꝙ quicquid de istis sit, tamen quantitates illæ quæ sunt certæ & determinatę, vt binarius, ternarius, bipedale, tripedale, non contrariantur. Magnum & paruum dicuntur quantitates indeterminatæ, quia in quacunque quantitate reperiuntur: nam & inter elephantes respectiuè est aliquis paruus: & inter formicas est aliqua magna.

¶ In textu nono qui incipit, At verò substantia. sequitur proprietas quinta substantiæ, nempè ꝙ substãtia nõ suscipit magis & minus. Vbi primò Arist. exponit sensum proprietatis: & deinde inductiuè indicat eam. Duplex. n. est sensus proprietatis huius, secundùm quod substantia, aut accipitur secũdæ intentionaliter, pro re ipsa in quantum substat secundæ intentioni, aut accipitur primæ intentionaliter pro re secundùm suum esse absolutum. Nã primo modo supra dixerat Aristo. substãtiam recipere magis & minus: quia prima substantia est magis substantia quàm secunda: eo ꝙ principaliter & Quinta proprietas.

maximè

maximè substat, & inter secundas substantias species est magis substantia quàm genus; Vnde proprietas hæc quinta solùm conuenit substantiæ secundo modo: homo enim in quantum homo, non suscipit magis & minus, nec animal in quantum animal. ¶ Atqui Nominales proprietatem hanc solùm intelligunt secundæ intentionaliter, in hoc sensu, ꝙ termini prædicamenti substantiæ non prædicantur cum his aduerbijs magis & minus: quia vnus non est magis homo aut magis animal quàm alius. Attamen quanuis ita sit ꝙ proprietas hęc cõueniat terminis, nihilominus tamen principaliter conuenit rebus: terminis verò tanquam signis rerum. Enimuero sicut eo ꝙ albedo est intensibilis, & remissibilis, ly album prędicatur secundùm magis & minus: ita eo ꝙ substantia non est intensibilis, aut remissibilis, termini prædicamenti substantiæ non prędicantur secundùm magis & minus. ¶ Nec istam proprietatem solicitus est Aristo. aliter quàm inductiuè confirmare: quia ex prima & quarta fit manifesta. Ad cuius intelligentiã adnotandum est, ꝙ rerum omnium essentiæ, siue substãtia sit siue accidens, consistunt in indiuisibili, nec additionem recipientes nec diminutionem. Enimuero, quemadmodum nullus est magis homo quàm alius, aut magis animal: ita neque vna quantitatis est magis quantitas quàm alia, neque vna albedo magis albedo, neque vna relatio magis relatio quàm alia. Et hoc est vnum eorum in quib. species sunt sicut numeri, vt docet Aristo. 8. Met. tex. 10. sicut enim numero additio fieri nõ potest, quin mutetur species: ita neque rerum essentijs. Hinc fit vt intensio aut remissio solùm conueniat accidenti in ordine ad subiectum: quia videlicet perfectius esse habet in subiecto magis actuando subie-

ctū, aut minus pfectū minus actuādo. Cū ergo substantia nulli insit, nō pōt habere aliud, aut aliud esse subiecto: & ideo suapte natura non suscipit magis & minus. Illi verò q tenēt intēsionē fieri p additionē gradus ad gradū: & p consequens quod albedo ēt extra subiectū pōt esse magis aut minus intēsa: nō possunt tā euidentē adducere rationē huius ,pprietatis: nā si albedini separatæ pōt fieri additio , non pōt euidēter responderi cur substantiæ nō fiat. Nihilominus respondebūt hanc esse naturā substātiæ, & illā naturā accidentis. ¶Sequitur ētiā hæc proprietas ex quarta: quia accidētia corporalia p maiorē aut minorē admixtionē cōtrarij sūt minus aut magis intensa, vt calor, albedo , & alia. Corporalia inquā, quæ pertinent ad qualitates primas: nam lumen , quia non habet contrarium sine mixtione est magis aut minus intensum . Cum ergo substantia non habeat contrariū, non est intensibilis aut remissibilis. ¶In 10. & postremo textu qui incipit, Maximè verò substantiæ, &c. tandem concluditur vltima proprietas quæ maximè conuenit substantiæ , videlicet quòd vna & eadem numero substantia sit susceptiua contrariorū. Et habet hic textus particulas tres. In prima probatur exclusiua videlicet tantùm substantiæ conuenit, &c. Et primò probatur ex exponentibus, negatiua scilicet q nulli rei alius prædicamenti quàm substantiæ conuenit suscipere contraria: idem enim color numero non suscipit contraria. Addit , idem numero quia in generali aliquis color est alb⁹, & aliquis niger. Deinde probat affirmatiuam: quia vnus & idē homo successiuè modò est albus postea niger. Et proprietas hæc sequitur ex tertia: ex hoc enim q substantia significat hoc aliquid , sequitur quòd est primum subiectum omnium in vniuersum

Sexta proprietas.

acci-

accidentium,& per consequens contrariorum successiuè.¶In secunda particula arguit, q̃ nō sit hoc proprium substantiæ:nempè q̃ non conueniat soli, nã,oratio, & opinio,recipit cōtraria & non est substantia. Oratio est propositio apprehensiua significans verum vel falsum : in quo autem sit prædicamento,c.sequenti videbitur. Opinio verò est propositio indicatiua quę pertinet ad prædicamētum qualitatis,& vtraque recipit verum vel falsum , vt si quis a longè videat hominem sedētem, quem iudicat sedere,& ipso surgente semper iudicet sedere, oratio & opinio mutatur de vera in falsam . In tertia particula respondet dupliciter. Primò,q̃ licèt concederetur orationem & opinionē recipere cōtraria , nihilominus non recipiūt contraria per sui mutationem,sed per mutationē rerum:mutatur.n. oratio de vera in falsam:non quia ipsa aliquid perdat aut acquirat, sed quia res significata mutatur , puta,quia homo qui sedebat surgit. Substātia verò recipit contraria per sui mutationem,& ideo quãuis simpliciter suscipere contraria non esset proprium substantiæ,tamen modus suscipiendi, scilicet,per sui mutationem esset illi proprium. Secundò ad rem propius respondet negando simpliciter,q̃ oratio aut opinio suscipiat contraria. Et solutio stat in hoc, quod oratio realiter non recipit cōtrarium,id est,contrarias qualitates:sed solùm denominationes contrarias:nam oratio propterea q̃ nunc denominetur vera & postea falsa,nihil acquirit aut perdit:sed res est quæ mutatur :sicut si ego sim nunc Petro dexter , & me immoto ipse mutetur ad dexteram meam, ero illi sinister sine aliqua mutatione mea:atque hac ratione prætendit Arist. Hanc proprietatem conuenire substantiæ tanquam proprium quarto modo.

Quæstio

Quæstio prima.

Vtrum prima pars textus sit vera.

A PARTE negatiua arguitur. Primò. Nulla est substantia quæ diuiditur in primam & secundam: ergo diuisio illa supponit falsum. Probatur antecedens. Aut diuiditur substantia, vt generalissimum primi prædicamenti, & hoc nō: quia cum generalissimum sit secunda substantia, diuisum conuerteretur cum vno membro diuisionis: aut accipitur substantia, vt est commune ad primā & ad secundam substantiam, & hoc non: quia non potest esse vna intentio cōis primæ & secundæ substantiæ, intētio.n.primæ substantię est esse subiectū & intētio secundæ est esse prædicatū: ergo non pōt assignari vnicū diuisū illius diuisionis. Et confirmatur. Aut inter primam & secundam substantiam est distinctio ex natura rei seclusa operatione intellectus, aut est sola distinctio rationis, per operationem intellectus: sed nulla istarum: ergo nullo mō distinguuntur: & p cōsequens diuisio supponit falsū; Probat̄ minor, Si esset distin. ex natura rei tūc secunda substantia non prędicaretur formaliter de prima substantia: & per consequens, non esset species neque genus respectu illius, cuius oppositū asserit Aristot. Quod aūt distinguantur sola rōne, videtur esse cōtra Aristo. qui ait, solam primā substantiam esse principaliter & simpliciter substantiam: secundā verò non esse substantiam, nisi cū addito. Itē primā substantiam significare hoc aliquid, & secundā quale quid: quod apparet maiorem arguere distinctionem quàm rōnis. ¶ Secundò ar-

dò arguitur cõtra definitionem primæ substantiæ: Aut definitur illic res aliquis singularis,& hoc nõ: quia(vt ex sententia Platonis,inquit Porphy.ca.de specie)de singularibus non est scientia,& per consequens nec est definitio,quod etiam testatur Aris. 2.post.text.22.aut definitur aliquod commune, & vniuersale,& hoc nõ:quia prima substãtia est quid singulare distinctum contra vniuersale:ergo nõ potest assignari adæquatum definitũ definitionis primæ substãtiæ. ¶Tertiò contra definitionem secũdæ substãtiæ arguitur,ꝙ genera & species nõ debeant appellari secundæ substãtiæ. Vniuersalia sunt priora natura quàm singularia: nam vniuersalia sunt perpetua: singularia verò sunt corruptibilia: & ideo dicuntur magis entia quã singularia,vt.q.1.super prologum Por.dictum est& sunt priora cognitione intellectus,vt habetur.5.met.text.16. Ergo potius gña & spẽs sunt dicenda primę substantię: & indiuidua,secundæ substantiæ. ¶Quartò arguitur cõtra secundũ textũ. Accidẽtia ꝑdicantur nomine & rõne sicut secundæ substãtiæ:ergo malè in hoc constituitur dña inter secundas substantias & accidẽtia.Probatur añs. Albũ prędicatur de hoc albo,noĩe,& rõne,& albedo de hac albedine: nã nomẽ albedinis est nomen huius albedinis,& definitio eius est definitio huius albedinis: sicut definitio hoĩs est definitio Petri,& idẽ est de albo & hoc albo:ergo.ꝙ si dicas accidẽtia nõ ꝑdicari de substãtia noĩe & rõne,cõtra hoc arguitur: Sicut albũ prędicatur de corpore:ita & disgregatiuũ visus,quę est definitio albi,ꝑdicatur de illo. Et.n.qua ratione corpus ẽ albũ,est et disgregatiuũ visus:ergo nulla est in hoc dña inter substãtiã & accidẽs. ¶Quintò arguere cõtra id quod habetur in eodẽ textu, videlicet ꝙ destructis primis substantijs, destruuntur

secun-

secundę substantiæ. Secundæ substantiæ (vt diceba mus) sunt perpetuæ veritatis : nam ante creationē mundi verum erat dicere , homo est animal rationale: ergo destructis oibus particularibus hoībus adhuc manent vniuersalia.¶ Et confir. ex Porphy. cap.6.vbi per contrarium extremum dicit, ꝙ destructis singulis animalibus, remanet ratio aīalis : sed tñ destructo aīali, nec remanet hō nec aliquod singulare: & hęc est regula dialecticorū, ꝙ a negatione inferioris ad negationē superioris, non valet argm̄, sed contrario. ¶ Sextò cōtra textum tertium arguitur autoritate Arist. qui.8.me. te.2.ait, quòd genus est magis substantia quàm species, & species quàm siugularia: cui videtur repugnare textus iste vbi ait, ꝙ species est magis substantia quā genus. ¶ Septimò arguitur cōtra quartū textū vbi ait sola genera & species prędicamenti substātię censendas esse substantias. Substantia (vt habetur.5. met. tex.15.) vno modo accipitur pro essentia & quidditate rei: alio mō ꝓ hypostasi subsistenti : & in vtraq; acceptione accidētia suo mō sunt substantię: ergo nō sola vniuersalia primi prędicamenti sunt appellāda substātię. Probatur minor. Accidētia habēt ēt suo mō essentias & quidditates: vt habetur. 7.met.text.15.& quantitas in sacro altaris sustinet oīa accidentia ad modum substātiæ; ergo ēt suo mō accidentia sunt substantiæ.¶ Et confir. Saltem differentiæ, vt rōnale, quod est de essentia substantię, debent censeri substantia quemadmodum genus. ¶ Octauò principaliter arguit aduersus diuisionē substātiæ: Deus est substātia, & tñ in Deo nō est distinguere secundā & primam substantiā : aliàs illic esset species composita ex genere & differentia, quod repugnat simplicitati Dei: ergo diuisio est insufficiens.¶ Et confirmat, Christus in quantum hō

ponitur

ponitur in prædicamento substantiæ, postquam est verus homo & proprijssimè homo vniuocè nobiscum, & tñ Christus nec est secunda substantia neque prima: ergo diuisio supponit falsum. prima pars minoris nota est: quãdo quidem Christus est indiuiduum: & secunda probatur: Prima substãtia (vt ait Aristo.) est in secunda, sicut pars quidditatiuè inferior in toto vniuersali: sed Christus non est res quidditatiuè inferior ad hominem: quia humanitas nõ est de essentia & quidditate Christi: ergo Christus nõ est prima substantia. ¶In contrarium est autoritas Aristotelis.

Ad quæstionem respondetur affirmatiuè. In priori articulo respondetur ad septem priora argumenta, & in altero ad octauum. Vnde circa primum argumentum supponẽda primũ est differentia inter Nominales atq; Reales. Nominales enim caput hoc totũ sicuti sequentia, de terminis tãtummodo interpretantur, quippè quos solos ponunt in prędicamẽto. Aiunt ergo hoc nomen, substantia, bifariam accipi, videlicet primæ & secũdę intẽtionaliter. Primę intentionaliter significat res per se subsistentes: puta, hominẽ, lapidem. &c. Secũdæ intentionaliter accipitur pro terminis absolutę significãtibus substantiã, vt sunt isti termini, homo, lapis, & hoc secundo modo accipiunt in præsentia, hoc nomẽ, substãtia. Atq; adeo sic interpretantur diuisionem hanc substantiarum idest terminorum absolutè significantium substantiam, alia est prima substantia, & alia est secunda. i. alius est terminus singulariter significãs substãtiã, vt ly Petrus aliusque significãs cõiter substantiã, vt ly hõ, ly animal. An verò conueniat expositio, vt termini significantes substantiã appellentur substantiæ, ipsi sint iudices. Re vera Aristote. qñ dicebat, primam sub-

Noĩalium opinio.

stantiã principaliter & maximè substare, nõ(vt exi stimo)loquebatur de hoc termino, Petrus: sed de re,vt exemplis manifestat,dum ait, vt quidam homo,quidã equus: non enim accipiũtur hæc nomina materialiter,sed personaliter:ac si dixisset, quidam designatus homo,vt puta,Petrus.Quòd si prima substantia accipitur pro re,pariter accipitur secunda,vbi id præterea animaduertendũ est, quòd apud Arist.quidam homo,quidam equus,sunt singularia vaga.¶Igitur ex mente Aristo.hoc nomen, substantia, nullatenus accipitur pro termino: sed pro re quæ per se stat: accipitur tamen substantia tripliciter.Primo modo pro generalissimo substãtiæ:& secundo modo vt distinguitur contra accidens:videlicet vt includit partes substantiæ,vt autor est Aristote.5.meta.tex.15. Enimuero cum substantia & accidens distinguantur per opposita, idest esse per se,& non esse per se,non est dare medium:sed quicquid non est accidens,est substãtia. Tertio modo accipitur pro eo quod est in recta linea primi prædicamenti: vt videlicet excludit differentias & partes substantiæ, & comprehendit omne illud de quo directè prædicatur generalissimum,siue sit genus,siue species,siue indiuiduum. Primo modo non potest substantia diuidi in primam & secundam,vt probat argumentum: nec secundo modo; quia illo modo nomine substantię includuntur etiam partes:& tamen partes substantiæ nec sunt genera, nec species substantiæ, cum non sint in linea recta. Si enim pars animalis esset substantia,eadem ratione esset subsistens, & esset aĩal, quæ directè ponuntur sub substantia, quod est falsum.quia materia, aut caput non est animal. Substantia ergo tertio modo diuiditur in primam & secundam.Est enim in memoriã reuocandũ,Ari- Substãtia.

ſtotelem tractare de rebus quatenus prædicantur mediantibus terminis. ¶ Et ideo ſenſus diuiſionis eſt iſte. Id quod eſt in recta linea primi prædicamenti, aut eſt prima; aut ſecunda ſubſtantia.i. aut eſt primum ſubiectum, aut eſt prædicatum. Etenim quod in ſecundo capite dixerat. Eorum quæ ſunt, alia neque in ſubiecto dicuntur, neque in ſubiecto ſunt, alia de ſubiecto dicuntur & in nullo ſubiecto ſunt, hic dicit. Subſtãtiarum alia prima, alia ſecunda. Vnde ad formam argumenti conceditur, ꝙ iſtę duæ intentiones puta eſſe primã, & eſſe ſecundam ſubſtantiam, quod eſt, eſſe ſubiectum, & eſſe prædicatum, non habẽt vnam intẽtionem cõem: & ideo Ariſt. nõ expreſſit formaliter diuiſum huius diuiſionis, ſed ſolũ expreſſit membra, diuidẽtia: nihilominus ſubintelligitur diuiſum ad ſenſum expoſitum.

Diuiſiõis ſenſus.

¶ Circa materiam confirmationis admonitos eſſe oportet dialecticos nè, in via S. Thom. decipiantur; Sunt enim apud doctorem ſanctum, tres diſtinctiones frequẽtes, quas falſo quis poſſet tanquam eandem cõfundere. Vna eſt diſtinctio, eſſe ab eſſentia: altera, naturę a ſuppoſito, & tertia, vniuerſalis a particulari, ſeu magis vniuerſalis, a minus vniuerſali. De prima diſtinctione nihil certi apud Ariſtotelem habemus, ſed S. Th. de ente, & eſſentia, c. 5. & 2. cõtra gentiles, c. 52. & prima parte. q. 3. art. 4. & alibi ſæpe hanc conſtituit differentiam inter Deum, & creaturas, ꝙ in ſolo Deo eſſe exiſtere ſit de quidditate, & eſſentia ſua: quia cum ſit prima cauſa, ſi de ſe non haberet eſſe, nullo modo poſſet ab alio habere: ſed tamen in creaturis eſſe non eſt de eſſentia: quia eſſentiæ ſunt perpetuę, ſed tamen eſſe recipiunt ex tempore à Deo, qđ capite præcedenti, & ſuper prolog. Porphy. q. 1. obiter expoſuimus. Nec locus eſt hic latius id diſputandi. Sed id ſolùm addiderim,

Tres diſtĩctiones.

Eſſe & eſſentia.

dixerim, quod non est res tanti momenti hanc distinctionem, aut concedere, aut negare: dum modo non negetur differentia inter nos & Deum, quod esse sit de essentia Dei, & non sit de essentia creaturæ: sicut qui negauerit sessionem distingui realiter a sedente, nihil magnum negabit, dummodo nō concedat sedere esse de essentia hominis: hanc enim antiqui appellabant distinctionem & fortè doctè. Natura, & suppositū

¶ Nec de secunda distinctione multa hic expedentur, plura quàm quæ super eundem prologum. q. 3. adnotauimus: videlicet, quod homo, & humanitas censentur apud S.Thom. realiter distingui: eò quod seclusa operatione intellectus illa est falsa, homo est humanitas, in sensu formali: quamuis in sensu idéntico concedēdum sit, quod homo est res quę est humanitas. Et ideo hanc, forsan est disputare de nomine, appellare distinctionem realem, aut formalem. Hic modus loquēdi omnibus antiquis philosophis fuit semper receptissimus. Qui fundatur primo in Aristotele, tertio de anima, text. 9. vbi ait, quod aliud est magnitudo, & aliud magnitudinis esse. Et aliud est aqua, & aliud est aquę esse. i. quidditas, & 1. de ani. text. 64. dicit, quod actiones non sunt formarum, sed suppositorum, vt anima non texit, sed homo. Eadē ratione concedimus, quod homo intelligit & ambulat, negamus tamen quòd humanitas ambulat aut disputat. Item concedimus, quod Christus assumpsit humanitatem, & negamus quòd assumpsit hominem. Quę loquutiones videntur insinuare aliquam distinctionem ex natura rei inter humanitatem significatam in abstracto, & hominem significatum in concreto, quę licèt nō sit tanta quanta inter substantiam & accidens, nihilominus est tanta, quanta sufficit ad negādam propositionem illam in sensu formali. Quòd si quis obijciat illud Ari. 7. me. tex. 21.

in his quæ sunt per se idest in substantijs, idem est qđ quid est, & id cuius est, rn̄detur, vt illic respō-det S. Thom. lect. 5. quòd quidditas significata in abstracto distinguitur a supposito: & hoc intendit Arist. loco citato. 3. de anima. quidditas verò in cō creto non distinguitur ab illo: & hoc pręrtendit. 7. Meta. Quod est dicere, istæ sunt verę in sensu formali, homo est animal, hō est rationale: sed istæ sūt falsę, hō est animalitas, homo est rationalitas. Et ratio, est quia hō dicit id ꝙ habet humanitatem, & omnia accidentia: humanitas verò nō est subiectum accidētium: quia nō cōcedimus ꝙ humanitas ambulat, aut humanitas est alba, sed hō. Et ideo 1. par. ar. 3. q. 3. cōcludit S. Thom. ꝙ in solo Deo vbi nullum est accidens, Deus & deitas nō distinguuntur realiter, sed solùm ratione. ¶ Vnde. 7. Me. infert quòd neque humanitas est species, sed principiū speciei, nec animalitas est genus, sed principium generis: quia humanitas nō est hō, sed est id quo petrus est homo. Atqui quod diximus de ente & essentia, dicimus de natura & supposito: videlicet, quod nō est graue peccatum quantum ad nomen negare hanc distinctionem realem: dum modo cō cedatur quòd homo disputat, sed humanitas nō disputat: & quòd homo est habēs humanitatem, & tamē humanitas nō habet hominem. Fateor tamen optimè antiquos vocasse hāc distinctionē realem, postquā seclusa operatione intellectus est hęc differētia. ¶ Tertia distinctio est ad propositum inter vniuersale & particulare, seu inter magis vniuersale & minus vniuersale. Quam super prologū Porph. q. 3. secundū Scotū diximus esse formalem: secūdum S. Th. esse solùm rationis. Vnde ad formā confirmationis respondetur, quòd secunda substātia & prima substantia sunt eadem rę: sed differunt

Vniuersale & particulare.

runt per operationem intellectus, homo.n.in quã tum abstrahitur a conditionibus singularibus, est species; & in quantum abstrahitur à conditionibus specierum, est genus: sed prima substantia est idem homo in quantum cognitus notitia singulari: qua rõne est subiectum omnium prædicatorũ. Et hæc sola distinctio est sufficiens vt species & genera appellentur secundæ substantiæ, & indiuidua appellentur primæ. ¶ Ex dictis sequitur primò, ꝙ secunda substantia & prima substantia, sunt nomina secundę intentionis. ¶ Sequitur secũdò, quòd illa diuisio non est diuisio generis in species (cuius meminit S.Th. de potentia. q.9. art.2. ad.6.) quia vna species non prędicatur de alia opposita, vt album non prædicatur de nigro: & tamen secunda substãtia ꝑdicatur de prima, vt hõ de petro: sed est diuisio eiusdẽ naturæ, vt substat diuersis secundis intentionibus: & est diuisio analogi, secundùm Arist. qui ait solam primam substantiam esse maximè substãtiam idest simpliciter: secundæ verò sunt substantiæ secundùm quid: quia non per se subsistant, sed sunt in indiuiduis.

Ad secundum argumentum principale, nescio quid dominus Caietanus formidauerit concedere quòd in definitione primæ substantiæ definiatur secunda intentio: quippe cũ res clarissima sit intelligẽti quæ in capite de genere diximus, definiri hic secũdã intẽtionẽ, ad sensum illic expositũ. Definitur.n. hic substãtia ea ratione, qua substat in prædicatione vniuersis prædicatis cuiuscunque prædicamenti, & quemadmodum dici de subiecto, connotat secundam intentionem: ita & esse subiectũ. Et confirmatur: quia prima substantia cõdiuiditur cõtra secundã substantiam: sed secunda substantia dicit secundã intentionẽ: ergo & prima substãtia.

Definitur secũda intentio.

Cauendum tamen est (vt illic admonuimus) nè cõcedatur, quod hoc nomen, prima substantia, aut eius definitio supponat pro secunda intentione: quia non secunda intentio, sed petrus, & paulus, sunt prima substantia, quæ neque de subiecto dicitur, neque in subiecto est: sed ad hunc sensum concedimus definiri secundam intentionem: quia definiuntur res singulares, secundũ suũ esse intẽtionale: qđ est esse primum subiectum. Quod quidẽ est cõe omnibus primis substãtijs. Vnde ad formã argumenti respondetur, ꝙ pro substracto seu significato materiali, definitur quidẽ res singularis: sed pro formali, seu per se significato, definitur intentio cõmunis primæ substantiæ. ¶ Est tamẽ hic adnotanda differẽtia inter hæc tria nomina, indiuiduũ, singulare, prima substãtia. Indiuiduũ dicit respectũ ad inferiora: est enim indiuiduũ id quod amplius diuidi non potest in quidditatiuè inferiora: singulare verò dicit respectum ad vniuersale: appellatur nanque singulare, eò quod ratio vniuersalis sit iam facta hæc & incommunicabilis per principia indiuiduationis: sed prima substantia dicit respectum ad omnia prædicata tam substantiæ, quã accidẽtiũ: est enim prima substãtia id qđ omnibus substat. Quo fit, vt tã indiuiduũ quàm singulare, reperiatur non solùm in recta linea substantiæ: sed in partibus eius, & in omnibus prædicamentis accidẽtiũ, vt hæc manus, hæc albedo: sed prima substãtia, solũ est substantia cõpleta. Vnde nec anima rationalis, quãuis per se potest subsistere, est prima substantia: vt ait S. Tho. 1. par. q. 29. art. 1. ad vlt. qa suapte natura est pars hominis. Atqui, qđ philosophi vocant primam substantiã, theologi appellant suppositũ. Quod si fuerit suppositũ naturæ rõnalis, aut intellectualis, appellatur persona. Circa tertium

Dña ĩ ter. idiuiduũ singulare. Primasubstantia.

argumentum, ꝓ intelligẽtiā huius capitis notādū est, ꝙ Aristo. 5. meta. tex. 15. inter alias acceptiones dicit, ꝙ substantia, vno mō accipitur, pro essentia, & quidditate rei: alio mō pro suppositis subsistentibus. Substantia primo modo Græcè dicitur vsia, id est, essentia: & secundo modo dicitur, hypostasis, id est, res subsistens. Et quia substātia dicitur a substando, idcirco substantia simpliciter accipitur in secunda acceptione: Vnde ad formam argumenti respondetur, ꝙ secūdę substātiæ appellātur magis entia, & magis substantiæ, quia sunt perpetuę ad sensum expositum super prologum Porphy. sed nihilominus simpliciter loquẽdo, illa est magis substātia quæ pluribus substat: & ita loquitur Aris. in hoc libro. ¶ Et est hic considerandum, ꝙ Aris. excogitauit hoc nomẽ, secūdā substantia, aduersus Platonẽ. Cū enim Plato posuisset species realiter separatas a singularibus, sequebatur ex opinione sua, illas per se realiter subsistere; atq; adeo esse primas substantias: quod esse impossibile probauit Aristo. 7. meta. tex. 45. Si enim sunt vniuersalia non subsistunt nisi in singularibus. Et ideo simpliciter negauit vniuersalia esse substātias, atque adeo imposuit illis nomen, vt dicerẽtur secundæ substātiæ, quia non per se subsistunt sed in singularibus. Substātia dupliciter

AD quartum argumentum respondetur, quòd differẽtia quam cōstituit Ari. inter secundas substantias & vniuersalia accidentium, nō est sic intelligenda, vt neget accidẽtia prædicari nomine & ratione de suis inferioribus quidditatiuè. Enimuerò sicut homo de Petrò, & animal de homine: ita albū ꝑdicatur de hoc albo, & coloratum de albo, nomine & ratione, vt probat argumentum: sed intelligit, quòd accidens de substantia non prædicatur nomine & ratione. Vnde ad argumẽtū cōcedit, ꝙ

definitio albi prædicatur quidē denominatiuè de substantia: sicut enim hæc est denominatiua, corpus est album, ita & hęc corpus est disgregatiuũ visus: hoc tamen non sufficit, vt albũ prædicetur ratione de corpore: sed requiritur ꝙ definitio albi sit definitio corporis: mō quanuis disgregatiuũ visus sit definitio albi pro formali: quia est definitio albedinis, tamen non est definitio corporis. Et eadem ratione quamuis definitio colorati, sit definitio in adequata albi: sicut definitio animalis est definitio hominis, tamē nō est definitio corporis. Differētia ergo Arist. consistit in hoc, ꝙ omnia vniuersalia prædicantur de suis inferioribus nomine & rōne: accidentia verò de substātia non prædicātur nisi denominatiuè. Ad replicā respondetur, quòd licèt definitio albi prædicetur denominatiuè de corpore, sicuti, album, non sufficit, vt prædicetur de illo ratione: quia definitio illa non est definitio corporis. ¶ Ad quintũ argumentũ respondetur, ꝙ substantiæ possunt considerari, vel quantum ad essentias, vel quantũ ad existentias. Quantum ad essentias, procedit argumentum cum sua confirmatione: nā cũ ratio superioris includatur in ratione inferioris: & ratio inferioris addat aliquid supra superius, sequitur ꝙ id quod non est animal, non est homo, non tamen sequitur, ꝙ si aliquid non sit hō, continuò nō sit animal. Quin etiam quantũ ad existentias, cum superius in pluribus conseruetur quàm inferius, nō sequitur, si nullus hō est, nullum aīal est, & ecōuerso sequitur: nec hoc vult negare Aris. in p̄sentiarũ. Sensus ergo eius est, ꝙ cũ vniuersalia non subsistant nisi in singularibus, si nullũ existit singulare alicuius vniuersalis, nec vniuersale ipsum existit. Ex eo enim ante creationem mundi nō existebat hō in vniuersali; quia nullus erat hō

sin-

singularis in quo existeret. In quo etiam intendit condemnare Platonem, qui censebat vniuersalia existere etiam destructis singularibus.¶ Ad sextum argumentum iam responsum est, ꝙ Aristo. vocat genera magis substantias quàm species, quia sunt in ratione essentiæ magis abstracta, sed tamen in ratione subsistentiæ, cõtrario modo species sunt magis substantiæ, quàm genera.¶ Ad septimum argumentum respõdetur, ꝙ accidentia possent quodãmodo appellari substãtię, in illa significatione, qua substãtia accipitur ꝑ essentia, vt probãt autoritates Aris. sed tamẽ q̃a hic loquimur de substãtia secundũ propriã & absolutã eius significationẽ: non appellantur substantiæ nisi ea quę dicũt quidditatem & essentiam substantiæ. i. per quæ respondetur ad quæstionẽ factam per quid de substãtia: qualia sunt sola genera & species. Quærenti. n. quid est petrus non respondebitur, quod est rationalis aut albus: sed determinatè, quod est homo: & confusè, ꝙ est animal. Quare nec differentia est secunda substantia, nec ponitur in recta linea, nec constat ex genere & differentia: sed est conceptus simplex, vt c. proximo dicebamus.

Art. 2.

ARTICVLVS secundus versatur in responsionibus ad vltimum argumentum, & eius confirmationem. Argumentum petit difficultatem illam celebrem, an Deus ponatur in prædicamẽto. Quod inde in quæstione venit inter Theologos, ꝙ res quæ ponuntur in prædicamento constant ex genere & differentia, ad modum materiæ & formæ & huiusmodi compositio videtur summæ simplicitati Dei repugnare. Nihilominus sunt duæ opiniones. Vna est Holcot, Gregorij & Gabrielis. 1. sent. dist. 8. ꝙ Deus ponitur in prædicamento. Probant opinionem suam. Primò quia hoc nomẽ substãtia,

An Deus ponatur ĩ prædicamento.

vniuocè, & quidditatiuè prædicatur de illo & de nobis,& hoc nomē,spiritus, vniuocè & quidditatiuè prædicatur de Deo & de angelis,ergo Deus ponitur in prædicamēto,tanquam indiuiduum prędicamēti substātię. ¶ Secundò,quia pater & filius sūt nomina de prædicamento relationis,& tamen prędicantur de Deo:ergo ly pater, cū dicitur de Deo est in prædicamento relationis, & eadem ratione ly Deus,erit in prædicamēto substātię. ¶ Et confirmatur autoritate Boetij in lib.de Trinitate,dicentis,tantùm duo prædicamenta esse in Deo; puta, substantiā,& relationem.Alias multiplicat Gregorius autoritates Arist.quæ fines dialecticę transcendunt,nec vllā certè habent efficaciam. ¶ Alia est opinio negatiua magistri sen.in 1.dist.8.vbi ait,pdicamenta artis dialecticę,Dei naturæ minimè conuenire. Quem sequuntur Scotus eadem dist. q.3. & S.Th.1.par.q.3.ar.5. & ferè Theologorū nemo audet cōcedere Deū esse in prædicamēto. Scotus, qa tenet hæc nomina,ens,& substantia,vniuocè pdicari de Deo & creaturis, ea sola ratione probat Deū nō poni in prædicamēto,quia videlicet,est res infinita,& id quod ponitur in prędicamēto est res finita,nā species prædicamentalis constat ex genere quod est in potentia vt contrahatur per differētiam,tāquam per actum eius,quod aūt est in potētia ad nouam perfectionem nō potest esse infinitè perfectū.Vnde sequeretur esse aliquid in Deo quodāmodo imperfectum. ¶ At verò prędentē quęstionē per tres subiectas cōclusiones ordine congruo
Rñdetur. dissoluā.Est.n.animaduertendum,ꝙ ex decem prędicamentis sola duo,quæ sunt,substātia,& relatio dicuntur propriè de Deo:cætera vero non,nisi metaphoricè, vt quinto de Trinitate in principio au-
Conclu.1 tor est Augustinus. ¶ Vnde prima & manifesta con-

conclusio est hæc, Nullum attributum Dei, quod in nobis est accidens ponitur in aliquo prędicamẽto. Vel (vt de terminis dicamus) nullus terminus octo prędicamentorũ propriè prędicatur de Deo. Conclusio est illic August. cap. vbi ait, Deum esse, bonũ sine qualitate, magnũ sine quãtitate, sine situ pręsẽtẽ, sine habitu oĩa cõtinẽtem, sine loco vbiq; totũ, sine tempore sempiternũ, sine vlla sui mutatione mutabilia faciẽtem, nihilq; patiẽtem. Quod est dicere ista generalissima, quãtum, quale &c. non prędicari propriè de Deo, sed metaphoricè.

¶Secũda conclusio. Deus non est in prędicamẽto substantię vniuocè cum creatura. Et quia substantia (vt supra dictũ est) accipitur aut ꝓ sbstãtia, aut pro essentia, vtroq; modo probatur. In primo sensu ex professo eã asserit Aug. 7. de Trin. cap. 5. vbi ait, manifestũ esse Deũ abusiuè substãtia vocari. Et probatur ratione, nam substantia, non solũ dicit id quod per se stat, sed id quod accidentibus substat: hoc enim sonat nomẽ, substantia, puta, subsistere, sed Deus nulli prorsus accidenti, aut formę substat, ergo non est substantia vniuocè nobiscum. ¶Secundò probatur in secũda significatione. Substantia vt significat essentiam non dicitur vniuocè de Deo & de nobis, ergo non est in eodem prędicamẽto nobiscum. Non intẽdimus hic negare, vnicũ conceptũ formalem substãtię communem Deo & nobis, sed sensus antecedẽtis est, ꝙ ille conceptus non significat vnam rationem obiectiuam communem Deo & nobis, vt capite superiori latius expositum est. Probatur antecedens, sicuti illic de conceptu entis probatum est. Essentia dicitur ab esse, sed aliter ĩ nobis essentia se habet ad esse, & aliter in Deo, ergo non ẽ eadem ratio communis Deo & nobis. Probatur minor. Essentia in nobis dicitur quia

quia habet esse per se.i.non in alio,licèt habeat ab alio:essentia verò in Deo dr̄,quia habet esse p̄ se.i. neque in alio nec ab alio:quia esse Dei est de quid ditate Dei: esse verò nostrum non est de quidditate nostra, sed receptum à Deo. Et quãuis esse non distinguatur realiter à nobis: est nihilominus con cedẽdum, ꝙ nõ est de quidditate nostra: & sic alia ratione Deus dicitur substãtia, & alia ratione crea tura eius. Et hanc conclusionem prætẽdit August. 5.de Trinitat.cap.2. vbi ait, ꝙ Deus est substantia: vel (si melius hoc appellatur) essentia,& subiũgit hoc nomẽ soli Deo proprijssimè ꝯuenire: quia ita est de essentia,vt sit suũ esse. Vnde simpliciter Exo di.3.ait Deus,ego sum qui sum,& qui est misit me ad vos. Non quidem negat Augustinus quin creatura simpliciter sit:sed intelligit, quod essẽtia quã significat substãtia,analogicè dicitur de Deo & de nobis:sicut,ridere, dicitur de homine & de prato: est enim esse nostrum quędam participatio & simi litudo esse diuini.¶Tertia ꝯclusio. Deus nullo modo ponitur in prædicamẽto, siue vniuocè nobiscũ siue æquiuocè (posset enim quis opinari in Deo es se genus & differẽtiam substantiæ sicut in angelis, aut in sole licèt alterius rationis.) Probatur ꝯclusio. Primò quia ex sentẽtia Aristotelis.3.met. tex.9. & 15.quam citat Porphy.c.de differentia, species constat ex genere quod se habet vt materia, & dif ferẽtia quæ se habet vt forma (vt expositum est. c. de genere)sed simplicitate dei repugnat oĩs compositio: ergo in Deo nulla est propriè species aut genus, & per consequens nec ponitur in prædicamẽto.¶At verò Grego.& sequaces eius, hãc ratio nem veluti cæteras quæ à Metaphysica proficiscũtur,nihili faciunt:aiunt enim ꝙ compositio Metaphysica speciei non est ex veris partibus: sed sunt

3. Cõclu.

diuersi

diuersi conceptus eãdem essentiam significãtes, licèt conceptus generis sit magis vniuersalis. Nihilominus explicatur vis rationis huius, quæ certè pluris debet esse apud Philosophos quàm isti existimant. Genus (vt sępe diximus) significat rationē quæ est extra essentiam differentię: aliàs non contraheretur per differentiam tãquam per nouũ gradum perfectionis (& hac potissimum ratione diximus ens non esse genus, quia est de ratione cuiuscunque realis differētiæ) at essentia diuina est ita infinita, vt nihil in Deo sit quomodocũque abstrahibile, in quo realiter non includatur essentia: siue enim abstrahas sapientiam, siue bonitatem, illic realiter, & certè formaliter includitur essẽtia diuina: sicut ens includitur in oĩbus rebus, & in hoc consistit rõ infinitatis diuinæ, puta ꝙ sit omnino illimitata, itaque nulla sit particularis ratio sapiẽtiæ, aut ratio bonitatis, &c. quæ non includat essentiã. ¶ Et hæc potissimum est ratio S. Thomæ, ꝙ attributa diuina, immo relationes ipsæ non distinguãtur ab essentia nisi sola ratione, nam si formaliter distinguerentur (vt dicit Scotus) sequeretur, ꝙ daretur aliquid in diuinis quod formaliter non esset aliud, quod non solũ repugnat simplicitati Dei, sed etiã infinitati: nam hoc formaliter non esse hoc, dicit limitationem: & infinitas Dei in hoc stat, ꝙ sicut eminenter est omnes creaturæ, ita formaliter sit quicquid est in ipso. ¶ Et inde rursus sequitur, ꝙ relationes, vt sunt formaliter essentia, ita sunt formaliter infinitè perfectæ: nã eadem perfectio quæ in patre est generare, in filio est generari. Verbum hoc præter fines dialecticæ fecimus, vt ostenderemus quomodo Dialectica Theologiæ ancillatur. ¶ Ad propositum redeuntes ꝯcludimus, ꝙ propter infinitatem essentiæ diuinæ nulla est illic rõ contrahibilis

Ratio infinitatis.

Attributa Dei.

trahibilis neque ratio cōtrahēs, & per ɔſequēs neque ratio generis neque ratio ſpeciei. Et eadem ratione nec Deus eſt definibilis, nec ei⁹ attributa poſſunt de illo à priori demōſtrari. ¶Secūdò probatur concluſio ratione S.Tho.loca citato. Si Deus poneretur in genere, deberet poni in genere entis; ſed ens ſecūdùm Ariſt. non eſt genus, ergo in nullo ponitur genere. Sequelam maioris rari ſunt qui intelligāt, eſt tñ optima, quia Deus non poteſt poni in genere ſubſtātiæ, primò quia non ſubſtat accidētibus, & ſecūdò quia ſubſtātia videt̃ dicere aliquid limitatum, quia de ſe nō ambit oīa entià, ſed diſtinguitur ɔtra accidētia, & ideo ſi in aliquo eſſet genere, deberet maximè eſſe in genere entis, tum q̃a eſſe, eſt de eſſentia Dei, tum etiam quia ens dicit eſſentiam illimitatā qualis eſt eſſentia diuina. Vna enim ratio quà ſupra diximus ens non eſſe genus creaturarum fuit, quia eſſe nō eſt de eſsētia creaturæ. ¶Quod ſi quis hic percontetur, vtrum angelus ponatur in prędicamēto, nam ex dictis videtur ſequi pars negatiua, cum enim angeli non conſtét ex materia & forma, & genus ſumatur à materia, & differentia à forma, vt ſupra dictum eſt, videtur ꝙ illic nec ſit ratio generis nec ratio differentiæ. ¶Rñdetur, ꝙ angelus ponitur in prędicamēto, nā ſubſtātia eſt genus ad nos & illos, non obſtāte Cōmentatore qui in ca. de ſpecie oppoſitū opinatur. Nec genus (vt ſupra dictum eſt) dicitur ſumi à materia propterea ꝙ tantū materiā phyſicam ſignificet, ſed quia id quod ſignificat genus ſe hēt vt materia ad id quod ſignificat differētia. Et ita eſt in angelis cuius genus eſt ſpiritus, quod quodam modo contrahitur ad eſſe huius aut illius ſpeciei per ſuas differētias. Doctrina eſt S.Tho. de ente & eſſētia cap. 3. & alibi ſæpe. Tametſi in qualibet ſpecie

Angelus.

angelorum nō sit nisi vnum indiuiduum, sicuti in specie solis. ¶ Ex quo sequitur tādem ad notitiam oium prædicamētorum, ꝙ res omnis quæ ponitur in prædicamēto, quāuis non sit necessarium ꝙ ꝯpōnatur physice ex materia & forma, debet tñ cōmponi ex genere & differētia, & per consequēs erit res, cuius esse non erit de eius quidditate. Quales sunt oēs & solæ creaturę. igitur ad argm̄ primum Gregorij & aliorum rñdetur, ꝙ quamquam nomen, substātia, & nomē spiritus, ṗdicētur de Deo & de nobis, non tñ prædicātur vniuocè vt dictum est, neque ly pater, prędicatur de Deo & creatura vniuocè, nam pater in creaturis est nomen accidētale, cum tñ esse patrem in diuinis non sit accidēs, quia vt August. loco citato docet, in Deo nihil est per modum accidentis, sed relationes diuinæ sunt subsistēres vt docet S. Tho. 1. parte. q. 29. art. 4. ¶ Et ad ꝯfirmationem rñdetur sentētiam Boetij solum esse, ꝙ cum nomina aliorum prædicamētorum improprie dicātur de Deo, substātia tñ & relatio dicūtur propriè, non tñ vniuocè cum creatura. Nec vult dicere, ꝙ illic sit propria ratio ṗdicamētalis. ¶ Ad octauum verò argm̄ principale quod nos formauimus, ꝯcedimus ꝙ Deus, sicut non est in prædicamēto, ita nec propriè est prima, nec secunda substātia secūdum definitionē Arist. quia nec substat accidētibus, nec est illic ratio vniuersalis, puta generis aut speciei, aut ratio prędicabilis de pluribus per indifferentiam, sed vna simplicissima, & infinita est tres personæ.

Quæ res ponunt in prædic.

CONFIRMATIONEM subiecimus octauo argumēto, eò ꝙ quantum colligi potest ex opinione nominalium, Christus non ponitur directè in prædicamēto substātię, quia hic non ponūtur nisi termini absoluti, & tamē homo, vt supponit pro

Christo

Christo secundū eos est terminus cōnotatiuus. Ratio in eorum gratiam potest hæc formari. Homo absolutè idem est quod compositū ex materia & forma, Christus nō est ꝯpositus ex materia & forma (quia Christus supponit pro supposito diuino) ergo Christus nō est homo illo mō. ¶ Distinguunt

Homo tripliciter.

ergo, ꝙ homo accipitur tripliciter. Vno modo absolutè pro composito ex materia, & anima rationali, & isto modo dicūt humanitatē Christi esse hominem, & quamlibet partem hominis esse hominem. Alio modo cōnotatiuè, & hoc dupliciter: primò, vt supponit pro composito ex corpore & anima rationali, connotando ꝙ per se existat, & hoc modo quilibet nostrum est hō, & humanitas Christi non est homo. Vñ ad illam consequētiam, Deus assumpsit humanitatem, humanitas est homo: ergo Deus assumpsit hominem, rñdēt ꝙ si homo accipiatur primo modo, ꝯsequētia est bona, & consequens est verū: si aūt accipiatur secūdo modo, consequētia non valet: quia variatur appellatio. ¶ Tertio modo accipitur, homo, vt supponit pro aliquo, cōnotādo ꝙ sustineat humanitatem, & isto modo supponit pro Christo. ¶ Et ꝯfir. ꝙ vt supponit pro Christo sit ꝯnotatiuus, quia nūc supponit ꝓ Christo & pōt desinere supponere pro illo, ipso manēte (si dimittat humanitatem) ergo est terminus ꝯnotatiuus sicut albū. ¶ His tñ non obstātibus ad hoc dubium dicimus tria: primū, ꝙ homo, vt dr̄ de nobis, nullo modo est terminus ꝯnotatiuus: nam homo vt supponit pro nobis est terminus de prædicaméto substātiæ. Secūdū dictum est, ꝙ homo, eodē modo accipitur, vt supponit pro Christo, & vt supponit pro nobis. Hoc probatur: quia homo vniuocè dicitur de Deo, & de nobis, & dicit S. Tho. tertio sentē. dist. 7. q. 1. ar. 1. ad tertiū. Nam cū articulus

lus fidei simpliciter sit, ꝙ Christus est homo, non est tutũ dicere, ꝙ non est vniuocè nobiscũ homo. Et hoc significat Apostolus ad Philippen. 2. dicens, ꝙ est habitu inuẽtus vt homo. Tertiò igitur rñdet ad argm̃, ꝙ hoc nomẽ homo non accipitur nisi vnò solo modo. s. vt absolutè significat suppositũ humanæ naturæ. i. suppositũ subsistẽs in humana natura: quare nec humanitas Christi, nec aliqua pars hominis est aliquo modo homo. Admirabile enim esset dicere, ꝙ caput meũ esset aĩal rationale. Vñ qñ Arist. in hoc capite partes substãtiæ non ponit in recta linea prædicamẽtali, nihil aliud vult dicere, nisi ꝙ pars hominis non est substantia, sed pars substãtiæ, & per consequẽs ꝙ nec est aĩal neq; hõ.

¶ Et ideo ad ꝯfirmationẽ principalẽ negat, ꝙ Christus non ponatur in prædicamẽto substãtiæ. Immo ponitur tanq̃ prima substãtia sicut ego. Et negatur ꝙ non sit quidditatiuè inferior ad ly hõ. Quinnimo hæc est quidditatiua, Christus est hõ: sicut hęc, Dñicus est homo. Nec requirit ad hoc ꝙ sit quidditatiua, quod humanitas sit de essentia suppositi: sed satis est ꝙ prædicatum dicit naturam substãtialem in qua subsistit suppositũ, & ita est quòd Christus subsistit ĩ humanitate. Et eodẽ modo ad argm̃ primũ modò formatũ negat primò, ꝙ hõ idem sit qđ compositum ex materia & forma: sed est suppositũ humanæ naturæ, qualis est Christus: quare nũ sequitur ꝙ Christus sit ꝯpositum ex materia, & forma: sed ꝙ hẽt humanitatẽ compositã ex materia & forma. Nihilominus possumus quodãmodo concedere, ꝙ Christus ſm humanitatẽ ẽ compositus ex materia, & forma, sicut cõcedit S. Tho. 3. part. q. 16. ar. 10. ꝙ Christus secundũ ꝙ homo est creatura. i. subsistit in natura creata, licèt simpliciter non est ꝯcedendũ ꝙ Christus est creatura, vt dixerat ar. 8.

Christus ĩ prædic.

Christus est cõpositus.

nè suboriatur suspitio ꝙ sit creatura ẽm diuinitatem, vt putabant Arriani. Hoc pariter modo licèt non concedaẽ simpliciter ꝙ Christus est compositus, potest tñ cum addito concedi, postq̃ hẽt humanitaté compositã. ¶ Ad vltimã confirmationem rñdetur, ꝙ non est signũ efficax tñ connotatiui, q̃quis possit desinere supponere manente re pro qua supponit: nam hoc est peculiare in Chro, ꝙ possit mõ subsistere in natura substãtiali, & mõ non subsistere, & ideo, hõ, qđ absolutè significat suppositum naturæ humanæ, põt mõ supponere, & mõ nõ supponere pro eo. ¶ Ad aliã cõsequẽtiam. Deus assumpsit humanitatem, humanitas est hõ. &c. nos negamus minorem. Et hæc est ratio quare Anselmus in libro de uatura verbi ait, vix posse concedi sine errore, ꝙ homo sit humanitas: nã illa ꝯcessa sequitur, aut ꝙ Chrus assumpsit hoiem, aut ꝙ homo est nomen connotatiuũ: quorum vtrũque est falsum.

Quæstio secunda.

Vtrum sex proprietates substantiæ sint rectè à Philosopho assignatæ.

A PARTE negatiua arguitur, Elementa sunt substantiæ, & tamen sunt in mixto, vt videtur esse opinio Aristot. secundo de generatione. textu 49. Item forma substantialis est substantia, & tamen est in subiecto, puta in materia: ergo non est proprium substantiæ, non esse in subiecto. ¶ Secundò contra secundam proprietatem arguitur. Omnibus prædicamentis commune est eorum genera, & species de suis inferioribus vniuocè prædicari: ergo illa non est proprietas substantiæ. Ante-

cedens

cedens patet ex his quæ dicta sunt in priori quæstione. Nam queadmodum, animal, nomine & ratione prædicatur de suis inferioribus, ita color, prædicatur de albedine, & nigredine, & quantitas continua, de linea & superficie, & numerus de binario & ternario. ¶ Tertiò contra tertiam proprietatem arguitur: In alijs prædicamentis sunt & indiuidua & vniuersalia, vt puta, hęc quantitas, hæc albedo, & albedo: ergo in quocũque prædicamẽto est dabile vnum primum subiectum, quod significat hoc aliquid, & prædicata quæ significant quale quid, & per consequẽs hoc non est proprium substantiæ. Probatur consequẽtia: quia significare hoc aliquid, est significare quidditatem singularem, & demonstrabilem ad sensum, & significare quale quid, est significare formam quæ est de quidditate subiecti: sicut enim quærẽti quid est homo, respondetur esse animal, ita quærenti quid est albedo, respondetur esse colorem. ¶ Et confirmatur: quia saltem differẽtia essentialis non potest negari, quin significet quale quid, postquam significat essentiam speciei. ¶ Quartò arguitur aduersus quartam proprietatem. Elemẽta sunt substantiæ: quæ tñ sibi inuicem sunt contraria vt ignis, aquæ, & aer terræ: quod expressè asserit Arist. 2. de generatione, text. 24. ¶ Et cõfirmatur 1. Forma substatialis est substãtia postquam non est accidẽs: & tñ formæ substantiali contrariatur priuatio, vt autor est Aris. 1. Phy. tex. 80. nam homo fit ex nõ homine tanq̃ ex cõtrario. ¶ Et confirmatur 2. Dñæ essentiales diuisiuæ gñis, positiua & priuatiua: vt rõnale & irrationale, sunt substãtię: quæ tñ inuicẽ sunt contrariæ: vt colligitur ex Arist. 10. met. tex. 13. ergo non conuenit omni substãtiæ non habere contrariũ. ¶ Quintò ad uersus quintã proprietatẽ arguitur. Anima inte-

lectiuá est substátia, non solú quia est pars substantiæ, sed quia potest per se subsistere, & tñ suscipit magis & minus secúdú perfectionem essentialem: vt videtur sentire S.Tho:1.par.q.85.ar.7. Item elementa secúdùm Commentatorem tertio de cęlo, comméto.67. suscipiunt magis & minus: ait enim manere in mixto secúdùm esse remissum. Item genera videntur suscipere magis & minus, vt superius c. de ęquiuocis allegatú est ex autore sex principiorum dicéte, ꝙ animalia sunt magis animantia q̃ plantæ. Et S.Tho.1.par.q.93.ar.3. ad tertium videtur hác proprietatem glossare de solis speciebus specialissimis: ergo substátia suscipit magis & minus. ¶Sextò aduersus vltimam proprietatem arguitur. Neque omni, neque soli substátię conuenit suscipere contraria: ergo id non est maximè proprium substátiæ. Probatur prima pars antecedétis. Deus, intelligentię, & cęli, sunt substátię & tñ non suscipiút cótraria, aliàs essent alterabilia, quod est falsum, cum intelligétiæ non habeát materiam, & cœli non habeát materiam, quæ sit in potentia ad alias formas: ergo non omnis substátia suscipit cótraria. Et præterea, forma substátialis est substátia (siquidem non est accidens) & tñ illa non suscipit contraria: quia forma nó est quæ denominatur ab accidétibus, sed suppositum. Secunda pars antecedentis probatur, Superficies recipit contraria, puta albedinem, & nigredinem, & linea recipit rectum & curuum: hęc aút sunt in genere quantitatis, & eadem actio numero est studiosa & praua successiuè (si núc non sit ꝓhibita & postea sit prohibita) & tñ actio est de ꝑdicamento actionis: ergo nó sola substátia suscipit ꝯtraria. ¶Et ꝯfir. Oratio recipit ꝯtraria ꝑ sui mutationé: vná veritas (vt autor é Arist.6.met.tex.8.& S.Tho.1.par.q.16.art.2.) non

eſt in rebus, ſed in intellectu; & per conſequens in ſe recipit veritatem & falſitatem: ergo malè dicit Ariſt. quòd oratio non ſuſcipit contraria ꝑ ſui mutationem. ¶ In contrarium eſt autoritas Ariſtotelis aſſerentis has ſex proprietates ſubſtantiæ.

Ad quæſtionem reſpondetur affirmatiuè. Vnde ad primum argumẽtum negatur elementa eſſe in mixto tanquam in ſubiecto: quia non ſunt formaliter in mixto, ſed virtualiter ſecũdùm ſuas qualitates. Et quanuis eſſent formaliter in illo, non tamen eſſent tãquam in ente completo: quemadmodum accidẽtia ſunt in ſubiecto à quo ſuſtẽtantur: ſed eſſent tanquam partes ex quibus componeret mixtum. Forma verò ſubſtantialis primò non eſt ſubſtãtia completa: & præterea nec eſt in ſubiecto tanquam in ente completo à quo recipit eſſe: ſicut accidentia ſunt in ſubiecto, & ſicut negatur ſubſtãtiã eſſe in ſubiecto: ſed eſt in ſubiecto puta in materia prima, quæ eſt ens in potentia cui forma dat eſſe. ¶ Ad ſecũdum rñdetur vti ſuperiori quæſtione diximus, quòd hæc conditio quæ eſt prædicari de inferioribus vniuocè nomine & rõne, non conuenit ſoli ſubſtãtię: ſed oĩbus prędicamẽtis reſpectu ſuorum quidditatiuè inferiorum. Nihilominus, quia hic agitur de oĩbus prędicamẽtis reſpectu primæ ſubſtãtię, hoc eſt, proprium prædicati de prædicamẽto ſubſtãtiæ, prędicari nomine & ratione de ſubſtantia, ſiue ſit ſpecies, ſiue genus, ſiue differẽtia: nam alia prędicamẽta non prædicantur de ſubſtantia nomine & ratione (vt ſupra diximus) ſed denominatiuè. ¶ Ad tertium argumentum conceditur in alijs prædicamentis eſſe etiam indiuidua & vniuerſalia quæ de illis quidditatiuè prædicantur, & quodammodo quidditates (vt Ariſtot. 7. metaphy. text. 2. & 15. docet) & ideo quodammo-

Elemẽta.

do pñt vocari subſtãtiæ:nam vt habetur. 5. me.tex. 15. subſtãtia vno modo ſignãt ꝙ quid erat eſſe om nium prædicamentorum. Attamen quia accidentia, ſicut ſimpliciter non ſunt entia, ita ſimpliciter non habent quidditates, ſed ſecundùm quid, & ideo non appellantur ſecundæ ſubſtantiæ: ſed hoc nomen propriè & ſimpliciter conuenit vniuerſalibus prędicamenti ſubſtantiæ quę ſunt in linea recta. Vnde differentiæ non ſunt ſecundæ ſubſtantię quia non prędicantur in quid: nam ſubſtantia ſolùm eſt illud, per quod reſpondemus ad quęſtionem factam per quid. ¶Hic tamen eſt obiter adnotandum, quemadmodum verba hæc Ariſto. album nihil aliud quàm quale ſignificat, non eſſe adeo efficacia ad probandũ ſolùm ſignificare albedinem: tametſi ad hoc propoſitum paſſim citentur, etiam à philoſophis ſuperioris notæ. Primò: quia Græcè non habetur ſolã qualitatẽ ſignificat, ſed, ſolũ quale ſignificat vt tranſfert Argyropylus: eſt.n. poion, non poioteta. Et pręterea quia hic non eſt quæſtio apud Ariſtotelẽ de ſignificatione nominis denominatiui: videlicet an ſignificet ſubiectum materiale vel formã accidẽtalẽ: ſed ſolũ vult explicare, ꝙ ſecunda ſubſtantia non ſignificat quale ſimpliciter ſicut albũ: quia albũ (inquit) non niſi quale ſignificat ſubſtantia verò ſignificat quale quid. i. quale ſubſtantiale. Nihilominus credo, ꝙ termini connotatiui ſignificant formam accidentalem, conſignificãdo ſubiectum: vt 5. met. tex. 14. aſſerit Comment. aduerſus Auicennam. Qua de cauſa S. Thomas ſæpe dicit, quòd nomen denominatiuum aliud ſignificat, puta formam: & pro alio ſupponit, puta pro ſubiecto illius formę quod denominat. Auicenna verò putabat, quòd potius ſignificat ſubiectũ illud ꝓ quo ſupponit. Quẽ Nominales ſequuntur. ¶Ad

Albũ quale ſignãt.

quartum

quartum argumentum reſpondetur, quòd contrarietas multis modis accipitur, vt in poſtprædicamētis videbimus: omnia enim ſibi oppoſita & quo modocunq; repugnātia dicūtur generali nomine cōtraria: ſed vt loco mō citato ait Ariſt. cōtraria ꝓpriè ſunt illa, quæ ſunt ſub eodē genere, & mutuo ſe circa idē ſubiectum expellunt: vt calidum, frigidum: album, nigrum. &c. Et in hac ſignificatione, ſubſtātiæ nihil eſt contrarium. Et ratio eſt quam in expoſitione literæ inſinuauimus: quia ſubſtantiæ nō recipiuntur in ſubiecto. Et præterea quia ſubſtātię non ſe mutuò corrumpunt niſi mediātibus qualitatibus. Quapropter contrarietas ꝑ ſe primò cōuenit qualitatibus: & ratione illarū cōuenit ſubſtantiæ. Vnde elementa non ſunt ſibi contraria niſi ratione qualitatum quas habent contrarias. ¶ Ad primā confirmationē reſpondetur, quòd forma dicitur contraria priuationi, non ꝓpriè, quia priuatio, vt, nōn hō, non eſt aliquid poſitiuè: ſed impropriè, quia priuatio & forma fiunt ſucceſſiuè circa eandē materiam: ignis enim nō fit ex igne, ſed ex non igne. ¶ Quòd ſi arguas, ꝙ formæ ſubſtātiales ēt ſe expellunt circa eandem materiā: vt forma ignis, & forma aquæ, ergo ſunt ꝓpriè contrarię: negatur conſequentia, qa non ſe expellūt per ſe, ſed ratione qualitatum: eò enim quod ignis per calorē depellit frigiditatem aquę, ſubſequenter corrūpit formam. ¶ Ad ſecundā confirmationem reſpondetur: ꝙ differentiæ oppoſitæ diuiſiuæ generis non ſūt ꝓpriè contrariæ, poſtquā non ſe expellūt circa idē ſubiectum: quippe cū fieri nequeat, vt idē animal modo ſit rationale, & poſtmodum irrationale, ſed dicūtur contrarię, qa vna eſt quodam modo alterius priuatio. Cum.n. ſpecies eiuſdē generis ſint perfectione inæquales, pfectiſſima, quæ

Cōtrarietas.

est aliarum mensura, censetur vt habitus, & reliqꝫ imperfectiones habēt se vt priuationes eius: & ideo prima explicatur nomine positiuo, rationalis, & reliquæ omnes nomine priuatiuo, irrationalis.

¶Ad primā partem quinti argumenti de anima rationali respondetur non esse mētem S.Tho. nec potest esse alicuius philosophi, ꝙ anima secundùm suam essentiam recipiat magis & minus, nec sit vna essentialiter pfectior alia: quandoquidem oēs sunt eiusdem speciei. Sed tamen quod S.Tho. locis citatis & philosophi concedunt, est, quòd vna anima potest esse perfectior in vno quā in alio indiuidualiter ex parte corporis, qa cum anima sit actus corporis, debent ambo habere proportionē, vt in corpore melioris complexionis sit anima quodammodo melior, iuxta illud secundo de anima textu 64. Molles carne, mētē sunt aptiores. ¶Hoc tamen dupliciter pōt intelligi. Vno mō, ꝙ vna anima sit in seipsa pfectior quā alia: veluti vnus homo est maior aut pulchrior alio. Et hoc modo censet Caietanus loco citato prima parte vnā animā esse perfectiorem alia: vbi ait, cæcos esse qui hoc nō vident. At ingenuè fateor me esse in numero horū cæcorū, qui nunquā intelligere potui quomodo animas eiusdem speciei potuerit Deus facere inæqualiter perfectas: nam in perfectione essentiali non potest esse inæqualitas. Sunt enim species in hoc sicut numeri, & earum perfectio cōsistit in indiuisibili, vt habetur. 7. met. tex. 10. Quòd si sit perfectio accidētalis, hoc non potest esse nisi aut ratione intēsionis in subiecto, vt vnum est magis calidū quā aliud: aut ratione extensionis, vt vnum corpus est maius quàm aliud: aut ratione dispositionis partium, vt vnum est pulchrius alio: aut propter aliam similē dispositionem accidentalem, vt colligitur ex Aris. 7. Physi.

Vna anima perfectior alia.

7.Physi.tex:29:vbi ait, ꝙ comparatio nō fit nisi in specie specialissima, quæ essentialiter est eadem in suis indiuiduis, sed accidentaliter variatur: hæc tamen accidentalis variatio in anima intelligi non potest secūdùm seipsam seclusis habitibus,& actibus intellectus & voluntatis.¶Alio ergo modo intelligitur, ꝙ vna anima est perfectior alia: quia videlicet potest meliores actus producere tam spirituales, quàm corporeos, propter meliora instrumēta, & sensus & alia organa corporea quæ illi contingunt ex meliori dispositione corporis. Et in hoc sensu concedendum est, quòd vnus homo est perspicatioris ingenij quàm alius, aut quòd anima Christi fuit perfectior quacūque alia creata. Nempe quòd temperatissimam corporis compositionē fuerit sortita. Non loquimur de dotibus eius, tam intellectus quàm voluntatis: sed de nuda essentia animæ. ¶Vnde nō sequitur, quòd anima recipiat magis & minus. Immo nec secundùm Caietanum id sequitur: quia perfectio illa quam anima sortiē in sua creatione non variatur postea, etiam si corporis complexio mutetur. Sed de hoc aliàs.¶Ad secundam partem argumenti respōdetur, quòd opinio illa Commentatoris nō tenetur, nec est ad mētē philosophi. Censet enim elemēta manere in mixto, neque omnino secūdū esse completū quod habent separata: neque tantùm secūdùm eorū qualitates, sed medio modo, puta secundùm suum esse substantiale, in esse tamen remisso. Itaque putat, quòd essentiæ elementorū temperātur, & remittūtur in compositione mixti ad modum quo albedo & nigredo remittuntur in mixtione coloris viridis aut rubei. Et ita glossa istū locū Aristote. (scilicet substantiam non suscipere magis & minus.) ꝙ intelligatur de substantijs perfectis & mixtis.¶Sed

re

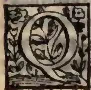
re vera hoc est ad libitum peruertere doctrinam Arist. Nam cum elementa sint simpliciter substantiæ,non possunt esse in subiecto sicut accidentia,& per consequens nec intendi nec remitti:sed manét in mixto tantummodo virtualiter secundùm suas qualitates,puta calorem, frigiditatem, humiditaté & siccitatem. ¶ Ad tertiam partem argumenti patet responsio,ex his quæ diximus c.4. Natura.n.generis non suscipit magis & minus, sed quia natura v.g. animalis non est alia natura speciei, fit ꝙ esse animal in homine sit perfectius quàm in equo,nó propter intensioné,sed propter differentiam specificam: quia natura animalis & hominis in Petro sola ratione differunt.¶Ad vltimum argumentum respondetur,ꝙ Aristo.loquitur de substantia quæ est in prædicamentis, Deum autem iam diximus non esse in prædicaméto,nihil enim est in illo,aut mutabilitatis,aut potentię. Intelligentias verò negamus non posse recipere cótraria:nam in intellectu suapte natura possunt recipere verum & falsum,& in voluntate,bonum & malum:non tamé pñt recipere contrarium,quod tendat ad corruptioné, aut generationem. Idem dicimus de cœlo,ꝙ non pôt hoc modo recipere contrarium : sed nihilominus in cœlo distinguimus,dextrum,& sinistrum: & secundùm partes habet motus contrarios : nam pars quæ modò mouetur in orientem, postea mouetur in occidentem: quamuis secundũ se totum cęlum non habeat motus contrarios. ¶ Ad aliud de forma respondetur:ꝙ eo modo quo forma est subiectum,recipit contraria: puta táquam subiectum quo(vt diximus de quantitate)quare habitus inest intellectui & animæ, sed homini tanquam intelligéti.Animæ verò separatæ quę habet modum substátiæ pñt inesse successiuè cótraria. ¶Ad secúdam

partem

partem antecedentis eiusdem argumenti respõdetur, quòd suscipere contraria stat dupliciter: vno modo tanquam subiectum quo, & hoc conuenit superficiei & lineæ. Alio modo tanquam subiecto quod: & hoc est proprium substantiæ. Volo dicere quòd superficies non susciperet albedinem, nisi quia substantia sustẽtat illam: nec linea fieret curua aut recta, nisi quia ferrum vbi est linea recipit curuitatem, & rectitudinem. Recipiuntur tamen huiusmodi accidentia mediante quantitate. ¶Ad confirmationem respondetur, ꝙ oratio aut iudicium per hoc quod mutatur de veritate in falsitatem, solùm amittit, & acquirit respectum nouum: est enim veritas adæquatio signi ad signatum: & Aristo. loquitur de contrarietate propriè, quæ est rerum absolutarum. Eodem modo respondetur de actione, quòd eadem actio numero in esse naturali potest mutari de bona in malam moraliter: non tamen per mutationem realem sui, sed per mutationem legis aut temporis. v. g. cœnare carnes feria quinta in medio noctis ante duodecimam est bona actio: & post duodecimam est mala actio propter mutationẽ temporis prohibiti. Et lectio hęc mea quæ modò est bona, fieret mala si prohiberet. Duplex subiectũ.

DE QVANTITATE.

CAPVT VI.

*Q*VANTVM *autem partim est continuum, partim discretum: et partim ex habentibus positionem partibus partim ex non habentibus constat.*

Atque

Atque discretum quidē est, vt numerus atq; oratio: continuū autem, vt linea, superficies & corpus, & insuper præter hæc, tempus & locus. ¶ Partium enim numeri nullus terminus cōmunis est, quo ipsę copulantur, ceu quinq; & quinq; si sint denarij partes, nullo communi termino copulantur: sed sunt seiūcta. Similiter tria & quinque communi termino nullo copulantur. Neque omnino fit, vt numeri partium terminus communis vllus sumatur, sed semper partes seiūctæ sunt quare discretum numerus est. Similiter & oratio discretum esse videtur: nam quantum ipsam esse ex eo patet, quia longa breuiq; syllaba mensuratur. Eam verò orationem dico, quæ fit cum voce: etenim nullo partes ipsius communi termino copulantur: neq; enim terminus communis vllus est, ad quem syllabæ coalescant: sed queq; per se sunt seiunctæ. ¶ Linea verò continuum est, sumi nanque communis terminus quo partes lineæ copulentur, punctum potest: itidem vt superficiei linea. Plani nanque partes communi quodam termino copulantur. Similiter & in corpore sumere, assignareque lineam superficiemve communem terminum putes, quo partes corporis copulātur. Porrò autem & tempus & locus generis huius sunt: tempus enim præsens cum exacto futuroque copulatur. Rursus & locus continuus est: corporis enim partes, quæ quidem aliquo communi termino copulantur, locum occupant: igitur

tur

tur & loci partes, quas quęque pars corporis occupat, eodem sanè termino copulantur, quo copulantur & partes corporis. Quare locus etiam cōtinuus erit, quippe cum partes ipsius vno communi termino copulentur.

T E X. ij. ¶ Pręterea partim, vt diximus, ex habentibus positionem partibus, partim ex nō habentibus constat: nam lineæ quidem partes positionem habent; quæque enim ipsarum alicubi sitū habet: atque qua in parte plani quęque sita est, quaque cum parte copulatur, sumere assignareq; potes. Similiter & plani partes positionem quandam nimirum habent, simili nanque modo quęq; partium vbi iacet, quaq; cum parte copulata est, assignabitur. Partes etiam solidi loci ve positionem identidem habent. At in numero nemo demonstrare partes ipsius positionem quā habeant, aut vbi sint sitę, aut quę quibus cum copulentur, potest: Nec item in tempore: nulla enim pars temporis permanet: quod autē non permanet: id quonam pacto positionem habebit? Sed ordinem habere potius dices, propterea ꝙ hęc pars sit prior temporis, hæc posterior. Et in numero simili modo: ex eo planè, quia prius vnum quàm duo, & duo quàm tria, & tria quàm quatuor numerantur. Atque hoc quidem pacto ordinem quendam habent, positionem autem ipsarum non vtique sumas. Oratio quoque similiter sese habere videtur: nulla enim ipsius pars permanet: sed iam quę dicta

dicta est, prehendi amplius non potest. Quare partium ipsius positio sanè non erit, cum nulla prorsus permaneat: Quæ cum ita sint, patet, partim ex habentibus positionem partibus, partim ex nō habentibus positionem constare.

Text. iij. ❡ Atqui hæc sola quæ dicta sunt, propriè quanta dicuntur: cętera verò vniuersa per accidens. Ad hoc enim aspicientes, & cętera quanta dicimus: velut album, ex eo multum dicitur, quia multa superficies est: & actio longa, motusve, quia tempus est longum; non enim per se vnumquodq; horum dicitur quantum. Etenim si quispiam quantanam sit actio assignauerit, tempore sanè ipsam definiet, biennem dicendo, aut triēnem esse, aut alio simili modo. Et album etiā quantum sit si assignauerit, superficie nimirum definiet: quanta enim est superficies, tantum dicet & album esse. Quare ea sola quę dicta sunt, propriè & per se quanta dicuntur: cæterorū verò nihil per se, sed per accidens dicitur quantum.

Tex. iiij. ❡ Pręterea quantitati nihil est contrarium. In definitis enim quantis nullam omnino contrarietatem esse, patet: ceu bicubito, aut superficiei, aut alicui tali: nihil est illorum omnino cōtrarium. Nisi quispiam pauco multum, aut paruo magnum dixerit contrarium esse. ❡ At horum nihil est quantū, sed potius est ad aliquid. Nihil enim per se magnum vel paruum dicitur, sed ad aliud sanè refertur: ceu mons quidem par

uus dicitur, milium autem magnum: propterea quod hoc maius, ille minor hisce quę generis eiusdem sunt existat. Ad aliud igitur est ipsorum relatio: nam si paruum quicquā magnumve per se diceretur, nunquam mons quidem paruus, miliū verò magnum vtiq; dicatur. Rursus in Pago quidem multos homines, Athenis autem paucos dicimus esse, qui tamen longè sunt illis plures: & in domo quidē multos, in theatro verò paucos, qui quidem & ipsi multò sunt illis plures. Præterea bicubitum quidem atque tricubitum, & talium vnumquodque quantum significat: magnum autem & paruum, quantum non significat, sed magis ad aliquid. Alterius enim contemplatione magnum paruumque intelligitur. Quare patet, hæc ex his esse, quę ad aliquid sunt. Pręterea siue quanta hæc quispiam esse ponat, siue non ponat, nihil est ipsis contrarium: quod enim per se ipsum sumi non potest, sed ad aliud semper refertur, ei quo nam pacto contrarium quicquam fuerit? Prę terea si magnum ac paruum contraria sunt, fiet vt idem contraria simul suscipiat, & eadem sibi ipsis contraria vt sint. Fit enim interdum, vt magnum atq; paruum sit idem. Est enim ad hoc quidem paruum, ad aliud verò magnum: quare fit, vt idem eodem tempore magnum sit atque paruum. Quòd si hęc contraria sint, idem profectò contraria simul suscipiet: at nihil videtur simul suscipere contraria posse: substantia nanque susce

ptrix

ptrix quidem contrariorum esse videtur, non tamen valet simul atque ęgrotat quisquam: neque simul album est quicquam atque nigrum, neque cęterorum quicquam quod quidem contraria suscipiat simul. Fit etiam, vt ipsa sibi ipsis contraria sint. Nam si magnum contrarium paruo est; cum idem corpus & magnum sit & paruum eodem tempore: maximè sequens videtur, vt idē quoque ipsum sibi contrarium fateamur. Sed vt quicquam sit ipsum sibi contrarium, fieri nequit. Ergo nec magnum paruo contrarium esse potest neque pauco multum. Quare etsi quispiam hæc non ad aliquid, sed quanta esse dicet, contrariū tamen nullum prorsus habebunt. Maximè autem quantitatis contrarietas versari circa locum videtur. Supernum enim infero contrarium ponūt locum qui est in medio inferum esse dicentes: propterea quòd medij ad fines ipsius mundi distantia, maxima est. Cęterorum quoque definitionem contrariorū, ab his afferre ac assignare videntur. Quæ nanque plurimum inter sese sub eodem genere distant, ea contraria esse dicuntur.

TEX. V. ¶ Porrò autem, quanto magis ac minus esse non competit, vt bicubito: nō est enim aliud alio bicubitum magis: neque in numero, vt tria magis quàm quinque tria vel quinque ecōtra vt dicantur: Neque tempus aliud alio magis tempus dicitur: neque in eorum vllo omnino quę dicta sunt, magis minusve dicitur. Quanto

to itaque non magis ac minus esse competit.

Tex. vi. ¶ *Proprium aũt quantitatis est maximè, æqualitas & inæqualitas, vt hæc ęquale vel inæquale vnumquodq; eorum quæ rationem quantitatis subeũt dicatur, vt corpus æquale ac inæquale, & numerus & tempus æquale inæquale ve similiter dicitur, & de cęteris quę iam dicta sunt, simili modo: Reliqua verò quę non sunt quãta, nõ oĩno æqualia ac inęqualia videbũtur: veluti dispositio æqualis inæqualisve nõ oĩno dicitur, sed similis potius, atq; dissimilis, & album itidem æquale inæqualeve, non omnino, sed simile dici atque dissimile solet. Quare quantitati maximè proprium erit, æquale ac inæquale vt dicatur.*

PROXIMVM substantiæ prædicamentum est quãtitas, ꝙ si cui fortè dubitatio subierit, quòd prædicamentum qualitatis quantitati fuisset præferendum: eò ꝙ qualitas (vt cap. 4. dicebamus) sequitur formam, quantitas verò consequitur materiam & forma dignitate excellit materiã: item quia qualitas conuenit perfectissimis substantijs, puta intelligentijs, quibus repugnat quantitas: Respondetur quod Aristoteles non tam considerauit ordinem dignitatis, quàm ordinem substandi: exorditur enim considerationem prædicamentorum a prima substantia, quæ est omnium subiectum, & post substantiam subiectum omnium aliorum accidentium est quantitas: nam omnia corporalia accidentia insunt substantiæ mediante quantitate, & ideo qua ratione primam substantiam prætulit secundæ, prædicamentum quantitatis ante posuit

Ordo prædicamentorum.

cæteris omnibus.¶Secunda ratio est:quia inter omnia accidentia quantitas est quæ prius conuenit substantiæ corporeæ: ratio enim corporis consistit in hoc quod est habere trinam dimensionem: ratione cuius corpus est subiectum cæterorum accidentium:& quia cognitio nostra incipit a substantia corporea, ordine congruo quantitas præponitur reliquis prædicamentis.¶Et præterea,quia quantitas est substātiæ omnium accidentium simillima: recipit enim per se diuisionem sicut substantia: & ratione quantitatis numeramus supposita:& in sacramento altaris quantitas vice substantiæ sustinet accidentia reliqua: & quantitati conueniunt passiones substantiæ:nempè non habere contraria,nō suscipere magis & minus.In summa, qua ratione Arist.1.Physi.prius disputauit de materia quàm de forma, prius hic agit de quantitate quàm de reliquis accidentibus.¶Atqui capitulum hoc sextum: vti præcedens in duo membra secatur. In primo enumerat Aristot.exponitque species quantitatis, & in secundo subdit eius proprietates. Primū mēbrum tres habet textus iuxta tres diuisiones quantitatis,& secundum tres item,iuxta tres proprietates eius:vnde totum caput per sex distribuitur textus.¶Tres sunt diuisiones quātitatis.Prima est(quā Aristo.non explicat, sed supponit)in per se & per accidens. Secunda est quantitatis per se in continuam & discretam: & tertia quantitatis etiam per se, in positionem habentem, & non habentem positionem incontinuo. In primo textu tractat secundam diuisionem: & in secundo tertiā quæ sunt omnes per se quantitates:& in tertio subdit ea quę sunt quanta per accidens.

Quātitas substātiæ simillima.

Partitio.

PROPONIT ergo quanti aliud continuum, aliud discretū:& aliud quidem ex partibus constat

positionem

poſitionem ad ſe inuicem habentibus, & aliud ex non habentibus poſitionem. Profert ambas diuiſiones ſimul: quia nec coincidunt, cum ex continuis aliquod habeat poſitionem & aliud non habeat: nec rurſus ſecũda eſt ſubdiuiſio alicuius mẽbri prioris diuiſionis: quia ſecũdũ mẽbrũ, ſcilicet, non habere poſitionem, includit omnẽ quantitatẽ diſcretam & aliquam continuam, vt quàm primũ videbimus. Propoſuit verò diuiſionem in continuũ & diſcretũ, quia illa eſt generis in ſpecies, alia verò eſt ſubiecti in accidentia: vel quia habere poſitionẽ ſupponit partes eſſe cõtinuas, & addit aliud vt ſtatim dicturi ſumus. ¶Et textus iſte habet particulas quatuor. In prima proponit diuiſiones & cõnumerat ſpecies vtriuſque membri prioris diuiſionis. Ait enim quantitatis diſcretæ duas eſſe ſpecies quæ ſunt, numerus & oratio: ſed quantitatem continuam habere quinque ſpecies, quæ ſunt linea, ſuperficies, corpus, & præterea tempus & locus. Ad cuius intelligentiam notandum eſt, ꝙ eſſe quãtitatis, eſt eſſe menſuram ſubſtantiæ, ſed poteſt quãtitas eſſe menſura ſubſtantiæ, aut intrinſeca, ideſt formaliter inhærens ſubſtantiæ: aut extrinſeca, ideſt adiacens ſubſtantiæ. Atqui ea quæ metimur, aut ſunt continua, aut diſcreta: & rurſus aut ſunt permanentia, aut ſucceſſiua. Diſcretorũ ergo permanentium menſura eſt numerus, ſucceſſiuorum verò, eſt oratio. Continuorum autem permanentium ſunt tres ſpecies intrinſecę, puta, linea, ſuperficies, & corpus, & vna extrinſeca videlicet locus: at continuorum ſucceſſiuorum menſura extrinſeca eſt tempus. ¶Vnde ſeptem ſpecies quantitatis colliguntur: quinque intrinſecę, vt numerus oratio, linea, ſuperficies, & corpus: & duæ extrinſecę, puta, tempus & oratio. Rurſus, duę diſcreto- Septẽ ſpẽs quãtitatis

rum,ſcilicet, numerus & oratio, & reliquæ quinq; continuorum. Atque adeo quinque permanentiũ, puta, numerus, linea, ſuperficies, corpus, & locus, & duæ ſucceſsiuorum, puta, tempus, pro cõtinuis, & oratio pro diſcretis. Hinc fit punctum & vnitatem non eſſe quantitates, ſed principia quantitatis. ¶In ſecunda particula textus deſcendit Ariſtot. ad ſingulorum enarrationem. Et quanuis in propoſitione diuiſionis cõtinuum prętulerat diſcreto, hic tamen vice verſa prius narrat diſcretum quàm cõtinuum. Nec caſu id putes, ſed cõſultò factũ. Nam quantùm ad rationem eſſendi, continuum eſt prius diſcreto quia (vt autor eſt Ariſto. 3. Phyſi. text. 68.) ex diuiſione continui fit numerus: & ideo nos prius cognoſcimus continuum quàm diſcretum: vt puta vnam rem quã plures, & hac ratione propoſuit prius continuum quàm diſcretum. Attamen ſi cõſiderentur huiuſmodi quantitates in ratione menſuræ (quemadmodum hic conſiderantur) numerus præcedit quantitatem continuam: nam (vt docet

Vnitas eſt prima mẽſura.

Ariſt. 10. Metaphyſi. text. 2.) vnitati, quæ eſt principium numeri, primò & maximè conuenit eſſe menſurã: quia menſura eſt id quod eſt indiuiſibile (qualis eſt vnitas) quam ob rem continua ipſa vnitatibus multiplicatis metimur, vt pannum vlnis. ¶Exponit ergo in hac ſecunda particula Ariſt. quomodo numerus & oratio ſint quantitates diſcretæ. Et numerum quidem non probat eſſe quantitatem, ſed tanquam manifeſtum præſupponit: exponit autem eum eſſe quantitatem diſcretam. Eſt enim diſcreta quantitas illa cuius partes nõ copulãtur vno

Copulari termino communi

termino communi. Ad cuius euidentiam notãdum eſt, ꝙ partes copulari ad vnum terminum commu nem, eſt quòd idem numero ſit terminus vtriuſq; partis exempli gratia. In linea quodcunque mediũ

punctum

punctum designaueris, illud idem est terminus vtriusque partium in illud concurrentium, & hac ratione linea est continua: ꝙ si lineam incidas, tũc aliud punctũ terminat vnam medietatem & aliud reliquam, & hæc ratione partes incisæ sunt quantitas discreta. Nec refert punctum esse rem distinctam a substantia nec ne: quia verba Arist. intelligi non pñt, nisi punctis & lineis & superficiebus indiuisibilibus, aut assertis, aut per intellectũ fictis. Ad hoc.n. propositum dixit. 2. Physi. ꝙ abstrahentium non est mendacium, scilicet considerantium lineam, vt distinctam a superficie, & superficiem vt distinctam a corpore. Numerus igitur est quantitas discreta: quia quinq; & quinq; quę sunt partes denarij nullo termino copulãtur qui sit vtriq; partium cõis: nam partes illæ seiunctæ sunt. ¶At verò de oratione, quia vtrunq; est obscurũ, vtrũq; manifestat Arist. s. & ꝙ oratio sit quãtitas, & ꝙ sit quãtitas discreta: loquitur.n. de oratione vocali, quæ est ẽns successiuũ. Et ꝙ sit quantitas probat hac ratione. Longum & breue est passio quantitatis, sed syllaba est longa & breuis (si.n. dicas, temporis, prima syllaba tm̃ cõsumit tẽpus, quãtum ambę sequẽtes) ergo oratio quæ constat ex syllabis est quãtitas. Qđ verò sit quãtitas discreta probat: quia partes dictionis nõ copulãtur vno termino cõi, sicut nec partes numeri, si.n. dixeris, dñs, tres distinctas syllabas ꝓtulisti. Qđ si quis arguat, Arist. potius probare syllabã esse quantam quàm esse quãtitatem, rñdetur satis esse probasse, ꝙ vel syllaba est quãtitas, vel habet quantitatem: nõ.n. hic disputat an quãtitas distinguatur a re quãta. ¶In tertia particula ostendit Arist. tres spẽs quantitatis cõtinuæ, quæ sunt, linea, superficies, & corpus. Ad cuius expositionem adnotandũ est, solas esse tres dimensiones in corpore Oratio. Tres dimensiones.

quas mathematicorum more ſic eſt intelligere: Si punctum indiuiſibile (qualem cuſpidem acus demus) ſuper planam ſuperficiem cogitatione deduxeris, viſtigium reſtat diuiſibilé ſecundùm longitudinem, & ſecundùm latitudinem indiuiſibile: quod appellatur linea: Quòd ſi lineam verſus latus rurſus, ſuperficies reſtat longa & lata, ſed non profunda. At ſi ſuperficié ſurſum leuaueris, reſtat corpus, longum, latum & profundum. Non quòd corpus ex his indiuiſibilibus conſtet contra doctrinam Ariſto. 6. Phyſi. ſed quòd iſto modo imaginari poſſumus huiuſmodi quantitates. Ait ergo Ariſto. ꝙ linea eſt quãtitas continua, eò ꝙ partes eius vno communi termino copulantur qui eſt pũctũ: & eadem ratione ſuperficies cuius partes copulãtur lineá: atque adeo corpus cuius partes copulantur ſuperficies. Vbi id cõſiderãdum eſt, quomodo punctum nõ eſt quantitas, cũ ſit quid indiuiſibile: ſed eſt terminus partiũ quantitatis. ¶In quarta &
Tempus. poſtrema particula huius textus concedit Ariſto. quòd etiam tempus & locus ſunt quædam quantitates continuæ: ſunt enim extrinſeca mẽſura ſubſtantiæ: locus quidem eſt menſura magnitudinis corporis: nam tanta eſt magnitudo quantus eſt locus quo continetur: & tempus eſt menſura durationis rei. Et probat tempus eſſe quantitatem continuam, quia partes temporis, vt præſens, præteritum, & futurum, copulantur vnico termino communi, ſicut linea. ¶Ad cuius notitiam notandũ eſt; ꝙ quemadmodum partes lineę continuantur per indiuiſibilia puncta, ita partes temporis per indiuiſibilia inſtantia, & partes motus (qui tempore mẽſurantur) copulantur per indiuiſibilia quæ dicuntur, mutata eſſe. An verò ſint accidentia diſtincta a ſubſtãtia. q. 2. vtcũq; dicturi ſumus. Quod ſi q̃s arguat

guat nullũ esse tempus pręsens, quia nihil temporis pōt esse præsens nisi solũ instans, rñdetur q cũ Arist.mõ rẽ nõ tractet metaphysicè, sed dialecticè, loquitur de tempore ſm publicam vocem grammaticorum: apud quos distinguitur tp̃s, in præsẽs, præteritum, & futurum. Tempus ergo est quantitas continua: quia instans præsens vnicum, est terminus præteriti temporis & futuri: est enim vltimum instans præteriti & primum futuri, vtrũque tempus coniungens. ¶Secundò probat, locũ esse ẽt quantitatem continuam. Et q sit quãtitas præsupponit vt notum: nam cũ sola corpora quanta sint in loco, fit vt locus sit quãtus, quemadmodũ & locatũ: sed q sit cõtinua quantitas probat: quia partes loci, quẽadmodum & partes locati, cõtinuãtur termino cõi. v.g. si concauam superficiem vasis aqua pleni conferas cum superficiẽ connexa aquæ, cuicunq; puncto superficiei aquæ intelligis respõdere in eodẽ situ aliud punctũ superficiei, vasis. Et hoc est quod dicit Arist. partes loci eodem termino copulari, quo partes locati. Non. n. intelligit, eodem numero (vt multi falsò putant) nam cum sint superficies distinctæ, & tantummodo contiguæ, nõ possunt partes vtriusque eodem numero termino copulari: sed eodem intelligit, idest in eodem situ. Locus.

Tex. 2. In secundo textu qui incipit, Prætereà partim, &c. explicat Arist. membra secũdæ diuisionis. Ad cuius intelligentiam notandũ est, q positio, dupliciter accipitur, vno modo vt dicit ordinẽ & habitudinẽ partiũ in toto in ordine ad locũ, vt stare, sedere, iacere, & hoc est vnũ ex sex vltimis prędicamẽtis. Alio mõ accipitur, vt dicit ordinẽ partium ĩ toto inter se: quod est esse sursum, aut deorsum, ante vel retrò, dextrorsum vel sinistrorsum. Has. n. sex differentias positionis distinguit Aristote. in de Positio.

animalibus,&. 2.de cœlo tex. 12. Vnde partes quãtitatis habere positionem est vt possimus inter eas designare, quæ qua sit superior, aut anterior, aut dexterior. ¶ Ad quod duæ sunt requisitæ conditiones: requiritur enim & ꝙ partes sint cõtinuæ, & prę terea ꝙ sint permanentes: nec opus est addere ter tiam, puta, ordinẽ: quã quidam adunt, q̃a ordo statim cõsequitur ex his duabus conditionibus: nec deficit ordo, nisi ex defectu alterius istarũ duarũ. Et dicere, ꝙ requirit̃ ordo, est dicere, ꝙ requiritur positio partiũ: qđ est idẽ per idẽ exponere. Exempli gratia. Partes lineæ, & partes supficiei, & partes corporis, habẽt inuicẽ positionẽ: quia sunt & cõtinuæ, & permanẽtes: possumus.n. inter partes lineę assignare, añ & retro, si sit ante pedes iacens in rectũ deducta: & ĩter partes superficiei assignabim⁹ prętor hęc, dextrorsũ & sinistrorsũ: ac demũ inter partes corporis, oẽs discernemus differẽtias positionis. At verò numeri partes non habent positionem ex defectu prioris conditionis: quia videlicet partes numeri termino cõi non copulantur: vnde statim sequitur, non habere ordinem secundũ sursũ aut deorsum, aut ante & retro: nã numerus denarius non dicit, nisi decẽ res distinctas: nec de se dicit ꝙ hæc sit ante illã, nec supra illã. ¶ Neq; partes tp̃is hñt positionẽ ex defectu secũdæ cõditionis: q̃a videlicet non sunt pmanẽtes. Vñ pariter sequit̃ nõ habere ordinẽ vt possimus in tp̃e signare q̃ sit pars superior aut inferior, &c. Subiũgit verò Ari. ꝙ tã partes tp̃is q̃ numeri habẽt ordinẽ: nõ quidẽ positionis, sed prioris & posterioris, vt præteritũ est prius præsenti, & præsens futuro: atque binarius est prior ternario, & ternarius quaternario. Tamet si partes priores temporis per metaphoram solemus etiam appellare superiores, qñ dicimus supe-
rioribus

rioribus tpibus hoc aut illud cõtigisse. ¶Hinc sequitur, ꝙ partes orationis non hñt positionem ex defectu vtriusq; conditionis; qa nec sunt continuę nec pmanẽtes. Partes verò loci positionẽ hñt sicuti partes locati. Atq; adeo ex septẽ speciebus quantitatis quatuor quãtitates continuę hñt positionẽ sed ambæ discretæ, & tp̃s positione caret, nec solũ partes continui permanentis, sed puncta quibus continuatur habent ẽt positionem, puta sursum deorsum, &c. nam Aris. 5. met. tex. 12. hanc differentiam ponit inter punctũ, quod est principium quãtitatis cõtinuæ, & vnitatẽ, quæ est principiũ numeri, & punctũ habet positionem, vnitas verò non.

Tex. 3. ¶In 3. textu qui incipit, Atq; hæc sola, &c. post enumerationem quantitatum quæ sunt quãtitates per se, addit ea quæ sunt quanta per accidẽs. Quanta p accidẽs sunt illa qbus nõ cõuenit vt sint mensuræ de p se, sed mẽsurãtur aliquo istorũ enumeratorũ. Et ponit exẽplum in prædicamẽto qualitatis, & in prædicamento actionis, dicit enim ꝙ album dicitur multum de per accidens, quia superficies super quam extenditur est multa: & actio longa aut motus, quia tempus durationis est longum vt longa lectio, longus cursus.

Tex. iiij. ¶In tex. 4. qui incipit, Prętcrea quantitati: subsequitur secũdũ mẽbrũ huius capitis; in quo tres enarrãtur proprietates quantitatis. Prima est, ꝙ quãtitati nihil est cõtrariũ. Atqui textus iste tres cõtinet particulas. Primò manifestat hãc proprietatẽ speciebus determinatis quantitatis: ait. n. manifestũ esse bicubito & tricubito, nihil esse contrarium: sicut nec lineæ, aut superficiei, aut corpori. Et eodẽ modo potest esse exemplum in quantitate discreta: ternario. n. aut quaternario nihil est contrariũ. Neq; id probat Aris. sed tanquã notũ relinquit

Quãto nihil est cõtrarium.

linquit ex ſuperiori capite, vbi dixit hanc ꝓprietatem non ſoli ſubſtantię cõuenire, ſed etiam quantitati. In cuius expoſitione eadem contrarium, quæ ſubſtãtię ratione explicuimus quantitati nihil eſſe ipſi nihil eſt contrariũ. ¶ In ſecunda particula Ariſtot. ſubdit obiectionem quam illic etiam ſubdiderat: quia apparet magno contrariari paruũ, & multis pauca: quæ videntur eſſe ſpecies quædam quantitatis: ſed latius reſpondet q̃ illic, dat.n. ſolutiones duas. Primò negat has eſſe quantitates: & ſecundò eo admiſſo, negat eſſe contraria: ait.n. magnũ, & paruum, multum & plura, eſſe potius nomina de prædicamẽto ad aliquid. Et probatio ſtat in hoc, ꝙ magnũ & paruũ, non ſignificãt ſimpliciter & abſolutè quantitates certas: magnũ.n. non dicit certam quãtitatẽ, ſicut bicubitũ, aut quantitatem mille cubitorum: ſed magnum ſignificat exceſſum reſpectu alterius, ſicut granum milij dicitur magnũ in genere ſuo: & mõs dicitur paruus, in ratione mõtis: & in pago ſunt multi vicini, quia excedunt quãtitatẽ iuſtã pagi: & Athenis pauci, quando non adæquant iuſtã quantitatẽ ciuitatis, atqui ſignificare exceſſum pertinet ad prædicamentũ relationis: ſicut duplum & triplum: quemadmodum.n. duplũ dicit certum exceſſum: ita magnũ dicit exceſſum indeterminatum. Eſt ergo magnum & paruũ, paſſio quantitatis pertinens ad prædicamentum relationis: diximus nanq; cap. de proprio, ꝙ paſsio vnius prædicamẽti ponitur in alio: & hoc eſt quod dicit hic Ariſ. ꝙ bicubitum quantitatẽ ſignificat. ſ. certã ſpeciẽ quantitatis, at verò magnum non ſignificat quantitatem, ſed exceſſum reſpectu alterius, quæ eſt relatio quantitatis. ¶ Secunda reſponſio ad obiectionẽ eſt, ꝙ ẽt ſi admitteretur hæc ſignificare quãtitatẽ, nihilominus magnum & paruũ, nõ ſunt

Magnũ & paruum.

con-

contraria. Quod probat tripliciter. Prima ratio stat in hoc: contraria sunt quæ circa idem subiectū mutuò se expellunt: sed tamen id quod est magnum respectu alterius non expellit ab eodem subiecto esse paruum: quia stat, id quod est magnū respectu vnius, esse paruum respectu alterius, vt pagus qui est magnus inter alios pagos, est paruus vt sit ciuitas. In capite sequenti hoc latius explicabitur, quomodo relatio non expellit relationem oppositam: eò.n. ꝙ simile non dicitur absolutè sicut calidum, sed respectiuè, nihil obstat ꝙ id qđ est simile respectu vnius sit dissimile respectu alterius, & ꝑpterea simile, & dissimile nō sunt simpliciter contraria: sed cū addito & ſm quid, puta, respectu eiusdem. ¶Secūda ratio est expositio prioris deducēdo ad inconueniēs. Si magnū & paruū essent contraria, sequeretur ꝙ contraria simul conuenirēt eidē subiecto: quod est contra naturā contrariorū: nam idem (vt modò dicebamus) eodem tēpore est magnum respectu vnius, & paruū respectu alterius. Vnde prima ratio procedebat à priori, & hęc secūda a posteriori. ¶Tertia ratio est ferè eadem. Si magnum & paruū contrariarentur, sequeretur, ꝙ idē esset sibijpsi contrarium: nam eadem quantitas est excedēs & excessa respectu diuersorum, & per cōsequēs magna & parua. ¶In tertia particula textus, insinuat Aristo. aliam nouam obiectionem contra hāc proprietatem: nam locus species quædam est quātitatis, vt supra dictum est, & tñ in locis est cōtrarietas, puta, sursum, deorsum. Et probat Aris. minorem: cuius probatio (quæ subobscura est) sic intelligitur. Contraria sunt illa, quæ maximè sub eodē gñe distāt, & per quorum habitudinē, & respectū, alia intermedia opponūtur, vt latè probat Aris. 10. met. tex. 13. & infra. v.g. albū & nigrum, sunt com- Locus.

pletè

pletè contraria, quia color recedēs à nigro non potest vltra progredi, q̄ vsque ad album, & viride incompletè contrariatur nigro, quia tēdit ad album, & pallidum contrariatur magis nigro, quia magis accedit ad albū, sed inferus locus, puta centrum mūdi, & locus supremus.s. conuexum primi cœli, maximè distant in gñe quātitatis, vtpote per maximam lineam, & quantò aliquid propius accedit centro, est inferius, & quātò longius ab illo distat, est superius, vt secūdo de cœlo habetur, ergo centrum terræ, & ꝯuexum primi cœli sunt contraria. Itaq; non intēdit hic Arist. probare quæcūq; loca, superiorem, & inferiorem, esse cōtraria, sed spāliter id vult probare de cētro terrę & cōuexo primi cœli, per illā doctrinā, contraria sunt quę maximè distāt. ¶Sed restat dubium, cur Arist. nō rñderit ad hāc obiectionem, vtrū ꝯcesserit hmōi loca esse cōtraria, an verò illud negauerit. Rñdetur ꝙ Aris. nō concedit loco, inquātum est quātitas, esse aliquid contrariū (hoc.n. putabāt antiqui philosophi, propter hoc argm̄ Arist.) sed supponit solutionem lucidam esse ex his, quę de paruo, & magno dixerat.

Locus dupliciter.

¶Ad cuius intelligētiam notandū est, ꝙ locus dupliciter accipitur. Vno modo ẜm propriam significationem, vt est species quātitatis, & hoc modo locus idem est, quod superficies vltima continentis: vt 4. physi. definitur. In qua significatione loco nihil est contrarium, quia nec dicit sursum esse nec deorsum, sed solū dicit esse mēsuram locati abstrahendo ab esse in hoc vel illo puncto respectu centri terrę. Alio modo accipitur locus pro hoc, aut illo puncto respectu cętri terræ, & hoc vocat Arist. vbi, quod est vnum ex sex postprędicamentis. Et in hac significatione non significat quantitatem, aut mensuram locati, sed esse in hoc, aut illo puncto

respe-

respectu centri terræ, puta magis aut minus distás ab illo, sicut aqua est in inferiori loco, & aer in medio, & ignis in superiori loco, quia aqua minus distat à centro q̃ aer, & aer q̃ ignis. Aut propinquius orienti, aut occidẽti (quã vocãt Cosmographi lõgitudinẽ) aũt propinquius septentrioni, aut meridiano (quã appellãt latitudinẽ.) Et respectu hoĩs dicit hoc esse à dextris, illud verò à sinistris, & isto mõ accipiẽdo pro vbi, aliquid est ꝯtrarium. Vnde non sequitur, ꝙ quãtitati aliquid sit contrariũ: sed, vbi, quod dicit respectũ, sicut quamuis magno aliquid esset cõtrariũ, non sequeretur quãtitati aliquid esse contrariũ, quia magnũ non significat quantitatẽ certam, sed excessum respectu alterius, & est relatiuum secundũ dici, vt cap. 7. & 9. explicabimus.

Tex. 5. ¶In tex. 5. qui incipit, Porro autem: subditur sucunda proprietas quantitatis, nẽpè ꝙ quãtitas non suscipit magis nec minus, in quo etiam assimilatur substãtię. Probat hoc inductiuè per omnes species quãtitatis, quia bicubitum (quæ est species quãtitatis còntinuæ) non suscipit magis & minus, nec enim vnum tricubitum est magis tricubitum q̃ aliud, nec magis quãtum q̃ bicubitum, nec vna dies est magis dies quã alia, nec magis quãta quàm vna hora. Proprietas hęc cõsequitur ad primam, vt in superiori capite adnotauimus, nam accidentia corporalia à suo simili intenduntur, & à suo contrario remittuntur. Vnde quantò accidẽs minus habet admixtum contrarij, est intensius, & quantò plus habet mixtionis, tantò est remissius. Sed quantitas non habet contrarium: ergo nec est intensibilis nec remissibilis. ¶Secundò. Intensio & remissio cõuenit accidenti respectu subiecti, quia magis, aut minus actuat subiectum, quantitas verò consequitur statim substantiam genitam, ad modũ propriæ

propriæ pasſionis. Vnde ſicut propria paſſio nō ſuſcipit magis & minus, ita nec quantitas.

T E X. 6. ¶ In text. 6. & vltimo, qui incipit, Proprium autem: cōcluditur tandem tertia & vltima proprietas quātitatis, quæ eſt propriū eius quarto modo, puta, quia ꝯuenit, omni, ſoli, & ſemper: videlicet ꝙ proprium eſt quātitati ſm eam ęquale, aut inęquale dici, Quod eſt dicere: Quātitas per ſe habet eſſe æqualē vel inæqualem alteri quātitati: vt linea per ſe eſt ęqualis lineę, & numerus numero, tempus tempori, & reliqua omnia prædicamenta id habēt à quantitate: vt ſi homo eſt maior cane, & minor elephante, & æqualis alteri homini, omnia hæc habet ratione quātitatis: Et eodem mō ſi duæ actiones ſunt æquales, aut inæquales, hoc eſt ratione tēporis quæ eſt ſua quātitas, & ſi albedo vnius folij papyri eſt ęqualis albedini alterius, i. quia extēditur per æqualem ſuperficiem: ſed ſecūdùm qualitatem res non dicuntur æquales: album enim in quantum album, non eſt alteri ęquale, ſed ſimile. Et ratio huius proprietatis eſt, quia propriū eſt, quanti eſſe menſuram, & mēſura eſt id quo rerum æqualitates, aut inæqualitates metimur.

Aequale, vel inæquale.

Quæſtio prima.

Vtrum textus Quantitatis ſit verus.

ADVERSVS partem affirmatiuam arguitur primò. Quantitas prius deberet in genere definiri quā diuideretur in ſpecies: poſtquam quantum eſt genus ad diſcretum & continuum: ergo ineptum eſt Ariſt. initium. Et confir. omnis quantitas cōtinua eſt diſcreta: ergo non ſunt illæ duę ſpe

cies.

cies. Probatur antecedés. Discretũ est id cuius partes separãtur, sed verbum in definitione dicit aptitudinem: ergo idem est discretum quod diuisibile in plures partes, & talis est quãtitas cõtinua: ergo. ¶ Et confir. secũdò. Ratio quãtitatis est esse mensuram substãtiæ, vt constat ex vltima proprietate quãtitatis: sed omnis mensura reducitur ad vnitatem, cui per se primò conuenit ratio mẽsuræ secũdùm Arist. 10. met. tex. 2. & vnitas est principium quantitatis discretæ: ergo quãtitas continua reducitur ad discretam, & per consequẽs non sunt duæ species. ¶ Secũdò principaliter arguitur. Accidentia in concreto non ponũtur in prædicamẽto per se primò, sed in abstracto: ergo malè Arist. diuisit quantum in concreto. Probatur antecedẽs. Id per se ponitur in prędicamẽto, quod est simplex prædicatũ, scilicet simpliciter significans rem illius prędicamenti, & ratione cuius alia ponuntur in eodẽ prædicamẽto, sed accidẽs in abstracto significat simpliciter formam accidẽtalem, in concreto verò significat illam quodam modo compositiuè concernẽdo subiectum: & ideo concretum ratione abstracti quod est significatum formale ponitur in prędicamento: ergo abstractũ per se primò ponitur in prædicamento. ¶ Tertiò principaliter arguitur. In substantijs spiritualibus est numerus: nam decies centena millium ministrãt Deo: quin etiam in Deo ipso est numerus trium personarum, & tñ illic nõ est quantitas (cum nihil sit illic materiale) ergo numerus non est species quãtitatis. ¶ Quartò arguit. Oratio si accipiatur in mente, est de genere qualitatis, puta habitus vel dispositio: si verò accipiatur in voce, vt dicit Arist. tũc, aut accipitur in quãtum significatiua, & sic est in genere signi, vt cap. 4. dictum est, aut accipitur in quantũ est quoddam ens

naturale,

naturale,& tūc,si oratio est verberatus aer(vt aliqui opinātur)est in prędicamēto substātię vti oratio scripta,si verò sit accidēs ex reuerberatione ꝑductū in aere, tunc est in prædicamēto qualitatis. Quod si accipiatur vt est quædam actio,tunc est in prædicamento actionis sicut ambulatio, ergo nulla ratione oratio ponitur in prædicamento quantitatis.¶Et confir. Quælibet per se syllaba est quantitas continua(vt puta,quæ vnico spiritu profertur) & est oratio, ergo oratio non est species quantitatis discretę,vel saltem exemplum positum in textu de syllaba non est aptum . ¶ Quintò principaliter arguitur.Si linea,superficies, & corpus essent species quantitatis,sequeretur ꝙ omnes passiones eorum essent in eodem prædicamento,consequēs est falsum,ergo & antecedens.Probatur minor:Triangulus,quadrāgulus,sunt passiones linearum & superficierū,& cubus est passio quædā corporis , nā cubus est corpus cōstās ex oībus suis laterib.ęqualibus,vt tessera,& tñ cum sint figuræ,pertinent ad prædicamentum qualitatis.Item asperum & leue, sunt passiones quātitatis,nam asperum est superficies dura,quę habet partes subsultātes alias.s.alijs prominētes, & leue est superficies quę habet partes ęquales,vt speculum,& tamē ista pertinent ad prædicamentum qualitatis.¶Et confir.Linea infinita(qualis ponitur linea gyratiua,aut si imaginaretur linea recta infinita)non posset esse mensura, vt docet Arist.5.met.tex.18.sed de ratione quantitatis est esse mēsuram,ergo talis linea non est in prędicamento quātitatis. ¶Sextò arugiť,Philosophus 5.met.tex.18.enumerat tempus, motum, & locū, inter quātitates per accidēs,hic verò connumerat inter quātitates per se,licèt extrinsecas,vt patet in tertio textu,& illic nihil meminit de oratione,ergo est

go est

go est sibi contrarius, ¶ Et confir. Locus est superficies corporis continentis, vt habetur quarto meta. ergo superficies, & locus, non sunt duę distinctæ species. ¶ Et confir. secūdò. Locus baculi cuius medietas est in aqua & medietas in aere, nō est quantitas continua, cū aqua non sit continua aeri: ergo locus non est species quantitatis continuæ. ¶ Septimò contra proprietates quantitatis in genere, arguitur. Quemadmodum substantię, prima proprietas est, non esse in subiecto, & secunda pdicari nomine & ratione de suis inferioribus, ita & cuicunque accidenti conuenit esse in subiecto, & prædicari de suis inferioribus noīe & ratione, vt c. superiori dicebamus, ergo has etiam proprietates debuisset attribuere quātitati. ¶ Et confir. quia quantitas non solùm est similis substantię in hoc qđ est non habere contrariū, nec suscipere magis & minus: sed etiam in hoc, ꝙ quantitas vna numero, recipit successiuè cōtraria (eadem. n. superficies mō est alba, & postmodū nigra) ergo diminutus fuit Arist. in assignatione harum proprietatum. ¶ Octauo contra primam proprietatem arguit. Longum contrariatur breui, vt per se est manifestum, tamē longum est de prædicamento quantitatis (idem. n. est longū quod lineam: sicut, latum idem quod superficies, apud Arist. & corpus, idem quod lōgum, latum & profundum) ergo quantitati aliquid est cōtrarium. Eodem modo arguit de magno & paruo: nam magnum idem est ꝙ longum, latū & profundum, Vnde si longum est de prędicamēto quantitatis, pari ratione magnum. ¶ Et confir. ꝙ magnū, & paruum sint contraria contra Aristotelem. Augmentatio & diminutio sunt motus contrarij, vt habetur in postprædicamentis: sed motus contrarij sunt illi, qui sunt ad terminos contrarios (quinto

 physi.

physi.text.48.) & magnum, est terminus augmentationis, & paruum, terminus diminutionis, ergo magnum & paruum sunt contraria. ¶ Et confirmatur secundò. Aequale contrariatur magno & paruo secundùm Arist. 10. meta. tex. 17. tanquam medium duobus extremis, ergo à fortiori magnum contrariatur paruo. ¶ Et confir. tertio, quod locus contrariet loco contra intẽtionem Arist. puta accipiẽdo locũ pro superficie cõtinẽte locatum. Ait.n. ipse 4. phy. tex. 4. & tex. 44. quod corpora contraria naturaliter feruntur ad loca contraria, quia habent virtutes conseruatiuas contrarias, vt grauia mouentur ad centrum, & leuia mouentur sursum, vnde manifestè loquitur de loco conseruante locatum, sed locus hoc modo videtur pertinere ad quantitatẽ: ergo quantitati aliquid est contrarium. ¶ Nonò principaliter contra secundã proprietatẽ arguit. Longum est species quãtitatis, sicut calidũ est species qualitatis: sed sicut per alterationem aliquid efficitur magis calidũ, ita per rarefactionẽ efficitur magis longũ; ergo sicut qualitas recipit magis & minus, ita & quãtitas. Et id confir. autoritate S. Thm. 1.2.q.52.ar.2. ad primũ, & secũda secũdæ q. 24. ar. 5. ad primũ argm̃: vbi expressè dicit, quod quãtitas habet proprium argm̃, sicut aliæ formæ accidentales per modum intensionis eius in subiecto, sicut patet in his quę rarefiunt. In quam sententiam citat Arist. 4. phy. tex. 84. ¶ Decimò & postremò arguit contra vltimã proprietatẽ. Aequale vel inæquale non proprium quarto mõ quãtitatis, ergo malè dicit Arist. illud esse maximè propriũ. Antecedẽs probatur tripliciter. Primo, quia substãtię id conuenit non solũ rõne quãtitatis, sed rõne essentię: sunt.n. species animaliũ inęquales in gradu essentiali pfectionis, vnde in quocũq; gñe est vna & perfectissi-

ma species, quæ est metrum & mensura aliarum. Secundo probatur. Quia in prędicamento qualitatis est æqualitas,& inęqualitas ſm qualitatem,duę enim albedines inæqualiter intensæ sunt quidem similes,sed tamen æquales non sunt,nisi sint ęqualiter intensæ.Et tertio probatur antecedens. Quia æquale vel inequale pertinet ad prædicamentum relationis,ergo non est propria passio quantitatis. ¶In contrarium est autoritas Arist.

AD quæstionem affirmatiuè respondetur. Vnde circa primum argumentum adnotandum est, ꝙ prima & per se ratio quãtitatis est, esse ratioñe extensionis: nempè ratione cuius substantia habet partem extra partem,& huic proximum est, ꝙ ratione quantitatis substantia,& accidentia corporalia sunt diuisibilia in partes secundùm extensioñe: cui annexa est tertia proprietas quãtitatis, quæ est esse mensuram substantię,ac demum, vt rõne quãtitatis substantia,& res omnes corpore sint æquales vel inæquales,finitæ vel infinitæ.Vnde de quantitate tractat Arist.5.met.tex.18.& hic: sub diuersis tamen rationibus. Nam illic tractat de quantitate secundùm eius esse naturale, quod est extensio & diuisibilitas:hic autem tractat de illa in ordine ad substantiam,puta in quantũ est mensura substantiæ.¶Et ideo illic definit quantitatem in genere dicens.Quantum dicitur quod est diuisibile in ea quæ insunt, quorũ vtrunque vel vnumquodq; vnum quid aptum est esse. Quod est diuisibile,ad differentiam Dei & intelligentiarum;quę ideo nõ sunt propriè quanta, quia non sunt diuisibilia. In ea quę insunt, ad explicãdam diuisioñe propriam quantitatis. ¶Vbi adnotandũ est ꝙ corpus tripliciter est diuisibile. Vnõ mõ in elemẽta quę non sunt formaliter in mixto,sed virtualiter: in queñ non di-

Rõ quantitatis.

¶Definitio quantitatis.

uiditur nisi per corruptionem mixti. Dicit ergo: In ea quæ insunt, idest in partes q̃ formaliter sunt in toto, ad excludendum diuisionem mixti in elementa: quæ non est diuisio quantitatis. Secundò diuiditur corpus in materiam & formam, quæ quidem per se separatę naturaliter esse non possunt, & ideo ad excludendū hanc diuisionē dicitur in definitione. Quorum vtrunq;, aut vnum quodque vnum quid esse potest. i. ꝙ si diuisio fiat in duas partes, vtraq; per se manere potest: & si fiat in plures, quęcunque etiam manet. Et hæc est diuisio ẜm extensionem, quæ est propria quantitatis conueniẽs vniuocè quantitati continuę, & discretę tanquam genus suis speciebus. Quod si quis arguat genera lissimum (quale est quantum) non definiri: respondetur, ꝙ hæc est descriptio quędam, sicuti esse per se, est descriptio substantiæ. ¶ At verò accipiendo quantitatem in ratione mensuræ, vt hic considera tur, continuum, & discretum, non conueniunt in vna ratione mensurę. Continua. n. quantitas metit magnitudinem rei: discreta verò metitur multitudinem. Et hac de causa Aris. non definiuit hic quãtitatem in genere, sed statim rem inchoauit a speciebus, veluti fecit capite superiori de substantia. Vnde diuersa sunt nomina ad interrogandum, & respondendum de mensura continui, & de mensura discreti. Nã de cõtinua interrogamus, quanta sit, & respõdemus, ꝙ est magna vel parua, bicubita vel tricubita. &c. sed de discreta interrogam⁹ quot entia sunt, & respondemus, ꝙ sunt multa vel pauca, vnum aut plura: quamuis de continuo qđ est facilè diuisibile (qualia sunt liquida) etiam respondemus, ꝙ est multum vel paucum, vt ꝙ est multũ aut paucũ vinũ, vt docet Arist. 10. me. tex. 20. ¶ Ad primam confirmationẽ r̃ndetur, ꝙ satis mirari nõ possum,

Interrogationes quanti.

Quãtitas continua non est discret.

possum, qua sibi ratione doctores huius temporis persuadere poterint, omnem quantitatem continuam esse discretā, dicentes, ꝙ quantitas, & quantitas discreta, conuertunt, cum Arist. asserat manifestè duas esse distinctas species. Neq; definitio illa quam assignat quantitati discretæ, est Arist. sed illi potius contra Arist. eā excogitarunt. Nā quantitas discreta ſm Aristo. non definitur, ꝙ sit omnis quantitas diuisibilis in plures partes; sed illa sola quantitas cuius partes nō copulantur vno cōi termino. i. quantitas cuius partes sunt actu diuisę: ita vt sit nomen collectiuum. Vnde quātitas continua non magis est discreta, quàm discreta sit cōtinua. Mirabile. n. est, ꝙ vnus lapis sit binarius. &c. cum illic non sint actu duo aut tria. Nec sequitur, sunt duæ medietates; ergo sunt duo entia; quia illæ partes non habent vnitates distinctas: immò illę duæ partes non sunt nisi vnum. Qđ sit vtrumque & multa opponantur non solū ratione, sed realiter: quod docet Arist. 10. me. tex. 17. ¶ Ad secundam confirmationem respondetur, ꝙ quamuis continuum, & discretum habeant diuersas rationes mensuræ; vt iam modò dicebamus; tamen mensura continui reducitur ad vnitatem; vt est sententia Arist. loco modò citato, vbi docet, ꝙ cum prima ratio mensuræ debeat esse indiuisibilis, prima omnium mensura est vnitas. Exēpli gratiā. Stadium, quod est vnū continuum metimur passibus centum vigintiquinque, & passum, quinque pedibus, & pedem palmis quatuor, & palmum, quatuor digitis, atque adeo digitum quatuor granis tritici: quo grano vtimur tanquam indiuisibili vnitate. Et eodem modo in ponderibus: Talentū metimur libris, & librā vncijs, & ita descendēdo vsque ad scrupulos, quæ sunt veluti vnitates indiuisibiles. Pariq; rōne in tē- Vnitas est prima mēsura.

pore, annum metimur mensibus, & menses diebus.&c.¶Ad secundũ argumentũ, diuersi sunt modi respondendi. Paulus Venetus hic & superius. ca.4. censet ꝙ abstracta primò ponuntur in prædicaměto, nec tamen aliã rationem adducit quàm ꝙ Aris.in abstracto dixit, quantitatis aliud continuũ. &c.Et eadem videtur esse sententia S.Th.opus.4 2. ca.19. vbi ait, quòd accidentia in concreto non sũt in genere nisi per reductionem. Ex alia parte, cum prædicamenta accidentium distinguantur secundùm diuersos modos prædicandi de substantia, & non prędicentur de illa nisi in concreto, videtur ꝙ potius concreta sint in prædicamento quã abstracta. Et pręterea, quia quamuis Boetius transferat in abstracto, q̃titatis aliud.&c. tamen in Græco nõ est, nisi in concreto, vt vertit Argyropylus. Est.n. posoi, idest quanti, non posotetos.i.quãtitatis.¶Nihilominus vtrouis mõ dicamus parum refert. Tametsi argumentum principale quod nos formauimus plus me mouet, vt abstracta principalius ponãtur in prædicamenta. Et id maximè tenendo res prædicari: nam albedo ipsa est forma, quę prædicatur de substantia (licèt non prædicetur nisi in concreto) & cum distinctio prædicamentorum sit formalis, videtur ꝙ abstractio principalius ponatur in pdicamento. At verò Aristote. parum de hoc curat, aliquando enim explicat res prædicamentorũ in abstracto, aliquando in concreto, vt generalissima, puta quantum, quale, ad aliquid, in concreto sunt, & duplum, subduplũ, calidum.&c. Sed tamen species quantitatis, propter similitudinem quã habent cum substantia, explicat in abstracto, vt linea, superficies, & eius figuræ, vt triangulus, quadrangulus.&c.¶Quod autem de rebus dictum est, de terminis proportionabiliter intelligatur, quippe

Discreta prima sũt i prædic.

qui in prædicamento tanquam rerum signa pona-
tur. Tametsi non sit concedendum, ꝙ ly album po
natur in prædicamento ratione de ly albedo, sed tã
res quæ est album, quã nomen album, ponitur in
prædicamento ratione albedinis. ¶ Id tamẽ adnotã
dum est per totũ caput, ꝙ tam species q̃ proprie-
tates quantitatis exponi nõ possunt aptè de termi-
nis, sed de reb. vt nonulli ex Nominalibus etiam
concedũt. Nam quis dicat quòd linea, superficies,
& corpus, accipiantur pro illis terminis: quæ certè
non sunt lineæ nec superficies, sed nomina linearũ
& superficierum. ¶ Ad tertium argumentũ respon
detur, ꝙ vnitas dupliciter accipitur. Vno mõ tran
scendentaliter, vt conuertitur cum ente tanquam
passio eius. Nam ens & vnum conuertuntur, vt do
cet Arist. 7. met. tex. 16. & 57. tanquã passio, & eius
subiectum, quæ vt diximus cap. de proprio, sola ra
tione distinguuntur secundùm S. Tho. & secũdùm
Scotum distinguũtur formaliter. Et isto modo quæ
cunque res mundi siue corporea, siue incorporea,
eò ꝙ est res, est vna: & isto modo in angelis & in
Deo est numerus. Vnde cum nomen res (propter
eius transcendentiam) supponat tam pro essentia
quàm pro persona, vtrunque concedimus in Deo
s. & ꝙ Deus est vna res, & ꝙ est tres res: atque a-
deo ꝙ est vnus & trinus. Alio modo accipitur vni-
tas vt sequitur diuisionem quantitatis (etenim in
quot partes diuiditur continuum, tot resultant v-
nitates) quæ vnitas dicitur vnitas prędicamẽtalis,
quia est principium numeri, quæ est species quan-
titatis: & hæc in rebus spiritualib. non reperitur.
¶ Ad quartum argumentũ respondetur: ꝙ oratio
vt est species quantitatis, non accipitur aliquo illo
rum modorum quę enumerantur in argumento;
vt argumentum probat: sed accipitur vt est nomẽ

mensuræ rei successiuè discretæ. Et ideo dicitur in textu, Dico autem orationem illam, quæ est in voce, quam particulam Boetius dicit addidisse ad tollendum æquiuocationem orationis mentalis. Sed tamen particula est in Græco, vt vertit etiam Argyropylus. Hæc quidem species quantitatis ante Aristotelẽ forsan erat incognita: & primus ille hanc speciem appellauit orationem. ¶ Ad cuius euidẽtiã notandum est, ꝙ ad rationẽ orationis in præsentiarũ impertinẽs est, esse vocẽ significatiuã necne: immo neq; esse vocẽ, aut aliũ sonũ. Est.n. mẽsura qua metimur, non solũ numerum partiũ discretæ quãtitatis successiuè: sed quantitatem, & durationem cuiusq; partis in eodẽ situ, quod expositores silentio præterijsse miror. Exempli gratia. Siue dicas Cicero, eadem est species orationis (quamuis secunda dictio non sit significatiua) non solùm, quia vtraque dictio constet ex tribus syllabis: sed quia vterque pes sit tribrachus, constans ex tribus breuibus: attamen si dicas, Ciroci, non est eadem species quantitatis: quia prima syllaba efficitur longa, tametsi Boetius reputet eandem speciem: non respiciens mutationem quantitatis syllabæ. Eadem ratione, domini, & blitiri, sunt eadem species orationis: nam vterq; pes est anapestus: constans ex duabus breuibus & vltima longa, sed tempora, est alia species, q̃a est dactylus, cõstãs ex priori lõga, & duabus breuib. Atqui (vt semel finiã) oratio est species subalternæ quãtitatis habẽs sub se tanquã species specialissimas cunctas species pedũ in carmine, vt spõdæus, constans ex duabus longis, vt gẽtes: pyrrichius, ex duabus breuibus, vt Deus: iãbus, ex breui & lõga, vt Deos: trochæus, ex lõga & breui, vt tempus. Et eodẽ mõ in trisyllabis, molossus, ex tribus lõgis, tribrachus, ex tribus breuibus; dactylus, ana-

pectus, &c. In hac specie quantitatis ponuntur et nomina metrorum, vt metrum: carmen, Hexametrum, Pentametrum, Saphicum, Adonicum &c. Nec solũ voces, sed si tuba aut cithara sonos, secũdùm metri quantitates resonent, illi sunt in eadẽ specie quãtitatis, ac si voce prorferentur. ¶Ad cõ sir. conceditur, quòd vna syllaba, quæ vnica continua prolatione profertur, non est mensura discreta; sed continua. Et ita in secundo libro Summul. diximus sonum vnius syllabæ esse accidẽs paruissimo tempore permanens in aere. Attamen oratio ponitur species distincta a tempore: tum quia de per accidens est, quòd syllaba vnica prolatione an pluribus proferatur: tum maximè, quia tota dictio & oratio est vna quantitas, constans ex partibus discretis. Et propterea hanc speciem non appellauit Aristote. syllabam, sed orationem. ¶Circa quintum argumentum id maximè considerandum est, quæ res aut termini, in quo prędicamento ponantur. Quemadmodum enim ludus Summulistarum est adducere instantias (quas vocant) in materia oppositionis, aut syllogismorum: ita negotium dialecticorum in prędicamentis, dẽt esse disquirere, discernereq; res & terminos cuiuscunque prædicamenti in hunc. n. vsum inuenta est ars hæc Aris. Vbi hoc fundamentũ iacere oportet, quamuis multi etiam graues doctores contrarium putent. Nullus terminus secundùm eandem significationem, nullaque prorsus res formaliter accepta, constituitur in diuersis pdicamẽtis: aliàs rueret tota ars Aris. cuius negotiũ fuit distinguere decẽ genera rerum, quæ essent primò, & per se diuersa. Inspicienda est natura formaliter significata; & secundùm illam & res & nomen collocãda sunt in prædicamẽto. Exẽpli gratia. In pdicamẽto quantitatis, sunt duæ species

Syllaba.

Fundamentum.

cies

cies subalternæ, puta, continuum, & discretum: & sub continuo sunt tres species intrinsecę quantitatis. s. linea, superficies, & corpus. Atqui, si istę species accipiantur secundùm esse absolutum quantitatis, quod est esse diuisibile secundùm extensioné sunt species specialissimæ: quia non sunt nisi tres species dimensionis, & per consequens diuisionis. s. secundùm longitudiné, latitudinem, & profunditatem. Si verò accipiantur secundùm rationem mensuræ, tũc sũt species subalternæ: nam sub linea ponuntur omnes quantitates dicentes mensuram, vt bicubitum, tricubitum, item stadiũ, passus, pes, palmus, vlna, & alia id genus, quæ sunt directè in prędicamento quãtitatis. Vnde pes, si accipiatur tã quam pars hominis est reductiuè in prædicamento substantiæ: sed si sit nomen mensuræ est prædicaméti quãtitatis: sicut passus, vt dicit actioné est in prędicamento actionis, si tamen mensuram, est in prędicamento quantitatis. Eodem modo modius, amphora, dolium, & similia, si accipiantur vt significát figurã vasis, sunt in prædicamento qualitatis: sed si accipiãtur in ratione mensuræ, sunt in pdica méto quãtitatis. Eadẽ rõne, vncia, libra, talentum, sunt in prædicamento quantitatis. ¶ Eodem modo dicendum de quantitate successiua, puta, tempus, si vn. accipiatur secundùm esse absolutum est species specialissima: nam tempus est species cuiuscunque temporis magni, vel parui: sed tamen in ratione mensuræ est species subalterna, cuius species sunt, hora, dies, mẽsis, & annus, seculum, ætas. Eodem mõ species numeri sunt, binarius, ternarius, &c. sed istæ sunt species specialissimæ, sicuti locus: vt pote quibus nõ est assignare alias inferiores species: nam binarius hominum, & binarius equorũ, eiusdẽ speciei sunt in genere quãtitatis, licèt

Tempus.

cèt in genere substantiæ differant specie: sicuti locus terræ, & locus ignis, eiusdem sunt etiã speciei, in hoc genere: licèt habeant naturas & proprietates differétes specie physica. Igitur ad argumentũ respondetur, ꝙ quãuis, linea, sit in pdicaméto quãtitatis, nihilominus, triãgulus, circulus, & similia (quæ fiũt ex lineis) sunt in pdicamento qualitatis: quia ista de formali dicũt figuras, quę sunt passiones qualitatis: & in prædicabilibus diximus, ꝙ passio vnius prędicaméti aliquãdo ponitur in alio. Eodem modo, cubus, qui est corpus vndecũque quadratum, est in prędicamento qualitatis, sicut tessera, sphera, & pyramis, & corpus ouale, lenticulare & reliquæ id genus figurę corporum. Immo verò adnotandũ est hic, huiusmodi etiam figuras accidere numeris, quos Aristo. 5. met. tex. 19. vocat numeros cõpositos: quéadmodũ. n. in superficie, triangulus est figura plana, & in corpore, cubus, est figura corporalis; ita nouenarius, dicitur numerus superficialis triãgularis æquilaterus, vt puta q constat ex ter tribus: nã tres ternarij se habẽt vt tria latera triãguli: & numerus vigesimus septimus, est numerꝰ corporalis cubus: nã ter tria ter, sunt vigintiseptem. Vnde quanquã numerus nouenarius, & numerus vigesimusseptimus, sint in prædicaméto quantitatis: tamen si dicas, numerus triangularis, aut numerus cubus, est in prædicamento qualitatis, vt illic dicit Arist. Nec sequitur eandem rem esse in diuersis prædicamentis: quia numerus nouenarius, solũ dicit quantitaté: sed numerus triangularis dicit figurã. ¶ Et eodẽ mõ respondetur ad aliã partem argumenti, ꝙ asperũ, & lene, nullo mõ sũt de prædicamento quantitatis (vt aliqui falso putant) sed sunt de prædicamento qualitatis, quia dicunt figuram: quamuis asperum dicat figuram

Figuræ quãtitatis.

ram ex partibus subsilientibus in corpore duro. Eodem modo, rarum & densum: durum & molle, graue & leue; omnia pertinent ad prædicamentũ qualitatis: quãmuis grauitas, duricies, & raritas, fundẽtur in quãtitate, tanquã passiones eius. ¶ Ad confirmationem respondetur, ꝙ Aristote. illic solũ intendit dicere, quòd linea infinita in actu non potest esse mensura secundùm se totam, potest tamẽ secundùm partem finitam esse mensura. Et ideo linea secundùm Mathematicos, qui tractant de linea recta inquantum constituit angulum definitur, ꝙ sit longitudo clausa inter duo puncta: quod solùm conuenit lineæ finitæ. Nihilominus linea infinita est etiam in prædicamento sicut linea finita: & in ratione quantitatis sunt eiusdem speciei: nam linea licèt sit infinita extensiuè, est tamen finita, & limitata secundùm essentiam (postquã est creatura) vt dicit S.Tho. 1.par.q.7.artic.3. ¶ Ad sextum argumentum respondetur cũ S.Tho. in eodem loco, quòd cum Arist. in 5. metaph. tractet de quantitate secundùm esse naturale, quæ est ratio diuisionis: tempus & motum collocauit inter quantitates per accidens, eò quòd, motus, nõ per se diuiditur: sed diuiditur ad diuisionem spatij per quod fit motus: est.n. prior pars motus, illa quã mobile mouetur super prima partem spatij: & posterior est illa, quã mouet super secundam partem: & pariter tempus diuidit ad diuisionem motus: est nanque prius & posterius in tempore, sicut in motu primi mobilis. At verò, accipiendo in ratione mensuræ, tẽpus est p se quantitas & mensura durationis: & ideo hic posuit tempus inter quantitates per se: nihil tamẽ hic meminit de motu, quia nõ est in motu alia ratio mẽsuræ, quã in tẽpore. Eadẽ de causa nihil meminit illic de oratione, quia in rõne quantitatis nõ distin-

Linea infinita.

distinguitur tempus & oratio; nam quęlibet sylla-ba est quantitas continua: sed tamē in ratione mensuræ, oratio, quæ est mensura discreta, distinguitur a tempore, quod est mensura continua. Vel dicendum est, ꝙ orō in rōne quantitatis continetur sub nomine numeri: quia in rōne numeri nihil refert, ꝙ sit permanēs vel successiua: sed tñ in ratione mēsuræ differt, ꝙ sit mēsura permanētis vel successiui. Ad primam confir. respondetur, ꝙ quāuis eadē res sit superficies & locus, nihilominus hæc habet respectu diuersorū: nā respectu corporis locantis est species quātitatis intrinseca; sed respectu locati est species quantitatis extrinseca: quia est terminus intrinsecus locātis, & extrinsecus locati. Et his rationib. diuersis pertinet ad diuersas species quātitatis. ¶ Ad secundam confirmationem respondetur ꝙ quamuis aqua & aer continentes baculum sint duo in genere substātiæ: & superficies earū versus baculū sint ēt duæ tanquam termini intrinseci aeris & aquæ, tamē in ratione loci sunt vnus locus: quia adequatè ambiunt idem locatum. Locus.

Ad septimum argumentum, quod cōtra secundam partem textus formatum est, respondetur, ꝙ non esse in subiecto, est proprium quarto mō substātiæ, nulli conueniens accidēti: & ideo connumeratum est inter proprietatem substātię: tamen, esse in subiecto, nō est propriū quātitatis, sed est omni accidenti commune, & ideo non debuit poni propriū quātitatis: at per oppositū extremum colligitur ex proprietate substātiæ. Eodem modo prędicari de suis quidditatiuè inferiorib. nomine & ratione, quia est omnibus prædicamentis cōmune, satis est expositum esse in prædicamento substantiæ, cui per se primo conuenit hæc proprietas: nā prædicari nomine & ratione, est prędicari nomine &

defini-

definitione,& accidentia:quia non habent quidditatē ita propriè sicut substantia, nec habent ita propriè quidditatiuam definitionem. ¶Ad confir. respondetur,quòd quantitati non cōuenit eo modo, cum sit vna numero recipere contraria, quo modo est proprium substantiæ:nam quantitas, non recipit contraria,nisi tanquam subiectum quo: substantia verò est quæ sustinet accidentia, & quantitas in sacramētō altaris supernaturaliter fungitur hac vice substantia.¶Ad octauum argumentum respondetur, ꝙ longum vno modo accipitur absolutè,& significat dimensionem lineæ: dicimus enim lineam esse longitudinem sine latitudinē: & superficiem, latitudinem sine profunditate &c. & isto modo,longum, est de prædicamento quantitatis: quia nullum dicit excessum nec respectum: Vnde Aristot.2.de cœlo,text.12. dicit, ꝙ longitudo animalis est distantia a sursum vsque deorsum, & latitudo a dextro in sinistrum, & profunditas ab ante in retrorsum.Quare,longū,&latum,isto modo nō habent contrarium:nam quicquid est diuisibile secundùm longitudinem,quantumcunque breuissimum,est longum: sicut quicquid est diuisibile ſm latitudinem, quantumcunq; angustissimum est latum.Sed alio modo,longum,accipitur,vt dicit excessum,& sic non pertinet ad quantitatem, sed ad relationem,& opponitur breui,nō simpliciter, sed respectu eiusdem, vt in expositione textus dictum est.Et idem prorsus dicendum est de magno & paruo.¶Nam magnum vno modo accipitur absolutè, vt dicit Arist.5.met.tex.18.(quod notat illic S.Tho. lect.13.) & isto modo non habet contrariū & pertinet ad quantitatem,& alio modo accipitur respectiuè de quo loquitur hic Arist.tex.4.¶Ad confir. respondetur,ꝙ magnum & paruum adhuc accipitur

Longum. (margin)
Magnum & paruū. (margin)

tur dupliciter. Vno modo vt dicit solùm quantitatem abstrahendo a quocũque subiecto naturali (vt modò dicebamus, vel absolutè, vt pertinet ad quãtitatem, vel respectiuè vt pertinet ad relationem.) Alio modo accipitur, vt dicit terminos rei naturalis. Ait.n. Arist. 2. de anima, tex. 41. ꝙ vnicuique viuentium datus est certus terminus augmẽti & decrementi. Procedit augmentatio a minimo naturali, vsque ad maximum, & diminutio retrocedit econuerso. Et inter hos terminos est contrarietas: non quidem inquantũ sunt de prædicamento quãtitatis, sed inquantum reductiuè ponũtur in prædicamento substantiæ, tanquam termini substantię. ¶ Quòd si quis adhuc arguat, bicubitum, & tricubitum expellunt se mutuo circa idem subiectũ, vt patet in rarefactione ceræ quando calefit: ergo sicut frigidum & calidum contrariantur, ita bicubitum & tricubitum. Respondetur, quòd quantitates non augentur, aut minuuntur, aut corrumpuntur, nisi per actionem primarum qualitatum. Vnde sicut diximus elementa non esse per se contraria, sed ratione qualitatum: ita dicendum de quantitate. ¶ Ad tertiam confir. distinguitur de loco sicut modò distinguebamus de magno & paruo. Accipitur enim locus, tripliciter. Vno modo vt solùm dicit superficiem continentis. Alio modo pro, vbi, vt dicit certum respectum ad cẽtrum terrę, vel ad aliud punctum fixum. Et primo modo hactenus diximus pertinere ad quantitatem, & non habere contrarium: & secundo modo, diximus habere cõtrarium, & esse relatiuum, secundùm dici. Sed tertio modo accipitur pro loco rei naturalis: vt dicit non solùm superficiem continentis, sed virtutem naturalem conseruatiuam locati, sicut locus radicis arboris est terra, & non aqua: & cauea est locus Locus.

cus

cus conseruatiuus vini. Et hoc módo locus contrariatur loco, vt locus ignis, loco aquæ, & loci calidorum, locis frigidorum ratione qualitatum conseruatiuarum. ¶ Ad nonum principale negatur consequentia: nam magis & minus album accipitur, secundũ intensionem sub eadem extensione, secundũ q albedo magis aut minus actuat subiectum, aut plures, aut pauciores habet gradus albedinis: sed tamen magis, aut minus longum solũ dicitur secundũ extensionem. Vnde quando Aristoteles dicit, q quantitas non suscipit magis aut minus, intelligit q non magis aut minus radicatur in subiecto, aut non plures gradus acquirit. ¶ Ad authoritatem S.Thom. respondetur, quòd forsan locis citatis non est legendum, intensionis, sed extensionis, quòd si legatur, intensionis, nihil aliud vult sentire Sanct. Thomas, nisi quod quemadmodum qualitas, aliquando augetur extensiuè additione nouæ qualitatis per maius subiectum, vt quando calor succesiuè penetrat partes interiores ferri, aliquando verò augetur per maiorem radicationem in subiecto sine additione nouę qualitatis, quod augmentum vocatur intensio: ita quantitas aliquando augetur per additionem nouæ quantitatis, quemadmodum augetur animal per additionem noui alimenti, aliquando verò augetur sine additione nouæ quantitatis per extensionem eiusdem quæ antea erat, vt rarefactione: in quo habet similitudinem cum intensione qualitatis, non tamen quod hæc propriè sit intensio. ¶ Ad decimum, & postremum respondetur, quòd quando Aristoteles dicit propriũ esse quantitati æquale vel inæquale, intelligit de æqualitate in extensione. Nihilominus adeo proprium est quantitati, æqualitas vel inæqualitas, & ratio mensuræ, vt perfe-

perfectiones ſubſtantiæ, & intenſiones qualitatis non dicantur æquales, aut inæquales, niſi per ſimilitudinem ad quantitatem: quia omnia menſurantur vnitatibus: nam ſubſtantiæ dicuntur æqualiter perfectæ, quę habent eoſdem gradus perfectionis, & qualitates ſunt æquales intenſione, quæ habent eoſdem gradus intenſionis. Quin etiã in diuinis metaphoricè eſt illic æqualitas, quia metaphoricè eſt illic quantitas: nam ſecundùm Auguſtinum 8. de Trinitate. In his, quæ non mole magna ſunt, idem eſt maius, quod melius.

¶ Ad tertiam probationem antecedentis eiuſdem argumenti reſpondetur communiter, quòd ęquale & inæquale formaliter ſignificat relationem, tamen fundamentaliter dicit quantitatem.

¶ Nihilominus (ni fallor) vtrunque quodammodo dicit formaliter. Enimuero ratio qua vnum eſt æquale alteri certè eſt quantitas, ſicut ratio qua aliquid eſt album eſt albedo: ſed quia æqualitas non eſt niſi inter duo extrema, æquale dicit relationem. Et ideo vtrunque concedendum eſt ſuo modo formaliter, ſcilicet, & quòd res formaliter ſunt æquales quantitate, & quòd ſunt formaliter æquales relatione. Niſi quòd quantitas eſt fundamentum proximum relationis. Et ideo æquale & inæquale poteſt poni ratione fundamenti in prædicamento quantitatis, vt diximus capite de proprio, quandoquidem quantitas eſt ratio æqualitatis, & hoc modo mathematici loquuntur de æquali: Et nihilominus ponitur in prædicamento ad aliquid, ratione relationis, ſicut maius & minus, duplum, & ſubduplum. Tametſi hęc relatio ſit paſſio quantitatis.

Quæſtio ſecunda.

Vtrum Quantitas diſtinguatur a re quanta.

ADVERSVS partem affirmatiuam ſtatim ſeſe offert argumentum illud vulgatum, fruſtra eſt pluralitas ſine neceſsitate, ſed omnia quæ philoſophi de quantitate prædicāt, ſaluari optimè poſſunt ſine diſtinctione quātitatis a ſubſtantia & qualitate, dicendo ꝙ ſubſtantia eſt ſua magnitudo & & qualitas item ſua: ergo non eſt huiuſmodi diſtinctio aſſerenda. Probatur minor. Officium primum quantitatis eſt, vt hactenus dictum eſt, extendere partes ſubſtantiæ, & facere eas loco diſtare, vt ſint aptæ diuiſiones, ſed hoc ſubſtātia per ſe habere poteſt & qualitas per ſe: ergo intentum. Minor oſtenditur. Si quantitas diſtinguitur a ſubſtantia, poterit Deus ſeparata quantitate ſeruare ſeorſum ſubſtantiam, ſicut enim in ſacramento altaris ſeruatur quantitas ſine pane, potuiſſet Deus, & panem ſine quantitate ſeruare, tunc ſubſtantia panis eſſet vna: ergo haberet partes continuas, & diſtantes loco & ſitu ſicut antea, nam poteſt Deus illam ſeruare ſicuti erat, atque adeo eſſet diuiſibilis ſecundū extenſionem, & occuparet locum: ergo ſine diſtincta quantitate poterit per ſe ſubſtantia habere quicquid quantitati attribuimus, & per conſequens quantitas non eſt accidens diſtinctum. ¶ Et confirmatur præterea. Partes ſubſtantiæ ſeipſis vniuntur, vt caput collo, & collum ſcapulis: ergo ſeipſis extenduntur. Antecedens probatur, quia partes ſubſtantiæ non videntur poſſe vniri mediante accidenti. ¶ Secundò arguitur. Si quantitas eſſet

accidens

accidens distinctum a substantia, sequeretur ꝙ esset subiectum aliorum accidentium, vt asserit ista opinio, & per consequens esset vna numero susceptiua contrariorum, quod est contra Aristotelem superiori capite asserentem, hoc esse proprium substantiæ. ¶ Tertiò arguitur. Si quantitas ponitur accidens distinctum, vt faciat partes substantiæ loco & situ distare, sequitur ꝙ in rarefactione, vbi partes magis distant quàm prius, noua quantitas acquiritur: nam si per eandem numero quantitatem partes substantiæ, nunc minus, nūc verò magis distarent, idem possemus attribuere substantiæ, vt seipsa haberet partes magis aut minus distantes. Qd' autem acquiratur noua quantitas, videtur esse contra Aristo. 4. Physi. tex. 84. vbi insinuat, ꝙ in rarefactione nihil nouum acquiritur, sed solæ partes magis extenduntur. ¶ Quartò principaliter arguitur. Si quantitas distingueretur a substantia & qualitate, sequeretur ꝙ eadem ratione species quantitatis essent inter se distinctæ, vt puta punctum, linea, superficies, & corpus: consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatur minor: si punctum distingueretur a linea, sequeretur, ꝙ esset accidens indiuisibile continuans partes lineæ. Contra quod tripliciter arguitur. ¶ Primò, quia accidens indiuisibile non potest esse nisi in subiecto indiuisibili, sed tam substantia quàm linea sunt subiecta diuisibilia: ergo nec in substantia, nec in linea subiectaretur, & per consequens in nullo esset subiecto. ¶ Secundò sequeretur, ꝙ diuisa linea produceretur nouum punctum quod antea non erat: nam vnicum est punctum continuans medietatem lineæ, sed tamen facta diuisione vnum est terminans vnam medietatem, atque alterum, alteram. ¶ Et tertiò arguitur. Si puncta sunt accidentia distincta a linea, Deus

tunc poterit separare omnia accidentia a linea, & tunc vel partes lineæ manebunt continuæ, & sic puncta sunt superflua: aut discontinuæ, & sic continuum erit diuisum in quamlibet sui parrem: qđ contradictionem implicare videtur. ¶ Similia argumenta formari possunt aduersus lineam, quæ est indiuisibilis secundùm latitudinem, & aduersus superficiem, quæ est indiuisibilis secundũ profunditatem, de qua perspicacius procedit secunda ratio cum frangitur baculus: nam tunc duæ restant superficies terminantes partes fractas, cum tamen ante fractionem non esset nisi vnica continuans ambas, & quæritur a quo producta est illa noua superficies, quæ certè non videtur per solam diuisionem posse produci. ¶ De tempore posset etiam argumentum fieri, ꝙ non sit accidens distinctum a motu cœli, sed de illo nec locus est hic, nec nobis est animus vsque ad quartum physicorum dicere. ¶ Quintò principaliter arguitur. Si quantitas continua esset accidens distinctum, sequeretur pari ratione, quòd quantitas discreta (puta numerus) distingueretur a rebus numeratis, suisque vnitatibus, videlicet quòd ternarius esset vna forma, & quaternarius alia &c. sed consequẽs est falsum: ergo & antecedens. Probatur minor: quia si ternarius, verbi gratia, Papæ, & Imperatoris, & Regis Franciæ distingueretur ab illis, deberet esse in omnibus simul tanquã in subiecto adæquato: est tamen impossibile, ꝙ vna res sit in tribus subiectis distinctis, atque adeo distantibus. ¶ Et confirma. Eadem ratione sequeretur, quòd vnitas, quæ est principium numeri esset res indiuisibilis, sicut punctum quod est principium quantitatis, consequens est falsum: quia certè in tribus lapidibus nõ videtur quid aliud sit, quàm tres quantitates sepa-

ratæ quæ sunt ternarius. Quibus colligitur, quòd quantitas non distinguitur a re quanta. ¶ A parte affirmatiua qõnis videtur stare autoritas Aristo. in hoc capite, vbi loquitur de quãtitate tanquam de accidente distincto: dicens ꝙ linea, superficies &c. sunt per se quantitates, cætera verò non sunt quantitates, nec æqualia, vel inæqualia nisi ratione istorum. Et idem latius enuntiat 5. met. tex. 18.

In hac quæstione, quę prima mota est de distinctione prædicamentorum operepretium est in priori articulo de distinctione omnium in genere vnum verbum præfari: & deinde in secũdo descẽdemus ad particularẽ responsionẽ de quantitate. ¶ Haud nos latet quàm sit persuasu difficilè, omnia decem prædicamenta sic esse realiter distincta, vt ex realibus multi videntur contendere: nempe ꝙ distinguantur omnia sicut albedo distinguitur a substantia, quã in sacramento altaris sine substãtia certò credimus existere. Quinetiam mihi nunquã persuasum erit relationem, & sex vltima prædicamenta hoc mõ a substantia esse realiter distincta. Nihilominus (vt citra iniuriam dixerim hominum aliàs doctorum, quibusque honorẽ semper deferam) modũ loquendi aliquorum Nominalium sãtis in hac parte probare non possum: sanè qui huiusmodi propositiones concedũt, substãtia est quãtitas, substantia est relatio, sedens est sessio, & similes. Non quòd ego sim tanti, vt contendam eas omnino repudiare: sed certè ꝙ videntur pugnare, non solùm cum doctrina Aristotelis, sed etiam cũ communi modo concipiendi. Et ideo excogitãdus illis esset modus aliquis quo non concederentur, etiam si negarent omnia prædicamenta esse realiter prorsus distincta tanquam substantiam & colorem. ¶ Quocirca statuitur hic conclusio tanquã fun- Fundamõtum.

fundamentum distinctionis prædicamentorum. Nullum prædicamentum formaliter prædicatur de alio, nisi prędicatione denominatiua. Quod est dicere: In concreto, substātia est quāta, & qualis, & alba, & similis. Et ita in reliquis vnum prædicamentum prędicatur de alio. Sed tamen in abstracto, substantia, nec est quantitas, nec relatio, nec sessio, nec actio &c. Probatur conclusio. ¶ Primum omniū manifestū est, hanc esse intentionē Aris. 5. met. tex. 14. distinguentis ens reale in decem prędicamenta: nam metaphysica non est de terminis, sed de rebus; cum ergo animus esset illic tractandi de ente, quod est subiectum metaphysicę, distinxit ens in decem genera rerum omnino diuersa: sicut qui tractaret de arboribus, distingueret distincta genera arborum, nisi quòd ens non dicitur de illis vniuocè. Et ideo apud Aristote. multò perspicatiores sunt huiusmodi negationes, substantia non est quātitas, substantia non est qualitas, quantitas non est qualitas, substātia non est sessio, nō est habitus &c. quàm istę, homo non est equus, equus non est bos &c. ergo qui contrarias affirmatiuas concedit, artem Aristote. palam confundit. ¶ Secūdò probatur ex eodem Aristo. qui 5. meta. text. 12. dicit, ea tantum specie differre quęcunq; continentur sub eodē prędicamēto: sed ea differre genere, quæ differūt prędicamēti figura. Et 10. metaph. tex. 12. tantā censet esse differentiam inter prædicamenta, vt nō concedat ea differre, sed esse primò diuersa. Itaque, quemadmodum Aristo. 7. meta. tex. 59. docet prædicationem identicam, puta, homo est homo, esse immediatè veram, neq; quęrenti quare homo est homo, reddendam esse aliam causam veritatis, nisi quia homo est homo, ita 10. metaph. intelligit negationem rei vnius prędicamenti de re alte-

rius

rius esse immediatè veram, nec quærenti, quare substātia non est sessio, reddenda est alia ratio, nisi quia sunt rōnes primò diuersę. ¶ Et tertiò id patet, quia vbicunque Aristo. quęrit quidditatem alicuius rei, statim discurrit per omnia prędicamenta, ad denotandum quòd sunt res diuersissimę. Primo de anima statim quęrit, an anima sit substantia an verò quantitas: & 1. physi. tex. 13. contra Parmenidem & Melissum, asserentes omnia esse vnum, statim percontatur, sint nè omnia vna substantia, an vna quantitas, an vna qualitas &c. Quo argumēto non vteretur nisi apud omnes philosophos, ēt apud ipsum Parmenidem, receptissimū esset, prędicamenta esse per se primò diuersa. Et iste est manifestè sensus verborum, quicquid alij dicant, si substantia & quantitas sunt, duo sunt: & credo idē dixisset de quocunque alio prædicamento, puta, si substantia, & relatio sunt &c. nisi quòd posuit exēplum de quantitate, quę est res ad sensum magis cognita. ¶ Et quò semel finiam, tanta est distinctio inter accidentia omnium nouem prędicamentorū & substantiam, vt 7. meta. tex. 2. doceat accidentia, non habere propriè quidditates, nec esse simpliciter entia, sed entis entia. ¶ Quartò arguitur, ꝙ cōcedere substantiam esse quantitatem, aut aliud cæterorum prędicamentorum sit contra communem modum concipiendi: nam quærenti quid sit homo respondetur, ꝙ est substantia, & non respōdemus, ꝙ est quantitas: non solùm propter connotationes terminorum, sed re ipsa vidētur esse duo, homo & quantitas. Item concedimus, ꝙ quantitas est accidens hominis: & tamen nullus cōcederet, ꝙ substantia est accidens. Item concedimus proprium esse quantitati, secundū eā æquale vel inæquale dici: quod tamē nō est proprium substantiæ. Et cōce-

dimus,ꝙ proprium est relatiuorum dici simul ad conuertentiam:quod non est proprium substantiæ aut quantitatis. Et concedimus, sessionem esse dispositionem partium in ordine ad locum: sed nullus concederet, ꝙ substantia dicit dispositioné in ordine ad locũ. Itē cōcedimus,ꝙ tēpus est accidēs cœli, est mensura durationis:& tamē cœlũ non est mensura durationis: Omnia ista profectò confundunt qui cōcedũt res diuersorum prædicamentorum de se inuicem formaliter affirmari. ¶Et hinc prolapsi sunt, vt concedant quod intellectus est volũtas,& ꝙ voluntas est sensus, & quòd voluntate intelligimus,& intellectu amamus, & vtroq; sētimus:quas profectò enũtiationes extra scholas nemo proferret. Adde, quòd Occhã ipse. 1. parte Logicæ.c.44.ait. Quãtitas nō distinguitur a re quãta: siue ista propositio, substantia est quantitas, sit concedenda, siue non. Vbi insinuat,ꝙ licèt non distinguatur, nihilominus illa propositio est negãda. Nisi ꝙ discipuli esse pergunt super magistrum.

ATTAMEN dubium restat quomodo posset huiusmodi affirmationes euitare qui nō concederet inter sedētem & sessionem eam distinctionem, quę est inter duas res, quam neque ego profectò cōcedere possum. Nam si nō sunt duę res:ergo eadem res quę est sedēs, est sessio. Vnde continuò sequitur, hæc res est hō (demōstrādo hominem sedētem)& eadem res est sessio, ergo sedēs est sessio. ¶Fateor hũc syllogismum, potuisse conuincere (sicut coegit Occhã,& eius discipulos) vt illiusmodi prædicationes cōcederentur. Attamen & Aristo. & antiqui philosophi negant consequentiam. Et certè quamuis sit apparentissima potius est negãda, q̃ sint cōcedēdæ propositiones supra impugnatæ. ¶Ad cuius igitur intelligentiã notandũ est, duplicem

Prædicatio identica & for.

plicem

plicem esse prædicationem apud antiquos.s.identicam & formalem. Prędicatio identica est illa, in qua denotatur rem significatam per prædicatum, esse eandem cum re significata per subiectum. Prædicatio verò formalis est illa, in qua denotatur ré significatā ꝑ prędicatum esse formam, seu rationé rei significatæ per subiectum. Vnde quando prædicatum est terminus connotatiuus in concreto, semper facit sensum formalé sed quando accipitur in abstracto, tūc potest vtroq; mō accipi. Dicebant ergo antiq, ꝙ ex præmissis in sensu idético, nō sequitur prædicatio formalis: & talis defectus cōmittit in dicto syllogismo, nā illi termini res, ens, id quod faciūt sensum identicum.s. hæc res est sedens, hæc res est sessio (quia ens, & res, est transcendés pertinens ad omnia prædicamenta) sed consequens puta, homo est sessio, facit sensum formalem: quia extrema sunt diuersorum prædicamentorum. Possumus iam modò defectum istum reducere, ad defectū appellationis. Vbi habeatur pro regula: quòd quando res vnius prædicamenti in abstracto, prædicatur de re alterius, denotatur, quòd ratio, & definitio rei significatæ per prædicatum, est rō & definitio rei significatæ per subiectum. Vnde perinde est arguere, hæc res est homo, & hæc res est sessio, ergo homo est sessio, ac si argueres, hæc res est hō, & hæc res est sessio, ergo homo inquātum homo est sessio inquantum sessio, aut (quod idem est) ratio hominis est ratio situs. Et ideo concludendum esset, res quæ est homo est sessio: quæ propositio ad modum concipiendi verum sonat. In concretis verò optimè sequitur, Petrus disputat, Petrus est homo: ergo disputat, omnis homo est albus, omne risibile est homo: ergo omne risibile est album. ¶ Sed sunt contra istum modum dicendi

Regula appellatiōis

argu-

argumenta duo. Primum : quia non videtur defe-ctus iste syllogismi fundamentum habere in dialectica. ¶Ad quod respondetur fundamentum esse primò, quia cũ medium puta, res, aut si dicas hoc ens, sint termini transcendentes significant rem cuiuscunque prędicamenti: & ideo cum quibuscunque talibus possunt facere sensum identicum. ¶Et præterea, quia defectus appellationis, & alij dialectici non habuerunt fundamentum aliud quã modum concipiendi hominum: vnde sicut in istis syllogismis, Petrus est monachus, & Petrus est albus: ergo Petrus est monachus albus, cognosco Coruscum, Coruscus est veniens, ergo cognosco veniẽtem, propter modum concipiendi dicimus esse peccatum appellationis, eadem ratione in proposito. ¶Et postremò defectus iste habet fundamentũ in Aristo. qui 3. Physi. tex. 19. & infra cõcedit actionem, & passionem esse eundem motum : motus enim ad calorem, vt exit ab igne, est actio, & vt recipitur in aqua, est passio, sicut eadem (inquit) est via a Thebis ad Athenas, quæ est ab Athenis ad Thebas, Vbi negant hanc consequentiam, hic motus est actio, & hic motus est passio: ergo actio est passio, quia inquit, est eadem res actio, & passio, sed alia est ratio actionis, & alia est ratio passionis. ¶Atque doctrinam hanc intelligere mihi videor apud Aristote. capite de substãtia in hoc libro, vbi ait, quòd genera & species prædicantur de suis inferioribus nomine & ratione. Accidentia verò licèt prædicentur de substantia, nomine, tamen ratione vnum prædicamentum non prædicatur de alio. Quod verbum præsertim ad hoc propositum commendatum esse velim: est enim dicere, quod vnum prædicamentum in concreto prædicatur de alio: sed tamen in abstracto non prædicabitur, quip

pe

pe q̃ua prędicatione denotabitur rationem vnius prædicamenti eſſe rationem alterius. Habemus ergo, quòd quamuis concedatur, quòd res quę eſt homo eſt relatio, aut quod homo eſt res, quæ eſt actio, &c. tamen nequaquam concedendum eſt: homo eſt actio, vel homo eſt relatio: & ſic de alijs prędicamentis. ¶ Secundum ac maius argumentũ eſt, aduerſus modum iſtum dicendi. Nempe, quod videmur id in creaturis admittere, quod in diuinis confitemur altisſimũ eſſe myſteriũ. Concedit enim fides catholica: quod res quæ eſt Pater eſt Filius, negans, quòd Pater ſit Filius: atque adeo negat illàm conſequentiam. Hæc eſſentia diuina eſt Pater, & hęc eſſentia diuina eſt Filius: ergo Pater eſt Filius. Quod ſi nos pariter in creaturis damus, nihil magni attribuimus Deo. ¶ Reſpõdetur nihilominus latisſimã eſſe hic & ibi diſtantiã: hic enim ſolũ negamus huiuſmodi ſyllogiſmos propter varios modos ſignificandi terminorum, quia videlicet præmiſſæ faciunt ſenſum identicum, concluſio verò ſenſum formalem: illic verò non ſolùm propter ſignificationem terminorum, ſed propter ipſam naturam rei, quæ vna ſimplicisſima non ſolũ realiter, ſed formaliter eſt plures res: & illæ plures nõ ſolũ ſunt plures formaliter propter ſignãtionẽ terminorum: ſed plures res. i. plura ſuppoſita. Exẽpli gratia. Concedimus, ꝙ actio nõ eſt pasſio: aut ꝙ homo non eſt ſesſio: non tamen dicimus ꝙ hæ sũt duæ res. Itẽ in ſenſu identico cõcedimus illas pręmiſſas, hoc eſt actio, & hoc eſt pasſio, ſed nõ in sẽſu formali. In diuinis verò nõ ſolũ in ſenſu identico: ſed in ſenſu formali: eſſentia eſt Pater, & eſſentia eſt Filius: & cõcluſio eſt falſa, Pater eſt Filius: immo Pater diſtinguitur a Filio tanquã res a re. Itaq; sũt realiter & formaliter eadẽ res. i. eadem eſ-

ſentia,& formaliter,& realiter diſtinctæ res, ideſt diſtinctæ perſonæ. Nam res,cum ſi tranſcendens, & pro eſſentia,& item pro perſona ſupponit. ¶ Et per hæc item patet differentia inter has propoſitiones:homo eſt humanitas, & Deus eſt deitas : prima enim eſt falſa,& ſecũda vera, quia homo dicit id quod habet humanitatem cum cæteris alijs accidẽtibus,(in quo differt ab humanitate)Deuś autem ſimplicisſimus nihil habet,ſed oĩa eſt. Vñ anti qui in creaturis inter ſuppoſitum, & naturam appellabant diſtinctionem realem, ſed in diuinis nõ niſi diſtinctionem rationis ex ſolo modo ſignificãdi terminorũ. Hęc ſatis eſt pro primo articulo adnotaſſe, vt qui conformiter ad Ariſt. & ad communem modum concipiendi citra tantam diſtinctionem prædieamentorum loqui velint, modum habeat quo ſuos defendant ſermones.

Articulus ſecundus. HIS præfatis in articulo ſecundo videndũ nobis eſt propriè de quantitate, diſtinguatur ne à ſubſtantia,& qualitate realiter:quemadmodum albedo diſtinguitur à ſubſtantia, vt non ſolũ negemus ſubſtantiã eſſe formaliter quãtitatem in ſenſu iam expoſito,ſed neque concedamus, ꝙ ſubſtantia eſt res quæ eſt quãtitas. De qua quæſtione(alijs omiſſis) ſunt duæ opiniones. Vna Occhã in prima parte ſuæ logicæ cap.44. & 45. quam ferè Nominales ſequuntur. Et alia eſt realium omnium. ¶Prima opinio eſt, ꝙ nulla ſpecies quantitatis diſtinguitur à ſubſtãtia,vel qualitate,ſed lignum eſt ſua quantitas,& materia ligni ſua,& forma,itẽ ſua, & quotquot præterea ſunt accidentia corporalia in ligno, tot ſunt quantitates : vt color ſit ſua, & ſapor ſit ſua,&c. Quocirca omnes illas ſpecies quantitatis exponunt ſecundę intentionaliter. Exempli gratia, iſtæ terminus, linea,ſignificat rem,connotando ꝙ

Duæ opiniones.

sit diuisibilis secundùm vnam dimensionem, & ly superficies, significat rē connotando, quòd sit diuisibilis secundùm duas, & ly corpus, significat rem connotando quòd sit diuisibilis secundùm tres dimensiones. Neque concedunt rem aliquam esse in corpore quouis modo indiuisibilem. Rationes huius opinionis præcipuæ sunt illæ quæ in principio quæstionis sunt propositæ. ¶ Reales verò omnes sunt in contraria sententia, videlicet quantitatem à re quanta distingui, vt S.Thom.1.par. quest. 77.ar.2.& Scot.2.d.12.& 4.d.12. Quorum opinio sic intelligit. Quemadmodum albedo est quoddā accidens, quo substātia formaliter est alba: ita quātitas continua est accidens, quo partes substātiæ extendūtur, puta, vt caput sit in alio loco quàm collū: & collum in alio quàm pectus &c. Et ratione eius substantia diuiditur, & mouetur & habet omnes alias actiones corporales. Quò fit vt corpus de prædicamento substantiæ sit subiectum corporis de prædicamento quantitatis. Ratio.n. substantiæ corporalis consistit in hoc, quod est, esse capacem quantitatis: nec aliud est substantiam esse suapte natura indiuisibilem, quàm esse incapacem quantitatis. Quo modo partes corporis de prædicamento quantitatis vniantur per superficies, & superficies per lineas, & lineæ per puncta, supra expositum est. Neutra istarum opinionū est adeo demonstrabilis, quin altera sit probabilis. Nihilominus ad quæstionem respondetur duabus ꝯclusionibus, quæ sunt vero similiores.

PRIMA conclusio, quātitatis quo ad tres eius species nominatas distinguitur à subantia: & punctum à partib. lineæ. Hæc conclusio primùm, & potissimū probari solet ex illo Aristot. primo physi. text.13. contra Parmenidem: Si substantia, & quan- 1. Cócl.

tum,

tum,& quale sunt,nõ vnum,sed multa sunt Quod infra tex.15.repetit.Si substantia,& quantum sunt, duo sunt. Ad hanc autoritatem respondet Occhã prima parte logicę:cap.45.q non intelligit Aristo. substantiam & quãtitatem esse duas res distinctas, sed q si substantia est quanta,habet plures partes. ¶At certè sensus iste accommodari non potest lite rę.Primò,quia Parmenides asserens totum mundũ esse vnum ens, non negabat illum habere partes, sed dicebat totum mundum esse vnum, sicut ego sum vnus,& ideo Arist. non volebat probare solũ, q mundus haberet partes,sed essent plura genera rerum.Et ideo facit argm̃: aut illud vnum est finitum,aut infinitum, & siue sit finitum siue infinitũ, debet esse quãtum: nam finitum & infinitum sunt passiones quantitatis, & rursus si substãtia & quan titas sunt, duo genera rerum sunt. ¶ Vnde minus consonat aliæ expositio aliorum(videlicet q loqui tur Arist.de substantia spirituali:intelligẽs q si sub stantia spiritualis & substãtia materialis sunt, duæ substantiæ sunt.)Minus(inquam)hæc expositio cõuenit literæ,nam si esset sermo de substantia spirituali,non assumpsisset Arist.aut est infinita,aut infi nita.Itẽ quia Parmenides nihil suspicabatᷣ de substantijs spiritualibus,aliàs non esset tam hæbes, vt diceret substãtias corporales & spirituales esse vnum ens.¶Sed quid pluribus opus est?luce clarius

Arist. contra Par.

est argumentum Arist.aduersus Parmenidem. Nihil enim aliud voluit illi obijcere, nisi q si oĩa sũt vnum,quod nam vnum:an substãtia,an quantitas, an qualitas,sicut.1.de anima inquirẽs, quid est anima?quærit sit ne substãtia, an quãtitas,an qualitas &c.Erat enim receptissimum inter omnes philosophos,esse plura rerum gña: saltem illa tria notissima quæ sunt,substãtia,quantitas, & qualitas. Nec

Par-

Parmenides hoc negabat,sed erat in opinione quã nunc sustinent Nominales.s. ꝙ substantia & quantitas sunt eadem res,& addebat ꝙ eadem res erat qualitas. Quod nisi fides nos doceret accidẽtia in sacramento altaris esse sine subiecto,qui sustinent quantitatem non distingui à substãtia, idem(reor) dicerent de qualitate. Et ideo quantum conijcio Arist.arguebat contra Parmenidem ex cõcessis ab illo:puta ꝙ substantia, quantitas, & qualitas erant tria genera rerum,& inde inferebat, ꝙ essent res distinctę.Vnde si aliqua responsio posset Nominalibus fauere,esset secundùm dicta in superiori articulo,videlicet Aristotelem concludere, ꝙ in sensu formali,substantia non est quantitas, & ita debent respõdere ad similes omnes autoritates Arist. ¶ Nihilominus profectò Arist.plus intendebat concludere:nam forsan in sensu formali non cõcessisset Parmenides,ꝙ substantia est quantitas,aut qualitas propter modũ diuersum significãdi,sed in sensu idẽtico dicebat,ꝙ eadẽ res quæ est substãtia, est quantitas,& qualitas,& homo,& equus,& aer, & ignis &c. Et ideo Arist. volebat concludere ꝙ nec in sensu identico substantia esset quãtitas,aut qualitas. ¶ Vnde nos sumimus nouum argumentum. Tantam distinctionem posuit illic Aristoteles inter substantiam & quantitatem, quantam inter substãtiam & qualitatẽ, sed inter substãtiam & albedinẽ est distinctio realis, ergo eadẽ est inter substãtiam & quantitatem secũdùm Aristo.Et confirmatᷓ,quia postquam vtrunque est accidens absolutum,eadẽ est ratio distinctionis vtriusque. Et certè vt paulò ante dicebamus, nisi fides sacramenti altaris id vetaret,qui negant quantitatem distingui, idem negarent de omni qualitate.¶ Alia multa loca Aristo. adduci possent ad hanc conclusionem. Nã.3.met. Alię autoritates.
tex.

tex.17.ex professo probat aduersus antiquos, punctum, lineam, & superficiem non esse substantiam, sed accidentia substantiæ: quod non potest glossari secundæ intentionaliter.i. ꝙ linea supponit pro substantia connotando ꝙ aliqualiter se habeat: nā in hoc non contradiceret antiquis, quia idem con cederent: sed expresse probat, ꝙ substantia non est linea aut punctum. Et certè apud Arist. barbarus es set qui huiusmodi propositiones concederet. Et. 7. met.tex.8.dicit, ꝙ materia nec est, quid, nec quan titas. Et breuiter vbicunque de substantia & quantitate incidit sermo, loquitur tanquam de duabus rebus. Quo circa euidentissimum est apud Arist. saltem in sensu formali nūquam debere concedi, ꝙ substantia est quātitas aut linea. Quod primo ar ticulo satis puto persuasum esse. Sed est ṗterea ma ximum argm̄, ꝙ omnino quantitas realiter distinguatur à substātia, sicut qualitas: nam ex æquo vbicūq; distinguit hæc tria. Immo frequētius distinguit quātitatem quā qualitatē.

Argu. 2. ¶ Rationibus etiam multis corroborāt philosophi hanc conclusionem quas passim quisque videre potest. Nos verò hoc potissimū vtimur argumēto: quod sit hic secundū. Si quātitas non distinguitur à re quāta, sequitur, ꝙ tot sunt quātitates in supposito, puta in ligno, quot sunt illic res corporeæ: nempè ꝙ materia ligni est sua quātitas, & forma sua quantitas, & calor item sua, & color sua &c. consequēs est falsum: ergo & antecedens. Sequelam autores opinionis ipsi concedunt, sed probatur minor. Si plures essent quantitates in eodem supposito penetratiuè se habētes, sequeretur, nullam posse assignari rationem naturalem, cur duo distincta corpora non possent se naturaliter penetrare in eodem loco, quod tñ natura abhorret. Sequela sic ostenditur: Quod lapis & lignum

gnum non posſint ſimul ſe penetrare in eodem loco,nulla eſt alia ratio,niſi quia duæ quãtitates non poſſunt eſſe ſimul in eodem loco(hac enim de cauſa cõcedimus & plures angelos ſimul eſſe in eodẽ loco,& ſacratisſimum corpus Chriſti in ſacramento altaris eſſe ſecundũ omnes partes in eodem pũcto: quia videlicet non eſt ad modum quantitatis. Sed plures quantitates, puta materiæ & formæ ligni & oĩum accidẽtium,ſunt ſimul coextenſæ in eodem loco:ergo eadẽ ratione nihil vetaret, quo minus lignum & lapis ſimul ſe posſint penetrare.¶Nã qui rñderet lignum & lapidẽ non poſſe eſſe ſimul, quia non vniuntur vt faciant vnũ:materiã verò & formã eſſe ſimul,quia faciunt vnum,profectò non ſatisfaceret argumẽto.Primò,quia ſolutio videtur petere principium:hoc.n.contendit argm̃,q̀ ſi materia & forma haberent diſtinctas quãtitates, nullo modo forma informaret materiã:quia non poſſent ſe penetrare magis quàm lignum & lapis:nam ea ratione qua quãtitates non poſſunt penetrare, repugnaret illis vniri in eodem loco adæquatè:aut ſi nõ repugnaret illis vniri, pari rõne nec repugnaret eſſe ſimul licèt non vnirentur.¶Et pręterea, qa ſi Deus amoueret quãtitatem à lapide, poſſet eſſe ſimul in eodem loco cum ligno; veluti angelus: quãuis non informaret lignũ:ergo repugnãtia exiſtendi in eodẽ loco,non eſt ꝙ non vniantur,ſed re vera ꝙ ſunt duę diſtinctę quantitates. Argumentum profectò concludit,nõ eſſe in vno ſuppoſito, niſi vnã ſolam quantitatem qua extendũtur,& partes ſuppoſiti,& partes materiæ,& partes formę:atque adeo partes oĩum,quę illic ſunt, corporalium accidentium. Et cum non appareat quòd iſtorum ſit illa quantitas, colligitur eſſe vnum accidens ab oĩbus diſtinctum.Quo circa opinionem Nomina-

lium facilius defenderet, qui diceret, solam materiam esse quantitatem superpositi, qua forma & accidentia extenduntur. ¶Tertiò arguitur, ꝙ punctum distinguatur tanquam quid indiuisibile. Primò id asserit Arist. 5. met. 12. vbi ait, punctum esse quid indiuisibile habẽs ꝑpassionem in continuo. Et 4. physi. tex. 90. dicit, ꝙ punctum nõ potest esse immediatum alteri puncto. Et tex. 107. dicit, ꝙ punctum nõ est pars lineę, sed continuãs eius partes, Et 6. physi. tex. 88. dicit, ꝙ cõtinuum non componitur ex pũctis. Et tertio de cœ. tex. 14. dicit, ꝙ punctum eo modo se habet ad lineam: quo linea ad superficiem, & superficies ad corpus. Et multa alia id genus passim offendũtur apud Arist. quæ videntur exprimere distinctionem inter pũctum & tres quãtitatis species. ¶Sed ratione arguit (quod fuerit hic quartũ argm̃:) Si detur globus ꝑfectè sphæricus superficiei planę superpositus, contingere eam non potest nisi puncto indiuisibili, ergo dabile est hmõi punctum. Probatur antecedẽs. Dato opposito, videlicet ꝙ globus tangat superficiem secũdùm aliquam breuissimam lineam rectam, sequit̃ ꝙ globus ille non erat perfectè sphæricus, vt vel ad oculum patere potest ignoranti geometriam: nam geometra facilè id demonstraret, signata illa linea recta in superficie globi. Tũc enim ductis tribus lineis à centro illius sphęræ, vna ad punctum medium illius lineæ, & alijs duabus ad extremitates, illæ lineæ non erunt ęquales (quia media erit minor) & per consequẽs superficies globi non est perfectè circularis: quandoquidem non omnes lineæ ductæ à centro ad circunferentiam sunt ęquales. Ducito lineam rectam trãsuersalem in pariete super quam circulum describito, quæ illam tãgat, & fiet res manifesta. Respondebunt (scio) autores

contrariæ opinionis, q globus ille tanget superficiem, non secūdùm aliquam partem adęquatè, sed secundùm aliquam inadæquatè. Quod est dicere: Data particula globi versus superficiem, illa tāget superficiē non ſm se totā, sed ſm medietatem sui, quæ est versus superficiē: nec illa medietas tangit secundùm se totam, sed secundū quartam, & quarta solum secundùm octauam, & ita in infinitum. ¶ Sed profectò est mirabile, q globus tangat planum, & tamen nihil in globo signari possit quod se toto tangat planum. ¶ Simile argumētum fit de linea, si enim super planam superficiem ponas taxillum, non planè sed secūdùm lineam angularē, videbis q taxillus nō tangit planum secundùm lineam diuisibilem secūdùm longitudinem, & indiuisibilem secundùm latitudinem. Quod si planè superponas taxillum, videbis q tangunt se duo superficies indiuisibiles secundùm profunditatem. Immo nulla duo corpora tangere se possunt, nisi secūdùm superficies. Quæ si non ponatur indiuisibiles secundùm profunditatem, nihil potest signari in corpore quod se toto adæquatè tangat aliud corpus. Nam data quacūq; parte, illa erit diuisibilis secūdùm profunditatem, & secundū partem interiorem non tāget aliud corpus. ¶ Quintum potest fieri de linea argumētum, in area plana, vbi lumen solis obiecta vmbra facit lineam. Signetur in concursu illo solis & vmbræ, linea diuidēs lumen & vmbram quæ procedit in longum. Illa est diuisibilis secūdùm latitudinem: nam dato opposito, si diuidatur ſm latitudinem, medietas erit in lumine; & medietas in vmbra, & per cōsequens, non ē data linea quæ se tota diuidat lumen & vmbram. ¶ Sextò arguitur, Cum video parietem album, solā video superficiem longam & latam, & nō profun- Argu. 5. Argu. 6.

lium facilius defenderet, qui diceret, solam materiam esse quantitatem superpositi, qua forma & accidentia extenduntur. ¶Tertiò arguitur, quod punctum distinguatur tanquam quid indiuisibile. Primò id asserit Arist. 5. met. 12. vbi ait, punctum esse quid indiuisibile habẽs positionem in continuo. Et 4. physi. tex. 90. dicit, quod punctum nõ potest esse immediatum alteri puncto. Et tex. 107. dicit, quod punctum nõ est pars lineę, sed continuãs eius partes. Et 6. physi. tex. 88. dicit, quod cõtinuum non componitur ex pũctis. Et tertio de cœ. tex. 14. dicit, quod punctum eo modo se habet ad lineam: quo linea ad superficiem, & superficies ad corpus. Et multa alia id genus passim offendũtur apud Arist. quæ videntur exprimere distinctionem inter pũctum & tres quãtitatis species. ¶Sed ratione arguit (quod fuerit hic quartũ argm̃:) Si detur globus pfectè sphæricus superficiei planę superpositus, contingere eam non potest nisi puncto indiuisibili, ergo dabile est hmõi punctum. Probatur antecedẽs. Dato opposito, videlicet quod globus tangat superficiem secũdùm aliquam breuissimam lineam rectam, sequit quod globus ille non erat perfectè sphæricus, vt vel ad oculum patere potest ignoranti geometriam: nam geometra facilè id demonstraret, signata illa linea recta in superficie globi. Tũc enim ductis tribus lineis à centro illius sphæræ, vna ad punctum medium illius lineæ, & alijs duabus ad extremitates, illæ lineæ non erunt ęquales (quia media erit minor) & per consequẽs superficies globi non est perfectè circularis: quandoquidem non omnes lineæ ductæ à centro ad circunferentiam sunt ęquales. Ducito lineam rectam trãsuersalem in pariete super quam circulum describito, quæ illam tãgat, & fiet res manifesta. Respondebunt (scio) autores

Argu. 3.

contrariæ opinionis, q globus ille tanget superficiem, non secūdùm aliquam partem adæquatè, sed secundùm aliquam inadæquatè. Quod est dicere: Data particula globi versus superficiem, illa tāget superficiē non ꝭm se totā, sed ꝭm medietatem sui, quæ est versus superficiē: nec illa medietas tangit secundùm se totam, sed secundū quartam, & quarta solum secundùm octauam, & ita in infinitum. ¶ Sed profectò est mirabile, q globus tangat planum, & tamen nihil in globo signari possit quod se toto tangat planum. ¶ Simile argumētum fit de linea, si enim super planam superficiem ponas taxillum, non planè sed secūdùm lineam angularē, videbis q taxillus nō tangit planum secundùm lineam diuisibilem secūdùm longitudinem, & indiuisibilem secundùm latitudinem. Quod si planè superponas taxillum, videbis q tangunt se duo superficies indiuisibiles secundùm profunditatem. Immo nulla duo corpora tangere se possunt, nisi secūdùm superficies. Quæ si non ponatur indiuisibiles secundùm profunditatem, nihil potest signari in corpore quod se toto adæquatè tangat aliud corpus. Nam data quacūq; parte, illa erit diuisibilis secūdùm profunditatem, & secundū partem interiorem non tāget aliud corpus. ¶ Quintum potest fieri de linea argumētum, in area plana, vbi lumen solis obiecta vmbra facit lineam. Signetur in concursu illo solis & vmbræ, linea diuidēs lumen & vmbram quæ procedit in longum. Illa est diuisibilis secūdùm latitudinem: nam dato opposito, si diuidatur ꝭm latitudinem, medietas erit in lumine, & medietas in vmbra, & per cōsequens, non ē data linea quæ se tota diuidat lumen & vmbram. ¶ Sextò arguitur, Cum video parietem album, solā video superficiem longam & latam, & nō profun- Argu. 5. Argu. 6.

 dam:

dam:ergo dabilis est talis superficies.¶Respondetur, ꝙ nulla est dabilis pars secundũ profunditatẽ adęquatè visa, sed quacũque data, illa videtur secũdùm particulam anteriorem versus superficiem. At contra hoc arguitur. Nihil videtur, nisi mediante lumine ergo id solum parietis videtur quod recipit lumẽ, sed paries non recipit lumẽ secundùm partes interiores, sed solũ secũdùm superficiẽ: ergo illa sola adęquatè videť. ¶Formãt alij prętere argm̃. Si acum secũdùm cuspidem moueas continuò per mensam planã vsq; ad lineã extremã, tũc non finietur (inquiũt) motus quoad vsq; cuspis sit in vltima linea indiuisibili terminãte mẽsam: nam in quocũque pũcto mẽsæ sit acus, vel restat aliquid vltra diuisibile, & tunc nõ erit terminus motus, qa aliquid restat per trãseundum: vel nihil restat, & tũc sequiť, si acus est in linea indiuisibili terminãtẽ mensam. Hoc tñ argm̃ facilè aduersarij diluerent; dicentes: si motus acus non terminatur intrinsecè, sed extrinsecè in primo instãti nõ esset acus in mẽsa, puta qñ exiuit. Et ita soluẽtur oĩa argumenta de

Argu. 7. motu, quæ proinde nos missa facimus. ¶Est tñ vltimum argumẽtum de sacratissimo mysterio Eucharistiæ: nam fidei lumen multa etiam naturalia illustrat. Et mysterium Eucharistiæ multò fit nobis intelligibilius si ponamus quantitatem esse in sacramento, velut subiectum aliorum accidentium: qđ cum sit accidens materiale per se extensum quo mediante panis sustinebat accidentia, potest absente pane ipsius officium retinere, aliàs qualitates essent illic disiunctæ, & cum hostia calefit, tũc calor in nullo reciperetť subiectò: multaq; alia sequerenť inconuenientia: quæ posita quantitate euitantur.

2. Cõclu. SECVNDA conclusio. Neque numerus qui est quantitas discreta distinguitur ab vnitatibus ex

quibus componitur: neque vnitas à quantitate con tinua. Ad cuius intelligentiam notandum est, opinionem hactenus Realium esse, ꝙ vnitas cuiuscun que indiuidui quanti est quædam res omnino indiuisibilis addita eius quantitati: & præterea ꝙ numerus, puta ternarius triũ lapidum pro ꝑ se significato, nec est tres lapides simul sumpti, nec eius vnitates, sed significat de formali vnam simplicẽ formam, quæ est in omnibus tribus, à qua habent vt sint ternarius. Ratio prioris partis est, ꝙ Aristot. 5. met. tex. 12. expressè dicit, ꝙ tam vnitas (quæ est principium numeri) quàm punctum (quod est prin cipium quantitatis) sunt indiuisibilia: nisi ꝙ pũctum habet positionem in continuo, vnitas verò, non. Et 10. metaphy. eò dicit vnitatem esse primam mensu ram, quia est indiuisibilis. ratio verò secũdę partis opinionis est: quia nihil formaliter ponitur in prædicamento, nisi sit ens reale & simplex: cum ergo ternarius, quaternarius &c. sint distinctæ species formales quantitatis, sequitur ꝙ quemadmodum linea dicit rem quæ est vna, & superficies dicit rem aliam: ita ternarius dicit vnam formã specificam, & quaternarius vnam aliam, & cum tres lapides non sint vna res, sequitur quòd ternarius dicit de formali, seu de per se significato vnã formam existentem in tribus lapidibus per quam illi lapides sunt ternarius. Contra hanc imaginationem statui mus secundam conclusionem. Et ꝙ vnitas qua ego sum vnus in genere quantitatis non sit res indiuisibilis distincta à quantitate mea, certè abundè mi hi persuadet, quòd non est id necessarium ad saluandum ea quæ philosophi dicũt de vnitate: quemadmodum enim quæcunque res mundi eo ipso ꝙ est ens, est vnum vnitate trascendentali, ita quęcũque res corporea, eo ipso ꝙ est quanta, est vna vni- Vnitas.

tate prædicamentali: nec est credibile aliud indiui
Numerus. sibile esse in me, vt sim initium numeri. Quod verò neque numerus dicat aliquam simplicem formam existentem in rebus numeratis, satis persuasum mihi habeo quinto argumẽto supra formato. Intelligere enim nõ possum quomodo vna numero res sit in tribus distinctis subiectis. Atque hanc mihi legem, in his præsertim metaphysicis distinctionibus constitui, vt nisi prius intellexero, nõ credam, cùm de solis fide reuelatis scriptum sit, nisi credideritis, non intelligetis. Iam enim secula illa abierunt quando præcipua homines studia in his metaphysicis ponẽtes, nec res aut intelligere, aut exponere adeo curabant, dummodo verba syllabatim, vt scripta legebant, defenderent. ¶ Ergo vnitatem esse indiuisibilẽ ego sic intelligo. Quãquam ratio quantitatis consistat in hoc quod est esse diuisibilẽ, tamen alia est diuisio magnitudinis, quæ est quantitas ꝯtinua, & alia multitudinis, quę est quãtitas discreta, nam ratio magnitudinis est, ꝙ sit diuisibilis in partes quæ non erãt actu plura, sed potentia (cum essent cõtinuæ) & per diuisionem fiũt actu plura. Sed ratio multitudinis est ꝙ sit diuisibilis in partes quæ ante diuisionem erãt actu plura, sicut senarius sex hominum diuiditur in duos ternarios, aut in tres binarios. Et ideo pũctum (quod est principium magnitudinis) est simpliciter indiuisibile, vt opponitur primæ diuisioni, sed vnitas (quia est principium multitudinis) est indiuisibilis solùm, vt opponitur secundæ diuisioni. Itaq; quãtitas mea quamuis in ratione continui sit diuisibilis, tñ in rõne vnitatis est indiuisibilis. Exempli gratia: numerus octonarius hominũ diuidit in duos quaternarios, & quaternarius ĩ duos binarios, & binarius in duas vnitates: vnitas verò (qualis ego sum)

Indiuisibilis.

nòn est amplius hac rõne diuisibilis, sed si ego diuidar tanquam quantitas cõtinua, definã esse vnitas & efficiar binarius. Et hac de causa dixit Arist. 8. met. tex. 10. ꝙ diuisio quãtitatis continuæ procedit in infinitum, diuisio verò numeri, minimè. Vnde quantitas mea eò est vnitas, quia non est actu plura. Et ita est glossandus Arist. & S. Tho. Et certè credo si illi essent modò interrogati, ita concederent. Quòd si quis contenderit verba illorum aliud sonare: profectò nihil autoritatis detractũ erit summis philosophis, quanuis nõ credamus has indiuisibiles vnitates aut numeros. ¶ Eadẽ ratione dico, ꝙ tres quantitates trium lapidum sunt ternarius. Nec opus est aliam indiuisibilem atque inintelligibilẽ vnitatẽ superaddere. Et ad argumẽtũ, ꝙ ternarius, & quaternarius sunt distinctæ species, & per consequẽs debet esse in quecũque vna forma specifica, respondemus cum S. Tho. 8. meta. lectione. 3. ꝙ vltima vnitas adueniens numero dat illi speciẽ. Vltima inquam secundùm considerationem intellectus. s. ꝙ vnitas addita binario, facit ternarium: & addita ternario, facit quaternariũ. ¶ Ex hoc sequitur sensus illius diuisionis numeri. Alius est enim numerus numerans. s. anima vel eius conceptus: & alius numerus numeratus, qui est in rebus. Et hic est duplex. s. formalis & materialis: formalis est vnitates, vt abstractæ ab hac, & illa materia & materialis est tres homines, tres lapides &c. Vñ ternarij oẽs sunt formaliter eiusdẽ speciei, licèt materialiter specie differãt. ¶ Cõtra hãc tamẽ expositionem videtur esse autoritas Aris. 5. met. tex. 19. vbi ait, ꝙ sex nõ sunt bis tria, sed semel sex: vbi videtur negare, ꝙ senarius sit aggregatũ ex duobus ternarijs. ¶ Respondetur, quòd potius autoritas est pro nobis nam dicit, quòd senarius est semel sex vnitates: sed

quando dicit, quod sex non est bis ter, loquitur de senario, vt diximus quæstione prima, inquantum est numerus superficialis triangularis: nã tres binarij faciunt numerum triangularem: & ideo sunt sicut figura numeri: & quia figura nõ est substantia rei, sed accidẽs eius, ideo dixit quòd senarius nõ est ter duo. ¶ Vltimam autoritatem scio mihi obijciẽt omnes Thomistæ. 7. met. lectione. 13. vbi S. Thom. supra textum. 49. dicit, quòd dualitas non est duæ vnitates, sed aliquid ex duabus vnitatibus compositũ. ¶ Respondetur primò, quod S. Thomas non dicebat hoc ex propria opinione, sed vt exponeret opinionem Democriti, quã illic impugnabat Aristote. Et propterea ipse exposuit. 8. met. vt modò citatũ est. Et quando S. Thomas id credidisset, quod numerus est res simplex distincta a rebus numeratis, nihil perderet autoritatis, licèt rem tam parui momẽti non credamus.

SVPEREST ad argumenta principalia respõdere. Ad primum negatur superfluè poni quantitatem distinctam: Immo est necessarium ad illud officium vt extendat partes substantiæ in loco, quia non possumus rem corpoream ab incorporea aliter distinguere, nisi quia corporea est capax quantitatis: incorporea verò non. Vnde Augusti. 5. de Trinita. lib. 5. cap. 10. in his quę magnitudinis participatione magnæ sunt, aliud est magnitudo, aliud quòd ab ea magnitudine magnum est. Et prorsus non hoc est magnitudo, quod est magna domus. Et quanuis sint qui non admittant substantiam per Dei omnipotentiam seruari sine quantitate (vt. 2. sent. dist. 18. refert Capreolus:) Nihilominus admittitur Casus. Hoc tamen admisso dicit Paulus Venetus. 5. metaphy. (quem multi sequuntur) quòd omnes partes substãtię fluerẽt ad punctũ me-

Substãtia sine quantitate.

dium

uium. Attamen salua autoritate grauissimi philoso phi, certè illud est falsum: nam res corporea, nec mouetur, nec agit, nec patitur, nisi ratione quantitatis. Et ideo substantia remota quantitate, est omnino immobilis quocunque genere motus, quare partes non fluerēt ad pūctum: eò vel maximè, ꝙ si ad imaginationem daretur corpus infinitum, non posset ignari punctum mediū ad quod partes fluerent. ¶ Respondetur ergo, ꝙ partes tunc manebūt in eodem situ quo antea erant. Sed inde non sequitus quantitatem esse superfluā: quia nos loquimur secundū naturas rerum, cui non repugnat Deum per miraculum supplere vicem quantitatis: sicut non sequitur, Deus potest sine sole mundum mira culosè illuminare: ergo superuacaneus est sol. Itaque quanuis quantitas sit naturalis ratio extendendi partes, & ponendi eas in loco: amota verò super naturaliter quantitate manebunt in eodem loco, & situ sicut antea, non tamen occupabunt locum: immo poterit in eodem loco penetratiuè se habere cum illa substantia aliud quantum. Nec tamen illa substātia poterit agere quicquam aut pati, aut diuidi naturaliter, nisi a solo Deo per miraculum: potius quàm corpus Christi in sacramēto altaris. Partes substātiæ
¶ Sed circa materiā cōfirmationis ꝑfectò dubium est, Vtrū partes integrales substātiæ vniātur formaliter per quantitatem. Integrales inquam, quia essentiales non vniūtur per quantitatem, sed forma seipsa immediatè vnitur materiæ tanquam proprius actus propriæ potentiæ. Sed dubium est vtrū caput vniatur collo, & collum pectori formaliter per quantitatem. Quod quanuis hactenus apud Reales in quæstionem non viderim reuocatum: sed omnes videantur supponere partem affirmatiuam, potest tamen esse dubium. Primò, quia nō

videtur

videtur ꝙ partes substantiæ vniãtur per aliud, sed per seipsas. Et præterea quia Aristo. nunquam videtur hoc attribuisse quantitati, sed solùm dicit hic, ꝙ partes corporis de prædicamẽto quãtitatis vniũtur per superficies, sicut superficies per lineas: non tamẽ dicit, ꝙ partes substantiæ vniantur per quantitatem. ¶ Itẽ, quia videtur posse Deũ supernaturaliter facere, vt forma equi vniatur materiæ sine quãtitate, & tamẽ q; habeat caput & pedes, & manus. Sicut Curãdus 4. dist. 10. q. 2. opinatur, ꝙ in sacramẽto altaris sit corpus Christi sine propria quãtitate: quod licèt non credã verum esse de facto, videtur tamẽ esse possibile. Et tamen si partes integrales formaliter vnirentur per quantitatem, videtur ꝙ nec sup̄naturaliter possint vniri sine illa: potest enim Deus supplere vicem causę efficientis, non tamẽ formalis: vt licèt possit sine igne calefacere, non tamen potest facere ꝙ paries sit albus sine albedine. Et sic certè videtur ꝙ partes substantiæ, licèt extendantur per quantitatem, non tamen vniantur: Et secundùm hoc responderemus ad cõfirmationem, quòd seclusa quantitate partes substantiæ manerent entitatiuè & substantialiter per seipsas vnitę: & illa substãtia esset vna transcendentaliter, nihilomin⁹ naturaliter nõ esset diuisibilis: qa diuisio naturaliter nõ fit nisi p̄ quantitatem vt habetur. 1. physi. tex. 18. At quanuis concederetur, ꝙ partes substantiæ entitatiuè vniuntur sine quantitate, non tamen possent naturaliter habere aliquã figuram, nec aliquod prorsus accidens corporale (nisi de potentia Dei absoluta) quia hæc omnia cõueniunt substantię ratione quantitatis. ¶ Attamen tenendo communem opinionẽ Realium: quòd videlicet partes substantiæ formaliter vniuntur per quantitatem: tunc fortè negandus esset casus argumenti,

menti, videlicet, quòd posset Deus conseruare sub stantiam sine quantitate. Sicuti iam modò negaturi sumus, q posfit Deus separare omnia puncta a linea: vt pote q a tūc sequeretur, lineā esse diuisam in omnem suam partem, quod implicat contradictionē. Et idē sequeretur de substātia: quia certè vt dicebamus effectum causæ formalis Deus non potest supplere. ¶Potest nihilominus illo dato respōderi, quòd non est tam formalis effectus quantitatis vnire partes substantiæ, quàm albedinis dealbare, aut quàm pūcti vnire partes lineæ, sed est quodammodo effectus extrinsecus. Vnde quemadmodum partes substantię potest Deus supernaturaliter seruare extensas & figuratas, quanuis naturaliter isti sint effectus formales quodammodo quātitatis: ita quanuis sit effectus quantitatis vnire partes substantiæ, possunt nihilominus manere vnitæ supernaturaliter sine quantitate. Naturaliter verò quodcunque agens corrumperet quantitatem, corrumperet subinde substantiam. ¶Ad secundum argumentum respondetur, quòd suscipere contrariā tanquam subiectum, quod hoc est proprium substantiæ, sed tanquam subiectum quo: vnde accidēs potest esse subiectum alterius, quia qualitas recipitur in substantia mediante quātitate, vt dicit S.Th. 3.p.q.77.ar.2. ¶Et quia hoc, etiā illi qui cōcedunt quantitatem distingui a re quanta, non credunt: libet hac ratione id explicare. Quātitas est accidēs cōsequēs materiā (quia rō materialitatis consistit in hoc, q res sit capax quantitatis) qualitas verò cō sequitur formā, nā diuersas formas substantiales sequuntur diuersæ qualitates. Hinc fit vt quemadmodum substantia nihil agit, nisi mediāte accidente tanquam virtute agendi (vt ignis mediāte calore) ita substātia nihil corporale patiatur, nisi mediā te

Subiect. quo.

te quantitate: hac enim rōne corpus Christi in sacramento, nec est alterabile, nec corruptibile: quia non est per modū quantitatis, & hoc est quantitatē esse subiectū quo, idest ratione cuius substantia recipit accidentia corporea. Vt sicut materia est primum subiectum respectu formæ substantialis, ita quantitas sit subiectum quo respectu aliorum accidentium. ¶Hinc rursus fit, vt quemadmodum calor separatus tanquam virtus ignis calefaceret, ita quātitas in sacramēto altaris tanquam virtus passiua substātiæ sustineat alia accidētia. Vñ certè corroboratur opinio, ꝙ quātitas sit accidēs distinctū, nā aliàs debet concedi, vt concedit, contraria opinio; ꝙ omnia accidētia illic sunt seorsum disiuncta, vt puta color a sapore & sapor a calore &c. quod certè est contra experientiam. ¶Item, ex hoc corroboratur argumentum secundum supra factum, putá ꝙ sunt illic plures quātitates penetratiuè se habētes in eodem loco, & non facientes vnum, & ideo non posset dari ratio, quare lignum & lapis nō possint se penetrare: nisi dicant ꝙ præter existentiam accidentium sine subiecto, est nouū miraculū ꝙ se penetrent, quod profectò est merè gratis dictum: immo esset miraculum si nō manerent simul. ¶Ad tertium varij sunt modi respondendi, Gregorius 2.d.12.q.2. opinatur quantitatem adeo esse coeuā materiæ, vt nulla mutatione naturali corrūpi possit. Itaq; non solùm in rarefactione ceræ, vbi nulla substātia noua accrescit præteritæ, sed neq; in augmentatione vbi additur substātia per nutritionem, neque in generatione vbi acquiritur noua forma in eadem materia: acquiritur nec deperditur noua quantitas, sed illa antiqua extenditur aut constringitur. Hæc tamē opinio est falsa: nā quæcunq; substantia adducit secū sua propria accidentia, & ideo

Rarefactio.

in augmen-

in augmentatione animalis, necesse est dicere, ꝙ additur noua quantitas pteritæ. Et in generatione corrũpitur tota quãtitas prꝗterita & acquiritur noua: quia quãtitas est accidẽs totius suppositi: quo corrupto necesse est & eius accidẽtia corrũpi. Scotus in 4.d.12.q. 4. Quãuis vtranq; partẽ sub dubio relinquat: videtur tñ tanquã probabile opinari per contrariũ extremũ, ꝙ nõ solũ in gñatione aut augmẽto viuẽtis, sed ẽt in rarefactione acquiritur noua pars quãtitatis: quia rarefactio & condẽsatio sũt motus contrarij, & per consequens termini puta maior vel minor quãtitas debẽt esse cõtrarij: quod fieri nõ posset nisi quantitas maior esset alia a quãtitate minori. At verò S.Tho. medio mõ incedit.s. ꝙ in gñatione tota quantitas corrupti perditur, & tota geniti acquiritur. Et in augmentatione acquiritur noua pars quãtitatis, sicut noua pars substãtiꝗ: quia accidens sequitur mutationẽ subiecti. Sed tñ in rarefactione & cõdẽsatione, sicut nec acquiritur nec de perditur substãtia: ita neq; quantitas, vt habet. 1.2.q.52.art.2.ad primũ. Et. 2.2.q.24.ar.5. primũ. Et certè hæc videtur esse sententia Arist.4.ph. tex.84. vbi dicit rarefactionẽ fieri sine alicuius rei acquisitione, præterquã quòd eadẽ materia maiorẽ occupat locum. ¶Ad quartum conceditur, omnes species quantitatis esse per se diuisas & punctum a partib. lineæ. Vñ ad primã impugnationẽ rñdetur ꝙ punctum non est necesse habere subiectũ adæquatũ indiuisibile, sicuti ipsum est: q̃a punctũ non est per se primò in substãtia, sed rõne lineæ. & linea rõne supficiei, & supficies rõne corporis. Vñ corpus ẽ in substãtia tã̄q ĩ subiecto adæquato, reliquæ verò spẽs sũt ĩ substãtia quodãmõ ĩ adꝗquatè. ¶Ad secũdã ipugnationẽ cõcedit, ꝙ p diuisionẽ continui pducũt noua pũcta & lineæ & supficies nã di

uiso baculo, superficies illæ duę terminantes partes. vbi facta fuit diuisio, non erant ante diuisionē immediatæ: quia duę superficies non possunt esse immediatæ, sicut nec duo puncta, vt ait Aristot. 4. 4. phy. tex. 90. Nec superficies quę continuabat illas partes potuit diuidi in duas: cum esset indiuisibilis secundùm profunditatem. Quare illę superficies non erant actu, sed factæ sunt actu per diuisionem. eadem ratione si partes illæ reunirentur, iterum corrumperetur illæ duæ superficies, & produceretur vna noua continuans. ¶ Quod si quis arguat Aristotelem. 3. met. tex. 17. dicere, ꝙ puncta, lineę & superficies non generantur, nec corrumpuntur: Respondetur, ꝙ nihil aliud illic vult, nisi ꝙ huiusmodi dimensiones non sunt substātiæ, sed accidentia, & ideo non generantur simpliciter, sicut nec reliqua accidentia, sed congenerantur & corrumpuntur ad generationem substantiæ: Quod est dicere: sicut per diuisionem non producuntur simpliciter duo, sed partes quę potentia erāt duo, fiunt actu duo ita superficies fiunt actu quæ erant in potentia in continuo. ¶ Ad tertiam impugnationem negatur per aliquam potentiam posse separari omnia puncta lineæ, aut omnes lineas superficiei, quia sequeretur continuū esse diuisum in omnes suas partes, qđ implicat contradictionem.

¶ Quinto argumento eiusq; confirmationi, iam concessimus conclusiones.

De

De his quæ ad aliquid.

CAP. VII.

EA verò dicuntur ad aliquid, quæ id quod sunt aliorum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur: veluti duplum, id quod est cuiuspiam dicitur, duplum enim alicuius scilicet: & maius quod est, alio dicitur maius: aliquo nanq; maius dicitur: similiter & cætera, quæ istiusmodi sunt. Sunt & hęc etiam ex hisce quæ ad aliquid sunt vt habitus, dispositio, sciētia, atq; positio: omnia enim hęc id quod sunt aliorum esse aut ad aliud aliquo alio modo dicuntur: et nō aliud quicquā. Habitus enim cuiuspiam habitus, & scientia alicuius scientia, & positio alicuius positio dicitur esse, cæteraq; simili modo. Ea igitur sunt ad aliquid, quæ id quod sunt aliorum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur: ceu mons magnus ad aliud dicitur: ad aliquid enim magnus dicitur. Simile quoque cuipiam simile dicitur: & cætera etiam talia aliquid eodē modo dicuntur. Sunt autem & recubatio & statio, & sessio, positiones quædā: positiones verò ad aliquid sunt. Recubare autem, aut stare, aut sedere, positiones non sunt: sed à dictis positionibus denominatiuè dicuntur:

Tex.

TEX. ij. *Est autem & contrarietas in hisce quę ad aliquid sunt: virtus nanque vitio contrarium est quorum vtrunque ad aliquid est: & ignorationi scientia. Non tamen vniuersis contrarictas inest: duplo nanque & dimidio, & similibus, contrarium est nihil.*

TEX. iij. *Videntur etiam ea quæ sunt ad aliquid & gradus suscipere, vt magis minusve talia sint: simile nãque & magis & minus dicitur simile & dissimile, & æquale inæquale similiter quorum vtraque ad aliquid sunt. Quippe cum simile cuidam simile, & dissimile cuidam dissimile, & inęquale cuidam inæquale dicatur. Nõ vniuersa tamen hanc subeunt legem, duplum enim non magis minusve dicitur duplum, neque quicquam talium vllum.*

TEX. iiij. *Atqui vniuersa quæ sunt ad aliquid, ad ea dicuntur quæ conuertuntur: seruus .n. heri dicitur seruus, & herus serui dicitur herus, & duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium dicitur, & in cęteris simili modo: quã quam interdum dictio casu differt. Scientia enim scibilis scientia, & scibile scientia scibile, & sensus sensibilis sensus, & sensibile sensu sensibile dicitur. Verum interdum conuersio fieri non videbitur, si ad id ad quod dicitur, non accõmodatè fuerit assignatum, sed qui assignat errauerit veluti si ala auis fuerit assignata, non conuertitur auis alę: non enim primò accommodatè est*

assignata ala auis: nam non hoc ala ipsius dicitur quo est auis, sed quo est ales: complurium enim & aliorum alæ sunt, quæ aues nõ esse cõstat. Quare si accommodatè fuerit assignata, fiet cõuersio sanè veluti ala alitis ala, & ales ala est ales. At qui interdum & nomen facere necesse, est, si positum nomen ad quod accommodata fuerit assignatio, non sit: ceu si clauus nauigij assignabitur, non accommodata sit assignatio, non enim eò clauus ipsius dicitur, quò nauigium est, sunt enim nauigia, quorum claui non sunt. Sed forsitam accommodatior assignatio fuerit, sit clauus clauati clauus, aut aliquo alio simili modo dicatur, non enim positum nomen est. Atque conuertitur, si accommodata fuerit assignatio: clauatum enim clauo est clauatum. Idem fuerit & in cæteris modus: veluti caput accommodatius fuit assignatum, si capitati caput, quàm si animalis esse dixerimus: non enim eò caput habet, quò animal est: complura nanque animalium capite vacant. Hoc autem pacto facillimè quippiam eorum nomina sumet, quibus nomina posita non sunt, si à propositis primum vocibus, etiam his imponant nomina, quæ cum primis conuertuntur: vt in prędictis intueri licet, vbi ab ala ales, & à clauo clauatum assignabatur. Vniuersa igitur ea quę sunt ad aliquid si accommodatè quis reddat, ad ea sanè dicuntur quę conuertuntur. Nam si ad quoduis vnumquodque, & nõ ad

id ad quod dicitur aſſignetur, non fit ſanè conuerſio: neque.n. quicquam eorum, quę ſine controuerſia ad ea dicuntur quę conuertuntur, nomenq; habent, conuertitur: ſi non ad id quod dicitur, ſed ad accidentium aliquid aſſignetur. Veluti ſi ſeruus non heri, ſed hominis, aut bipedis, aut cuiuſpiam ſimilium fuerit aſſignatus, non fuerit ſanè cõuerſio: non enim accommodata eſt aſſignatio. Præterea ſi accommodatè ad id quod dicitur fuerit aſſignatum, ſublatis quidem cęteris omnib. quę ſunt accidentia, relicto autem eo ſolo ad quod eſt aſſignatum accõmodatè, ad illud ſanè dicetur: ceu ſi ſeruus ad herum dicatur, ſublatis quidem cæteris vniuerſis quę accidunt hero, bipede inquam ſcientię ſuſceptiuo, hoc homine: relicto autẽ tantummodo hero, ſeruus ad ipſum ſemper dicetur: ſeruus enim heri dicitur ſeruus. Quòd ſi non accommodatè ad id, ad quod tandem dicitur, fuerit aſſignatum, cæteris quidem ſublatis, eo verò ſolo relicto ad quod eſt aſſignatum, non ad ipſum ſanè dicetur. Aſſignatus enim ſit ſeruus hominis, alaque auis atque ab homine herus auferatur, nõ ad hominem ſanè ſeruus dicetur. Nam cum herus non ſit, neque ſeruus eſt ſanè: Similiter & ab aui ales auferatur, non vlterius ala profectò ad aliquid erit: ſi enim ales non ſit, neque erit ala cuiuſquam. Quare quodque aſſignetur ad id, ad quod tandem dicitur accommodatè, oportet. Atque ſi ſit quidem poſitum nomen, facilis aſſigna-

tio fit: sin verò non sit, nomina fortasse ponantur necesse est. Quòd si hoc assignentur modo, ea quæ ad aliquid sunt, vniuersa ad ea sanè dicentur quę conuertuntur, vt patet.

Textus v. At verò ea quæ sunt ad aliquid, simul natura esse videntur: atque in plurimis quidem vera est hęc sententia, in quibusdam autem vera non est. Simul enim duplum est & dimidiũ, & si est dimidium, duplum est, & contra, & si seruus est, herus est etiam, similiter & in cæteris. Quin & mutuo hęc interimunt sese. Nam si duplum non est, dimidium non erit; & si dimidium nō est, duplum non erit. Idem est & in cęteris modus, quæ rationis sunt similis. Non tamen in vniuersis quæ sunt ad aliquid, verum hoc esse videtur, simul inquam natura vt sint: scibile nanque scientia prius esse videbitur. Plerunque enim rerum quæ antea sunt, scientias nos accipimus: in paucis enim aut nulla in re prorsus, scientiam fieri quispiam cum scibili simul videbit. Præterea si scibile tollatur, tollitur & scientia: scientia verò si tollatur, non tollitur scibile. Nam si scibile non sit, scientia non est: nullius enim prorsus scientia erit. Scientia verò etiam si non sit, scibile esse nil prohibet: quadrationis enim circuli & si scibilis est, scientia quidem nondum esse videtur: est autem scibilis ipsa. Pręterea animali sublato, scientia quidem animalis non erit, cum complura interim quæ scibilia sint animalium existant.

Sic & in sensu res sese habere videtur: sensibile enim antecedere sensum videtur: si sensibile namque tollatur, tollitur & sensus: at ipsum si sensus auferatur, non tollitur. Sensus enim circa corpus, & in corpore sunt: itaque sensibili sublato, corpus è medio tollitur: est enim & ipsum corpus sensibile, si corpus verò nō sit, etiam sensus aufertur. Quare fit, vt secum sensibile sensum auferat. At sensus secū sensibile non tollit: nam si animal tollatur, tollitur quidem sensus, sensibile verò non tollitur. Est enim sensibile corpus: vt calidum, frigidum: dulce, amarum, & cætera omnia quæ sūt similis generis. Præterea sensus quidem cum sensitiuo simul emergit: nam vnà cum animali, & ipse sensus efficitur. Sensibile autem est & antea, & quàm sensus sit ortus: est enim ignis, & aqua cæteraque talia, è quibus animal constat, & antea quàm sit omnino animal, aut sensus: quare sensibile prius ipso sensu videbitur esse.

TEX. vi. *Existit autem hoc loco dubitatio quædam, vtrum nulla substantia dicatur ad aliquid, quemadmodum & videtur, an hoc in aliquibus substantiis secundis contingat: in primis nanque substantiis verum est. Nam neque tota, neque partes ad aliquid sanè dicuntur, quidam enim homo non dicitur cuiusdam quidam homo, neque quidam equus cuiusdam quidam equus. Et itidem in partibus, quædam enim manus non cuiusdam quædam manus, sed cuiusdam dici-*

dicitur manus: & quoddam caput, non cuiusdam quoddam caput, sed cuiusdam dicitur caput. Eadem & in pluribus secundis substantijs dici possunt: homo nanque non cuiusdam dicitur homo, nec equus alicuius dicitur equus, nec lignum alicuius dicitur lignum, sed alicuius possessio dicitur. Talia igitur patet non ad aliquid esse. In quibusdam autem secundarum substantiarum est dubitatio: caput enim alicuius dicitur caput, & manus alicuius dicitur manus, & vnumquodque tale eodem modo dicitur: quare hæc videbuntur ad aliquid esse.

TEXTVS vij. *Si igitur eorum quæ sunt ad aliquid, definitio est assignata, aut omnino est difficile aut impossibile, nullam substantiam ad aliquid esse ostendere: sin verò non sufficienter est assignata, sed ea sunt ad aliquid quorum esse idem est ei quod est ad aliquid aliquo modo sese habere, fortasse ad hæc aliquid dici potest.*

TEXTVS viij. *Prior autem definitio sequitur quidem ea, quæ sunt ad aliquid, omnia: non tamen idem est, propterea quod ipsorum ad aliquid esse, est id quod sunt aliorum esse dici. Ex his igitur patet, si quispiam aliquid eorũ quæ sunt ad aliquid, definitè scit, simul id quod ad illud dicitur definitè sciet. Hoc autem patet quidem ex his ipsis. Nam si scit quispiam hoc aliquid esse, est autẽ eorũ quæ sunt ad aliquid esse, idem ei quod est ad aliquid aliquo modo sese habere:*

bere. & illud profectò sciet, ad quod hoc aliquo modo se habet. Si enim nescit omnino, id ad quod hoc aliquo modo se habet, neq; si ad aliquid hoc modo se habet sciet. Patet autem et ex singulis: nam si quispiam hoc scit definitè duplum esse, & id cuius duplum est continuò definitè sciet. Nam si nullus definitè duplum scit illud esse, neque si est duplum omnino scit: similiter & hoc si scit prestabilius esse, & quo præstabilius est definitè ob hæc eadem ipsum scire necesse est. Nec indefinitè sciet, hoc præstabilius esse deteriore, hęc enim opinatio est, non scientia. Non.n. exactè iam deteriore præstabilius esse sciet: nam si fortè sic accidat, nihil est deterius ipso. Quare patet necessarium esse, vt quicquid eorum quæ sunt ad aliquid quispiam definitè sciat, & id itidem ad quod illud dicitur vt sciat.

TEX. IX. Fit autem vt caput & manus, & quæcunque talium quæ substantię sunt id quod est ipsum definitè sciatur; at non fit necessariò, vt id ad quod definitè sciatur. Cuius enim est caput, aut cuius est manus, non fit vt definitè, sciatur. Quare hęc non ad aliquid erunt. Quòd si hęc non sunt ad aliquid, verè dicere licet, nullam substantiam ad aliquid esse. Difficilè autem est fortasse, de talibus vehementer asserere eum, qui non persępe cogitationem in his posuerit: circa tamen vnumquodque ipsorum non est inutile dubitasse.

AD aliud, Zeno alijq; Platone antiquiores philosophi (vt ex Alexandro refert Albertus) nõ censebant prædicamentum esse distinctum ab alijs sed esse omnibus permixtum tanquam communem omnium conditionem & proprietatem. Vt enim omnibus prædicamentis commune est habere genus aut speciem, ita & referri: nam in prædicamento substantiæ secunda substantia dicitur respectu primę: & in prædicamento quantitatis est magnum & paruum: & in prędicamẽto qualitatis simile & dissimile. At verò Plato primus docuit hoc esse speciale genus entis: ita vt quemadmodum in rebus aliud est esse quid, aliud quantum, aliud quale, ita sit specialis ratio entis esse ad aliquid. Cui subinde, cum antea habitudo hæc relatio appellaretur, nomen primus imposuit, ad aliquid: Horum rationem quæstione prima exposituri sumus. ¶ Attamen circa ordinẽ hæsitare quis meritò potest, cur prędicamentum hoc fuerit quantitatis prædicamento antepositũ: cũ ordo naturalis rerũ postulabat, vt accidentia absoluta pręcęderent relatiuum: siquidem relatio omnis in rebus absolutis fundetur: & res omnis prius natura in se sit quàm referatur: vnde. 5: physi. tex. 10. relatio nõ producitur per se, sed comproducitur ad productionẽ alicuius absoluti. ¶ Et secũdò, quia relatio inter entia realia minimæ est entitatis, vt ait Commẽtator. 12. meta. com. 19. quia non habet esse fixũ, sed pendẽs a termino: potest enim res quæcunque in se esse substantia, & quãta, & qualis: similis verò aut maior aut minor non, nisi posito termino ad quẽ referatur. ¶ Et postremò, quia in quinto meta. vbi Aris. ordinem naturalem rerum considerauit, prædicamento, ad aliquid, prædicamentum prętulit qualitatis. ¶ Boetius & Ammonius aliam causam hu-

Ad aliqd

Ordo.

huius ordinis nullam assignant, nisi q in prædicamento quantitatis factus est sermo & de magno & paruo quæ dicuntur, ad aliquid, & hac de causa nè diutius protraheretur cognitio relatiuorum, statim opposita sunt prædicamento quantitatis. Sed certè hæc nō erat tanta necessitas, quæ cogeret naturalē ordinē peruertere. ¶ Et ideo iudicio meo fortè dicendū est, vt c. superiori dicebamus, q hic nō seruat Aris. ordinem naturæ aut perfectionis rerū, sed ordinem quo cætera prędicamenta prędicantur de substantia: quia tractatur hic logicè de prędicamentis, non secundùm ordinem essendi, sed secundùm ordinem prædicandi, & de substantia post quantitatem prius prædicatur esse ad aliud, quā esse quale: nam statim considerata substantia quanta seclusa quacunq; alia qualitate, mēsuratur quantitate, & est dupla ad suam medietatem, & tripla ad suam tertiā, & habet sursum, deorsum &c. quæ omnia dicunt relationem. ¶ Atqui caput præsens in tria diuiditur mēbra. In primo, qui vnicus est textus, constituitur & explicatur definitio huius prædicamenti, quæ tempore Aristotelis circunferebatur inter Dialecticos. In secundo exponuntur quatuor eius proprietates: quod propterea in quatuor secuimus textus. In postremò verò, quod quatuor itē textus habet, terminatur dubitatio de partibus substantię, an sint ad aliquid: atque adeo concluditur exacta definitio eorum quæ sunt ad aliquid secūdùm propriam sententiam Aris. Quò fit vt totum caput per nouem textus sit distributum.

Diuisio.

Definitio.

EA (inquit) dicuntur ad aliquid, quæ id quod sunt aliorum esse dicuntur, aut ad aliquid aliquo mō. Translatio Boetij sic habet: Ad aliquid talia dicuntur, quæcunque hoc ipsum quod sunt aliorum dicūtur vel quomodolibet aliter ad aliud. Atqui Al-

bertus, Paulus & alij in singulis verbis mysteria scrutantur. Vt talia, & quæcunque consultò existimant esse posita, ad denotandum quod cuiuscunque relationis fundamentũ est accidens (quod exprimitur per ly talia) tamen primum subiectum est substantia (quod per ly quæcunque designatur.) At verò Græcè non est illud verbum, talia: nec sunt plura verba quã Argyropyli habet traductio. Nec cẽseo quicquam illic latere mysterij. ¶ Aiunt præterea & Boetius, & Ammonius dictum esse pluraliter quęcũq;, & dicuntur, ad significandum quod vna res singulariter nõ dicitur ad se relatiuè (sicuti vna res pôt esse qualis & quanta) sed relatio semper est inter duo extrema, puta fundamentũ & terminum. Attamen quanuis tantorum hominum expositio contemnẽda non sit, nihilominus verbum hoc plurale nõ videtur designare duo extrema eiusdem relationis: alias dictum esset potius, Ad aliquid ea dicuntur quorum esse vnius est ad alterum. Et ideo fortè plurale accipitur loco singularis, qui frequens est mos Aristotelis, vt sit sensus, Ad aliquid dicitur illa res, cuius esse alterius dicitur, aut ad aliquid alio modo refertur: terminus enim relationis exprimitur, credo per nomen obliquum potius quã nomine plurali includatur. Nisi ad bonum sensum intelligas, quęcunque aliorum sunt, id est, quæcunque sic inuicem se habent vt vnum eorum sit ad alterum. ¶ Vexantur hic expositores quod idem definiatur per idem, scilicet ad aliquid dr̃ id cuius esse ad aliquid dr̃. Sed tamen omnes mihi apparent in æquiuoco laborare: nã ad aliqd, i definitione nõ accipitur loco vnius nominis, sicuti est definitum, neq; est relatiuum: sed est ly aliquid, transcendens: ac si dixisset, cuius esse dicitur ad aliquod ens, vt exprimatur terminus relationis. Potuisset.n. dicere cuius esse est Sẽsus defi.

ad

ad aliud, nisi quod est aliqua relatio eiusdē ad seipsum consideratum, vt duo, vt identitas. ¶Nominales more suo definitionē hanc contendunt etiā terminis accommodare: dicentes ꝙ relatio accipitur primæ intētionaliter ꝓ rebus, & secūdæ intētionaliter pro terminis: vt isti termini, pater & filius, sint relationes. At verò abusus est terminos appellare relationes: non enim esse horum terminorum est esse ad aliud: sed id quod in rę est esse partem, hoc est esse ad aliud: termini verò dicuntur nomina relatiua, id est, nomina significātia relationis. Et ideo definitio Arist. solū conuenit rebus: sed termini sunt in hoc prædicamento tanquā signa relationū. ¶Sed est præterea hic adnotandum ad definitionis & exēplorum intelligentiam, ꝙ terminus relationis aliquando exprimitur sola reflexione obliqui casus: aut genitiui, aut datiui, aut ablatiui: aliquando verò per accusatiuū cū prępositione: mons enim dicitur magnus cuius terminus non potest exprimi nisi cum præpositione accusatiui: est enim magnus ad paruum, id est, respectu parui: & ideo dicitur aliorum vel ad aliud aliquo modo. Item reflexione obliqui dupliciter, aut ꝙ simili obliquo referantur ambo extrema, vt pater est filij pater, & filius patris filius: & simile est alteri simile & alterum huic: & maius est minore maius, & minus maiore minus. Aut dissimili, vt scientia est rei scibilis scientia, & scibile verò non est sciētiæ scibile, sed sciētia scibile. De quibus omnibus subdit Arist. exēpla, Veluti duplum, subdupli est duplum: & subduplum, dupli subduplum. Apud Grecos genitiuus est pro ablatiuo: & ideo tantùm valet, subdupli duplum, ac si dicas subduplo duplum: construitur enim duplum cū ablatiuo, sicut maius & minus. Latini verò dicunt hoc esse duplum ad illud.

¶Sub-

¶Subiungit Arist. Sunt & hæc ẽt ad aliquid, habitus dispositio &c. Vbi (dũ hoc quæstione primò latius exponimus) interim notandum est hanc definitionem non esse positam ab Aristote. tanquam bonã, & ex propria sua sententia, sed est definitio quæ suo tempore circunferebatur: quam Boetius dicit fuisse Platonis. Et ideo in toto capite vsque ad textum septimum, multa dicit quæ non sunt intelligenda tanquam a se approbata: sed potius sunt inducta ab illo, vt egregiè notauit Ammonius, tanquam inconuenientia quæ consequuntur ad hanc definitionem: quibus manifestent eius insufficientiam atque adeo suam propriam concludant. Et insufficientia stat in verbo, dicuntur, quod Aristote. mutat in verbum, est: stat enim vera ratio ad aliquid in hoc quòd tota eius quidditas sit esse ad aliud, (quæ appellantur relatiui secundùm esse) vt tota quidditas huius quod est esse duplum, est esse ad subduplum, sed tamen definitio posita includit omnes res quæ dicunt respectũ ad aliud, licèt quidditas earum non sit esse ad aliud: quę propterea dicuntur relatiua secundùm dici, vt habitus non est relatiuum secundùm esse: quia quidditas eius non est esse ad aliud, sed est perfectio quæ nõ potest exprimi nisi per respectum ad subiectum: est.n. habitus pfectio rei habituabilis: & dispositio pfectio rei disponibilis. Et ideo post exẽplũ eorum quæ verè sũt ad aliquid vt duplũ & maius, subiungit: Sũt ẽt, id est, secundũ positam definitionem dicuntur etiam ad aliquid, quæ tamẽ verè non sunt ad aliquid, vt habitus & dispositio, quæ dicunt respectum ad subiectum: est enim habitus perfectio subiecti ad suum finem, vt virtus perfectio studiosi ad agendum secundũ rationem: & scientia, quæ dicit respectum ad obiectum: & positio quæ dicit ha-

bitudinem partium in ordine ad locum, vt recubatio, statio, sessio &c. Addit tamen ꝙ quanuis abstracta sint relationes, tamen concreta vt cubare, seu cubans, stās & sedens non sunt relationes sed substantię, quę illis relationibus denominantur.

1. Proprietas. IN textu secundo qui incipit, Est autem & contrarietas. Incipit secūdum membrum vbi statuuntur quatuor proprietates huius prædicamēti. Quarum prima est, ꝙ relatiuo aliquid est contrarium, vt virtus vitio: scientia ignorantię. ¶ Dubium esset hic, ꝙ Arist. videtur sibi contrarius: cum capite superiori dixerit relatiuo nihil esse contrarium: nisi ex iam modò dictis dissolueretur: non enim ex propria sententia hanc asserit proprietatem: sed secundùm positam definitionem quam explicando impugnant. Et ideo non ponit exemplum nisi de relatiuo secundùm dici. nam virtus & vitium, sçientia & ignorātia, non sunt relatiua secundùm esse: sed sunt in prædicamento qualitatis. est tamen virtus, sicuti, habitus, relatiuum secundùm dici, quia est qualitas secundùm esse absoluta: licèt dicat ordinem ad subiectū: est enim virtus studiosi habitus: & vitium, vitiosi vitium. ¶ Subiungit tamen Aristo. ꝙ hæc proprietas non conuenit omnibus relatiuis: immo & intelligit ꝙ nullis verè relatiuis quæ sunt relatiua secundùm esse, aliquid est contrariū. Duplo nihil est contrarium: nec simili, aliquid est contrarium: quia idem est simile & dissimile respectu diuersorum.

2. Proprietas. ¶ IN tertio textu qui incipit, Videntur etiam, subditur secunda proprietas, videlicet ꝙ relatiua videntur suscipere magis & minus: nam istæ duæ proprietates vniuersaliter se consequuntur: quia per minorem mixtionem contrarij fit intensio, & per maiorem, remissio. Dato enim sume calido, quod

quòd sit. v.g. vt octo, calidum vt septem est illi magis simile, quam calidum vt sex. Item quadricubito tricubitum est magis æquale quàm bicubitũ, & bicubitum, magis inæquale. Subiungit Arist. q; hæc non conuenit omnibus relatiuis, nam duplũ non suscipit magis & minus, tam duplus enim est quaternarius ad binarium, quã octonarius ad quaternarium. ¶ In tex. 4. qui incipit, At qui vniuersa, subsequitur tertia proprietas quæ re vera proprietas est relatiuorũ videlicet, Relatiua cõuertuntur. Quod Boetius vertit, Dicũtur ad cõuertẽtiam. Vt seruus, heri est seruus, & herus, serui ē herus. ¶ Dici ad conuertentiã, nè quis hic fallatur, non est qđ affirmatio vnius inferat alterius affirmationem, & econuerso, vt si seruus est, herus est: hoc enim pertinet ad quartam proprietatem, quæ est relatiua simul esse natura. Neque est quòd termini relatiui sint conuertibiles. Relatiua ergo cõuerti est, quòd vtrunque de seipso prædicetur cum alterius geminatione in obliquo exprimente relationem, vt herus est serui herus, & seruus est heri seruus. ¶ Quocirca proprietas nec nihil aliud est quã explicatio quædam naturæ relatiuorum. Itaque sicut homo & risibile, sunt termini conuertibiles, quia si homo est, risibile est: ita seruus, & heri seruus, herus & serui herus, conuertuntur. Quæ potest etiam appellari reciprocatio. Significantius Argyropylus traduxit herus quã Boetius, dominus: nã dñs non solùm dicitur respectu serui, sed respectu dñij quarũcunq; rerũ, vt est illud Vergilij, Romanos rerũ dominos. Est ẽt nomẽ honoris, quod Græcè dicitur, Cyrios. Sed tñ, despotes qđ hic est Græcè, Latinè est herus; qui solùm dicit respectum ad seruũ. ¶ Sunt aũt in hoc textu (qui lõgiusculus est) particulæ quinque. In prima vt visum est constituit

3. Proprietas.

Dici ad cõuertentiã.

[illegible]

tuit

tuit proprietatem. In ſecunda quæ incipit. Verùm tamen &c. incipit exponere dictam proprietatem: Ait enim, quod vt relatiua dicantur ad conuertentiam, & reciprocationem, neceſſe eſt aptè fieri nominum accommodationem. Si enim quis dicat, ala & auis eſſe relatiua, fallitur: quia non dicuntur ad conuertentiam, nam habere alam, ſuperius eſt quã eſſe auem. Vnde licèt ſequatur, ſi auis eſt, alas habet, non tñ vice verſa: nam ſcarabæi & veſpæ hñt alas: quæ tñ animalia, non eſſe aues, monſtrat Ariſ. in libro de animalibus. Correlatiuum ergò alæ eſt ales: nam ſcarabæi aut veſpæ non dicuntur alites. Et fortè meliꝰ vertiſſet Argyropylus, vti Boetius, Ala alati ala: eſt nãque Græcè, pterotou, quod eſt alati. Quo nomine ſignificantius promitur relatio alæ: eſt enim ala, alati ala, & alatum ala alatũ. Nec ita propriè dicere poſſumus, quod ales ſit alę ales, cum ales ſit nomen abſolutum, alatum verò eſt denominatiuum ab ala. ¶ At quia huiuſmodi fallacia in aſsignandis correlatiuis aliquando prouenit ex ignorantia denominatiui, vt in exemplo modò poſito, aliquãndo verò ex inopia nominum quę non ſunt impoſita. Et ideo ſubiungit ſecundi exemplũ in tertia particula, quæ incipit, Atque interdum. Ait enim quod aliquando neceſsè eſt nomen facere vnius correlatiui ſecundũ alterius vocem, quã Grçci vocãt, onomatopœiã, vt ſi qs opinaẽ clauus & nauigium, eſſe relatiua, decipietur, nã quanuis oĩs clauus, (qui eſt temo) ſit nauigij clauus, non tñ oẽ nauigiũ hẽt clauũ, ſunt.n. paruæ ſcaphę q̃ clauo non gubernantur. Boetius tranſtulit remus, ſed tamen Grçcè eſt, pedalion, quod Latinè eſt clauus, ſeu temo, quo puppis gubernatur. Faciendum eſt ergo nomẽ denominatiuum à clauo, vt dicamus, clauus eſt clauati clauus, & clauatum, clauo clauatum.

onomatopœiã.

tum. Eodem modo, caput & animal, nó mutuo reciprocantur. Sunt enim animalia multa capite carentia, vt cācri, vermes, conchylia, & alia multa, ergo si volumus ad conuertentiā dicere faciamus à capite, capitatū, est.n. caput, capitati caput, & capitatum. capite capitatum. Et ita vniuersaliter cōcludit Arist. ꝙ si secundū vocē abstracti faciamus nomen concretum, in vniuersum dicētur ad conuertentiā. ¶ Ex quo infert ad maiorem declarationem ī quarta particula, quę incipit, Nā si ad quoduis, infert inquam, ꝙ si assignatio vnius relatiui fiat ad quoduis aliud nomen quod accidentaliter conuenit alteri correlatiuo, tunc nō dicentur ad conuertentiā. Et intelligit accidere alteri, nō solū illa quæ sunt verè accidentia, sed illa omnia quæ non sunt de intellectu alterius correlatiui. v.g. herus est herus & est bipes & est homo, seruus tn̄ non dicitur ad conuertentiā nisi cum ly herus, nō enim sequitur, ꝙ si sit seruus sit bipedis aut hominis seruus, nec econuerso sequitur, ꝙ si est homo est serui homo. ¶ Quod confirmat Aristo. tali ratione. Seclusis omnibus alijs, id est, dato per impossibile, herus nec esset susceptiuus disciplinę, nec bipes, neque homo, dummodo esset herus, dicerentur ad conuertentiā seruus & herus. ¶ In quinta tādem & postrema particula quæ incipit. Quod si non accommodatè &c. cōcludit canonem huius proprietatis, videlicet ꝙ ad assignādum proprium correlatiuū, assignādum est tale nomen, vt sublatis cęteris omnibus illud conuertatur cum suo correlatiuo, illo tamen dempto, nulla sit conuertentia, vt in exemplis factum est manifestum. ¶ In tex. 5. qui incipit, At verò ea quæ sunt ad aliquid. ponit Arist. quartā & vltimā proprietatem huius prædicamenti, videlicet ꝙ ea quæ sunt ad aliquid sunt simul natura, Proprietas.

quia

quia simul se & inferunt & perimunt. Quam ob rem solent relatiua comparari duobus signis sibi inuicem obnitentibus, quorum altero sublato, alterum haudquaquam stabit. Et habet hic textus particulas tres. In prima enim explicat proprietatem, & in secunda facit argumentum de scientia & scibili: quæ cum appareant esse relatiua, non tamen videntur simul esse natura. Et tertiò facit argumētum de sensibili & sensu. ¶ Ad euidentiā proprietatis huius considerandum est (vt egregie adnotauit Paulus Venetus) duo exigi vt aliquę res sint simul natura. Primum, quod mutuo se inferāt mutuoque se tollant per verbum substantiuum secundùm adiacens. Et præterea, ꝙ neutrum sit causa alterius. Quę conditiones expresè sunt Aristot. in postprædicamentis, cap. de simul. Vbi ait ea esse simul natura, quæ cum essendi consequentia conuertuntur, neutrum tamen est alterius causa: quare sol & lumen eius non sunt simul natura: licèt sequatur, sol est, ergo lumen est, & econuerso: quia sol est causa luminis. Et eadem ratione neque subiectum & propria passio sunt simul natura. Itaq; simul natura sunt quæ sese mutuo inferunt & tollunt per consequentiam conditionalem: neutrū tamen infert aliud per notam causalem: vt duplū & subduplum sunt simul natura: quia si duplum est, subduplum est: & si duplum non est, subduplum non est: non tamen quia duplum est, subduplū est aut ecōuerso. ¶ Quòd si quis hinc inferat, pater & filius, nō esse relatiua neq; causa & causatum: quia pater est causa filij, & in vniuersum causa est causa causati. Negatur sequela: nā in relatiuo est considerare & subiectū materiale, & fundamētum, & relationem ipsam. Res quæ est subiectū vnius relationis est causa rei quæ est subiectū alterius: & est

Simul natura.

causa

causa per fundamentum proximum talis relationis:tamen relatio vna nō est alterius relationis causa.Exempli gratia.Paulus pater est causa dominici filij,& id quidem per generationē quæ est fundamentum proximum paternitatis:tamen paternitas seu esse patrem non est causa huius quod est esse filium,potius quàm econuerso.Ita Deus fuit causa omnis creaturæ,& id quidem per creationem quę fuit fundamentum proximum relationis,sed tamē esse actu causam(quod est creare)nō est causa nec prius quā creari,sed sunt simul.Et ideo relationes creatoris & creaturæ sunt simul natura. Eodē modo res quæ est binarius prior ē quā quaternarius: tamen binarius nunquam erit subduplus quoadusque sit quaternarius.Et ideo non est prius subduplus ꝙ quaternarius sit duplus. Quo fit vt conditio hæc sit propria relatiuorum quarto modo: omnibus enim & solis relatiuis conuenit. ¶In secūda particula quæ incipit,Non tñ, facit argumentū de scientia & scibili ꝙ non dicatur simul natura: immo ꝙ scibilę sit prius quàm scientia. Quod probat triplici ratione.Primò quia scibile est obiectū sciētiæ:obiectum autem est causa scientiæ (sumuntur enim scientię à rebus)ergo scibile est prius q̄ sciētia. ¶ Inserit tamen parenthesim quandam,videlicet, ꝙ in paucis aut in nulla re prorsus scientia & scibile sunt simul. Ad cuius notitiam notanda est differentia inter scientias speculatiuas in nobis & scientias practicas: speculatiuę enim oēs sumūtur à rebus: scientiæ verò practicæ sunt causę rerum. In nobis inquam,quia scientia diuina non est sumpta à rebus,sed fuit causa omnium rerum: vt prima parte,quæstione 14.art.8. notauit S. Tho. Ammonius ergo dupliciter exponit hanc literam,primò in paucis, puta in rebus quæ nullū habēt esse,

Sciētia, & scibile.

vt chimæra, obiectum non præcedit scientiam, sed intellectus per scientiam confingit obiectum. Sed additur correctiuè, aut in nullis, quia cum huiusmodi res non sint verè scibiles, nulla est instantia. Secundò exponit de omnibus scientijs practicis, vt sunt morales & mechanicæ, quæ sunt paucæ respectu speculatiuarũ. In quibus scientia videtur præcedere scibile, qui enim primus excogitauit scientiam nauis, prius habuit scientiam, quàm esset scibile, & ita in eo q̃ primus excogitauit organa aut alias artes. Sed additur etiã correctiuè, aut in nullis, quia adhuc in istis quodam modo obiectum antecedit scientiam, quanuis enim non fuerit nauis ante primũ inuentorẽ, tñ nullus inuenit talẽ scientiam, nisi quia fortè vidit natare tabulam super aquam, aut aliquid aliud, vnde excogitauit artem, & ideo semper quodãmodo scibile antecedit sciẽtiam. ¶ Forsan congruentior est alia expositio quã insinuat Paulus, nã Arist. non dicit ꝙ in paucis aut nullis scientia pręcedit scibile, sed ꝙ in paucis aut nullis scibile & sciẽia sunt simul natura. Instãtię verò aductæ non ostendunt nisi ꝙ scientia aliquando præcedit scibile. Et ideo forsan Aristo. intelligit de sciẽtijs substantiarũ separatarũ (quæ paucę sunt apud Arist.) quę cum sint perpetuæ & actu intellectuales, non sumũt scientias à rebus, sed simul natura in illis est scibile & scientia, vt simul natura fuit scientia intelligentiæ motricis orbis, & orbis ipse, Dicit tamen correctiuè, in nullis, quia adhuc in illis quanuis scibile & scientia & secũdũ ipsum sint perpetua, tamẽ ratio obiecti inquantũ obiecti natura præcedit rationem scientiæ. ¶ Secũda ratio qua scibile probatur esse prius q̃ scientia est, quia ex negatione scibilis sequitur negatio scientiæ, nõ tamen econuerso: vt patet (inquit) de quadratura

circuli,

circuli, quæ eſt ſcibilis, cuius tamen hactenus non eſt ſcientia. ¶Ad cuius intelligentiam notandū eſt, ꝙ quadrare circulum non eſt inuenire circulum & quadratum, quorum peripheriæ, ideſt lineæ ter minantes areā, ſint æquales, nam facilè idem fillū quod habet formam circuli potes formare in qua dratum: tamen area quadrati non erit tanta quāta area circuli, quia circulus eſt capacisſima figura, quod non eſt hic locus explicare. Quadrare ergo circulum eſt, ꝙ ſignato quouis circulo inueniatur vnū quadratū cuius area ſit æqualis areæ circuli, qđ Ariſt. 1. phyſi. tex. 11. probauit eſſe posſibile, q̄a ſi datur intra circulū quadratū minus, & extra cir culum quadratum maius, posſibile eſt dare æqua le, & tamen talis ſcientia nondū eſt inuenta. Non ergo ſequitur, non eſt ſcientia quadraturæ circu-li, ergo circulus non eſt quadrabilis. ¶Tertiam ra-tionem ſubdit illic Ariſt. Prƒterea animali ſublato, & Grƒcè quidem non ſunt niſi hƒc ſola verba quƒ tranſtulit Boetius, ſcilicet animali ſublato non eſt ſcientia, cū tamen ſint ſcibiliū plura, & eſt tūc lite-ra clarisſima. Argyropylus verò neſcio cur addi-dit, ſcientia quidem animalis non erit, exiſtūt tamē complura ſcibilia animalium, Demantur ergo, ani malis, & animalium, quæ literam obſcurant. Et ra tio ſtat in hoc, Si animal non eſt, ſcientia non eſt, quia cū ſcientia non ſit niſi in homine (loquitur. n. de ſcientia humana) ſi non eſt animal nullum eſt ſubiectum ſciæntiæ, & per conſequēs nec eſt ſcien tia, & tamen ſublato animali, adhuc reſtant multa corpora inſenſibilia, quæ ſunt ſcibilia, ergo ſcibile eſt prius ſcientia, & per conſequens nō ſunt ſimul natura. ¶In tertia particula textus quæ incipit, Sic & in ſenſu, facit ſimile argm̄ ꝙ ſenſus & ſenſibile nō ſint ſimul natura, quia ſenſibile eſt prius ſenſu,

Quadrare circulum.

nam ex negatione ſenſibilis,ſequitur negatio ſenſus,& non ecōuerſo.Nomine ſenſus intelligit ſem per ſenſationem.Et facit etiam duas rationes. Prima eſt.Omnis ſenſus , & circa corpus eſt (ſcilicet tanquam circa obiectū)& in corpore, ſcilicet tanquam in ſubiecto(puta in animali) tūc ſic:Si ſenſibile non eſt,neque corpus eſt (quia conuertuntur) & ſi corpus non eſt,animal non eſt : &ſi animal nō eſt(quod ē ſubiectū ſenſus)nec ſenſus eſt: ergo de primo ad vltimū ſi ſenſibile nō eſt, ſenſus non eſt. Econuerſo tn̄ non ſequitur,ſenſus nō eſt: ergo ſenſibile non eſt:quia ſublato animali(qđ eſt ſubiectū ſenſus) non tollitur ſenſibile : quia adhuc reſtant corpora inanimata,puta calida & frigida,quę ſunt ſenſibilia.¶Facit ſecūdam rōnē illic, præterea ſenſus,qui talis eſt:Senſus non incipit eſſe niſi quādo incipit eſſe animal : ſed prius natura quàm ſit animal ſunt ſenſibilia elemēta ex quibus componitur: elemēta verò,vt ignis & aqua,ſunt ſenſibilia:ergò ſenſibile eſt prius ſenſu . Attamē fueritne intentio Ariſ.ex propria ſciētia determinare ꝙ ſciētia & ſcibile,& ſenſus & ſenſibile,ſint relatiua,& nō ſint ſimul natura,quæſtione prima videbimus.

In tex.6. qui incipit, Exiſtit autē hoc loco &c. inchoatur tertiū membrū huius capitis : vbi mouet Ariſt.dubitationē de partibus ſubſtātię, an dicantur ad aliquid: cuius intentio eſt manifeſtè aperire, q̄ ſit inſufficiēs definitio poſita Platonis: Poſt quam enim oſtendit ex illa definitione ſequi accidentia abſoluta dici, ad aliquid , vt habitus & diſpoſitio,item poſitionē eſſe ad aliquid , & per conſequens ſex vltima prædicamenta ; concludit tandem ꝙ ſm eandem definitionem etiam ſubſtantia, atque adeo omnia prædicamenta dicerentur , ad aliquid.¶Et ſunt hic quatuor textus . In primo facit

cit argm̃ contra definitionem, & argm̃ eſt hoc: Si definitio poſita eſt bona, ſequitur ꝙ partes ſecũdæ ſubſtantiæ dñr, ad aliquid, vt caput, magnus &c. Ait ergo primam ſubſtantiam manifeſtum eſſe nõ dici, ad aliquid, Petrus enim nõ eſt alicuius Petrus nec alicuius homo (eſto ſit patris filius, aut heri ſeruus) nec partes primæ ſubſtantiæ, puta hoc caput, hæc manus dicuntur, ad aliquid (quod ſtatim explicabimus.) Item ſecundæ ſubſtantię, quæ ſunt in recta linea non dicuntur, ad aliquid, homo enim non eſt hominis homo, aut equi homo. Et quãuis equus ſit hominis equus, non tñ genitiuus ille explicat relationẽ, ſed poſſeſſionẽ equi. Partes verò ſecundę ſubſtantię, dicũtur ad aliquid, vt caput eſt alicuius caput ¶ Sed eſt hic ſtatim dubium quomodo caput in genere dicatur, ad aliquid, & tamen in indiuiduo, hoc caput, non dicatur, ad aliquid: nam per regulam anteprædicamẽtalem, quicquid conuenit generi aut ſpeciei conuenit indiuiduo. Dubium.

¶ Boetius exponit caput dici relatiuè (vt dictũ eſt in tertia proprietate) reſpectu capitati, & ſecundũ hoc clarum eſt, ꝙ caput eſt capitati caput: tamen hoc caput non refertur vt ſit huius capitati hoc caput: nam hoc caput non eſt proprium abſtractum hui⁹ capitati: cũ potuit hoc eſſe capitatũ alio capite, & hoc eſſe caput alteri⁹ capitati: ſed tñ caput i cõi non põt eſſe niſi capite capitatum. Si verò mẽs fuerit Ariſt. arguere, ꝙ partes ſubſtantiæ referunt̃ ad ſubſtantiam, non ſolùm vt abſtractum ad denominatiuũ: ſed tanquam pars ad totum (eſt.n. caput pars, & per conſequens alicuius pars) tunc proportionabiliter dicendum eſt (vt Ammonius inquit & Albertus) ꝙ hæc pars quatenus hæc pars nõ refertur ad hoc totum alia relatione quã pars in communi refertur ad totũ in communi, quia ſingulari

tas illa non dicit relationem, vt hoc sit huius hoc: cum hoc caput non includat in sua ratione, ꝙ sit huius animalis, sicut caput qđ sit animalis. Licet in quantum est hoc ens, indiuiduatur per hoc quod est in hoc supposito. ¶ In textu septimo qui incipit: Si igitur ea, &c. Aris. ex superius dictis, & potissimum ex hac dubitatione concludit definitionē positam non esse sufficientē, & per consequens verā definitionem esse hanc: Ea sunt ad aliquid quorum esse idem est ei quod est ad aliquid aliquo mō se habere. Neminem confundat datiuus, ei, sensus .n. est: Quorum esse est idē illi esse .i. est tale esse quale est ad aliquid aliquo mō se habere. Vel (sicut vertit Boetius:) Ad aliquid sunt quibus hoc ipsum esse, est ad aliud quodam modo se habere. Et subiungit Aristo. ꝙ ex definitione priori sequuntur inconuenientia hactenus deducta, quæ tamē omnia ꝑ hanc secundam facilè diluũtur: nam illa quę datur per ly dicuntur, competit relatiuis secundùm dici: hęc autem quæ datur per ly esse, solùm conuenit relatiuis secundùm esse, vt partim supra expositum est, & latius iam modò exponetur. ¶ In textu octauo infert Aristo. hoc corollarium ex hac secunda definitione, videlicet quòd si quis definitè nouerit vnũ relatiuorum, definitè etiam nouit & reliquũ. Quæ potest constitui quinta proprietas relatiuorum secundùm esse. Ratio corollarij est manifesta: nam si tota quidditas relatiui est esse ad aliud, definitio quidditatiua esse non potest nisi explicet terminũ illius habitudinis: nam cum habitudo sit inter duo extrema, quidditatiuè cognosci non potest, nisi extremis cognitis: vt si tota quidditas dupli est bis continere subduplum, qui nouit hãc quidditatem, cognouit & quidditatem subdupli: quæ est bis cõtineri a duplo. ¶ In textu demum nono & postremo

Propria definitio.

Si qs definite nouit

mo qui incipit, Fit autem &c.per datam definitio nem , & corollarium reſpondet ad dubitationē de partibus ſubſtantiæ:quas inde conſtat non eſſe, ad aliquid,quia ſtat definitiuè cognoſcere quid eſt ca put non cognita natura animalis. Ponit exemplum in ſingulari,vt ſi quis videat manum alicuius, homine non viſo(qui ſcilicet ſit velata facie,aut oſtēdat manum per feneſtram) cognoſcetur tunc manus,non cognito cuius ſit. Sed tamen adhuc in ge nere poteſt quis habere definitionem capitis aut manus non cognoſcendo quidditatiuè animal. Eſt enim caput pars animalis talis figuræ , qua definitione non explicatur quidditas animalis. Et eadem ratione omnia relatiua ſecundùm dici excluduntur a ratione relatiuorum: vt ſubſequenti quæſtio ne palam fiet.

Quæſtio prima.

Vtrum textus ad aliquid verus ſit.

A PARTE negatiua arguitur primò cōtra de finitionem . Prima definitio competit omnibus relatiuis ſecundûm dici:ſed relatiua, quæ tantum ſunt relatiua ſecundū dici,nullo modo pertinent ad hoc prædicamentum : ergo illa definitio nihil ad rem huius prædicamenti faciebat. Probatur minor.Si relatiua ſecundū dici pertinēt ad hoc prædicamentum,tunc(vt doctè infert Ammonius) omnia accidentia quomodocunque abſoluta eſsēt in hoc prædicamento: quia accidens in genere di cit reſpectum ad ſubiectum : immo quantitas inquantum quantitas dicit menſuram ſubſtantiæ : & qualitas,diſpoſitionē eius.Quinetiā ſubſtantia , cū

dicatur eò ꝙ substat accidentibus, qui est quidam respectus, pertineret ad hoc prædicamentũ: vñ sequeretur prædicamentorum confusio. ¶ Secundò principaliter arguitur. Ad aliquid solũ dicit comparationem & relationẽ vnius ad aliud, sed referri est actus intellectus, quemadmodum.n.ratio gñis, aut ratio speciei solũ habet esse per operationem intellectus abstrahentis, ita relatio dicit actũ intellectus comparãtis vnum ad aliud: ergo ad aliquid nõ dicit ens reale, sed solũ ens rationis, & per consequens non adnumeratur decem prædicamẽtis: quæ secundũ Arist.5.met.tex.14.sunt entia realia. ¶ Tertiò principaliter arguitur. Si relatio esset ens reale, aut realis habitudo (non enim disputamus mõ an relatio distinguatur a fundamento) sequeretur, ꝙ relatio verè produceretur sicut alia accidentia: nam accidens reale nõ est nisi producatur:, sed Arist.5.phys.tex.10. ait ad relationẽ non esse per se motũ: ergo hoc prædicamentũ non pertinet ad entia realia. ¶ Quartò aduersus primam proprietatẽ arguitur: aut illam proprietatem intelligit Arist. secundũ propriam opinionẽ de relatiuis ẽm esse, & hoc nõ, quia c.de substantia dixerat relatiuo nihil esse contrarium, aut intelligit eam secundũ definitionem antiquorũ: solũ de relatiuis secundũ dici, & contra hoc arguitur. Relatiua secundũ esse verè sunt contraria respectu eiusdem: quia nihil potest esse simile & dissimile respectu eiusdem, aut ęquale & inæquale, aut pater & filius. &c.

¶ Quintò aduersus secundã proprietatẽ arguitur. Si aliqua relatiua susciperent magis & minus, maximè essent illa duo quorum extant Arist. exẽpla, puta simile & dissimile, æquale vel inæquale, nam duplo & alijs ipse negat cõpetere hanc proprietatẽ, sed illa non suscipiunt magis & minus: ergo nulla

Minor colligitur ab ipso autore. 5. met.tex.20. vbi ait, ꝙ similitudo & æqualitas cõsistit in vnitate, ait inq̃ ꝙ vnitas in substãtia facit idẽ: vnitas in qualitate facit simile, & vnitas in quãtitate facit æquale, sed vnitas nõ suscipit magis & minus: ergo nec simile nec æquale, sicut neq; idẽ. ¶Sextò principaliter arguitur cõtra tertiã proprietatem. Alia quà relatiua dñr ad cõuertentiã: ergo hæc nõ est proprietas relatiuorũ: saltẽ quarto modo vt insinuauimus. Minor ostẽditur: Quodcũq; denoĩatiuũ cuiuscũq; sit pdicamẽti, dr̃ ad conuertentiã cũ suo abstracto, etenim si quantũ est, quãtitate quantũ est, & si quãtitas est, quanti quantitas est, & si calidum est, calore calidũ est, & si calor est, calidi calor est, quę tamẽ nõ sunt ad aliqd. ¶Septimò principaliter aduersus quartam proprietatẽ arguitur. Aut illa proprietas constituitur tanquã generalis ꝓprietas omniũ relatiuorũ secundũ esse, & secundũ dici: aut tanquam propria relatiuorũ secundùm esse, non primũ quia statim Ari. scibile, & scientiam, quæ sunt relatiua secundũ dici excludit ab hac proprietate, sed ꝙ nõ cõueniat solis relatiuis secundũ esse arguitur in ipso eodẽ exẽplo Aris. Scibile & sciẽtia sunt simul natura, ergo malè id negauit Aristotel. Probatur antecedens. Si scibile in actu est, scientia in actu est, & econuerso, et si scibile in potentia est, scientia in potentia est, & econuerso. Et in exemplo Aristotel. id patet, nam si quadratura circuli est scibilis in potentia, certè possibilis est scientia de illo. Instantiæ verò Aristotel. solùm probant quod non sequitur, si scibile in potentia, est, scientia in actu est, quæ nihil videntur probare, quia scibile in potentia & scientia in actu non dicuntur relatiuè. ¶Octauò & postremò contra quintam proprietatem arguitur. Si cognoscens definitè vnum relatiuorum, definitè

definitè cognosceret & reliquum, sequeretur q; in definitione vnius relatiui deberet poni & reliquũ: sed hoc est falsum : ergo & antecedens . Probatur minor. Definitio debet esse clarior definito , vt habetur 1. Top.c.4.& lib.6.c.3. sed si vnum relatiuũ definiatur per aliud & econuerso, non potest definitio esse clarior definito: quia esset circulatio : ergo vnum non debet definiri per alterum .

A D quæstionem (vt autoritas est Arist.) respõdetur affirmatiuè. Vnde circa primum argumentũ ad euidentiam totius huius capitis notandum est, duplicia esse relatiua (quæ sit prima diuisio , atque adeo basis , & huius prædicamenti & vltimorum sex) alia quidẽ sunt relatiua secundũ esse, alia verò s̄m dici: vt meminit S.Th.1.p.q.13.ar.7. ad primũ, & de potẽtia.q.7.artic.10.ad 11. Relatiua s̄m esse sunt illa quæ sunt imposita ad significandũ habitudines ipsas relatiuas . Relatiua verò s̄m dici , sunt qñ nomina sunt posita ad significandũ qualitates ; vel res alias absolutas: quas cõsequuntur quædam habitudines. Exempli gratia, simile & dissimile sũt relatiua secundũ esse: quia hæc nomina nõ sunt imposita ad significandũ qualitatẽ (sicut ly albũ) sed ad sigñandum habitudinem inter duo alba. At verò scientia quamuis significet qualitatem, quã consequitur relatio ad obiectum (est.n. sciẽtia cognitio obiecti) nõ tñ illud nomẽ impositum est ad sigñandum illam habitudinem: sed qualitatẽ ipsam: prout est habitus perficiens intellectũ. Eodem mõ mouẽs quãuis significet de formali motũ quem sequitur ordo ad mobile, tñ non sigñat ordinem illũ & habitudinem, sed motum, & ideo scientia & mouens sunt relatiua s̄m dici . Eodẽ mõ caput est relatiuũ s̄m dici: quia non sigñat de formali habitudinẽ capitis ad capitatũ, sed partem quę certã hẽt figurã.

Relatio secundũ esse & secundũ dici.

Et

Et quamuis per nomina id explicemus, nihilominus res ipsæ sunt relationes, & relatiua quæ principaliter in prædicamento ponuntur. Vñ quò vno verbo rē explicemus, relatiuũ ſm dici est res, cuius quidditas non est esse ad aliud: sed tñ explicari non pōt nisi per ordinē ad aliud. Relatiuũ verò ſm esse, est illa res, cuius quidditas nihil aliud est q̃ esse ad aliud. Quidditas. n. intellectus, aut volũtatis nō est esse ad aliud: immo sunt res absolutæ, sed explicari non pñt nisi per ordinē ad obiecta. Est. n. intellect' potentia cognoscitiua vniuersaliũ: attamen duplũ inquantũ duplũ, nullā rem dicit absolutā, sed habitudinē ad subduplũ. Et hac de causa inuenta sunt hæc noīa, ſm dici, & secundũ esse: quæ sumpta sũt ex dria definitionum Arist. quarum prima dabatur per ly dñr, & secunda per ly sunt. Et est attentè notandũ, ꝙ relatiua eò dñr secundũ esse, quia simpliciter, & in rei veritate sunt relatiua, atq; alia eò dicuntur ſm dici, quia verè non sunt relatiua, sed sunt res quæ dñt respectus. i. quę vnum significãt, & aliud respiciũt: & iō sunt relatiua secundũ quid, vt illa pticula ſm dici, sit diminuēs, sicut Aethiops est albus secundũ dentes. Huius in cōsideratione, si nos fallimur, decepti sunt qui his temporibus de prædicamētis scripserũt. ¶ Tripliciter ergo exponũt hũc textũ. Doctores. n. huius tēporis vtraq; hæc relatiua æqualiter reponũt in hoc prædicamento ad aliquid, decepti cortice literæ: quia Ari. vtraq; cōnumerat. Et ita secundũ istos, habitus, dispositio, scientia, æqualiter ponuntur in prædicamēto qualitatis & in hoc. ¶ At Paulus Venetus, hanc modificans opinionem, dicit ꝙ nulla res æquè principaliter ponitur in diuersis prædicamentis, sed relatiua ſm dici ponuntur principaliter in prædicamēto, secundũ primariũ significatum, & secundariò ponun-

Quid sit relatiuum secũdũ esse, & quid secũdũ dici.

Nota.

tur in isto: Exépli gratia, Habitus, dispositio, & sciẽtia, virtus & vitium, principaliter ponuntur in prædicamento qualitatis: sed minùs principaliter in isto: stans & sedens principaliter ponuntur in prædicaméto situs, & hic minus principaliter: esse in gymnasio principaliter ponitur in prædicamento vbi, & minus principaliter hic: & caput & manus secũdùm primarium significatum reductiuè sunt in p̃dicamento substantiæ, & secundariò in isto. ¶Nihilominus, si mentem Aris. attigimus, repetimus, hic conclusionem quam in cap. superiori diximus esse fundamentum huius artis. Nulla res aut nomen vniuocè & formaliter ponitur in diuersis prędicamentis. Formaliter inquam, quia si relatio non distinguatur a substantia, nihil vetat petrum inquãtũ est homo esse in prædicamento substantiæ: & inquantum est pater, esse in prædicaméto ad aliquid: sed formaliter intelligo, quòd idem nomen secundùm eandem significationem, aut eadem res secundùm eandẽ rõnem nõ est in diuersis prædicamẽtis.

Conclu. 1

Conclu. 2 ¶Huic annectimus secundam conclusionem: ꝙ in hoc prędicamento tantummodo ponũtur simpliciter relatiua secũdùm esse. Probatur primò ex ipso nomine: nam relatiuum secundùm esse hoc significat, ꝙ sit verè relatiuũ, & verè ad aliquid, reliqua verò sunt non relatiua, sed respectiua. ¶Et cõfirmatur, quia nomen ponitur in prædicamento secũdũ eius formale significatũ, sed relatiuá secundũ dici non significant de formali habitudinem & relationem, sed qualitatem potius aut rem aliam absolutá, quá consequitur relatio, ergo illa non ponũtur in hoc prædicamento. ¶Et secundò principaliter arguitur. Si eadem res poneretur in diuersis prædicamentis, tota machina prædicamentorum rueret, qua Aris. intendit decem rerũ genera impermixta con-

constituere, vt patet 1. Post. tex. 21. & esset recidere in opinionem Zenonis, & aliorum antiquorũ, qui ea de causa non putabant, ad aliquid, esse specialẽ prædicamentum, quia censebant omnia relatiua secundũ dici esse verè relatiua, vnde sequebatur omnia accidentia, & ẽt substantiam esse relatiua, quã opinionem Aris. intẽdit hoc capite repudiare. ¶ Et confirmatur, quia certè si habitus, & dispositio, & virtus, & scientia, sunt in hoc prędicamento, eadẽ ratione intellectus & voluntas, & omnes potentię & omnes formę, quinetiam & quantitas, & substãtia, omnia pertinerent ad hoc prędicamentum, nõ solùm materialiter, ꝙ eadẽ res diuersis rationibus esset in diuersis prædicamentis, sed formaliter secundùm eandem rationem, nam ratio substãtiæ exprimitur per hoc quod est substare accidentibus, & ratio quantitatis per ordinem ad substantiam, & ratio potentiæ per ordinem ad obiectum, quod si sufficeret ad rationem relatiuorum, omnia accidẽtia secundũ proprias rationes pertinerent ad hoc ꝑdicamentũ. ¶ Tertiò id probatur. Quicquid sit de scientia, tamen habitus & dispositio, & virtus & vitium manifestissimum est, quod nullo modo sunt in hoc prædicamento, quia nec propriè sunt relatiua secundũ dici, nã scientia, vt Aris. ipse 5. met. tex. 20. docet, non refertur ad intellectum qui est eius subiectum, sed ad scibile quod est terminus. Vbi insinuat, q; res non dicitur relatiuè propriè, nec secundùm dici, per respectum ad subiectũ, sed per respectũ ad aliqd qđ se habet tanquam terminus. Habit⁹ verò nõ dicit ordinẽ nisi ad subiectũ. Quartò & postremò arguitur. Si relatiua ẜm dici ponerẽtur in hoc ꝑdicamẽto, tũc nihil fuisset opus, addere sex vltima prædicamenta, quippe quæ omnia sunt relatiua secũdùm dici. Vnde eo Aris. docuit illa esse

se distincta: quia intellixit verè non esse relatiua: licèt exprimantur per relationes. Atque hoc est memoriæ commendandum pro illorum intelligētia.

Ad primum igitur principale argumentum cōceditur ex definitione antiquorum consequi omnia relatiua secundùm dici esse in hoc prædicamēto: sed hac solùm de causa hic est proposita, vt per hoc inconueniens, quod inde sequebatur eius insufficientia proderetur. ¶Hinc sumitur prima rō qua Plato appellauit hoc prædicamentum, ad aliquid: nā relatio videtur competere omnibus relatiuis secundū dici quia exprimuntur per respectū ad aliud: sed ad aliquid exprimit quidditatē relatiuorum esse ad aliud. Et est nomē concretū. Quocirca hæc definitio quam impugnat Arist. forsan non est Platonis, vt dicit Boetius, sed Zenonis & antiquorum: nā (vt Ammonius ex Gorgia Platonis adnotauit,) idem sensit Plato in hac parte, quod Aris.

Nomē ad aliquid.

¶Ex dictis sequitur primò concordia inter duas extremas opiniones, quæ de ad aliquid, circunferuntur. Prima est quam Gregorius in primo. d. 28. multis contendit probare, videlicet, ꝙ nulla res sit in mūdo relatiua, sed omnis absoluta: propterea quia omnis res aut subsistit per se aut in alio: & subsistētia, quomodocunque sit, dicit rem inde pendentem (& per consequens absolutam) a quocunque alio præter eius subiectum. Alia per extremum opposita fuit opinio Gilberti: quā citat S. Th. 1. p. q. 28. art. 2. videlicet, ꝙ relatio nullum habebat esse fixum: sed totum esse eius erat ad aliud: & ꝑ consequens potius erat res affixa, seu assistēs quàm inexistens. At verò S. Tho. distinguit illic, ꝙ relatio & est accidens & est relatio. Et ideo secundùm esse commune accidentis est in subiecto, sed secundū esse particulare relationis quidditas eius est ad aliquid.

¶Ex quo sequitur secūdò: ꝙ relationis nō est dare solùm subiectū, sicut aliorū accidentiū, sed etiam fundamentum. Subiectū relationis est id quod denominatur a relatione: fundamentū verò est id ratione cuius talis relatio conuenit subiecto, qđ propterea vocatur ēt rō fundandi relationem: vt subiectū similitudinis est substātia quæ dř similis, fundamentū verò est albedo aut figura rōne cuius est similis. Sūt qui subm̄ appellant fundamentū remotū rōne verò fundandi vocant fundamentū proximū, significātius verò dicit̄ illud subiectū (quippe cui accidit relatio) & hoc fundamentū in quo fundat̄. **Fundamētum relationis.**

In secundo argumento petitur secunda diuisio relationis. Vbi notandū est, ꝙ vt ait Commētator. 11. suę met. super duodecimum Arist. commento. 19. cum relatio sit minimę entitatis, opinati sūt antiqui relationem solùm dicere actū intellectus. Et re vera nomen relatio (cum sit verbale) significat actionem comparatiuam, quæ non potest esse nisi actio intellectus. Et hanc conijcio secundam fuisse causam Platoni, vt imponeret nouū nomen, ad aliquid, quod significat habitudines ipsas reales sine ordine ad intellectum. Et hoc est quod dicunt veteres, scilicet quòd relatio significat relationem vt conceptam: sed ad aliquid, significat eā vt exercitam: quia relatio significat actū intellectus: sed ad aliquid significat naturam rei. ¶Quod autē sint aliquæ relationes reales ex natura rei probat S. Thom. 1. parte, quæstio. 13. articu. 7. & de potentia. quęst. 7. articu. 9. Et Scotus secundo senten. di. 1. quæst. 5. quia ex natura rei sunt aliquæ relationes quæ dicunt reales perfectiones rerum, vt ordo rerum in quo consistit perfectio vniuersi secundùm Aristote. 12. met. tex. 52. ordo exercitus, vnio partium in toto, esse partem, esse causam. &c. Omnes **Ad aliqđ.**

nes inquam istæ sunt relationes, quę ex natura rei dicunt perfectiones:& per consequẽs sunt relationes reales. Cum dico, reales, non affirmo ꝙ distinguantur realiter: sed quòd sunt rationes reales rerum: siue distinguantur a substantia siue non. ¶Secunda ergo diuisio relationis est: in relationem realem, & relationem rationis. Relatio realis est habitudo inter duo entia realiter distincta, quæ habet esse seclusa operatione intellectus, vt patet in exẽplis positis. Vnde tria dicit Scotus in primo di. 31. exigi ad relationem realem, scilicet quòd sit inter res reales, & realiter distinctas, & seclusa operatione intellectus. At verò in hoc quòd est realiter distingui, includitur quòd ambo extrema sint realia. Relatio verò rationis, per oppositum, est relatio, quam intellectus facit inter duo: quæ, aut non sunt entia realia, aut non realiter distinguuntur. ¶Quòd sit vt tribus modis contingat relatio rationis, vt loco citato refert S. Thomas: Primo modo quando extrema non sunt verè entia: quod potest contingere adhuc dupliciter: quia aut nullum habent in rẽ fundamẽtum, vt entia præterita, aut futura, aut ficta: quare ego sum posterior Adam, & prior Antichristo sòlùm relatione rationis. Et chimæram esse opponitur huic quod est, chimęram non esse, solũ per relationem rationis: quia nec Adam, nec Antichristus, nec chimæra sunt, sed intellectus concipit illa sub ratione entis. Aut sunt entia quæ habẽt fundamentum in re, sicut relatio generis ad speciem, & speciei ad genus, & hoc modo rationis, quia genus, & species, licèt habeant fundamentum in re, tamen res non est actu species, nisi per operationem intellectus. Sed tertio modo relatio est rationis: quæ licèt sit inter res quæ sunt veræ res, tamen non sunt duæ, nec distinctæ, nisi per operatio-

nem

Relatio realis, & rationis.

Triplex relatio rationis.

nem intellectus, vt identitas quæ eſt mihi ad me ipſum: in qua relatione intellectus me conſiderat tanquã duo, cũ non ſim niſi vnum. Et hoc eſt valde notandũ apud S.Tho. ꝙ videlicet non ſequitur, diſtinctio eſt relatio rationis: ergo extrema ſunt entia rationis, in quo frequenter laborant impugnationes Scoti, & aliorum aduerſus eum. Eſt.n. ſentẽtia S.Th. ꝙ attributa diuina, puta iuſtitia, & miſericordia diſtinguuntur ratione. Infert ſtatim Sco. ergo iuſtitia & miſericordia in Deo ſunt entia rationis. Et tamen conſequentia nullam habet apparentiam, non enim intelligit S. Tho. quòd intellectus ſicut facit genus eſſe actu genus, ita facit iuſtitiam eſſe iuſtitiam, aut miſericordiam eſſe miſericordiam, (ſunt enim hæc realiter in Deo) ſed intelligit, ꝙ iuſtitia, & miſericordia de ſe non ſunt duo: magis quàm ego & ego, ſed ſola operatione intellectus comparantis Deum ad diuerſos effectus eſt in cauſa, quòd eſſentia diuina cognoſcatur ſub ratione duorum, puta iuſtitiæ & miſericordię. Et hoc eſt quod S. Thom. 1. ſenten. diſtinct. 2. quæſtio. 1. artic. 3. & 4. & 5. & prima parte quæſtio. 13. articu. 4. intendit, dicens attributa Dei non ſolùm differre ratione ratiocinante, ſed etiam ratione ratiocinata. Ratio enim ratiocinans eſt intellectus vel conceptus. Ratio verò ratiocinata eſt conceptus obiectiuus, ſeu quidditas in re expreſſa per definitionem: vult ergo dicere, quòd attributa Dei, nõ ſunt ſolùm conficta ab intellectu, ſed ſunt in re formaliter: niſi quòd ex parte rei non ſunt duæ res: ſed diſtinctio eorum eſt fundamentaliter in Deo, & formaliter in intellectu. Et idem docet in 1. diſtin. 33. q. 1. articu. 1. & prima parte quæſt. 28. articu. 2. de relationibus diuinis reſpectu eſſentiæ. Eodem enim modo quamuis eſſentia, & relatio ex natu-

Ratio ratiocinans &c.

ra rei sit in Deo, & per consequens relatio diuina sit realis: sicut pater realiter est pater, nihilominus essentia, & relatio ex natura rei non sunt duo, sed intellectus comparans paternitatem filiationi, cum qua habet oppositionem, quam non habet essentia, ideo cognoscit essentiam & relationē sub rōne duorum, & hoc est essentiā & relationem in Deo distingui ratione. ¶ Hinc sequitur, q̄ sicut nihil obstat esse relationem realem, quæ solū sit relatio secundū dici, ita per oppositum nihil vetat q̄ sit relatio secundū esse, & tamen sit rationis, vt patet in exēplis positis. Verba sunt S. Thom. De potētia quæstio. 7. art. 10. ad 11. ¶ Ad secundum ergo principale argumentum conceditur, quòd comparatio dicit actum intellectus, nihilominus, ad aliquid, dicit habitudinem rerum, quæ est in illis seclusa operatione intellectus. Et illæ dicuntur relationes reales, quæ solę ponuntur in hoc prædicamento, nam vt sæpe dictum est, solum ens reale distinguitur in decem prædicamenta.

CIRCA tertium principale, notandum est ex quinto metaphysic. tex. 20. triplex esse genus relationis realis secundùm triplicem naturam fundamenti, (quæ sit tertia diuisio relationis.) Relatio primi generis est relatio, quæ fundatur super quātitatem, vt duplum, maius, æquale &c. Relatio secundi generis est, quę fundatur super actionem, & passionem, vt pater & filius, combustiuum & combustibile. &c. Relatio tertij generis est relatio quæ fundatur super rationem mensuræ, vt relatio scientiæ ad scibile. Mensuræ inquam non quantitatis, nā hæc pertinet ad primum genus, sed mensurę quæ est veritatis ad esse rei, ab eo enim q̄ res est vel nō est, ꝓpositio est vera vel falsa. Ob idq; veritas enūtiationis consistit in adæquatione propositionis ad

Triplex genus relationis.

rem idest in hoc quod propositio significat rem ita esse sicut est. Et hoc est scibile esse mensuram sciētiæ, & ideo relatio scientiæ ad scibile, est mensurabilis ad mensuram. Et hinc palam fit quomodo scientia sit relatiuum secundùm dici, nam quamuis scientia mensuretur per scibile, tamen nomen sciētiæ non significat illam relationem, & ideo sciētia est de prædicamento qualitatis, sed mensurabile est de prædicamento relationis. ¶ Quod si quis arguat contra sufficientiam huius diuisionis, quod calidus est relatio quæ fundatur in qualitate, & simile & dissimile: Respōdet illic S. Th. ex mente Arist. quod nulla relatio fundatur in qualitate, nisi inquantum qualitas habet rōnem actionis, aut quātitatis, similitudo .n. fundatur in vnitate qualitatis, illa .n. sunt similia quæ habent vnam qualitatem: & illud est calidius quod habet excessum quodammodo quantitatis in qualitate. Et ad hoc propositū dicit illic Arist. quod vnitas substantiæ facit idem, vnitas verò quātitatis, facit æquale, sed vnitas qualitatis facit simile. ¶ Ex hac tertia diuisione relationis subsequitur quarta. Est nanque relatio duplex, scilicet mutua & non mutua. Quam diuisionem explicat S. Thom. 1. part. quæst. 13. art. 7. Relatio realis mutua est illa quæ est realis ex vtroque extremo, idest, quæ ex vtraque parte habet fundamentum reale. Relatio verò non mutua est quę ex altero tantùm extremo est realis, & ex altero rationis v.g. simile dicit relationem realem: quia sicut vnum simile realiter refertur ad primū eodē mō duplum ratione quantitatis refertur ād subduplum, & subduplū ēt ratione quantitatis ad duplū, quamuis sit disquiparātia. Et ideo istæ sunt relationes mutuæ, sed tamē scientia, vt est expressa sentētia Arist. loco modò citato, realiter refertur ad scibile, scibile verò, sola rōne

Relatio mutua & nō mutua

refertur ad ſcientiam. Quod eſt dicere, ſciētia quia eſt realis effectus ſcibilis, ex ſua natura habet quod menſuretur ab obiecto: & ideo realiter refertur ad ipſum. Scibile verò non eſt effectus realis ſcientiæ: & ideo non dicitur menſura ſcientiæ per aliquam realem rōnem quæ ſit in illo: ſed per hoc quod ſciētia refertur ad ipſum, ideſt, realiter adęquatur ipſi, & ideo eſt relatio mutua: quia in ſcientia eſt relatio realis, & in ſcibile relatio rationis, quod adhuc in ſolutione ſeptimi argumenti euidentius fiet. Eodem mō concedit illic S.Tho. ꝙ relatio Dei ad creaturā (qualis eſt relatio dominij) eſt relatio rationis: licèt ſeruitus in nobis ſit relatio realis, quia cum Deus non ordinetur realiter ad nos; ſed nos ad ipſum: Deus non refertur realiter ad creaturam, ſed creatura ad Deū. Hoc tamē non eſt præſentis ſpeculationis. ¶ Hinc rurſus ſequitur aliam eſſe quintam diuiſionem relationis in relatione æquiparantiæ, & diſquiparantiæ. Relatio enim ęquiparantiæ eſt relatio eiuſdem denominationis in vtroque extremo, vt ſimile, æquale. &c. Relatio verò diſquiparantiæ eſt relatio quæ non eſt eiuſdem denominationis in vtroque extremo, vt pater filius, dominus ſeruus, duplum ſubduplum. Quare ſtat vt relatio mutua ſit diſquiparantiæ. ¶ Igitur, vt ad reſponſionē argumēti tertij principalis redeamus, non eò negat Ariſto. ad relationē eſſe per ſe motum, quia neget eſſe accidens reale: niſi quia relatio per ſe nō producitur, ſed comproducitur ad productionem ſui fundamēti. Eſt enim tantùm triplex motus (præter generationē quæ eſt mutatio ſubſtantię in ſubſtantiā) ſcilicet augmentatio, quæ eſt motus ad quantitatem (quā conſequitur ęqualitas & inæqualitas, duplum ſubduplum. &c.) & alteratio: quæ eſt motus ad qualitatem (quam conſequitur ſimile & diſſimile) & motus

Relatio æquparātię, & diſquiparantię.

tus

tus localis: qui est motus ad vbi, quod cõsequitur propinquum remotum. &c.

At verò Scotus dictum hoc Arist. limitare cõtendit: excogitans vnam nouam diuisionem relationis, in relationem intrinsecus aduenientem, & relationem extrinsecus aduenientem, vt est videre apud ipsum in tertio dis. 1. q. 1. & in quarto. d. 13. q. 1. & quodlibet. 11. Cuius opinio cõsistit in trib. ꝓpositionibus. ¶ Prima est. Relatio intrinsecus adueniens est relatio necessariò consequēs fundamẽtũ intrinsecum, puta quantitatem (quã sequitur æqualitas) qualitatẽ (quam sequitur similitudo. &c.) aut est relatio quæ necessariò consequitur fundamento & termino in actu positis. Relatio verò extrinsecus adueniens est illa, quę non cõsequitur aliquod fundamentũ intrinsecum, vel quæ non necessariò consequitur ambobus extremis positis. Ponit duplex exemplum extrinsecus aduenictis. Primum de vnione: si enim (inquit) materia & forma ligni essent in eodem loco quó modo sunt non vnitæ, & postea vnirẽtur; illa vnio non consequitur aliquam rationem fundãdi absolutũ, puta quantitatem aut qualitatem, & ideo stabit ambo extrema esse .s. materiã & formã, & tamẽ ꝙ non esset vnio. Idẽ dicit de vnione humanitatis ad verbũ: stat. n. inquit, ambo extrema esse, & ꝙ non sit vnio. Secundũ exẽplũ ponit de vbi, quã putat esse relationẽ extrinsecus aduenientẽ. Tertiũ exemplum addunt aliqui de propinquitate quã opinãtur esse relationẽ extrinsecus aduenientẽ: quia stat me esse & columnã esse cui ego sum propinquus, & tamẽ ꝙ non sit propinquitas, vt si hinc discedam. ¶ Secunda eius propositio est. Quod ad relationem extrinsecus aduenientem est per se motus: quod primò. n. per motũ ego acquiro est esse in hoc loco: quod (ſm eum) dicit solùm

Relatio intrinsecus & extrinsecus aduenies.

talem respectũ ad centrũ terræ; vel ad orientẽ. &c. vt in capite de quantitate exposuimus. ¶ Tertia propositio eius est. Qđ sex vltima prędicamenta sunt relationes extrinsecus aduenientes. Et quia hoc est præcipuum punctum in sex vltimis prædicamentis, necessarium est hæc intelligere & examinare. In primis hæc diuisio nullibi ante Scotũ inter philosophos reperitur. Et arguitur, q̧ nulla sit relatio extrinsecus aduenienS. Primò, quia Aris. 5. met. tex. 20. sufficienter existimauit diuisisse omne genus relationis in tria, quia, inquit, omnis relatio, aut consequitur quantitatem, aut qualitatem, aut actionem, quare omnis relatio consequitur aliquod intrinsecum fundamẽtũ. ¶ Et secũdò arguitur in suis exẽplis. Vnio materiæ ad formam consequitur aliquod intrinsecus fundamentũ, scilicet actione, qua forma vnitur materiæ, sicut n. posita in me albedine sũ similis alteri albo: ita posita actione qua forma vnitur materiæ consequitur vnio. Et eodẽ mõ vnio humanitatis ad verbum consequitur actionẽ, qua humanitas assumitur: vnde fit vt sint relationes intrinsecus aduenietes. ¶ At verò de vbi manifestissimum est apud Aristotelem non esse verè relatiuum, puta relatiuum secundùm esse: nã quinto phy. tex. 10. postquam dixerat quòd ad relationẽ non est motus: & ad substantiam non est nisi mutatio (.s. generatio) subiungit quòd est motus ad quãtitatem, & ad qualitatem, & ad vbi. Vnde apud Aris. non magis, vbi, est relatiò, quàm quantitas aut qualitas. Immo sequit̃ benè, ad nullã relationẽ est motus, ad vbi est motus: ergo vbi nõ est relatio. Quocirca pro libito limitatur maior ad certas relationes, cũ sit vniuersalis. ¶ Et confirmatur, quia me esse hic, quamuis nõ possit explicari, nisi per respectum ad centrum vel ad orientem; tamen esse hic

Vnio.

non significat illum respectum, sed esse in hoc loco, dato per impossibile, ꝙ nullus esset respectus. Et ideo solùm est relatiuum secundùm dici: & propterea facit speciale predicamentū, quia nō est relatiuū. ¶Quod si dicat quis Scotū idem intelligere per relationē extrinsecus aduenientem, quod nos appellamus relatiuū secundū dici: id non potest stare cum suis exemplis: nam certè vnio materiæ ad formam, & humanitatis ad verbum, est relatio secundū esse: quia tota quidditas huius quod est vniri, est esse ad aliud: Et propinquitas (de qua alij ponūt exēplum) eadem rōne est relatiuum secundùm esse. ¶Et per hoc impugnatur secunda definitio relationis extrinsecus aduenientis. s. ꝙ sit illa relatio, quā stat ambobus extremis positis nō poni, nā vel intelligit de fundamētis remotis, & tunc et similitudo esset extrinsecus aduenies, qa stat me esse & Paulum esse, qūādo nō sit similitudo albedinis quę mō est inter nos, vt puta si alter efficiatur niger. Si verò intelligat de fundamēto proximo, falsum est ꝙ stet fundamētum proximum vnionis esse, puta actionem, qua forma vnitur materiæ, quin sit vnio. Sed in hoc (salua eius autoritate) deuiauit Scotus, ꝙ nullùm credit esse fundamentum proximum vnionis præter res vnitas. ¶Per hæc manifestè impugnatur secunda propositio eius. s. ꝙ ad relationem fit per se motus: nam motus seu actio qua forma ligni vnitur materiæ non terminatur ad relationem, sed ad substantiam: actio. n. qua vnirentur, esset generatio, & ideo terminaretur ad esse lignum. Et eadē rōne actio qua humanitas vnitur verbo nō terminatur ad solam vnionem quæ sit relatio: sed ad hoc quod est Christum esse hominē, quod est prædicatum substantiale, sicut vnio qua accidens vnitur subiecto esset alteratio, & ꝑ cōsequēs nō termi-

naretur ad relationem, sed ad calidum aut ad album.&c.Itaq; vnio, si dicat motum, præcedit natura informationem qua forma informat materiam seu accidens subiectũ: sed vt dicit relationẽ, sequitur informationem, & illa est proxima rõ fundãdi relationem. Eò.n.ꝙ per informationem fit lignum cõsequitur relatio vnionis partiũ, & ex eo ꝙ Christus est hõ, cõsequitur relatio vnionis humanitatis: & ex eo ꝙ ego sum albus, cõsequitur relatio vnionis accidentis. Et motus localis quanuis terminatur ad vbi:tñ vbi nõ est relatio secundùm esse, sed

Propinquitas. secũdũ dici. ¶ Et per hoc est manifestum quo propinquitas sit relatio intrinsecus adueniens, quæ cõsequitur actionem qua ego sum in hoc loco, nõ.n. stat me esse hic, & te esse istic, quin simus proximi, & me esse hic, est fundamentũ propinquum illius relationis. ¶ Hinc demum sequitur, ꝙ sex vltima pdicamẽta nullatenus sunt relationes extrinsecus aduenientes, sed res absolutè extrinsecus adiacentes, quia neque sunt verè relatiua, sed solùm relatiua secundùm dici, vt illic latius videbimus.

Recipere contraria. AD quartum principale respondetur, quòd primam proprietatem nõ assignauit Arist. ex propria sententia, sed tanquam incõueniens quod sequebatur ex opinione antiquorũ, nã contrarietas, vt dictũ est c. de substãtia, solũ cõuenit rebus rõne quatuor primarũ qualitatũ: ex quibus qualitates secũdæ constant, relationes verò nec sunt primę qualitates, neq; ex illis compositę. Sed relatiua s̃m dici, vt virtus & vitiũ, contrariãtur, non inquãtum relatiua, sed inquantum qualitates. Vñ(qđ Ammonius & alij antiqui adnotarũt) nõ intelligitur, ꝙ virtus sit opposita illi ad qđ referr, referẽ nanq; ad subiectũ (virtus.n. est studiosi virt⁹, sicut vitiũ, vitiosi vitiũ) & tñ inter se opponunt, virt⁹ vitio, qa habentẽ

ad cõtrarios disponũt fines, puta ad benè & malè agendũ. Sicuti scientia refertur ad scibile: opponit verò ignorantiæ. Ignorãtiæ quidẽ puræ negationis, opponitur priuatiuè, sed ignorantiæ prauæ dispositionis .i. errori, opponitur cõtrariè. ¶ Ad replicã verò respõdetur, ꝙ æquale & inæquale, simile & dissimile non opponũtur simpliciter: quandoquidem simpliciter pñt conuenire eidem (vtpote respectu diuersorũ.) Sed opponunt̃ secundũ quid, vt si dicas simile & dissimile respectu eiusdẽ. ¶ Ad quintũ principale rñdetur, ꝙ sicuti relatio inquantũ relatio nõ recipit contrariũ, ita neq; recipit magis & minus: sed sicuti cõproducitur (vt ait Aris. 5. phys.) ad productionẽ fundamenti: ita intenditur & remittitur ad intensionem & remissionẽ eius: vt sicuti alio acquirente albedinẽ quã ego antea habebam, incipio ego esse similis illi: ita intẽsa eius albedine efficior magis similis. ¶ Sed de ęqualitate est dubiũ quomodo intendatur, nam id maximè fieret si ego sum septupedalis, & alius qui erat quintupedalis incipiat augeri: tunc enim efficimur magis æquales: sed tamen arguitur sic: Quantitas quæ est fundamentum relationis non intenditur, ergo neque æqualitas. Respondetur, ꝙ aliqui textus secundùm traslationem Boetij in hac secunda proprietate non habẽt, ęquale, sed solũ inæquale, propterea quòd cum ęqualitas consistat in indiuisibili, puta in vnitate quãtitatis, vbi nullus est excessus (vt sentit Aris. loco citato in argumento) non potest recipere magis & minus. Nihilominus in textu Græco habetur æquale: & ideo, æquale, non accipitur hic ꝓpriè, sed abusiuè, vt vbi est minor excessus, appelletur maior æqualitas, sicut ẽt simile simpliciter dicit eundẽ gradum qualitatis, sed abusiuè dicuntur similia non obstante aliquo excessu intẽsionis. Vñ ad replicam respon-

Magis & minus.

[illegible]

respondetur, q̃ quamuis quantitas nō intendatur, tamē rōne eius augmenti æqualitas abusiuè, & secundū vulgares dicitur intendi. ¶Qui putant relationem esse rem distinctam a fundamento discruciant se, an illa relatio quæ est similitudo sit accidens intensibile. Nos verò non credimus distingui similitudinem ab albedine, & ideo intensio non fit nisi per intensionem albedinis, aut per remissionē: nam si ego & Petrus sumus æqualiter albi, per intensionem albedinis in altero nostrum, altero manēte inuariato, remittitur intēsio. ¶Ad sextū principale rñdetur, q̃ illa tertia proprietas est generalis omnibus relatiuis secundū esse, & secundū dici, & per consequēs extēditur ad oīa denominatiua, vt patet ex ipsa litera Aristo. Sicut.n. caput est, capitati caput est: & si capitatum est, capite capitatum est: eodem mō calor est colorati color: & coloratū colore coloratum: & ita in cæteris. Nisi q̃ color nō significat intrinsecè illam habitudinem ad subiectū; & ideo non est relatiuū nisi secundū dici, & id quidem largo modo: nā & quidditas albedinis explicari posset sine ordine ad subiectum: si haberemus nomen propriæ differentiæ contrahentis colorē ad esse albedinis. ¶Propter septimū argm̄ Ammonius & Prisci expositores dicunt, q̃ si scibile & scientia accipiatur vtrunq; in actu, aut vtrunq; in potentia, sunt simul natura: nā scibile in actu est cuius actu habetur scientia: sicut dicit Aristo. 3. de ani. tex. 8. q̃ quando recipiuntur species intelligibiles in intellectu, per eas obiectum fit intelligibile in actu & potentia; intellectus in actu: sed prius sicut obiectum solùm erat intelligibile in potentia, ita & intellectus habebat scientiam in potentia. ¶At verò restat dubium duplex apud Aristotelem, primum quare de aliquibus relatiuis nempe duplum

Simul natura.

& sub-

& subduplum tanquam motum reliquit ꝙ sint simul natura, & id dubitauit de scientia & scibile. Et secundùm, ꝙ videtur sophisticum fecisse argumentum probando, ꝙ scibile in potentia sit prius quàm scientia in actu:quia de illo nulla erat difficultas.¶Sed ad vtrunque respondet egregiè S.Th. prima parte.q.13.art.6. ad sextum argũ:vbi ait ꝙ ad cognoscendũ quomodo relatiua sint simul natura non debemus respicere ad res significatas (nã res quæ est pater præcedit rem quæ est filius) sed respiciendum est ad significationes. Est tamẽ differentia inter relatiua secundũ esse,& relatiua secundũ dici. Quod relatiua secundũ esse omnia se actu includũt in significatione:non.n.est pater,nisi actu habeat filium,nec duplum,nisi actu habeat subduplum,& econuerso. Relatiua verò secundùm dici aliqua quidem actu se mutuo includunt, vt nõ est capitatum,nisi actu habeat caput:nec est caput,nisi actu sit capitatum : nam abscissum caput non est caput vniuocè.Aliqua verò sunt quorum vnũ simpliciter includit aliud in actu:sed tñ aliud simpliciter solùm includit primum in potentia: vt scientia non est simpliciter scientia,nisi actu sit.i. actualiter habitus sit intellectu, & si hoc modo scientia est, scibile actu est,idest illud obiectum quod fuit causa illius habitus actu est quando producit habitũ, & ideo sciẽtia dicit relationem realem ad scibile : quia ẽ effectus realis eius.At verò vt scibile sit simpliciter scibile,non exigit actu scientiam, quia nomina in bile,solum dicũt potentiam.Dicitur.n.simpliciter scibile,quia põt de illo esse sciẽtia,& propterea solũ dicit relationem rõnis ad scientiã: quã alij vocant aptitudinalẽ. Hac de causa egregiè dicit Arist. ꝙ scibile simpliciter lonquendo est prius sciẽtia:nam quadratura circuli simpliciter est scibi- Scibile & scientia.

ilis per hoc ꝙ possit esse scientia de illa, sed tamẽ simpliciter non est scientia, quia non est inuentus talis habitus, cũ quo stat ꝙ scibile in actu sit simul natura cũ scientia, & ꝙ scientia in potentia sit simul natura cum scibile. ¶Octauum argm̃ petit illã difficultatem, vtrum vnũ relatiuum debeat definiri per reliquum. Et id quidem non hic asserit expresse Aris. sed solùm ait, ꝙ qui sciuerit naturam vnius relatiui, scit naturam alterius, vnde solũ sequitur, ꝙ definitio vnius non potest intelligi nisi intellecta definitione alterius. Sed tñ 6. Top. ca. 3. cum docuisset definitionem debere dari per notiora & priora: definitio (quia datur innotescendi causa) statim excipit relatiuè opposita, quod videlicet vnũ definiatur per aliud, vt duplũ, inquit, est quod bis continet dimidiũ, quod bis cõtinetur à duplo. Et inde Porphy. c. de specie desumpsit ꝙ vnum relatiuum ponitur in definitione alterius. ¶Est ergo conclusio, ꝙ hoc est proprium relatiuorum secundùm esse, vt vnum definiatur per reliquum. Vnde Arist. hic tanquam corrolarium definitionis relatiuorum secundùm esse intulit, ꝙ vnum cognoscitur in ordine ad aliud: nã si quidditas huius quod est esse patrem, nihil aliud est quàm genuisse filiũ, certè definitio quidditatiua nõ potest dari nisi per ordinẽ ad filium; & si esse filium nihil aliud est q̃ esse genitũ ab alio, in definitione filij ponetur pater. Enimuero sicut res se habet ad esse, ita ad cognosci: ob idq; sicut sunt simul natura, ita sunt simul cognitione. ¶Ait veruntamen hic Albertus, ꝙ aliud est verum relatiuum definiri per alterum. Aliud verò est vnum definiri in ordine ad alterũ. Primum enim est verum, & secundum falsum. Nã ly per, dicit causam, & ideo patrem definiri per filium, designat cognitionẽ filij esse causam cognitionis

Relatiuũ definiri p reliquũ.

tionis patris, & tunc eadem ratione cognitio patris esset causa cognitionis filij. Quod quidem nõ est verum: tum quia esset circulus in eodem genere causæ: tum quia sicut esse patrem non est causa huius quod est esse filium, nec econuerso: ita neq; cognitio vnius potest esse causa cognitionis alterius. Sed tamen ly ad, solum dicit ordinem, & sic pater cognoscitur in ordine ad filium, & filius in ordine ad patrem. Addiderim tamen, ꝙ non est necessè vnum relatiuum formaliter semper poni in definitione alterius: satis enim est si ponatur eius subiectũ, vt si dicas pater in creaturis est animal quod genuit aliud essentialiter sibi simile, & filius est animal quod ab alio sibi simili genitũ est. ¶Igitur ad argm̃ conceditur, ꝙ in definitione vnius relatiui debet poni reliquũ: negatur tñ inde sequi, ꝙ idem sit notius & ignotius (in quo plurimi gratis torquentur) nõ enim vnum relatiuum ponitur in definitione alterius tanquam notius aut prius notum: sed tanquam æquæ notum, & simul cognoscibile: hæc.n. est propria natura relatiuorum, vt sint simul cognitione. ¶Quod si quis fortè replicauerit ex Arist. 2. Top. cap. 2. vbi ait, ꝙ loco nominis positi in definitione licet ponere eius definitionem: vt si homo est animal rõnale, loco de ly animal possumus dicere, homo est corpus sensibile rationale: vnde formet quis hoc argumentum: Si duplum est id quod bis continet subduplum, tunc loco de ly subduplum: possumus dicere: duplum ẽ quod bis continet illud, qđ bis continetur ab duplo, & per ꝯsequens idẽ definiretur per idẽ. Rñdetur ꝙ non est eadem ratio in relatiuis & in absolutis: in definitione.n. relatiui non ponitur aliud tanquã principale relatiuum: sed tanquã terminus relationis illius quę definit: si tñ loco illius termini ponas eius

definitionem, explicatur tūc, non tanquam terminus, sed tanquam principale relatiuū cuius terminus est fundamentū prioris relationis, & ideo fit circulus, qui non contingit si loco nominis absoluti positi in definitione ponas eius definitionem. Et ideo loco relatiui in definitione non licet ponere eius definitionem.

Quæstio secunda.

Vtrum relatio distinguatur realiter à suo fundamento.

PRo parte affirmatiua arguitur primò ex ipsa quidditate relatiui. Quidditas & ratio essentialis relatiui plus differt à quidditate substantię quā quidditas accidentis absoluti, puta quantitatis aut qualitatis: nam quidditas relatiui est esse ad aliud, vt hic docet Arist. quidditas verò absoluti est esse in se. i. non ad aliud: sed accidentia absoluta realiter distinguūtur à substantia: ergo & accidens relatiuū. ¶ Secūdò principaliter arguitur ex Arist. 5. met. tex. 20. vbi asserit omne genus relationis consequi accidens absolutū, & 5. physi. vt dictum est, dicit ꝙ motus non terminatur ad relationem, sed ad aliud accidens absolutum quod consequitur relatio: in quibus locis videtur ponere differentiam inter relatiuū, & accidens absolutū. ¶ Tertiò principaliter arguitur. Prædicamenta (vt sæpe hactenus dictū est ex Arist. 5. met. tex. 14.) sunt entia realia: ergò omnia prædicamenta realiter inter se distinguūtur. Patet consequentia: quia idem est decem esse entia realia, quod decem esse realiter distincta: si. n. non distinguerētur realiter, non essent de-

tem realiter. ¶ Quartò principaliter arguitur, vt arguit S.Th.1.par.q.13.ar.7.& 28.& ar.1. & de potẽtia.q.7.ar.9.& alibi sæpe.& Scotus in 2.d.1.q.5.& in multis alijs locis. Sunt aliquæ relationes quę dicũtur pfectiones reales, vt ordo vniuersi, vnio materiæ & formæ, inhęrentia accidentis ad subiectũ; relatio causæ ad effectum realem, esse patrem. &c. quæ omnes relationes dicũt perfectiones ex natura rei seclusa operatione intellectus: ergo illæ sunt relationes reales: ꝙ si sint reales, realiter distinguũtur. Propter hoc argumentum ait illic Scotus, ꝙ negare relationes distingui, est negare totum ordinem vniuersi. ¶ Quintò principaliter arguitur ex mente Scoti in 3.dist.1.q.1. Stat quando quodcunque accidens absolutũ qđ prius erat in Petro manere, destructa eius relatione, ergo relatio Petri realiter distinguitur à quocũq; absoluto qđ sit in illo. Probatur antecedens, Petrus albus est similis alijs albis, destruantur alia alba, Petrus desinit esse similis, nullo accidẽte absoluto corrupto in Petro, ergo similitudo Petri distinguebatur ab albedine; aliàs cũ albedo maneat & similitudo non maneat, si albedo erat similitudo, eadem res manet, & non manet. ¶ Et confirmatur argumentũ simili modo: Stat similitudinem Petri intendi, nullo eius accidente absoluto intenso, ergo relatio distinguitur ab illo, vt si Petrus sit albus vt sex, Paulus verò vt quatuor, tũc sunt aliquo modo similes, sed si postmodũ albedo Petri remitatur ad quatuor, fit magis similis Paulo: ergo similitudo Petri intẽditur albedine eius remissa. ¶ Eodem modo arguũt ꝙ possunt multiplicari similitudines in Petro si plures homines generẽtur albi, albedine tamen Petri nõ multiplicata, ergo relationes illæ distinguũtur ab albedine. ¶ Sed quia ad hoc quintum argm̃ posset

respon-

responderi, ꝙ omnes istæ variationes in Petro fiũt propter mutationes aliorum extremorum, Sextò principaliter arguitur argumẽto Occham in 1. d. 8.q.1. Impossibile est contradictoria verificari de eodem sucessiuè,nisi aut mutatò loco, aut tempore,aut re noua producta,aut destructa, sed posito. V.g.quòd materia & forma ligni sint in eodem loco penetratiuę & non vnitę,tũc possunt esse vnitę adeo,nec tempore,nec loco mutatis,nec re aliqua destructa, ergo si antea non erant vnitæ, & modò sunt vnitę,est propter productionem nouę rei quę est vnio. Simile argm̃ facit in 3.q.1.ad probandũ ꝙ vnio humanitatis ad verbũ sit relatio distincta. Plura congerũtur alia argumenta, vt est videre apud Gregorium primo senten.d.28.q.2.sed omnia sunt velut cathena,cuius si vnum annulum infringas,tota dissoluitur. ¶In contrarium est autoritas Arist.5.physic.tex.10.vbi ait,ad relationẽ non esse per se motum,quia stat,inquit,altero mutato, alterum immutatum relatiuè dici,idest,stat aliquem sine noua rei acquisitione realiter referri, qualiter antea non referebatur.

QVAESTIO hæc inter dialecticos huius temporis maioris forsan momenti est, quàm fuisset apud antiquos,sed quia institutum nostrum non est solũ opiniones recitare,aut aliquã pertinacius sequi,quàm ratio cõuicerit, ad quæstionem duabus conclusionibus respõdemus.Prima est. Nulla prorsus est relatio à fundamento realiter distincta tanquã res noua, vt videlicet sint duæ res,sicut ignis & calor.Et primũ omniũ nemo ante Scotũ (quem ego viderim)ita expresè sub istis terminis concessit ꝙ relatio distinguatur realiter à fundamento, sed ille concessit primus qui 3.sent.dist.1. triplex inquit est relatio: Alia cui repugnat esse sine eius

1. Cõclu.

termino,

termino, vt relatio creaturæ ad Deum, & hæc, inquit, non distinguitur à creatura. Alia verò est cujus fundamentum potest esse sine tali relatione, vt æqualitas, similitudo, &c. (nam potest homo manere albus sine relatione si alia alba corrumpanẽ) & hæc inquit omnis distinguitur à fundamento, siue sit intrinsecus, siue extrinsecus adueniens. ¶ At S. Thom. nusquam hoc formaliter asseruit: sed eius discipuli illud verbum adiecerunt. Vñ Paulus Soncinas solertissimus scrutator S. Thom. 5. met. q. 28. ait, ꝙ circa hanc quæstionẽ nullibi expresse habeẽ quid senserit philosophus, aut commentator, aut S. Thom. aut alij peripateitici: & ideo iuniores varia senserunt. Vñ ipse tenet partem negatiuã: licèt Capreo. in 1. d. 30. & alij Thomistæ teneant affirmatiuam. Addiderim ego ꝙ S. Thom. potius fuerit opinionis negatiuæ; & primò si opusculum illud quadragesimum octauũ de prædicamentis est S. Thomæ (vt non abs re creditur) expresse illud tenet in tractatu de prædicamento, ad aliquid, c. 2. vbi ait, ꝙ similitudo Socratis in albedine ad Platonem non est alia res distincta ab albedine: sed solũ ipsa albedo vt se habet ad albedinem Platonis. Et subdit: Si enim similitudo adderet supra albedinẽ aliquam rem, nullo modo posset aliquis fieri alicui similis sine sui mutatione: quod est falsum. Nã si quis, inquit, in India fieret modò albus, fierem ego similis illi, nulla in me facta mutatione. Hæc ille. Et quinto Physic. lectione tertia exponens illud, Ad relationem nõn est per se motus, dicit ꝙ cum ego habeo quantitatem, per eam cõuenit mihi, vt sim æqualis omnibus illis, qui eandẽ habent. Et ideo cum quis de nouo accipit illam, nihil de nouo mihi aduenit per quam sim similis illi. ¶ Et re vera id expresse asserit Arist. in illo textu. Cuius

verba sunt. Neq; motus est in aliquid: altero enim subeunte mutatioñe non subeuntem verè dici potest, idest per hoc ꝙ alter mutatur, me immutato, incipio esse similis, aut æqualis. Quinetiam hoc explicat definitio, ad aliquid, scilicet hoc ipsum qđ sunt, aliorum sunt: nempè ꝙ nullum aliud esse habent, nisi esse ad aliud, vt pater per hoc solùm formaliter est pater, quia habet filium, & dominus, q̄a habet seruum. Itaque quamuis dominatio est formaliter in patre, denominatur tamen à filio. Vnde S.Thom. 3.q.16.ar.6.ad secundum, & alibi frequẽter concedit, ꝙ relatio conuenit alicui sine sui mutatione. Idem dicit August. quinto de Trinitate, c. vltimo. Et Ansel. Mon. cap. 25. & omnes in vniuersum philosophi. ¶ Scio responsionem esse tenentium contrariam opinionem; & quamuis qui incipit esse similis, aut æqualis non mutetur mutatione per accidens absolutum, nihilominus mutatur mutatione accidentis respectiui. At verò cum vniuersaliter Arist. dicat nullam esse necessariam mutationem in eo qui incipit esse ad aliquid, voluntaria est istorum restrictio. ¶ Attamen conclusionem non teneo solùm propter autoritatem Aristo. aut S.Thomæ: Immo certior est mihi conclusio, quàm ꝙ fuerit opinio ipsorum. Et potissimum mihi argumentum est id quod modò faciebamus. Quis enim credet per hoc ꝙ aliquis incipiat in India esse albus oriri in me aliquam rem quam prius non habebam: cum secundùm istos deberent pullulare innumeræ entitates: nā incipio esse illi distinctus, similis, maior. &c. Et quando Petro nascitur filius, nescio qũo accrescat illi aliqua entitas magis quā si esset mortuus antequā filius animam reciperet: cum tñ autores huius opinionis cõcedant: ꝙ quotiescunq; rei aliqua producitur, pullulat in omnī

creatura

creatura mundi in cœlo & in terra noua entitas: qua formaliter est ab ista distincta. Quinetiam quotiescunque res aliqua mouetur localiter, in quocũque instãti motus & in re illa, & in omni corpore mundi, sunt nouæ entitates: nã in quocunq; instanti res illa respectu oĩum corporum mundi fit magis, aut minus propinqua: quod ille credat qui capere potest. ¶Secundum argm̃ ad conclusionẽ est. 2. Argu.
Si relatio esset res distincta à fundamento, posset Deus illã separare manẽte fundamẽto & termino: vt si ego sum similis Petro in albedine entitate distincta ab albedine, me & Petro manẽtibus albis, potest eam Deus corrumpere: sed tunc adhuc erimus formaliter similes sine illa entitate: ergo illa est superuacanea. Probatur maior: quia postquam nec fundamẽtũ est de essentia illius relationis nec econuerso, certè nulla est repugnãtia quo minus possit Deus fundamẽta seruare sine illis entitatib'. Scio Scotum in 4.d.12.q.1. & Capreolũ in primo. d.30. hanc maiorẽ negare: quia naturaliter sequit̃, positis duobus albis in vtroq; esse similitudinem. ¶At verò si intelligãt naturaliter sequi illa esse similia, verũ est: quinetiam nec supernaturaliter posset fieri, vt nõ essent similia. Si verò intelligãt subsequi naturaliter entitatẽ distinctã, quæ est similitudo: tũc est argm̃, ꝙ nihilominus potest Deus illã naturalem sequelã impedire, vel illã entitatẽ productam separare. Nec valet responsio, ꝙ sicut non põt Deus facere album sine albedine, ita nec simile sine similitudine distincta. Non inquã valet: qa primũ non potest intellectus capere: sed tñ positis duobus albis seclusa quacunq; entitate sunt similia. ¶Quod si quis respõdeat, ꝙ quãuis supranaturaliter possint esse similia sine albedine distincta, nihilominus naturaliter est necessaria illa similitu

do:ſicut diximus de quantitate, ꝙ naturaliter ſubſtantia per quantitatē habet partes extēſas, quãuis ſupernaturaliter Deus poſſit illas extēſas ſeruare ſine quantitate. Contra hoc replicatur, ꝙ ſit longè aliter de quãtitate: nã de quantitate fecimus alias nouas rationes ad probandũ ꝙ ſit diſtincta. Et prætereà quia data ſubſtãtia ſine quãtitate, non haberet quicquid haberet per quantitatē: quia nec poſſet Deus tunc facere ꝙ illa occuparet locũ vt non poſſet aliud eſſe illic corpus: ſed tamen duo alba circumſcripta quacunq; alia entitate tam ſimilia omnino eſſent ac ſi haberent illam. ¶ Simile argm̃ poteſt fieri per oppoſitum: ꝙ ſi paternitas eſt noua entitas in patre, poſſet Deus illã ſeruare mortuo filio: quandoquidem neutrũ eſt de eſſentia alterius, & per conſequēs tũc pater denominaretur pater
3. Argu. ab illa relatione, cum tñ non haberet filiũ. ¶ Tertiũ argm̃ eſt ſimile illi quod faciebamus de numero, de ternario, & quaternario. Sequeretur.n. ꝙ duplicitas qua quaternarius quatuor hominũ ē duplus binario, eſſet entitas diſtincta à quaternario: & per conſequens ꝙ vnũ ſimplex accidēs eſſet ſubiectiuè in quatuor diſtinctis ſubiectis, quod eſt creditu difficile. ¶ Gregorius Arimin. primo. d. 28. q. 2. viginti ferè congerit argumenta in confirmationem huius concluſionis: ſed illis re vera qui hæc facta deuorauerint, fruſtra aliud quodpiam obijcietur. Præſertim ꝙ qui huiuſmodi entia multiplicant, ipſi tenētur probare: qui verò negant, inde ſuã abundè ſententiam aſſerunt ſi argumentis obiectis reſpondeãt. Nec tãta cura eſſe debuiſſet ſcholaſticis hmõi diſtinctiones ſuſtinere, quas intellectus tam fert moleſtè: dum tñ neq; locutio ſit tam auribus diſſona, vt ſimpliciter & formaliter concedatur, ꝙ ſubſtantia aut qualitas, aut quantitas eſt relatio

poſt-

poſtquam habet diſtinctam ratione & definitione.
¶Secúda concluſio. Relatio formaliter diſtinguit 2. Cōclu.
ab eius fundaméto:atq; adeo à cęteris oĩbus prædicamentis tanquá rō ſpecialis entis.Cōcluſio hęc capite ſuperiori ſatis fuit(opinor)& expoſita & cō firmata. Vñ quamuis ſecundũ primam concluſionem concedendũ ſit, ꝙ eadem res quæ eſt quantitas eſt æqualitas:& eadem res quæ eſt albedo eſt ſi militudo,& eadem res quæ eſt potentia generandi eſt paternitas:nihilominus tñ negandum eſt, ꝙ ſimpliciter quãtitas ſit æqualitas:aut ꝙ albedo eſt ſimilitudo:nam iſtæ propoſitiones faciunt ſenſum formalé,puta ꝙ quantitas inquantũ quantitas, aut albedo inquantũ albedo ſunt relationes,ideſt,ꝙ ratio & definitio quantitatis, aut qualitatis ſit ratio & definitio relationis,quod falſum eſt.

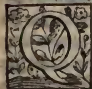
IGITVR ad primum argm̃ conceſſo antecedenti.ſ.ꝙ quidditas relationis,quę exprimitur per definitionem plus differat à ſubſtãtia quàm quidditas relationis abſolutæ:negatur tamen cõſequentia cum infertur,ꝙ ſi abſolutum accidens eſt alia res à ſubſtantia,& relatio ſit alia res;immo propterea ꝙ quidditas relationis, nihil aliud dicit quàm eſſe ad aliud, ſequitur vt non ponat nouam rem præter eius fundamentũ.¶Ad ſecundũ rñdetur,ꝙ autoritates Ariſt.potius pugnãt pro nobis quã contra nos,vt in argumento ſed contra,& inter probãdam primam concluſioné oſtenſum eſt.¶Ad tertiũ rñdetur, ꝙ decem prædicamenta ſunt decé entia realia,vt docet Ariſt.inde tñ nõ ſequitur ꝙ ſint decem res realiter diſtinctæ, ſicut ignis & calor: ſed ꝙ ſint decem diſtinctę rationes entis ſecluſa operatione intellectus primò diuerſæ, quia habent diſtinctas quidditatiuas definitiones ratione cuius nullum eorũ de alio affirmatur in ſenſu formali,

vt conclusione secunda expositum est. ¶Ad quartũ principale respondetur, ꝙ solùm probat ordinem vniuersalẽ, ordinem partium, vnionem partiũ substantialium, inhærentiam accidentis ad subiectum, reliquas id genus relationes, esse relationes reales, quod nos ingenuè fatemur, cum conueniant rebus ex natura sua seclusa operatione intellectus, nó tamen probat ꝙ sint res distinctæ a suis fundamẽtis. Nec qui hoc negat, negat cõpositionẽ orbis, vt Scotus censet. Quinimo cum inter res alias posuisset distinctionem formalẽ ex natura rei: quæ tamẽ nõ est realis, vt inter attributa diuina, & inter proprietates entis, vbi minus erat apparentiæ, vt in prædicabilibus capitulo de proprio, & in hoc lib. cap. 4. disputatum est, multò eam melius statuisset inter fundamentum, & relationẽ, & sex alia prædicamenta. ¶Ad quintum principale respondetur, ꝙ si sensus maioris sit, ꝙ stat rẽ illam, quæ est relatio corrũpi, quocunque alio absoluto manẽte inuariato falsa est: res enim quæ est similitudo est albedo ipsa. Si verò sit sensus formalis, scilicet quòd stat rem illam desinere esse relationem quando non desinat esse res absoluta, cõceditur, sed inde nihil sequitur contra conclusionem. Cum enim Petrus desinit esse albus nulla in me res corrumpitur, sed albedo mea desinit esse similitudo. Et eodem modo concedimus, quòd stat albedinem in quãtum est albedo remitti: & in quantum est similitudo intendi: & in quantum est albedo non multiplicari, & in quantum est similitudo multiplicari, numero alborum crescente, quibus ego sum similis. Sed est notandũ, quòd ego non simpliciter denominor similis a sola albedine, sed ab albedine simul & termino relationis: sicut homo non denominatur pater a potentia tantummodo generandi, sed a termino, quia habet

bet filium. ¶ Ad sextum Occham respondetur, concesso q nunquam contradictoria successiuè verificantur de aliquo, nisi aliqua mutatio fiat, aut in illo, aut in alio, aut in tempore, aut in alia quacunq; re, quod Gregorius loco citato latè tractat. Et in particulari casu argumenti respondetur, q si nunc materia & forma non sunt vnitæ, & postea sunt vnitæ, ambę sunt mutatæ per actionem, qua sunt vnitæ, per quam incipit esse compositum quod non erat: & si nunc humanitas non est vnita verbo, & postea est vnita, est quia ipsa est mutata per actionem quæ est assumpta per quam factũ est, vt Deus sit homo, & argumentum peccat in hoc q supponit per vnionem quæ est relatio immediatè vniri partes, & tamẽ non vniuntur nisi per vnionem, vt dicit actionem, quam præsupponit vnio, quæ est relatio; neque homo nominum alias obseruantissimus debuisset tum facili argumẽto distinctionem concedere relationis.

De quali, & qualitate.

CAP. VIII.

VALITATEM verò dico, qua quales quidam dicuntur. Est autem qualitas ex hisce, quę multis modis dicuntur. Atque vna quidem species qualitatis, habitus dispositioq; vocetur. ¶ Differt autem habitus a dispositione: nam magis permanet, atque diuturnior est. Tales sunt ipse scientiæ & virtutes. Scientia nanq; ex eorum

numero videtur esse, quæ permanent, & cum difficultate dimouentur: etiamsi quispiam mediocriter scientiam acquirat, nisi magna mutatio vel a morbo vel arc quapiā alia simili fiat: similiter & virtus, vt iustitia, temperantia, & quæcunq; tales, haud facilè dimoueri mutarive videntur. Dispositiones autē eæ sunt, quæ faciliter dimoueri mutarique possunt, vt caliditas, frigiditas, morbus, & quæ sunt hisce similia. Nam his ipsis homo aliquo modo disponitur, & facilè quoque mutatur, ex calido frigidū subiēs, & ex valetudine morbum, & in cæteris etiam simili mō. Nisi & harum ipsarum aliqua ob diuturnitatem versa iam in naturam sit, dimoueriq; nequeat, aut summa cū difficultate mutari possit, quam quidem hac ratione quispiam habitum iā nuncupaucrit. ❡ Patet autem, ea homines habitus dicere velle, quę sunt diuturniora, neq; dimoueri facilè possunt: eos enim qui scientias non ad modū tenent, sed eas amittere facilè possunt, habitum habere non dicunt: ea licèt sctientia aliquo modo deterius meliusve dispositos videant. Itaque sic a dispositione habitus differt, vt illa facilè dimoueri possit, habitus autem diuturnior sit: & difficultate moueatur. ❡ Sunt autem habitus quidem dispositiones, dispositiones verò haud necessariò habitus sunt. Qui nāque habent habitus, ij aliquo modo etiam disponūtur: at qui disponuntur, ij non omnino & habitus habent.

TEX.

TEX. ij. ¶ *Aliud autem qualitatis genus est quo ad luctam aliquos, aut ad cursum, aut ad sanitatem, aut ad morbum aptos esse dicimus: & simpliciter ea, quæ per potentiam naturalem impotentiamve dicuntur. Non enim quicquam horum ex eo dicitur tale, quia aliquo disponitur modo: sed quia naturalem potentiam habet, vt facilè quippiam aut faciat, aut non patiatur. Vt ad pugilatum cursumve apti dicuntur ideo, non quasi rerum earum facultatem iam aliquam teneant, sed tantùm quia naturalem, aut vim, aut imbecillitatem facilè aliquid faciendi habent: sic apti sanitati quia vim naturalem haud facilè obnoxiã: morbidi cõtra, quia obnoxiã facilè, seu quia vt nõ facilè obnoxia careãt, dicũtur. Eiusdẽ generis est & durũ ac molle. Durũ n. ex eo dicitur, quia potentiã habet vt nõ facilè diuidatur: molle autẽ ex eo, quia eiusdẽ habet impotentiã.*

TEX. iij. ¶ *Tertium qualitatis est genus, qualitates passiuę ac passiones, quę quidem talia sunt: vt dulcedo, amaritudo, & ea quæ sunt generis similis: caliditas præterea, frigiditasq; & albedo, atque nigredo. ¶ Has igitur qualitates quidem esse, perspicuum esse videtur. Ea nanque quę hæc susceperũt, qualia sanè dicuntur: vt mel ex eo dicitur dulce, quia dulcedinẽ suscepit: & corpus etiam album, quia suscepit albedinem: similiter & in cæteris res se habere videtur. ¶ Qualitates autem passiuę dicũtur, non ideo q*

ea

ea quæ susceperũt, passa aliquid sunt. neque enim mel ex eo, quia passum aliquid est, dulce dicitur: neque cæterorum talium quicquam: similiter & caliditas & frigiditas, non ex eo passiuæ qualitates dicuntur, quia ea quæ susceperũt aliquid passa sunt: sed quia quæque qualitas dicta, passionis in sensibus est efficax. Dulcedo nanque passionem quandam in gustu facit, & caliditas in tactu, cæteræque simili modo. Albedo autem & nigredo, cęterique colores, non eodem modo qualitates passiuæ dicuntur, sed quia a passione sunt factę. ¶ Nam quòd per passionem mutationes complures colorum fiant, certum est. Puduit. n. quempiam, atque erubuit: & timuit quispiam, atque palluit. Quare si quispiam, etiam natura talium passionum incursuumve aliquid subijt; similem colorem verisimile est illum habere. Quę nanque nunc dum pudet dispositio circa corpus emersit, eadem & in naturali constitutione dispositio, fieri potest, vt & color natura similis fiat. ¶ Quæcunque igitur affectionum taliũ initium ab aliquibus sumpserunt passionibus, quæ permanent, cum difficultateque dimouentur, passiuæ qualitates dicuntur. Siue enim in naturali cõstitutione pallor aut nigredo sit orta, qualitas dicitur: nam circa eadem quoq; dicimur quales siue ob diuturnum morbum, aut calorem hæc eadem acciderint, modo non facilè dissoluantur, aut per vitam permaneant, qualitates sanè pas-

siuè & ipsæ dicuntur; cum hisce similiter quales dicamur. Quæ verò ab hisce fuit quæ facilè dissoluuntur, passiones dicuntur, non qualitates: non enim per hasce quales dicuntur: neque enim erubescens, ob verecundiam rubeus: neque pallēs ob timorem pallidus appellatur, sed aliquid passus potius dicitur esse: quare passiones hæ res, & non qualitates dicuntur. ¶ Similiter & in anima qualitates passiuæ, passionesque dicuntur. Quæ enim in generatione continuo à passionibus quibusdam ipsa quæ sine difficultate dimoueri nō possunt, sunt orta, qualitates dicuntur, vt insania, iracundia, & quæ sunt similis generis: quales enim ob hæc ipsa dicuntur, vt iracundi, atque insani. Similiter & quæcunque mentis egressiones non naturales, sed a quibusdam aliis casibus factæ sunt quæ aut sine difficultate dimoueri non possunt, aut omnino immobiles sunt, qualitates itidem & hę dicuntur: quippe cum hisce quales dicantur. Quę verò ab hisce fiunt quę facilè dissoluuntur, atque expirant, passiones dicuntur: veluti si turbatus quispiam, iracundior fuerit: non enim iracundus dicitur, qui tali in perturbatione iracundior est, sed potius aliquid passus dicitur esse: quare passiones talia nō qualitates dicuntur.

TEX.iiij. ¶ Quartū qualitatis genus est figura, & ea quę circa vnūquodq; est forma, & insuper rectitudo & curuitas, & qcquid est hisce simile:

mile: horũ.n. vnoquoq; quale quippiam dicitur. Ex eo nanq; quia triangulus, aut quadratũ quippiam est, quale quid dicitur: & quia rectum identidem est, aut curuum, forma etiam quodq; dicitur quale. Rarum autẽ & dẽsum, & asperum atque lene, quale quidẽ significare, quid videbunt, n. qualitatis tñ diuisione remota esse vident: partium.n. potius positionem videntur quandã significare. Et enim densum quidẽ ex eo quippiã est; quia partes ipsius sibi ipsis propinquæ sunt: rarũ aũt ex eo quia a sese distãt: lene ẽt est ex eo, quia rectè partes sunt sitæ: asperũ verò ex eo, quia quædã partiũ eminẽtes, quædã humiles sunt. Atque forsitan quidẽ & alius quispiã qualitatis modus videbit esse: qa tñ maximè dici solẽt, tot ferè sũt. Ea igr̃ quæ diximus, sunt qualitates, vt patet.

Tex. v. ¶ Qualia verò sunt ea, quæ denotatiuè ab ipsis, aut aliquo mõ dñr. In plerisq; igit, quin potius ferè in omnibus, denominatiuè dñr: vt ab albedine albus, a musica musicus, & a iustitia dicitur iustus & in cæteris simili modo. ¶ Sed in quibusdã ex eo, quia non sunt nomina qualitatibus posita, non fit vt ab ipsis denominatiuè dicãtur, vt aptus ad luctam, aut ad cursum qui quidem naturali potentia talis dicitur, a nulla qualitate dicitur denominatiuè. Potentijs.n. hisce quibus hi quales dicuntur non posita nomina, sicut artibus quibus militares aut cursores ob dispositionem dicuntur, sunt. Militaris enim dicitur

citur ars, & cursoria, atque ab his ij qui disponũtur denominatiuè dicuntur. ¶ Interdum etiã est positum & qualitati nomen, non tamen id quod ipsa quale dicitur, nomine illius denominatiuè dicitur. A virtute nanq; honestus quispiam dicitur ex eo sanè, quia virtutem habet, sed non denominatiuè dicitur a virtute. Non tamen in multis idipsum fit, Ea igitur qualia dicuntur, quę a dictis qualitatibus denominatiuè, aut aliquo alio modo dicuntur.

Text. vj. ¶ Atqui contrarietas in qualitate esse videtur: iustitiæ nanq; contrariũ est iniustitia, & albedini nigredo, & cętera eodem modo. Et etiã quę ab ipsis qualia dñr, contraria esse videntur: vt iniustum iusto, & nigrum albo. Nõ tñ in omnibus hoc esse videtur: Flauo enim, aut fusco, aut talibus coloribus, quæ quidem sunt qualia: nihil est contrarium. ¶ At hæc si contrariorum alterum qualitas est, & reliquum oĩno qualitas erit. Hoc autem ita esse patet ex singulis prædicamentis: nam si iustitia contrarium est iniustitiæ, atque iustitia qualitas est, est & iniustitia. Nam cęterorum prædicamentorum, neque quantum, neq; ad aliquid, neque vbi, neque aliorum quicquam omnino, nisi qualitas iustitiæ accommodatur. Eadem & in cæteris, quæ sunt in qualitate, contrarijs dici possunt.

Tex. vij. ¶ At verò qualia ipsa gradus suscipiunt, ac magis talia minusve dñr: albũ.n. aliud

alio magis minusve dicitur, & iustum alio magis minusve. Et ipsa etiam intēsionem suscipiūt, fit enim vt album alibus se euadat. Non tamen omnia, sed plurima conditionem hanc subire videntur, ¶ Nam dubitauerit quispiam, si magis minusve iustitia dici possit & de dispositionibus ēt cæteris simili mō. Sunt.n. qui de talibus cōtendūt: iustitiā nāq; an iustitia, aut sanitatem sanitate magis minusve dici debere, haud oīno dicūt. Sed aliud sanitatē, iustitiāve, aut grāmaticē, aut id genus dispositionē, magis aliud minus hr̄e, cōcedūt admodū: Attamē ea q̄ hisce qualia dicūt, gradus sine cōtrouersia suscipiūt, magisq; talia atq; minus dicūtur. Iustior.n. & sanior alius alio dicitur, & in cęteris simili mō. ¶ Triāgulus aūt & quadratū, cæteræq; figuræ, nō vidētur talē cōditionē subire: nā ea quidē quæ triāguli rōnem circuliq; suscipiunt, trianguli similiter aut circuli sunt omnia. Eorū verò quæ rationem hanc non suscipiunt, nihil alio magis minusve tale dicetur: non enim quadratum magis quàm altera ex parte longius, circulus est, quippe cum neutrum circuli subeat rationem: atque simpliciter, si non subeant propositi rationem, alterum altero magis tale minusve minimè dicetur. Non ergo omnia qualia gradus suscipiunt, vt magis talia minusve dicantur.

TEX. viij. ¶ *Eorum igitur quæ dicta sunt, neutrum proprium qualitatis esse videtur, si-*

milia autem dissimiliaque per qualitates solas dicuntur. Simile enim quippiam cupiam nulla alia profectò ratione esse videtur, quam ea qua quale est. Quare proprium qualitatis erit hoc, ipsa simile atque dissimile dici.

Tex. ix. ¶ *Non autem perturbari oportet si quispiam nos duxerit de qualitate tractantes complura eorum quę sunt ad aliquid cum qualitatibus ipsis enumerasse: Habitus enim & dispositiones ad aliquid esse dicimus. Etenim in omnibus ferè talibus genera quidē ad aliquid esse dicuntur, singularium verò nihil. Scientia nanque quæ quidem est genus, hoc ipsum quod est alicuius dicitur esse: cuiusdam enim scientia dicitur: singularum verò sciētiarū nulla idipsū quod est alicuius dicitur esse: vt grāmatica nō dicitur alicuius grāmatica, neq; musica cuiuspiam musica, nisi generis rōne ad aliquid & ipse dicantur: Grāmatica enim alicuius scientia dicitur, nō alicuius grāmatica: & musica cuiusdā sciētia, nō cuiuspiā musica. Quare singulæ non sunt, vt patet ad aliquid: at quales singulis his dicimur; quippe cū & has ipsas habemus. Sciētes. n. ex eo dicimur, quia singularū aliquas sciētiarū habemus. Quare singulæ erūt qualitates, quibus & qui eas habent dicuntur. At hæ non sunt ad aliquid, vti diximus. Præterea si quid idē, & quale, & ad aliquid sit, in vtrisque ipsum generibus collocari enumerariq́ue, haud absurdum erit.*

QVOD

QVOD prædicamentum hoc qualitatis prædicamento ad aliquid fuiſſet præferendum; id meritò ſupra in dubium reuocatum eſt. At cur poſt prædicamentum ad aliquid ante ſex vltima prædicamenta collocetur, nulla eſt ambigendi cauſa. Cum enim ſeries prædicamentorũ ex ordine ad ſubſtantiam ſumatur, & qualitas ſit accidens inhærens ſubſtantiæ: ſex verò vltima prædicamenta ſint res extrinſecus illi adiacentes, vt eſſe in loco aut in tempore. &c. manifeſtum eſt qualitatẽ priorem eſſe illis. ¶Et prætérea, quia ſubſtantia corporea ſuapte natura eſt primum ens mouens & mobile. Prima autem conditio mouentis & mobilis eſt quãtitas, vt enim cap. de quantitate dictum eſt) ſubſtantia ſine quantitate nec agere quicquam põt naturaliter nec pati: at quam primum eſt quanta, eſt mouens & mobile, quod eſt eſſe ad aliquid: motus verò ad formam non eſt niſi per qualitatem. Et hac ratione quatuor hæc prædicamenta hunc ordinem prædicandi de ſubſtantia ſeruãt. Sed quia motus fit per actionẽ & paſſionẽ, tẽpore & loco, &c. poſt hæc ſequuntur ſex vltima. ¶Quatuor ſunt huius capitis membra. Primum eſt de qualitate in abſtracto; alterũ verò de quali in cõcreto, inſcribitur nanque hoc prædicamentum (vt notauit Alex.) de qualitate & quali, ſed tertium membrũ eſt de proprietatibus qualitatis, atque adeo in poſtremò determinatur dubitatio quædam. In primo membro ſecundũ numerum ſpecierum qualitatis ſunt quatuor textus: in ſecundo vnus: in tertio iuxta numerum proprietatum ſunt tres: & in quarto vnicus. Vnde totum caput continet textus nouem.

IN primo textu deſcriptione qualitatis præmiſſa, exponitur prima eius ſpecies. Ait ergo, Qualitatẽ verò dico qua quales quidã dicũtur. Boet. vertit.

Secundùm: quâ quales esse dicimur. In quo verbo primæ personæ Albertus censet esse mysterium, vt dicimur, dicatur de hominibus in quib. sunt qualitates tam corporeæ quàm spirituales. Sed tamen neque in Græco est nisi tertia persona: vt vertit Argyropylus: neq; Arist. mysterium aliud cogitauit: nisi quòd qualitas est forma qua res dicũtur quales: ad differentiam substantiæ, qua res dicuntur quid, & quantitatis, qua res dicũtur quantæ, & relationis, qua dicuntur ad aliquid. Et ly qua, designat genus causæ formalis. ¶ Sed dubium est apud Boetium, ꝙ si qualitas definiatur per quale, eadem ratione quale definietur per qualitatẽ, vt infra patebit. Si enim quærenti quid est qualitas, respondetur esse id quo res est qualis: eadem ratione quęrenti quid est quale, respondebitur esse id quod habet qualitatem, & sic erit circulus in definitione, quod est vitiũ. 6. Top. c. 3. condemnatũ. ¶ Boetius tamen ipse respõdet, ꝙ hæc definitio non est quidditatiua & propria: nam generalissima, vt supra dictũ est, non habent huiusmodi definitiones: sed est descriptio quædã quæ datur per notiora quò ad nos: nã vt ait Commentator. 1. Phy. cõmento. 3. Cõpositum notius est quàm forma: & ideo notius est nobis album, quod videmus per se subsistere, quàm albedo, quam non experimur quo mõ distinguatur ab albo: & in spiritualibus notior est nobis sapiens, cuius opera conspicimus, quàm sapientia, cuius entitatẽ solo intellectu attingimus. Et ideo infra describitur quale, per qualitatem: quæ est notior quò ad naturam. ¶ Quod si quis arguat, quòd quantitatẽ quinto metaph. non definiuit Arist. per ordinem ad subiectum, sed per ordinem ad effectum, qui est, secundùm quantitatem res diuidi: ergo pariter debuisset qualitatem definire: Respõdetur, ꝙ nullus

Descriptio qualitatis.

est alius generalis effectus omnium qualitatum, quam afficere substantiã denominare eam qualẽ.

Qualitas multipliciter.

¶ Secundò notandum est circa nomen qualitatis, ꝙ quale vt Arist.docet.5.met.tex.19.multipliciter dicitur. Vno modo omnis differentia tám substantiæ quàm aliorum quorumcunque prædicamẽtorum dicitur qualitas:quia per eam respondetur ad quæstionem factam per,quale.Et est qualitas respectu generis quod contrahit tanquam materiam ad esse speciei,vt in prædicabilibus expositum est.Immo vniuersalia prædicamenti substantię sunt quodammodo qualitates respectu primæ substantię: quia significant quale quid,vt cap.de substantia dictum est.At verò istæ non sunt simpliciter qualitates,sed secundùm quid:nam vniuersalia significant quale quid: & differentiæ significant qualitatẽ substantialem.Secundo modo adhuc accipitur,quale, vt distinguatur contra essentiale.Et isto modo cõuenit omni prædicamento accidentis,respectu substantiæ:de qua nouem prædicamenta prædicantur in quale: sed iste modus est generalis & non proprius qualitatis.Tertio ergo modo accipitur qualitas vt distinguitur contra alia accidentia:& est affectio substantiæ speciale constituens prædicamentũ quod non habet aliud peculiare nomen quã qualitas,& isto modo accipitur quale in definitione: vt sit sensus. Qualitas est qua res simpliciter & propriè dicuntur quales.

Nominales.

¶Tertiò notandum est, ꝙ Nominales definitionem hanc intelligunt non solùm primæ intentionaliter de rebus:sed etiam secundę intentionaliter de terminis.Sed tamen cõtextus definitionis non potest terminis adaptari: non enim iste terminus album est forma qua dicimur quales:sed certè res quæ est albedo. Nec species qualitatis possunt adaptari terminis:quis.n.dicat, ꝙ hoc

nomen

nomen ſcientia, eſt habitus;, aut ꝙ hoc nomen calor, ſit paſſibilis qualitas: aut ꝙ hoc nomen intellectus, ſit potentia: aut ꝙ hoc nomen triangulus, ſit figura. Igitur quãuis negari non poſſit, quin termini ponantur in prædicamento: tamẽ definitiones qualitatis & ſpecierum eius manifeſtè intelligit Ariſ. de rebus. Termini verò ſunt in prædicamento tanquam nomina & ſigna qualitatum. ¶ Præmiſſa deſcriptione qualitatis, ſubdit diuiſionẽ eius in ſuas ſpecies dicens, ꝙ qualitas multipliciter dicitur. Nõ tamen, multipliciter, idem eſt quod æquiuocè, ſed idem qđ genericè: vt enim c.4. ex poſitum eſt in genere quodammodo latere æquiuocationes: eò ꝙ continet ſpecies inæqualiter perfectas. Senſus ergo eſt, ꝙ qualitas non eſt ſpẽs ſpecialiſſima, ſed eſt genus: cũ.n. qualitas dicitur de vniuerſali in prædicamento ſubſtãtiæ & de differentia ſubſtãtiæ & de quarto prædicamẽto, tũc dicitur ęquiuocè: ſed de ſuis ſpeciebus dicitur tanquã genus. Et prima eius ſpecies eſt habitus & diſpoſitio. ¶ Et differt (inquit) habitus a diſpoſitione, ꝙ habitus magis permanet & eſt diuturnior quàm diſpoſitio. Hęc eſt ſecũda particula huius textus (nã quatuor habet particulas) in qua explicat differentiam inter habitum & diſpoſitionem, quæ ſolũ attenditur ex hoc quod habitus eſt difficilè mobilis, diſpoſitio verò facilè mobilis. Et id primò explicat exẽplis. Scientia inquit & virtutes ſunt habitus: eo ꝙ ſunt difficilè mobiles, ſciẽtiæ.n. poſtquã mediocriter acquiſitæ ſunt, cum difficultate dimouẽtur, niſi morbo aliquis fortè maniam aut amentiam aut aliam id genus obliuionẽ ſcientiarum incurrat. Cum ait ſciẽtiæ aut virtutes, loquitur formaliter de ſciẽtia in eſſe ſciẽtiæ & virtute in eſſe virtutis, nã propter duos aut tres actus nullus dicitur ſciens ſimpliciter aut ſtudioſus, ſed

Habitus & diſpoſitio.

solũ diſpoſitus ad ſcientiã, vt habetur primo Ethi: ca.7.ſed ille dicitur ſciens aut ſtudioſus qui habet habitum & facilitatem ad operandum. Diſpoſitiones autem ſunt vt calor & frigus, inter quæ facilis eſt tranſmutatio, niſi forſan ob diuturnitatem huiuſmodi qualitas verſa ſit quodammodo in naturã vt in hecticis quibus cõſuetudo caloris & febris ſe rè naturalis facta eſt:& in paralyticis, vbi frigiditas magna etiam cum difficultate dimouetur. Cur poſuerit exemplum de calor & frigore, quæ ad tertiam potius ſpeciem pertinere videntur, ſtatim in quæſtione videbitur. Errore forſan chalcographi deeſt in Argyropylo inter exempla diſpoſitionum, ſanitas, quod eſt Græcè,& in verſione Boetij, addatur ergo textui.¶In tertia particula quæ incipit, Patet aũt confirmat differentiam hanc ex vſu loquendi hominũ, nã ea hoĩes habitus dicere ſolent, quæ diuturniora ſunt: ea verò appellant diſpoſitiones, q̃ facilè mutantur & tranſmutantur. ¶In quarta particula quæ incipit. Sunt aũt, addit ꝙ oĩs habitus eſt diſpoſitio non tñ conuertitur. In quo videtur ſibi ipſe contradicere: nã hactenus diſpoſitionem ex æquo diuidebat, contra habitũ: nulla verò eſt contradictio: quia diſpoſitio vno mõ eſt nomẽ generis ad omnẽ qualitatem qua hõ benè vel malè diſponitur ſiue facilè ſit, ſiue difficilè mobilis,& hoc modo accipitur hic. Sed alio mõ ſpecialius accipitur vt diſtinguitur contra habitũ,& iſto mõ acceperat pri⁹. Inopia. n. nominum eſt in cauſa vt nomen generis propriè accõmodetur ſpeciei. Sicut ſpiritus, quod cõuenit oĩbus perſonis diuinis, accõmodatur terciæ.¶In textu 2. qui incipit, Aliud autem, ſubditur ſecunda ſpecies qualitatis quæ eſt naturalis potentia vel impotentia. Nec putet quis miſterio quopiã vocatam eſſe priorẽ, ſpeciẽ,& hoc genus: quia hęc

Naturalis potentia.

omnia

omnia sunt genera subalterna habentia sub se alias species, & ideo indifferenter pñt vocari aut species aut genera. In hac specie ponũtur intellectus, voluntas, &c. & aptitudo naturalis ad luctam, vel ad cursum, vel ad sanitatem, vel ad morbum, Boe. vertit per nomina simplicia, vt pugilatores, cursores, &c. Vbi adnotandũ ꝙ pugil, aut cursor põt quis dici aut ab arte quã exercitatione & industria acquisiuit, & hoc pertinet ad primã speciem qualitatis, sed põt ẽt quis esse cursor aut pugil propter naturales vires & agilitatem & membrorum cõpaginẽ & hoc pertinet ad hãc speciem. Et hoc est qđ dicit Aris. ꝙ aptos hic vocat non propter facultatẽ aut habitũ acquisitũ, sed propter naturalẽ aut vim, aut imbecillatem. Sunt.n. aliqui suapte natura apti aut inepti ad aliquid agendũ vel patiendum. Et vt Boetius tradit differentia hæc sumitur ex victoria formæ super materiã aut econuerso: vbi.n. forma benè dñatur materiæ, cõplexio & cõpago corporis fit apta ad exercitia corporea & ad resistendũ morborũ causis, qui homines dñr salubres, vt vertit Boet. sed quia hoc nomẽ non est tã latinum in hac significatione, Argyropylus per periphrasim vocat aptos ad sanitatẽ: nam sanus aut infirmus nec dicit habitũ nec naturalem potẽtiam, sed dispositionem primæ spẽi. Si verò forma non plenè dominetur materię, sed aliqua causa corporali impediatur, homines nascunt debiles & morbidi, ęgrè resistẽtes morborũ causis, & hæc dr̃ naturalis impotentia. Explicat hoc alio exẽplo, vt durum dicit naturalẽ potentiã resistentem diuisioni & corruptioni, mole aũt dicit naturalem impotentiã. Vbi adnotato facilem potentiã passiuã potius esse impotentiã vt mole respectu diuisionis, & sic cũ respectu caloris, sed difficultas patiendi censetur naturalis potentia, vt du-

 rum.

rum. Quemadmodum ferrum aut Adamas naturalem potentiam habet resistendi. Posuit Aris. exéplum in potentijs corporalibus, tú quia magis sensibiles, tú etiãquia in spiritualibus non ita occurrit exéplum naturalis impotentię. Nihilominus sūt etiam potentiæ spirituales in hac specie, vt intellectus & volūtas.¶ In tertio textu qui incipit, Tertiū qualitatis, subiungitur tertia species qualitatis quæ est passio vel passibilis qualitas, in quo textu sunt particulæ sex: in prima ponit exépla huius speciei. In obiecto gustus. s. dulcedo & amaritudo (in Gręco est etiam acerbitas seu austeritas vt vertit Boetius qui est medius sapor) in obiecto tactus caliditas & frigiditas. In obiecto visus albedo & nigredo. Odorem & sonū quæ sunt obiecta odoratus, & auditus, credo non alio mysterio prętermisit, nisi vel quia hęc sufficiebant, vt statim videbimus, ad explicādas passibiles qualitates, vel quia odor & sonus non sunt nobis qualitates adeo notæ, aut forsan quia odor vt ait Arist. 2 de anima, tex. 93. easdē differentias & nomina sortitur quę sapor. Dicitur enim odor dulcis & amarus, & pariter sonus. In secunda particula quę incipit, Has igitur, reddit rationem nominis quare istę dicūtur passibiles qualitates, & primò ꝙ dicuntur qualitates probat ex definitione qualitatis supra posita hoc modo, Qualitas est secundùm quam quales dicimur, sed his accidentibus dicimur quales (nam quęrenti quale est mel, respondetur esse dulce, & qualis est nix, respondetur esse albam) ergo hæc accidentia sunt qualitates.¶ At quòd dicūtur passibiles seu passiuę probat statim in tertia particula quę incipit, Qualitates autem, ad cuius intelligentiam (quę longa est & subobscurior) notandum est primò, ꝙ passibile dicitur a passione, sicut combustibile a cōbustione.

Passio & passibilis qualitas.

Passio.

Nam

Nam passio secundùm propriam significationem (quia est nomen verbale) dicit motum, vt ait Aris. 3.Physic.tex.19.sed passibile dicit ordinem ad passionem. At passio vt significat motum est duplex scilicet vel corporalis vel spiritualis. Et vtraq; est triplex. Generaliter enim passio idem est qđ receptio alicuius siue perficientis subiectũ siue disponẽtis ad corruptionem, & hoc modo illuminatio aeris & acquisitio scientię dicitur passio, vt habetur. 2.de anima, textu.12. Propriè verò passio est transmutatio cum abiectione contrarij, sicut calefieri quę disponit aquam ad corruptionem. Sed metaphoricè motus appetitus, vt ira & gaudium, dicitur passio, vel quia est motus animæ quam consequitur aliqua mutatio corporalis, vel quia nõ semper est in nostra potestate, sed voluntas per has passiones quodam modo patitur violentiam. Attamen quarto modo accipitur hic passio ab Aristotele, quando distinguit inter passionem, & passibilem qualitatem: non enim accipitur pro motu, sed pro qualitate quę est terminus motus, facilè tamen transit, vt est rubor ex verecundia. ¶Secundò notandum est, quòd passibile a passione dicitur quadrupliciter. Primo modo passibile est subiectum quod patitur, sicut lignum est combustibile. Secundo modo accidens ipsum potest dici passibile in quantum est forma qua subiectum patitur. Tertio modo accipitur actione, vt accidens dicatur passibile, quia est causa passionis. Et quarto mõ quia est effectus passionis. In pręsentiarum passibilis qualitas non dicitur primo modo, & quia illud est manifestũ, silentio prętermissus est primus modus ab Aristotel. Perspicuum enim est dulcedinem mellis non dici passibilem qualitatem, eò quod aliquid patiatur. Sed secundo modo posset esse du-

Passibile.

bium, vtrum dicatur passibilis, quia est forma quia mel patitur, & dicit Aristo. quòd non est illa causa. Non negat quin recipiens dulcedinem aut albedinem aut calorem verè patiatur; sed hic solùm intẽdit quod non est hęc ratio vt dicatur passibilis qualitas, qa mel nõ efficitur dulce per passionem propriè dictam, cum non corrũpatur mel per dulcedinem, sed potius hęc sit natura & perfectio mellis, & eadem ratione neq; ignis dicitur calidus, quia patitur calorem, neq; hõ risibilis, qa patitur risibilitatem, immo perficitur sicut aer per lumen. Restat ergo vt dicatur qualitas passibilis tertio aut quarto mõ, & vtrunque asserit Arist. Dulcedo enim & caliditas dicuntur passibiles qualitates tertio mõ, quia scilicet sunt causa passionis in sensibus, vt dulcedo in gustu & caliditas in tactu; sed tamen albedo & nigredo dicuntur passibiles qualitates quarto modo, qa.s. sunt qualitates resultantes ex actione primarum qualitatum, & per consequens sunt effectus passionum. ¶In quarta particula quæ incipit, Nam quod &c. ostẽditur, quo mõ colores sint effectus passionum, tam colores naturales, quã illi qui ex subita passione fiunt. Immo p hos secundos tanquam per notiores nobis manifestat priores. Rõstat in hoc. Sicut experimur in motibus subitis hominum, ita credendũ est fieri in naturalibus, sed ex motu subito verecundiæ experimur roborẽ fieri in facie propter sanguinem, qui a corde profertur ad faciem: & ex metu conspicimus pallorem relinqui in facie ex absentia sanguinis qui confugit ad cor: ergo & naturalis rubor, qui est in homine fit etiam ex simili causa naturali puta, quia copia sanguinis a natiuitate fuit in facie, & alij pariter colores fiunt ex alteratione primarum qualitatum. Sed restat hic dubium ad maiorem intelligentiam ter-

tiæ particulæ. Color est causa passionis in visu, sicut dulcedo in gustu, & caliditas in tactu, ergo color est passibilis qualitas tertio modo sicut dulcedo & caliditas. Itē sapor est effectus primarū qualitatum sicut color, ergo ēt dulcedo est passibilis qualitas quarto mō sicut albedo, & per cōsequens malè posita est differentia inter sapores & colores. Respōdetur, ꝙ quāuis sapor sit effectus passionis primarū qualitatū, nihilominus tamen quia ēt est causa passionis in gustu: & ratio causæ est dignior ꝙ ratio effectus, dicitur passibilis qualitas per ordinē ad sensum, colores verò, quia non sunt in visu causa passionis propriè dictæ (nam visus non afficitur colore per alterationem corruptiuam, sicut gustus & tactus) ideo colores non dicūtur passibiles qualitates tanquam causæ passionis, sed tanquam earū effectus. ¶ Et hac de causa non posuit Aristote. nisi tria exempla passibilis, qualitas, s. caliditas & sapor quarum vna est qualitas prima, & alia qualitas secunda, & ambę faciunt passionem propriè dictam in sensu, & item color qui nō facit propriè passionem in sensu. Odor enim eodē modo se habet ad adoratum, sicut sapor ad gustum (quia etiam calefacit) sonus verò eodē modo se habet ad auditum, sicut color ad visum, quia non inficit, sed perficit sensum. ¶ Ex quo sequitur ꝙ quanuis omne obiectum sensus sit passibilis qualitas huius speciei, tamen non omne dicitur passibilis qualitas per ordinem ad sensum, sed solū obiecta tactus, & gustus & odoris, alia verò duo dicūtur passibiles qualitates, quia sunt effectus passionum. ¶ In quinta particula quæ incipit, Quæcunq; igitur, &c. reuertitur Aristo. ad propositum huius textus, dicens, ꝙ illæ qualitates quæ sunt effectus passionū, si sunt difficile mobiles, dñr passibiles qualitates, siue fiāt ex pas-

sioni-

sionibus naturalibus a natiuitate, vt nigredo Aethiops & pallor cholerici, siue ex morbo diuturno id accidat, vt qui ex diuturna febre mãsit perpetuò pallidus. Si verò sunt qualitates facilè trãseuntes, vt in illo q erubescit, dñr passiones. Vocat passionem, qualitatē, quæ est effectus passionis, quia non hēt aliud nomē quo illam distinguat a passibili qualitate, & solemus nomē causę attribuere effectui, sicut cõbustam domũ vocamus, cõbustionem. Probat hanc differentiã: quia quanuis tam istæ q̃ illæ sint passibiles. i. effectus passionũ: tñ illæ sunt simpliciter qualitates, hæ verò non: nam ab illis dicimur quales, non tñ ab istis: non. n. propter ruborē verecundiæ dicitur iuuenis simpliciter rubeus, sed passus ruborē: tamen propter diuturnum & perpetuum ruborem, dicitur quis simpliciter rubeus: & per consequens simpliciter qualis. ¶ In sexta particula quæ incipit, Similiter & in anima, subiungit exemplum secundũ in qualitatib. spiritualibus: videlicet ꝙ illæ quæ sunt difficilè mobiles, aut quia sunt naturales aut ex infirmitate factæ perpetuę, illæ quidē sunt passibiles qualitates, vt insanus vel furiosus, vel a natiuitate vel ex infirmitate perpetuus: qa illi simpliciter dicũtur tales. Si verò sit passio facilè trãsiens, illa nõ est passibilis qualitas, sed passio, vt si qs aliqua causa irascitur, nõ dr̄ simpliciter iracũdus, sed passus motũ iræ. Et accipitur hic passio, vt notatũ est, metaphoricè. ¶ In textu 4. qui incipit: Quartũ qualitatis. subsequitur quarta & vltima species qualitatis, quæ est figura vel forma: vt rectum, curuum triangulus, quadrangulus &c. est .n. qualitas conueniens soli substantiæ corporeæ ratione quantitatis. Translatio Boetij habet, forma & circa aliquid cõstans figura. Vnde aliquibus ambiguũ est, vtrum constãs, sit nominatiuus adiectiuus

Figura & forma.

de

de ly figura .i. figura constans, an accusatiuus adiectiuus de ly aliquid, vt sit sensus: Figura alicuius constantis & per se habentis terminum suarũ partiũ, vt sunt sicca & dura: ad differentiã liquidorum quæ non hñt propriã figurã: sed alienã continentis vasis. At verò litera Græca tollit hanc æquiuocationem: est.n. hyparchóusa, adiectiuũ fœmininũ de ly forma (nam in Græco figura ponitur primo loco & forma in secundo) & est participium a sum, es, fui: quare non opus est transferre, constans, sed sine aliquo participio, vt vertit Argyro. & sit sẽsus, Quartũ genus est figura, & illa quæ est vnius cuiusq; rei forma. Nã qđ Boet. trãsfert, circa aliquid, Græcè est circa singula, aut, circa vnũquodq;, Quo figura & forma differũt: itẽ, an rarũ & dẽsum, asperũ & lene, ad hoc pertineat pdicamentũ, & an sint plures qualitatis species: quæ omnia in hoc textu tanguntur, disputatione quæstionis elucidabimus.

IN textu quinto qui incipit: Qualia verò sequitur secundum membrum huius capitis: vbi describitur quale. Sed dubium est quare cum in cæteris prædicamentis non tractauerit Ari. seorsum de abstracto & cõcreto, id fecerit propriè in hoc prędicamento. Respondet id parum referre, sed fortè id fecit (vt colligitur ex Alexandro) quia qualitas commodius describi non potuit quàm per ordinem ad quale, & ideo tanquam relatiua secundùm dici de scripsit alterũ per alterum, vt qualitas describeretur per quale, quod est notius nobis, & quale per quantitatẽ, quæ est notior natura. Relatio verò definitur per ordinẽ ad terminum, & quantitas per ordinẽ ad diuisionẽ, & iõ non opus fuit illic tractare de abstracto & cõcreto seorsum. Vel fortè cã fuit, ꝙ quamuis oẽ accidẽs denominatiuè prędicetur de subiecto, tñ id perspicatius est in hoc prædicamẽ- Quale.

to,nã in pdicaméto quãtitatis nõ solũ substãtia dr quanta à quãtitate,sed ipsamet quãtitas, vt puta linea,& supficies,sunt quãtę p se. ¶Atqui tres sunt particulę in hoc textu,in prima.n.ponit descriptionẽ,& in cęteris explicat illã.Ait.n.ꝙ qualia sunt q̃ sm has qualitates denominatiuè dñr, aut quomodolibet aliter ab his. Tunc res denominatur ab aliquo accidẽte(vt ex antepraedicamentis constat)qñ abstractũ & concretũ conueniunt nomine in principio & differũt in fine. Et ideo subiungit Arist. ꝙ in plurimis qdem & ferè in oĩbus, qualia denominatiuè dñr à qualitatẽ:vt à candore cãdidus, a grãmatica grãmaticus,à iustitia iustus, &c.in aliquib. verò nõ est ppria denominatio,Cuius causa põt esse duarũ altera. Aut quia nullũ est nomẽ impositũ talis qualitatis:aut qa licèt sit nomẽ impositũ qualitati,nõ tñ hẽt propriũ denominatiuũ.In secunda particula textus explicat primũ modũ,in secunda spém qualitatis. Enimuerò naturalis potẽtia pugilãdi aut currẽdi nõ hẽt nomen impositũ: nã pugilatores aut cursores non dñr à naturali potentia:sed ab arte quę acquiritur in palestra, quæ pertinet ad primã speciẽ qualitatis: sed pp inopiã noĩm explicamus ẽt secundã speciẽ per nomina primæ spẽi. Non negat quin sint aliqua nomina aliquarũ potẽtiarum:vt intellectus,à quo quis dicitur intellectiuus:& sensus,à quo dicitur sensitiuus. ¶ In tertia particula quæ incipit,Interdũ aũt.&c.addit secundum exemplum de virtute & studioso:quanuis.n. virtus sit propriũ nomen qualitatis,nõ tñ hẽt proprium denominatiuũ:qa non cõuenit in principio nominis. Eodẽ mõ à grammatica scientia, non dr mulier grammatica denominatiuè, sed ęquiuocè: quia est in totum similitudo vocis, & ideo conclu dit,ꝙ qualia dicuntur à qualitatibus,aut denomi-

natiuè

natiuè, aut alio quouis modo scilicet vel æquiuocè, vel non fm omnes conditiones denominatiui:

In textu 6. qui incipit, Atqui contrarietas &c. incipit tertium membrum, vbi ascribuntur qualitati tres proprietates, & prima explicatur in hoc textu: qui habet duas particulas. In prima ponitur proprietas .s. proprium est qualitati habere contrarium: vt albedo opponitur nigredini, & iustitię iniustitia. Et ratione formarũ conuenit qualib. ipsis: vt albo contrariatur nigrũ, & iusto, iniustũ. Subiungit tñ ꝙ hoc non est proprium quarto modo: quia licèt conueniat soli, non tñ omni: nã flauo inquit aut fusco nihil est cõtrariũ. Rõnem huius in qõne explicabimus: quia contrarietas est maxima oppositio inter ea q̃ maximè distãt, vt inter album & nigrũ, q̧ sunt extremi colores. ¶ In secũda particula q̃ incipit: Ad hæc. &c. subdit, non nouã proprietatem (vt est in quorundã opinione) sed appendicem potius prioris. Et est, ꝙ si vnũ ex cõtrarijs est ĩ prædicamento qualitatis, & reliquũ erit in eodẽ & nõ in aliquo alio: vt si iustitia & iustũ sunt in prædicamento qualitatis, iniustitia & iniustũ sunt in eodẽ prædicamento. ¶ In tex. 7. qui incipit: At verò. &c. subditur secũda proprietas quæ ẽ suscipere magis & minus. Ambæ.n. istæ proprietates vbicunq; sunt germanæ, vt cui adest vna, adsit & alia: & cui vna abest, alterãm necessè sit abesse: quia remissio ex mixtione fit contrariorum, & intensio fit, eò ꝙ vnum altero depuratur. Et probat dupliciter, ꝙ album suscipiat magis & minus: tum quia contingit vnũ album esse magis album alio: tũ etiam q̧a fieri põt vt idẽ successiuè sit seipso magis aut minus album. ¶ Subiũgit tñ, ꝙ hæc ꝓprietas, sicuti superior, licèt cõueniat soli nõ tñ omni. Est veruntamen de aliquibus dubium, & de alijs certum: ꝙ non recipiunt

Cõtrarietas. Magis & minus.

cipiũt intensionẽ. Ait ergo in secũda particula textus, ꝙ quãuis qualia suscipiant magis & minus, dubium tñ est apud quosdam an accidẽtia in abstracto suscipiãt magis & minus, & inclinat magis in partẽ negatiuam, ꝙ quamuis aliquis sit magis aut minus iustus, aut magis aut minus sanus: quia magis aut minus participat iustitiã aut sanitatẽ: tñ iustitia & sanitas non suscipiunt magis & minus: cũ tñ vna iustitia nõ est magis iustitia q̃ alia, aut vna sanitas magis sanitas. ¶ In tertia parte textus qui incipit: Triangulus aũt. subdit, ꝙ de aliquibus qualitatibus, puta quæ pertinẽt ad quartã speciẽ, nulla est dubitatio: sed certum est ꝙ non suscipiunt magis & minus. Et manifestat hoc dupliciter: primò ĩ formis specificis, & secundò in genericis. Ait. n. ꝙ quęcunq; suscipiũt definitionẽ trianguli aut circuli. i. duorũ quorũcunq; triangulorũ aut circulorũ, neuter est magis triãgulus q̃ alter, aut magis circulus: vt triãgulus inęqualiũ angulorũ tã triangulus est, q̃ triangulus æquilaterus: & circulus minor tam circulus est q̃ circulus maior: & pariter inter diuersas figuras si detur quadrãgulũ altera à parte longius, tã figura est, & tã quadrangulũ q̃ quadratum ęquilaterũ. ¶ In tex. 8. qui incipit: Eorũ igitur. concluditur tertia proprietas qualitatis, videlicet ꝙ propriũ est qualitati ꝟm eam similia aut dissimilia dici, vt duo alba sunt similia ꝟm albedinẽ, duo trianguli ꝟm figuram. &c. Et ait, ꝙ cũ proprietates superiores non sint propria quarto modo, quia nõ conueniunt omni: Hoc tamen est proprium simpliciter quarto modo.

In nono & postremo textu qui incipit: Nõ aũt perturbari. mouetur & terminatur vna dubitatio quæ ex supradictis oritur. Cum. n. in prædicamento ad aliquid collocauerat habitum & dispositionem,

nem,

nem, hic verò constituit illa tanquã speciẽ qualitatis, videtur Arist. eandẽ rem in diuersis prędicamẽtis reponere contra eius doctrinã primo posteri. tex. 21. vbi ait ꝑdicamẽta debere esse impermixta. Ad quod dubiũ respondet dupliciter. Primò respõdet, ꝙ quãuis genus habitus, sit ad aliquid, tñ species sunt qualitates. Exempli gratia. Sciẽtia quę est genus habitus refertur ad scibile tanquã mensurabile ad mensurã, vt dictũ est: tñ grãmatica nõ refertur ad scibile inquantũ grãmatica, sed solũ inquantũ scientia. Quod est dicere, Grammatica quantum grãmatica non mensurat̃ scibili: sed inquantũ est quędã veritas quę consistit in adęquatione ad obiectũ, & ideo scĩa in cõi refertur ad scibile: est.n. scĩa scibilis scĩa: & scibile, scĩa scibile nõ tñ dicimus, ꝙ grãmatica est grãmaticabilis grammatica. Eodẽ mõ nõ dicimus, ꝙ theologia est theologicabilis theologia: quia solũ inquantum sciẽtia (cuius veritas cõsistit in adæquatione ad obiectũ) mensurat̃ ab obiecto. Nõ negamus quin scĩę distinguantur specie ex distinctione obiectorũ, vt quæstione tertia procemiali demostratum est: sed dicimus, ꝙ inquantũ scĩæ particulares non dicũt relationem ad obiectũ tanquã mensurabilis ad mensuram. Vnde concludit Arist. ꝙ ex eo habitus & dispositio posita sunt in prædicamẽto ad aliquid, qa in gñe dñr relatiuè: sed ideo posita sunt in prædicamento qualitatis, quia in specie nõ dñr relatiuè. ¶Secũda solutio est in calce textus, ꝙ nõ est inconueniens ꝙ habitus & dispositio pertineãt ad duo prædicamenta: quia dñt & relationem & qualitatem. ¶Sed nè iterum huc reuertamur arguit̃ contra ambas solutiones. Cõtra primam: Species quidditatiuè continetur sub genere: ergo non põt genus pertinere ad vnũ prædicamentum, & species

ad aliud. Et cõtra secundã arguit; quia vt supra dictum est, respiciendum est ad significatum formale nominis, & ad rationem formalem rei, & secundùm illam ponenda est res in vnico prædicamẽto.
¶Ad vtrunque respondetur, ꝙ relatiuum secundũ esse, quod verè est relatiuum, non potest esse quidditatiuè genus respectu qualitatis aut rei alterius prædicamenti, sicut enim quantitas non potest esse genus substantiæ, ita nec ad aliquid, genus qualitatis: at scientia non est relatiuum secundũ esse, sed secundũ dici, & ideo verè non est in prædicamento ad aliquid. Sed quod determinat hic Arist. id solũ est ꝙ stat genus dicere respectum quẽ non dicit species, nõ ꝙ ille respectus sit de qdditatę generis, aliàs esset etiam de quidditate speciei. Et ad hunc sensum dicit in secunda solutione, ꝙ non inconuenit idem esse in diuersis prædicamentis, in vno quidẽ verè secundũ esse, & in alio quodãmodo extrinsecè, & ita scientia secundùm esse est in prædicamento qualitatis, licèt eius quidditas exprimatur per respectum qui pertinet ad prædicamentum relationis.

Quæstio vnica.

Vtrum textus de Qualitate sit verus.

A PARTE negatiua arguitur, primò cõtra sufficientiã specierũ qualitatis. Dispositio est generale nomen conueniens omni qualitati, nã omnis qualitas disponit subiectum, quæ si sit diuturnior hæret per modum habitus, ergo habitus & dispositio non faciunt singularem speciem. Et secundò. Omnis qualitas cuiuscunq; speciei est actiua,

 nam

Nam aliquis habitus est actiuus, & calor qui perti net ad tertiam speciem, & figura aliqua est apta ad motum: vt figura circularis velocius mouetur quàm angularis, ergo omnis qualitas est potentia, & per consequens potẽtia non facit singularẽ speciem. Et tertiò. Oĩs qualitas est tr̃us passionis: nam oĩs de se producit per alteratione: ergo passio vel passibilis qualitas nõ est particularis spẽs. Et quartò. Ois qualitas est forma subiecti, ergo forma nõ facit singularẽ spẽm. ¶ Et confir. Arist. in fine quartæ spẽi insinuat esse alios plures modos, & species qualitatis q̃ isti quatuor: ergo numerus est insufficiens. ¶ Secũdò principaliter arguit. Habitus dr̃ ab habendo: habere verò non solùm pertinet ad qualitatem, sed ad alia etiam prædicamenta dicimus enim habere quantitatẽ, vestẽ, amicũ, &c. ergo habitus non est prima spẽs qualitatis. ¶ Et confir. Habitus & dispositio solùm differũt penes difficile & facile remoueri: sed hęc sunt accidentales differentię q̃ non mutant speciem: ergo nõ debuisset Arist. in duo membra diuidere ad modũ duarum specierũ. ¶ Tertiò principaliter arguitur contra secundã spẽm. Vel secũda spẽs differt à prima in hoc ꝙ qualitas secũdę spẽi est actiua, & qualitas primæ speciei nõ est actiua, & hoc non, q̃a sunt multi habitus actiui vt scĩa & virtutes. Aut in hoc ꝙ qualitas secundæ spẽi est qualitas à natura, sed qualitas primæ spẽi est acquisita, & hoc non, q̃a multę sunt qualitates primę spẽi ẽt naturales, vt sanitas & pulchritudo, & ecõuerso aliqua est potẽtia aduẽtitia: vt caracter sacramentalis quem S. Th. 3. p. q. 63. ar. 2. reducit ad secundam speciẽ qualitatis. Aut differunt penes subm̃, & hoc non: q̃a vtriusq; spẽi qualitates sunt & in aĩa & in corpore vt habetur in litera: ergo secũda spẽs nullo modo differt à prima.

¶Et confir. primò Aris. 5. met. tex. 19. vbi tractat de qualitate, solas alias tres species posuit prætermissa secunda: ergo non debuisset hic illam interponere. ¶Et confir. secūdò: Impotentia solū dicit priuationē potētiæ: ergo potentia & impotentia non sunt duæ qualitates differētes speciei: & per consequens non debuit explicari duobus noībus, nā priuatio vt cecitas nō ponitur in prędicamēto de per se, sed reductiuè vbi ponit̄ visus. ¶ Quartò principaliter arguit̄ contra tertiā spēm, Caliditas & frigiditas ponunt̄ ab Ari. in prima spē: ergo nulla fuit ratio, vt pp has qualitates sensibiles constitueret̄ tertia species. ¶Et confir. Passio & passibilis qualitas non differunt specie, sed solùm secundùm esse remissum & intensum: ergo illa species non est bimembris. ¶ Quintò principaliter arguitur contra quartam speciem. Aut forma accipitur illic generaliter, & sic nō est propria species qualitatis, cum omnis qualitas sit forma: aut accipitur specialiter pro figura quantitatis, & tunc nulla est differentia inter figuram & formā, & per consequēs species illa non habet duas partes. ¶Et cōfir. Asperum & lene dicunt figuram: ergo malè excluduntur ab Aris. ab illa spē qualitatis. Probatur antecedens, qa sicut curuum est id cuius mediū exit ab extremis: rectū cuius medium nō exit ab extrēmis: ita asperum est cuius partes superficiales inequaliter prominent aliæ alijs, & lene est cuius partes æquali superficie terminantur: vnde sicut rectum & curuum pertinent ad hanc speciem ita asperū & lene. Rarum verò & densum videntur pertinere ad secundā speciem: sicut molle & durū. ¶Quod ad secundū mēbrum textus attinet, contra primam proprietatem sextò principaliter arguitur. Contrarietas non conuenit omni qualitati: vt Aris. ipse cōfitetur: nec con
uenit

uenit soli: ergo nullo mō est propriū qualitatis. Probatur secunda pars antecedentis. Aut contrarietas accipitur largè, vt includat priuatiuè & relatiuè opposita, & has manifestum est conuenire differētijs substantialibus, vt rōnale & irrationale, & relatiuis, vt sursum deorsum. Aut accipit̄ propriè pro illis accidentibus, q̄ se circa idē subm̄ expellunt, & hęc solū cōuenit duab. primis qualitatibus. s. calidi tati & frigiditati: quare malè positū est exemplum de albedine & nigredine, q̄ cū non sint qualitates actiuæ, nō propriè ꝯtrariant̄: aut si ꝯtrariant̄, eadē rōne flauū & fuscū contrariātur: q̄a medij colores nō possunt esse in eodē subiecto sicut nec extremi.
¶ Septimò contra secundam proprietatē arguitur. Aut intēsio fit per additionē gradus ad gradum ad modum nominaliū, aut per maiorem radicationē in subiecto. Si primum nulla esset vna qualitas quę intenderetur vt infert Burleus: nā gradus pręexistens nunquam est maior: sed aggregatum ex illo & superueniēte, fit secundū, tunc arguitur sic: Generale est oībus accidentibus inesse subiecto, ergo generale est oībus magis aut minus radicari in subiecto, & per cōsequens non est hoc propriū qualitatis, sed ꝯuenit ēt quātitati & relationi. ¶ Et confirmat̄. Subiectū recipit magis & minus rōne qualitatis, ergo à fortiori si ꝯcretū recipit magis & minus, & abstractū recipit magis, & minus, q̄d est contra determinationē Arist. ¶ Octauò tandē arguitur contra vltimā proprietatē. Non soli qualitati conuenit secundū eam res esse similes aut dissimiles, ergo non est hoc propriū quarto modo, vt Aristo. intendit, nā substantiæ eiusdē speciei sunt similes in speciē s̄m rōnem substātiæ, immo propterea generatio aliqua dr̄ vniuoca, quia substantia geniti ē similis substantiæ generantis. Item duæ paternita-

tes sunt similes, & paternitas filiatio dissimiles in genere relationis, & duæ calefactiones sunt similes, & calefactio & frigefactio dissimiles in genere actionis. Immo in Deo, vbi nulla est qualitas, filius est similis patri.

Ad quæstionem veluti ad superiores affirmatiuè respondetur. Et ideo in primo articulo q̃stionis respondebimus ad quinque arguméta contra species qualitatis, & in secundo articulo ad alia tria contra tres eius proprietates. Circa materiam primi argumenti Boetius propter autoritaté Aris. adductam in confirmatione cẽset alias esse plures species qualitatis, sed quia Aris. introductionis mõ hic rem tractauit, non enumerauit omnes, vt nos animatos relinqueret ad alias perscrutandas. Nihi lominus vt Ammonius & alij dicunt, credendum non est Aristotelem, qui vbique copiosus est, speciem aliquam prætermisisse. Nominales vt solent distinguunt quatuor istas species per connotationes nominum. Aiunt enim ꝙ quatuor istæ species nihil aliud sunt quàm quatuor binarij nominum non coincidentes in sua significatione, vt hi termini habitus, dispositio, &c. At manifestissimum est Aristotelem non loqui hic de nominibus vt patet inspicienti exempla literæ. Nomen enim habitus, nõ est difficile mobilis, sed res quę est habitus, neć naturalis potentia est nomen, sed aptitudo naturalis, nec passibilis qualitas est nomen, sed accidens immutatiuum sensus, item quia nomina solũ ponuntur in prædicamento tanquam signa rerum.

Ad primum.

¶ Petit ergo argumentum vnde sumatur sufficientia quatuor specierũ qualitatis, vt nec plures sint nec pauciores. Quam S. Tho. prima secundæ q. 49. ar. 2. impugnata opinione Simplicij, egregiè deducit hoc modo: Ratio qualitatis est esse modũ sub-

Sufficientia specierum.

stantiæ

ſtantiæ:& modus ſecundũ Auguſtinum ſuper Geneſim eſt menſura rei.i. terminatio alicuius potentiæ rei. Vnde quia potẽtia materiæ terminatur per formam, differentia ſubſtãtialis quæ ſumitur à forma dicitur qualitas ſubſtãtialis rei. Et eadem rõne modus accidentalis terminans aliquã potentiam ſubiecti, appellatur qualitas. Modus aũt iſte poteſt ſumi vel in ordine ad naturã ſubiecti, vel in ordine ad eius actionẽ, vel in ordine ad eiusquantitatẽ. Si ſit modus rei in ordine ad naturã, pertinet ad primam ſpeciem, vnde habitus vel diſpoſitio eſt qualitas perficiẽs ſubiectum ſecundũ ſuam propriam naturam. Exempli gratia. Propria natura & perfectio animalis conſiſtit in vita, ſanitas ergo (puta debita proportio humorum) quæ perficit rem ad iſtum finem, pertinet ad primam ſpeciem qualitatis. Item propria natura animæ inquantum rationalis eſt vita ſecundũ rationem, habitus ergo tam intellectus quã voluntatis, quæ perficit animã ad iſtum finem, pertinent ad primam ſpeciem qualitatis. Et ad eandem pertinent eorum contraria ſcilicet egritudo & iniuſtitia & reliqua id genus. Vnde Ariſt. 7. Phy. tex. 17. habitus inquit eſt diſpoſitio perfecti ad optimum.i. qualitas diſponens quę habet eſſe naturale ad optimum eius finem. Si verò ſit modus ſeu determinatio ſubiecti ſm actionem & paſſionem, tunc ſi pertinet ad principium operationis, eſt naturalis potentia vel impotentia pertinens ad ſecundam ſpeciẽ, ꝙ ſi ſit terminus actionis, pertinet ad tertiã ſpeciẽ, eſt.n. paſſibilis qualitas id qđ per alterationẽ producit. Attamẽ ſi modus ſit determinatio ſubiecti quantũ ad qñtitatẽ, tunc eſt figura vel forma. ¶ Hinc ſequit rõ ordinis harũ ſpẽrum. Etenim qa natura ſubiecti pſupponit actionẽ & paſſionę & quantitatẽ, accidẽs quod eſt

modus rei quoad eius naturã constituit primam speciem,& modus dicens principiũ actionis constituit secundam, & qui dicit terminũ actionis constituit tertiam,& tandem modus quantitatis constituit quartam. ¶Ad primum ergo argumẽtum respondetur, ꝙ quãuis omnis qualitas cuiuscunque speciei sit dispositio subiecti; tamen dispositio,vt pertinet ad primam speciem, dicit dispositionem subiecti in ordine immediatè ad propriam naturam. Figura autem de se non dicit conuenientiam aut disconuenientiam ad naturam: impertinens .n. est quantitati vt habeat figuram triangularem aut quadrangularem, & pariter color quæ est tertiæ speciei de se non dicit conuenientiam aut disconuenientiam naturæ rei. Si tamen figuram aut colorem accipiamus in quantum conueniunt naturæ rei,pertinent ad primam speciem, vt pulchritudo quæ dicit,debitam appositionem membrorũ & colorum secundũ naturam huius aut illius spẽi animalis,pertinet ad primã speciem;& pariter deformitas. Neq; potentia vel impotentia dicunt immediatũ ordinẽ ad benè vel malè esse naturæ; sed ad agendũ vel patiendũ simpliciter. Eodem modo respondet ad alias duas partes argumenti, quãuis .n.oĩs qualitas sit actiua,tamen prima vel secunda vel tertia spẽs non dicunt de se ordinem ad actionen,sed solũ secunda species, & quãuis oẽs qualitates producerentur per aliquam actionem, tamẽ solũ tertia species dicit formaliter, ꝙ sit causa vel terminus passionis. Sed ad vltimum membrum respondetur, ꝙ forma q̃ constituit quartam speciem non accipitur generaliter, vt quodlibet accidẽs dr̃ forma subiecti,sed specialiter, vt est tr̃us quantitatis.¶Ad confir.respondet,ꝙ illa verba Aris.nõ insinuãt plures esse spẽs qualitatis, sed autoritas eius

& gra-

& grauitas est similia verba in fine cuiuscunq; tractatus adijcere, ac si rē non absolutam præstitisset. ¶Ad secundum principale respondet S. Th. prima secundæ.q.49. ar.1. ꝙ quamuis habitus dicatur ab hēre, potest tamen dici tripliciter, & est ad literam dist. Aris. 5. met. tex. 28. Nam vno modo habere idē est ꝙ habitio, qua vna res habet aliam inter quas nihil mediat nisi sola relatio, aut possesionis aut quæuis alia vt habere seruum, habere pecuniam; & hoc non constituit prædicamentū speciale, sed est conditio communis quæ facit vltimū postprædicamentum. Secundo modo est habitio qua vna res hēt aliam inter quas mediatur aliquid, quasi per modum actionis aut passionis, licèt non sit vera actio, sicut esse vestitum calciatum, armatum, nam esse vestitum non dicitur simpliciter hēre vestem primo modo, sed habere illam vestitam. Et hoc est vltimum prædicamentum. Tertio modo accipitur habitus pro qualitate qua res aliqualiter se habet in seipsa, vel in ordine ad aliud conuenienter ad naturam suam, & hæc pertinet ad primam speciem qualitatis. ¶Ad confir. respondet. S. Tho. loco modò citato ad tertium argumentum dicens ꝙ dispositio vno modo accipitur generaliter, vt notauimus in expositione primi textus pro dispositione quacunque, siue facilè siue difficilè sit remouibilis, & sic est genus ad habitum. Ait eñ Aristo. 5. met. text. 25. ꝙ habitus est dispositio qua quis malè vel benè disponitur. Alio modo accipitur specialiter, vt diuiditur contra habitum. Boetius verò & antiqui omnes nullam aliam constituunt differentiam inter habitum & dispositionem, nisi illam quæ est inter perfectum & imperfectum in eadem spē, vt eadem qualitas sub esse remisso sit dispositio, sub esse intenso sit habitus, secundùm quos habitus,

Ad secundum.

bitus & dispositio non differunt spẽ. At S. Tho. illic oculatius literam Arist. contemplatus dicit, ꝙ differunt specie, vt habitus sit illa qualitas quę ex genere suo est difficilè mobilis, quia ex genere suo non habet faciles causas corruptionis, vt sunt habitus intellectus, & appetitus, quorum exempla ponit Aristo. Scientia enim inquit ex genere suo non habet contrarium quod facilè ipsam corrumpat, nisi vehementi aut diuturno morbo quis incidat in amentiam. ¶ Vbi animaduertendum est, ꝙ Arist. non vtitur hic nomine scientiæ generaliter, sed propriè vt distinguitur contra opinionem, nec scientia dicitur difficilè mobilis solùm propter intensionem, sed quia scientia generatur per demonstrationem; quę vnico actu conuincit intellectum & generat habitum: vt notat S. Tho. prima secundæ. q. 51. art. 3. & ideo non habet causas corruptionis cõtrarias sed solũ per obliuionem. Vnde opinio quantunq; sit intensissima, non est ex genere suo difficilè mobilis, neque est habitus: quia ratione probabili corrumpitur. Verum est tamen ꝙ quanuis scientia vnico actu generetur quantum ad vsum intellectus tamen vt hæreat memoriæ, indiget (vt dicit illic S. Tho.) aliqua assiduitate: & hoc est quod dicit hic Arist. ꝙ si quispiam mediocriter scientiam acquirat, tunc est difficilè mobilis: & idem est de virtutibus moralibus: nã virtus ex genere suo dicit connexioné cũ prudentia & sedatas passiones: & ideo ex genere suo non hẽt contrarias causas corruptionis in eodem subiecto, sed tamen calor febrilis aut frigiditas ex genere suo facilè corrumpitur a contrario: nisi ob diuturnitatem efficiatur quodammodo naturalis, sicut hectica quę est calor confirmatus, & paralysis, quæ est confirmata frigiditas, & pariter sanitas ex genere suo est dispositio: quo fit, vt

scientia

ſcientia & virtus quæ ex genere ſuo dicit habitum difficilè mobilem, de per accidens in principio acquiſitionis habeat modum diſpoſitionis, & econuerſo calor & frigus, & ſanitas quæ ex genere ſuo dicunt diſpoſitionem, per accidens efficiantur habitus. ¶ Rationem horum nominum poſſumus aſſignare, quia cũ habitus dicatur ab habere: & res non habeatur, niſi firmiter teneatur diſpoſitio non hēt nomē habitus quoadusq; firmiter teneatur, aut nos teneat. Nã in bonis & cõuenientibus nos tenemus habitum in malis verò & diſcõuenientib. ipſi nos habēt, vt habetur. 5. met. t. 28. Et hæc ad confirmationem. ¶ Circa tertiũ principale notandũ eſt: ꝙ inter primã & ſecundã ſpeciē nõ eſt hęc differentia: ꝙ ſola qualitas ſecundæ ſpēi ſit actiua, & qualitas primæ nõn ſit actiua licèt ex ante dictis quis in hoc posſit falli: eò ꝙ qualitas primæ ſpēi dicit ordinem ſolũ ad naturã & benè eſſe rei, qualitas verò ſecundæ ſpēi dicit potentiã & virtutem agendi aut patiendi. Non. n. inquã hæc eſt differentia, vt ait S. Tho. loco citato ar. 3. nã quãuis habitus immediatè diſponat rem ad bene eſſe, dupliciter tamen conuenit habitui vt ſit actiuus. Vno modo mediatè, qa quod diſponit rē ad bene eſſe, diſponit mediatè ad bene operari, ſicut ſanitas diſponens ad eſſe, mediatè, diſponit ad robuſtè agere. Secundo modo habitus poteſt eſſe actiuus ratione ſubiecti. Exempli gratia. Habitus qui eſt in potentia, puta intellectu aut voluntate, eò ꝙ diſponat potentiam ad bene eſſe, & bene eſſe potentiæ per ſe eſt bene operari, eſt operatiuus ratione ſubiecti. ¶ Neque differunt ſecundo modo tacto in argumento, vt argumentum probat: tametſi Simplicius ita crediderit, propterea quòd Ariſ. ſecundam ſpeciem appellat qualitatem naturalem, non tñ primam. Ratio enim

Ad tertiũ

huius

huius appellationis fuit: tum quia non potuit illã significantius discernere a prima: aptitudo.n. luctã di primæ & secundæ speciei non differt, nisi quia illa est ab arte, & hæc a natura, tum ẽt quia apud Aristotelem nulla est qualitas secundæ speciei nisi naturalis aut facta naturalis, in prima verò sunt & naturales & acquisitę. Neque differunt tertio modo, vt opinatus est Alexander qui credebat in prima spē solas esse qualitates spirituales & in secunda corporeas, dicẽs ꝙ Aristot. posuit exemplum de sanitate & ægritudine, nõ ꝙ pertineant ad primam spẽm, sed per modum exẽpli, ꝙ sicut ęgritudo & sanitas sunt facilè mobiles, ita se habet dispositio ad scientiã. Sed re vera vt S. Tho. 1.2. q. 50. ar. 1. meminit, negari nõ põt quin sanitas & ægritudo sint qualitates primę spẽi, nã eodẽ mõ posuit Ari. exemplũ de illis sicut de scientijs. ¶ Differentia igitur formalis sumenda est inter primã & secundam speciẽ ex definitione habitus. 5. met. tex. 25. vbi ait Aristot. ꝙ habitus est dispositio qua aliquid bene vel male disponit. Itaque potentia solùm dicit principium operandi, vt abstrahit a bene vel male, & conuenienter & disconuenienter, sed habitus vel dispositio dicit bene vel male. Vt. n. ait S. Thom. 1. 2. q. 49. ar. 2. in sola prima specie qualitatis reperitur hęc differentia, bene vel male, eò ꝙ bonum vel malum dicit conuenientiam vel disconuenientiam naturę rei, quam sola prima species qualitatis significat. Exempli gratia. Intellectus, de se non dicit nisi solùm principium intelligendi, siue bene siue male, sed scientia, quæ pertinet ad primam speciem est habitus bene & faciliter operandi, & error, est habitus male operandi, & similiter virtus & vitium. ¶ Ad confir. autem respondet illic S. Thomas. & Commentator, ꝙ Aristot. 5. met. non meminit potentiæ

Differentia inter primã, & secũdam speciem.

tentiæ inter species qualitatis: eò ꝙ parũ ante text. 17. tractauerat de illa sub proprio nomine potentiæ, hic autem cõnumerat inter species qualitatis; quia secundùm potentiam etiam dicimur quales. Quærenti enim qualis est homo, congruè responderetur, ꝙ sit aptus aut ineptus ad luctam, robustus aut imbecillis, aut ꝙ lapis sit durus aut mollis. ¶Hinc fit vt, quemadmodum in prima specie subalterna habitus & dispositio sunt ex genere suo species distinctę, ita & in hac, naturalis potẽtia & impotentia. Neque impotentia solũ dicit priuationem sed positiuã qualitatem, vt ægrotatiuũ & molle. ¶Restat tamen dubium circa tertium membrũ argumenti, videtur.n. ꝙ habitus nullus sit in anima, sed omnis habitus debeat esse in subiecto diuisibili, nam Arist. 5. met. tex. 24. antequam dixisset ꝙ habitus est dispositio, præmiserat, ꝙ dispositio est ordo habentis partes. Vnde fit vt habitus nõ sit nisi in subiecto habente partes. ¶ Locus est in hac materia subobscurus. Ipse tamen se exponit si rectè intelligatur. Ait.n. ꝙ dispositio est ordo habentis partes; aut in ordine ad locum, & hæc pertinet ad prædicamentum situs, aut secundùm potentiam, & hic est habitus corporalis, vt sanitas q̃ est ꝓportio humorũ quos vocat partes, aut secundùm speciem & hic est habitus operatiuꝰ animæ. Vocat.n. partes animæ potẽtias eius ꝑ quas ex sua natura indifferens est ad plura, & ad bene vel male operandum. Atqui sensus est quod res non indiget habitu operatiuo quando suapte natura determinata est ad vnum, vt calor ignis non est habitus, quia ignis a natura determinatur ad vnico modo operandum, sed tamen sciẽtia & virtus sunt habitus determinantes potentias quæ sũt partes animæ de se indifferentes, determinantes (inquam) ad bene vel malè

Dispositio est ordo.

operandum.

Ad quartum. operandum. ¶Ad quartum principale respondet S.Th.quæstione citata, art.2.ad primum argumentũ: ꝙ si calor & frigus accipiantur absolutè vt solũ dicunt ordinem ad passionẽ cuius sunt causa aut effectus, tunc pertinent ad tertiam speciem. Si verò accipiantur tanquam conuenientia, aut disconuenientia naturæ subiecti, tunc pertinent ad primam speciem. Exempli gratia. Calor & frigus vt sunt obiecta sensus sunt passibiles qualitates: sed febris quę est calor disconueniens naturę, pertinet ad primam speciem, vt ephimera & tertiana quæ facilè est transmutabilis est dispositio: hectica verò est habitus. Eodem modo frigus disponens ad paralysim est dispositio, sed paralysis confirmata est habitus. Quemadmodum paulò ante diximus, quòd quamuis figura simpliciter & color sunt in quarta & tertia specie, tamen pulchritudo quæ dicit proportionem conuenientem naturæ est in prima specie. ¶Ad confir. respondetur, quòd in hac tertia specie forsan non est differentia specifica ex genere inter passionem & passibilem qualitatem, rubor. n. ex verecundia aut naturalis non videtur ex gñe differre specie (quanuis oppositũ nõ est oĩno improbabile) fuit tñ necessariũ diuidere in duo mẽbra: qa differunt aut ex parte causę aut ex parte subiecti penes facilè & difficilè mobile. Rubor. n. q est ex motu verecũdiæ, aut pallor ex metu nunq̃ essent passibiles qualitates quia ratione causę hñt vt facilè transeant: Calor verò in igne & frigiditas in aqua ratione subiecti, habent ꝙ sint passibiles qualitates. nam sunt naturales subiecto a quo non remouentur nisi per corruptionem subiecti. Vnde S.Th. 1.2. q.49. ar. 2. dicit, ꝙ in trib. prioribus speciebus inuenitur hęc dña. s. facile & difficilè mobile: eo ꝙ huiusmodi qualitates aut sunt principia aut termi-

ni actionũ. In quarta verò, nõ inuenitur, quia figura est terminus quantitatis, quę de se nõ est actiua, & ideo figura nec acquiritur nec deperditur per se, nisi ex mutatione quantitatis. ¶ Ad quintum varij sunt modi respõdẽdi. Expositores huius tempestatis ferè dicunt formam & figurã differre: quod forma sit modus quantitatis discretæ; vt par & impar. Figura verò est terminus quãtitatis continuæ, vt triangulus. Hæc tamen expositio nullum habet fundamentum, neque in significatione nominum (quia forma de se non magis significat modũ quantitatis discretę quàm cõtinuę) neque in Aristotele, cuius verba sunt: Quartũ genus est figura & vniuscuiusque rei forma, vbi insinuatur quod forma est qualitas rei continuæ. Boetius dicit, quòd forma, accipitur hic pro qualitate a qua homines dicuntur formosi, ita vt forma sit decor superadditus figuræ, sed certè hoc est falsum, nam pulchritudo, & deformitas pertinent ad primam speciem vt dictum est, cum dicant rei conuenientiam. Albertus dicit, quòd solùm differunt ratione, vt forma dicatur figura rei inquantum conueniens speciei & formæ substantiali: figura verò dicatur inquantum est terminus quantitatis. Sed hoc etiam videtur falsum, nam figura inquantum conuenit speciei, pertinet ad pulchritudinem. ¶ Vt ergo ex phrasi Aristote. conijcere possum figura, & forma differunt quòd figura dicit superficiem lineis certis & angulis, vel circulo terminatam, vt abstrahit ab hac & ab illa materia, scilicet, vt cadit sub consideratione mathematica, vt triangulus, quadrangulus, circulus &c. nam figura secundũ Euclidem est quæ termino vel terminis clauditur. Et ita Aristote. 5. met. tex. 19. hanc speciem qualitatis appellat immobilia mathematica, idest figuram, vt abstrà

Ad quintum.

hit

hit ab ente naturali mobili, puta ferro, ligno &c. Forma verò dicit figuram rerum naturalium, aut artificialium, vt domus, turris, statua, etsi darentur simplicia nomina significantia naturales figuras. Et ideo subdit Aristo. ꝙ etiam rectum & curuum pertinent ad hanc speciem, scilicet tanquam tertium membrum: quia rectum & curuum, cum nõ dicat aliquid lineis terminatum, non dicit figuram, neq; perfectam formam: sed sunt formæ imperfectæ seu partes formæ, vt actus semicirculi est pars circuli. Item connexum &c. Verum est ꝙ aliquando, & figuras appellamus formas, & formas figuras. ¶Ad confir. respondetur, ꝙ de aspero & leni autor sex principiorum in prædicamento situs videtur contradicere Arist. affirmans, ꝙ hæc sunt qualitates. Et Albertus illic concordat sententias dicens, ꝙ asperum, & lene, accipitur, vno modo vt dicit solam positionem partium inæqualiter, vel æqualiter, & sic pertinet ad situm partium, vel in ordine ad locum, vel inter seipsas: sicut dicit Arist. in prædicamento quantitatis, ꝙ partes quãtitatis habent positionem secundùm sursum, & deorsum. Secundo modo accipiuntur, vt dicunt figuram ipsam imperfectam sicut rectum & curuum, & sic sunt in hac quarta specie qualitatis. Et tertio modo adhuc possunt comparari in ordine ad tactum, in quo asperum facit austeritatem, & lene dulcedinem, & sic pertinent ad tertiam speciem. Nec propterea idem secũdùm eandem significationem ponitur in diuersis prædicamentis, sed penuria nominum est in causa, vt vnum nomen possit accipi secundùm diuersas connotationes.

Asperum

NVMERVS rerum & nominum huius prædicamenti multò copiosior est quàm vt possit ob oculos poni, sed per differentias, quæ inter has species

constitutæ sunt de singulis iudicandum est. Atque adeo qualitates supernaturales, quamuis non comprehendantur sub rationibus naturalibus, reducũtur tamen ad prædicaméta, vt gratia ponitur in prima specie qualitatis tanquam habitus, non quidem immediatè operatiuus: quia non subiectatur in potentia, sed in essentia dans animæ esse supernaturale, & ideo est sicut sanitas supernaturalis. Vel potest considerari tanquam lumen, vt pertineat ad tertiã speciem: nam lumen in astris, vbi habet esse permanens, est sicut passibilis qualitas: in aere verò, sicut passio. Et ita lumen gloriæ in beatis est sicut passibilis qualitas: in Paulo verò in raptu, sicut passio. Vel si consideretur ratione subiecti, vt est virtus intellectus ad videndum Deum, in beatis est sicut habitus, & in Paulo, sicut dispositio. Habitus verò infusi vt fides, charitas &c. omnes sunt habitus operatiui primæ speciei. ¶ In secunda verò specie ponitur character sacramentalis vt citatũ est ex S. Thô. in 3. arg. quia character Baptismi solũ dicit potentiam ad suscipienda sacramenta, & character ordinis ad ea ministranda, siue benè, siue malè: nam malus Christianus verè suscipit; & malus episcopus verè confert sacramentum. ¶ Ad hanc speciem reducuntur omnia instrumenta, vt gladius, serra, malleus &c. hæc enim de se non dicunt formam, sed virtutem agendi: quamuis hoc faciant per formam. Et quamuis calor & frigus absolutè sunt in tertia specie, tamen calor ignis & frigus aquæ, si considerentur vt virtutes naturales agendi, sunt in secunda specie. ¶ In tertia specie sunt omnia obiecta sensuum, vt si dicas acutum & graue in sono: aut in tactu. Et in quarto omnia nomina figurarum, & formarum, vt expositum est. ¶ At verò de distinctione qualitatis a substantia non existimauimus necessarium

rium

rium esse quæstionem disputare. Conuenit enim inter omnes, primam & tertiam speciem qualitatis distingui a substantia. Vnde Nominales dicunt solùm prædicamentum & dimidium realiter distingui: puta substantiam & duas species qualitatis. Nihilominus in prædicabilibus, capite de proprio, monstratum est secũdam etiam speciem distingui. De quarta verò specie quamuis id non sit euidens, verisimilius tamen est, ꝙ figura distinguatur à re figurata, maximè si quantitas distinguatur a re quanta. Dum tamen figuram vnius rei continuæ, vt statuam vnius lapidis, dicamus simpliciter esse vnam rem: figuram tamen plurium rerum, vt figurã domus, quæ constat ex pluribus lapidibus, & lignis, non affirmemus esse simpliciter vnam, sed compositam ex figuris partium. Et hæc de 1. articulo.

Ad sextũ. In secundo articulo dicendum est de proprietatibus qualitatis. Vnde ad sextum argumentum respondetur, ꝙ contrarietas, vt est proprium qualitatis, accipitur propriè vt distinguitur contra priuatiuè & relatiuè opposita, vt scilicet sunt accidentia mutuo sese expellẽtia circa idem subiectum. ¶ Sed est notandum, ꝙ contrarietas per se primò reperitur in tertia specie qualitatis, vbi sunt quatuor primæ qualitates elementorum, scilicet caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas: quarum duæ primę

Cõtraria. sunt principaliter actiuæ, & duæ secundæ passiuæ. Et ratione istarum contrariantur quæcunque res sint cõtrariæ. Vt in prædicamento substantiæ ignis contrariatur aquæ ratione caloris, & in prædicamẽto actionis calefactio, & frigefactio contrariantur ratione terminorum qui sunt qualitates contrarię. Et generaliter, vt notat Arist. non solùm abstracta, sed concreta ipsa sunt contraria ratione abstractorum, vt album nigro, calidum frigido &c. Secundò

 reperitur

reperitur contrarietas in qualitatibus secũdis quæ fiunt ex istis, vt inter albedinem & nigredinem, amarum & dulce &c.¶Sed est secundò notandum, quòd contrarietas est maxima distantia, quia est perfecta oppositio, & ideo simpliciter non reperitur nisi inter duo extrema, vt sunt albedo & nigredo, dulcedo & amaritudo. Medij verò colores non contrariantur per se nisi ratione extremorum, vt rubeum non contrariatur viridi, nisi quatenus vnus color participat de albedine, & alius de nigredine. Vnde illi colores qui magis accedunt ad istos extremos magis contrariantur. ¶ In spiritualibus autem est contrarietas per se, & propriè, non ratione primarum qualitatum, sed ad similitudinem illarum, nam causę productiuæ falsi habitus intellectus corrumpunt habitum verum contrarium, & passiones intemperantiæ corrumpunt habitum temperantiæ, & quę corrumpunt habitum iustitiæ, generant habitum iniustitiæ. Intemperantia enim & iniustitia non dicunt priuationes, sed habitus positiuos. ¶Hinc perspicuum est corollariũ Aristo. quòd si vnum contrariorum est in prædicamento qualitatis, reliquum est in eodem. Loquitur enim de contrarietate propriè dicta, quæ non est nisi inter positiuas qualitates. Tametsi in priuatiuè oppositis quodammodo verum habeat: nam licèt priuatio per se non sit in prædicamento (cum non dicat verum ens) tamẽ reducitur ad genus sui positiui: vt cæcitas reducitur ad secundam speciem qualitatis, vbi est visus, & tenebræ ad tertiam, vbi est lumen.¶Ad septimum principale respondetur, quòd modò non est locus disputãdi quomodo fiat intensio, sed pro nunc respondemus, ꝙ fit per maiorem radicationem in subiecto. ¶ Notandum est tamen, quòd quamuis omne accidens insit subie- Ad septimum.

cto,tamen quia quantitas & relatio per se non sunt accidentia actiua, non radicantur magis & minus. Qualitatibus verò aut actiuis, aut secundis quę ex illis fiunt proprium est per actionem magis,& minus radicari in subiecto. Vnde eadem est ratio vt proprium sit huius prædicamenti habere contraria,& recipere magis & minus: puta ratio actionis & passionis quæ conuenit qualitatibus primis. Et per hoc soluitur argumentum.¶Sed pro solutione confirmationis & pro intelligentia textus septimi notandum est hic,quid est aliquid suscipere magis & minus;vt intelligatur quomodo concretum suscipit magis & minus,abstractum verò, minimè. Enimuero recipere magis & minus formaliter nõ est esse magis aut minus intensum (vt multi falsò existimãt)aliàs abstractum potius reciperet magis & minus quàm concretum: albedo. n. magis aut minus intenditur in subiecto. Sed suscipere magis & minus est ꝙ nomen accidentis prædicetur cum magis & minus,aut cũ comparatiuo. Vnde fit manifestum quomodo concretum suscipit magis & minus, sed abstractum non item. Calidũ enim est calidius alio aut minus calidum: sed tamen calor non est magis calor: bene tamen intensior,sed nõ magis aut minus calor. Item album est magis aut minus album,sed tamen albedo non est magis aut minus albedo. ¶ Hinc palam fit quomodo in alijs prædicamentis non est magis aut minus: quia propria denominatio quantitatis non suscipit comparationem:nihil enim est magis aut minus quantũ, lineatum,aut superficiatum &c.sed in relatione est magis aut minus simile ratione qualitatis. Et est hic insignis locus Arist. ad confirmandum intensionem non fieri per additionem,sed per radicationẽ in subiecto: nam si intensio fieret per hoc ꝙ albedo

Suscipere magis, & minus.

do reciperet nouos gradus albedinis, certè ſicut albedo dicitur magis intenſa: ita diceretur magis albedo: ſed quia intenſio non fit niſi per hoc ꝙ albedo magis actuat, & perficit ſubiectum, illud dicitur magis album, albedo verò non dicitur magis albedo. ¶ Ad octauum argumentum reſpondetur, quòd hoc eſt proprijsſimum qualitatis, vt ſecundũ eam res dicantur ſimiles, aut disſimiles, ſicut eſt proprijsſimum quantitatis, vt ſecundùm eam res dicantur æquales vel inæquales. Vnde ſicut nihil dicitur æquale vel inæquale niſi quatenus participat aliquam rationem quantitatis: ita nihil dicitur ſimile aut disſimile, niſi quatenus participat rationem qualitatis. Exempli gratia. Duo homines dicuntur æquales in perfectione: quia eſt vnus gradus perfectionis in illis, & vnum eſt ratio quantitatis, ſed dicuntur ſimiles in ſpecie, quia ſpecies habet ſe vt qualitas ſubſtantialis indiuidui. Et eodem modo duo patres ſunt ſimiles in paternitate: quia paternitas inquantum accidens habet ſe vt forma, & qualitas ſubiecti, & duæ calefactiones ſunt ſimiles: quia producunt ſimiles qualitates. Et in ſumma, ſicut duo alba ęqualiter intenſa dicũtur æqualia in albedine, eò ꝙ habent vnitatem gradus, quę vnitas eſt ratio quantitatis: ita per oppoſitum duo quanta ęqualia, dicuntur ſimilia: quia habent eandem quantitatem, quę inquantum accidens, eſt ſicut forma, & qualitas ſubiecti. Et hoc eſt quod dicit Ariſt. 5. met. tex. 20. vnitas in ſubſtantia facit idem: in quãtitate verò, facit ęquale, ſed vnitas in qualitate facit ſimile.

De actione, & Pasſione.

CAP. IX.

SVscipit & ipſum agere pati-ve contrarietatem. Calefacere nanque & frigefacere, & calefieri & frigefieri, & voluptate ac dolore affici, contraria ſunt: quare contrarietatem ſuſcipiunt. Gradus quoque ſuſcipiunt, vt magis atq; minus dicantur. Fit. n. vt magis quippiam minuſve calefaciat, & itidem calefiat, & doleat magis minuſve: quare agere pative gradus ſuſcipiunt, vti diximus. De his igitur tot a nobis ſint dicta. Dictum eſt autem & de ſitum eſſe, in hiſce quæ diximus de ijs, quæ ſunt ad aliquid, denominatiuum ipſum a poſitionibus dici. De cæteris verò, vt de qñ, de vbi, & de habere: quia ſunt manifeſta, nil aliud dr̃ quã ea quæ in principio diximus: habere quidẽ, indutum atq; armatum eſſe ſignificare: vbi verò, in Lycęo eſſe, & cętera quęcunque de ipſis ſunt dicta. De generibus ergo propoſitis eã quæ ſunt dicta, ſufficiunt.

SEX vltima prædicamenta Ariſt. ſumma breuitate perſtringit. Duas.n.tantùm enumerat proprietates actionis & paſſionis: reliqua verò quatuor ſub ſilentio prætermittit, eò (vt inquit) ꝙ & facillima ſunt cognitu, & non adeo ad vſum neceſſaria. Nihilominus Gilbertus Porretanus ſupplemé-

tum huic capitulo adiecit, quod libellus sex principiorum inscribitur: vnde & ipse autor sex principiorum appellatur. Græcè scripsit, cuius præter veterem, existit elegantissima translatio Hermolai Barbari. Et Albertus in commento illius inquirit, cur appellentur sex principia & non potius sex genera: cum Arist. decem prædicamenta appellet genera. Non tamē existimo hoc disputatione dignū; omnia enim decem dicūtur & genera & principia. Genera quidem quę sunt prima prædicata quidditatiua in qua fit vltima resolutio definitionis ex parte generis: est enim homo animal rationale, & animal corpus sensibile, & corpus substantia. Et eadē ratione dicuntur prima principia: nam principium est ex quo componitur substantia, & definitio rei & in quod fit vltima resolutio. Itaq; quodcunq; generalissimum est genus, quia est totum continens sub se species: & est principium formale vnde res dimanant. Differunt tamen ista sex genera a præcedentibus quatuor: quia reliqua aut sunt substantia aut formaliter in substantia. hæc verò sunt extrinseca, quæ circunstant substantiam, vt esse in loco, esse in tempore, esse vestitum &c.

Prima & potissima quæstio est hic: An sex vltima prædicamenta sint relationes: quam partim septimo capite disputauimus. Et quidem ante Scotum nullus dixit quòd essent relationes: sed ipse excogitauit relationem intrinsecus aduenientem in locis quæ illic citauimus: quia opinatus est aliquas esse relationes quæ non habent rationem fundandi distinctam a subiecto: quod illic satis pro captu dialecticorum impugnauimus. Modò verò ostendere restat quomodo sex prædicamenta non sunt relationes extrinsecus aduenietes, quia quòd non sint intrinsecus aduenientes, Scotus concedit. *Sex prædica. non sunt relationes.*

Aut per relationes extrinsecus aduenientes intelli guntur relationes secundùm dici,& hoc non,quia hæc non sunt verè relatiua vt supra expositum est; relationes verò extrinsecus aduenientes quarum ipse ponit exemplum, scilicet vnio materię ad formam,aut accidentis ad subiectum,aut humanitatis ad verbum,sunt relationes secundùm esse, nam esse vnitum nihil aliud est quàm esse ad aliud. Si autem relatio extrinsecus adueniens sit relatio secundùm esse,tunc sequitur ꝙ sit in tertio prædicamēto,nam quòd accidens sit ab intrinseco, vel veniat ab extrinseco non variat formam prædicamenti (sanitas enim est in prima specie qualitatis siue sit a natura siue medicina,& forma est in quarta, siue sit naturalis siue artificialis.)Quod si relatio extrinsecus adueniens est in tertio prædicamento, superflua sunt sex vltima, nam prædicaméta sunt impermixta.¶Et confir.Relatiua vt habetur 10.met.text. 14.sunt primò diuersa,ergo sicut hęc apud Aristo. substantia est relatio,est immediatè falsa,ita & hęc relatio est vbi,aut situs,&c.¶Secundò arguitur.Relatio secundùm Aristotel.5. met. text. 10.fundatur super actionem & passionem, sed vna relatio non fundatur super aliam (nam sufficienter numerauit Aristotel.fundamenta relationis quantitatem & actionem & mensuram) ergo actio & passio non sunt relationes.¶Et confir.quia expresè dicit Aristotel.3.phy.tex.19. quòd actio est motus, motus autem non est relatio.¶Et tertiò tandem arguitur: Vbi,est esse in hoc loco, & quando,est esse hodie, & habitus, est esse vestitum, hęc autem ex sua significatione non dicunt relationem,esse enim duplum nihil aliud dicit quàm esse ad aliud:sed esse, hic significat verè rem absolutam, puta hunc locum,& esse vestitum,habere vestem circa corpus.

¶Est

¶Est ergo conclusio, quòd sex vltima prædicamenta sunt relatiua secundùm dici, quæ non sunt verè relatiua, sed res absolutæ, quę tamen explicari non possunt nisi per respectum ad res a quibus dependent. Conclusio hęc manifestatur ex his quę capi. 4. adnotauimus, Vbi prædicamenta tria primùm partiti sumus. Cum enim substantia omnium fit fundamentum, tria in rebus est considerare, scilicet aut id quod est substantia, aut accidens quod formaliter est in substantia, aut res quæ extrinsecus sunt circa substantiam. Res primi generis sunt in prædicamento substantiæ. Res secũdi generis sunt in tribus proximis prædicamentis: si enim accidẽs, quod formaliter est in substantia: est absolutum, aut est quantitas aut qualitas: & si relatiuum, est ad aliquid. Res tertij generis pertinent ad sex vltima prædicamenta. ¶Ecce ergo differentiam duplicem inter tertium & sex vltima prædicamenta. Prima est, quòd relatio formaliter est ĩ subiecto quod ab illa denominatur, vt paternitas est in patre qua refertur ad filium, siue sit accidens distinctum, siue non: sed esse in gymnasio (quod est prædicamẽtum vbi) non significat formaliter aliquam relationem, quæ sit in Petro existente hic, sed illa denominatio fit ab extrinseco, puta, ab isto gymnasio. Et esse vestitum, non significat formaliter relationem quę est in homine, sed vestem taliter se habentem circa hominem. Itaque sicut homo non dicitur albus ab aliqua relatione, quę sit inter ipsum & albedinẽ, sed ab albedine, ita nõ dicitur vestitus ab aliqua relatione, sed extrinsecus a veste. Et inde forsan in mentem venit Scoto vocare relationes extrinsecas, cum tamen non sint nisi absoluta extrinseca. ¶Secũda differentia sequitur ex prima, quod esse relationis puta esse patrẽ aut esse duplũ, nihil aliud

Cõclusio.

Duę differentię sex vlt. & ter. prædica.

est quàm esse ad aliud, sed tamen esse vestitum, non est esse ad aliud, sed est habere taliter vestem: sicut esse album, non est esse ad albedinem, sed habere in se albedinem. Hoc est hic attentè considerandum, per quod rem vix intellectam, existimo clarè esse expositam. ¶ Hinc sequitur collorariũ & obseruandum, quòd quærenti quid est esse vestitũ, vtrum sit relatio, respondendum est ꝙ non est relatio, sed est esse vestitum, aut habere vestẽ, aut ꝙ est habitus. Nec vltra tenemur respondere. Ad hoc .n. inuenta est ars prædicamentorum, vt cum peruentum fuerit ad generalissimum, illic cesset interrogatio. Vt si quæratur quid est Dialectica? responde tur, est scientia, quid est scientia, est habitus, quid est habitus? est qualitas, & qualitas est, qua quales esse dicimur. Sed si vlterius quæras an qualitas sit substantia, vel quantitas, vel relatio? respondetur, quòd nec hoc nec illud, sed est qualitas, quæ facit ꝑ se prędicamẽtũ. Eodem modo si quæratur quid est calefactio? Respondetur quòd est actio, & actio est motus vt ab alio procedens. Ita quòd actio non est magis relatio quàm qualitas sit quantitas. Et ita vestitum esse, est habitus. Nec Aristotel. audiret interrogantem vlterius quid est habitus, cum sit generalissimum, sed responderet per suas species est vestitum esse, vel armatum esse &c. & vbi, est esse in gymnasio, vel esse in foro &c. Et ex inconsideratione huius corollarij homines inciderunt in modum illum ineptum loquendi. Quamuis enim relatio non sit distincta a substantia, cum tamen quæritur quid est paternitas, respondendum est ꝙ est relatio, & cum quæritur quid est linea, rñdẽdum ꝙ est quantitas, sed cũ postea quæritur an relatio vel quantitas sit substantia, vtrunque negandum est, sed relatio est relatio, & quantitas est quantitas.

Corollarium.

His præhabitis facillimè intelliguntur sex vltima prædicamenta. Quorum tractatum Gilbertus exorditur a definitione huius ; quod est, ratio seu forma: nam prædicamenta dicunt rationes & formas distinctas. Ait ergo : Ratio siue forma est id quod superuenit composito, simplici constans & in uariabili essentia. Forma dicitur simplex & inuariabilis, primò quia quidditas formæ consistit in indiuisibili, sicut quidditas numeri cui si addas aut demas vnitatem, mutatur forma & species, & præterea, quia adueniens composito non facit maius ; si enim aquæ aquam apponas, fit maior: sed si ex albo fiat nigrum, non est necesse vt fiat maius. ¶Descendens subinde ad singulorum definitiones. Actio (inquit) vel factio, est ratio seu forma per quã in materiam subiectam denominamur agere vel facere. Pasſio verò est effectus agentis. ¶Ad intelligentiam huius definitionis notandum est, quomodo differunt actio & pasſio & motus, hæc enim tria materialiter sunt eadem res, formaliter autem differunt, & pertinent ad diuersa prædicamenta, nam motus neque est de prædicamento actionis neque de prædicamento pasſionis, sed est inter postprędicamenta & reductiuè ponitur in prædicamẽto termini motus secundùm Aristotelem tertiò physic. vt augmentatio, reducitur ad prædicamentum quantitatis, & alteratio, ad prædicamentum qualitatis. Exempli gratia. Cùm ignis calefacit aquam, motus alterationis (qui pro nunc claritatis causa supponatur esse calor qui recipitur in aqua) motus inquam ille, ideſt calor qui producitur, est actio & est pasſio, & est motus diuersis relationibus. Et quia ista sunt relatiua secundùm dici, non possunt explicari nisi per respectus. Calor ergo ille consideratus in ordine ad finem. s. inquantũ est

Ratio seu forma.

Actio & paſſio.

in fluxu & fieri & est via ad calorem, est motus: nã illa ratione est actus entis in potentia, quia non in actu & in facto esse. Consideratus verò in ordine ad agens, scilicet inquantum est aliquid per quod agens immutat aquam superando & vincendo illam, est actio: nam est forma & rõ (vt inquit Gilbertus) a qua ignis dicitur agens. Itaque sicut ego dicor vestitus ab extrinseco, puta a veste, ita ignis dicitur agens, non a relatione quæ est in illo, sed ab effectu quo mouet passum. Sed idem calor consideratus in ordine ad subiectum, scilicet vt recipitur in aqua tanquam id per quod aqua mutatur & vincitur ab agente, dicitur passio. Ecce quomodo actio & passio de se non significant relationes, & ideo non sunt relatiua secundùm esse: sed quia exprimuntur per relationes, sunt relatiua secundùm dici. Non nego quin relatio effectus ad causam sit relatio realis: sed dico, ꝙ actio non significat illam relationem. ¶ Eodem modo sunt explicanda quatuor reliqua prædicamenta.

Quando. Quando, secundũ Gilbertum, est id, quod ex adiacentia temporis relinquitur, vt esse hodie, esse heri &c. Itaq; vt homo dicitur vestitus a veste, ita esse nunc, denominatur homo ab hoc tempore in quo est. Et ideo, quando, nec est tempus quod est de prædicamento quantitatis, nec est relatio hominis ad tempus, sed est esse in tempore: sicut esse vestitum neque est vestis neque relatio, sed habere vestem. Hoc modo facilè intelliges omnia si recurras ad album: esse .n. album nec est albedo nec relatio, sed habere albedinem inhærentem. Ita esse in tempore, est contineri (vt sic dicam) in tali tempore.

Vbi. ¶ Pari modo, Vbi (vt ait Gilbertus) est circũscriptio corporis ex circumscriptione loci proueniens. Quod nec est relatio nec locus de prædicamento quantitatis: sed cõ-

tineri

tineri in tali loco, ſcilicet eſſe in gymnaſio, aut in foro, aut Romæ &c. quod non poteſt explicari niſi per reſpectum. Vbi meminiſſe opus eſt illius quod diximus in prædicamēto quantitatis. Differt enim locus vt eſt illius prędicamenti, & vbi, vt eſt huius: ꝙ locus, vt dicit quantitatem, non cōnotat eſſe Pariſijs aut Salmanticæ, aut in Gymnaſio &c. ſed ſolū vltimam ſuperficiem continentis menſurantiſque locatum, vt habetur 4. phyſ. ſed vbi, ſignificat eſſe in hoc aut illo loco: quod explicari non poteſt niſi in ordine ad aliquod punctum fixum, puta, ꝙ ſit in tali altitudine reſpectu centri terræ (altior enim eſt aer quā aqua) & in tali longitudine reſpectu orientis: reſpectu cuius maiorem longitudinem habet Salmātica quàm Roma: aut in tali latitudine reſpectu poli: propinquiores enim ſunt polo Pariſij quā Roma. Sed tamen, vbi, non ſignificat talem reſpectum: quamuis enim per impoſſibile nullum eſſet centrum nec oriens, ego eſſem Salmāticæ, & alius Romæ. Itaque diſtare taliter ab oriente, hoc eſt verè relatiuum ſecundùm eſſe, ſed tamen eſſe Salmāticæ non eſt relatiuum, quamuis explicetur per talem diſtantiam. ¶ Eodem modo tempus vt eſt de prædicamento quantitatis ſolùm dicit menſuram durationis: puta durare per menſem aut per annū: ſed prædicamentum, quando, eſt tali die natum fuiſſe, tali die fuiſſe mortuum &c.

ET ideo hæc predicamenta non appellantur tempus & locus, ſed explicantur per interrogatiua temporis & loci. ¶ Et poſtremò notandum, ꝙ in loco propriè non ſunt niſi corpora ratione quantitatis, quæ ſunt in loco circumſcriptiuè, ideſt commēſuratiuè, indiuiſibilia verò ſunt ſolùm definitiuè & non propriè ſunt in loco. Et ideo Gilbertus dixit, vbi, eſſe circumſcriptionē corporis quæ prouenit

ex circumſcriptione loci, ideſt eſt circumſcriptio paſſiua, quæ eſt in locato, proueniens à loco circũ ſcribente actiuè. Ex quo patet quomodo homo denominatur eſſe hic non à relatione, ſed extrinſecè à loco circumſcribente. Quid autẽ ſit eſſe in loco circumſcriptiuè aut definitiuè, in 4. phyſi. explicatur. Eadem rõne in tpe non ſunt niſi illa quorum eſſe cõſiſtit in ſucceſſione, qualia ſunt cuncta corporea q̃ ſub orbe lunæ continent, quæ motui cœli ſubduntur. Sed hic nõ eſt locus diſputãdi quid ſit tempus, vſq; ad 4. phyſi. ¶ Poſitio verò eſt quidam partium ſitus & generationis ordinatio: poſitio .n. accipit vno modo pro ordinatione partiũ inter ſe, qđ eſt de prędicamẽto quãtitatis: vt caput in homine eſt ſupra pectus, & pectus ſupra ventrẽ. Et alio mõ accipit ꝓ ordinatione partiũ ĩ ordine ad locũ, & hæc peculialiter dr̃ ſitus, vt ſedere, ſtare, iacere. At verò prima poſitio nõ poteſt explicãri niſi p ſecundã: non .n. caput eſt ſurſum reſpectu pedis, niſi quia eſt in ſuperiori loco. Eſt veruntñ ſitus aliquis non à natura. ſed ex appetitu aĩalis, vt iacere & ſedere, alius eſt naturalis proueniens à generatione, vt alium ſitum & poſitionẽ habẽt partes hominis, & alium partes cæterorum animaliũ, in illis .n. caput nõ eſt ſupra pectus, nec pectus ſupra ventrem ſicut in homine. Dico, ſupra, in ordine ad locũ, qa in ordine ad ſe, caput etiã bruti eſt ſuprà vẽtrem, nam in animali illa pars eſt ſurſum, qua ſumit alimentum, vt docet Ariſt. 2. de cœlo, text. 7. & ita in arbore radix eſt ſurſum, ſed quia hic eſt ſermo de ſitu in ordine ad locũ, propterea dicit Gilbertus, ꝙ poſitio eſt quædã generationis ordinatio, loquens de generatione naturali rõne cuius alia eſt poſitio naturalis partiũ hominis in ordine ad locũ, & alia partiũ brutorũ. Et per naturalem explicat illa quæ eſt

Situs.

est voluntaria, aut ex appetitu animalis iacētis, aut stantis. ¶ Habitus deniq; (autore Gilberto) est corporum & eorum quæ circa corpus sunt adiacētia, vt vestitum esse, armatum esse &c. quod iam expositum est. Non enim adiacentia, dicit relationem: sed habere adiacentem vestem, quod est quasi passio. Capite enim supra proximo diximus, q̄ habitus vt est vltimum prædicamētum, est quodammodo medium inter primam speciem qualitatis, & vltimum postprædicamentum. Habitus enim primæ speciei qualitatis est id per quod res aliqualiter se habet in se pasiuè per qualitatem sibi inhærentē; habere autem, vt est postprædicamentum, est habere rem taliter vt inter habentem & rem habitā sit sola relatio, vt habere seruum, amicum &c. sed tamen hoc prædicamentum est habere rem non simpliciter per modum passionis, sed quasi. Habet se enim vestis in ordine ad hominem vestitū quasi forma, & homo qui vestitur se habet quasi patiens ab illa. — Habitus.

Qvolibet horum sex prædicamētorum diuidit Gilbertus per species & cuicunque attribuit suas proprietates, vt actio habet genera subalterna, quæ sunt factio corporalis transiens, & actio spiritualis immanēs. Et vtrūq; hēt inferiores spēs, vt factionis spēs sunt, naturales quidem, calefacere, cōburere &c. artificiales verò, scribere, pingere &c. Actiones aūt spēs sunt intellectio & volitio & sensatio &c. ¶ Prędicamēto actionis attribuit quatuor proprietates, duas quas elicit ex definitione, & duas quas ponit Aris. Prima proprietas est, q̄ in quocūq; motu ē actio, & in quacunque actione est quodāmodo motus, Nā, vt expositū est, eadē res diuersis rationib. est motus & actio. ¶ Secūda proprietas est. Proprium est actioni passionē inferre, quæ — Proprietas actionis. — 2. Proprietas.

potest

potest intelligi dupliciter. Primò, vt ly inferre accipiatur secundæ intentionaliter: vt sit sensus si actio est, passio est. Secundo modo, vt ly inferre dicat causam realem: & hoc est magis ad mētē Gilberti: nam dictum est, ꝙ passio est effectus actionis. Effectus inquam non ita propriè sicut calor est effectus ignis: ignis enim est verè causa caloris: sed tamen actio vt dictum est, non significat causam: sed effectum vt procedit à causa. Nihilominus tñ in calore quæ producitur prius natura est esse ab agente, quā recipi in subiecto: & ideo idem motus prius natura est actio ꝙ̄ passio. Vnde passio dr̄ illatio actionis: actio verò nō est illatio passionis. ¶ Tertia proprietas est quā ponit Arist. primā: puta agere & pati suscipiunt contrarietatē: vt calefactio cōtrariatur frigefactioni: quia sunt motus tendentes in terminos contrarios: vt superiori capite expositum est. ¶ Quarta deniq; proprietas est quam Aris. ponit secundā, scilicet ꝙ actio, & passio suscipiūt magis, & minus. ¶ Quod itidem cōuenit illis ratione termini ad quē. Illud.n. magis calefacit, qđ velocius calefacit, idest quod in tēpore equali plus formæ producit: & illud magis calefit, quod in tempore equali plus formæ recipit. Qua de causa magis calefacit ignitum ferrum quàm carbo, & magis calefit lignum siccum quàm viride. ¶ Proprietates de, quando, sunt tres: quarum duæ, & cōes sunt quatuor vltimis prædicamentis, & impropriè sunt proprietates: cum potius sint negationes proprietatū: puta nec recipere contraria, nec magis & minus. Esse enim heri non contrariatur huic quod est esse hodie aut esse cras: nam quāuis idem non possit esse simul heri & cras, hoc non est propter contrarietatē, sed propter successionē temporis. Et eodē mō nullus est magis heri aut magis hodie

Margin notes: 3. Proprietas. — 4 Proprietas. — Proprietates quādo.

dic, q̃ alius: quamuis possit magis durare q̃ alius. Et eadem ratione, esse hic & esse Romæ, non sunt contraria: quia licèt repugnet naturaliter mihi esse hic & esse Romæ, hoc non est propter cõtrarietatem locorum, sed quia rei finitæ repugnat esse in duobus locis discontinuis. Et sursum & deorsum, non sunt cõtraria, sed relatiuè opposita. Neq; esse in gymnasio aut in foro recipit magis & minus, quãuis vnus possit in gymnasio occupare maiorẽ aut digniorem locũ q̃ alius. Eodem mõ nec sedere aut iacere habet contrariũ: nam quamuis idẽ non possit simul iacere & stare naturaliter, hoc nõ est propter contrarietatẽ, quia iacere & stare non sunt qualitates actiuæ, nec fluunt ex actiuis, & eadẽ ratione esse vestitum & armatũ non habent contraria. Nec suscipiunt magis & minus. Nullus.n. magis aut minus, sedet aut iacet, q̃ alius: licèt potest esse ꝙ aliquis quietè magis sedeat q̃ alius: & alius nõ perfectè iaceat sed accũbat. ¶ At verò asperum & lene, recipiunt magis & minus: & rarum & densum: licèt quodammodo sint in hoc prædicamento: sed tñ non recipiunt magis & minus, nisi inquãtum habent rationẽ qualitatũ. ¶ Tertia proprietas propria de, quando, est ꝙ solæ res quę incipiunt & desinunt esse, sunt in quando: nam res æternæ, vt Deus, quia non mensurãtur successione temporis, non sunt in hoc prædicamento. Et tertiam pariter proprtetatem possumus attribuere prædicamẽto, vbi, ꝙ in hoc prædicamẽto solùm propriè sunt corpora quanta: nam angeli propriè non sunt alicubi. Et eadem subinde erit proprietas situs & positionis, nam indiuisibilia nec habent situm nec positionem. Et eadem etiam erit proprietas habitus: quia habitus, vt est vltimum prædicamentum, solũ conuenit corporibus & præsertim animalibus.

DE OPPOSITIS.

CAP. X.

E oppositis autem quot modis opponi soleant, deinceps dicendum esse videtur. Oposita nanque modis quatuor opponi dicuntur: aut vt ea quę sunt ad aliquid, aut vt contraria, aut vt habitus & priuatio, aut vt affirmatio, atque negatio. Atque vt in summa dicam, duplum & dimidium, vt ea quæ sunt ad aliquid, bonum & malum, vti contraria: cæcitas atque visus, vt habitus & priuatio: sedere & non sedere, vt affirmatio atque negatio, opponuntur.

Textus ij. Quæ igitur vt ea quæ sunt ad aliquid opponuntur, ea id quod sunt, oppositorum esse, aut aliquo alio modo ad illa dicuntur: vt duplum dimidiũ, id quod est, alicuius dicitur duplũ: & scientia scibili eodem opponitur modo: atque ipsa id quod est, scibilis dicitur esse: & scibile etiam id quod est, oppositum ad ipsam inquam scientiam, dicitur: scibile nanque aliquod, id scientia, dicitur scibile. Quæ igitur vt ea quæ sunt ad aliquid opponuntur, ipsa id quod sunt aliorum esse, aut aliquo alio modo vicissim dicuntur. Ea verò quæ vt contraria opponuntur, nullo pacto legem hanc subeunt: neque enim bonum mali dicitur bonum, sed contrarium: ne-

que

que album nigri dicitur album, sed contrarium quare oppositiones hæc differunt.

Textus iij. Atqui contraria quidem quæ talia sunt, vt ipsorum alterum necessariò rebus ijs insit, in quibus aptum est fieri, aut de quibus prædicatur, ea nullum prorsus medium habent: quorum autem alterum inesse non necesse est: inter hæc aliquid omnino medium cadit: veluti sanitas, ac morbus inanimalis corpore fieri apta sunt, atque alterum insit animalis in corpore, sanitas inquam aut morbus, necesse est: & de numero par atque impar prædicatur, & alterum par aut impar insit numero necesse est: atque nullum inter hæc, aut inter par & impar, aut inter sanitatem ac borbum medium cadit At quorum alterutrum inesse necesse non est, horum medium est aliquid: vt album & nigrum in corpore aptum est fieri, & non necesse est in corpore alterum horum inesse: non enim omne corpus aut album aut nigrum est. Vitiosum quoque, studiosumque, de homine quidem cæterisque compluribus prædicatur: at non necesse est alterum illis inesse, de quibus hæc prædicari possunt: non enim omnia aut vitiosa sunt aut studiosa: atque est inter hoc medium sanè: fuscum quidem & flauum, cæteriqùe tales colores, inter album & nigrum: id autem quod neque vitiosum est, neque studiosum, inter vitio sum ac studiosum. In quibusdam igitur media

nomen habent: vt fuscum, pallidum, rubrum, cæteriq; tales colores, qui media sunt inter album & nigrum: in quibusdam verò nomine quidem non est facilè medium assignare, vtriusque tamē extremorum negatione ipsum medium definitur: vt id quod neque bonum est neque malum, neque iustum neque iniustum.

Tex. iiij. Priuatio autem atque habitus dicitur quidem circa quippiam idem. vt visus & cęcitas, circa oculum: vt simpliciter autem dicā, in quo solet habitus fieri, circa id vtrumq; ipsorum dicitur. Atq; priuatum esse dicimus vnumquodque eorum, quæ susceptiua sunt habitus non quouis modo, sed in eo, vel in quo consueuit esse, vel quando illud consueuit ipsum habere. Edentulum enim non ex eo dicimus, quia dentes non habet: & cæcum itidem non ex eo, quia visum non habet: sed quia non habet, cum est aptus habere: sunt enim quę orta non continuò visum dentesque habent: at non edentula aut cæca dicuntur. Priuatum autem esse, habitumque habere, non est priuatio atque habitus: nam visus quidē est habitus, cæcitas verò priuatio. At habere visum non est visus, neque cæcum esse cæcitas est: etenim cæcitas, est priuatio quædam: cæcum autem esse, est priuatum esse, & non priuatio. Præterea si cæcitas idem esset ac cæcum esse, vtraque profectò de eodem prędicarentur: at homo dicitur quidem cæcus, cæcitas autem nullo

dicitur

dicitur pacto. Et ipsa tamen, priuatum inquam esse, habitumque habere perinde vt priuatio atque habitus opponi videntur: modus enim oppositionis idem est. Nam vt cæcitas & visus, sic et cæcum esse ac habere habitum opponuntur.

Tex. 5. At enim neq; etiam id quod sub affirmatione negationeq; est, affirmatio est atque negatio. Affirmationem nanque negationemq; orationem esse constat, alteram affirmatiuam, alteram negatiuam: at nihil eorum quæ sub affirmationem negationemve cadunt, oratio est, vt patet. Dicuntur tamen et hæc ipsa perinde opponi, atque affirmatio negatioque opponuntur: & in his.n. idem oppositionis est modus. Nam vt affirmatio, veluti sedet, negationi, ceu non sedet, opponitur: sic & res quæ sub vtrunq; cadũt, sedere, inquam & non sedere, si mutuo aduersantur.

Tex. 6. At verò priuationem ac habitũ non esse opposita sic, vt ea, quæ sunt ad aliquid, patet: non enim ipsum id quod est, oppositi dicitur esse: visus enim non est cæcitatis visus, neque vllo alio ad illam dicitur modo: similiter neque cęcitas visus cæcitas diceretur: sed cæcitas ipsa, priuatio quidem dicitur visus: cæcitas autem visus non dicitur, neque visus dicitur cęcitatis. Præterea vniuersa quæ sunt ad aliquid, ad ea sanè dicuntur, quæ conuertuntur: quare si cæcitas ex ijs esset quę sunt ad aliquid, & illud ad quod ipsa dr̃, profectò conuerteretur: at non con-

uertitur:non enim visus cæcitatis dicitur visus.

Text. vij. Atqui neq; perinde atque contraria priuationem ac habitum oppositionem subire, ex eo perspicuum fore videtur quòd cōtrariorum quæ medio vacant, alterum in his quibus apta sunt esse, aut de quibus prędicantur, inesse semper necesse est: inter.n. ea medium nullum cadere diximus, quorum alterum inesse susceptiuo necesse est: vt in sanitate ac morbo, in pari ac impari intueri licet. Quorum autem est aliquid medium, nunquam horum alterum omni inest necessariò. Neq; enim album aut nigrum, neq; calidū aut frigidum esse, omne quod horum susceptiuū sit, necesse est: nam vt inter hęc medium aliquod cadat, nihil sanè prohibere videtur. Et insuper ea diximus medium habere, quorum alterū non neceßè est esse in susceptiuo, nisi in hisce in quibus vnum inest natura: vt igni caliditas inest. & niui albedo. In his enim alterum definitè, nō vtrunuis susceptiuo inesse necesse est. Non enim aut ignem frigidum, aut niuem esse nigram contingit. Itaque non omni susceptiuo inesse alterum contingit, sed illis tantū quibus vnum natura inest, atque vnum definitè, non vtrunuis. In priuatione autem, atque habitu neutrum dictorum est verum: neq; enim alterum ipsorum semper inesse necesse est: quod enim nondum aptum est visum habere, id neque cæcum dicitur, neque visum habere: quare non ex ijs erunt contrarijs,

rijs, quæ medijs vacant: sed nec ex ijs, quę medium habent. quoniam omni susceptiuo, ipsorum alterum insit necesse est: cum enim est aptū visum habere, tunc aut cæcum aut visum habere dicetur: atque horum alterum non definitè sanè, sed vtrumuis sine discrimine vllo dicetur: at in hisce contrarijs quæ medio non vacant, nunquam fit vt alterum insit omni, sed quibusdam atque hisce alterum definitè & non vtrunuis. Quare patet, neutrò modo priuationem & habitum, perinde atque contraria oppositionem subire.

Præterea inter contraria quidem, fit modo quod ipsa recipere possit, fieri commutatio potest, nisi vnum ipsorum natura cuipiam, vt igni caliditas. Potest enim sanum ægrotationem subire, & frigidum calidum, & album effici nigrum, ex studioso quoq; vitiosus, & e vitioso studiosus euadere potest. Vitiosus.n. si moribus prestabiliorib. preceptisq; instituatur, aliquid saltem in probitate incrementi suscipiet. Quod si parum licèt incrementi semel susceperit, patet aut penitus illū mutari, aut ingentia incremēta suscipere posse. Semper.n.habilis magis ad consequendam ipsam virtutē sumpto paruo etiā incremento fit: quare verisimile est, maiora quoq; illum incrementa suscipere: quod quidem si semper ita fiat, in contrarium penitus habitū deduceretur, nisi tempore fortasse excludatur. In ha-

bitu verò priuationeve fieri non potest, vt commutatio vnquam efficiatur: ex habitu nanque quanquam ad priuationem mutatio fit, ad habitum certè ex priuatione fieri nequit: non enim quisquam cæcus factus visum vnquam recuperauit, neque caluus factus comam, neq; edentulus vllus dentes emisit.

TEX. viij. *Atqui patet, & ea quæ vt affirmatio, negatioque opponuntur, nullo dictorum modo oppositionem subire. In his enim solis alterum verum, alterum falsum esse necesse est, semper alterum verum, alterum falsum vt sit. Sanitas enim, ac morbus contraria sunt, & neutrum ipsorum verum est, aut falsum: similiter & duplum, & dimidium, relatiuè quidem opponuntur: neutrum tamen verum est, aut falsum: cæcitas etiam atque visus, habitus quidem, & priuatio sunt, vt patet: at neutrum verum est, aut falsum: Omnino autem nihil eorum, quę nulla cũ complexione dicuntur, verum est aut falsum.*

AT *vniuersa quę dicta sunt, sine complexione dicuntur. Et quidem idipsum in hisce contrarijs maximè accidere videbitur, quę cum complexione dicuntur, valere enim Socratem, & ægrotare Socratem, contraria sunt. At neq; in hisce necessarium est, alterum verum, falsum alterum esse, nam si existat quidem Socrates, alterũ verum, alterum falsum erit, si verò non existat, ambo falsa erunt, vt patet. Si enim Socrates omnino*

nino non sit, neutrum erit verum, neque ęgrotare ipsum, neq; valere. In priuatione quoque ac habitu si Socrates omnino non sit, neutrum verum erit, sin sit, non semper alterum erit verum, alterum falsum. Visum enim habere Socratem, & cæcum Socratem esse, vt habitus atque priuatio opponuntur: & si sit Socrates, non necesse est alterum verum, alterum falsum esse. Quo enim tẽpore nondum est aptus habere, vtrunq; est falsũ. Sin omnino non sit falsum etiam erit vtrunque, & visum ipsum habere, & cæcum esse. In affirmatione verò negationeve semper siue sit siue nõ sit, alterum erit falsum, alterum verum. Horum enim, ęgrotare inquam Socratem, & non ęgrotare Socratem, siue sit, siue non sit Socrates alterum verum, alterum falsum esse patet. Si enim non sit, ægrotare illum est falsum, non ęgrotare verum, quare hisce solis hoc competit, alterum inquam ipsorum verum esse, alterum falsũ quę vt affirmatio atque negatio opponuntur.

TEX. ix. At verò malum quidem bono necessariò contrarium est: quod quidem esse, patet inductione. Morbus enim sanitati, & iustitię iniustitia, & fortitudini timiditas aduersatur, & in cæteris simili modo. At malo interdum bonum, interdum malum contrarium est: defectui enim qui quidem est malũ, exuperatio, quæ quidem & ipsa malum est, contrarium est: similiter & mediocritas: quę quidem est bonum, vtrique

aduersatur, vt patet. In paucis tamen idipsum esse videtur, sed in plurimis malo bonum semper contrarium est. Præterea non necessarium est, si contrariorum alterum sit, & reliquũ esse. Nam si omnes sint sani, sanitas quidem erit, morbus verò non erit, similiter si sint omnia alba, albedo quidem erit, nigredo verò non erit. Præterea si Socratem valere contrarium est huic, Socratem ægrotare (fieri verò non potest vt ambo simul eidem insint) impossibile est si contrarium alterum sit, & reliquũ et esse. Nam si stat valere Socratem, ægrotare Socratem stare non potest. Patet etiam, & circa idẽ aut specie aut genere contraria fieri solere, vt morbum quidem & sanitatem in animalis corpore, albedinem autem & nigredinem in corpore absolutè, iustitiã verò & iniustitiam in hominis anima. Cõtraria insuper omnia, aut eodem in genere, aut contrarijs in generibus esse, aut ipsa genera esse necesse est: nam album quidem, & nigrum eodem in genere sunt: color enim ipsorum est genus, iustitia verò ac iniustitia, sub generibus contrarius collocantur, alterius enim virtus, alterius vitium est genus, vt patet. at bonum & malum non sunt in genere, sed aliquorum ipsa genera sunt.

Postprædicamentum.

IN hoc decimo capite incipit tertia pars principalis huius libri, quæ est postprędicamẽtorum. Enimuero quemadmodum antepręǳicamẽta sunt præambula illa, ad notitiam prædicamentorum

prænia, ita postprædicamentum est proprietas, & conditio quæ aut omnibus, aut quibusdam prędicamentis cōpetit. Et ideo dicitur postprędicamentum, quia consequitur naturam prædicamenti. Tametsi Andronicus (vt Boet. refert) negauerit postprædicamenta hæc composita fuisse ab Aristotele, at reuera ordo ipse & eloquutio ostendit eiusdem esse autoris postprædicamenta, cuius sūt prędicamenta: atque adeo totum librum esse Aristo. opus.

¶Atqui postprędicamenta sunt numero quinque, puta oppositio, prius, simul, motus, & habere. Quorum tria priora generales sunt conditiones omniū prædicamentorum, nam & inter se omnia oppositionem habent, cum sint primò diuersa, & item ordinem naturæ, est enim substantia prior quantitate quantitas prior alijs &c. sed omnia sunt simul tempore. Et præterea in singulis est oppositio priuatiua inter differentias diuisiuas generis, vt corporeū & incorporeum, in substantia: continuū & discretum, in quantitate. Atque in tertio prædicamento est oppositio relatiua, & in quarto, oppositio contraria, & in singulis, genus est prius natura quàm species, & sunt simul tempore. Motus verò si propriè accipiatur consequitur tria tantum prædicamenta (autore Arist. 5. physi.) scilicet quantitatem, qualitatem, & vbi. Mutatio verò. s. generatio consequitur substantiam. Consequitur inquam, idest est conditio, vt proprio loco explicabitur. Sed habere propriè conuenit substantię, vt habere seruum, habere quantitatem, habere animam.

CAPVT hoc decimum, quod est primum post prædicamentorū diuiditur in tria principalia mēbra. In primo proponit prius quatuor esse oppositionum genera, & mox singulorum exempla subiungit. Quocirca primum membrum quinque,

Quatuor genera oppositionũ habet textus. In secundo membro comparat inuicèm quatuor hæc genera oppositionum, quod secundùm tres comparationes tres continet textus. In tertio qui vnicus est textus, specialiter exponit naturam contrariorum. Vnde totum caput per nouem textus distributum est.¶Opposita inquit modis quatuor opponi dicuntur scilicet aut relatiuè, aut contrariè, aut priuatiuè, aut contradictoriè, vt duplum & subduplum, bonum & malum, cæcitas & visus, sedere & non sedere. ¶Sufficientia huius diuisionis hinc sumitur. Oppositio aut est inter ens & simpliciter non ens, & illa est contradictio; aut inter ens & non ens in subiecto apto nato, & illa est priuatiua oppositio: aut inter ens & ens, quæ mutuo se expellunt, & illa est contraria, aut inter ens & non ens, quæ mutuo se respiciunt, & illa est relatiua oppositio.¶Quo fit vt si ordo consideretur in ratione non entis & oppositionis, tunc maxima oppositio est contradictio, quia vnum extremum ex ratione sua nihil participat de ente: proxima est priuatio, quæ parum participat de ente, scilicet aptitudinem in subiecto, tertia est contrarietas, quæ est inter qualitates positiuas eiusdem generis simpliciter se expellentes, & vltima est relatiua, cuius extrema respectu diuersorum conueniunt eidem, vt duplum & subduplum. Si autem considerentur secundùm quòd participant magis de entitate, & minus de oppositione, tunc habent se ordine conuerso, vt ordinantur ab Aristotele.¶An verò oppositio æquiuocè dicatur de his quatuor generibus, parum refert. Crediderim tamen, quòd saltem de primis tribus generibus vniuocè dicitur, nam oppositio id solũ dicit quod impossibilitas simul existendi in eodem subiecto, quod certè vniuocè cõuenit omnibus. Relatiuè verò opposita nõ sunt sim-

pliciter

pliciter relatiua, sed secundùm quid, idest respectu eiusdem. Est enim idem duplum & subduplum respectu diuersorum. ¶ In secundo textu qui incipit, Quæ igitur. sequitur exemplum relatiuę oppositionis: Ait enim ea relatiuè opponi, quæ id ipsũ quod sunt, oppositorum dicuntur, & ponit vnum exemplum de relatiuis secundùm esse, vt duplum quod est subdupli duplum, & alterum de relatiuo secũdùm dici, vt scientia quę est rei scibilis scientia. Et ad maiorem explicationem subiungit, ꝙ contrariè opposita non habent eandem legem non enim bonum dicitur mali bonum, sed mali contrariũ, nec album dicitur nigri album, sed nigri contrarium. ¶ Hic tamen est dubium, primum quia hic non videtur definire Arist. quid est oppositio relatiua, sed quid est relatio, nam illa est explicatio definitionis relatiuorum, vt supra dictum est. Et præterea quia hic videtur insinuare, ꝙ relatiuum opponitur alteri correlatiuo ad quod refertur, & tamen supra ca. 7. dixit, ꝙ est contrarietas in relatiuis, non tamen inter relatiuum & correlatiuum, sed inter relatiuum & oppositam qualitatem, puta inter scientiam & ignorantiam, & inter virtutem & vitium. Et tertiò, quia simile, refertur ad simile, & tamen non habet oppositionem ad simile, sed ad dissimile, & propinquum, non opponitur propinquo, ad quod refertur, sed distanti. ¶ Ad secundũ vnde alia pendent, respondetur, ꝙ relatiua secundùm dici possunt considerari secundũ naturam suam, videlicet puta inquantum sunt qualitates, & isto modo verè contrariantur, non quidem suis correlatiuis, sed qualitatibus contrarijs. Et hoc docuit Aristot. cap. 7. Alio modo considerantur inquantum relatiua, & isto modo opponuntur relatiuè illis ad quæ referuntur. Ratio enim oppositionis relatiuæ est

Relatio opposita.

contra se poni, eò enim ꝙ pater est filij pater, non potest idem esse pater & filius respectu eiusdem. Et ideo Aris. exprimendo naturam relatiuorum, expressit eorum oppositionem. Est enim differentia relatiuorum & contrariorum (vt ait Arist.) ꝙ relatiuum ad idem refertur sub proprio nomine, & in ratione oppositionis, vt duplum est duplum ad subduplum, & oppositum ad subduplum, immo idem est, Contrarium verò non refertur ad idem cui opponitur, est nanque album nigri contrarium, sed non nigri album. Et per hoc soluuntur secundum & primum argumentum. ¶Ad tertium verò respondetur, quòd propriè oppositio relatiua est in relatiuis disquiparantiæ, vt duplum subduplum, maius minus &c. In relatiuis verò æquiparantiæ vt simile, propinquum &c. non est adeo manifesta oppositio relatiua, simile enim & dissimile, aut propinquum & distans, non sunt relatiuè opposita, quia simile non est dissimili, sed simili simile, at verò sunt quodam modo contrariè opposita. ¶In 3. text. qui incipit, Atqui contraria, & habet duas particulas, ponit exemplum duplicis generis contrariorum. Etenim, quia hic non tractat de contrarijs physicæ, vt 10. meta. tex. 13. sed solùm dialecticæ, non ponit exactam definitionem contrariorum quam illic ponit (est enim contrarietas maxima distantia inter duo extrema quę circa idem subiectũ mutuò se expellunt) sed exemplis explicat hic naturam contrariorũ. Ait enim ꝙ illa contraria, quorum alterum necessariò inest cuicunque proprio subiecto, illa inquit sunt contraria inter quæ nullum est mediũ, sed illa quorum non est necesse vt alterum insit, sunt contraria inter quæ est aliquod medium. Ponit exemplum vnum in naturalibus, & aliud in mathematicis, Animali.n. (quod est pro-

Cõtrariè opposita.

prium subiectum sanitatis) necesse est aut sanitatē inesse, aut ægritudinem, quia inter sanitatem & ægritudinem non est medium. Et eadem ratione numerus omnis aut par est, aut impar, quia nullū est medium. At vero corpori (quod est proprium subiectum albedinis) non est necesse aut albedinem inesse, aut nigredinem, quia potest habere mediū colorem. Eodem modo, vitiosum atque studiosum quod dicitur de homine & de alijs multis (alludit ad intelligentias, quæ sunt studiosæ, & ad dæmones quorū secundùm Platonicos erant aliqui praui.) Eorum (inquit) non est necesse alterum inesse, nam est mediū inter studiosum & vitiosum. Enimuero studiosus non dicitur quis propter actū virtutis, nec prauus ꝑpter solū actum malum, sed vtrunque dicit habitū, & potest esse aliquis in quo nondum genitus est habitus aut virtutis, aut vitij, vt paulopost vsum rationis, nam ante vsum rationis neutrius est homo capax. ¶Ad intelligentiā huius considerandum est, ꝙ quando dicitur hic, ex contrarijs inter quæ non est medium alterum de necessitate inesse, intelligitur in subiecto proprio: nā angeli aut cœli nec sunt calidi nec frigidi, quia subiectum huius accidentis est corpus corruptibile. Et item lapis nec est sanus formaliter nec infirmus, quia proprium subiectū sanitatis est animal. ¶In secunda particula textus subiungit, ꝙ in quibusdam media nomen habent, vt inter album & nigrū est fuscum, pallidum, rubrum, &c. In alijs verò nō est facilè nomē assignare, sed mediū exprimitur per negationē vtriusq; extremi, vt medium inter iustū & iniustū sit illud quod neq; habet habitum iustitiæ, neque habitum iniustitiæ. Et rationem huius possumus assignare, quia in aliquibus medium est aliquid positiuum participans naturam

Cōclus.

vtriusque extremi, vt pallidum dicit qualitatem participantem naturam albedinis, & naturam nigredinis,& tepidum, participat naturam caloris, & frigoris. Et hæc habent nomina,sed tamen inter studiosum & prauum non est medius habitus positiuus,sed est negatio vtriusque,& ideo non habet nomen. ¶In tex.4. qui incipit, Priuatio autem (& continet etiam duas particulas) explicantur priuatiuè opposita. Ait enim q priuatio & habitus sunt circa quippiam idem. In versione Boetij habetur, circa idem ordine. Attamen Grecè non est illa particula ordine. ¶Vbi notandum est, quòd priuatio vt habetur 5.met.text. 27. accipitur tribus modis impropriè,& quarto modo propriè. Primo modo est carentia illius quod natum est haberi, sed non in tali subiecto, vt planta impropriè dicitur cęca. Secundo modo est carentia alicuius quod natum est haberi in tali subiecto secundùm genus, non tamen secundùm speciem, vt talpa simpliciter non est cęcus, quia visus quamuis potest esse in animali, quod est genus talpæ, non tamen in illa specie. Et ideo dicitur animal cæcum. Tertio modo est carentia alicuius quod natum est haberi in tali subiecto secundùm speciem, non tamen secundùm talem circunstantiam. Videlicet secundùm tempus, canis ante nonum diè non dicitur proprijssimè cæcus, quia licèt sit aptus videre, non tamen in tali tempore. Secundùm locum, quia nox propriè non est tenebrę in cauernis: nox enim est carentia luminis solis in hemisphærio nato recipere illud, & cauerna non est locus aptus recipere lumen. Aut secundũ partem, quia homo non dicitur edentulus eò q in manu nõ habeat dentes. Aut in ordine ad aliud, qa hõ non dicitur paruus, licèt non sit tã magnus sicut mõs, sed si non habet iustã staturam hominis.

Priuatiuè opposita.

minis. ¶Quarto modo accipitur propriè procarentia alicuius in subiecto apta nato secundũ omnes dictas circunstantias, puta tempore & loco &c. Et hoc est qđ subdit Aristo.in litera. ¶In secũda verò particula quæ incipit, Priuatũ autem. dicit ꝙ priuatũ esse, nõ est priuatio, sicut habitum babere, nõ est habitus. Qđ probat dupliciter. Primò quia vnũ est concretum, & aliud abstractum. Et pręterea quia non verificantur de eodem, homo enim (inquit) est cæcus, sed tamen homo non est cęcitas, quia homo est priuatus visu, sed non est priuatio. Hoc attentè considerandum esset ab illis, qui passim cõcedunt abstracta verificari de concretis, dicentes quòd cæcitas est homo, & tenebræ est aer carens lumine, & sedens est sessio, & alia id genus quæ philosophi non audirent. Concludit tandem philosophus, quòd quemadmodum abstracta, puta visus & cæcitas opponuntur priuatiuè, ita & concreta, scilicet cæcus & videns. ¶In quarto textu qui incipit, At enim. ponit exemplum de oppositione contradictoria: de qua duo affirmat. Primum ꝙ affirmatio & negatio solùm dicitur de signis. puta in voce scripto aut mente, significatum autem propositionis, vt sedere vel non sedere a parte rei, non sunt affirmationes aut negationes, quia affirmatio est oratio, & res ipsa non est oratio. Quod nos ita affirmauimus & exposuimus in principio huius libri, vbi diximus ꝙ quamuis res prædicentur tanquam obiecta conceptuum, tamen res nõ sunt ꝓpositiones. Secundò dicit Arist. quòd sicut affirmatio & negatio, quæ sunt orationes opponuntur cõtradictoriè, ita & significata earum, puta petrum sedere, & petrum non sedere. Et propterea contradictio dicitur inter ens & non ens, quia etiam Petro non existente, verum est Petrum non sedere.

Prima cõparatio. I N textu sexto,q incipit.At verò:incipit secundum membrum principale huius capituli in quo fiunt tres comparationes inter ista genera oppositionum.Vbi cõsiderandum est,ꝙ quatuor extrema comparationis sex modis possunt comparari,s.primum ad secundum & ad tertium & ad quartum: & præterea secundum ad tertium & ad quartum, & tandem tertium ad quartum. Sed tamen prima comparatio iam facta est superius inter relatiuè opposita & contrariè opposita,& ideo sequitur hic secunda inter relatiuè opposita & priuatiuè opposita. Ait enim quòd priuatiuè opposita non sunt relatiuè opposita. Quod probat dupliciter. Primò, quia esse visus non est ad cęcitatem: est enim semper obseruãdum, quòd esse vnius referri ad aliud est, ꝙ propria denominatio exprimatur cum obliquo alterius, vt pater est filij pater. Visus autem non est cæcitatis visus:neque cæcitas est visus cæcitas, sed visus priuatio. Ad tollendam amphibologiam de ly visus, quod est nominatiuus & genitiuus.Boetius vertit visio,& visionis:quamuis visio non sit nomen potẽtiæ.Translatio Argyropyli quæ modò venit à Germania corrigatur vt hic habetur ter enim habet, cæcitas, loco de ly cæcitatis. At quia dixerat Aristot. cęcitatem esse visionis priuationem,nè quis suspicaretur idem esse,visionis esse priuationem, & visionis esse cæcitatem, & per consequens cæcitatem dici relatiuè, subiungit secundam rationem ad probandum, quòd cæcitas non dicitur relatiuè ad visum: aliàs enim visus ẽt econuerso diceretur relatiuè ad cæcitatem: quod tamẽ est falsum:quia visus non est cæcitatis visus.

Priuatione opposita.

2.Comparatio. ¶In tex.7.qui incipit,Atqui nec perinde.comparat priuatiuè opposita ad contrariè opposita:dicens ꝙ neque priuatiuè opposita, sunt contrariè opposi-

ta.

ta. Quod probat dupliciter. Et prima probatio ſtat in hoc. Duo genera contrariorum ſupra diſtincta ſunt. Alia enim ſunt contraria, quorum nullum eſt medium, in quibus ſubinde neceſſe eſt alterum extremum ineſſe proprio ſubiecto, vt ſanitas & ægritudo, alia verò ſunt quorum eſt aliquod medium, vt album & nigrum, quorum non eſt neceſſe alterum ineſſe. At verò reſtringit nunc ſecundũ genus dicens, ꝙ eorum quę medium habent non neceſſarium eſt alterum ineſſe, niſi forſan alterum ſit accidens proprium & naturale, vt calor ineſt igni & niui albedo. Emendauimus hic textum Argyropyli modò vulgatum, qui vbi debebat habere, Et inſuper ea diximus medium habere, trãſtulit, Medio vacare ideſt carere. Quę litera contradicebat & veritati, & textui præcedẽti, eorum.n. quæ medio carent, neceſſe eſt alterum ineſſe. Qui error inde forſan emanauit, ꝙ in Græco habetur, anameſon, qđ ſi eſſet vnicum nomen compoſitum, idem eſſet quod abſq; medio, ſed vbi ſunt duæ partes, idẽ eſt quod ſecundũ mediũ. Argyropylus fortè legit primo mõ, cũ tñ lecturus eſſet ſecundo mõ. Ad propoſitũ ergo vt redeamus, priuatiuè oppoſitorũ (ait Ariſ.) nõ eſt ſemper neceſſe alterũ ineſſe, nã catulus ante nonũ diem nec eſt videns, nec cęcus, vt paulò ante dicebamus, ergo non ſunt cõtraria primi gñis. puta inter quæ nõ eſt medium. Rurſus. Homini neceſſe eſt alterum ineſſe, & id non prouenit eò ꝙ viſus ſit neceſſarium accidens hominis, neq; cæcitas: quia hõ eſt indifferens ad vtrumlibet: ergo nõ ſunt contraria ſecũdi gñis, videlicet, quorũ eſt mediũ.
¶ In ſecũda particula quę incipit, Pręterea. affert ſecundã rõnẽ. In contrarijs inquit, poſsibile eſt fieri mutationem indifferenter ab vno ad aliud, & ecõuerſo (niſi vnũ ſic accidens propriũ qđ non corrũ-

pitur nisi corrupto subiecto) sed in priuatiuè oppositis, licèt ab habitu in priuationē possibilis sit trāsitus, tñ a priuatione in habitū naturaliter impossibilis est regressus: fit. n. ex vidente cæcus, non tamen ex cęco videns. ¶ Rationem huius scitè exponit S. Thom. 8. met. le. 4. supra tex. 14. vbi hoc tractat Aristote. Ait nanque, ꝙ cum ly ex, dicat ordinem, sunt quidem naturales ordines qui naturaliter peruerti non possunt. Atqui naturalis ordo priuationis, quæ dicit naturalem corruptionem, est, vt ex perfecto fiat corruptio: tñ ex corruptione non fiat perfectum immediatè, nisi certis transmutationibus medijs. Exempli gratia. Vinum corrumpitur in acetum, sed acetum non potest reuerti in vinum, nisi fortàn fundatur propè vitem, cuius humor actione naturali digeratur in vuas. Item ex homine fit cadauer, sed tamen ex cadauere nunquam fiet homo, nisi resolutum in terram conuertatur in fructus, quibus homo pastus generet semen, & inde alium hominem. Cum ergo cæcitas sit corruptio visus, non potest ex cęcitate fieri visus, sicut ex frigido calidum, & ex calido frigidum. Tenebræ verò licèt sint priuatio luminis, habēt tamē immediatū ordinē ad aerem, sicut lumē. Potest enim tenebra esse vbi nō præcesserit lumen. Et ideo mutuus est transitus & à lumine in tenebras, & a tenebris in lumen. Dixerim cæcitatem non esse nisi priuationem visus præcedentis, intelligo aut pręcedentis in re, aut qui naturaliter debuisset pręcedere, vt est in cæco a natiuitate. ¶ In text. 8. qui incipit, Atqui patet. comparantur contradictoriè opposita ad tres præcedentes oppositiones. Ait enim hoc esse proprium huius oppositionis, quòd in vniuersum de quocunque, siue sit, siue non sit, necesse est aut affirmationem veram esse, aut nega-

tionem,

tionem, quod nullis aliorum oppositorum compe tit. Et id quidem primò probat si accipiantur incō plexè, Sanitas enim aut ęgritudo, aut visus, aut cæcitas, aut duplum, aut dimidium cum sint incomplexa, nec vera nec falsa sunt. Secundò id probat si accipiantur complexè, vbi maior erat apparentia. Ait enim ꝙ horum contrariorum quæ complexa sunt, puta Socratem esse sanum, & Socratem languere, Socrate quidem existente alterum inest, sed Socrate nōn existente, neutrum est verum. Et idem est de his, Socratem habere visum, Socratem esse cæcum. Sed tamen si dicas Socratem esse sanum, & Socratem non esse sanum, de necessitate alterum est verum, etiam si Socrates non sit. Et hac de causa affirmatio & negatio de eodem habetur, tanquā primū principium per se notū. ¶ In tex. 9. qui inci pit, At verò malum &c. sequitur tertium membrū huius capitis peculiare de contrarijs, quod in aliquibus codicibus Græcis habetur tanquam caput distinctum, in quo quinque ponuntur conditiones propriæ contrariorum. Prima est, Bono ex necessitate contrariatur malum, malo autem non solū bo num, sed etiam malum contrariatur. ¶ Non est sen sus prioris, ꝙ omne bonum habet contrarium; nam cœlum non habet contrarium, nec propriè lumen quod est qualitas eius. Nec est sensus, ꝙ ex duobus contrarijs si vnum est bonum, alterum nō est bonū, nam calor est bonum ignis, & frigus bonum aqua. Sed sensus est, ꝙ si bono sub ratione bo ni aliquid contrariatur, contrarium eius necessariò habet rationem mali respectu illius cuius est bonum. Calor enim & frigus simpliciter loquendo nec habent rationem boni nec mali, sed si calor accipiatur inquantum conueniens igni, tūc frigus est malum ignis, & si calor conuenit saluti homi-

nis, frigus contrarium est malum eius. Et vtrunq; extremũ virtutis eò est malum, quia virtus cui contrariatur est bona. Sed tamẽ prodigalitas contrariatur auaritiæ, & vtrũque est malum. Et ratio huius, est, quia bonum constat ex integra causa, malum autem ex quocunque defectu. ¶Quod si huic inferas idem contrariari duobus diuersis, vt prodigalitatem, liberalitati & auaritię, quod est contra Aristotelem. 10. met. tex. 14. vbi ait, ꝙ vnum tantũ vni contrariatur, Respondetur, ꝙ illud intelligitur de perfecta contrarietate, vnum tamen extremum imperfectè contrariatur medio, inquantum, participat aliud extremum, vt album contrariatur rubro inquantum participat aliquid nigri. ¶Secunda conditio contrariorum est, ꝙ non est necesse si vnum sit reliquum esse, non enim sequitur si album est, nigrum est, quia possunt omnia esse alba. Intelligitur de consequentia logica, quia naturaliter si elementum ignis est, & contrarium elementum est, puta aqua, vt. 2. de cœlo, textu 18. enuntiat Aristoteles. ¶Tertia conditio est, ꝙ duo contraria non possunt esse simul in eodem subiecto. ¶Et quarta est, ꝙ contraria semper sunt circa idem subiectum: idem (inquam) specie aut genere, vt si proprium subiectum sanitatis est animal, idem est etiã proprium subiectum ægritudinis, lapis enim quia non potest esse sanus nec potest esse infirmus. Et si calor nõ potest esse nisi in corpore corruptibili, nec frigus esse põt nisi in corpore corruptibili. ¶Quinta & postrema conditio est: Omnia contraria aut sunt sub eodẽ genere, vt album & nigrũ sub genere coloris, aut sub contrarijs generib. vt iustitia & iniustitia, quorum primum est sub genere virtutis & alterum sub genere vitij: aut sunt ipsa contraria genera, vt bonũ & malum, quæ dicũtur genera im-

propriè

propriè tanquam transcendentia vniuersalia omnibus contrarijs: nam omnium contrariorum alterum habet rationem boni respectu alicuius subiecti, respectu cuius alterum habet rationem mali.

DE MODIS PRIORIS.

CAP. XI.

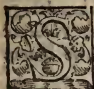
PRIVS quippiam alio quatuor dicitur modis. Primò quidem & propriissimè tempore, quo pacto quippiam antiquius aliquo et vetustius dici solet: quia nanque plus est temporis, ideo antiquius atque vetustius dicitur. Secundò verò, id quod non conuertitur essendi consequentia: quo pacto vnum duobus est prius: nam si sint duo, & vnum continuò sequitur esse: at si vnum sit, non necessariò sequitur duo esse. Quare hoc posito, nō conuertitur consequentia: vt illud sit. Prius autem id esse videtur, quod essendi consequentia nō conuertitur. Tertio modo, ordine quodam dicitur prius, vt in scientijs atque orationibus intueri licet: In demonstratiuis enim scientijs, prius est nimirum atq; posterius ordine: elementa nanque designationibus ordine priora sunt quippe cum principia priora ta sunt ordine conclusionibus contemplandis: & in grammatica syllabis

priora sunt elementa, in orationibus etiam exor dium simili modo narratione ordine antecedit. Præterea id quod est prestabilius honorabiliusve prius natura esse videtur. Vulgus etiam eos qui sunt honorabiliores, quosq; magis amant, vocare priores consueuerunt: quanquam hic modus penè omnium alienissimus esse videtur. Tot igitur ferè sunt modi prioris, qui dici solent.

¶ Videbitur autem & vltra iam dictos, alius quidam esse prioris modus: eorum enim quæ essendi consequentia conuertuntur, alterum quod est causa quouis modo vt alterum sit, prius natura non incongruè dici potest; atque esse quædam talia, patet. Esse enim hominem, ad orationem de ipso veram, essendi consequentia sanè conuertitur: nam si sit homo, vera est ea oratio, qua homo dicitur esse, & econtra homo profectò est, si vera est ea oratio, qua hominem dicimus esse. Atque oratio quidem vera, vt res sit nullo pacto est causa, res tamen aliqua ex parte vt sit oratio vera, causa esse videtur. Ex eo nanq; quia res est, aut non est, oratio vera dicitur aut falsa: quare fit, vt quinq; modis ipsum prius dicatur, vt patet.

DE MODIS SIMVL.

CAP. XII.

IMVL autem ea simpliciter propriissimeq; dicuntur quorum generatio est tempore in eodem, neutrũ enim ipsorum prius, aut posterius est. Atq; hæc tempore simul dicuntur: natura verò ea dicuntur: quæ essendi quidem consequentia cum conuertantur, neutrum tamen vt sit alterum causa est: vt in duplo dimidioque intueri licet: hæc enim conuertuntur. Nam si duplum est, dimidium est: & si dimidium est, duplum est: neutrum tamen est causa vt alterum sit. Ea præterea quæ eiusdem generis diuisione sibi opponuntur, simul esse dicuntur natura. Dicuntur autem eiusdem generis diuisione opposita sibi quæ in eadem sunt diuisione: qualia sunt, volatile, gressibile, atque in aquis degens: hæc enim sub eodem genere contra se sunt diuisa: quippe cum animal in hæc, vt patet, distribuatur, nihilque aut posterius aut prius sit, sed natura talia simul esse videantur. Diuidi etiam vnumquodq; talium in species rursus potest, vt volatile, terrestre, aquaticum: quę quidem & ipsa simul natura erunt: quæ sub eodem genere collocata, in eodem sunt diuisione. Genus tamen specie prius est

semper: non enim in consequentia fit ab illo conuersio. Nam si volatile est, animal est: at si animal est, non necesse est volatile esse: simul igitur dicuntur natura, ea quæ in essendi quidem consequentia conuertuntur: nullo tamen pacto alterũ causa est vt alterum sit: & ea quæ sub eodem genere collocata, contra sese sunt diuisa. Absolutè autem simul sunt ea quorum generatio eodem tempore est, vt prius est dictum.

CAPVT vndecimum est de modis prioris, caputque duodecimum de modis simul, atqui prius inquit alterum altero quatuor dicitur modis. Modos eos solùm intelligit qui sunt vulgares & manifesti. Vt prius tempore est id cuius generatio fuit in tempore prædicamenti, & prius subsistentia id quod non dicitur subsistendi consequentia, idest id quod infertur ab alio, sed non infert aliud, vt vnum prius est duobus, nam duo fiunt per diuisionem vnius. Et tertio modo dicitur aliquid prius ordine. Et quarto modo prius dignitate. ¶At verò præter quatuor illos vulgatos modos addit quintum modum prioris natura. Ait enim quod id dicitur prius natura alio, quod licèt conuertatur essendi consequẽtia est nihilominus causa alterius, vt esse hominem, prius natura est quã quod oratio sit vera. ¶Definitio hæc oculatissimè est considerãda, quippe ex cuius inconsideratione multa in philosophia, & in theologia comenta finguntur & sustinentur. Hoc inquam accuratè animaduertẽdum est, quod prioritas naturæ non est prioritas in quo. Quod est dicere non est explicanda per ly in, sed per ly quia. Exempli gratia. Sol est prius

natura

natura lumine suo quod est coæuum illi, sed si quis inde inferat, quod in aliquo priori est sol in quo non est lumen, fallacia est. Ait enim Aristot. quòd prius natura subsistendi consequentia dicitur cum posteriori. Et sic non datur quòd sit in aliquo priori in quo non sit aliud, sed nihil aliud est solē esse priorem natura quàm hanc causalem esse veram, quia sol est, lumen est, & non econuerso: sicut prius natura est hominem esse quàm esse risibilem, & tamen in nullo priori est homo, in quo non sit risibilis; conceditur verùntamen, quòd est prius natura propter causalem, nam quia homo est risibile est, & non quia risibile est, homo est. Accommodatissimum exemplum est Aristot. Si in eodem instanti quo creatus est Adam, esset creata propositio homo est, prius natura fuisset Adam esse, quā veritas propositionis, nam eò veritas est quia significatum est, & tamē nulla fuisset prioritas in quo. ¶ Et a fortiori prioritas originis in diuinis non dicit proprietatem in quo. In nullo enim priori intelligitur pater in quo non intelligatur filius. Nec inter patrem & filium est prioritas naturę, nam pater non est causa filij, sed pater eò solùm dicitur prior origine, quia filius est a patre, & non econuerso, quæ proinde vocatur prioritas a quo.

In capite duodecimo subduntur tres modi simul. Ea enim sunt simul tempore quorum generatio est in eodem tempore adęquato, vt subiectum & priora eius accidentia. Simul natura sunt quæ conuertūtur essendi consequentia & neutrū est alterius cā, vt relationes dupli & subdupli, patris & filij &c. Nam quanuis res quæ est pater sit causa rei quæ est filius, tñ esse patrē, non est prius quā alium esse filium nec est causa. Et quanuis vnitas sit prior binario, tamen vnum non est prius subduplum q̄

binarius

binarius sic duplus. Tertiò modo aliqua dicuntur simul, quæ ex æquo immediatè diuidunt idem genus, vt terrestre, aquatile, volatile, diuidentia genus animalis sunt simul natura, quia nullũ est causa aliorum. Distinxit istum modum a secundo; eò quòd in priori exemplo nullum est nobilius alio; vt relatio dupli non est nobilior relatione subdupli, in his verò vnum est præstantius alio, vt terrestræ præstantius est alijs, & ideo posset quis credere, q̃ non sint simul natura postquam non est æqualitas dignitatis, cum cap. 11. dixisset, illud esse prius quarto modo, quod est nobilius. Dicit ergo modò, quod id non obstat quin differentiæ diuidentes genus simpliciter sint simul, quia esse nobilius non sufficit vt simpliciter dicatur prius. Genus verò est prius specie postquam non conuertitur subsistendi cõsequentia. Sequitur enim, si homo est, animal est, & non econuerso, vnde genus est prius specie, sicut vnitas est prior binario. Reliqua de priori, & simul, latius differit Aristotel. 5. met. text. 16.

De Speciebus Motus.

CAP. XIII.

Otus species sunt sex generatio, corruptio: accretio, decretio: alteratio, & ea mutatio quæ loco accommodatur. Atque cæteri quidem motus vt patet, diuersi sunt: non enim corruptio est generatio, neque accretio est decretio: neque ea mutatio, quæ loco accommodatur

cæteriqu e

cæterique motus similiter. de alteratione verò dubitatio quædam existit, ne forsitam necessariũ sit id quod alteratur, aliquo reliquorũ motuum alterari. Hoc autem verum non est: Ferè enim omnibus in passionibus, aut plurimis, nos accidit alterari, nullo motuum cæterorum communicante: neque enim incrementa, neque decrementa suscipere necesse est, id quod passione mouetur. Et simili in cæteris modo: quare alteratio diuersus est à cæteris motus: nam si esset idem continuò id quod alteratur, crescere aut decrescere, aut aliquo modo moueri cæterorum motuum oporteret: at non est profectò necessarium. Similiter & id quod augetur, aut aliquo alio motu mouetur, alterari oporteret; at sunt quædam quæ augentur, non alterantur autem. Quadratũ enim gnomone circumposito creuit quidem, at non est alteratum. Similiter et in cæteris rebus huiusce modi fit. Quare diuersi sunt hi motus omnes, vt diximus. Simpliciter autem motus quidem contrarius quieti est, singulis autem singuli aduersantur, generationi quidem corruptio, accretioni verò decretio, & mutationi accommodatę loco quies in loco, & maximè vt videtur ea mutatio, qua contrarium ad locum itur, vt ei motui quo sursum itur is motus quo deorsum itur, & è conuerso opponitur. At reliquo assignatorũ motuum quidnam contrarium sit, non est facilè assignare: nihil autem ipsi contrarium esse videtur

tur nisi quispiam & in hoc quietem in qualitate dicat opponi mutationi quæ ad qualitatẽ est, mutationemque eam quæ est ad qualitatem contrariam perinde atque in mutatione loco accommodata; quietem in loco, et mutationem qua ad contrarium locum itur, contraria diximus esse. Alterationem nanque mutationem esse in qualitate constat, quare motui in qualitate, quies in qualitate opponitur, aut ea mutatio, qua ad qualitatem contrariam itur, quo pacto album quippiam fieri: & nigrum quippiam fieri, inter se opponuntur. Alterantur enim hæc, atque in qualitatis contrarios terminos mutatio fit.

DE MODIS HABERE.

CAP. XIIII.

HABERE pluribus modis, aut vt habitum dispositionemque vel aliquam aliam qualitatem dicitur, scientiam enim habere aliquam dicimur, & virtutem, aut vt quantum, velut eam quam quispiam magnitudinem habet, nam cubitorum trium vel quatuor habere magnitudinẽ dicitur, aut vt ea quæ circa corpus ponuntur, vt vestem, tunicam, & gladium, & similia, aut in parte, velut in manu annulum, aut vt partem, vt manum vel pedem, aut in vase, vt modium

habere

habere triticum dicimus, aut dolium vinum, hæc enim habere vt in vase dicuntur, aut possessionē; habere enim dicimur domum, fudumve. Dicitur & vir vxorem, & vxor virum habere; qui quidem remotissimus omnium habendi modus esse videtur, nihil enim aliud dicendo virum habere vxorem significamus, quàm virum vnà cum vxore habitare. Forsitan & alij quidam habendi modi esse videbuntur, sed qui dici solent, omnes ferè sunt nunc à nobis enumerati.

IN capite tertiodecimo enarrantur sex species motus. Sunt enim quatuor termini motus scilicet substantia, cuius est generatio & corruptio. Tamētsi generatio non sit propriè motus: cum inductio formæ substantialis non fiat succesiuè: sed est mutatio quædam vt habetur. 3. & 5. physi. Est præterea quantitas ad quam est augmentatio & diminutio. Et est qualitas, ad quam est alteratio, & vbi, ad quod est motus localis. ¶ Disputat mox Arist. dubitatiunculam, an alteratio sit motus distinctus ab alijs: sicut generatio distinguitur à corruptione, & augmentatio, à diminutione, & motus localis, ab vtrisque Neque hoc quærit quia res sit dubia: potuisset enim id statim probare ratione termini motus: qui vt modò dicebamus alius est in alteratione quàm in alijs motibus. Sed quærit hoc propter aliquos antiquos qui putabant alterationem non esse motum distinctum: propterea quòd videbant generationem & augmentationem viuentium nō fieri nisi per alterationem. Quocirca solùm vtitur aduersus eos experientia: quia stat (inquit) frequenter aliquid alterari, quando non moueatur

Sex species motus.

Dubium.

alia

alia specie motus. Vt ferè in omnibus inquit passionibus aut plurimis contingit: tam animæ, vt in amore, odio, & concupiscentia: quàm corporis: quia stat aliquem calefieri & nigrescere ad solem, quando non alio motu moueatur. Ait tamen, in plurimis: quia si istæ passiones multum crescant, subsequuntur alij motus. Vt in metu mouetur sanguis ad cor, & in verecundia mouetur ad faciem. Et in corporalibus per calefactionem, rarefit cera: & per nutritionem augetur viuens. At quia posset quis dubitare, quòd saltem omnis argumentatio sit alteratio: quia viuentia non augentur nisi per alterationem cibi, & cera, per calefactionem. Respondet, quòd aliquid potest augeri sine alteratione. Et ponit solùm exemplum in mathematicis, quæ abstrahunt à motu: nam in naturalibus non potest esse augmetatio sine alteratione. Et est exemplum de quadrato, cui si addas gnomonem, augetur sine mutatione figurę. Gnomon est supplementum quod additur costis quadrati, taliter, vt figura quadrati non varietur, sed maneat æquilaterum sicut antea: ¶In secunda parte textus docet Arist. quòd omnis motus habet duo contraria. Generaliter enim omni motui contrariatur quies: & pręterea peculialiter quicunque motus contrariatur oppositæ sibi formæ. Exempli gratia. Motus localis entis naturalis contrariatur quieti in suo loco naturali: sed & motus sursum, contrariatur motui deorsum. Item generatio contrariatur huic quod est generatum esse: qui est terminus motus: & præterea contrariatur corruptioni. Et agmentatio contrariatur huic quod est, augmentatum esse, & deinde diminutioni. Atque adeo calefactio contrariatur huic quod est, calefactum esse: & rursus frigefactioni: Attamen inter motum & suam

Gnomon

Omnis motus habet duo cōtraria.

quietem non propriè est contrarietas, sed priuatiua oppositio. Quies enim se habet positiuè vt habitus, & motus vt priuatio: motus nãque quia est via ad terminum, quodam modo est priuatio termini. Et hac de causa motus per se non ponitur in prædicamento: quia quanuis non sit tam diminutum ens, quàm ens rationis: tamen neque omnino dicit perfectam formam, sed viam ad formã. Et ideo reponitur inter postprædicamenta; & motus quisque reducitur ad prædicamentum sui termini. vt generatio, ad substantiam: augmentatio, ad quantitatem: alteratio, ad qualitatem, & motus localis, ad prædicamentum, vbi.

Caput denique quartumdecimum & postremum explicat plures modos huius quod est, habere. Atqui vt in prædicamento qualitatis, & in prædicamento vbi, adnotauimus ex Aristot. 5. methaphy. text. 25. habitus vno modo accipitur pro qualitate inhærente qua quis aliqualiter se habet, & hæc est species qualitatis. Et alio modo pro re adiacente alicui per modum quasi actionis aut passionis, & hoc est vnum ex sex vltimis prædicamentis. Et tertio modo accipitur generalissimè pro eo quod est habere: siue per inhærentiam, siue per adiacentiam, siue per solam relationem. Modi habere.
¶ Et modus vniuersos eodem 5. metaphysic. text. 28. reducit Aristot. ad quatuor. Primò vna res dicitur habere aliam quam trahit ad suam dispositionem & naturam: vt febris, habet infirmum: & tyrannus, ciuitatem: & homo vestem quę conformatur ad figuram habentis. Secundo modo res habet aliam sicut subiectum formam: vt substantia habet qualitatem vel qualitatem. Et tertio modo sicut continens habet contentum: vt dolium habet vinum. Et quarto modo sicut aliquid

per

per violentiam tenet aliud nè moueatur suo motu naturali aut libero: sicut columnæ habent trabem quam sustinent: & vincula, habent hominem. Quintum modum addit hic Aristot. quem vocat remotissimum omnium. Sicut homo dicitur habere amicum aut vxorem per solam relationem, quia habitant simul: aut quacunque alia relatione quis habeat aliam rem, & dicitur iste modus remotissimus habendi: quia non magis vnus amicus habet alium quàm alius primum. Dicimur denique habere Deum, habere legem, habere gratiam, habere merita, habere fœlicitatem ęternam.

Finis libri prędicamentorum.

